

ਸੱਭ ਹਕ ਰਖਾਵੇਂ ਹਨ ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ

ਅਰਥਾਤ

ਜੀਵਨ ਇਤਹਾਸ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ

ਊਨਾਂ ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ (ਪੰਜਾਬ)

ਲੇਖਕ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ (ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ)

ਮਿਲਣ ਦਾ ਪਤਾ

ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ

11/3287 ਦੇਹਲੀ ਗੇਟ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਦਿੱਲੀ

ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ੧,੧੦੦

ਭੇਟਾ ੬॥) ਰੁਪੈ

ਧੰਨਵਾਦਿ !

ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਬਾਬਾ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼ਾਮੀ
ਕਲਿਯਾਨ ਦਾਸ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਮਾਨ ਸੰਤ
ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਡਬਲ ਐਮ. ਏ. ਦਾ
ਮੈਂ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਕੀਮਤੀ ਸਮਾਂ ਦੇਕੇ ਇਸ ਰਾਜਾ
ਜੋਗੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਖਰੜੇ ਨੂੰ
ਬੜੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ
ਤੇ ਸੁਧਾਈ ਵਿਚ
ਸਹਾਇਕ
ਬਨੇ ।

—ਲੇਖਕ

ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰੇਸ ੮੯, ਕਮਲਾ ਮਾਰਕੀਟ ਨਵੀਂ ਦਿਲੀ ਵਿਚ
ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ ਛਪਿਆ ਅਤੇ ਗਿ:
ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਨੇ ਛਪਵਾਕੇ 11/3287 ਦੇਹਲੀ
ਗੇਟ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਿਲੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ।

ਤਤਕਰਾ

ਕਾਂਡ ੧.

ਜਨਮ ਕਥਾ

ਬਾਲ ਲੀਲਾ-ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਰੀਤ
ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਦਯਾ ਤੇ ਸਾਖੀਆਂ

ਕਾਂਡ ੨.

ਸ਼ਕਾਰ ਤੇ ਸਾਧੂ ਮਿਲਾਪ
ਪ੍ਰੇਸ਼ਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼
ਬਾ: ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਯਤਰਾ
ਅਰਥਾਂ ਸਣੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪੜ੍ਹੀ
ਬੇਹੇਸ਼ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ
ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਬਾੜੀਏ ਥੀ ਉਨੇ ਆਇਲਾਂ
ਅਯਾਲੀ ਦੀ ਸਾਖੀ
ਬਾ: ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਲਾਣਾਂ
ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਜ਼ਰੀਰ ਭੇਟਾ
ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼
ਵੈਰਾਗ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਣੀ
ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਦੀਦਾਰ ਦਿਤੇ
ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਦਾ ਜਨਮ
ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਸੇਵਾ
ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾਂ
ਮਾਤਾ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇਵੀ ਸਮਾਏ

ਪੰਨਾ

੧

੪

੯

੩੮

੪੩

੪੭

੪੯

੫੧

੫੨

੫੪

੫੫

੫੭

੫੯

੬੭

੬੯

੭੧

੭੬

੭੮

੮੦

੮੨

੮੭

ਪੰਨਾ

੮੯

੯੨

੯੩

੯੭

੯੯

੧੦੦

੧੦੨

੧੦੩

੧੦੫

੧੦੬

੧੦੭

੧੦੯

੧੧੨

੧੧੭

੧੨੫

੧੨੯

੧੩੦

੧੩੩

੧੩੪

੧੩੫

੧੩੭

੧੩੯

੧੪੧

੧੪੩

ਚੂਹਾ ਠਠਿਆਰ ਨਿਵਾਜਿਆ

ਚੰਚਲ ਇਸਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਬੈਰਾਗੀ ਬਾਵੇ ਦਾ ਪਖੰਡ

ਅਨੰਤੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਤੋਲ ਜਾਣਿਆ

‘ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ’ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸੋਢੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ

ਟਿਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ

ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ

ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦਾ ਪੁਤਰ

ਸਰਵਰੀਏ ਨੂੰ ਸਿਖ ਬਨਾਇਆ

ਇਕ ਮਾਈ ਵਲੋਂ ਪੁਤਰ ਭੇਟਾ

ਭਾ: ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਭਾ: ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗਿਆਨ

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ

ਸ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜੀਆ

ਸਾਖੀ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ

ਸਾ: ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਮਸਤਾਨਾ

ਸਾਧੂ ਨੇ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ਾਈ

ਬੇਦੀ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਸ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ

ਸੋਢੀ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ

ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਈਰਖਾ

ਬ੍ਰਹਮਨ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪਨਾ	੧੪੪	ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਦਬ	੨੦੬
ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਤੋਂ ਕੁਲ ਗ੍ਰਾਉ	੧੪੭	ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ	੨੦੭
ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਸਾਰੀ	੧੪੮	ਰਾਮ ਨਗਰ ਆਏ	੨੦੮
ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼	੧੪੯	ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਨ ਦਾ ਵਰਦਾਨ	੨੧੨
ਰੰਘੜਾਂ ਨੂੰ ਨੀਯਤ ਦਾ ਫੱਲ	੧੫੨	ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ	੨੧੬
ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ	੧੫੫	ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਖੂਹ	੨੧੮
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ	੧੫੬	ਮਾਈ ਵਲੋਂ ਦੁੱਧ ਭੇਟਾ	੨੧੮
ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ	੧੫੭	ਹਮੀਰ ਪੁਰ ਦਾ ਸਰੋਵਰ	੨੨੦
ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੀ	੧੫੮	ਬ੍ਰਹਮਨੀ ਦਾ ਪਖੰਡ ਤੋਵਿਆ	੨੨੧
ਭਾ: ਬਹਲੋਂ ਤੇ ਭਾ: ਰੂਪੇ ਦੀ		ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ	੨੨੨
ਅੰਸ਼	੧੬੩	ਸ਼ਾਹ ਜਮਾਨ ਤੇ ਪੰਜਾਬ	੨੨੫
		ਤੁਰਕ ਲੁਹਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ	੨੨੬
		ਕਲਾਲਾਂ ਵਾਲ ਵਿਚ ਕੋਤਕ	੨੨੭

ਕਾਂਡ ੩.

ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ	੧੬੫
ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਝਗੜਾ ਚੁਕਾਇਆ	੧੭੨
ਜੱਟ ਨੂੰ ਕਰਣੀ ਦਾ ਫਲ	੧੭੩
ਰਾਏ ਕੋਟ ਤੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਫਤੇ	੧੭੪
ਰਾਏ ਪੁਰੀਆਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ	੧੭੮
ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਸਾਰੀ	੧੭੯
‘ਜਾਰਜ ਥਾਮਸ’ ਨੂੰ ਹਾਰ	੧੮੧
ਰਾਜਾ ਕੈਥਲ ਤੇ ਪਟਿਆਲਾ	੧੮੬
ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਇਗੀ	੧੮੯
ਸੁੱਧਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਜਨਮ	੧੯੧
ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾਂ	੧੯੨
ਗਰੀਬਨੀ ਮਾਈ ਦੇ ਜੋ:	੧੯੫
‘ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ ਜੜ੍ਹ ਸਰ ਪਰ’	੧੯੭
ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼	੧੯੯
ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਏ	੨੦੪

ਕਾਂਡ ੪.

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੁੜਦੀ-	
ਕਲਾ	੨੩੦
‘ਰਾਜਤਿਲਕ ਤੇ-ਐਡਰਸ’	੨੩੨
ਮ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ	੨੪੧
ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜੀ ਨਾਮਾਂ ਕੀਤਾ	੨੪੩
ਵਜੀਰਾ ਬਾਦ ਆਏ	੨੪੪
ਭਾ: ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼	੨੪੫
ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਣੀ	੨੪੯
ਰਬ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾਂ ਦਸਿਆ	੨੫੧
ਮੀਰ ਪੁਰ (ਜੰਮੂ) ਵਿਚ ਆਏ	੨੫੫
ਸ਼ਕਾਰੀ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿਤਾ	੨੫੬
ਪਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਪਰਵੇਸ਼	੨੬੦
‘ਕਲਰ’ ਤੇ ਸੁੱਖੇ ਦਾ ਮੁਕਾਮ	੨੬੧

ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ	੨੬੭
ਸ: ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਾਪ	੨੬੮
ਢੁਢਿਆਲ ਦਾ ਸਯਦ	੨੬੯
ਮੁੜ੍ਹ-ਸੁਖੇ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ	੨੭੧
ਸ਼ਹੀਦ ਵਾਲ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ	੨੭੨

ਕਾਂਡ ੫.

ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਆਨ ਮਿਲੇ	੨੭੭
ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ	੨੮੩
ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਤਕਾਰਿਆ	੨੮੭
ਭਾਈ ਦੁਖਭੰਜਨ ਜੀ ਆਏ	੨੮੮
ਮਿਆਂਣੀ ਤੋਂ ਹਰੀਏ ਆਏ	੨੯੨
ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ	੨੯੩
ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਸੀਸ	੨੯੫
ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮੁਕਾਮ	੨੯੬
ਰਾਂਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ	੨੯੮
ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਤੀ	੩੦੦
ਪਖੰਡੀ ਸਿਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ	੩੦੧
ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ	੩੦੩
ਘੱਟ ਤੋਲਦੇ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾਂ ਕੀਤਾ	੩੦੪
ਤਿਨ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਰਨ ਆਏ	੩੦੬
ਮਹਾਰਾਜਾ-ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਸ	੩੦੭
ਭਾ: ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ	੩੦੭
ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤਰ-ਨਿਰਨਾਂ	੩੧੧
ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤਰ	੩੧੩
ਕਸੂਰ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ	੩੧੮
ਬ੍ਰਹਮਨ ਸਿਖ ਪ੍ਰੇਰਤ ਬਣਾਏ	੩੧੯
ਦਿਆਲੇ ਨੂੰ ਪੁਤਰ ਦਾ ਵਰ	੩੨੦

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸ਼ਾਦੀ	੩੨੧
ਸੰਤ ਦੁਖਭੰਜਨ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ	੩੨੩
ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਦੀ ਮੌਤ	੩੨੬
ਦੋ ਬਾਦਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਕੀਤੀ	੩੨੭
ਨਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਈ	੩੨੯
ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ	੩੩੦
ਰਾਜੇ ਜੰਮੂ-ਨਾਲ ਮੁਠ ਭੇੜ	੩੩੧
ਮਾਤਾ-ਤੇ ਅਨੰਤੀ ਦੀ ਅਣ ਬਣ	੩੩੩
ਤਿਨ ਪਹਾੜੀਏ ਸ਼ਰਨ ਆਏ	੩੩੫
ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਸੁਦਾਰ ਬਚਾਏ	੩੩੭
ਟਿਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ	੩੩੯
ਸੰਤ ਦੁਖਭੰਜਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ	੩੪੩
ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੀ ਬਿਨੈ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸ੍ਰ	੩੪੪
ਮਰਹੱਟਾ ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ	੩੪੭
ਭਾ: ਭੁਖਭੰਜਨ ਦਾ ਚਲਾਣਾਂ	੩੫੪
ਭਾ: ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ	੩੫੫
ਸ: ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀਆ	੩੫੮
ਭਾ: ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜਖਮੀ	੩੫੯
ਸਿਖ ਰਾਜੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲ ਝੁਕੇ	੩੬੦
ਰਾਏ ਪੁਰ ਦਾ ਮੁਕਾਮ	੩੬੫
ਭਾ: ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ	੩੬੬
ਬ੍ਰਹਮਨ ਬਚੇ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ	੩੬੮
ਸਿਖ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਕਾਂਠਫਰੰਸ	੩੭੦
ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਚੁੱਪ	੩੭੪
ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆਏ	੩੭੬
ਫੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਨੂਰਪੁਰੇ	੩੭੮
ਸ: ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ	੩੮੦

ਕਾਂਡ ੬.

ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ	੩੮੩
ਹੁਜਰੇ ਦੇ ਸਯਦ ਨਜਰ ਬੰਦ	੩੮੫
ਰਾਜਾ ਜਸਵਾਲ ਨਾਲ ਟੱਕਰ	੩੮੯
ਅਨੰਤੀ ਨੂੰ ਪੁਤਰ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ	੩੯੧
ਬਾ: ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ	੩੯੩
ਪਠਾਂਨ ਵਲੋਂ ਪੁਤਰ ਭੇਟਾ	੩੯੪
ਘਰ ਸਬੰਧੀ ਭਵਿਖਤ ਵਾਕ	੩੯੬
ਰਾਜੇ ਜਸਵਾਲ ਵਲੋਂ ਹੱਲਾ	੩੯੮
ਸੰ: ਭਾਇਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੪੦੦
ਉਨੇ ਪ੍ਰਥਾਏ ਭਵਿਖਤ ਵਾਕ	੪੦੧
ਭਾ: ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਤ	
ਮਿਲਾਪ	੪੦੨
ਭਾ: ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੁਰੀ	
ਜਾਣਾਂ	੪੦੪
ਸੰ: ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਉਨੇ ਆਏ	੪੦੯
ਜੋਗੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ	੪੧੧
ਬਾਬੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ	੪੧੧
ਸਹਜ ਸਰੂਪ ਲਈ ਸਾਧਨ	੪੧੨
ਭਾ: ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਤੇ ਜਪਜੀ	
ਸ਼ਲੋਕ	੪੧੪
ਉਨੇ ਵਿਚ ਦਮਦਮਾਂ ਸਾਜਿਆਂ	੪੧੭
ਸੰਤ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼	੪੨੦
ਸਚੇ ਯੋਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼	੪੨੨
ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਤੇ	
ਮਹਾਰਾਜਾ	੪੨੮
ਮਹਾਰਾਜੇ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ	੪੩੩

ਸਚੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਨ	੪੩੫
ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ	੪੩੭
ਕਾਬਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ	੪੪੦
ਸ: ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਝਾੜਾਂ	੪੪੩
ਸ਼ਾਹਜਾਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ਼ਕਾਰ	੪੪੫
ਬਿਧ ਮਾਈਆਂ ਦੀ ਭੇਟਾ	੪੪੮
ਭਾ: ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ	
ਰਾਗੀ	੪੫੦
ਭਾ: ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਮੋਹਰ	੪੫੪
ਸਜਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ	੪੫੯
ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਫਲ	੪੬੦
ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਨੇ ਆਏ	੪੬੨

ਕਾਂਡ ੭.

ਬ: ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ	੪੬੩
ਆਗਿਆ ਪਾਲਨ ਦਾ ਫਲ	੪੭੨
ਗੁਰੂ ਸਰ ਜਲ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ	੪੭੪
ਕਵੀ ਲਾਲ ਦਾਸ ਦੀ ਆਪ	
ਦੇਖੀ	੪੭੪
ਸੰਗਤ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ	੪੭੭
ਮਾਈਆਂ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਂਮਾਂ	੪੮੧
ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੱਸੀ	੪੮੩
ਭਾ: ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ	੪੮੫
ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਹਥੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ	੪੮੫
ਗਰੀਬ ਸਿਖ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੀਤੀ	੪੮੭
ਅਤਿਥੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ	
ਦਸਿਆ	੪੮੮
ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਆਏ	੪੯੦

ਰਣਜੀਤ ਗੜ ਵਿਚ ਆਏ ੪੯੩
 ਸਿਖ ਬਚੇ ਦਾ ਪਾਗਲਪਨ ਦੂਰ ੪੯੬
 ਉਧੋਵਾਲੀ ਤੇ ਨਨਕਾਣੇ ਆਏ ੪੯੭
 ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਦੀ ਕਥਾ ੪੯੮
 ਲਹੌਰ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ੫੦੦

ਕਾਂਡ ੮.

ਬਾ: ਜੀ ਦੇ ਪੇਮ ਤੇ ਭਾਰੀ ਸਟ ੫੦੧
 ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ
 ਸਲਾਹੀ ੫੦੬
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਈ ੫੦੯
 ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ
 ਗੋਇੰਦਵਾਲ ੫੧੦
 ਭਾ: ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਹਜ਼ੂਰੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ੫੧੨
 ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਉਤੇ
 ਬਖਸ਼ਸ਼ ੫੧੪
 ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ੫੨੧
 ਕਪਟੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਪਾਜ਼ ੫੨੨
 ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਥਾਏ ਉਪਦੇਸ਼ ੫੨੩
 ਬਾ: ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ੫੨੬
 ਪ੍ਰਾਏ ਹੱਕ ਦੀ ਚੋਰੀ ੫੨੮
 ਸੇਵਾ ਦੀ ਬਰਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ੫੨੯
 ਚੁਮਾਰ ਸੇਵਕ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ੫੩੦
 ਰਹਿਰਾਸ ਪਾਠ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ੫੩੧
 ਬੇਮੁਖਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਿਸ਼ਾ ੫੩੩
 ਮੁਕਤਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ੫੩੬
 ਧਰਮ ਰਾਜੇ ਵਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ੫੩੮
 ਮੋਈ ਮਾਈ ਮੁੜ ਜਿੰਦਾ ਹੋਈ ੫੪੦

ਜੀਵਾਂ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਤੇ ਸ਼ੋਕ ੫੪੧
 ਪੰਥ ਪ੍ਰਥਾਏ ਭਵਿਖਤ ਵਾਕ ੫੪੩
 ਘਰ ਪ੍ਰਥਾਏ ਭਵਿਖਤ ਵਾਕ ੫੪੪
 ਸਚੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਲਛਨ ਦਸੇ ੫੪੭
 ਸ: ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘੋੜੇ ਮੋੜੇ ੫੪੮
 ਕਵੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਉਨੇ ਵਿਚ ੫੪੯
 ਸਵਰਗ ਕੀ ਹੈ ? ੫੫੩
 ਪੋਤਰੇ ਬ: ਅਤਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੰਡ ੫੫੩
 ਇਕ ਸਾਧੂ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ੫੫੭
 ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਦੀ ਆਪ
 ਦੇਖੀ ੫੫੮
 ਸਾਹਿਬ ਜਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ੫੫੯
 ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ ੫੬੩
 ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਲਈ ਸਾਧਨ ੫੬੬
 ਸਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਯਾਖਿਆ ੫੬੮
 ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ੫੭੦
 ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਉਣਾ ੫੭੨
 ਸਿਖ ਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਦਰਜਾ ੫੭੩
 ਸ: ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਆਏ ੫੭੬
 ਹੋਲੇ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰ ਦਾ ਲੂਣ
 ਖਰਚ ੫੭੮
 ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਪ ਬੀਤੀ ਵਾਰਤਾ ੫੮੦

ਕਾਂਡ ੯.

ਬਾ: ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤ ੫੮੩
 ਬਾ: ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ੫੮੪
 ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਚਾਉਣੀ ਨੂੰ ਆਏ ੫੮੩
 ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ੫੮੪

ਮਹਾਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਆਏ	੫੯੬
ਸਮਾਂ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰੋ	੫੯੭
ਬਾਰਸ਼ ਲਈ ਕੀਰਤਨ	੫੯੮
ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੬੦੦
ਸੰਨਯਾਸੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼	੬੦੨
ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟੀਆਂ	੬੦੪
ਚਪੜਾਲ ਛਡੀ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ	੬੦੪
ਸਾਹਿਬ ਜਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ	੬੦੭
ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ	੬੧੦

ਕਾਂਡ ੧੦.

ਕੁਝ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ	੬੨੫
ਧਰਤੀ ਵਲੋਂ ਸ਼ਾਨ ਦੀ ਗਵਾਹੀ	੬੩੧
ਅੰਤਮ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ	੬੩੪
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੀਕ	
ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ	੬੩੭
ਪਾਠਕ ਸਜਨਾਂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ	
	੬੩੯ ਤੋਂ ੬੪੦

ਜਾਣ ਪਛਾਣ

ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਰਾ ਨੇ ਜੋ ਪੁਸਤਕ-
'ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ' ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਫੈਲਾਉ ਦਾ ਬੜਾ
ਭਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਾਲਵਾ, ਦੁਆਬਾ, ਮਾਝਾ, ਬਾਰ
ਗੁਜਰਾਤ, ਜੇਹਲਮ, ਚਕਵਾਲ, ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ, ਅਟਕ, ਕੇਹਾਟ
ਬੰਨੂ, ਪਸ਼ਾਵਰ, ਟਾਂਕ, ਗਜ਼ਨੀ, ਕੁਰਮ, ਤੀਰਾਹ, ਤੇ ਕਾਬਲ ਤੀਕ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਜੋ ਫੁਲਵਾੜੀ
ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੜਪੋਤੇ
ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਹੀ ਸਦਕਾ ਹੈ। ਅਤੇ
ਮੈਂ ਵੀ ਉਸੇ ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਿਚੋਂ ਉਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਸਿਖ
ਹਾਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮਹਾਂ ਤਿਆਗੀ
ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਛਾਪਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ
ਦਾਸ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਜੋ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਲਈ ਚਾਨਣ ਮੁਨਾਰੇ
ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ
ਤਸਵੀਰ ਅਜਿਹੇ ਸੋਹਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ
ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਬੇਹੱਦ ਚਮਕੀਲੀਆਂ ਤੇ
ਸਾਬਤ ਹਨ। ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਸੂਲ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ
ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਾਕਫੀਅਤ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਤੇ
ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਦਵਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਦਿ ਥੀਂ ਅੰਤ
ਤੀਕ ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਤਨੀ ਦਿਲ-
ਚਸਪ, ਸੌਖੀ ਤੇ ਸਰਲ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਅਨਜਾਣ

(ਅ)

ਤੇ ਅਨਜਾਣ ਤੇ ਥੋੜਾ ਪੜਿਆ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

ਮੈਂ ਪਾਠਕਾਂ ਸਜਣਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਆਦਿ ਥੀਂ ਅੰਤ ਤੀਕ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਪਾਸ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖ ਭੇਜਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਉਦਮ ਨਾਲ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਤਾਂਕਿ ਅਗੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧੇ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹਾਲ ਜੋ ਵਾਧਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਹੋ ਬੀਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਨ । ਇਤਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜ ਭਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਨਾਂ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਕਠਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਸੰਭਵ ਹੈ । ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਦੁਖ ਤਕਲੀਫਾਂ ਝੀਲਦੇ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਸਾਬਤ ਕਦਮ ਰਹਿਕੇ ਸਿਖੀਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਏ ਹਨ । ਤੇ ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਹੋ ਜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਥੀਂ ਲੋਕੀਂ ਬੇਖਬਰ ਪਏ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਹੈ ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਮੈਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਪਾਠਕ ਸਜਣਾਂ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗਦਾ ਹਾਂ । ਭਾਵੇਂ ਪੁਸਤਕ ਛਾਪਨ ਵਿਚ ਸੁਧਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ 'ਮਨੁਖ ਭੁਲਨਹਾਰ' ਹੈ ਤੇ 'ਅਭੁਲ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ' ਹੈ । ਸੋ ਪ੍ਰੈਸ ਵਲੋਂ ਲਗ ਮਾਤ੍ਰ ਯਾ ਅਖਰ ਦੀ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕੀਧਰੇ ਹੋਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਖਿਮਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਲੈਣਾ ।

ਦਿੱਲੀ

੧-੧੦-੫੪

ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ,

ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰੈਸ ੮੯

ਕਮਲਾ ਮਾਰਕੀਟ

(ੲ)

ਇਤਹਾਸਕ ਖੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਚੁਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦਵਾਨ—ਜੋ ਸ਼ੀਰ
ਕਰਕੇ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਰਚਿਤ ਯਾਦਗਾਰੀ
ਪੁਸਤਕਾਂ ਅੰਦਰ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬੇਦੀ—ਬਾਬਤ, ਉਹ ਇਸਤਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਭ
ਵਿਚਾਰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ—

੧—ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਵਲੋਂ—“ਮਾਤਾ
ਸਰੁਪਾ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕੁਖ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ
ਜਨਮ ੧੮੧੩ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਇਹ ਵੱਡੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ
ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਕਰਮ
ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਅਲਾਕਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ
ਤੇ “ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਨਾਂ” ਥਾਪੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਲੰਗਰ ਹਰ ਵੇਲੇ
ਵਰਤਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਅਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਅਖੰਡ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ਤ੍ਰਯੋਦਸ ਸੰਮਤ
੧੮੮੧ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਉਨੇ ਹੋਇਆ । ਦੇਖੋ ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ ਰਚਤ
ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਪੰਨਾਂ ੫੩੨ -

੨—ਸਰ ਲਿਪਲ ਗ੍ਰਿਫਨ -ਵਾ- ਕਰਨਲ ਮੇਸੀ
ਸਾਹਿਬ ਮੁਆਲਫਾ (ਉਥਕਾਰ) ਐਚ. ਡੀ.
ਕਰੇਕ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ—

ਸੰਨ ੧੭੩੮ ਮੈਂ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਕੀ ਵਫਾਤ ਕੇ ਬਾਦ
ਉਸਕੇ ਲੜਕੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਮੁਨਤਿਸ਼ਰ ਹੋ ਗਏ ਇਨ ਮੈਂ ਸੇ
ਅਵਤਾਰ ਚੰਦ ਤੇ ਬਾਰੀਆਂ ਤਸੀਲਾਂ ਸ਼ੁਕਰ ਗੜ ਮੈਂ ਜਾ ਮੁਕੀਮ

(ਸ)

ਹੋਗਿਆ ਜਹਾਂ ਉਸ ਕੀ ਐਲਾਦ ਮੁਆਫੀ ਜਮੀਨ ਪਰ ਕਾਂਬਜ਼ ਹੈ-
ਐਰ ਧਰਮ ਚੰਦ-ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਮੈਂ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਸਾਗਰ
ਚੰਦ ਲਾਵਲਦ ਮਰ ਗਿਆ ਐਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ—ਮਜ਼ਹਬੀ
ਮੁਆਮਲਾਤ ਮੈ ਆਪਨੇ ਬਾਪ ਕਾ ਜਾ ਨਸ਼ੀਨ ਹੂਆ ਲੇਕਿਨ ਇਸ
ਮੈ ਆਪਨੇ ਬਾਪ (ਕਲਾਧਾਰੀ) ਜੈਸਾ ਮਜ਼ਹਬੀ ਜੋਸ਼ ਨਾ ਥਾ ।
ਐਰ ਅਗਰ ਇਸ ਖਾਨਦਾਨ ਮੈਂ—ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਬੇਟੇ ਬੇਦੀ
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੈਸਾ ਨਾਮ ਵਰ ਆਦਮੀ ਪੈਦਾ ਨ ਹੋਤਾ ਤੇ
ਯੇਹਖਾਨਦਾਨ ਗਾਲਬਿਨ ਥੇ ਹਕੀਕਤ ਹੋ ਜਾਤਾ । ਦੇਖੋ ਤਜ਼ਕਰਾ
ਰਉਸਾਏ ਪੰਜਾਬ ਸਫਾ ੩੨੩ ਸੰਨ ੧੮੮੩—

—੦—

੩—ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਵਲੋਂ— ਸਤਿਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਪਾਵਨ ਬੰਸ ਵਿੱਚ ਜਨਮ ਹੋਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਬਾਬਾ
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ਜੇਹੜੇ
ਕਿਸੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਉੱਚੇ ਪਾਏ ਦੇ ਜਰਨੈਲ ਲਈ ਸੋਭਦੇ ਹਨ
ਆਪ ਜਿਥੇ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਪ੍ਰਭਤਾ ਰਖਦੇ ਸਨ
ਉਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਬੀ ਐਸੇ ਧਨੀ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਨਾਲ ਦਾ ਜੋਧਾ ਕੋਈ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਸੀ । ਲੋੜ ਪੈਣ ਪਰ ਆਪ ਜੱਦ
ਰਣ ਤਤਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਤੇਗ ਧੂਹ ਕੇ ਧੈ ਵੜਦੇ ਸਨ ਤਾਂ
ਇਉਂ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਨੋ ਧੁਰ ਅਕਾਸ ਤੋਂ ਕੜਕਦੀ
ਬਿਜਲੀ ਵੇਰੀ ਦੇ ਸਿਰ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਧਾਰਮਕ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜਦ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ

(ਹ)

ਜੀ ਦੀ ਤਾਬਿਆ ਬੈਠਕੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ
ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਧੁਰ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵਰਖਾ
ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ।

ਦੇਖੋ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਉਸਰੀਏ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਸਫਾ ੧੦੪, ੧੦੫

—
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਸੰਤਾਨ ਵਲੋਂ
ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ (ਗੀਵਿਉ) ਨੰਬਰ ੨

--
ਬਾਬਾ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ
ਹਾਲ ਹਰਦਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ:—

ਮੈਨੂੰ ਸਃ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ-ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ ਨਾਮ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ
ਸੁਨਾਇਆ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਖੋਜ ਤੇ ਮੇਹਨਤ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ
ਅਪਨੇ ਜਨਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਸੁਨਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬਾਲਕ
ਸਨ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਉਪਰ ਹੱਥ
ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਕੰਘਾ ਫੇਰਿਆ, ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਏਹ ਯਾਦ ਆਇਆ:—

‘ਇਹ ਨੀਸਾਨੀ ਸਾਧ ਕੀ ਜਿਸ ਭੇਟਤ ਤਰੀਐ’। (ਗੁ: ਵਾ:)

ਤੁਲਸਾਂ ਨੇ ਜੀਭਾ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਚਰਣ ਚੱਟੇ ਤਾਂ
ਤਿੰਨ ਕਾਲਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋ ਆਈ । ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ
ਝੀਵਰ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਤਾਂ

(ਕ)

੨੫ ਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ * ਦੇ ਨਿਤਨੇਮੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉਪਰ ਹਚ ਰਖਿਆ । ਕੰਘਾ
ਫਰਿਆ, ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਕੀ ਰਿਹਾ ! ਉਹ ਅਸਰ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ
ਸੀ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੜਦਾਦਾ
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ ਉਸ ਅਸਰ ਦਾ ਸਪਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ
ਲਿਖਨਾ ਹਰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

“ਆਤਮਾਂ ਵਜਾਇਤੀ ਪੁਤਰਾ”

(ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਕ)

ਭਾਵ—ਅਪਨਾਂ ਆਤਮਾਂ ਹੀ ਪੁਤਰ ਹੋਕੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ
ਤਾਂ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ
ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ
ਦੀ ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਸਿਖੀ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੇ । ਜੋ ਪਰੇਮ, ਜੋ ਖੋਜ, ਜੋ ਮੇਹਨਤ ਗਿਆਨੀ
ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦਵਾਰੇ ਦਸੀ ਹੈ । ਉਹ ਯਥਾ ਵਾਕ—
“ਭਗਉਤ ਭਗਵੰਤ ਕਾ ਰੰਗ” ਹੀ ਤਾਂ ਹੈ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੇ
ਇਸ ਦਿਮਾਗ ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਥੀ ਵਾਰੇ ਜਾਈਏ ।

* ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ੨੫ ਪਾਠ ਰੋਜ਼ਾਨਾਂ ਨਿਤ ਨੇਮ ਕਰਨ ਦ
ਪ੍ਰਣ ਲੈਕੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ । ਇਹ ਗਲ ਮੈਨੂੰ ਸਤ ਬਾਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਟੋਰ
(ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਣੀ
ਹੋਈ ਦਸੀ ਸੀ । ਦੂਜਾ—ਗਿਆਨੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੈਡਮਾਸਟਰ ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ
(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ਖ)

ਟਿੱਕਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੇਦੀ ਉਨਾਂ ਨਿਵਾਸੀ ਵਲੋਂ—

ਇਹ ਹਿਸਟਰੀ ਜੇਹੜੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਜ ਤੀਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨ ਸਮਝੀ, ਤਾਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਹਕੂਮਤ ਨੂੰ ਨਰਾਜ਼ ਨ ਕਰ ਲਈਏ। ਅਜ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਦ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਹਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਕੇ ਕੌਮ ਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਖਿਦਮਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ।

ਟਿੱਕਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ
ਉਨਾਂ ਸਾਹਿਬ, ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ

(ਸਫਾ 'ਕ' ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਕੂਲ ਕੋਇਟਾ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸੁਨਾਈ ਸੀ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਮਾਸੜਾ ਜੀ ਸਨ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਬਜੇ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਨਿਤ ਨੇਮ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਡੇਢਿੜੀ ਬਰਦਾਰ ਰਹੇ। ਇਹ ਦਸਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੀ—ਜੋ ਘਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦੁਖ ਸੁਖ ਯਾ ਮੌਤ ਭੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਨਿਤ-ਨੇਮ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਨ ਖੋਲੀਏ, ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ ਨ ਬੁਲਾਵੇ। ਸੰਤ ਖੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਕਰੜੀ ਸ਼ਰਤ ਲਾਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਪਨੇ ਜੀਵ ਨਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ।

ਦਾਸ—ਲੇਖਕ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਲਮ ਕੰਵਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ

ਜੀ ਵਲੋਂ—ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲਾਏ ਤੇ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਦੇ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਗਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗੋਂ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਸਨ। ਏਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਾਂ।

ਮੈਨੂੰ ਅਪਨੀ ਕਲਮ ਨਾਲ ਅਪਨੇ ਹੀ ਵਡਿਆਂ ਬਾਬਤ ਕੁਝ ਲਿਖ ਦਸਨ ਵਿਚ ਝਾਕਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸੰਸਾਰਕ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਕੀ ਕੁਝ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕਿਥੋਂ ਤੀਕ ਦੇਸ਼, ਧਰਮ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਖੰਡਤਾ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਹੀ ਇਸ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹਨਗੇ, ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਛਿੰਦਗੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਰਹੀ। ਪਰ ਕਿਆ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਕਿਆ ਅਸਾਂ ਬੇਦੀਆਂ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸੰਗਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਨ ਦਾ ਯਾ ਦਿਨ ਦਿਹਾੜਾ ਹੀ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਜੀ ਨੇ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਨਾਮ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਕੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਉਤੇ ਆਉਂਦੇ ਉਲਾਹਮੇਂ ਨੂੰ ਧੋ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮ

(ਘ)

ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਰਤਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਰਾਹੀਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਸਿੱਖ ਜਗਤ
ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਰਖਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ,
ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ
ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣ ਦਾ
ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਐਕੜਾਂ
ਝੀਲਦਿਆਂ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਨਾਂ ਖੋਦ ਖੋਜ ਕੇ ਇਹ ਸੁੱਚਾ
'ਕੋਹ ਨੂਰ ਹੀਰਾ' ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਵਡਿਆਂ ਦੀ
ਜੀਵਨ-ਕੌਥਾ ਨੂੰ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ
ਹਾਂ । ਤੇ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ
ਇਸ ਭਾਰੀ ਖੋਜ ਤੇ ਉਦਮ ਨੂੰ ਸੁਫਲ ਬਨਾਣ ਵਿਚ ਕਸਰ ਨਹੀਂ
ਰਖੇਗਾ, ਅਤੇ ਏਸ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਸਮਝਨ
ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ । ਕੰਵਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ
ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਰੋਹਤਕ

8-9-54

(੬)

ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ ਰੀਵਿਉ ਨੰ: ੩

ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਉਹ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ
ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ”
ਪੁਸਤਕ ਬਾਬਤ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ ਆਏ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਨਿਸ਼ਚਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ--

ਸ੍ਰੀ ੧੦੮ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ
ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਦਾ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਕੇ ਭਾਈ ਦੀਸ਼ਰ
ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੀ ਅਦੁਤੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ
ਸ੍ਰੀ ਬਾ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਪ੍ਰਚਾਰ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਸੰਤ ਸੇਵਾ, ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੀ ਬਿਧੀ
ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਵਿਚ ਲਿਜਾਨ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਹੋਇਆ
ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ
ਕਈ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦਮਦਮੇਂ ਸਾਜੇ ਸਨ। ਐਸੀ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ
ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਜੇ ਤੀਕ ਮੁਕੰਮਲ ਸੁਖੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ
ਸੀ ਕਿਸੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ। ਭਾਈ ਦੀਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਜੀ ਨੇ
ਇਕ ਮਹਾਨ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਅਨੂਕੂਲ ਲਿਖਿਆ
ਹੈ ਜੋ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ
ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭੀ ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਰਾਜਸੀ
ਤੌਰ ਤੇ ਅਸਚਰਜ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ
ਲਿਖੀ ਗਈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ‘ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ’ ਜੋ ਰਖਿਆ
ਹੈ, ਸੋਹਣਾ ਫੱਬਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਾਦਾਸ—ਨਿਸ਼ਚਲ ਸਿੰਘ

(ਚ)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਪੰਥ ਰਤਨ ਸੰਤ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਡਬਲ ਐਮ. ਏ, ਵਲੋਂ

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ ।

ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੰਦੀ ਗੁਰ ਘਰ ਦੇ ਇਕ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ
ਗੁਰਸਿਖ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ । ਜਿਥੇ ਕਿ ਆਤਮ ਅਨੰਦ ਵਿਚ
ਸਦਾ ਹੀ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਥੜੇ ਸੂਰਬੀਰ
ਯੋਧਾ, ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਪੁਨ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ । “ਗੁਰਮੁਖ
ਪਰਵਿਰਤ ਨਿਰਵਿਰਤ ਪਛਾਨੈ”

ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਅਤੇ ਅਡੋਲਤਾ
ਲਈ ਬੜੇ ਭਾਰੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕੀਤੇ । ਅਤੇ ਇਹ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ
(ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਪੂਜਯ ਅਤੇ ਐਕੜ ਸਮੇਂ
ਗੁਰਮੁਖ ਸਲਾਹ ਕਾਰ ਸਨ ।

ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਮੇਂ ਜਲੰਧਰ ਦੁਆਬਾ ਅਤੇ ਮਾਝੇ
ਵਿਚ ਬੜਾ ਹੀ ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ
ਨਾਲ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ
ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਚਾੜ੍ਹਿਆ । ਦੋ ਗੁਰਮੁਖ ਸਵਕਾਂ ਬਾਬਾ
ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ (ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਅਪਨੀ
ਛੇਹ ਨਾਲ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ ਕਰ
ਦਿਤਾ । ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਬੋਹਥਾ ਬਣਾਕੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ
ਲਈ ਸਮਰਥਾ ਬਖਸ਼ੀ ।

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ
ਲਿਈ ਏਨੀ ਲਗਨ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਅਨਭਵ ਕਰ
ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਪਰੇਮ ਦਾ ਘਾਟਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ

(ਛ)

ਦੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਨੂੰ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੀ ਸਤਿਆ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਬਹੁਤ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਣਗੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਟਿਲ ਨੀਤੀ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ । ਤੁਸੀਂ ਪਠਾਣਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਕਢਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ । ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ।

ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਰਾ ਨੇ ਬੜੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਏਸ ਗੁਰਮੁਖ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਇਕ ਅਦੁਤੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਹਰ ਇਕ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਪੰਥ ਦਰਦੀ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਬੜੇ ਖੋਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਖਾਸ ਆਦਮੀ ਹਨ । ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਵਾਰਤਕ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਲਿਖਨ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ।

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸਨ ਦਾਸ ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ (ਸਤ)

M. A. L. L. B. (PUNJAB)

A. M. Harvard

ਸੇਵਕ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ੧੧੧ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
(ਮਸਤੂਆਣਾ)

(ਜ)

ਸ: ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਰੀਟਾਇਰਡ)
ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਪਟਿਆਲਾ ਪੈਪਰ ਵਲੋਂ-

ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ 'ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ' ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਬੜੀ ਮੇਹਨਤ ਤੇ ਖੋਜ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗਲਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਨਣਾਂ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਪਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪੁਸਤਕ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਗਲਾਂ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਘੱਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉਹ ਲਾਭ ਦਾਇਕ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦੀ ਦੀਰਘ ਗਲਾਂ ਉਪਰ ਭੀ ਕਾਫੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਮੀਦ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਠਕ ਜਨ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ।

8-9-52

ਤੇਜਾ ਸਿੰਘ

ਮੇਜਰ ਡਾ: ਮੂਲ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬਜ਼ਾਜ਼ ਦਿਲੀ ਵਲੋਂ-

'ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ' ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਕੇ ਭਾਈ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਉਘੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਜੋਧੇ ਦੇ ਉੱਚ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤ ਲਈ ਪੰਥ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖ ਕੇ ਜਿਥੇ ਅਪਨੀ ਵਿਦਵਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਹੈ

ਉਥੇ ਪੰਥ ਦੀ ਭੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰਦੱਦ ਨਾਲ ਇਹ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸਾਧਿਆ ਹੈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਝਾਕੀਆਂ ਮੈਂ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਅਪਨੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼, ਘਰ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਉਖੜ ਕੇ “ਅਪਨੀ ਘਰੇਗੀ ਸੇਵਾ” ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਏਸ ਉੱਚ “ਪੰਥ ਸੇਵਾ” ਦਾ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨਾਂ ਇਕ ਬੜਾ ਔਖਾ ਕਾਰਜ ਸੀ, ਜੋ ਆਪ ਨੇ ਸਿਖੀ ਦੇ ਮੁਖ ਅਸੂਲ “ਸੇਵਾ ਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ” ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਬਾਹਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਨੂੰ ਏਨੀ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਾਇਕ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਕਈ ਔਕੜਾਂ ਵੀ ਸਹਿਨੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਸਚੇ ਸਿਖ ਵਾਂਗੂੰ ਅਪਨੇ ਨਸ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਚੁਕੀ ਤੇ ਓੜਕ ਭਾਰੀ ਘਾਲਨਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਕ “ਅਮੋਲਕ ਹੀਰਾ” ਪੰਥ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਖ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਿਖ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਭਰਪੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ।

ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਤੇ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਸਜਨ ਏਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਾਏ ਪੁਰਨਿਆਂ ਤੇ ਫੁਲ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਇਕ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੀ ਉੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਨਜ਼ਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣਗੇ। ਮੈਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਏਸ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੇ ਆਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਏਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਜਿਥੇ ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਲਾਭ ਉਠਾਣਗੀਆਂ ਉਥੇ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਪਜੇਗਾ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਸਾਫਰ ਮੈਂਬਰ ਭਾਰਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਲੋਂ--

ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਮੈਂ ਸਾਰੀ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ, ਜਿਤਨਾਂ ਕੁਝ ਮੈਂ ਵੇਖ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਉਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਕੋਚ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉਦਮ ਸਿਰਫ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਅਤੀ ਲੁੜੀਂਦਾ ਹੈ । ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ

ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਕ ਵਡੇ ਘਾਟੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੋਥੀ ਦਾ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਨਾਮ ਬੜਾ ਹੀ ਫੱਬਦਾ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਿਥੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਗੂ ਸਨ, ਉਥੇ ਰਾਜਸੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਬੜੀ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਆਪਨੀ ਰਾਜਸੀ ਸੂਝ ਬੂਝ ਤੇ ਪੰਥਕ ਦਰਦ ਦਵਾਰਾ ਆਪ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਸਤੇ ਸਾਫ ਕੀਤੇ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਵਾਕਿਆਤ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਇਤਨੀ ਵਧੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਆਪ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ ਤੇ ਪਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਨੂੰ “ਗੁਰੂ” ਕਰਕੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ । ਸਾਡੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰੇ ਅਰਦਾਸ ਵਿਚ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਇਹ ਮੈਂ ਅਪਨੀ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਦਾ ਰਿਹਾ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚ ਕੰਮਾਂ ਤੇ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੀ ਨਸ਼ਾਨੀ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਦੇ ਆਪ ਗਿਆਰਵਾਂ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵਨ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਨਹੀਂ ਸੀ

ਕੀਤਾ । ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਜਾਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ । ਮਸ਼ਹੂਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀਜੀ ਦੇ ਆਪ ਪੜਦਾਦਾ ਸਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ *ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਪਣੇ ਪੜਦਾਦਾ ਜੀ ਤੋਂ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਮਿਲਿਆ ਸੀ । ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਜੈਸੇ ਚੱਤਰ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਭਾਂਪਣਾਂ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਮੁਤਾਬਿਕ ਬਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਸੀ । ਐਸੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਸਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਸਾਡਾ ਵਿਰਵੇ ਰਹਿਣਾਂ ਸਾਡੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਵਲੋਂ ਅਨਗਹਿਲੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਹਨਤ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਪਾਸਿਓਂ ਹੌਸਲਾ ਅਫਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕ 'ਚੋਟੀ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਹਥ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਕਦਰ ਯੋਗ ਹੈ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਰ

1-10-54

*ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਦੀ ਕਦਰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਬਹੁਤ ਪਿਛੇ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਸਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲਿਆਂ ਅੰਦਰ 50 ਜ਼ਨਾਨੇ ਸਕੂਲ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕਰਾਏ ਸਨ ।

ਦਾਸ-ਲੇਖਕ

ਸ੍ਰਦਾਰ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਬਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ਼ਿਵੋਮਣੀ
ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਮੈਂਬਰ ਭਾਰਤ
ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਿਲੀਂ ਵਲੋਂ--

“ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ
ਵੇਖਿਆ ਅਤੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ
ਗਲ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਆਮ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਛੁਪੇ
ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਜਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਲੋਂ ਅਜਿਹਾ
ਪਤਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਅਜਿਹੇ ਪੁਰਾਤਨ
ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਪਬਲਿਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ
ਜਾਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਹ ਮਾਨ ਕਰ ਸਕਨ ਕਿ ਸਾਡੀ
ਕੌਮ ਨੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀਰੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀਆਂ ਨੇਕੀਆਂ ਤੋਂ ਅਪਨੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਭੀ ਲਾਭ ਉਠਾ
ਸਕਨ।

ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਵੱਡਾ
ਘਾਟਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮੇਹਨਤ ਕਾਬਲ ਤਾਰੀਫ
ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਜੋ ਪਹਲੂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਪਬਲਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਆਮ ਲੋਕ ਘੱਟ
ਜਾਣੂ ਹਨ। ਏਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਨੌਜਵਾਨ ਅਤੇ ਬੁਢੇ
ਸਾਰੇ ਫੈਦਾ ਉਠਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ
ਜੋ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚੇ ਗਾ ਯਾ

(ਡ)

ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਤਨਾਂ ਯਕੀਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਅਪਨੇ ਇਲਮ
ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੇਗਾ। ਮੇਰੀ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ
ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਕਿਆ ਮਿਲੇ ਉਹ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਪੜ੍ਹੇ।

ਦਾਸ-ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ M. P.

31 Queensway

New Delhi

4-10 54

-0-

ਗਿਆਨੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ
ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਲੋਂ--

ਸ: ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਰਾ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ
ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖ ਕੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ
ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਨ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ
ਹੈ। ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ
ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਸ਼ਾ ਪਰ ਚਾਨਣਾਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਲਿਖਣ ਲਈ
ਪੁਰਾਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਈ ਨਵੀਨ ਗਲਾਂ
ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸਕ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇਕ ਚੰਗੀ ਪੁਸਤਕ ਹੈ

5 10 54

ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ
ਜਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ

(ਢ)

ਸ੍ਰਦਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਫੀਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਪਰੇਮ ਕੋਰਟ ਐਫ ਇੰਡੀਆ ਦੇਹਲੀ ਅਤੇ ਫੈਲੋ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀ ਵਰਸਟੀ ਵਲੋਂ--

ਇਹ ਸੁਭਾਗ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਰਾ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਪੁਸਤਕ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਲਿਖਾਂ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹਿਸੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਮੈਨੂੰ ਅਪਨੀ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕੱਥਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਪੀ ਸਗੋਂ ਜਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮਿਸ਼ਨ” ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਮਹਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕੱਸ਼ ਭਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਕੋਣ ਤੋਂ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਰਮ” ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅੰਕਤ ਹੈ।

ਇਕ ਗਲ ਬੜੀ ਉਚੇਚੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠ ਚੋਂ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਇਕ ਮਹਾਨ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੁੰਦਿਆਂ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰਸਿੱਖੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੋਤ ਸਰੂਪੀ ਬਾਕੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਸੰਚਾਲਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਰਮ” ਸੀ। ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਜੋ ਬੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਲੀ ਸਨ, ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿਰਨਾਂ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

(੬)

ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ “ਗੁਰ ਦੇਵ” ਮੰਨਿਆ ਜਾਏ ।
ਜੈਸਾ ਕਿ ਅਪਨੀ ਸੰਪੂਰਨ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿਚ ਦਸਮ ਜਾਮਾਂ
ਪਹਿਨਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ—

ਜੋ ਹਮ ਕੇ ਪਰਮੇਸਰ ਉਚਰਿਹੈ ।

ਤੇ ਸਭ ਨਰਕ ਕੁੰਡ ਮਹਿ ਪਰਿਹੈ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਸੰਪਾਦਨਾਂ
ਸਿਰਫ ਤਵਾਰੀਖੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜੀਵਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਹੀ
ਨਹੀਂ । ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਾਨਨੀਯ
ਚਿੱਤਰ ਹੋਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਅਖੁਟ
ਸੋਮਾਂ ਭੀ ਹੈ ਹਰ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਨੀ ਚਾਹੀਦੀ
ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੰਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿਖੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ
ਐਥੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸੁਖੈਨਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਅਜੀਬ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ,
“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੰਥ ” ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਐਸੀ ਹੈ ਕਿ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਦੇ
“ਰੂਪ ਧਾਰਨੀ ਖਾਲਸੇ” ਵਿਚੋਂ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪੁਤਰ” ਹੋਣ ਦੇ
ਗੁਣ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖ ਕੇ
ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥਕ ਜਾਗਤਾ
ਨੂੰ ਹਲੂਣਾਂ ਦੇਣ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਸਜਰੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ
ਉਪਜਾਣ ਦੀ ਇਕ ਅਮਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।
ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਪੂਰਨ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ
ਹੈ ।

ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਰੂਲਾ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸੁਪਰਿਮ
ਕੋਰਟ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਦਿਲੀ ਵਲੋਂ--

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਦਵਾਰਾ ਦਾਸ ਨੂੰ
“ਰਾਜਾ ਜਗੀ” ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਭਾਗ ਵਾਚਨ ਦਾ
ਅਵਸਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਦਾਸ ਅਪਨੇ ਵਡੇ ਭਾਗ ਸਮਝਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਘੜੀਆਂ “ਇਕ ਉਚੀ ਤੇ
ਸੁੱਚੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ ਹਸਤੀ” ਦੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਸਾਖੀ
ਪੜ੍ਹਨ ਵਿਚ ਸੁਫਲ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਮੇਹਨਤ
ਤੇ ਖੋਜ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਿਆ ਹੈ ਦਾਸ ਇਸ ਮਹਾਨ
ਸਫਲਤਾ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸਰਲ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਨ ਤਰੀਕੇ
ਨਾਲ ਜਿਥੇ ਪੂਜਨੀਕ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਉੱਚੀ
ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਕਾਂ (ਕੰਮਾਂ) ਨੂੰ (ਜਿਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ
ਪਹਿਲੇ ਜਾਣੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ) ਸਾਡੇ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਂਦੀ ਹੈ ਉਥੇ ਸਿੱਖ
ਤਵਾਰੀਖ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਅਨਮੁਲਾ ਪੈਗਾਮ
ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੱਥਾ
ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਅਜ ਤਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਵਾਂਝੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਗਿਆਨੀ
ਜੀ ਨੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਦੀ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ
ਹਨ ਅਤੇ ਸਮਝ ਲਗਾਏ ਹਨ।

ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ

(ਥ)

ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਲਗਨੀਆਂ, ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਗੋਂ ਆਵਨ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਭਰੀ ਮੇਹਨਤ ਦਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾ ਸਕਣ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਬਚਿਆਂ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤਾਂ ਉਤੇ ਨੇਕ ਪ੍ਰਭਾਉ ਪੈ ਸਕਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਣ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਉਠੇ।

ਦਾਸ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਸਜਨ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੀਕ ਪੜ੍ਹਨਗੇ, ਤੇ “ਲੋਕ ਸੁਖੀਆ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ” ਕਰਨਗੇ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨੀ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਯੂ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਬਖਸ਼ੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਅਗਲੀ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਚਾਨਣ ਪਾਣ।

ਦਾਸ-ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਰੂਲਾ

—0—

6-10-54

(ਦ)

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸਹੈਤਾ ਨਾਲ
ਅਤੇ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਆਈਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਕੇ

ਇਹ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਪੁਸਤਕ ਲਿਖੀ ਗਈ--

੧-ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਆਦਿ ।

੨- ,, ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ।

੩-ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ।

੪- ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਕ੍ਰਿਤ ਬਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ

੫- ਗੁਰਬਿਲਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ

੬- “ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਗੁਰਜੋਸ ਹੁਲਾਸ” ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ

੭- “ਸ੍ਰੀ ਬੀਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ”

੮- ਤਵਾਰੀਖ ਖਾਲਸਾ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ।

੯- ਪੰਜਾਬ ਚੀਫਸ ਉਰਦੂ (ਰਾਜਗਾਨੇ ਪੰਜਾਬ)

੧੦- ਤਜ਼ਕਰਾ ਰਉਸਾਏ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ

੧੧- ਰੂਲਰਜ਼ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ

੧੨- ਗੋਸ਼ਾਏ ਪੰਜਾਬ ਜ਼ਬਾਨ ਫਾਰਸੀ ।

੧੩- ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨੰਬਰ ਰਸਾਲਾ ਫੁਲਵਾੜੀ ੧੯੩੦

ਜਨਵਰੀ ਲਾਹੌਰ ਵਲੋਂ ਗਿਆਨੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਦ

੧੪-ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ

ਕ੍ਰਿਤ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਸਰਲਿਪਲ ਗ੍ਰੰਥ

(ਧ)

੧੫-ਤਵਾਰੀਖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ	ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ
੧੬-ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਉਸਰੀਏ, ਭਾਗ ਦੂਜਾ ।	
੧੭-ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ।	

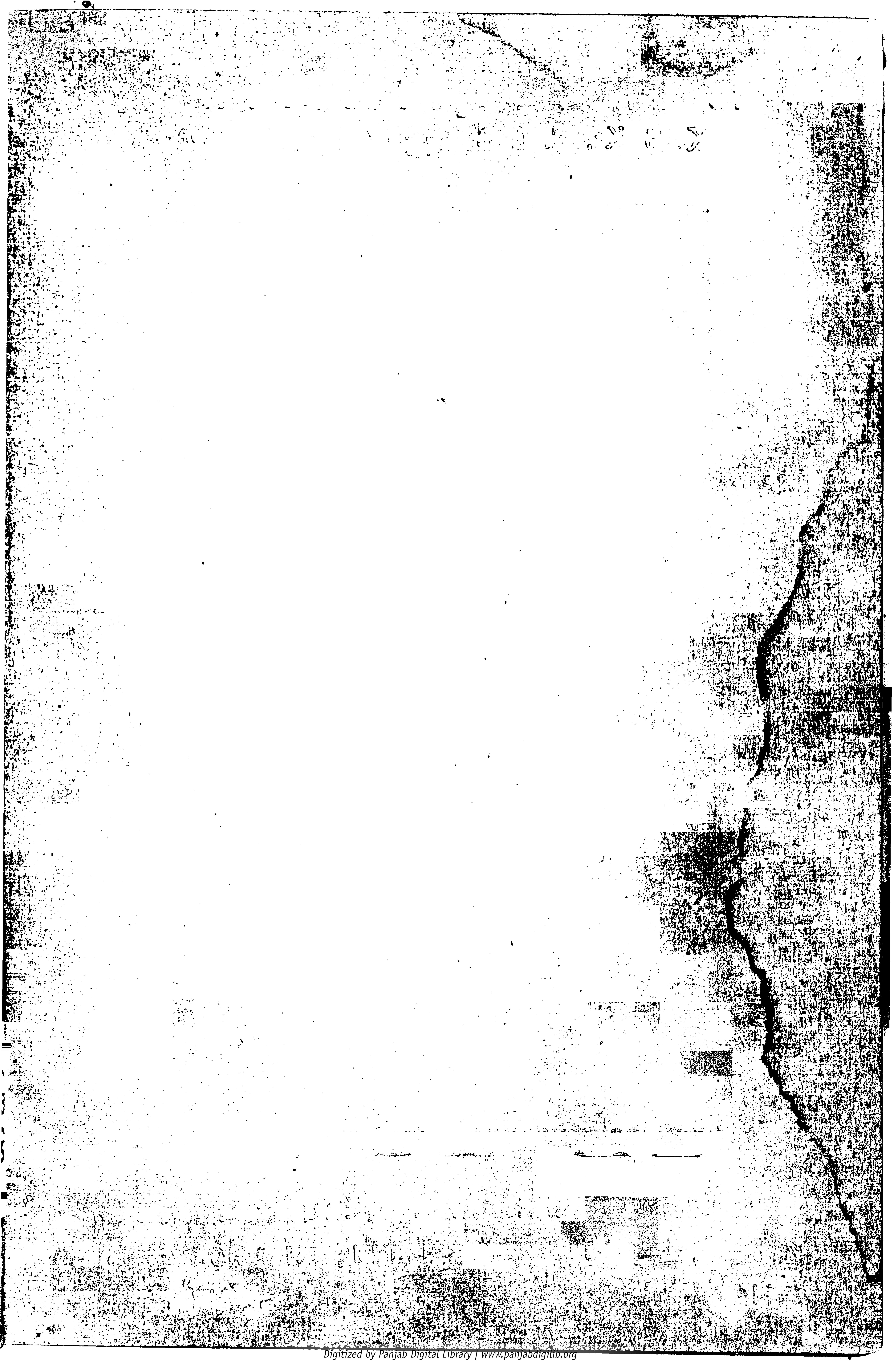
੧੮-ਜੀਵਨ ਕੱਥਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ
ਗੁਰਮਤ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਾਹੌਰ ਸੰਨ ੧੯੨੭ ਨੰ: ੨੦
੧੯-ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ।
੨੦-'ਸੰਤ ਰਤਨ ਮਾਲਾ' ਇਤਿਹਾਸ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ।

ਕੁਝ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ੈਹਰਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਅੰਦਰ ਜੋ
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਦਮਦਮੇ
ਥਾਪੇ ਗਏ ਸਨ—

(੧) ਉਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਦਮਦਮਾਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
(੨) ਨੂਰ ਪੁਰੇ (੩) ਗਾਏ ਪੁਰ (੪) ਹਮੀਰਪੁਰ (੫) ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ (੬) ਨਾਭਾ

ਪਛਮੀ ਪੰਜਾਬ-(੭) ਹਰੀਏ (੮) ਆਹਲੇ (੯) ਸੰਤ ਪੁਰੇ
(੧੦) ਕਲਰ (੧੧) ਸੁਖੇ (੧੨) ਢੁਢਿਆਲ (੧੩) ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ
(੧੪) ਰਾਮ ਨਗਰ (੧੫) ਚਪੜਾਲ (੧੬) ਕਾਦਰਾਬਾਦ ।

--

ਸਰ ਰਾਜਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ

K. B. Kt. C. I. E. ਕਲਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ)

ਜਿਹੜਾ ਨੇੜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਫਤਹਾਸ ਲਿਖਣ ਦੀ ਦਾਸ ਨੂੰ
ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਨਵੰਬਰ ੧੯੪੫ ਵਿਚ ਆਪ ਚਲਾਣਾ
ਕਰ ਗਏ, ਅਤੇ 'ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਨਾ
ਵੇਖ ਸਕੇ 'ਦਾਸ ਖੋਖਰ'

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਕੁਮਕਾ

“ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਨਾਮ ਦੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਉਨਾਂ (ਬਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ-ਚਮਾਚਾਰ ਦੁਸਾਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵੀਨ ਰਚਨਾਂ ਤੇ ਵਾਧਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, “ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ” ਦੀ “ਬਿੰਦੀ ਸੰਤਾਨ” ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਵਿਚੋਂ ਗਿਆਰਵੀਂ ਥਾਂ ਤੇ ਸਨ । ਜੋ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬੜੇ ਤੇਜਸ਼ੀ ਸੂਰਬੀਰ, ਨੀਤੀਵਾਨ, ਸੁਭ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਚਾਲਿਕ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, ਧਰਮਾਤਮਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ੭੮ ਬਰਸਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼, ਧਰਮ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਦੀ ਜੋ ਜੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਹ, ਗੁਰਮਤ ਉਪਦੇਸ਼, ਗਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਕਾਰਨਾਮੇ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਦਸਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਵਿਸਥਾਰ

ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਤ ਫਕੀਰ, ਪੰਡਤ ਵਿਦਵਾਨ, ਯਾ ਧਾਰਮਕ ਰੁਚੀ ਵਾਲੇ ਜਗਜਾਸੂ ਅਥਵਾ ਰਾਜੇ, ਸਰਦਾਰ ਅਥਵਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੁਰਸ਼ ਕੌਣ ਕੌਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਆਏ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਨਮ ਸਵਾਹਦੇ, ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਂਦੇ ਯਾ ਵਰਸਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ੩੬ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਲਾਣਾਂ ਕਰ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਦੇ ਦਿਨ ਮਾਤਮ ਪੁਰਸੀ ਸਮੇਂ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਏ ਹੋਇਆਂ ੧੨ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੈਠਾਕੇ ਅਪਨੀ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾਨ ਉਹਦੇ ਗਲ ਸਜਾਈ ਅਤੇ ਹਥੀਂ ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਕਰਾਕੇ “ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ” ਹੋਨ ਦਾ ਵਰ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਇਹਦੇ ਦੋਖੀਆਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ । ਫੇਰ ਰਾਮ ਨਗਰ ਵਿਚ ਭੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਭ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਤੇ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਰਹੇ । ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਮਾਚਾਰ ਭੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਨਿਰਨੇ ਨਾਲ ਦਸੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣਾਂ ਕਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਵਲੋਂ ਦੋ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰੰਥਾਂ (ਗੁਰ ਬਿਲਾਸਾਂ) ਵਿਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਅੰਦਰ ਕਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਸੁਖੈਨ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਜ ਤੀਕ ਇਸ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਅਗਰ ਪੂਰਨ ਇਤਹਾਸ ਲਿਖਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਉਦਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵੀ ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਸਨ ।

੧-ਸਭ ਥੀਂ ਵਡਾ ਤਾਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੁਟਲ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧੀ ਸਨ ਜਿਸ ਦੇ ਬਦਲੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਨੇ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਵਾਕੇ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸਭ ਗਿਰਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਲੁੱਟ ਕਰਾਈ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ੧੪ ਸਾਲ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਰਖਿਆ। ਪਿਛੋਂ ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬਾਬਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਨਰੇਰੀ ਮਜਿਸਟਰੇਟੀਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਦਰਬਾਰੀ ਸੰਨਦਾਂ ਦੇ ਕੇ ਅਥਰੂ ਪੂੰਜ ਦਿਤੀਆਂ।

ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਕੁਝ ਤਾਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹਨਗੇ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਬੀਤੇ ਸਮਾਚਾਰ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੋਣ ਤੇ ਦਸੇ ਜਾਨਗੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਹਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਨਿਰਨੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖੇ ਜਾਣੇ ਅਸੰਭਵ ਸਨ, ਤੇ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਜ਼ਬਤੀ ਦਾ ਡਰ ਸੀ।

੨-ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ, (ਜੈਸਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗੁਰਬਿਲਾਸਾਂ ਥੀਂ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਗੁਰੂ ਜੀ” ਅਥਵਾ “ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ” ਜੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲੈਹਰ ਚਲਨ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਧੰਨੀ-ਪੋਠੋਹਾਰ ਤੇ ਫਰੰਟੀਅਰ

ਦੇ ਅਲਾਕਿਆਂ ਅੰਦਰ “ਬੇਦੀ ਬਾਬਿਆਂ” ਵ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ “ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ਼” ਜਾਨ ਕੇ “ਗੁਰੂ ਜੀ” ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਨਵੀਨ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿਚ ਪੰਘਰੇ ਸਿਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗਲਾਂ ਤੇ ਮਨੋਤਾਂ, ਹੁਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਤੇ ਮਨੋਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਦਿੱਸੀਆਂ, ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਆਪ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ (ਅਨੰਦ ਪੁਰ) ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਿਆਂ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਆਯੂ ਪ੍ਰਯੰਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਕਈ ਭੇਖੀਆਂ ਪਖੰਡੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਗਿਆਰਵੀਂ ਬਾਹਰਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

੩—ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਅਲੌਕਿਕ ਤੇ ਅਸ਼ਚਰਜ ਭੀ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ ਵਾਕ ਸਿਧੀ, ਵਰਦਾਨ, ਸੁਫਲ ਹੋ ਜਾਣੇ। ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਅੰਤਰ-ਯਾਮਤਾ) ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਣ ਲੈਣਾਂ *ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ ਬੋਲਨੇ। ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਮਾਦਾ ਪ੍ਰਸਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲਾਂ ਓਪਰੀਆਂ ਤੇ ਅਣਹੋਣੀਆਂ ਦਿੱਸੀਆਂ। ਜਿਸ ਤੇ ਏਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਹੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਓਹਲੇ

*ਆਤਮ ਬਲ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਗਲਾਂ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਯਥਾ—“ਇਹ ਇਹ ਮਨ ਸ਼ਕਤੀ ਇਹ ਮਨ ਸੀਉ। ਇਹ ਮਨ ਪੰਚ ਤਤ ਕੇ ਜੀਉ। ਇਹ ਮਨ ਲੈ ਜੋ ਉਨਮਨ ਰਹੈ। ਤਉ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਕਹੈ। (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਕੀਤਾ ਰਖਿਆ ।

੪-ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ੪ ਗ੍ਰੰਥ ਅਗੇ ਜੋ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ । ਇਕ ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਦਾ 'ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ' ਦੂਜਾ ਭਾਈ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਕਿਸੀ ਹੋਰ ਦਾ, ਅਤੇ ਚੌਥਾ "ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ" ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਅਜੇ ਤੀਕ ਅਣਛਪੇ ਹੀ ਹਨ । ਤੇ ਕਠਨ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੰਚੀਆਂ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਲਿਖੇ ਲਿਖਾਏ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਕਿਤੇ ਇਕ ਦੋ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਹਨ । ਜੋ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਅਧੂਰੇ ਹੀ ਦੇਖੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਥੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਲੋਂ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉਦਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਹੀ ਇਤਿਹਾਸ ਲਈ ਜਿਤਨਾਂ ਮਸਾਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਸੀ ਉਹ ਭੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਥੀਂ ਉਹਲੇ ਹੀ ਰਿਹਾ ।

੫-ਉਪਰੋਕਤ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸਾਂ ਥੀਂ ਵਖਰੇ "ਸ੍ਰੀ ਬੀਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼" ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਵਾਰਤਿਕ ਗੁਰ ਵਿਲਾਸ ਹੈ । ਜੋ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਰਣ ਸੇਵਕ ਸੰਤ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ । ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਬਾਬਾ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿਸੇ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ । ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਰੀਤੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਕੂਟਾਂ ਵਿਚ ਹੈ । ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਇਕੋ ਵੇਰ ਛਪਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਸੰਤਾਂ,

੬

ਸਾਧੂਆਂ ਯਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਪਨੇ ਦਮਦਮੇ ਯਾ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਉਕਤ ਤਰੁਟੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਪਚਲਤ ਨ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਫੇਰ ਅਗੋਂ ਤਾਂ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈਆਂ ਦੇ ਝੰਜਟ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਨਈਂ ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਲਿਖਨ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਦਮ ਹੀ ਨ ਕੀਤਾ।

੬-ਇਸ ਵਿਚ ਉਕਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਸਮਝਨਾਂ ਚਾਹੀਏ, ਸਗੋਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਭੀ ਧਾਰਮਿਕ ਯਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਯਕਤੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੱਦੇ ਹੀ ਅਚੂਕ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਲੀਡਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਅਪਨਾਂ ਜੀਵਨ ਆਪ ਲਿਖੇ, ਯਾ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਲਿਖਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਨ ਇਹ ਰਵਾਜ ਸੀ ਨ ਇਤਨੇ ਸਾਧਨ ਸਨ। ਨ ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਹਰ ਥਾਉਂ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਮਿਲਨਾਂ, ਤੇ ਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਰੁਚੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਉਹਦੇ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣ ਸੁਣਾਕੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਉਸ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਸੋਧ ਸੁਧਾਈ ਕਰਾਉਣ ਯਾ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ (ਰੀਵੀਉ) ਲੈਣ ਦਾ ਕੋਈ ਰਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਤੇ ਜੈਸਾ ਕੈਸਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਅਪਨੀ ਸੁੱਝ ਬੁੱਝ ਯਾ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਉਹ ਹੀ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਇਤਿਹਾਸ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਦਾ ਭੀ ਇਹੋ ਹਾਲ ਸੀ। ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਨਮ ਥੀਂ ੧੦੭ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਅਤੇ ਚਲਾਣਾਂ ਕਰਨ ਥੀਂ ੨੫, ੩੦ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਗੋਂ ਦੂਜੇ ਕਈ ਧਾਰਮਿਕ ਯਾ ਰਾਜਨੀਤਕ ਵਿਯਕਤੀਆਂ

ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਨਾਂ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਸੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਕ, ਵਿਵਹਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਚੋਹਾਂ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ਼, ਕੰਮ, ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਲਈ ਨਿਰੇ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਵਾਨ, ਕਵੀ ਪਾਸੋਂ ਧਾ ਨਰੋਲ ਕਿਸੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਪਾਸੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾਂ ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਲਿਖਨ ਦਾ ਜੋ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਉਹ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਕ ਅੰਗ ਨੂੰ ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਘੁੰਡੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਇਹ ਸਮਝ ਸਕੇਂ ਨਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਖੋਲ ਸਕੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਯਾ ਅਸਿੱਖ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖਦਿਆਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਮਾਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਹੀ ਰੀਤ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਹਜ ਗਿਆਨ ਭਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ, ਕਰਮ ਯੋਗ, ਸਹਿਜ ਵਾ ਹੱਠ ਯੋਗ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਗੁਰਮਤ ਨਿਰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾ ਸਕੇ । ਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਤਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ । ਇਸ ਕਰਕੇ ਭੀ ਅਜ ਤੀਕ ਪਵਿਤਰ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਦੀ ਪੂਜਨੀਕ ਇਸ ਮਹਾਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਿਆ । ਜੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਮਨੁਸ਼ ਮਾਤਰ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸੀ ।

੭-ਸਤਵਾਂ ਕਾਰਨ- “ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ”

ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ “ਜਨਮ ਕਾਰਨ” ਸੰਬੰਧੀ ਜੋ ਸਹੀ ਵਰਦਾਨ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵਰਦਾਨ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ “ਗੁਰਬਿਲਾਸ” ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਇਆਂ, ਅਜੀਬ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਾਖੀ ਰਾਹੀਂ ਇਹ ਦਸਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਗੁਰੂ “ਦਸਮੇਸ਼” ਦਾ ਹੀ ਅਵਤਾਰ ਹੋਏ। ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਰੀਸ (ਕਾਪੀ) ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਪੌਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਮੱਤ ਭੇਦਾਂ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਸਾਖੀ—ਇਕ ਵੇਰੀ ਸ਼ਾਹੀ ਵਾਲ ਦਾ ਇਕ ਸੁਨਿਆਰਾ ਬੇਦੀਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ੧ ਘੋੜਾ, ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਅਤੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਮਨ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਸੁਫਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਨ ਕੇ ਫੜ ਮੰਗਵਾਇਆ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੋੜ ਕੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਦੰਡ ਦਿੰਦਿਆਂ ਕਤਲ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਗਲ ਉਨੇ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਬੇਦੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ” ਨੇ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਰੋਸ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਕਾਰ ਖੇਡਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪ ਉਨੇ ਜਾਕੇ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਨੂੰ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਾਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਇਹ ਆਪੋ ਵਿਚ ਗੂਹੜੇ ਮਿਤ੍ਰ ਸਨ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰੀ ਰਲ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭੀ ਖੇਡਿਆ ਕਰਦੇ।

ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਐਸੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ--ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਸਾਂ ਨੇ “ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ” ਉਤੇ ਤਰਕ ਕੀਤੀ ਹੈ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨੀ । ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ-- ਬਾਬਾ ਜੀਉ ! ਆਪ ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ਼ ਹੋ, ਵੱਡੇ ਹੋ, ਸਗੋਂ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੋ । ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਸੱਚਾ ਬਚਨ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਮੁੜ ਸਾਡੀ ਬੇਦੀ ਬੰਸ਼ ਵਿਚ ਜਨਮ ਪਾਕੇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਕਰੋ । ਉਤਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਚੰਪੜ ਖੇਡੋ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਜਿੱਤ ਗਏ, ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਲਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਬਾਜੀਆਂ ਜਦੋਂ ਜਿੱਤ ਲਈਆਂ, ਤਾਂ ਤੀਜੀ ਖੇਡਨ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ “ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ” ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸੁਖਨਾ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ-- ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਜਿੱਤ ਗਏ ਹੋ, ਪਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਬਹੁਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਹਨ ਤੇ ਤੁਸਾਡੀ ਉਮਰ ਭੀ ਵੱਡੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਸਾਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਧਾਰਾਂਗੇ । ਨਾਮ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਰੀਤੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਥੋੜੇ ਥੋੜੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ “ਜਨਮ ਕਾਰਨ” ਦਸਿਆ ਹੈ । ਪਰ “ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ” ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ *ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੨੦ ਵਿਚ ਜੋ “ਗੁਰ ਜੱਸ

*ਇਹ ਬਾਬਾ ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸਨ ।

ਹੁਲਾਸ’* ਲਿਖਨਾ ਅਰੰਭਿਆ ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ‘ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ’ ਨਾਲ ਚੌਪੜ ਖੇਡਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ ਨੂੰ ਨ ਮੰਨੀ ਜਾਨ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨ ਪਚਲਤ ਹੋਈ ਜਾਨ ਕੇ ਛੱਡ ਗਏ । ਉਹ ਇਸ ਗਲ ਬਾਤ ਨੂੰ ਹੋਰ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਕਰਾ ਦੇਨ ਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬੇਦੀ ਭੇਖ ਦੀ ਨਰਾਦਰੀ ਜੋ ਹੋਈ ਹੈ ਕੁਝ ਆਪ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਪ੍ਰਸਚਿਤ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਏ । ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਜੋ ਹੁਕਮ ਕਰੇ ਜੈਸੇ ਰਾਜੀ ਹੋਵੇ ਮੰਨਾਂਗੇ । ਤਾਂ ਇਸ ਬਚਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ‘ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼’ ਨੂੰ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਵਿਚ ਜਨਮ ਧਾਟਨ ਲਈ ਮੰਨਾ ਲੀਤਾ । ਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇ ।

ਇਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ‘ਜਨਮ ਕਾਰਨ’ ਸਬੰਧੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸਾਖੀ ਵੀ ਨਿਰਪੱਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਲਈ ਭਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ ਅਤੇ ਸੰਸ਼ੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬਣੀ ਰਹੀ ਜਿਸਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਅਮੋਲਕ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸ ਉਕਤ ਸਾਖੀ ਦੇ ਪਰਦੇ ਹੇਠੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੱਢਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਿਆ ।

—੦—

* ਇਸ ਗੁਰੂ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਮਸਾਲਾ ਮੈਨੂੰ ‘ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ’ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਹੈ

ਇਹ ਉਕਤ ਸਾਖੀ ਕਿਥੋਂ ਤੀਕ ਸਹੀ ਤੇ ਮੰਨਨ ਯੋਗ ਹੈ

(੧) ਕਿਤਨੇ ਸਾਲਾਂ ਥੀਂ ਗੁਰਮਤ ਸਿਧਾਂਤ—ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕਸੌਟੀ ਉਤੇ ਪਰਖਨ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜਿਆ ਹਾਂ, ਕਿ ਇਸ ਉਕਤ ਸਾਖੀ ਦੇ ਲਿਖਨ ਲਿਖਵਾਉਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ” ਜੀ ਉਤੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਤੇ ਨ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਐਸਾ ਦਾਹਵਾ ਅਪਨੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ। ਅਗਰ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਇਹੋ ਕਵੀ ਲਾਲ ਰਾਮ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ, ਜੋ ਕਈ ਸਾਲ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਦੀਆਂ ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਕੇ, ਤੇ ਕਈ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਈਆਂ ਮੰਨਦੇ ਤੇ “ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ” ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਇਸ ਜ਼ਿਕਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਯਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋ ਚੁਕਿਆਂ ਸੁਣਿਆਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਲਿਖਦੇ। ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉਤੇ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਦਸਦੇ ਹਨ।

(੨) ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਜੋ ਵੀ ਗਲ ਬਾਤ ਹੋਈ, ਇਹ “ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਨ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ੧੭੬੧ ਵਿਚ ਜੋ ਸਦਾ ਲਈ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਛੱਡ ਗਏ। ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਇਸ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਲੇ

ਅੰਦਰ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਰਹੇ । ਤੇ ਇਸ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਦੇ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ‘ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ’ ਸਾਜਨ ਦਾ ਸੰ: ੧੭੫੬ ਯਾ ਉਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ੫੭ ਦਾ ਸਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਅਪਨੇ ਕਈ ਕਵੀ ਤੇ ਲਿਖਾਰੀ ਵੀ ਸਨ । ਇਸ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਵਲੋਂ ਸੀ. ਆਈ. ਡੀ. ਮੁਕਰਰ ਰਹਿੰਦੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਰਹਿਨ ਸਹਿਨ ਤੇ ਕਰਤਵ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਵਡੀ ਰਿਪੋਟ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਭੇਜਦੇ । ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਸੁਨਿਆਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਮੌਤ ਦਾ ਦੰਡ ਦਿਤਾ ਦਿਵਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦੇਣ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਾਂਗੂੰ ਇਹ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚੋਂ ਲਿਖੀ ਮਿਲਦੀ, ਯਾ ਸਰਕਾਰੀ ਰਪੋਟਾਂ ਅਤੇ ਅਸਿੱਖ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਉਛਾਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ।

(੩) ਗੁਰ ਬਿਲਾਸਾਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਉਸ ਸੁਨਿਆਰੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਨ ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਦਸਿਆ । ਜੇ ਕੋਈ ਲੇਖਕ ਹੀ ਪੁਛ ਪੁਛਾ ਕੇ ਸਿਰਾ ਟੋਰ ਲੈਂਦਾ । ਸਗੋਂ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਅਪਨੇ ਰਚਿਤ ‘ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ’ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਈਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੁਨਿਆਰਾ ‘ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ’ ਜੀ ਦਾ ਅਪਨਾ ਹੀ ਟੈਹਲ ਵਾਲਾ ਸੀ । ਅਗਰ ਐਸਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਉਨੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਪਨੇ ਹੀ “ਦਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ” ਦੇ ਟੈਹਲ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਹੋ ਬੀਤੀ ਗਲ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਨਿਰਨੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਪਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਖਿਆਲ ਨ ਦਸਦੇ ।

(੪) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅੰਦਰ ਹੇਮ ਕੁੰਟ ਦੀ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਅਪਨੀ ਹਥੀਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ— ਕਿ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚਰਨ ਲਿਵ ਛੋੜ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੇ ਸਾਡਾ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ । ਪਰ ਜਿਉਂ ਤਿਉਂ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਲਈ “ਪੁਤਰ” ਥਾਪ ਕੇ “ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ” ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਿਆ । ਸੋ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜ ਕੇ ਅਗੋਂ ਗੁਰੂ ਵਲੋਂ ਸਰੀਰਕ ਕਾਰ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਵੀ ਥਾਪ ਕੇ ਉਸ ਸਾਰੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਚੁਕੇ ਹੋਏ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ! ਇਤਨੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਪਿੱਛੇ ਦੋ ਬਾਰਾ ਜਨਮ ਧਾਟਨ ਦਾ ਬਚਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਦੇ ਸਕਦੇ । ਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਾਈ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਉਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਜਿਹੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਸਾਨੂੰ ਹੀ ਪੁਤਰ ਸਮਝ ਲੈ । ਐਸਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਈ ਉਤਰ ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਸਨ ।

(੫) ਸ੍ਰੀਰਕ ਗੁਰੇਤਾ-ਅਪਨੇ “ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ” ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਦੇਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜਦੋਂ ਨਵੇੜ ਸ਼ਹਿਰ (ਦੱਖਨ) ਪੁਜੇ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਕਲਾ-‘ਜਗਤ ਤਮਾਸ਼ਾ’ ਵੇਖ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ, ਸਮੁੱਚੀ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਜੋਤ ਦੱਸ ਕੇ “ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ” ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ

ਗੁਰਤਾ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ । ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ
ਘਰ ਦਰ ਪਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪ੍ਰਦੇਸ ਅੰਦਰ, ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ
ਛੁੱਬੇ ਹੋਏ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਅਗਰ ਕੋਈ ਐਸਾ
ਬਚਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨੇ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ
ਪ੍ਰਬਾਏ ਦਿਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੜ ਲਗਿਆਂ
ਨੂੰ ਦੱਸ ਕੇ ਢਾਰਸ ਬੰਧਾਂਦੇ, ਤੇ ਆਖਦੇ ! ਘਬਰਾਓ ਨਹੀਂ,
ਬੈਥੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਅਸੀਂ ਮੁੜ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਵਿਚ ਜਨਮ ਲੈਣਾਂ
ਹੈ, ਪਰ ਐਸਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ ੪੮ ਸਾਲ ਪਿੱਛੋਂ ਹੋਇਆ ।

ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿਤੀਆਂ
ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਤਨੀਆਂ ਹੀ ਦਲੀਲਾਂ ਤੇ
ਦਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਪਾਠਕ ਸਜਨ ਭੀ ਸਮਝ ਗਏ ਹੋਣਗੇ
ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਕਿਥੋਂ ਤੀਕ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ ?

ਫੇਰ ਇਹ ਸਾਖੀ ਲਿਖੀ ਕਿਉਂ ਗਈ ?

ਉਤਰ - 'ਗੁਰੂ ਵਸਿਸ਼ਟ ਜੀ' ਨੇ ਅਪਨੇ ਸ਼ਿਸ਼ (ਸਿਖ)
ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ- **ਹੇ ਰਾਮ ! ਭਾਵਨਾਂ ਹੀ
ਦੇਵ ਹੈਂ** । ਸੋ ਮੈਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਅਥਵਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾਂ ਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਉਤੇ ਬਹਸ ਕਰਨ ਦੀ
ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਹਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਂ ੨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਤੇ
ਭਾਵਨਾਂ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ । ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵੀ ਅਪਨੀ ਗਤੀ ਨੂੰ
ਆਪ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਤੇ ਸਰਬ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸਮਰੱਥ ਵੀ ਹਨ। ਜੋ ਜੋਤ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਸਾਜੇ ਨਿਵਾਜੇ ਖਾਲਸੇ

ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਤੇ ਸਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹਨ । ਪਰ ਇਕ ਲਿਖਾਰੀ ਹੁੰਦਿਆਂ “ਗੁਰਮਤ ਸਿਧਾਂਤ”, ਵਾਕਿਆਤ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਏਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਖੋਜਨਾਂ ਤੇ ਸਮਝਨਾਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕਸਫੱਟੀ ਉਤੇ ਪਰਖਨ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਏਸ ਨਤੀਜੇ ਤੇ ਪੁੱਜ ਸਕਿਆ ਹਾਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਹੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਇਤਨੀ ਉੱਚੀ ਸੁੱਚੀ, ਮਾਨਨੀਯ, ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੀ? ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਐਡੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੀ ਨਿਉਂਦੇ ਤੇ ਝੁਕਦੇ ਰਹੇ । ਅਤੇ ਜੋ ਦੂਜੇ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਰਈਸ ਕਈ ਵਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣੇ, ਉਹ ਵੀ ਮੁੜ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕਿਤਨੀ ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਅੰਤਰ-ਯਾਮਤਾ, ਵਾਕ-ਸਿੱਧੀ, ਕਿਤਨੀ ਵਿਚਾਰ ਭਰੀ ਬੁਧੀ, ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਸੀ । ਜੋ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਪਾਏ ਜਾਣੇ ਅਸੰਭਵ ਸਨ । ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸੇਵਾਪੰਥੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਸਵਾਇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਜੇਤ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਏ, ਤੇ ਨ ਸੁਣੇ । ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਅੱਪਨੇ ਏਹ ਵਾਕ ਹਨ—

ਆਤਮ ਰਸ ਜੋਜਾਨਈ ਸੋ ਹੈ ਖਾਲਸਾ ਦੇਵ ।

ਪ੍ਰਭ ਮੈ-ਮੋ ਮਹਿ-ਤਾਸ ਮੈ-ਰੰਚਕ ਨਾਹੀਂ ਭੇਵ ।

(ਸਰਬ ਲੋਹ)

ਇਹਨਾਂ ਉਕਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਆਤਮ ਰਸੀਏ 'ਅਨਭਵ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ । ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰਖਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ । ਪਰ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਇਆਂ ਨੇ 'ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਤੂੰ ਭਇਆ' ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਂਈਂ 'ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਆਪ ਪਰਮੇਸਰ' ਰੂਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋਇਆਂ, ਇਹ ਸੋਚਿਆ—ਕਿ ਸਾਡੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੁਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਦੇ ਹੀ ਆ ਸਕੇ ਗੀ, ਜੇ ਇਹਨਾਂ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ' ਰੂਪ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ' ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਦਰਸਾਈਏ । ਸੋ ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਵਿਚ ਉਕਤ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ "ਸਹੀ ਵਰਦਾਨ"* ਦੀ ਓਟ ਲੈਕੇ ਉਕਤ ਸਾਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾਂ ਕਰਨੀ ਪਈ ।

ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੁੱਭ ਤੇ ਖਾਹਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਰਜੇ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ-ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਸ ਉਕਤ ਸਾਖੀ ਨੇ ਨਿਰਪੱਖ

*ਸਹੀ ਵਰਦਾਨ ਕੈਸੇ ਤੇ ਕੇਹੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ? ਉਹ ਇਸੇ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ੨੮ ਸਫੇ ਉਤੇ ਅਗੇ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਜੋ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜਬਾਨੀ ਸੀਨੇ ਬਸੀਨੇ ਆਇਆ ਤਸਦੀਕ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ ਤੇ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਆਦਰਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਵੀ ਹੈ ।

ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ 'ਜੀਵਨ ਇਤਿਹਾਸ' ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਏਰਖੀ।

ਚਾਹੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ 'ਜਨਮ ਕਾਰਨ' ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਯਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਬਹੁਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਛੱਡਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਸਭਨਾਂ ਲਈ ਸੱਤ ਤੇ ਮੰਨਣ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਉਨੇ ਵਾਲੇ ਬੰਦੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਜਰੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਅਪਨੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪੀ, ਆਤਮ ਰਸੀਏ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋ ਜੀਵਨ ਕੱਥਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ 'ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ' ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਦਾਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਪੁਸਤਕ ਵੱਡੀ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਪਰ ਆਦਿ ਥੀਂ ਅੰਤ ਤੀਕ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪਾਠਕਾਂ ਲਈ ਜਰੂਰ ਸੁਆਦਲੀ ਤੇ ਲਾਭਕਾਰੀ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਆਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠਕ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨਗੇ। ਤਾਂ "ਉਚੀ ਨਦਰ ਸਰਾਫੀ" ਪਾਉਣਗੇ।

-੦-

ਨੋਟ—ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਸ੍ਰ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਫੀਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਦਿਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਬਤ ਉਹ ਅਪਣੀ ਰਾਇ ਦੇਵਣ। ਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਕਿ ਸਫਾ ੨੨ ਉਤੇ 'ਬਲ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ' ਵਾਲਾ ਦੋਹਿਰਾ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਅਪਨੇ ਹੀ ਮਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ੰਨ ਉਤਰ ਹੈ।

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੋਹਿਰੇ ਨੂੰ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਲਿਖ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ੨੪ ਸਫੇ ਉਤੇ ਇਹ ਕਿ 'ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼' ਜੀ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਬੱਸੀ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਉਤੇ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਪਿਤਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਹੁਕਮ ਪਾਕੇ ਉਹ ਆਏ ਹੀ 'ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ' ਸਾਜਨ ਲਈ ਸਨ। ਹਾਂ ਦੇਹਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਬੇਬੱਸੀ ਯਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਅਰੰਭਕ ਸਾਧਨ ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਬਤ ਹੋਈ।

ਸ: ਪ੍ਰੀਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਕਤ ਵੀਚਾਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਨਿਖਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵੀ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਰਖ ਦਿਤੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਪੁਸਤਕ ਅੰਦਰ ੨੨ ਸਫੇ ਉਤੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਜਿਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ੨੪ ਸਫੇ ਦੇ ਜ਼ਿਕਰ ਨੂੰ ਅਗੇ ੨੫ ਅਤੇ ੨੬ ਸਫੇ ਉਤੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਮੁਤਾਬਿਕ ਦਾਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਖੋਹਲ ਕੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਤਾਂ ਵੀ ਅਗਲੀ ਅਡੀਸ਼ਨ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ।

੧੦-੧੦-੫੪

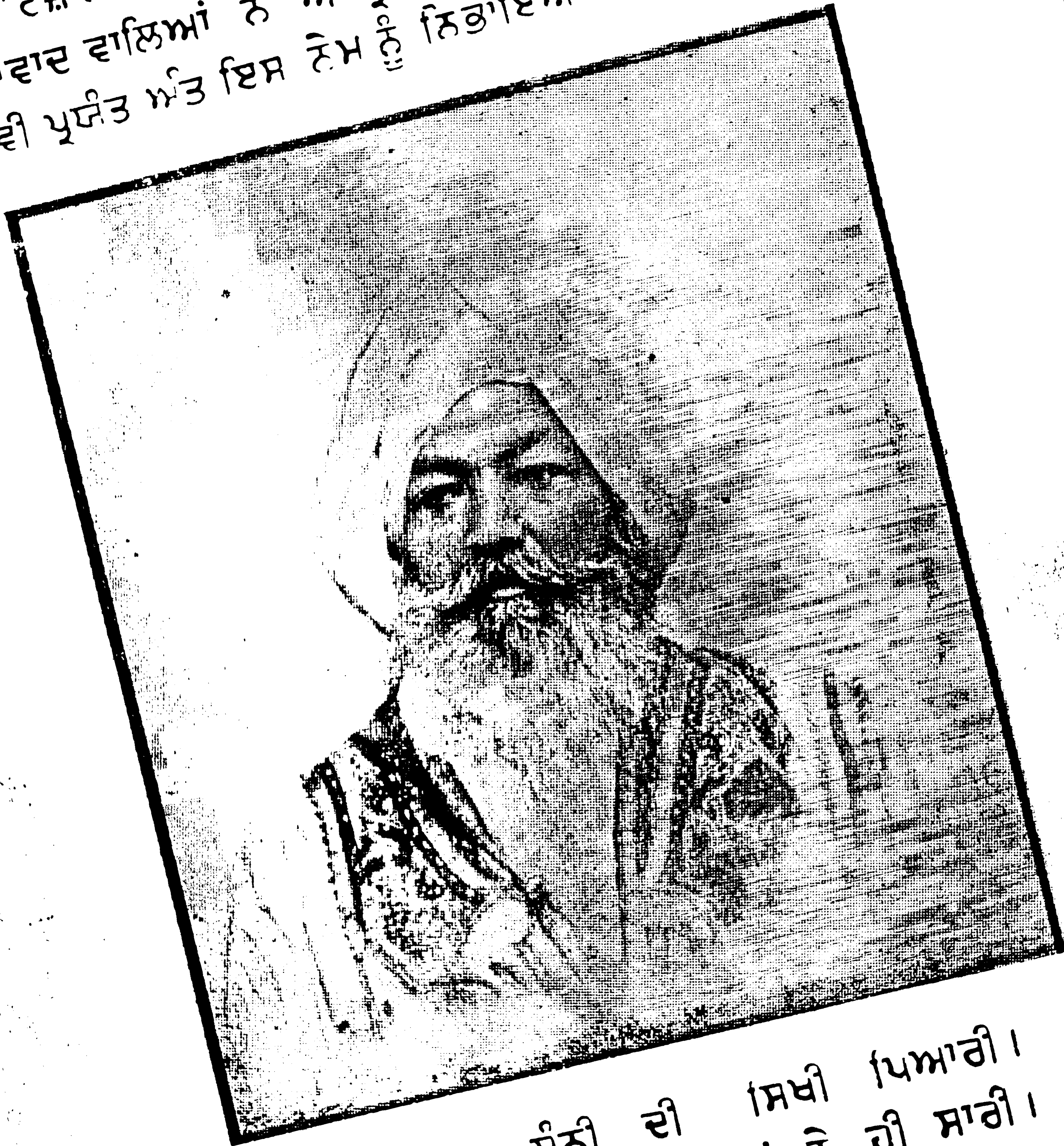
ਦਾਸ-ਲੇਖਕ
ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ 'ਨਾਰਾ'
ਦੇਹਲੀ ਗੇਟ ਦੇਹਲੀ

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL
SECRET
CONFIDENTIAL

ਆਨਰੇਬਲ ਸਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ

[K. C. I. E. Kalar (District Rawalpindi)
1908 ਵਿਚ ਸਮਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 24-ਪਾਠ ਸ਼੍ਰੀ ਰੱਖ ਜੀ
ਸਾਹਿਬਾਣੀ ਨੇਮ ਨਿਭਾਨ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਮਨਾ ਕੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਨੰਗਵਾਦ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ
ਨੇ ਵੀ ਪ੍ਰਯੰਤ ਅੰਤ ਇਸ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ।

ਪੋਠੋਹਾਰ ਧੰਨੀ ਦੀ ਸਿਖੀ ਪਿਆਰੀ।
ਇਹ ਸਾਜੀ ਸੰਵਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਸਾਰੀ।
ਅੱਟਕ - ਪਸ਼ਾਵਰ ਤਲਕ ਸਹਿਜਧਾਰੀ।
ਛਕਾਇਆ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਜਾ ਕੇਸਾਧਾਰੀ।

ਮੇਰੇ ਕੇਸ ਰਖਯਕ ਸਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ

ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਵਕੇ ਵੀ 'ਕਲਰੇ' ਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਤ੍ਰਾਂ ਜਾਨਦੇ ਸਨ। ਸੰਨ ੧੮੯੮ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਾਲ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ 'ਨਾਰਾ' ਵਿਚ ਵੀ ਗਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਅੱਠ ਦਸ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਕਿੰਦਰਾ, ਕੁਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਰੀਤਾਂ ਹੋਣ ਤੀਕ ਮੈਨੇ ਹੀ ਰਖਨ ਦਾ ਰਵਾਜ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾ ਕੇ ਅਸੀਸ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਿਆ, ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਕੰਘਾ ਵੀ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਤੀਆਂ। ਨਾਲੇ ਆਖਿਆ ਏਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂ ਕੇਸ ਸਾਬਤ ਰਖਨੇ ਅਤੇ ਜਨਮ ਥੀਂ ਸਿੱਖ ਜਾਨਨਾਂ। ਇਹ ਗਲ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ 'ਮਾਤਾ ਮਥਰੇ ਦੇਵੀ' ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵੇਰ ਸੁਣਾਈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਆਣਾਂ ਹੋਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ * ਸਤਿਕਾਰ ਹੈ। ਦਾਸ-ਲਖਕ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ

*ਧੰਨੀ ਪੋਠੋਹਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿ: ਗਵਲਪਿੰਡੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸਿੱਖੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਹੀ ਸਦਕਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ 'ਨਾਰਾ' ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਆਰੀਯਾ ਨੌਜਵਾਨ 'ਮਨੀ ਰਾਮ' ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਾਇਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ। ਜੋ ਪਿਛੋਂ 'ਮੁਨਸ਼ੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਮਹਾਜਨ' ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ। ਅਤੇ ਅਜ ਕਲ 'ਖੁੱਡ ਮਹੱਲੇ' ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਤੇ ਬ੍ਰਿਥ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਅਪਨੀ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਤਾ 'ਸ੍ਰੀ ਮਥਰੋ ਦੇਵੀ' ਜੀ ਅਤੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ—

੯ ਮਾਰਚ ਸੰਨ ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਜ਼ਾਲਮ ਮੁਸਲਿਮ
ਲੀਗੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ 'ਨਾਰਾ' (ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ)
ਉਤੇ ਵੀ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਧਰਮੀ ਸੂਰਬੀਰ ਸ:
ਚੇਤ ਸਿੰਘ, ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਤੇਵਨ, ਹਰਾ ਸਿੰਘ ਸਿੱਲੀ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇਵ
ਸਿੰਘ ਸੰਗਾਰੀ ਆਦਿਕ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਚੰਗੇ ਲੜਦੇ ਰਹੇ। ਜੋ ਫੌਜੀ ਤੇ
ਜੁਸ਼ੀਲੇ ਸਨ ਤੇ ਕਈ ਜ਼ਾਲਮਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ੧੧੨ ਦੇ ਲੱਗ ਭਗ ਬੱਚੇ
ਬੱਢੇ ਤੇ ਜਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਸਮੇਤ ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਪਾ ਗਏ।

੧੨ ਮਾਰਚ ਅਖੀਰਲੇ ਹੱਲੇ ਦੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰ: ਅਵਤਾਰ
ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਚੌਹਧਰੀ ਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇਵਨ ਦੇ ਮਕਾਨ
(ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਥਾਂ) ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਵਲੋਂ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਔਗ
ਲਾਕੇ ਨਾਕਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ੨੦-੨੫ ਹੋਰ
ਮਾਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੀ ਮਾਤਾ "ਸ੍ਰੀ
ਮਥਰੋ ਦੇਵੀ" ਵੀ ਜ਼ਿੰਦੇ ਹੀ ਸੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਗਏ। ਉਸ
ਅਪਨੀ ਜਨਮ ਦਾਤੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ
ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਸ ਘਲੂਘਾਰੇ ਵਿਚ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ
ਸਿੰਘਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਦੀ ਯਾਦ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਇਹ "ਰਾਜਾ
ਜੋਗੀ" ਨਾਮ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾਸ ਲੇਖਕ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ
ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਸਮਰਪਣ ਹੈ। ਦਾਸ-ਲੇਖਕ

ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ 'ਨਾਰਾ', ਦੇਹਲੀ ਗੇਟ ਬਜਾਰ ਦੇਹਲੀ

ਸੰਮਰਪਣ

॥ ਦੋਹਰਾ ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ, ਉਤਮ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ।
 ਤਿਸ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਗਟੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੰਸ ।੧॥
 ਸੰਤ, ਸਾਧ, ਸਿੱਖ, ਸੰਗਤਾਂ, ਰਾਜੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ।
 ਚਰਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਮਦੇ, ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਬਲਿਹਾਰ ।੨॥
 ‘ਰਾਜ ਤੇ ਜੋਗ’ ਕਮਾਇਆ, ਜਨਕ ਜਿਵੇਂ ਨਿਰਲੇਪ ।
 ‘ਅਚਰ ਚਰੇ * ਸਿੱਧ ਹੋਗਏ, ਬੁੱਧੀ ਪਾਈ ਅਖੇਪ ।੩॥
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਹ, “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਗ੍ਰੰਥ ।
 ਹੋ ਸਨਿਮੁ ਅਰਪਣ ਕਰਾਂ, ਅੱਗੂ ‘ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ’ ।੪॥
 ਜੇਕਰ ਕਰੇ ਪਵਾਨ, ਤਾਂ ਜਨਮ ਸੁਫਲ ਹੋ ਜਾਏ ।
 ਸਿਖ-ਸੰਗਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਬਖਸ਼ਾਏ ।੫॥

24-10-54

ਦਾਸ ਲੇਖਕ— ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ‘ਨਾਰਾ’
 ਦੇਹਲੀ ਗੇਟ ਦੇਹਲੀ

* ਅਚਰ ਚਰੇ ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਸਿੱਧੀ ਤੇ ਬੁੱਧ ਪਾਈ ।
 (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ)

ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਰਮ ਮਾਰਗ

ਜਿਨੈ ਬੇਦ ਪਠਿਯੋ ਸੁ ਬੇਦੀ ਕਹਾਏ ।

ਤਿਨੈ ਧਰਮ ਕੇ ਕਰਮ ਨੀਕੇ ਚਲਾਏ ।

ਦੋਹਰਾ—ਲਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਬਨ ਗਏ ਬੇਦੀਅਨ ਕੀਨੇ ਰਾਜ* ।

ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਤਨਿ ਭੋਗੀਅੰ ਭੂ ਕਾ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ।

ਨਰਾਜ ਛੰਦ । ਬਹੁਰ ਬਿਖਾਦ ਬਾਧਿਯੰ । ਕਿਨੀ ਨ ਤਾਹਿ ਸਾਧਿਯੰ ।

ਕਰਮ ਕਾਲ ਯੋਂ ਭਈ । ਸੁ ਭੂਮਿ ਬੰਸ ਤੇ ਗਈ ।

ਪੁਨਾਂ-ਬੀਸ ਗਾਂਵ ਤਿਨ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ । ਜਿਨਮੇ ਕਰਤ ਕਿਰਸਾਨੀ ਭਏ ।

ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਇਹ ਭਾਂਤ ਬਿਤਾਯੋ । ਜਨਮ ਸਮੈਂ ਨਾਨਕ ਕੇ ਆਯੋ ।
ਦੋਹਰਾ—ਤਿਨ ਬੇਦੀਅਨ ਕੀ ਕੁਲ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਟੇ ਨਾਨਕ ਰਾਇ ।

ਸਭ ਸਿਖਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦਇ ਜਹ ਤਹ ਭਏ ਸਹਾਇ ।

ਚੈ:-ਤਿਨ ਇਹ ਕਲ ਮੋ ਧਰਮ ਚਲਾਯੋ । ਸਭ ਸਾਧਨ ਕੋ ਰਾਹ ਬਤਾਯੋ ।

ਜੇ ਤਾਕੇ ਮਾਰਗ ਮਹੇ ਆਏ । ਤੇ ਕਬਹੂ ਨਹੀਂ ਪਾਪ ਸੰਤਾਏ ।

ਜੇ ਜੇ ਪੰਥ ਤਵਨ ਕੇ ਪਰੇ । ਪਾਪ ਤਾਪ ਤਿਨ ਕੇ ਪ੍ਰਭ ਹਰੇ ।

ਦੁਖ ਭੂਖ ਕਬਹੂ ਨ ਸੰਤਾਏ । ਧਾਲ ਕਾਲ ਕੇ ਬੀਚ ਨ ਆਏ ।

*ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤਰ “ਲਊ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਜੋ ਸੋਢੀ ਖਤ੍ਰੀ ਅਖਵਾਏ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਨ । ਜਿਨਾਂ “ਕੁਸ਼ੂ-ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਏ ਬੇਦ ਪਾਠੀ ਪਾਸੋਂ ਵੇਦ ਗਿਆਨ ਸੁਣ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਭਾਗ ਹੀ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਤਪ ਕਰਨ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।” ਤਾਂ ਬੇਦੀਆਂ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਪਰ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਪੈ ਪੈ ਕੇ ਕੁਝ ਆਪੋ ਵਿਚ ਝਗੜੇ ਲੜਾਂਈਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬਦੇਸ਼ੀ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਹਲਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਖੁਸ਼ ਗਿਆ ਤੇ ਓੜਕ ੨੦ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬੇਦੀ ਸ਼ਿਵ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਸ੍ਰੀ ਕਲਿਆਨ ਚੰਦ (ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ) ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ।

ਬੇਦੀ ਰਾਮ ਨਰਾਇਣ ਜੀ

ਜੰਨਮ ਸੰਮਤ ੧੪੧੭-ਬੇਦੀ ਸ਼ਿਵ ਰਾਮ ਜੀ (ਸੈਨ ਰਾਏ)

ਜਨਮ ਸੰ: ੧੪੯੭-ਬੇਦੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾਸ ਜੀ (ਪਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ) ਸਮਾਏ ੧੫੭੯

ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਮਾਏ ੧੫੯੬

ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਬੇਦੀ
ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੫੧, ਸਮਾਏ ੧੬੮੭ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੫੫੩ ਸਮਾਏ ੧੬੧੨

ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਚੰਦ, ਜਨਮ ਸੰ: ੧੫੮੦, ਸਮਾਏ ੧੬੭੫

ਮਾਣਕ ਚੰਦ ਜੀ

ਮੇਹਰ ਚੰਦ ਜੀ

ਦਾਤਾਰ ਚੰਦ ਜੀ,

ਜਗਤ ਚੰਦ

ਹੰਸ ਰਾਜ

ਅਨਾਇਤ ਚੰਦ

ਦਾਤਾਰ ਚੰਦ ਜੀ

ਗੁਰਦਿੱਤ ਚੰਦ

ਪਹਾੜ ਚੰਦ

ਤਾਰਾ ਚੰਦ

ਫਤੇ ਚੰਦ

ਉਦੇ ਚੰਦ

ਹਰਿ ਕਰਣ ਚੰਦ ਮਨਸਾ ਚੰਦ

ਆਸਾ ਚੰਦ

ਸੁਰਜ ਸਿੰਘ

ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ

ਹਰਜੋਸ

ਦੀਪ ਚੰਦ

ਸੁਖਦੇਵ

ਛਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਸਮਾਏ ਸੰਮਤ ੧੭੯੪

ਬਾਬਾ ਲੱਜਾਧਾਰੀ

ਕੁਇਰ ਸਿੰਘ

ਧਰਮ ਸਿੰਘ

ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਾਗਰਚੰਦ

ਅਵਤਾਰ ਚੰਦ

ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਬਾ ਮਹਬੂਬ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੰਦੀ

ਊਨਾਂ (ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)
ਆਤਮ ਰਸ ਜਿਹ ਜਾਨਿਆ ਹਰਿ ਰੰਗ ਸਹਿਜੇ ਮਾਣੁ ॥
ਨਾਨਕ ਧਨਿ ਧਨਿ ਧੰਨਿ ਜਨ ਆਏ ਤੇ ਪਰਵਾਣੁ ॥

ਇਹ ਵੋਟੇ ਹਾਰਡਿੰਗ ਲਾਇਬਰੇਰੀ ਦੇਹਲੀ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

੧ ਓ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ ॥

ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ

ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਕਥਾ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ

ਉਨਾਂ (ਜ਼ਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)

ਕਾਂਡ ੧

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦਾ ਜਨਮ ਬਿਕਰਮੀ ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ ਮਹੀਨਾਂ ਚੇਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਚਮੀ ਪੁਨਵਰਸ਼ਨਛਤ੍ਰ, ਮੁਤਾਬਕ ੨੮੭ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਸੰਨ ੧੭੫੬ ਇਸਵੀ ਨੂੰ “ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਵਿਖੇ ਹੋਇਆ—ਆਪ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇਵੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ। ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਇਹ ਆਸ ਬੱਝੀ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਅਸੀਸ (ਵਰਦਾਨ)* ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ, ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਉਕਤ ਵਰਦਾਨ ਨੂੰ ਚਿਤਵੇਦ ਹੋਇ—“ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾਂ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ” ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਲਗੇ। ਅਤੇ ਅਠੇ ਪਹਰ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ” ਦਾ ਧਿਆਨ ਥਰਦੇ

*ਵਰਦਾਨ ਤੇ ਅਸੀਸ ਦੀ ਸਾਖੀ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ।

ਹੋਇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ :

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫

ਚਤੁਰ ਦਿਸਾ ਕੀਨੋ ਬਲੁ ਅਪਨਾ ਸਿਰ ਉਪਰਿ ਕਰ
ਧਾਰਿਓ ॥ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਟਾਖੁ ਅਵਲੋਕਨੁ ਕੀਨੋ ਦਾਸ ਕਾ
ਦੁਖ ਬਿਦਾਰਿਓ ॥੧॥ ਹਰਿ ਜਨ ਰਾਖੇ ਗੁਰ ਗੋਵਿੰਦ ॥
ਕੰਠਿ ਲਾਇ ਅਵਗੁਣ ਸਭਿ ਮੇਟੇ ਦਇਆਲ ਪੁਰਖ
ਬਖਸੰਦ। ਰਹਾਉ ॥ ਜੋ ਮਾਗਹਿ ਠਾਕੁਰ ਅਪਨੇ ਤੇ
ਸੋਈ ਸੋਈ ਦੇਵੈ। ਨਾਨਕ ਦਾਸੁ ਮੁਖ ਤੇ ਜੋ ਬੋਲੈ
ਈਹਾ ਉਹਾ ਸਚੁ ਹੋਵੈ ॥ ੨ ॥

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਸਚੀ ਦਰਗਾਹੇ ਪਰਵਾਨ ਹੋਈ,
ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਦਭੁਤ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਪਰਤਾਪੀ
ਪੁਤਰ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਤਾਂ ਪਲੇ ਪਲੀ ਅੰਦਰ ਸਾਰਾ ਘਰ
ਵਧਾਈਆਂ ਨਾਲ ਗੂੰਜ ਉਠਿਆ।

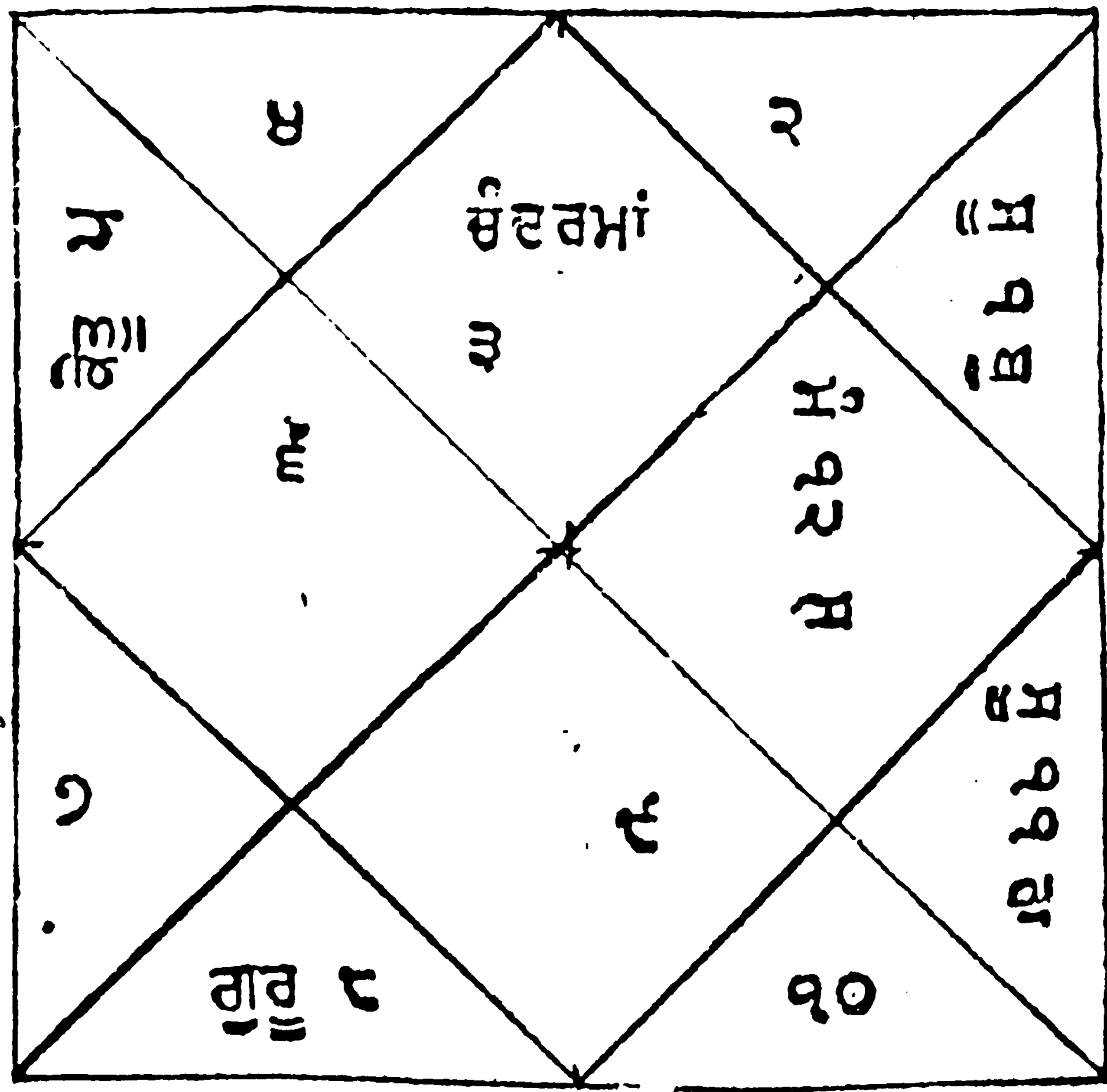
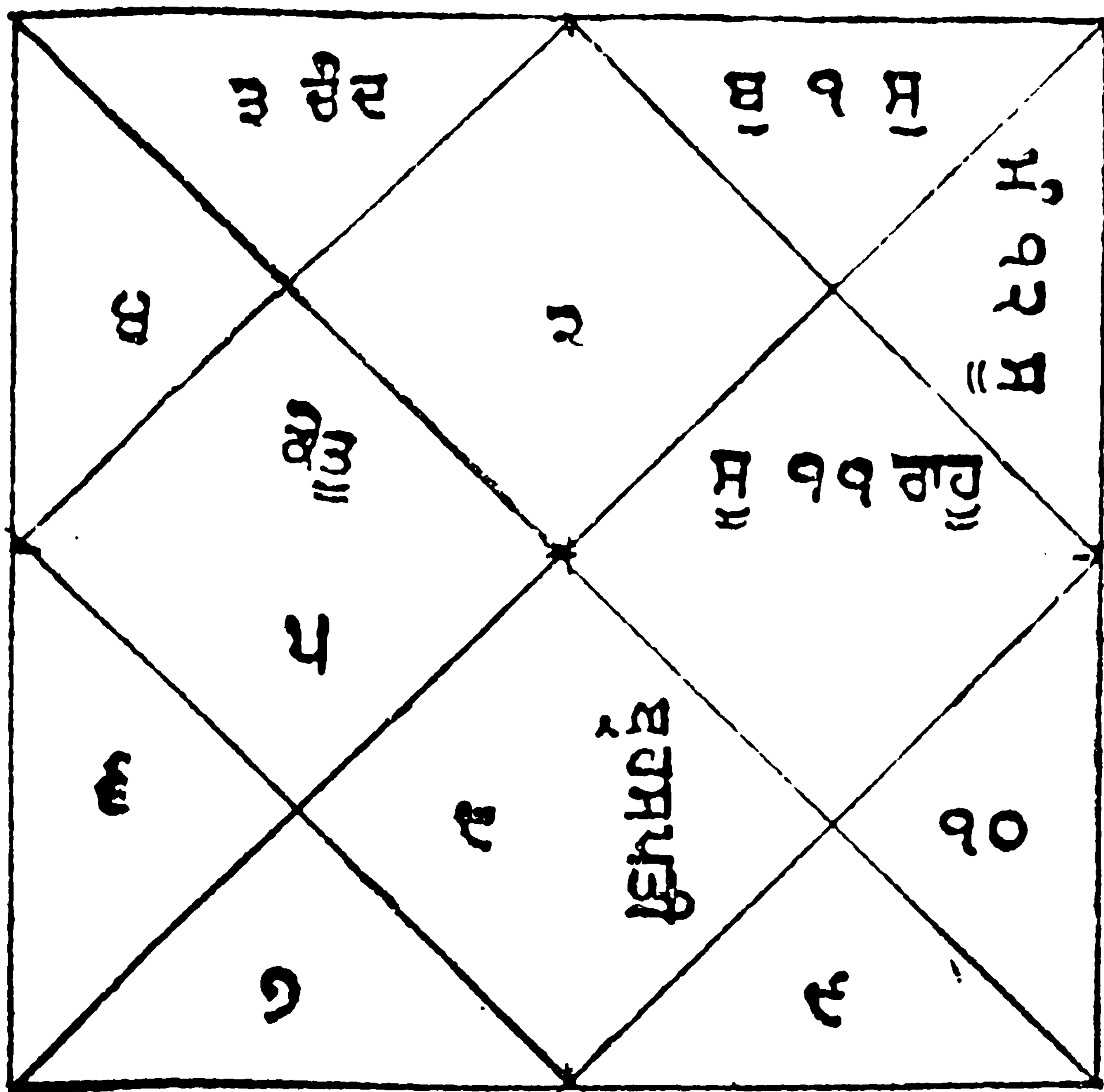
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ
ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ, ਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ।

ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫

ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਾਈ ਗੁਰਿ ਸਤਿ ਗੁਰਿ ਪੂਰੇ। ਸੁਖ ਉਪਜੇ
ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਤੂਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥ ਤਾਪ ਪਾਪ ਸੰਤਾਪ

ਬਿਨਾਸੇ ॥ ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਿਲ ਵਿਖ ਸਭ ਨਾਸੇ ।੧।
ਅਨੰਦ ਕਰਹੁ ਮਿਲਿ ਸੁੰਦਰ ਨਾਰੀ ॥ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ
ਮੇਰੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ । ੨ ।

ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਐਸੇ ਰਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋਏ ਜਿਉਂ
ਘਣੇ ਤੋਂ ਘਣੇ ਜਲ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਕੁਝ ਚਿਰ
ਪਿਛੋਂ ਨੇਤਰ ਖੁਲੇ ਤਾਂ ਨਗਰ ਦੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ
ਬਨਵਾਈ ਜਿਸਦਾ ਉਤਾਰਾ “ਗ੍ਰੰਥ ਬੀਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼” ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ
ਗੰਡਾਸਿੰਘ ਵਿਚੋਂ ਕਰਕੇ ਇਥੇ ਦਰਸਾ ਰਹੇ ਹਾਂ- ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਹੈ :

(ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋਦੀ)
(ਜੋ ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੇ ਪੰਡਤਾ ਪਾਸੋਂ ਸੁਧਵਾਈ ਜਾ ਚੁਕੀ ਹੈ)

ਉਕਤ ਜਨਮ ਕੁੰਡਲੀ ਲਿਖ ਦੇਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਡਤ ਨੇ
ਗ੍ਰਿਹ ਨਿਖੇਤ੍ਰ ਅਦਿਕ ਦੇ ਫਲਾਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਰਨਾਂ ਕਰ ਦਸਿਆ
ਤੇ ਆਖਿਆ—ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ! ਆਪ ਵਡੇ ਧੰਨ ਭਾਗੀ ਹੋ

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਐਸੇ ਸੁਭ ਯੋਗ ਸਮੇਂ ਪੁਤਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਲਕ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ, ਪੂਜਨੀਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਲ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬੀ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਾਲਕ ਉਤੇ ਕੇਵਲ, ਪੁਤਰ ਭਾਵਨਾਂ ਹੀ ਨਾ ਰਖਣੀ, ਸਗੋਂ ਅਪਣੇ ਗ੍ਰਹਿ ਇਕ ਮਹਾਂ, ਪੁਰਖ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਜਾਨਕੇ ਮਨ-ਬਾਨੀ, ਸ੍ਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਰਹਿਣਾਂ।

ਜੋਤਸ਼ੀ ਪੰਡਤ ਦੇ ਮਨੋਰੰਜਕ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਅਪਣੇ ਆਪਨੂੰ ਵਡ-ਭਾਗੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਇ ਅੰਨ, ਬਸਤ੍ਰ ਤੇ ਨਕਦੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਦਿੱਤ ਦੇਕੇ ਪੰਡਤ ਨੂੰ ਵਿਦਾਇਗੀ ਬਖਸ਼ੀ।

—o—

ਬਾਲ ਲੀਲਾ

ਨਾਮ ਰਖਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਸਾਲੀ ਰੀਤ

ਤੋਰਵਾਂ ਦਿਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀਨੇ ਨਿਤਨਿਜਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਸੈ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਬੈਠੇ। ‘ਚਿੜੀ ਚਹੁਕੀ ਪੋਹ ਫੁਟੀ’ ਤਾਂ ਆਪਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਖੁਲੇ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ । ਅਰਦਾਸੇ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਧੁਰਕੀ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦਵਾਰੇ ‘ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ’ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਯਾਚਨਾ ਕੀਤੀ । ਗ੍ਰੰਥੀ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਾਕ ਆਇਆ:—

“ਸਾਹਿਬੁ ਹੋਇ ਦਇਆਲੁ ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਤਾ ਸਾਈ
ਕਾਰ ਕਰਾਇਸੀ ॥ ਸੋ ਸੇਵਕੁ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਜਿਸਨੋ ਹੁਕਮੁ
ਮਨਾਇਸੀ ॥ ਹੁਕਮਿ ਮੰਨੀਐ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣੁ ਤਾਂ
ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਲੁ ਪਾਇਸੀ ॥ ਖਸਮੈ ਭਾਵੈ ਸੋ ਕਰੇ
ਮਨਹੁ ਚਿੰਦਿਆ ਸੋ ਫਲੁ ਪਾਇਸੀ ॥ ਤਾਂ ਦਰਗਹ
ਪੈਧਾ ਜਾਇਸੀ ॥” (ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਸੁਣਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ‘ਸਾਹਿਬ’ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਆਧਾਰ ਪਰ ਹੀ ‘ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ’ ਨਾਮ ਦੀ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿਤੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ।

ਹੁਣ ਦੂਜੇ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਵਾਂਗੂੰ ਇਸ ਹੋਨਹਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਸ਼ੀਰ ਵੱਧਨ ਲਗਾ । ਭਾਂਵੇਂ ਕੋਈਕੁ ਦਾਸੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੀਰ ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਦੀਆਂ ਪਰ ਫਿਰ ਬੀ ਮਾਤਾ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇਵੀ ਜੀ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਪਲ ਭਰ ਅਖੀਓਂ ਉਹਲੇ ਨ ਹੋਨ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ੀਰਕ ਰਖਿਆ ਨੂੰ ਕੁਟਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੋਟੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਪਾਠ

ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ:—

ਸਿਰ ਮਸਤਕ ਰਖਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੰ ਹਸਤ ਕਾਯਾ ਰਖਾ
ਪਰਮੇਸ੍ਵਰਹ ॥ ਆਤਮ ਰਖਾ ਗੋਪਾਲ ਸੁਆਮੀ ਧਨ
ਚਰਣ ਰਖਾ ਜਗਦੀਸ੍ਵਰਹ ॥ ਸਰਬ ਰਖਾ ਗੁਰ
ਦਯਾਲਹ ਭੈ ਦੂਖ ਬਿਨਾਸਨਹ ॥ ਭਗਤ ਵਛਲ
ਆਨਥ ਨਾਥੇ ਸਰਣਿ ਨਾਨਕ ਪੁਰਖ ਅਚੁਤਹ ॥

(ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ)

ਚਾਲੀ ਕੁ ਦਿਨ ਤਾਂ ਠੰਡ ੨ ਵਿਚ ਲੰਘ ਗਏ । ਅਗੋਂ
ਜਿਉਂ ੨ ਰੁਤ ਬਦਲਨ ਲਗੀ ਤੇ ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ
ਤਪਤ ਅਧਕ ਹੋਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਕੋਮਲ ਸ਼ੀਰ ਨੂੰ
ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦੇ
ਘਰ ਅੰਦਰ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੇ ਜਲ ਦਾ ਛਿੜਕਾਉ ਕਈ ਵੇਰੀ
ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਰਾਂਦੇ । ਪੱਖੇ ਝੁਲਾਂਦੇ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸੁਲਾਂਦੇ ।
ਜਾਗਦੇ ਤਾਂ ਕਦੀ ੨ ਰੋਂਦੇ ਕਦੀ ਹਸਦੇ, ਤੇ ਕੋਮਲ ਕੋਮਲ
ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਸਕ੍ਰਾਂਦੇ । ਨੀਲੇ ਕੰਢਲ ਵਾਂਗੂੰ ਚਮਕਦੇ ਟੇਤਰ
ਖੋਹਲਦੇ, ਤਾਂ ਜਿਸ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ।

ਸਨੇ ਸਨੇ ਗਰਮੀਆਂ ਬਤੀਤ ਹੋਈਆਂ । ਚੁਮਾਸੇ ਦੀ
ਬਹਾਰ ਆਈ ਤਾਂ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀ ਜਿਧਰ ਕਿਧਰੇ ਬਨ. ਪ੍ਰਬਤ, ਥਲੀਂ,
ਮੁਕਾਮੀ ਜਲ ਹੀ ਜਲ ਤੇ ਹਰਿਆਵਲ ਹੀ ਹਰਿਆਵਲ ਦਿਸਨ
ਲਗੀ । ਬਰਸਾ ਰੁੱਤ ਬੀ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਤੀਤ ਹੋਈ । ਸਰਦ
ਰੱਤ ਆਈ. ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਜਨਮਿਆਂ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ

ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭ ਜਨਮ ਦਿਨ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਮਾਸ਼ੀ
ਆਈ ਜਾਨਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਦੀ
ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਾਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਤੇ ਅਤੁਟ ਲੰਗਰ
ਵਰਤਾਕੇ ਗੁਰਪੁਰਬ ਮਨਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ।

ਹੁਣ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਜਦ ਲਗ ਭਗ ਅਠ ਕੁ
ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਬੈਠਨਾਂ ਤੇ ਰਿੜ੍ਹਨਾਂ ਅਰੰਭ
ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸ੍ਰੀਰਾਮ ਸਤਾ ਅਧਕ ਤੋਂ ਅਧਕ ਹੋਣ ਲਗੀ,
ਤਾਂ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਮਾਨੋ ਡੇਢ ਦੇ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ
ਹਨ । ਰਿੜ੍ਹਦੇ ੨ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬਲਾਉਣ
ਤੇ ਝੱਟ ਪਾਸ ਆ ਜਾਂਦੇ । ਤਾੜੀ ਬਜਾਂਦੇ, ਕਦੀ ਕਿਲਕਦੇ
ਚੀਕਦੇ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਡਰਾਂਦੇ । ਪਿਤਾ ਜੀ ਚੁੱਕਕੇ ਗਲੇ ਨਾਲ
ਲਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਕਰਕੇ ਚਿਮਟ ਜਾਂਦੇ ।

ਜਿਉਂ ੨ ਚਰਣ ਸੱਤਾ ਵਧਨ ਲਗੀ ਤਾਂ ਚਲਨਾਂ ਫਿਰਨਾਂ
ਅਤੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡਨਾਂ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਸ਼ੈਹਰੋਂ ਬਾਹਰ
ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਂਦੇ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਦੇ ਕੈਤਕ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਤਿੰਨਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੇ
ਹੋਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਦੂਜਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਜਨਮਿਆਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਪਹਿਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ
ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ 'ਮਹਿਬੂਬ ਸਿੰਘ' ਰਖਿਆ ਗਿਆ ।

*

*

*

ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ

ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ
 ਨੀਯਤ ਕੀਤੇ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਕੇਸੀ ਸਗਨਾਂ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ
 ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਗੁੰਦਨਾਂ ਛੱਡਕੇ
 ਸੂੜਾ ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਕੇਸਰੀ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਕੇ ਖੁਸ਼ੀ
 ਕਰਦਿਆਂ ਖੁਲਾ ਲੰਗਰ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਇਆ,
 'ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ' ਹੋ ਜਾਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਮਨ-
 ਮੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਵਾਲੇ ਛੋਟੇ ਬਾਬੇ ਦੇ ਮਸਤਕ ਦੀ ਨੂਰਾਨੀ ਝਲਕ ਨੇ
 ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਆਪਣੀ ਵਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ।
 ਸ੍ਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ ਜੋ ਬੀ ਨਜ਼ਰ ਟਿਕਾਂਦਾ
 ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸੀਸ ਨਿਵ ਜਾਂਦਾ। 'ਲੋਕੀਂ' ਇਹੋ ਹੀ
 ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦੇ ਕਿ ਇਹ ਬਾਬਾ ਵਡਾ ਹੋਣਹਾਰ, ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ
 ਭੰਡਾਰ, ਅਪਾਰ ਯੋਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਸ਼
 ਹਵੇਗਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਨ ਚਕ੍ਰ ਚਲਨੇ ਫਿਰਨੇ ਤੇ ਬੋਲਨੇ ਥੀਂ
 ਨਿਸਚੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇਹ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਵਨਗੇ।
 ਤਾਂ ਦੁਪੈਹਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਸਮਾਨ ਤੇਜ ਦਾ ਨਿਧਾਨ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ
 ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਟਕ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ।
 ਲੋਕੀਂ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਂਦੇ, ਕਿ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ
 ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ
 ਤਾਬ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਢਾਲ ਤੇ ਸਹਿਣਗੇ, ਅਤੇ ਨਿੱਤ ਦਰਸ਼ਨ
 ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ। ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਬਾਲ ਲੀਲਾ
 ਦੀ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ ਚਰਚਾ ਚਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਦੇ
 ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੇ ਹਿਤਕਾਰੀਆਂ ਲਈ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਅਤੇ
 ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ।

ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣਨੀਆਂ

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਪੁਤਰ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨੇ ਦੇ ਯੋਗ ਜਾਣਿਆਂ ਤਾਂ ਪੁਰਬੀ ਦਾ ਦਿਨ ਜਾਣਕੇ ਪੈਂਤੀ ਦਾ ਅਰੰਭ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਬਧੀ ਐਸੀ ਸੁੱਢ ਸੀ, ਜੋ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਪੋਥੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਨੇ ਸਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬੀ ਕੰਠ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਕਈ ੨ ਪਾਠ ਨੇਮ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਰਨ ਲਗੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਯਮ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਦੀਦਾਰ ਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਨਾ ਛਕਦੇ ਜੈਸੇ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਦੀ ਕਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਮੌਜ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਦੇਖਦੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਵਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਭੀ ਸੁਨਾਇਆ ਕਰਦੇ। ਕੱਥਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਰਸ ਪਿਆ, ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਨਿਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਆਖਦੇ “ਜੀਆ ਜੀ” ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਨਾਓ। ਤਾਂ ਸਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਭਗਤ ਭਾਵਨੀ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕ ਦੋ ਸਾਖੀਆਂ ਨਿਤ ਸੁਣਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ, ਤੇ ਆਖਦੇ ਬਾਬੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਸੁਣੋਂ ਜਿਵੇਂ—

ਬਾਬੇ ਨੇ ਜਗ ਵਿਚਆਕੇ ਜਲਵਾ ਅਸਚਰਜ ਦਿਖਾਏ
ਹੱਸ ਹੱਸ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਕੇ ਦਾਈ ਦਾ ਚਿੱਤ ਚੁਰਾਕੇ।੧।

ਚਿੱਤ ਮਾਤਾ ਦੇ ਠੰਡ ਪਾਕੇ ਬੇਬੇ ਦਾ ਵੀਰ ਕਹਾਕੇ
ਹਰਦਿਯਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਰਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਧਰਾਕੇ ।੨।

ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਬਨੀ ਚਰਾਇਆ, ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕਰਾਇਆ
ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਖਿਡਾਇਆ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਜਾਪ ਜਪਾਇਆ ।੩।

ਧੁੱਪ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਟਿਕਾਇਆ, ਸ਼ੇਸ਼ ਨਾਗ ਨੇ ਕੀਤੀ ਛਾਇਆ
ਤਾਂ ਰਾਇਬੁਲਾਰ ਸੀ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਵੇਖ ਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ।੪।

ਹੱਲ ਅਪਣੀ ਹੱਥੀ ਵਾਹਿਆ, ਬੀ ਬੀਜ ਸੁਹਾਗਾ ਡਾਹਿਆ ।
ਏਹ ਗੇੜ ਕੇ ਪਾਨੀ ਲਾਇਆ, ਕਰ ਗੋਡੀ ਖੇਤ ਜਮਾਇਆ ।੫।

ਜੱਦ ਖੇਤ ਹਰਾ ਹੋ ਆਇਆ, ਗੁਰ ਦੇਵ ਨੇ ਖੇਲ ਰਚਾਇਆ ।
ਪੇਂਡੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਡਾਹਿਆ, ਜੋ ਉਗਿਆ ਸੱਭ ਚੁਗਾਇਆ ।੬।

ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀਆਂ ਖੁਆਕੇ, ਫਿਰ ਆਪ ਚਪੇੜਾਂ ਖਾਕੇ ।
ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ, ਉਥੇ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾਂ ਚਲਾਕੇ ।੭।

ਤੇਰਾ ਹਾਂ, ਤੋਲ ਤਲਾਕੇ, ਭੁਖਿਯਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਛਕਾਕੇ ।
ਲੇਖਾ ਗਿਣ, ਵਧ ਦਿਖਾਕੇ, ਸੱਚ ਵਾਲੀ ਨਿਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਾਕੇ ।੮।

ਵੇਈਂ ਵਿਚ ਟੁਭਕੀ ਲਾਈ, ਜਿਉਂ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਧੁਰਦੀ ਪਾਈ ।
ਸਤਿ ਨਾਮ ਦੀ ਦੋਹੀ ਫਿਰਾਈ, ਨੌਂ ਖੰਡੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਿਵਾਈ ।੯।

ਲਾਲੋ ਦੀ ਰੋਟੀ ਨੇ ਖਾਈ, ਛੱਡੀ ਭਾਗੋ ਦੀ ਪਾਪ ਕਮਾਈ ।
ਰੋੜਾਂ ਦੀ ਕਰੀ ਵਿਛਾਈ, ਬਾਬਰ ਦੀ ਚੌਕੀ ਚਲਾਈ ।੧੦।

ਸਜਨ ਠੱਗ ਸਾਧ ਬਨਾਇਆ, ਸਾਲਸ ਨੂੰ ਲਾਲ ਦਿਖਾਇਆ ।
ਅਧਰਕਾ ਸੇਵਕ ਸਜਾਇਆ, ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਮੰਜੀ ਬਹਾਇਆ ।੧੧।

ਸ਼ਿਵ ਨਾਭ ਨੂੰ ਜਾਇ ਤਰਾਇਆ, ਰਲਜੁਗ ਨੂੰ ਪਰੇ ਹਟਾਇਆ ।
ਕੌਂਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਾਇਆ, ਮਰਦਾਨਾਂ ਦਾਸ ਬਚਾਇਆ ।੧੨।

ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਪੁਰਬੀ ਨਹਾਕੇ, ਸਭ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹੇ ਪਾਕੇ ।
ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਗ੍ਰਿਹਣ ਚਿ ਆਕੇ, ਵਹਿਮਾਂ ਥੀਂ ਲੋਕ ਹਟਾਕੇ ।੧੩।

ਤਿਉਂ ਜਗਨਾਥ ਪੁਰ ਜਾਕੇ, ਸੱਚ ਆਰਤੀ ਹੋਂਦੀ ਦਿਖਾਕੇ ।
ਫਿਰ ਮੱਕੇ ਦੇ ਤੇਈ ਫਿਰਾਕੇ, ਹਰ ਥਾਂ ਵਿਚ ਰਬ ਸਿਝਾਕੇ ।੧੪।

ਜਾਂ ਯਾਦ ਭੈਣ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਆ ਪਲ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤਾ ।
ਬਾਲੇ ਨੂੰ ਨਾਲੇ ਹੀ ਲੀਤਾ, ਮੁੜ ਦੇਸ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ।੧੫।

ਸਿੱਧਾਂ ਨੂੰ ਚਰਨੀ ਨੇ ਲਾਇਆ, ਰੇਠੇ ਨੂੰ ਮਿਠਾ ਕਰਾਇਆ ।
ਤੇ ਹਮਜਾ ਗੋਂਸ ਨਿਵਾਇਆ, ਵਲੀਆਂ ਦਾ ਗ੍ਰੂਬ ਹਟਾਇਆ ।੧੬।

ਧੰਨੀ ਪਠੋਹਾਰ ਚਿ ਵਿਚਰੇ, ਕਾਬਲ ਤੇ ਕੰਧਾਰ ਚਿ ਵਿਚਰੇ ।
ਤਿਬੱਤ ਪਹਾੜ ਚਿ ਵਿਚਰੇ, ਕਾਂਸ਼ੀ ਤੇ ਬਿਹਾਰ ਚਿ ਵਿਚਰੇ ।੧੭।

ਫਿਰ ਢਾਕੇ ਬੰਗਾਲ ਸਿਧਾਏ, ਤੇ ਚੀਨ ਜਾਪਾਨ ਨੂੰ ਧਾਇ ।
ਮੁੜ ਮਾਲਵੇ, ਮਾਝੇ ਆਇ. ਆ ਪੁਰ ਕਰਤਾਰ ਵਸਾਇ ।੧੮।

ਕੀਤੀ ਨੇ ਖੇਡਾ ਨਿਯਾਰੀ, ਨਹੀਂ ਆਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ।
ਜਿਵੇਂ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤਾਰੀ, ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਜਗ ਚਮਕਾਰੀ ।੧੯।

ਫਿਰ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਜਦ ਬੀਤੇ, ਪ੍ਰਤਾਵ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਨੇ ਕੀਤੇ ।
ਬਹੁ ਸਿਦਕੋਂ ਨਿਕਲੇ ਰੀਤੇ, ਇਕ ਲਹਿਣੇ ਨੇ ਨੰਬਰ ਲੀਤੇ ।੨੦

ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਅੰਗਦ ਬਨਾਇਆ, ਅੰਗ ਨਾਲ ਗਲੇ ਜਦ ਲਾਇਆ ।
ਫਿਰ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ, ਇਉਂ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਨਾਇਆ ।੨੧

ਇਹ ਖੇਲ ਅਜੀਬ ਦਿਖਾਇਆ, ਅਤੇ ਸਭ ਪ੍ਰਵਾਰ ਬੁਲਾਇਆ ।
ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ, ਭਾਂਣੇ ਵਿਚ ਰਹੀਯੋ ਸਿਖਾਇਆ ।੨੨

ਅੰਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਇ, ਸਭ ਤਾਂਈ ਧੀਰਜ ਧਰਾਇ ।
'ਅਸੂ ਵਦੀ ਦਸਮੀ' ਮਾਂਹਿ, ਗੁਰੂ ਜੋਤੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਇ ।੨੩

ਸੰਗਤ ਨੇ ਵਿਯੋਂਤ ਵਿਚਾਰੀ, ਸਸਕਾਰ ਦੀ ਕਰੀਏ ਤਿਆਰੀ ।
ਫਿਰ ਦੇਹੁਰਾ ਦੇਈਏ ਸਵਾਰੀ, ਯਾਦਗਾਰ ਰਹੇਗੀ ਭਾਰੀ ।੨੪

ਉਤ ਮੁਸਲਿਮ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰੇ, ਕਹੈਂ ਪੀਰਨ ਪੀਰ ਹਮਾਰੇ
ਰਮੈਂ ਜਾਨ ਪ੍ਰਾਨ ਸੇ ਪਿਆਰੇ ਦਫਨਾਕੇ, ਜਿਯਾਰਤ ਗੁਜਾਰੇਂ ।੨੫

ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਹੋ ਪਈ ਲੜਾਈ, ਥਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਲਾ ਦਿਖਾਈ ।
ਜੋਤੀ ਤਾਂ ਜੋਤ ਸਮਾਈ, ਤੱਭ ਬੀ ਦਿਤੇ ਤੱਤ੍ਰ ਮਿਲਾਈ ।੨੬

ਇਉਂ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਲਿਤਾ ਛਿਪਾਈ, ਤਦ ਪਲ ਵਿਚ ਮਿਟੀ ਲੜਾਈ ।
ਦੋ ਚਾਦਰਾਂ ਰਹੀਆਂ ਪਿਛਾਈ, ਜੋ ਇਕ ਇਕ ਦੋਹਾਂ ਉਠਾਈ ।੨੭

ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸੀ ਜੋ ਲੀਤੀ, ਅਗਨੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਨੇ ਕੀਤੀ ।
ਤਿਉਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਨਿਜ ਰੀਤੀ, ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਫਨ ਨੇ ਕੀਤੀ ।੨੮

ਝਗੜਾ ਇਉਂ ਗੁਤਾ ਚੁਕਾਇਆ, ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ।
ਦੋਹਾ ਦਾ ਥਾਂਉ ਰੁੜ੍ਹਾਇਆ, ਸਭ ਮੇਰ ਤੇ ਤੇਰ ਮਿਟਾਇਆ ।੨੯

‘ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ’ ਭਾਲ ਸੋ ਥਾਨਾਂ ਦਿਤਾ ਡੇਹਰਾ ਬੰਧਾਇ ਮਹਾਨਾ*
‘ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ’ ਜਾਨਾਂ, ਇਹੋ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬਖਾਨਾ ।੩੦

ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਜਨਮ ਹੈ ਤੇਰਾ, ਇਹ ‘ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ’ ਦਾ ਡੇਹਰਾ ।
ਜਿੱਥੇ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਘਨੇਰਾ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਵੱਸੇ ਇਹ ਡੇਹਰਾ ।੩੧

ਜੋ ਯਾਦ ਕਥਾ ਹੋਇ ਆਈ, ਸੰਖੇਪ ਸੌ ਤੁਝੇ ਸੁਨਾਈ ।
ਬਾਬੇ ਦੀ ਵਡੀ ਵਡਿਆਈ, ਬਿਅੰਤ ਹੈ ਬਿਅੰਤ ਸਦਾਈ । ੩੨

—○—

ਇਸਤ੍ਰ ਦੀਆਂ ਮਨੋਰੰਜਕ ਕਥਵਾਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਅਪਣੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਿਤ ਸੁਣਾਵੇ ਰਹਿੰਦੇ
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਡਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮਾਂ ਦੀ
ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਸੁਣਾਕੇ ਦਸਿਆ-ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ
ਪਰਮ ਪੁਜਯ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁਤ੍ਰ ਸਨ । ਵਡੇ
ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਹੋਏ, ਇਹ ਬਾਲ ਜੀਤ ਹੀ ਰਹੇ ਤੇ ਪਿਤਾ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਨਿਰ
ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ,
ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਕਪਾਟ ਖੁਲ ਗਏ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਦੇ ਮੋਹ ਜਾਲ ਤੋਂ ਅਤੀਤ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕਰ
ਲਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਮਗਰੋਂ ਅੰਤਮ
ਮਰਯਾਦਾ ਤੋਂ ਵੇਹਲ ਪਾਕੇ ਗੁਰੂ ਪਿਤਾ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਅੰਦਰ

ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ* ਬਨਵਾਇਆ ਤੇ ਸੰਧਿਆ ਸਮੇਂ ਸੋਦਰ
ਆਰਤੀ ਪਿਛੋਂ 'ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾ ਆਰਤਾਃ ਪੜ੍ਹਨ
ਦੀ ਰੀਤੀ ਚਲਾਈ। ਫੇਰ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਭੇਖ ਦੀ
ਪੁਸ਼ਾਕ, ਕਫਨੀ, ਭਗਵਾ ਚਦਰਾ ਤੇ ਸੇਲੀ ਆਦਿ, ਜੋ ਘਰ
ਵਿਚ ਅਗੇ ਹੀ ਰਖੀਆਂ ਸਨ। ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ
ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਏ ਉਦਾਸੀ ਭੇਖ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਦੇਸ ਅੰਦਰ ਸਤਿਨਾਮ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਪਰਚਾਰਨ ਦੀ ਰੀਤ ਨੂੰ ਇਸ ਭੇਖ+ ਰਾਹੀਂ
ਸੁਫਜੀਤ ਰਖਣ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਧਰਮ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਰਕ੍ਤ
ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦੀ ਲੜੀ ਬੀ ਚਲਾ ਦਿਤੀ। ਅਤੇ ਇਸੇ ਨਾਮ ਨਾਲ

* ਦੇਖੋ ਵਾਰ ੨੬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ-‘ਬਾਲ ਜਤੀ ਹੈ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਬਾਬਾਣੇ
ਡੇਹਰਾ ਬਨਵਾਇਆ’

ਃ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਆਰਤਾ
ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣਾ ਨਾਮ ਬੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—
ਯਥਾ ‘ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਵਾਖਣੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀਕੇ ਪੂਤਾ, (ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ)

ਨੋਟ—ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਬਾਣੀ ਬੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।
ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ੧੬ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ
ਉਚਾਰਣ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਸੁਨਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ
ਕਿ ਆਪ ਬੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਬਖਸ਼ੋ ਤਾਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚ ॥ ਹੈ ਭਿ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭਿ ਸਚੁ ॥੧॥’
ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ‘ਭੀ’ ਬਿਹਾਰੀ ਦੀ ਥਾ ‘ਭਿ’ ਸਿਆਰੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਨਾਇਆ।
ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧੭ਵੀਂ ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ।

(ਦੇਖੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਖਮਨੀ ਰਚਨਾ)

+ਬਾਬੇ ਭੇਖ ਬਨਾਇਆ ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ

(ਦੇਖੋ ਵਾਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਅਗੋਂ ਆਪ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦੀ ਬਿਧੀ ਬੀ ਹੋਈ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਫੈਰ ਸੁਨਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਹੋਏ* ਇਹ ਬੀ ਬੜੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਸਨ । ਇਹ ਵੀ ਵਿਰਕੁਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੀ ਬੀਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਆਪਨੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਜੀ

† ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਦੇ ਤੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਹੋਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਤਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆ ਚਾਰ ਸੇਵਕ ੧. ਬਾਲੂ ਹਸਨਾ ਜੀ, ੨. ਅਲਮਸਤ ਜੀ ੩. ਗੋਇੰਦ ਸਾਹਿਬਤ ੪. ਫੂਲ ਸਾਹਿਬ ਥਾਪੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚਾਰ ਮਠ (ਅਸਥਾਨ ਡੇਰੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ । ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਅਗੋਂ ਆਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਬੀ ਉਦਾਸੀਆ ਦੇ ਉਦਮ ਅਤੇ ਨਿਸਕਾਮ ਸਿਖ ਧਰਮ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆ ਛੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾ ਹੋਰ ਕੀਤੀਆ । ਇਹ ਸਾਰੇ 'ਦਸ ਨਾਮੀ' ਉਦਾਸੀ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦਾ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਛੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾ ਹੋਈਆ—

੧. ਸੁਥਰੇ ਸ਼ਾਹੀ,	} ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਰਾਏ ਦੀ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਈ
੨. ਸੰਗਤੀ ਸਾਹਿਬ	
੩. ਭਗਤ ਭਗਵਾਨੀਏ	
੪. ਮੀਹਾ ਸ਼ਾਹੀਏ	} ਬਖਸ਼ਸ਼ ਗੁਰੂ ਗੋਇੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ
੫. ਜੀਤ ਮਲੀਏ	
੬. ਬਖਤ ਮਲੀਏ	
- (ਦੋਖੋ ਮਹਾ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾ ੨੭)

*ਬੇਦੀ ਖਾਨਦਾਨ ਅਤੇ ਸਿਖ ਜਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡ ਕੇ ਕੁਝ ਜੰਦੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਰੇ ਸਹੇ ਤਿਰ੍ਹਾਂ, ਹਰਨ ਲਈ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਵੈਰਾਗ ਚਿਤ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਇਤਨੇ ਜੀਆ ਦੇ ਘਾਤ ਦਾ ਲੇਖਾ

ਬਾਕੀ ਸਫਾ ੧੬

ਦੀ ਬਿੰਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਜਗਤ ਸਾਂਝ 'ਬੇਦੀ ਬੰਸ' ਦੀ ਪੀੜੀ ਨੂੰ
ਅਟਲ ਰਖਨ ਲਈ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਜੋਰੋਂ ਜੋਰੀ ਇਹਨਾ
ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਾਕੇ ਗ੍ਰਹਿਸਤੀ ਬਨਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਦੂਜੀ ਪੀੜੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ
ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ

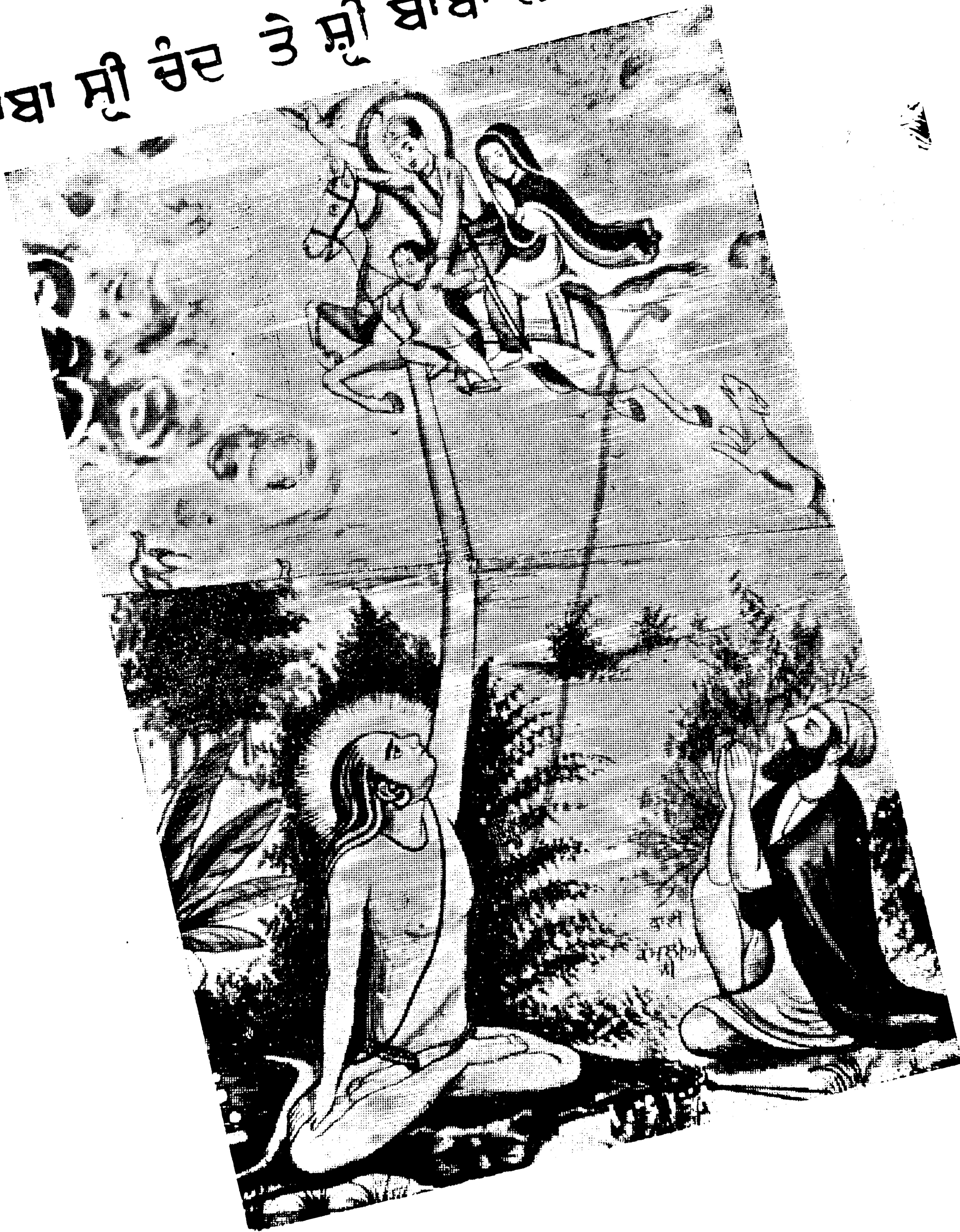
ਤੀਜੀ ਪੀੜੀ ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਚੰਦ ਜੀ
ਚੌਥੀ ,, ਮਾਣਿਕ ਚੰਦ ਜੀ

ਸਫਾ ੧੫ ਦੀ ਬਾਕੀ

ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ- ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ 'ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਭੀ
ਲੇਖਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ'। ਉਤਰ ਮਿਲਿਆ 'ਜ਼ਰੂਰ' 'ਕਰਮੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ'
ਇਹ ਸੁਨਦਿਆ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜਿੰਦੇ ਜੀਵ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡ
ਕੇ ਭਰਾਤਾ ਜੀ ਤੋਂ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਆਪਣੀ ਧਰਮਪਤਨੀ
ਅਤੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਧਰਮ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਬਿਠਾਕੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀਨੂੰ ਆਨ
ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਸਿਰ ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਸਣੇ ਘੋੜੇ ਅਕਾਸ਼
ਵਲ ਉਡਾਰੀ ਲਈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣੇ ਜਾ ਹਿਸਾਬ ਚੁਕਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਬਾਬਾ
ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹਲਾਮਾ ਨ ਆਵੇ। ਪਰ ਜਗਤ ਦੀ ਸਾਝ
ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ
ਬਾਹਵਾਂ ਲੰਮੀਆ ਕਰਕੇ ਸੇਲੀ ਸੁਟੀ ਤੇ ਧਰਮ ਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਹੇਠਾ ਖਿੱਚਕੇ
ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰ ਉਹ ਫੇਰ ਵਾਪਸ ਨਾ ਪਰਤੇ ਜਿਸਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ
ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਕਿਧਰੇ ਸਮਾਧੀ ਨਹੀਂ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ।
ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਚੰਦ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਸਦਕੇ
ਹੀ ਅਜ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਅੰਸ 'ਬੇਦੀ ਬੰਸ' ਫਲੀ ਫੁਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਨੋਟ: ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਬੇਦੀ ਹੀ 'ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ'
ਅਥਵਾ ਬਾਬੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੇਦੀ, ਬੇਦੀ ਗੋਤ ਦੇ ਖੜੀ ਕਹੇ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ

ਪੰਜਵੀਂ ਪੀੜੀ	ਬਾਬਾ ਦਾਤਾਰ ਚੰਦ ਜੀ
ਛੇਵੀਂ ,,	,, ਪਹਾੜ ਚੰਦ ਜੀ
ਸਤਵੀਂ ,,	,, ਹਰਿ ਕਰਣ ਚੰਦ ਜੀ
ਅਠਵੀਂ ,,	,, ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਜੀ
ਨੌਵੀਂ ,,	,, ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ

ਦਸਵੀਂ ਪੀੜੀ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਪੀੜੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਹੋ ।

ਇਸਤੁਰਾਂ ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਟੇਪੇ ਟਪਕਨ ਲਗੇ । ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਭੀ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਦੇਵੀ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ ਪਾਈ । ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਅਰੰਭ ਕਰਾਈ ਤੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖਾਈ ਅਤੇ ਬੜੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ ਬੰਧਾਈ ਅਤੇ ਧੁਰੋਂ ਆਈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਵਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਆਪ ਦੇਗਾਂ ਵਿਚ ਉਬਾਲੇ ਗਏ । ਤੱਤੀਆਂ ਲੋਹਾਂ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ । ਕੌਮਲ ਅਤੇ ਨਗਨ ਸ੍ਰੀਰ ਉਤੇ ਗਰਮ ਰੇਤਾਂ ਦੀ

ਤਪਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਣਾ ਮੰਨਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸਵਾਸ ਤੇ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਤੇ ਅਟਲ ਰਹੇ ।

ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਛੇਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਪਰ ਵਾਪਰੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਕਿ ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਮੂਰਖ ਅਨਿਆਈ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤ ਅਤੇ ਨਿਆਇ ਦੇ ਰਾਹੇ ਤੋਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਹੱਦ ਕਰ ਵਖਾਈ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਮੱਦ ਵਿਚ ਮਤੇ ਅੰਨੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਉਤੇ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਅੰਤਮ ਹਥਿਆਰ 'ਮੂਰਖ ਗੰਢ ਪਇ ਮੂੰਹ ਮਾਰ' ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਸੋਚਕੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਹੀ "ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ" ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਕੇਵਲ ਪੰਝੀ ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਵਿਥ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ 'ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ' ਸਾਜਿਆ ਅਤੇ 'ਰਾਜਾ ਯੋਗੀ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ 'ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਬੀਰ ਰਸ' ਸੰਤ ਸਿਪਾਹੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਢਾਲਣਾਂ ਕੀਤਾ । ਜਿਸਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖ 'ਦੇਹਿ ਅਧਿਆਸ ਅਤੇ ਮੌਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਉਚੇ ਉਠਕੇ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਜ਼ੁਲਮ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੜ ਸਕਿਆ ਕਰਨ ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀਆਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਆਂ (ਰਪੋਟਾਂ) ਜ਼ਾਲਮ ਹਾਕਮਾਂ ਪਾਸ ਪੁੱਜਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ

ਸਨ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਧਾਰਮਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿਖ ਗੁਰੂਆਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਕੇਂਦਰੀ ਤਖਤ ਬੀਥਾਪਿਆ ਜਾਏ। ਜਿਸਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬੱਝ ਰਹੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਮਿਟਾਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਚਾਰ ਵੇਰੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਚੜ੍ਹਾ ਭੇਜੀ ਕਿ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆਉਣ, ਪਰ ਚਾਰੇ ਵੇਰ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਣੀ ਪਈ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਜਿਤ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ।

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਪੁਤਰ ਸਾਹਿਬ—ਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਖੀਆਂ ਭੀ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸੁਨਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰੀ ਰਾਏ ਜੀ ਸਤਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰੰਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਅਠਵੇਂ ਗੁਰੂ ਹਰਕਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੁੰਗੇ ਤੋਂ ਗੀਤਾ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਾਇਆ, ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਹਟਾਇਆ, ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਮ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਨ ਦਿਖਾਇਆ।

ਉਪਰੰਤ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਲਕ ਜੰਝੂ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੀਲ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਚੋਰੇ ਜ਼ੋਰੀ ਤੁਰਕ ਬਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਗੁਲਾਮੀ ਨਾਲ ਸਹਮੀ ਹੋਈ ਪ੍ਰਜਾ ਵਿਚ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਸੱਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਧਰਮੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਬਲੀਦਾਨ ਦੀ

ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਸਦਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰ ਚੁੱਕੀ ਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਸੂਰਬੀਰਤਾ (ਜੁੱਬਸ਼) ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਸੂਰਖਿਯਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕਣ। ਤਾਂ (ਗੁਰੂ) ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਪਿਤਾ ਜੀ ! ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਰ ਕੌਣ ਹੈ ? ਆਪ ਹੀ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ” ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਜਮਾਨ ਹੋ, ਇਸ ਲਈ ਧਰਮ ਰਖਯਾ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬੀ ਆਪ ਤੇ ਹੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਸੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਦਰ ਆਇਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਹੋਵੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ।

ਅਪਨੇ ਨੇ ਸਾਲ ਦੇ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਪਾਸੇਂ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨ ਕੀ ਹੋਣਾਂ ਸੀ ? ਸਗੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਪੱਕ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਗਿਆ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਜੇਹੜੀ ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ, ਧਰਮੀ, ਤੇ ਅਜਿਤ ਸਾਬਤ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪਿਛੋਂ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਾਰਗ” ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨੂੰ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲਾਉਣਗੇ, ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੁਰਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜਾਕੇ ਉਹ ਕੀ ਆਖਣ ? ਸੋ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਬੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਜਦੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਇਧਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਧਰਮ, ਅਤੇ ਜੋਤ ਸੱਤ* ਵਿਚ ਦਿੜ ਰਹਿਨ ਦੇ ਸਿਖਿਆ ਭਰੇ ਬਚਨ ਅਪਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਨਾਂਦੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ “ਧਰਮ-

*ਦਿਲੀ ਵਲ ਚਲਨ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਿਖਿਆ ਭਰੇ ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਨਾਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦਾ ਵਰਨਨ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼

ਪ੍ਰਚਾਰ" ਰਾਹੀਂ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਗਰੇ ਪੱਜੇ । ਤਾਂ ਖਬਰ
ਹੋਣ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਫੜ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ
ਸਮੇਤ ਦਿਲੀ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ. ਅਤੇ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਦੁੱਖ ਤਸੀਹੇ ਦੇਂਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਕ ਹੋਨ ਲਈ ਲਚਾਰ ਕੀਤਾ
ਗਿਆ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਭਰੀ ਗੱਲ, ਦੁੱਖ
ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਕੀ ਮੰਨਨੀ ਸੀ ? ਸਗੋਂ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਅਤੇ
ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰ "ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ" ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਤੇ
ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਸ਼ਰਾ ਦੇ ਬੀ ਉਲਟ ਹੈ । ਪਰ ਮਜ਼ਹਬੀ ਜੋਸ਼ ਅਤੇ
ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਵਿਚ ਅੰਧੇ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣੀ, ਸਗੋਂ
ਵਧੇਰੇ ਤੰਗ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ
ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦੇਗੇ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ
ਦੂਜੇ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਲਕੜ ਦੇ ਫਟਿਆਂ ਵਿਚ ਜਕੜ

ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

“ਕੀਨੀ ਅਨਿਕ ਭਾਂਤਿ ਤਨ ਰੱਛਾ । ਦੀਨੀ ਭਾਂਤਿ ਭਾਂਤਿ ਕੀ ਸਿੱਛਾ ।”
ਜਬ ਹਮ ਧਰਮ ਕਰਮ ਮੇ ਆਏ । ਦੇਵ ਲੋਕ ਤਬ ਪਿਤਾ ਸਿਧਾਏ ।
(ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ)

“ਸੁੱਧ ਜਬ ਤੇ ਹਮ ਧਰੀ ਬਚਨ ਗੁਰ ਦੇਵਿ ਹਮਾਰੇ ।”
ਪੂਤ ਇਹੈ ਪ੍ਰਣ ਤੋਹਿ ਪ੍ਰਾਣ ਜਬ ਲਗ ਘਟ ਥਾਰੇ ।
ਨਿਜ ਨਾਰੀ ਕੇ ਸੰਗ ਨਿਹੁ ਤੁਮ ਨਿਤ ਬਢੀਯੋ ।
ਪਰ ਨਾਰੀ ਕੀ ਸੇਜ ਭੂਲ ਸੁਪਨੇ ਹੂੰ ਨ ਜਈਯੋ ।
[ਦੇਖੋ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਾ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਬਚਿਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਪ ਕੌਰ ।]

ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰ ਦਿਤਾ ॥

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅਪਣਾ ਬੀ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਜਾਣਿਆ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਆਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਇਕ ਵਖਰਾ ਦੋਹਿਰਾ ਭੀ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ:—

ਬਲ ਛੁਟਕਿਓ ਬੰਧਨ ਪਰੇ ਕਛੂ ਨ ਹੋਤ ਉਪਾਇ ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕਅਬ ਓਟ ਹਰਿਗਜਿ ਜਿਉਂ ਹੁਹੁ ਸਹਾਇ ।

ਇਸ ਦੋਹਰੇ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ ਨੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰੀਖਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾ ਪਿਆ, ਜਾਣਿਆ ਤਾਂ ਉਤਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਇਉਂ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ:—

“ਬਲ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ ਸਭ ਕਿਛੁ ਹੋਤ ਉਪਾਇ ।
ਨਾਨਕ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੁਮਰੇਹਾਥ ਮੈ ਤੁਮ ਹੀ ਹੋਤ ਸਹਾਏ ।

ਇਹ ਉਤਰ ਆਇਆ, ਪੜ੍ਹਕੇ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਰਤਿਆ ਜਾਣਿਆ, ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਲਈ “ਪੂਰਨ ਗੁਰੂ” ਸਮਰਥ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿੱਲਕ ਲੈ ਲੈਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਰ ਭੇਜੀ, ਅਤੇ ਇਧਰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਬੀ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਜਦ “ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ” ਜੀ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾਨ ਵਿੱਚ

॥ ਦਿਲੀ ਫੁਹਾਰੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰੇਲਵੇ ਰੋਡ ਉਤੇ ਇਸ ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਦੀ ਖੂਹੀ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

ਸਫਲ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ, ਤਾਂ ਭਰੇ ਦੁਪਹਰੇ ਕੁਤਵਾਲੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਬਜ਼ਾਰ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਇਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਦਿਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਜਿਗਰ ਪਰਖਨ ਲਈ ਇਹ ਬੀ ਸੁਨਾਇਆ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਸਦੀਰ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਹੈ ਤਾਂ ਉਠਾਕੇ ਲੈ ਜਾਏ। ਤਾਂ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਸਾਹਮਣੇ ਨ ਆਇਆ ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਇਸ ਵਾਕ ਨੂੰ ਸਤ ਕਰ ਵਖਾਇਆ:—

“ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨ ਰੇ ਮਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨਿ।”

ਇਹ ਸਾਕਾ ਵਰਤਣ ਸਮੇਂ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ। ਧਰਤੀ ਕੰਬੀ, ਅੰਧੇਰੀ ਦਾ ਤੂਫਾਨ ਬੀ ਆਇਆ। ਅੰਧੇਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੱਟਾ ਉਡਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਰੰਗਰੇਟੇ, (ਮਜ਼ਹਬੀ) ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਅਨੰਦ ਪੁਰੋਂ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਦੇਖਨ, ਸੁਨਨ ਲਈ ਹੀ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਦਾਉ ਲੱਭ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਨੂੰ ਚੱਦਰ ਵਿਚ ਵਲੇਟਿਆ, ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਰਾਹੇ ਪੈਗਿਆ * ਅਤੇ ਪਿਛੇ ਰਹੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਾਤ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੱਖ ਗੱਡੇ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾਕੇ ਦਿਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ

*ਦਿਲੀ ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਦਾ ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ “ਸੀਸ ਗੰਜ” ਇਸੇ ਯਾਦਗਾਰ ਅੰਦਰ ਕਾਇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਚਲਕੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੁਰਛੇਤੂ, ਅੰਬਾਲਾ, ਰੋਪੜ, ਸ੍ਰੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਉਤੇ ਜਿਥੇ ਬੀ ਰਾਤੀਂ ਚਲਦੇ ਅਤੇ ਦਿਨੇ ਮੁਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸਾਰੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸੀਸ ਗੰਜ ਗੁਰਦੁਵਾਰੇ ਕਾਇਮ ਹਨ। ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਥਾਂ ਸਸਕਾਰ ਵਾਲੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਹੈ।

ਪੱਛਮ ਵਲ ਅਪਣੇ ਪਿੰਡ “ਰਕਾਬ ਗੰਜ” ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਅਪਨੀ ਝੋਂਪੜੀ ਵਿਚ ਰਖਕੇ ਇਸ ਨੇ ਇਸ ਬਹਾਨੇ ਨਾਲ ਸਸਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੇਰੀ ਝੋਂਪੜੀ ਸੜ ਗਈ ਹੈ।

ਭਾਈ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਲੈਕੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਈਂ ਮੁਕਾਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਸੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਪਤਾ ਕਰਾਇਆ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਸੰਗਤ ਸਣੇ “ਕੀਰਤ ਪੁਰ” ਆਕੇ ਸੀਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਅਤੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿਚ ਰਖਾਕੇ ਸ਼ਬਦ ਚੌਂਕੀ ਕਰਦਿਆਂ ਅਨੰਦਪੁਰ ਲੈ ਜਾਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਾਇਆ।

ਨੋਟ—ਜਿਥੇ ਕਿ ਹੁਣ ਉਸ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ “ਸੀਸ ਗੰਜ” ਗੁਰਦੁਵਾਰਾ ਕਾਇਮ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਿਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਬੇ ਬਸੀ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋਏ। ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਲਈ ਐਸੇ ਰੰਗ ਰੂਪ, ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਢਾਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਬੀ ਸਿੱਖ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ” ਭਾਵੇਂ ਲੱਖਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ, ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਫ ੨ ਦਿਸ ਆਵੇ। ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਜੋ ਚੌਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੂਜੇ ਮੱਤਾਂ ਥੀਂ ਨਿਆਰਾ ਹੀ “ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ” ਸਾਜਿਆ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਸੁਨਾਇਆ ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ— ਜੀਆ ਜੀ ! ਉਹ ਕਿਵੇਂ ? ਤਾਂ ਉਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ, ਕਿ ਅਪਨੇ “ਪਿਤਾ ਸਤਿਗੁਰੂ” ਜੀ ਦੇ ਸਸਕਾਰ ਮਗਰੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰੇ ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਥ ਉਸਾਰੀ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਚਾਂ ਅੰਦਰ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਦਿਲ ਦਾ ਭੇਤ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦਸਦੇ । ਫੇਰ ਕਈ ਸਾਲ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਿਖਾਂਦੇ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖਿਡਾਂਦੇ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਢਾਲਦੇ ਰਹੇ । ਓੜਕ ੧੭੫੬ ਦੀ ਵੈਸਾਖੀ ਸਮੇਂ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਭੇਜ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਸੰਦਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ, ਗੁਰ ਅੰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਮੇਰੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ “ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ” ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਮੇਲਾ ਵਿਖਾ-ਉਣ ਲਈ ਅਪਨੇ ਨਾਲ “ਅਨੰਦ ਪੁਰ” ਲੈ ਗਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਆਯੂ ਮਸਾਂ ਅਜੇ ੬-੭ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ ।

ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਆਨੋਂ ਕਿਰਪਾਨ ਖਿੱਚ ਕੇ ਚਮਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ— “ਕੋਈ ਐਸਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ! ਜੋ ਅਪਨਾ ਸੀਸ ਮੈਨੂੰ ਦੇਵੇ ?” ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਮ ਉਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰੇ ? ਤਦੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਹੈਰਾਨੀ ਵਰਤ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਹੋਣ ਲਗਾ ਹੈ ? ਪਰ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ “ਦਯਾ ਰਾਮ” ਖੜੀ ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਸਨਮੁਖ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਨਾਲ ਉਹ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਹ ਸੁਟਿਆ । ਖੜਾਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਲਹੂ ਦੀ ਧਾਰ ਬੀ ਤੰਬੂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਹਿ ਤੁਰੀ, ਜੋ ਦੀਵਾਨ

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ । ਬਾਹਰ ਆ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਬੋਲ ਕੇ ਚਾਰ ਵੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੇ ਧਰਮ ਦਾਸ, ਹਿੰਮਤ ਚੰਦ, ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਚਾਰ ਸਿੱਖ ਵਾਰੇ ਵਾਰੀ ਹੋਰ ਨਿਤਰੇ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਉਹੀ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤਾਇਆ :: ।

ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ! ਜੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਪੰਥ ਚਲਾਉਨ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਨੂੰ ਧੌੜਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਕੇ “ਆਤਮਾ ਅਮਰ ਹੈ” ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੋਹ ਤੋਂ ਉਢੇ ਹੋਕੇ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਪਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਣਿਆ

::ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਲਿਖਾ-
ਬੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਬਕਰੇ ਝਟਕਾਏ ਗਏ ਸਨ” ਪਰ ਇਹ ਗਲਤ ਹੈ । ਇਕ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਖੰਡ ਕਰਨ ਦੇ ਸਖਤ ਖਿਲਾਫ ਸਨ । ਦੂਜਾ ਪੰਜ ਬੱਕਰੇ ਅਕਸਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਗਵਾਏ ਗਏ ਹੋਣੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਪੰਜੇ ਇੰਨੀ ਦੇਰ ਚੁੱਪ ਖੜੇ ਰਹੇ, ਮਿਆਉਂ ਮਿਆਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂ ? ਤੀਜਾ—ਜੇਕਰ ਬਾਬਾ ਅਟੱਲ ਰਾਏ, ਮਰੇ ਮੋਹਣ ਨੂੰ ਜਿਹਵਾ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਵਲੋਂ ਨਿਵਾਜ਼ੇ ਹੋਏ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ- ਬੀ ਉਹਦੀ ਹੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਪੰਥ ਸਾਜਨ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ ।

ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨੇਤਰ ਭਰ ਆਏ, ਅਤੇ ਪੁਛਿਆ—ਜੀਆ ਜੀ !
 ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾ-
 ਇਆ ਕਿ ਉਪ੍ਰੰਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇ, ਨਵੀਨ
 ਬਸਤ੍ਰ ਪਵਾਏ, ਦਸਤਾਰੇ ਸਜਾਏ, ਕੜੇ ਕਛੈਹਰੇ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾਨਾਂ
 ਧਾਰਨ ਕਰਾਕੇ ਇਕੋ ਰੰਗ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਲਿਆਂਦਾ।
 ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਗਈ, ਅਤੇ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਜਿਹੜੇ ਨੱਸ ਭਜ
 ਗਏ ਸਨ, ਉਹ ਭੀ ਆਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਫੇਰ ਭਰਪੂਰ
 ਹੋਗਿਆ ।

ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਛਕਾਇਆ । “ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼” ਅਤੇ ਰਹਿਤਾਂ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦਾ
 ਨਿਰਨਾਂ ਸੁਨਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਦਸਦੇ ਹੋਇ ਦਯਾ ਰਾਮ ਤੋਂ
 ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ, ਧਰਮ ਦਾਸ ਦਾ ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ, ਹਿੰਮਤ
 ਚੰਦ ਦਾ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਚੰਦ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
 ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ “ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ” ਹੋਨ ਦਾ ਮਾਨ
 ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਥਾਏ ਉਚੀ ਆਖ ਸੁਣਾਇਆ—

ਪੰਚਾਂ ਮੈ ਵਰਤਤ ਨਿੱਤ ਮੈਂ ਹੂੰ ਪੰਜ ਮਿਲਹਿ ਸੇ
 ਪੀਰਨ ਪੀਰ। (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼)

ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਫੇਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਦੀ ਮੰਗ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਛਕਣਾ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼
 ਸੁਣੇ, ਜਿਵੇਂ ਸੁਣਾਏ ਸਨ । ਅਤੇ “ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ” ਥੀਂ ਗੋਬਿੰਦ

ਸਿੰਘ ਹੋਕੇ ਇਉਂ ਗੁਰ ਚੇਲੇ ਦੀ ਸੰਧ ਮਿਲਾਂਦੇ ਹੋਇ ਚਾਰੇਂ ਵਰਨਾਂ
ਦਾ ਭੇਦ ਮਿਟਾਕੇ “ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ” ਸਾਜਿਆ ਤੇ ਨੀਚਾਂ ਨੂੰ
ਉਚ ਬਣਾਇਆ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਹਜ਼ਾਰ ਹੋਰ
ਮੋਨੇ ਸਿੱਖ ਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ
ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਕੇ ਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਬੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ
ਦਿਲਾ ਕੇ “ਅਜੀਤ ਰਾਇ” ਤੋਂ “ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਨਾ ਦਿਤਾਃਃ
ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਅਸੀਸ ਬੀ ਚਾਹੀ ਕਿ ਮੈਂ ਅਪਨੇ
ਵਡਿਆਂ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਤੇ ਚਲਨ ਵਾਲਾ ਧਰਮੀ ਹੋਵਾਂ । ਸੋ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ, ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਦੇ
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾ
ਰਹੇ ਸਨ, ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਹੁੰਦੇ ਹੋਇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਥਾਏ ਫੁਰਮਾਯਾ-
“ਇਹ ਆਪ ਤਾਂ ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਚਾਲੀ ਚਲਨ ਵਾਲਾ ਧਰਮੀ ਹੋਵੇਗਾ
ਹੀ, ਪਰ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਇਹ ਦੇ ਘਰ ਹੋਨ ਵਾਲਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
“ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ, ਰਾਜ ਯੋਗੀ, ਸੂਰਬੀਰ ਯੋਧਾ ਹੋਵੇਗਾ,
ਤੇ ਲੋਕੀ ਉਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਮਾਨ ਪੂਜਨਗੇ” ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ
ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੀ ਆਯੂ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਸੀ ।
ਸੋ ਉਸ “ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼” ਦੇ ਵਰ ਦਾਨ ਦੇ ਸਦਕੇ ਹੀ ਸਿੱਕਾਂ

ਃਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਕੌੜ ਚੰਦ, ਅਵਤਾਰ ਚੰਦ, ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ,
ਧਰਮ ਚੰਦ, ਸਾਗਰ ਚੰਦ ਪੰਜ ਪੁਤਰ ਹੋਇ । ਦੇਖੋ ਤਜਕਰਾ ਰੂਉਸਾਏ ਪੰਜਾਬ
ਸਫਾ ੨੨੩।

ਸਿੱਕਦਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਤੁਹਾਡਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ “ਵਰਦਾਨ” ਤੋਂ ਆਸ਼ਾ ਹੈ, ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ, ਤਾਂ ਸਜੱਲ ਨੇਤ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਛਿਆ। ਜੀਆ ਜੀ ! ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਿਵੇਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਛਕਾਇਆ ? ਅਤੇ ਛਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀ ਗੁਣ ਆਨ ਵਾਪਰੇ ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਇਸ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਛੱਕੋਗੇ ਤਾਂ ਜਾਣ ਸਕੋਗੇ, ਪਰ ਛੱਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਣ ਆਨ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਨਿਰਮਲ, ਮੱਤ ਉੱਚੀ, ਬਲਵਾਲੀ ਉਦਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਅਕੱਲਾ ਹੀ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਲੱਖਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਅੜ ਜਾਨ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਨਿਯਮ ਧਰਮ ਕਾਇਮ ਰਖਨ ਲਈ ਜੂਝਨ ਵਿੱਚ ਰੱਤੀ ਭਰ ਝਿੱਜਕ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੂਰਨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਨਾਲ, ਭਰੋਸਾ ਭਰੇ ਬਚਨ “ਖਾਲਸੇ ਪ੍ਰਥਾਏ” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ:—

“ਸਵਾ ਲਾਖ ਸੌਂ ਏਕ ਲੜਾਊਂ।

ਤਬੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਹਾਊਂ।

ਚਿੜੀਆ ਸੇ ਮੈਂ ਬਾਜ਼ ਤੁੜਾਊਂ।

ਤਬੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਹਾਊਂ।

ਸੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕਰ ਵਿਖਾਇਆ, ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹਰ ਇਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ, ਕੇਵਲ “ਸੰਤ” ਸੁਭਾਉ

ਸਿੱਖ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਪਾਪ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ‘‘ਸਿਪਾਹੀ’’ ਬੀ ਬਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਮਾਂ ਆਉਨ ਤੇ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ।

ਕਿਤਨੇ ਚਿਰ ਥੀਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਥੀਂ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਬ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਥੀਂ ਨਿਆਰਾ ਤੀਜਾ ‘‘ਅਕਾਲ ਉਪਾਸ਼ਕ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ’’ ਸਾਜ ਕੇ ਮਿਤ੍ਰ ਭਾਵਨਾਂ ਧਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖ ਕੇ ਭੇਜਿਆ, ਕਿ ਪਾਪ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਜ਼ਬਰ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉਹ ਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਅਤੇ ਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ । ਪਰ ਰਾਜ ਮਦ ਵਿੱਚ ਮੱਤੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ ਤਅੱਸਬ ਵਿਚ ਭੁੱਜ ਰਹੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਉਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ । ਸਗੋਂ ਹਰ ਹੀਲੇ ਉਹ ਅਪਨੇ ਪੱਕੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ । ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਜੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਹਰ ਹੀਲੇ ਇਹਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜ ਪਹਾੜੀ ਸੈਨਾਂ, ਅਤੇ ਮੁਲਖੇਈਏ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਦਸ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੈਨਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

ਇਹ ਸਮਾਂ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਬੜਾ ਦੁਖਦਾਈ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਬਦੀ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੇ ਨੇਕੀ ਦੇ ਪੁੰਜ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਜਾਣਾ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰਕੇ ਦਸਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਬਦੀਆਂ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ

ਦੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ, ਧਰਮ, ਅਤੇ ਧਰਮੀਆਂ ਉਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਜੁਲਮ ਢਾਹ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਨੇਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨੇਕੀਆਂ, ਸੁਭ ਸੰਕਲਪ, ਅਤੇ “ਅਮਰ” ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦੀਆਂ। ਸਗੋਂ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਆਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋ ਮੁਗਲ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਬੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਤੀ, ਅਤੇ ਧਰਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਮਰ ਰਿਹਾ।

ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਬੀ “ਗਊ” ਦੀਆਂ ਸੁਗੰਧਾਂ ਚੁਕਵਾਈਆਂ, ਅਤੇ ਆਪ ਬੀ “ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ” ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਦੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਕਿੱਲਾ ਖਾਲੀ ਕਰਾ ਲਿਆ। ਪਰ “ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ” ਥੀਂ ਬੇਮੁਖ ਬੇਈਮਾਨ ਹੋਕੇ ਫੇਰ ਹੱਲਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਭਾਜੜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਭੁੱਖੇ ਤੇ ਨਿਹੱਥੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਰੇ। ਅਤੇ ਕੁਝ “ਸਰਸਾ” ਨੇ ਰੋਹੜ ਦਿਤੇ। ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਛੜ ਗਿਆ, ਛੋਟੇ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਸਰਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ। ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਆਪ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਣੇ ਚਾਲੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਫੇਰ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਅੰਦਰ ਘੇਰੇ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਬਹਾਦਰੀ ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ ਦੋਵੇਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ੩੫ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ।

ਇਥੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਲਗੀ ਜਿਗੇ ਦੀ ਭੇਟ ਧਰ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ “ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ” ਥਾਪ ਗੁਰਿਆਈ ਸੌਂਪੀ, ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਅੱਜ ਤੋਂ “ਪੰਜ ਸਿੰਘ” ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਜੁੜਨਗੇ, ਗੁਰੂ ਆਪ ਵਿਚ ਵਸਣਗੇ। ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਤੁਸਾਡੇ

ਹੁਣ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਬੀ ਮੇਰੀ ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਅਤੇ “ਤੇਜ” ਖਾਲਸੇ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਸੁਰਜੀਤ ਰਹੇਗਾ। ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾਜੇ, ਅਕਾਲ ਉਪਾਸ਼ਕ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਅਕਾਲ ਸਹਾਈ ਰਹੇਗਾ” ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਗੜ੍ਹੀ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਲੜਦਿਆਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਜਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਿੰਨਤ ਨਾਲ ਰੋਕਨਾਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਖਿਆ—ਇਥੋਂ ਸਲਾਮਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਡਿਗਦੇ ਦੇਖ ਸਾਡੀ ਆਤਮਾਂ ਸਹਾਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੇਹੜੇ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਪਿਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਮੰਗਦੇ ਸਨ—

**ਜਬ ਆਯੁ ਕੀ ਅਉਧਿ ਨਿਦਾਨ ਬਨੈ ਅਤਿ ਹੀ
ਰਣ ਮੇ ਤਬ ਜੂਝ ਮਰੋਂ।”**

ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਇਸ ਅਉਸਰ ਨੂੰ ਗਵਾਣਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਤੇ ਜਾਨ ਬਚਾਕੇ ਚਲੇ ਜਾਨ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਤੇ ਉਲਾਹਮਾਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਦੇਸ਼, ਕੌਮ, ਧਰਮ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਕਲੇਜੇ ਚੀਰ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਤਾ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਪਾਸ ਪੁਜਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਿਆ

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਥੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋੜਨਾ ਕਠਨ ਜਾਣਿਆਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਗੁਰਮੱਤਾ ਕਰਕੇ ਇਉਂ ਕਿਹਾ— “ਐ ਪੰਥ ਦੇ ਵਾਲੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਪਿੱਛੇ ਰਹੋ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਬੰਧਾਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ

ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਲਾਉਣ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਨ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਦੀ ਅਜੇ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਆਪਨੇ “ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ” ਹੋਨ ਦਾ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਮਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਜੇ ਕਰ ਇਹ ਸੱਚਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਅਸੀਂ “ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ” ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ* ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਇਸ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਸਲਾਮਤੀ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਜਾਓ । ਸੋ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਾਨ ਸਿੰਘ ਸਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗੁਪਤ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ । ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖ ਸੁਨਾਇਆ “ਹਿੰਦ ਦਾ ਪੀਰ ਚਲਿਆ ਜੇ, ਕੋਈ ਰੋਕ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਰੋਕੋ” । ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਤਾਰੇ ਦੀ ਸੇਧੀ ਹੋ ਤੁਰੇ । ਜੋ ਖਿੰਡ ਪੁੰਡ ਗਏ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਅਕੱਠੇ ਹੋ ਸਕੇ ।

ਇਧਰ ਅਚਨਚੇਤ ਕੁਝ ਸੁਤੀ, ਕੁਝ ਜਾਗਦੀ ਤੁਰਕ ਸੈਨਾਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਅਵਾਜ਼ ਨੇ ਭਾਜੜ ਪਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕੱਟ ਵੱਢ ਮਰੇ, ਤੇ ਕੁਝ ਨੇ ਗੜ੍ਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀੜੀ ਲਾਕੇ ਵੜਨ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੜ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ । ਅਤੇ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਤਿੰਨ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਸਲਾਮਤੀ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਜਾਨ ਵਿਚ ਸੁਫਲ ਹੋ ਗਏ । ਉਥੋਂ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਰੋਪੜ ਆਦਿ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ,

*ਦੇਖੋ ਸਰਬਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ—“ਖਾਲਸਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੀ ਫੌਜ । ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕੀ ਮੋਜ” ।

ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਮਾਛੀ ਵਾੜੇ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਫੇਰ “ਦੀਨੇ” ਪਹੁੰਚ ਕੇ “ਜਫਰ ਨਾਮਾ” ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਭਾਈ ਦਿਆ ਸਿੰਘ ਹੱਥੀਂ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮ-ਸਾਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਸਖਤੀਆਂ ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਮਰ ਗਿਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੇ ਜਾਰੀ ਹੋਨ ਮਗਰੋਂ ਅਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਮਰ ਜਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦਮਦਮੇ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਪੁੱਜ ਕੇ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਰਹੇ । ਇਥੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੋਂ ਲਿਖਾਈ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਥਾਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਥੀਂ ਕੱਥਾ ਸੁਨਾਈ । ਹੋਰ ਬੇਅੰਤ ਕੌਤਕ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਫੇਰ “ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ” ਦੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗ ਲੈਣ ਤੇ ਉਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਸਬੰਧੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ “ਨਦੇੜ” ਦਖਨ ਜਾ ਪੁੱਜੇ ਜਿਥੇ ਗੁਦਾਵਰੀ ਕਨਾਰੇ ਇਕ ਮਾਣ ਵਿਚ ਮੱਤੇ ਤਪੱਸਵੀ ਬੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ “ਮਾਧੋ ਦਾਸ” ਦਾ ਆਸਨ ਸੀ, ਜਾਂ ਬੈਠੇ ।

ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਵੱਸ ਕੀਤੇ ਬੀਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਨੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਨ ਤੇ ਹਾਰ ਕੇ ਚਰਨੀ ਡਿੱਗਾ, ਤੇ ਆਖਿਓਸੁ-- ਮੈਂ ਆਪ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਵੋ । ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-- “ਵਖਤ ਵੀਚਾਰੇ ਸੋ ਬੰਦਾ ਹੋਇ” ਇਸ ਵਕਤ (ਸਮੇਂ) ਤੁਰਕ ਤੇਜ਼ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਬਗੀਚੇ ਨੂੰ ਕੁਮਲਾ ਮੁਰਬਾ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖਾਂ, ਅਤੇ ਸਰਬੰਸ ਦੇ ਲਹੂ

ਨਾਲ ਜਿਤਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਸਿੰਚਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇ ਤੇਰੇ ਜੈਸੇ ਤੱਪ ਬਲ ਰਖਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਤ੍ਰਾਂਣ ਲਾਣ ਦੀ ਭੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਸਹੀ ਬੰਦਾ ਬਣ ਸਕੇ? ਤਾਂ ਮਾਧੋ ਦਾਸ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਵਜੋਂ ਪੰਜ ਤੀਰ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਿਖਿਆ ਦੇਕੇ ਥੋੜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਸਣੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਧਰ ਬਿਖਰ ਚੁਕੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜੱਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਬਰਬੱਲੀ ਮਚਾ ਦਿਤੀ। ਤੇ ਉਧਰ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ “ਨਦੇੜ” ਗੁਦਾਵਰੀ ਕਿਨਾਰੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਸੁਨਾਂਦੇ, ਅਤੇ ਦਿਨੇ ਅਰਾਮ ਕਰਦੇ, ਜਾਂ ਕਦੀ ੨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭੀ ਖੇਡਿਆ ਕਰਦੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ “ਸੇਹਿਆ” ਮਾਰਕੇ ਆਖਿਆ—ਇਹ ਕੂੜੇ ਕਰਾੜ ਮੂਲੇ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਆਦਿ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ” ਦਾ ਐਸਾ ਹੀ ਹੁਕਮ ਸੀ *।

ਇਧਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਭੇਜੇ ਹੋਏ “ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ” ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਭੜਥੂ ਮਚਾ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਰਪੋਟਾਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਸੂਬੇ ਵਲੋਂ “ਬਹਾਦਰ ਸ਼ਾਹ” ਪਾਸ ਦੱਖਨ ਜਦੋਂ ਪੁੱਜੀਆਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਜਿੰਦੇ ਰਹਿਨਾਂ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਨੀ ਕਾਰਕ ਜਾਣਕੇ ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪਠਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੈਹ ਦਿਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਸੁਤਿਆਂ ਪਇਆਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਤੇ ਛੁਰੇ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਕ ਨੂੰ ਤੂਬੱਕ ਕੇ ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ

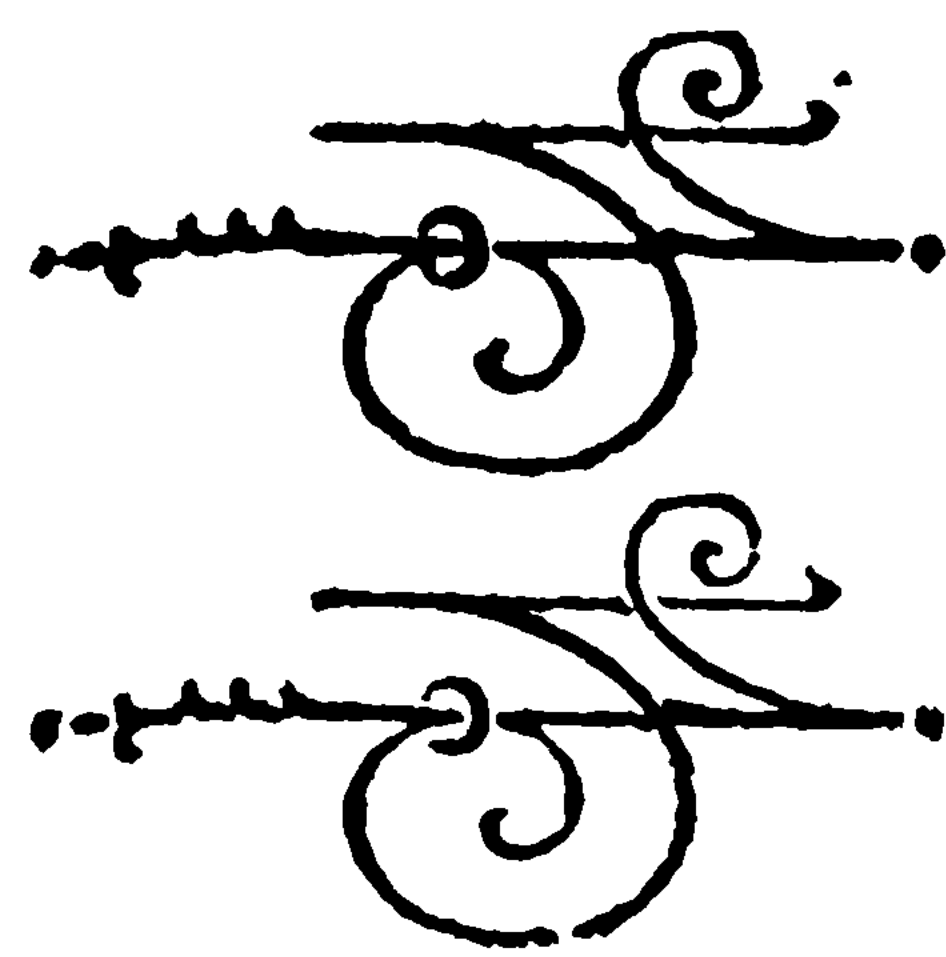
*ਦੇਖੋ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸਿਆਲ ਕੋਟ ਬੇਰ ਸਾਹਿਬ ।

ਅਪਨੀ ਕਟਾਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿਤਾ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸ਼ੋਰ ਸੁਣ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਥਾਂਏ ਰਖਿਆ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸਖਤ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਗਏ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਨੂੰ “ਚੌਰ ਤਖਤ” ਦੇ ਮਾਲਕ “ਗੁਰੂ ਆਤਮਾਂ, ਗੁਰਾਂ ਸਿਰ ਗੁਰੂ” ਦਸਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ (ਤਾਬੇ) ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਅਤੇ ਧੀਰਜ “ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ,” ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਤਕ ਸੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ।

“ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ” ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਾਰਗ, ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ, ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗੁਰ ਇਤਹਾਸ, ਰਾਹੀਂ ਅਪਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦੇ “ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾਇਆ। ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪਨੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਨੀ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ- ਅਸਾਂ ਨੇ ਚੰਗੇ ਪਿਤਾ ਹੋਨ ਦੇ ਨਾਤੇ ਅਪਨੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਅਰੋਗ, ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਬਲੀ ਬਨਾਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅਰੋਗ, ਸੁੰਦਰ, ਤੇ ਬਲੀ ਬਨਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਚ ਹੀ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਨਾ ੨ ਕੇ ਅਪਨੇ ਕਰਤਵ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਸੋ ਅਗੋਂ ਭੀ ਜੇਹੜੇ ਪਿਤਾ ਐਸਾ ਬਰਨਗੇ ਉਹ ਸਦਾਚਾਰੀ ਧਰਮੀ ਤੇ ਉਤਮ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਉਣਗੇ।

ਨੋਟ—ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਪੂਰਬਿਕ ਸਾਰਾ ਗੁਰੂ ਇਤਹਾਸ ਸੁਨਾ-

ਇਆ । ਜੋ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਅਕਾਰ ਵੱਧਨ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ “ਦਾਸ
ਲੇਖਕ” ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ
ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਤੇ ਕੀ ਪਿਆ ? ਇਹ
ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਪੁਸਤਕ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ
ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਸੋ ਅਗੇ ਦੇਖੀਏ ।

ਕਾਂਡ ੨

ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਜਾਣਾ ਤੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਰਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤਾਂ ਪੈ ਹੀ ਚੁਕਾ ਸੀ ਪਰ ਆਪਣੇ ਵਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਦਾ ਚਾਓ ਹੋਇਆ। ਤਾਂ ਕਈ ਹਾਣ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਜਦੋਂ ਘਰ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੇ। ਪਹਿਲੀ ਵੇਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਜਾਣਾ ਵੇਖ ਕੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨਾਲ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਢੰਗ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਦਾਓ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਵੀ ਵਖੋ ਵਖ ਥਾਵਾਂ ਮੱਲ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਦੂਜੀ ਵਲੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਪੇਂਡੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਢੋਲ ਵਜਾ ਕੇ ਗੋਲੇ ਪਟਾਖੇ ਛਡਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ੇਰ ਮਚਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਢੋਲ ਪਟਾਖੇ ਤੇ ਗੋਲਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਪਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਭਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਰਨ, ਸੂਰ, ਸਹਿਆ ਜੋ ਜਿਸ ਦੇ ਅਗੇ ਆਇਆ ਮਾਰ ਗਿਰਾਇਆ। ਇਸਤਰਾਂ ਨਾਲ

ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਪਿਛੇ ਪਰਤੇ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਅਸੀਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ । ਇਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਹੋਰ ਭੀ ਵਧ ਗਿਆ ਤੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ੨ ਜਦ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਾਂ ਥਕੇਵੇਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੋੜੇ ਥੀਂ ਉਤਰ ਕੇ ਇਕ ਸੰਘਣੇ ਬੂਛੇ ਥਲੇ ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ ਹੀ ਸਨ. ਕਿ ਬ੍ਰਿਧ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ ਇਕ ਗੁਫਾ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਣ ਖਲੋਤਾ ਜਿਸਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਮ 'ਦੇਵ ਗਿਰ' ਦਸਿਆ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਰੇ ਪੁਛ ਗਿਛ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਭੂਸ਼ਨ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਸਾਹਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਪੋਤੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਦ ਗਦ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਨੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪਰਮਾਰਥ ਬਚਨ ਸੁਣਾਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਉਂ ਸੁਣਾਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ—

ਮਹਾਰਾਜ — ਜਦੋਂ ਜਗਤ ਵਿਚੋਂ ਧਰਮ ਲੋਪ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਧਰਮ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧੀ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਅਗਿਆਨ ਭਰਮ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਰਾਹ ਪਾਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ

ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਦੇ ਕੌਤਕਾਂ ਨਾਲ ਤਲਵੰਡੀ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ 'ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ' ਵਿਚ ਆਏ ਮੋਦੀ ਖਾਨਾ ਚਲਾਇਆ। ਉਥੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਰਭਾਤ ਵੇਲੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੇ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਅੰਦਰ ਟੁਭਕੀ ਲਾਈ ਤਾਂ ਸਰਬ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਕ ਬੁਲਾ ਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਦੇ ਪਰਤਖ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਉਹਦੇ ਦਰ ਉਤੇ ਕਈ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਿਫਤ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਤਾਂ ਆਪ ਬੀ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅੰਦਰ ਰਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਵਜ਼ਦ (ਸਰੂਰ) ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ 'ਸੋਦਰ ਤੇਰਾ ਕਿਹਾ ਸੋ ਘਰ ਕਿਹਾ' ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਦੂਜੇ ਉਪਾਸ਼ਕਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਅਲਾਪ ਸੁਣਾਇਆ। ਅੰਤ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਭੀ 'ਸ਼ਾਹਾਂ' ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਤਿ (ਇਜ਼ਤ) ਦਾ ਬੀ ਸਾਹਿਬ (ਮਾਲਿਕ) ਦਸਕੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ "ਨਾਨਕ ਰਹਿਣ ਰਜਾਈ" 'ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ' ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਐਸਾ ਹੋਣ ਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਉਛਲ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਥਾਹ ਅਨੰਦ ਮੈ-ਜੋਤ ਵਿਚ ਲੀਨ (ਅਭੇਦ) ਕਰ ਲਿਆ। ਇਸ ਲੀਨਤਾ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਥਾਏ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਦਾ ਅਸਚਰਜ ਸਵਾਦ ਅਤੇ—

ੴ ਸਤਿਨਾਮ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਓ ਨਿਰਵੈਰ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ।

ਮੰਤਰ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਤੇ ਗਿਆਨ ਪਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਸੁਣਿਆ, 'ਨਾਨਕ' ਤੁਸੀਂ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਮੰਗੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਿਰਪਾ (ਬਖਸ਼ਿਸ਼) ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ * ਹੁਣ ਜਾਓ ਤੇ ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਵੰਡ ਕੇ 'ਜਗਤ ਜਲੰਦੇ' ਨੂੰ ਤਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਨੇ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਹੀ ਰਸ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿਚ ਗਿਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸੇ ਤਾਰ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆਂ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸ੍ਰੀਰ ਸਹਿਤ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਵੇਂਈ ਵਿਚੋਂ ਉਸੇ ਥਾਂਓਂ ਪਰਗਟ ਹੋਏ ਤੇ ਭਾਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਜਗਤ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਇਆ। ਭਾਈ ਗਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਓਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ

ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਬੇ ਪਾਯਾ ਬਖਸ਼ ਦਰ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਫਿਰ

ਘਾਲ ਕਮਾਈ। ਰੇਤ ਅਕ ਅਹਾਰ ਕਰ ਰੋੜਾਂ ਕੀ

* ਇਸ ਗੁਣੇ ਭੇਦ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਬੁਝਾਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧ ਅਖੀਰ ਦੀ ਪਾਉੜੀ ਰਾਹੀਂ ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਯਥਾ-ਹਉ ਢਾਡੀ ਵੇਕਾਰ ਕਾਰੇ ਲਾਇਆ। ਰਾਤ ਦਿਹੈ ਕੈ ਵਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫਰਮਾਇਆ। ਢਾਢੀ ਸਚੈ ਮਹਿਲ ਖਸਮਿ ਬੁਲਾਇਆ। ਸਚੀ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਿ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ। ਸਚਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮੁ ਭੋਜਨ ਆਇਆ ਗੁਰਮਤੀ ਖਾਧਾ ਰਜਿ ਤਿਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ। ਢਾਢੀ ਕਰੇ ਪਸਾਉ ਸਬਦੁ ਵਜਾਇਆ। ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਸਾਲਾਹਿ ਪੂਰਾ ਪਾਇਆ। ੨।

ਗੁਰੂ ਕਰੀ ਵਛਾਈ। ਭਾਰੀ ਕਰੀ ਤਪਸਿਆ
 ਵਡੇ ਭਾਗ ਹਰਿ ਸਯੋਂ ਬਣਿ ਆਈ। ਬਾਬਾ
 ਪੈਂਧਾ ਸਚ ਖੰਡ ਨਉਨਿਧ ਨਾਮ ਗਰੀਬੀ
 ਪਾਈ। ਬਾਬਾ ਦੇਖੇ ਧਿਆਨ ਧਰ ਜਲਤੀ ਸਭ
 ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸ ਆਈ। ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰ ਹੈ
 ਹੈ ਹੈ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ ਲੁਕਾਈ। ਬਾਬੇ ਭੇਖ
 ਬਣਾਇਆ ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ।
 ਚੜਿਆ ਸੋਧਨ ਧਰਤ ਲੁਕਾਈ। (ਵਾਰ ੧ ਪਾ: ੨੪)

ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲ
 ਪੁਰਖ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਪਾਸੋਂ ਨੌਂ ਨਿਧ ਭਰਪੂਰ ਨਾਮ
 ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਕੇ ਭਾਰੀ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ
 ਫੇਰ ਉਦਾਸੀ ਬਾਣਾ ਧਾਰ ਧਰਤੀ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ
 ਤਾਈਂ ਬੰਦਗੀ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ।
 ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਟ ਲੋਕਾਂ ਰਾਜ ਵਿਚ ਮਤੇ ਹੋਏ 'ਰਾਜੇ
 ਸ਼ੀਂਹ ਮੁਕਦਮ ਕੁਤਿਆਂ ਨੇ' ਗਰਦਨ ਅਕੜਾਏ ਰਖੀ,
 ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨੂੰ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ
 ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਤੋੜਿਆ। ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
 ਖਾਲਸਾ ਸਾਜਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਪ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ
 ਪੁਟ ਕੇ ਧਰਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ, ਨੀਂਹਾਂ ਗਡ ਦਿਤੀਆਂ।
 ਪਰ ਰਾਜ ਗਰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੀਕ
 ਸੁਖ ਦੀ ਨੀਂਦ ਸੌਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਅਜ ਆਪ ਦੇ

ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੁਭਾਓ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਪਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ
 ਆਪ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਭੀ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਨ
 ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਪ ਦੇ ਸਹਾਏ
 ਹੋਵਣ। ਆਪ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਦੁਸ਼ਟ ਨਾਸਕ ਅਤੇ ਸੰਤ
 ਸਹਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਵੇਗੇ। ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼
 ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਪੜਦਿਆਂ ਸਾਧੂ ਗੁਫਾ
 ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

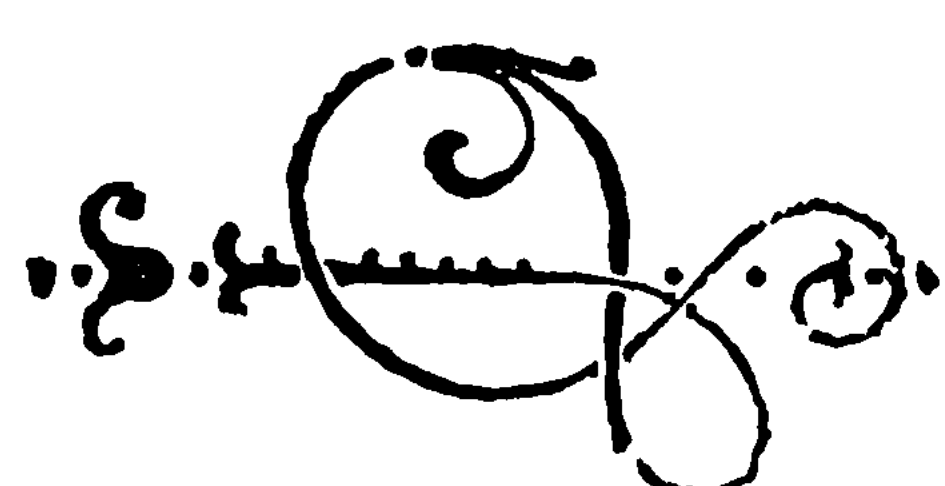
ਹਰ ਹਰ ਕਰਤ ਮਿਟੇ ਸਭ ਭਰਮਾ।

ਹਰ ਕੋ ਨਾਮ ਲੈ ਉਤਮ ਧਰਮਾ।

ਪ੍ਰਣਵਤ ਨਾਮ ਦੇਵ ਐਸੋ ਹਰੀ।

ਜਾਸ ਜਪਤ ਭੈ ਅਪਦਾ ਟਰੀ।

ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਸਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਏ

ਪ੍ਰੋਧਾ ਬ੍ਰਾਹਮਨ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਛੋਟੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ
 ਨਾਲ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਾਠ ਦਾ
 ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਕਦੀ ਪਰਚਾਰ ਭੀ ਕਰਿਆ
 ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਾਲ ਦੇ ਮੰਡਿਆਂ
 ਸਨੇ ਸ਼ਸਤਰ ਵਿਦਯਾ ਬੀ ਸਿਖਦੇ ਸਿਖਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।
 ਜੰਗਲ ਅੰਦਰ ਸਾਧੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਕੋਮਲ
 ਬਚਨਾਂ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਚੰਗਾ ਪਰਭਾਵ ਪਿਆ

ਤੇ ਆਪ ਹੁਣ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਰੋੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਛਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਭੀ ਕਰਦੇ ਤੇ ਕੁਝ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਆਣ ਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਅਤੇ ਆਖਣ ਲਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਕਾਮ ਕਰੋਧ ਨਾਲ ਜਲਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਫੁੰਡਿਆ ਹੋਇਆ, ਪੋਥੀਆਂ ਪੁਰਾਨ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਤੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਕਰਦਿਆਂ ਅਜੇ ਤੀਕ ਮਾਨਸਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ । ਆਪ ਜਦੋਂ ਖੇਡਦੇ ਖਿਡਾਂਦੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਠੰਡ ਵਰਤ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਕੀ ਜਾਦੂ ਹੈ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੀ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ ? ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਫਿਰ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਸਿਰ ਰਖ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ ।

ਪੰਡਤ ਪਰੋਧਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦਾ ਸਿਰ ਚੁਕਿਆ, ਤੇ ਆਖਿਆ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਗੁਣਵਾਨ ਹੋ ਤੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਭੀ ਪਿਆਰ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹੋ । ਸਾਡੀ ਤਾਂ ਬਾਲ ਸਵਸਥਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਖਾਣ, ਪਹਿਨਣ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਹੈ ।

ਅਜੇ ਆਪ ਇਹ ਆਖ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਡਤ ਪਰੋਧੇ ਨੇ ਫੇਰ ਚਰਨ ਫੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ

ਇਉਂ ਨਾਂ ਕਹੋ, ਆਪ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਹ ਜੋਤੀ
 ਜਗ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਅੰਧੇਰੇ
 ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਰਕਾਸ਼ ਕਰ
 ਸਕਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ
 ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗ
 ਕਟੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੋ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਠੰਡ ਵਰਤਾ
 ਦਿਓ । ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਤ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ
 ਇਸਤਰਾਂ ਦੀ ਨਿਮਰਤਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਆਪ
 ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਇਹ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹ
 ਸੁਣਾਇਆ—

ਹਉਮੈ ਇਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ।
 ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ।
 ਹਉਮੈਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਿਤੁ ਸੰਜਮਿ ਇਹ ਜਾਇ ।
 ਹਉਮੈ ਏਹੋ ਹੁਕਮ ਹੈ ਪਇਐ ਕਿਰਤਿ ਫਿਰਾਹਿ ।
 ਹਉਮੈ ਦੀਰਘ ਰੋਗੁ ਹੈ ਦਾਰੂ ਭੀ ਇਸ ਮਾਹਿ ।
 ਕਿਰਪਾ ਕਰੇ ਜੇ ਆਪਣੀ ਤਾ ਗੁਰਕਾ ਸਬਦ ਕਮਾਹਿ
 ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਸੁਣਹੁ ਜਨਹੁ ਇਤੁ ਸੰਜਮ ਦੁਖ ਜਾਹਿ ।
 (ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਸਲੋਕ)

ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦੇ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਹੇ ਪੰਡਤ ਜੀ
 ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਕਲਪਨਾਂ, ਅਤੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ
 ਜੜ੍ਹ ਇਹ ‘ਹਉਮੈ’ ਹੀ ਦਸੀ ਹੈ । ਇਉਂ ਸਮਝੋ ਕਿ

ਇਹਨੂੰ ਸਭ ਥੀਂ ਵਡਾ ਰੋਗ ਕੋਹੜ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
 ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਅਰੋਗ ਹੋਣਾ ਲੋੜੇ ਉਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕਾ
 ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ ਦਾਰੂ) ਹੈ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਵਣਾ (ਨਾਮ
 ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰਨਾ) ਇਹ ਮਨੁਖ ਦੇ ਵਾਸਤੇ
 ਯਤਨ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਸੋ ਇਹ ਤਦੇ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ
 ਹੈ ਜੇ ਗੁਰੂ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ
 ਤਾਂ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਮਨ ਬਾਨੀ ਸ੍ਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ
 ਅਪਨਤ ਗੁਵਾ ਦੇਵੇ ਤੇ ਸੁਰਤ ਉਚੀ ਰਖ ਕੇ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ
 ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣੇ ! ਯਥਾ

ਤਨੁ ਮਨੁ ਧਨ ਸਭ ਸੈਂਪ ਗੁਰ ਕੋ
 ਹੁਕਮ ਮੰਨੀਐ ਪਾਈਐ ।

ਇਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਉਣਾ
 ਅਤੇ ਇਸ 'ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ' 'ਨਾਮ ਦਾਰੂ' ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਮੈ ਦੇ
 ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ।

ਸੋ ਤਨ ਹੰਗਤਾ, ਧਨ ਹੰਗਤਾ, (ਵਿਦਿਆ ਅਭਿਆਸ)
 ਮਨ ਹੰਗਤਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਵੇਲੇ ਦਾ ਜਾਗਣਾ, ਸੋਚ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
 ਮੰਤਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਨਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਨੂੰ
 ਟਿਕਾਓਗੇ ਤਾਂ ਨਿਸਚੇ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਾਓਗੇ । ਇਹ ਕਰਤੇ
 ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਅਤੇ 'ਜਿਨ ਕੀਤੀ ਸੋ ਪਾਰ ਪਿਆ' ਹੈ । ਇਹੋ
 ਸਿਧਾਂਤ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਇਸੇ
 ਆਹਰੇ ਲਗੇ ਪਏ ਹਾਂ ।

ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਰੀਤੀ ਦੇ ਬਚਨ
 ਸੁਨਦਿਆਂ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਪੰਡਤ ਦੇ ਨੇਤਰ ਮੂੰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਸੁਰਤ
 ਇਕਾਗਰ ਹੋਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਈ । ਅਤੇ
 ਸ਼ੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧ ਤੀਕ ਨ ਰਹੀ । ਅੱਧਾ ਪਹਿਰ ਦੇ ਲਗ ਭਗ
 ਇਹ ਇਸੇ ਰਸ ਵਿਚ ਲੀਠ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ । ਤਾਂ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦੇ ਜੀ
 ਨੇ ਅਪਨੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹਲਾਕੇ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ । ਅੱਖ
 ਖੁਲਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਬਿਹਬਲ ਹੋਇ ਨੇ ਅਪਨੇ ਅੰਦਰ ਅਸਚਰਜ
 ਹੀ ਠੰਡ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੀ । ਜੋ ਅਗੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਅਨਭਵ ਨਹੀਂ
 ਹੋਈ ਸੀ । ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦਾ ਤੇ ਸੂਰਜ
 ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਚਾਉਣ ਦੀ ਮਨੋਤ
 ਵਿਚ ਰੁੱਝਾ ਰਹਿੰਦਾ । ਫਿਰ ਧੋਤੀ ਟਿੱਕੇ ਦੇ ਸੰਵਾਰਨ ਤੇ ਸਜਾਵਟਾਂ
 ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾ ਦਿਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਪਰ ਇਸ ਦਿਨ ਥੀਂ
 ਇਹਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਤੇ
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਪ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ
 ਲੱਗਾ ।

—o—

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਣੇ
 “ਬਾੜੀਏ” ਜਾਣਾਂ ਤੇ ਉਥੋਂ ਹੀ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ
 ਲਈ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦੇਨੇ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੀ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਰਾਜ ਗਰਦੀ ਕਿਧਰੇ ੨ ਮਚੀ
 ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ । ਜੋ ਇਕ ਵੇਰੀ ਭੁਰਕ ਸੈਨਾਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ
 ਕਰਦਿਆਂ “ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ਵੱਲੇ ਬੀ ਰੁੱਖ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ

ਕਰਕੇ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ ਅਪਨਾ ਬਚਾਉ, ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਲਾਂਭੇ ਹੋ ਜਾਨ
ਵਿਚ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਇ ਦੂਰ ੨ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਲਗ ਪਏ ।
ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਬਲਦੇ ਭਾਂਬੜ ਥੀ ਪਰੇ ਹੋ
ਜਾਣਾ ਹੀ ਚੰਗਾ ਜਾਣਿਆਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਣੇ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ
ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਚਲੇ ਗਏ* ਤੇ ਅਗੋਂ “ਜੀ ਆਇਆਂ”
ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹੋਇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰਿਆ ਵਰਤਾਉ
ਕੀਤਾ ।

ਬਾੜੀਏ ਆਇਆਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਇ ਸਨ
ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ “ਸਰੂਪਾਂ
ਦੇਈ” ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਾ
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਗ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਵਿਚ
ਸਿਆਣਾਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤ੍ਰਾ
ਅਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵਿਚ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹੋਇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ
ਲੀਨ ਰਹਿਣਾਂ ਚਾਹਦੇ ਹਾਂ ਸੋ ਸਾਡਾ ਤੁਸਾਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਜੋਗ
ਅਗੋਂ ਲਈ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਏ ਅਤੇ
ਬਚਿਆਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰਾ ਦਸ ਦਸ ਕੇ ਰੋਕਨ ਦਾ ਬਤੇਰਾ ਯਤਨ
ਕੀਤਾ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣਾ ਸੰਕਲਪ ਨ ਬਦਲਿਆ ਤੇ
ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਹਿਲੇ ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਚੰਦ ਸੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ
ਇਹ ਭੀ ਪਿਛੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜ ਗਏ ਸਨ । ਦੇਖੋ ਤਜਕਰਾ ਰਊਸਾ ਪੰਜਾਬ
ਸਫਾ ੨੨੩ ਸ਼ਜਰਾ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ।

ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਉਦਾਸ ਜਰੂਰ ਰਹੇ । ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬੜੀ ਸੁੱਝ ਬੁੱਝ ਰਖਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਧਰਮ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਮਾਨੇ ਮੂਰਤੀ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਹਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ ? ਜੇ ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ “ਗੁਰ ਬਾਣੀ” ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਥਾਏ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਸਬੰਧੀ ਸਾਖੀਆਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬੀ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਸਿੱਦਕ ਨੂੰ ਇਸ ਅਫੜਾ ਦਫੜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਅਰਥ ਬੋਧ ਦਵਾਰੇ ਸਿੱਜਦੇ ਹੋਇ ਹਰਿਆ ਭਰਿਆ ਰਖ ਸਕਨ ।

ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹੋਇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਗੰਥੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ (ਜੋ ਹੋਰ ਕਈ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਤੇ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ) ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ੧੧) ਰੁਪੈ ਨਕਦੀ ਕੁਝ ਮਿਠਾਈ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕੇ ਅਪਨਾ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਤਾਂ ਗੰਥੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀ ਅਪਨੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਨਦੇ ਹੋਇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸੁਨ ਸੁਨ ਕੇ

ਅਤੇ ਪਾਠ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਅਗੇ ਹੀ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਲਈ ਥੋੜੇ ਹੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਦਿ ਥੀਂ ਅੰਤ ਤਕ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਆਪ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾ ਲਿਆ । ਪਰ ਇਥੋਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਬੇਦੀ ਬਾਬਿਆਂ ਨੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਤੇ ਇਸ ਗਲੋਂ ਖੁਣਸ ਖਾ ਲਈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਸਾਡੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਤੱਕਰਾ ਰਖ ਕੇ “ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ” ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸਿਆਣਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਧੰਨ ਪਦਾਰਥ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਗਿਆਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਯਤਨ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪੜ੍ਹਾਉ । ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਸਾਡਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਨ ਜਲ ਸਾਂਝਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਲਾਹਮਾਂ ਤੁਸਾਡੇ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ । ਅਸੀਂ ਜਿਤਨਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ ਬਹੁਤ ਹੈ ਤੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ, ਆਪ ਅਸੀਸ ਦੇਵੋ ।

ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਅਪਨੀ ਪੜ੍ਹੀ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਇਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਮਗਰੋਂ ਹੁਕਮ ਲੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ:—

ਗਉੜੀ ਮਹਲਾ ੫

ਜੋ ਪ੍ਰਾਣੀ ਗੋਵਿੰਦ ਧਿਆਵੈ । ਪੜਿਆ
ਅਣ ਪੜਿਆ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਵੈ ॥ ੧ ॥ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ

ਸਿਮਰਿ ਗੋਪਾਲ । ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਝੂਠਾ ਧਨੁ ਮਾਲ ॥
 ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਰੂਪ ਵੰਤੁ ਸੋ ਚਤੁਰੁ ਸਿਆਣਾ । ਜਿਨ
 ਜਿਨ ਮਾਨਿਆ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਭਾਣਾ ॥ ੨ ॥ ਜਗ ਮਹਿ
 ਆਇਆ ਸੋ ਪ੍ਰਵਾਣ । ਘਟਿ ਘਟਿ ਅਪਣਾ ਸੁਆਮੀ
 ਜਾਣੁ ॥ ੩ ॥ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਾਕੇ ਪੂਰਨ ਭਾਗ ।
 ਹਰਿ ਚਰਣੀ ਤਾਕਾ ਮਨੁ ਲਾਗ ॥ ੪ ॥

—੦—

[ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਗਏ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ]

ਇਕ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਗੋਂਦ ਬੱਲਾ
 ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਹਥੋਂ ਛੁੱਟ ਕੇ ਬੱਲਾ ਇਕ ਬਾਲਕ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿਚ
 ਜਾ ਲੱਗਾ । ਉਹ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਗਿਆ ।
 ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਚੇ ਘਬਰਾਏ ਤੇ ਨੱਸ ਭੱਜ ਗਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
 ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਉਹ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਲਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਗਏ—
 ਬੋਲ “ਸਤਿਨਾਮੁ” ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਗਈ ਉਠ
 ਬੈਠਾ ਤੇ ਬੋਲਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਦੀ
 ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਅੱਜ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ
 ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਮਾਰ ਕੇ ਜਿਵਾਇਆ ਹੈ । ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਸੁਣ
 ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸਾਥੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ
 ਫੁਰਮਾਇਆ—ਅਗੇ ਲਈ ਨਿੱਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮੁਖੀ ਸਿਖਾਇਆ

ਕਰਨੀ ਕਿਸੇ ਥੀਂ ਕੁਝ ਮੰਗ ਕੇ ਨਾਂ ਖਾਣਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਭੇਟਾ ਆਵੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਕੰਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰ-ਸੰਕਲਪ ਹੋਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤੀ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਰ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੀ ਨਿਭਾਹ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜਿਆ।

--o--

[ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਅਤੇ ਸੈਰ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਣਾਂ]

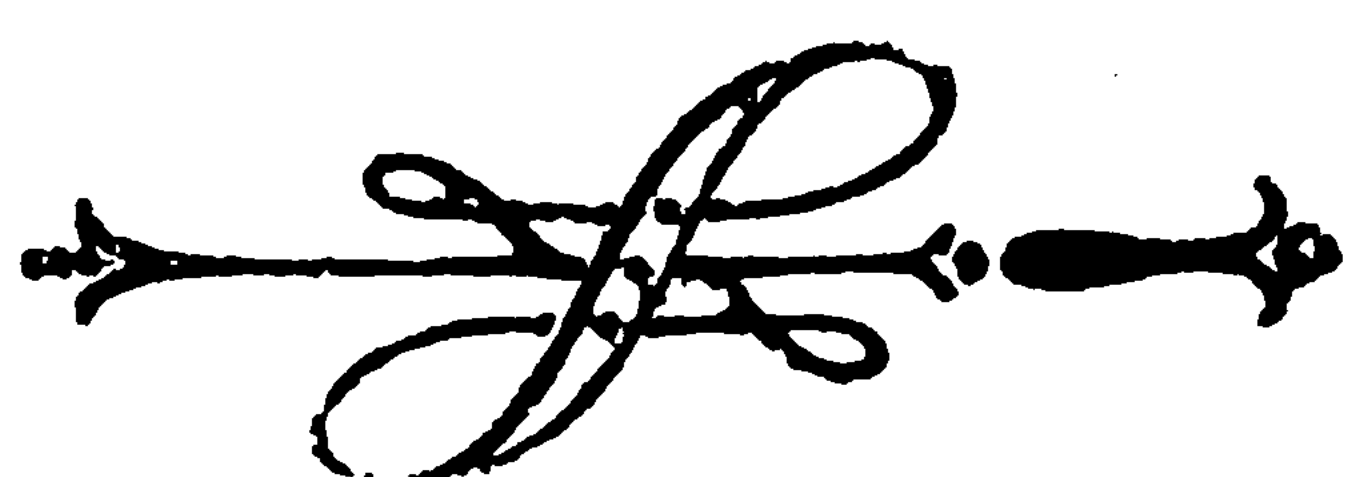
ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਪ੍ਰਥਾਏ ਅਪਨਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਗਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋੜਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਰੁੱਖ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਕੁਝ ਸਾਥੀ ਨਾਲ ਦੇਕੇ ਤੋਰ ਦਿਤਾ। ਸਨੇੜ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਕਈ ਥਾਂਈ ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ ਤੇ ਦਰਿਆ ਜੰਗਲ, ਪਹਾੜ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ “ਸ੍ਰੀ ਨਗਰ” ਪੁੱਜ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪਰਮ ਪੂਜਯ “ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ” ਜੀ ਅਤੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਕਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਨਕਦੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ। ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਕ ਸ਼ਰਧਾਲੂ “ਸੁਖ ਜੀਵਨ” ਨਾਮੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਸੀ ਹੋਕੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ ਤੇ ਇਹ ਦੀ ਆਸ਼ਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਗਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਸਿਰੀ ਨਗਰ
ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਪਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਨੇ ਵਾਲੇ
ਬੇਦੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਇਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਆ ਕੇ
ਪਰਸਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਦਿਤੀਆਂ ।
ਹੁਣ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪਰਵਾਹ ਚਲ ਪਿਆ
ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਮਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ
ਵਿਚਾਰ ਸੁਣ ਸੁਣ ਲੋਕੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਇਸ ਨੌਜਵਾਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਬਚਨਾਂ ਅੰਦਰ
ਕਿਤਨੀ ਜਾਦੂ ਭਰੀ ਖਿਚ ਹੈ । ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ
ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਵਰਸਾਈ ਹੋਈ
ਆਈ ਹੈ ।

ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਤਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ
ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਭੀ ਮਿਲ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ
ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਸਿਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ
ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਆਪ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਦੀ ਭਰਵੀਂ
ਮਿਠਾਸ ਪੂਰਤ ਵਿਖਿਆਨ ਨੇ ਮਾਨੋਂ ਹਰ ਇਕ ਸਿਆਣੇ
ਪੁਰਸ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ । ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ
ਆਪ ਸਿਰੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਰਹੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਸਭ ਤਰਾਂ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਣੇ ।

ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਪੰਜਾਬ
ਵਲ ਮੁੜਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ । ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮਿਲ

ਕੇ ੫੦੦) :: ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਅਰਪਨ ਕੀਤੇ । ਇਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਖਤਮ ਕਰਕੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੜ ਬਾੜੀਏ ਆਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤਾਈਂ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ ।

ਬਾੜੀਏ ਥੀਂ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣਾ

ਅਜੇ ਥੋਹੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਬਾੜੀਏਂ ਆਇਆਂ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਨੇ ਉਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ । ਭਾਵੇਂ ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪਾਸ ਰਖਣ ਦੇ ਬਤੇਰੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਾ ਮੰਨਿਆਂ ਤੇ ਰਸਤੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਚਾਰ ਨਾਲ ਨਿਹਾਲ ਕਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਨੇ ਜਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਕੀਤਾ । ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੜ ਵਗਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ । ਇਥੇ ਪੁਜ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਭੇਟਾਂ ਚੜਾਈਆਂ । ਫੇਰ ਨਿਯਤ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਅਰਾਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨਿਵਾਸੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਦਾਇਗੀ ਦਿਤੀ ।

:: ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀਏ ਨੇ ਆਪਨੇ ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

ਅਯਾਲੀ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਉਨੇ ਪੁਜ ਕੇ ਬੀ ਆਪ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਿਤ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ, ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ ਵੀਚਾਰ, ਨਿੱਤ ਨੇਮ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਕਦੀ ਕਦੀ ਆਪ ਜੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭੀ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਸੈਰ ਭੀ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ। ਸੈਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਥੜੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਥੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਅਯਾਲੀ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਇਜੜ ਲਈ ਇਧਰੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਹੀ ਬਕਰੀ ਨੂੰ ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੀ ਆਪ ਨੇ ਗਲੇ ਥੀਂ ਫੜ ਲੀਤਾ ਤੇ ਪਿਠ ਤੇ ਹਥ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ। ਸਾਰੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਨੇ ਨਾ ਛਡਿਆ। ਅਯਾਲੀ ਨੇ ਬਕਰੀ ਜ਼ੋਰੇ ਜ਼ੋਰੀ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਦਿਆਂ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕੁਦਰਤ ਰਬ ਦੀ, ਚਾਰਾ ਚਰਦਿਆਂ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਹੀ ਬੀਤਿਆਂ ਸੀ ਇਕ ਇਸੇ ਛੋਟੀ ਬਕਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਸਭ ਬਕਰੀਆਂ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਅਯਾਲੀ ਘਬਰਾਇਆ ਤੇ ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ ਜਿੰਦੀ ਬਕਰੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਉਸ ਸਾਰੀ ਗਲ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਗਵਾਂਢੀ ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ

ਡਾਂਟ ਪਾਈ ਕਿ ਤੂੰਨੇ ਬਾਬੇ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਉਹ ਬਕਰੀ ਆਪ ਅਗੇ ਆਣ ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਬਕਰੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ ਲੈ ਲਵੋ।

ਇਹਨਾਂ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਅਯਾਲੀਆਂ ਦੀ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹਸ ਪਏ ਤੇ ਫਰਮਾਇਆ, ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ “ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਸਿਆ” ਦਿਸ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਅਸਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਭੀ ਲੈ ਜਾਓ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰੋ। “ਉਹ ਮਿਰਤਕ ਕੇ ਜੀਵਾਲਨ ਹਾਰ” ਹੈ। ਜਾਓ ਦੇਖੋ ਤੇ ਸਹੀ।

ਸਾਬਿਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਧਰਵਾਸ ਹੋਈ ਤਾਂ ਬਨ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਕੀ ਡਿਠਾ ਜੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੀ ਚਾਰਾ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਰਬ ਦਾ ਲਖ ਲਖ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਹੀ ਰਾਸ ਪੂੰਜੀ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਆਸਰੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਲਕੱਤੇ ਪੁਜ ਕੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਣਾ

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਚਲੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨ ਸੇਵਕ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਪੁਤਰ ਭੇਟਾ ਕਰਦੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਅਜ ਤੋਂ ਆਪ ਦਾ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਚਰਨ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮੇਰੀ ਕੁਲ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰੋ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ, ਤੇ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ’ ਸੀ।

ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ‘ਕਲਕੱਤੇ’ ਪੁੱਜੇ, ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਆਪ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੮੩੦ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਉਥੇ ਹੀ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ। ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਹ ਬੇਦੀ ਬਾਬੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਪੂਰਨ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਚੌਂਕੀ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਤੇ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾਕੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਭਾਵੇਂ ਚੰਗਾ ਸਿਆਣਾ ਤੇ ਜਵਾਨ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਉਦਾਸ ਹੋਗਿਆ। ਸਫਰ ਕੱਟਦਾ ਹੋਇਆ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਾ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਅਤੇ ਨਾਮ ਪਤਾ ਦਸ ਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੱਚ ਖੰਡ ਗਮਨ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਆਖ ਸੁਨਾਈ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਸਾਰੇ

ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸਤਾ ਵਰਤ ਗਈ । ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਪਲ ਵਿਚ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋ ਆਇ । ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਿਹੱਤ ਵਿਚ ਰੋਣ ਲਗੇ । ਪਰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਸੀ, ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਕਰ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨੈਨਾਂ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹੋਏ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਸਲੋਕ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਮੰਨ ਨੂੰ ਭੀ ਧਰਵਾਸ ਬੰਧਾਇਆ ।

**ਕਬੀਰ ਸੰਤ ਮੂਏ ਕਿਆ ਰੋਈਏ ਜੋ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਇ
ਰੋਵਹੁ ਸਾਕਤ ਬਾਪੁਰੇ ਜੋ ਹਾਟਹ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ ।**

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਸੇਜਾ ਬਸਤ੍ਰ, ਨਗਦੀ ਅੰਨ, ਗਊਆਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਤਾਂਈ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਛਕਾਇਆ ।

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਗੁਰ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਅਤਦਾਸ਼ਾ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ । ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਭੀ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਆਰੇ ਹੋਗਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਲਈ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰੱਖ ਲਿਆ । ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਜਾਨ ਕੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਤੱਤ ਪਰ ਰਹਿਨ ਲਗਾ ।

ਨੋਟ—ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਲਾਣਾ ਕਰ

ਜਾਣ ਦੀ ਕਥਾ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਗੋਚਰੇ ਆ ਚੁਕੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ “ਦਾਸ ਲੇਖਕ”--ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਥਾਏ, ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਅਥਵਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇਗਾ ।

—੦—

ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਅਰਪਨ ਹੋਈਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਬੰਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੇਦੀ ਬਾਬੇ, ਇਕ ਵੇਰੀ ਗੁਰ ਬਾਬੇ ਦੇ ਅਸਥਾਨ “ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ਵਿੱਚ ਸਾਲਾਨਾ ਦਸਵੀਂ ਦੇ ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇ । ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੁਰਾਤਨ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਅਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕੀਤੀ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਪਹਾੜ ਦੀ ਸਿੱਖੀ “ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ” ਜੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈ । ਇਸੇ ਗੁਰਮੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਨੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਥਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨੇ ਵਿੱਚ ਅਪਨਾਂ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ । ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਹੀ ਜਸਵਾਲੀ ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਿੱਖੀ ਭਾਵ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ੭੦ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੱਟਾ* ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਪਿਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁੱਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਇਆ ।

*ਦੇਖੋ ਚੀਫ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੨੨੪—

ਸਰ ਲਿਪਨ ਗ੍ਰਿਫਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ ੧੭੩੯ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣਾਂ ਕਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰਾਂ ਵਿਚੋਂ
(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੬੦)

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਅਪਨੇ ਦਾਦਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਪੁਰਖੀ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਆਨ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ । ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਆਤਮਕ ਬਲ ਅਤੇ ਰੱਬੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਪ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਵੱਧਨ ਲਗਾ । ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਾਲੇ ਸ਼ਰਧਾਵਾਨ ਲੋਕੀਂ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਥੀਂ ਸੁਣੀ ਵਾਰਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਡੀ ਸਤਿਕਾਰ ਦ੍ਰਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਲਗੇ ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇਕ ਦੀਵਾਨ ਜੋ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਪਾਸੋਂ (ਖਿਰਾਜ) ਮਾਮਲਾ ਉਗ੍ਰਾਹੁਨ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਯੋਸ਼ ਸੁਨ ਕੇ ਇਹ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਦਿਲ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਜੇਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਅਖਿਆ ਮੱਚ ਹੈ ? ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਾਨ ਹਨ ? ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਪਨੀ ਹੱਥੀਂ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇਣਗੇ । ਇਹ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਅਜ ਬੈਠਾ ਹੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਕੇ ਲਿਆਵਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਬੰੜੀ ਹੀ ਦੇਰ ਅੰਦਰ ਲੈ ਆਇਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਹੱਥੀਂ ਦੀਵਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛੱਕਨ ਲਈ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸੰਗਤ

(ਸਫਾ ਪੌਦ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਬਾਬਾ ਅਵਤਾਰ ਚੰਦ ਤਾਂ “ਬਾੜੀਆਂ” (ਤਹਸੀਲ ਸੰਕਰ ਗੜ੍ਹ) ਰਹੇ । ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਤਾਨ ਮਾਫੀ ਜ਼ਮੀਨ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਚੰਦ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜਾ ਵਸੇ । ਤੀਜੇ ਸਾਗਰ ਚੰਦ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਚੌਥੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੋ ਮਹਜ਼ਬੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਪਨੇ ਬਾਪ ਦੇ ਜਾ ਨਸ਼ੀਨ ਹੋਏ ।

ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਗਦ ੨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿਤਵੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਦਸ ਕੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ, ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ੭੦ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪੱਟਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ “ਜਸਵਾਲੀਏ”, ਰਾਜਾ ਉਮੀਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਇਕ ਵਡੇ ਹਿੱਸੇ ਸਬੰਧੀ ਹੱਦ ਬੰਦੀ ਦਾ ਝੱਗੜਾ ਪੈਦਾ ਹੋਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਲਸ ਮੰਨ ਲੀਤਾ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਸਿਆਨਪ ਨਾਲ ਇਸ ਝਗੜੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਦੋ ਤਰਫੀ ਪਸੰਦ ਸਾਲਸੀ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਰਾਜਾ ਉਮੀਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ “ਉਨੇ” ਦਾ (ਤਅੱਲਕਾ) ਅਲਾਕਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਨੇ “ਕੁਲ ਗ੍ਰਾਂਉਂ” ਦਾ *ਸਰਸਬਜ਼ ਤੇ ਉਪਜਾਊ ਅਲਾਕਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਲਗਦੇ ਗ੍ਰਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤੀ।

ਰਾਜੂ ਵਾਹਕ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਇਕ ਵਾਹਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਜੂ ਸੀ, ਬੜਾ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਜੋ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਾਨੀ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ

*ਦੇਖ ਸਰ ਲਿਪਲ ਗ੍ਰਿਫਠ ਪੰਜਾਬ ਚੀਫ ਪੰਨਾ ੨੨੪।

ਰਹਿੰਦਾ । ਇਕ ਵਾਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਬੈਠੇ ਸਨ ਰਾਜੂ ਨੇ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਆਨ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਕਿ ਜਨਮ ਮਰਨ, ਹੀ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਵੇਲੇ ਭੀ ਜੀਵ ਤਦੇ ਹੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਭੀ ਰੋਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਔਖਾ ਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰੀ ਉਮਰੇ ਭੀ ਕਈ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂਤੇ ਮੇਰੇ ਤੇ ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਜੋ ਸਦਾ ਦੇ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਏ ।

ਰਾਜੂ ਦੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਰਾਜੂ ! ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਹ । ਤੇ ਸਤਿ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ । ਕਲਜੁਗ ਵਿੱਚ ਸਤਿਨਾਮ ਹੀ “ਤਾਰਕ ਮੰਤ੍ਰ” ਹੈ । ਜੋ ਜਪ, ਤਪ, ਬ੍ਰਤ, ਪੂਜਾ ਸਭ ਥੀਂ ਅਧਿਕ ਫਲ-ਦਾਇਕ ਹੈ, ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਇਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਇਸ “ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ” ਦਾ ਜੱਪ ਕਰੇਗਾ, ਸੋ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਥੀਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਇਗਾ ।

ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਮੁਕਟ ਮਣੀ ਪ੍ਰਭ ਕਮਲ ਨੈਨ ਰਿਦ ਸਤ ਮਹਾਨ ।
 ਰਾਜੂ-ਬਿਨੈ ਸੁਨਤ ਕਮਲਾਂਨਨ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਬਹੁ ਹਰਖਾਨ ।
 ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਜੋ ਦੂਜੇ ਲਾਗਤ ਕਲ ਮੈ ਸੋ ਪੱਚ ਮੂਏ ਅਜਾਨ ।
 ਜਾਪ ਤਾਪ ਸੰਜਮ ਔਰ ਨ ਸਾਧਨ ਸਭ ਮੈ ਸਤਿਨਾਮ ਪ੍ਰਧਾਨ ।
 “ਸਤਿਜੁਗ” ਸੱਤ, ਤੇਤੇ ਜੱਪ, ਠਾਨਤ ਦਵਾਪਰ ਪੂਜਾਹੈ ਸੁਠ ਠਾਨ ।

ਕਲਜੁਗ ਨਾਮ ਜਪਤ ਸੁਖ ਪਾਵਤ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਪੁਨ ਐਸ ਬਖਾਨ।
ਸੋ ਗੁਰ ਚਚਨ ਸੁਨਾਂਵੈ ਤੁਮ ਕੋ ਭਾਈ ਰਾਜੁ ਸੁਣ ਧਰ ਕਾਨ ।

ਅਬ ਕਲੂ ਆਇਓ ਰੇ ਇਕ ਨਾਮ ਬੋਵੇ ਬੋਵੇ ।

ਆਨ ਰੁਤ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਮਤ ਭਰਮ ਭੂਲੋ ਭੂਲੋ ।

(ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਮਃ ੧)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੂ ਨੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾ-
ਇਆ ਤੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਮਾਉਣ ਲੱਗਾ । ਹੁਣ ਇਹ ਆਤਮ
ਰਸ ਨੂੰ ਮਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਥ ਵਿਚ ਦੋਭਾਰਾ ਲੈਕੇ ਹਰ ਵੇਲੇ
ਉਚੀ ੨ ਸੁਰ ਨਾਲ ਇਹ ਤੁੱਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ—

ਹਰਿ ਭਜ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀਏ ਨਿਕਟ ਨ ਆਵੈ ਕਾਲ ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਿਛੋਂ ਸੁਰਤ ਹੋਰ ਉਚੇਰੀ ਹੋਗਈ । ਖੇਤੀ
ਬਾੜੀ ਦਾ ਕੰਮ ਭੀ ਇਸ ਪਾਸੋਂ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਤੇ ਅਲਬੇਲਾ
ਜਿਹਾ ਮਸਤਾਨੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ
ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ “ਅਲਬੇਲਾ ਰਾਜੂ” ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ “ਹਰੀ ਬਖਸ਼” ਨਾਮੀ ਤਰਖਾਨ
(ਬੜ੍ਹਈ) ਦੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਉੱਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਹਿਨ ਲੱਗਾ—ਵੇ?
ਹਰ ਬਖਸ਼ਾ ! ਵੇ ਹਰ ਬਖਸ਼ਾ ! ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਵਿਚ
ਕਿੱਲੇ ਘੜ ਘੜ ਕੇ ਢੇਰ ਲਾਹ ਦੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ
ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਾਸ ਬੇਅੰਤ ਘੋੜੇ ਆਉਣਗੇ, ਤੇ ਕਿੱਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੰਨਨ
ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਣਗੇ । ਇਥੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਬਣੇਗਾ, ਫੌਜਾਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ,
ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ੨ ਦੁਨਾਂ ਵਧੇਗਾ । ਸੋ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਹੋਇਆ, ਪਾਠਕ ਅਗੇ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਤੇ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ

ਦਵਾਬੇ ਦਾ “ਰਾਮ ਸਹਾਈ” ਨਾਮੀ ਇਕ ਖੱਤਰੀ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ! ਦੇਸ਼ ਦੀ ਗੜ ਬੜ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਭੀ ਉਨੇ ਆਨ ਵਸਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਦੀ ਇਕ ਕੰਨਯਾਂ ਅੱਤ ਸੁੰਦਰ ਸਰਬ ਗੁਣਾਂ ਸੰਪੰਨ ਜਵਾਨ ਸੀ । ਇਧਰ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਮਨ ਮੋਹਣੀ ਮੂਰਤ ਤੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਮ ਸਹਾਈ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੰਨਯਾਂ ਦਾ ਨਾਤਾ ਦੇਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲੈਹਰ ਚਲ ਨਿਕਲੀ ।

ਜੇਠ ਹਾੜ ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਰਾਮ ਸਹਾਇ ਨੇ ਸਾਹੇ ਦਾ ਦਿਨ ਪੁੱਛਾਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਗਨ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ੁਭ ਵਿਵਾਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਰੰਭ ਹੋਈ । ਨੀਯਤ ਕੀਤੇ ਸਮੇਂ ਨਾਨਕੇ, ਦਾਦਕੇ, ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲੀ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਏ । ਅਤੇ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੇਦੀ ਕੁਲ ਦੀਆਂ ਸੁਹਾਗਣਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਚੈਂਕੀ ਚੜ੍ਹਾਇਆ । ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਕੁਲ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਫੌੜੀ ਬੈਰਾਗਨ, ਸੇਲ੍ਹੀ ਝੋਲੀ ਆਦਿਕ ਧਾਰਨ ਕਰਾਕੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਸ਼ੇਭਤ ਕੀਤਾ । ਤਾਂ ਅਸਚਰਜ ਹੀ ਰੂਪ ਚੜ੍ਹਿਆ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ “ਲਾਲਾ” ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਖਿਆ—

ਬੋਲੇ ਸੁਖ ਕੰਦ, ਅਰਬੰਦ ਸਮ ਨੈਨ ਲੋਨੇ,
 ਦੇਤ ਮੁਨ ਚੈਨ, ਮਾਨ *ਮੈਨ ਕੋ ਬਿਦਾਰੀਆ ।
 ਭੋਨ ਮੈ ਬਸਾਇ ਚੌਕੀ ਚੰਦਨ ਡਸਾਇ,
 ਤਨ ()ਸਾਦਨ ਮਲਾਇ ਗੀਤ ਗਾਇ ਦੇਤ ਗਾਰੀਆ।
 ਸਪਤ ਸੁਹਾਗਨ ਮਿਲੀ ਹੈ ਵਡ ਭਾਗਨ,
 ਸੋ ਅੰਗਨ ਮੈ ਰਾਗ, ਸੁਠ ਧਰੇ ਅੰਗ ਸਾਰੀਆ ।
 ਕੀਨੋ ਇਸਨਾਨ, ਦਾਨ ਦਿਜਨ ਕੋ ਦੀਨੋ ਪੁਨ,
 ਆਸਨ ਅਸੀਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਵੀ ਵਾਰੀਆ ।
 ਪ੍ਰਧਾ ਕੁਲ ਰੀਤ ਕਰ ਸਾਲੂ ਕੋ ਉਢਾਯੋ ਅੰਗ,
 ਚਰਣ ਸਰੋਜ ਯਾਹਿ ਃਦੂਖਣੇ ਧਰਾਏ ਹੈਂ ।
 ਝੋਲੀ ਐ ਫਹੋੜੀ ਹਥ ਸੋਭਤ ਮ੍ਰਿਗਾਨ ਸੁਨ,
 ਭਯੋ ਹੈ ਵਿਰਾਗ ਚਿਤ ਅਨਤ ਨ ਲਾਏ ਹੈਂ ।
 ਭਾਲ ਮਹਾਂ ਲਾਲ, ਬਾਲ ਰਵੀ ਤੇਜ ਭਾਲੀਅਤ,
 ਮਾਨੋ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਜਗਤ ਫੇਰ ਆਏ ਹੈਂ ।
 ਸਦਾ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਪੁਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਰੂਪ ਧਰਿਓ ਅੰਗ,
 ਰਾਗ ਨ ਵਿਰਾਗ ਜਾਹਿ, ਰਾਂਗ ਤਿਆਗ ਭਾਏ ਹੈਂ ।

—੦—

ਐਸਾ ਉਦਾਸੀਨ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਵਿਰਾਗ ਅੰਦਰ
 ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਤੱਪ
 ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰ ਵਲ ਦੌੜ ਪਏ । ਐਸੇ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾ ਚਾਰ
 ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਾਨੋ ਪਲ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ ਛਾ ਗਈ । ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ

*ਕਾਮਥੇਵ । () ਬੱਟਨਾ । ਃਖੜਾਵਾਂ ।

ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਮਤਾਂ ਸਾਧੂ ਹੀ ਨ ਬਣ ਜਾਵਨ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਾਗਰ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਬਾਣਾਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਸਗਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਂ ਦਿਤੀ ।

ਹੁਣ ਤੰਬੋਲ ਲੈਣ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਤਿਯੰਤ ਸੱਜ ਧੱਜ ਨਾਲ ਬਰਾਤ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉ ਕੀਤਾ । ਉਧਰੋਂ “ਰਾਮ ਸਹਾਈ” ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ੈਹਰ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਸਣੇ ਬਰਾਤ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਹੋਨ ਤੇ ਦਿਤ ਦਾਨ ਸਣੇ ਕੰਨਯਾਂ ਦਾ ਡੋਲਾ ਤੋਰ ਦਿਤਾ ।

ਸੰਤੋਖ ਗੜ੍ਹ ਜਾਣਾਂ ਤੇ ਰਾਜੇ ਪਾਸੋਂ ਘੋੜੇ ਦੀ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ

ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸੂਦਾਰ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਯਾਦ ਕਰਨ ਤੇ ਅਪਨੇ ਤਾਇਆ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਣੇ ਆਪ ਸੰਤੋਖ ਗੜ੍ਹ ਚਲੇ ਗਏ । ਰਾਜਾ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮਹਲਾਂ ਅੰਦਰ ਲਿਜਾਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਟੁਰਨ ਸਮੇਂ ੧ ਘੋੜਾ ਭੇਟ ਕੀਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜੇ ਵਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁਸਕਰਾਕੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਘੋੜੇ ਨੇ ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰੀਏ ? ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨ ਰਹੀ ਤੇ ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਵੇ ਹਿਤ ਇਸ ਨੇ ਗਲ ਨੂੰ ਟਾਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਤੀ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖਿਆ ।

ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ-ਸਚ ਮੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ
ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਐਸਾ ਸੂਲ ਉਠਿਆ ਜੋ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਿਚ ਹੀ ਤੜਪ ੨
ਕੇ ਮਰ ਗਿਆ * ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਾਕ ਸਿੱਧੀ ਨੇ
ਰਾਜਾ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਤੇ ਖਾਸਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਪਾਇਆ ।
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਰ ਭੀ ਵੱਧ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ੧੦੦੦)
ਨਕਦੀ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਘੋੜਾ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ।

ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ

ਤਾਇਆ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਕੁੱਝ
ਚਿਰ ਲਈ ਮੁੜ ਬਾੜੀਏਂ ਜਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਆਪ
ਦੇ ਸੱਸ ਤੇ ਸਹੁਰਾ, ਰਾਮ ਸਹਾਈ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਝਾਕਾ ਛੱਡ ਕੇ
ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-- ਮਹਾਰਾਜ ! ਸਾਡੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ ਜੋ ਆਪ ਜੀ
ਨਾਲ ਸਨਬੰਧ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸਨਬੰਧ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰੀ ਦਾ
ਹੈ । ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਅਪਣੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰੇ
ਕਿਰਤਾਰਥ ਕਰੋ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਨਬੰਧ ਗੁਰ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ
ਭੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋਵੇ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹਦੂਰ
ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦਾ ਬਚਨ ਕੀਤਾ:—
ਸੁਨੋ ਪਿਆਰੇ ਕਲਜੁਗ ਮਾਹੀਂ, ਨਾਮ ਬਿਨਾਂ ਕੋ ਸਾਧਨ ਨਾਹੀਂ ।
ਸਤਿਨਾਮ ਸਿਮਰੋ ਚਿਤ ਲਾਈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਟੇਕ ਟਿਕਾਈਂ ।

*ਦੇਖੋ ਟ੍ਰੈਕਟ ਨੰਬਰ ੨੦ ਜੂਨ ੧੯੨੭ ਕ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ
ਸਿੰਘ ਪਿਯੂਖ ਗੁਰਮਤ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਾਹੌਰ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਕਰੇ ਸ਼ਨਾਨਾਂ, ਸਿਮਰੇ ਸਤਿਨਾਮ ਸਧਾਨਾਂ ।
 ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਦੀਜੈ ਪੁਨ ਦਾਨੰ, ਕਲਜੁਗ ਮੈ ਯੇਹਬਿਧ ਕਲਜਾਨੰ ।
 ਸੰਤਨ ਸੇਵ ਭਲੀ ਬਿਧ ਕੀਜੈ, ਬਚਨ ਤਿਨਾਂ ਕੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪੀਜੈ ।
 ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਨਾਮੰ, ਯੇਹ *ਅਪਵਰਗ ਦਾਇ ਸੁਭ ਕਾਮੰ ।
 ਮਹਿਮਾਂ ਨਾਮ ਕਹੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ, ਜਾਂਕੇ ਬਚਨ ਬਾਂਣ ਸਮ ਅਰਜਨ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਉਤਮ
 ਕਰਮ ਹੈ, ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਭੇਦ ਨੂੰ
 ਸਮਝਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ:--

ਹਉਮੈ ਨਾਵੈ ਨਾਲ ਵਿਰੋਧ ਹੈ,

ਦੋ ਨ ਵਸਹਿ ਇਕ ਠਾਇ ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ)

ਜਿਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਮਨ, ਬਾਣੀ, ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਅਜੇ
 ਹੰਗਤਾ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਥੇ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।
 ਤੇ ਜਿਥੇ ਇਹ ਭਾਵ ਦਿੜ ਹੈ--

“ਮੈਂ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛ ਤੇਰਾ” ਉਥੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ
 ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਭਾਵ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਇ ਜੋ
 ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਲੋਕ ਸੁਖੀ
 ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਪਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ
 ਅਪਨੇ ਸੱਸ ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾੜੀਏ ਵਲ
 ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

*ਮੁਕਤੀ ।

[ਮਨ ਬੈਰਾਗ ਭਇਆ ਦਰਸਨ ਦੇਖਨੇ ਦਾ ਚਾਉ]

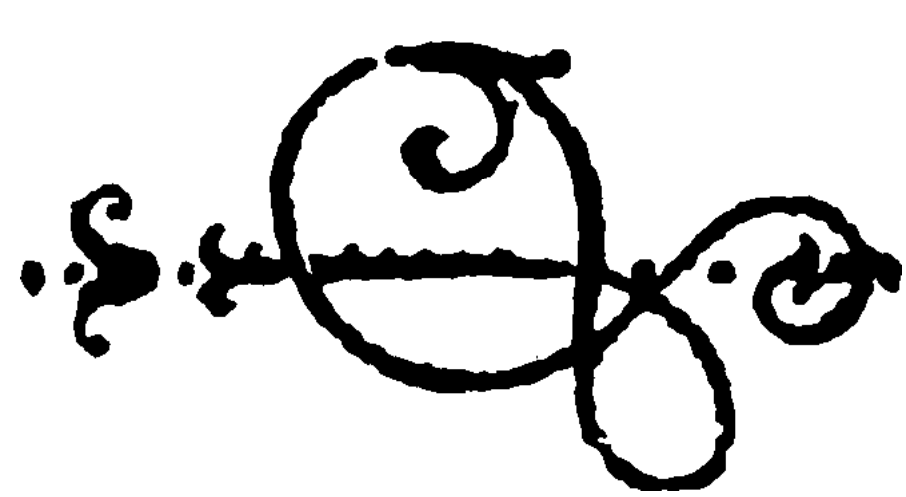
ਬਾੜੀਏ ਪੁਜਿਆਂ ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਬੀਤੇ ਸਨ, ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਤਾਇਆ ਬਾਬਾ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਪੁਰੀ ਸਿਧਾਰ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹਥੀਂ ਨਿਭਾਇਆ। ਪਰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਆਇਆ, ਇਕਾਂਤ ਬੈਠਨਾਂ ਤੇ ਥੋੜਾ ਬੋਲਨਾਂ, ਇਹ ਸੁਭਾਉ ਕਰ ਲਿਆ। ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਅਪਨੇ ਛੋਟੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਬਾਬਾ ਮਹਿਬੂਬ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਭੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਮੁੜ ਪਹਾੜੀਂ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ। ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਦਿਨ ਬਿਤਾ ਦਿੰਦੇ। “ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਨਕਾ ਚੜੀ ਰਹੇ ਦਿਨ ਰਾਤ” ਵਾਲੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਪਹਾੜੋਂ ਉਤਰ ਸਿੱਧੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ, ਤੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਨ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ।

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਚਿਤ ਗਿੱਝਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਵਿਚ ਮਗਨ, ਤੇੜ ਇਕ ਕਛਹਿਰਾ, ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਨੰਗਨ ਹੀ, ਮਸਤਾਨੇ ਹੋਕੇ ਵਿਚਰਨ ਲਗੇ। ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਵਰਾ ਸਮਝੇ, ਕੋਈ ਅਵਧੂਤ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਾਂਤ ਸਰੂਪ ਫਕੀਰ ਆਖੇ। ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਸਦਾ ਹੀ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ, ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸ੍ਰੀ ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਆਨ ਕਰਦੇ। ਕਬੀਰ ਬਿਰਹੁ ਭੁਯੰਗਮ ਮਨ ਬਸੈ ਮੰਤ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਇ। ਰਾਮ ਬਿਉਰੀ ਨ ਜੀਐ, ਜੀਐ ਤਾ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ)

ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਮਗਨ ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਚੀਨੀ ਮਾਈ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਅਨਭਵ ਗਿਆਨ ਭੀ ਰਖਦੀ ਸੀ, ਨੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਲੱਖ ਲੀਤਾ । ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਪੁੱਗੀ ਹੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਗੋਦੜੀ ਵਿਚ ਲਾਲ ਵਾਂਙੂ ਲੁੱਕ ਕੇ ਟਿਕੇ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਹ ਮਾਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਈ, ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਆਖਨ ਲੱਗੀ-ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੁਕਾ ਕੇ ਕਦੇ ਤੀਕ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਗੇ ? ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲਈ ਆਏ ਹੋ, ਉਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਨਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰੇ ਮਨੁਸ਼ ਮਾਤਰ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਉਚੇ ਕਰਨਾਂ ਹੀ ਮੱਚੀ ਬੰਦਗੀ ਹੈ । ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਲੁੱਕ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਨ ਨਾਲ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ ।

ਇਹ ਮਾਈ ਅਜੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਖਣਾਂ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ-ਮਾਈ ! ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਈ ਤਾਂ ਜੋਰ । ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਹਿਣ ਕਥਨ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ । ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਕਰਤੱਵ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਕਰਤੇ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਮਾਈ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਚਲੀ ਗਈ । ਫੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਭਾਵੇਂ ਆਕੇ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਪਰ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾ ਕੁਝ ਆਖਦੀ ।

ਖੋਜੀ ਨੂੰ ਦੀਦਾਰ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਇਕ ਜਗਯਾਸੂ ਖੋਜੀ ਪੁਰਸ਼ ਚਿਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਹੀ ਲਗਨ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਸੀਬ ਹੋਵੇ, ਜੋ 'ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ' ਕਰੇ ਅਤੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਨਾਲ ਤਪਤ ਆਤਮੇ ਨੰਡ ਵਰਤਾ ਦੇਵੇ।

ਇਸੇ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਹਰ ਇਕ ਮੱਤ ਦੇ ਸਾਧੂ, ਸੰਤਾਂ ਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੇ ਡੇਰਿਆਂ ਵਿਚ ਫਿਰ ਫਿਰ ਕਈ ਦਿਨ ਗੰਢਾਂ ਦਿਤੇ ਪਰ ਕਥਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕਮਾਈ ਦੀ ਕਣੀ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਖਾਲੀ ਡਿਠੇ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਹੋਕੇ ਕਹਿੰਦਾ ਫਿਰੇ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਹੁਣ ਕਰਣੀ ਵਾਲਿਆਂ ਥੀਂ ਖਾਲੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਆਤਮਕ ਖੋਜ ਦੀ ਲਗਨ ਤਾਂ ਅਜੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬਣੀ ਪਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਪਨੀ ਮਨੋਰਥ ਸਿੱਧੀ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਪਾਖੰਡ ਰਚ ਲਿਆ, ਕਿ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਕੁਝਕ ਮਸ਼ਕਾਂ ਭਰਕੇ ਰਾਤੀਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦਬਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਆਪ ਆਸਨ ਵਛਾਕੇ ਉਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਇਕ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਮਸ਼ਕ ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਦਬਾ ਨਾਲ ਪਾਨੀ ਕੁਝ ਸਿੰਮਦਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝ ਲੈਣ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਨਾਮ "ਲਾਲਾਂ ਵਾਲਾ ਪੀਰ" ਪਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜੱਗ ਦੀ ਭਡਾ ਚਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਕ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਨੇ ਸੁਣ ੨ ਦੇਖਣ ਲਈ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਜੋ ਕੁਝ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਵਿਚ ਫਲ ਫੁਲ ਮਿਠਾਈ ਆਦਿ ਆਵੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡ

ਦੇਵੇ, ਕਿ ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਲੋਭੀ ਜਾਣਨ। ਇਹ ਜਾਲ ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਇਸੇ ਲਈ ਤਣਿਆਂ ਰਖਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਦੇ ਕਪਟ ਨੂੰ ਦਸ ਕੇ ਦਿਲ ਦੀ ਘੁੰਡੀ ਖੋਲ੍ਹ ਦੇਵੇ, ਇਹ ਉਸ ਉਤੇ ਹੀ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰੇਗਾ ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਭੀ ਕੋਈ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੜਪ ਵਧੀਕ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਗਈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਉਦਾਸ ਹੋਇਆ ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਹੰਸਲੀ ਦੇ ਕੰਢੇ (ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਸਰੋਵਰ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ) ਖੜਾ ਅੱਖਾਂ ਮੂੰਦ ਕੇ ਅੰਤ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਹੇ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ! ਪੂਰਨ ਕਰੋ ਆਸ। “ਬਿਰਥਾ ਨ ਹੋਇ ਜਨ ਕੀ ਅਰਦਾਸ” ਮੇਲੋ ਕਿਸੇ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਵੇ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਦੇ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿਚ ਰਤਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਰਹਿਓ ਸੰਤ ਹਉ ਟੋਲਿ ਸਾਧ ਬਹੁਤੇਰੇ ਡਿੱਠੇ।
 ਸੰਨਿਆਸੀ ਤਪਸੀਅਹ ਮੁਖਹੁ ਏ ਪੰਡਤ ਮਿੱਠੇ।
 ਬਰਸੁ ਏਕ ਹਉ ਫਿਰਿਉ ਕਿਨੈ ਨਹੁ ਪਰਚਉ
 ਲਾਯਉ। ਕਹਤਿਅਹ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ ਰਹਤ ਕੋ
 ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ। (ਸੂਯਾ ਭੱਟ ਭਿਖਾ ਜੀ)

ਹੇ ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ, ਕਰੋ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਸਾਨ। ਉਕਤ ਸ਼ਬਦ

ਦੇ ਵਕਤਾ ਭੱਟ ਭਿਖੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਭਟਕਨ ਵਿਚ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਰਹੀ । ਮੈਨੂੰ ਉਹੀ “ਉਚੀ ਨਜ਼ਰ ਸਰਾਫੀ” ਬਖਸ਼ੋ ਜੋ ਤੇਰੇ ਕਿਸੇ ਗੁੱਝੇ ਹੀਰੇ ਨੂੰ ਪਰਖ ਲਵਾਂ, ਤੇ ਯਾ ਕੋਈ ਐਸਾ ਵਪਾਰੀ ਭੇਜੇ ਜੋ ਮੈਨੂੰ “ਮੈਂ ਮੇਰੀ” ਸਮੇਤ ਖਰੀਦ ਲਵੇ ।

ਮੇਹਰ ਕਰੇ ਤਾਂ ਖਸਮ ਧਿਆਈ । ਸੰਤਾਂ ਸੰਗਤ ਨਰਕ ਨ ਪਾਈ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾਨ ਨਾਨਕ ਕਉ ਗੁਣ ਗੀਤਾ ਨਿਤ ਵਖਾਣੀਆਂ ।

ਅਰਦਾਸੇ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ “ਹਰੀ ਮੰਦਰ” ਜੀ ਵਲ ਇਸ ਨੇ ਸਜਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । ਮਸਤਕ ਮਾਨੋ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਪੌੜੀ ਉਤੇ ਹੀ ਚਿਮਟ ਗਿਆ ਤੇ ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ ਨਾਲ ਅਪਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ “ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ” ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਦਸ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਵੇਗ ਦੀ ਅਵਥਾ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ । ਇਹ ਖਿਣ ਜਿਸ ਉਤੇ ਵਾਪਰੀ ਹੋਵੇ ਉਹੀ ਇਸ ਪੀੜਾ ਦਾ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ ਰਾਮ ਵਿਯੋਗੀ” ਨੇ ਭੀ ਜਦੋਂ ਨੈਨਾਂ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੋਵਰ ਦੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਧੋ ਦਿਤਾ, ਅਤੇ ਓਠ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਹੰਸਲੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੰਢੇ ਮਸਤਾਨੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਇਕ ਸੋਹਣਾਂ ਜਵਾਨ ਖੜਾ ਦਿਸਿਆ । ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਨੈਨਾਂ ਦੀ ਤਾਰ ਵਿੱਚ ਤਾਰ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਪਲ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਰੋ ! ਜੇਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ, ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਪਸੀਨਾਂ ੨ ਹੋਗਿਆ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਲਈ ਪੈਰ ਪੁਟਿਆ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਵਾਂ

ਪਸਾਰ ਕੇ ਗਲਵੱਕੜੀ ਵਿਚ ਲੈ ਲੀਤਾ, ਅਤੇ ਆਖਿਆ—“ਆਓ ਮਜ਼ਾਵਰ ਚਸਮ ਕੇ” “ਆਓ ਮਜ਼ਾਵਰ ਚਸਮ ਕੇ” ਭਾਵ—ਹੇ ਚਿਸਮੇ ਦੇ ਮੁਜ਼ਾਵਰ, ਆਓ ਨੇੜੇ ਆਓ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਰੋਂਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ । ਬੱਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ ? ਚਿਰਾਂ ਦੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋਗਈ, ਤੇ ਹੰਝੂਆਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਧੌਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ !

ਹੈ ਕੋਊ ਐਸਾ ਮੀਤੁ ਜਿ ਤੋਰੈ ਬਿਖਮ ਗਾਂਠਿ ।

ਉਤਰ ਮਿਲਿਆ—

ਨਾਨਕ ਇਕ ਸ੍ਰੀ ਧਰ ਨਾਥੁ ਜਿ ਟੂਟੇ ਲੇਇ ਸਾਂਠਿ ।

ਫੇਰ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀਉ ! ਇਹ ਮਨ ਦਿਨੇ ਰਾਤੀਂ ਹਰਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਪਲ ਭੀ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਾਮ ਵਿਚ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਸੀਕਾਰ ਕਰੀਏ ?

ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਭਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਸੱਜਣ ਪੁਰਸ਼ਾ ਮਨ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਸਤਿ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਖੋਹਲ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਘਰ ਹੋਂਦੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨ ਲੱਭ ਸਕੇ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਕਿਸ ਦਾ? ਗੁਰਵਾਕ ਹਨ— “ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਮਰੇ ਧਾਤ ਮਰ ਜਾਏ” ਭਾਵ—ਇਹ ਮਨ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਹੀ ਥੱਕ ਸਕਦਾ, ਅਥਵਾ ਮਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਫਿਰ ਇਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਰੂਪੀ “ਧਾਤ” ਭੀ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਤੇ ਚੰਚਲਤਾ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਪਹਿਲੇ

ਇਸ ਮਨ ਦੀ ਬਾਹਿਰ ਮੁਖਤਾ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ
 “ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਮੰਤਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੇ । ਜਿਸ ਨਾਲ
 ਮਨ ਤੇ ਬੋਝਾ ਪਵੇ, ਅਤੇ ਥੱਕ ਕੇ ਟਿਕ ਜਾਇ । ਇਉਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ
 ਦਾ ਭੀ ਵਾਕ ਹੈ—

ਮਨ ਖੁਟਹਰ ਤੇਰਾ ਨਹੀ ਬਿਸਾਸਾ, ਤੂੰ ਮਹਾ ਉਦਮਾਦਾ।
 ਖਰ ਕਾ ਪੈਖਰ ਤਉ ਛੂਟੈ ਜੋ ਉਪਰ ਲਾਦਾ ।

ਬਾਰੰਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਭ ਜਪੀਐ।
 ਪੁਨਾ— ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਹ ਮਨ ਤਨ ਧ੍ਰੁਪੀਐ ।

(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

ਦੇਖੋ ਕਿੰਨੀ ਤਾਕੀਦ ਹੈ, ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਬੀਜ, ਚਿਤ ਰੂਪੀ
 ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬੀਜ ਕੇ ਜੇਕਰ ਸੁਭ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਚਲਾਇਆ
 ਜਾਵੇ, ਇਸ ਸੁਭ ਕਾਰ ਦਾ ਨਿਤ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹੇ, ਇਹ ਕਿਆਰੇ
 ਕਰੀਏ । ਕੋਮਲ ਸੁਭਾਉ, ਦਇਆ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ,
 ਇਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਿੰਚਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ, ਅਤੇ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ
 ਵਸਦੇ ਹੋਏ, ਏਹ ਵਾੜ ਦੇਕੇ ਨਿਤ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਇਹੋ ਜੇਹੀ
 ਖੇਤੀ ਜਮਾਈ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿਤ ਹੋਕੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
 ਫਲ ਨੂੰ ਖਾਕੇ ਭਟਕਣਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਮਿਟਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਾਂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਕਰ ਸਕੀਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ
 ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਬੈ ਖ੍ਰੀਦ ਬੰਦਾ ਬਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ
 ਵਿਚ ਰਹਿਨ ਲਗਾ ।

ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬਾਰਸ਼ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਫਿਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਜੀ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਜਾ ਪੁੱਜੇ । ਅਗੇ ਉਥੇ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਝੰਡ (ਜੱਥਾ) ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਧੂਣੀ ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਬੰਦਨਾਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਚੈਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਆਪ ਭੀ ਬੈਠ ਗਏ । ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਅੰਧੇਰੀ ਚਲ ਪਈ, ਕਾਲੀਆਂ ਘਟਾਂ ਛਾ ਗਈਆ, ਬਿਜਲੀ ਕੜਕੀ ਤੇ ਮੋਹਲੇਧਾਰ ਗੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਬਰਖਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਗਈ । ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਠਠੰਬਰੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਦੌੜ ਗਏ, ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਡੋਲ ਹੀ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ । ਰਾਤ ਭਰ ਬਾਰਸ਼ ਨੇ ਥਰਥੱਲੀ ਮਚਾ ਦਿਤੀ, ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਸਮੇਂ ਬੰਦ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਲੋਕੀ ਭੀ ਧੂੜੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਪੁੱਜੇ । ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਬਸਤਰ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਰਸ਼ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ਡਿੱਠੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਡੋਲਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਵਿਰਕਤੀ ਦੀ ਖੁਮਾਰੀ ਲਹਿ ਗਈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁੜ ਅਪਣੀ ੨ ਥਾਂ ਤੇ ਆਕੇ ਬੈਠ ਗਏ, ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਉਥੋਂ ਉਠ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆ ਗਏ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਮੁੜ ਬਾੜੀਏ ਆਏ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ

ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੋ ਢਾਈ ਸਾਲ ਹੋਨ ਲਗੇ ਸਨ । ਜਿਤਨਾਂ ਚਿਰ ਤਾਂ ਲੋਕੀ ਆਪ ਨੂੰ ਬਵਰਾ, ਮਸਤਾਨਾ, ਜਾਣਦੇ ਰਹੇ ਆਪ ਇਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ ।

ਪਰ ਜਿਉਂ ੨ ਲੋਕੀਂ ਆਪ ਦੇ ਗੁੱਝੇ ਭੇਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹੋਣ ਲਗੇ,
ਤਿਉਂ ੨ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਭੀੜ ਭਾੜ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ, ਜੋ ਦਿਲੋਂ
ਆਪ ਐਸਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੋਵਰ
ਵਿਚ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਿਤਨੇਮ ਪਾਠ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸ੍ਰੀ
ਅਕਾਲ ਬੰਗੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ
ਦਿਤੇ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਹੋਏ ਬਾੜੀਏ
ਆਨ ਪੁਜੇ । ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ
ਸਿਰ ਵਾਰਨੇ ਕੀਤੇ, ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ
ਅਸੀਸਾਂ ਲਈਆਂ ।

ਬਾੜੀਏ ਪੁਜ ਕੇ ਭੀ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਉਹੀ ਨਿਯਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ
ਵੇਲੇ ਦਾ ਉਠਨਾਂ, ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾਂ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ
ਰਹਿਣਾਂ । ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਣਾਂ, ਫਿਰ
ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕਨਾ ਤੇ ਅਰਾਮ ਕਰਨਾਂ । ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਇਕਾਂਤ
ਬੈਠਨਾਂ, ਅਤੇ ਸੋਦਰ ਸਮੇਂ ਡੇਰੇ ਆਕੇ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ
ਪਾਠ ਕਰਨਾਂ ਅਥਵਾ ਸੁਣਨਾ ।

ਘਰ ਵਿਚ ਆਇਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸਾਲ.ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੋਣ
ਲਗਾ ਸੀ । ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਮੇਹਰ ਕੀਤੀ, ਆਪ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹ
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ । ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਅਨੰਦ
ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਹੋਏ । ਵਡੀ ਮਾਤਾ “ਸਰੂਪਾਂ ਦੇਵੀ” ਜੀ ਨੇ ਅੰਨ,
ਬਸਤ੍ਰ, ਤੇ ਨਕਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਤਾਈਂ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ।
ਤੇ ਕੁਲ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ
ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਨਾਮ “ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ”

ਜੀ ਰਖਿਆ ।

ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਆਉਣਾਂ, ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ

ਟਿੱਕਾ ਬਿਸਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮਿਆਂ ੪੦ ਦਿਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਣੇ ਉਨੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਚੜ੍ਹਾਇਆ, ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟਕਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧ ਆਯੂ ਅਤੇ ਦੇਹ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਾਇਆ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਧਿਆ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ ਤਾਂ “ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ” ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮੰਡਲੀ ਆਈ । ਜੇ ਸਰਦੀ ਨਾਲ ਠਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਭੁਖ ਨਾਲ ਪੀੜਤ, ਰਾਤ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਥਾਂ ਲੱਭਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ । ਪਰ ਕੋਈ ਐਸੀ ਥਾਂ ਨਾ ਦਿਸ ਆਈ, ਜਿਥੇ ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕਰ ਸਕਦੇ । ਵੇਲਾ ਕੁਵੇਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਸੌਣ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਪਰ ਥਕੇਵੇਂ ਨਾਲ ਚੂਰ ਤੇ ਠੰਡਕ ਨਾਲ ਠਰੇ ਹੋਇਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਬਿਤਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਇਹ ਕਲਪਦੇ ਹੋਏ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਅਯੋਗ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਬੜੀ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਜਾਕੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦਾ, ਤੇ ਅਪਨੇ ਘਰ ਨਿਵਾਸ ਦੇਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ, ਇਹ ਗ੍ਰਿਹ ਆਪ ਜੈਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿਸਰਾਮ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ

ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਇਥੇ ਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਨਿਮੂ ਬਚਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਮਨ ਜਿੱਤਣਾ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ । ਅਗੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ— ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਪਰ ਸੁੱਕੀ ਲਕੜੀ ਅਜ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਵੇਲਾ ਭੀ ਕੁਵੇਲਾ ਹੈ, ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਫਿਕਰ ਨ ਕਰੋ । ਸੇਵਾ ਦਾ “ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਫੇਰ ਨ ਮਿਲੇ” ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਉਠੇ ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਲੈਕੇ ਸਾਰੇ ਭਿੱਤ (ਬਾਰ) ਚੀਰ ਸੁੱਟੇ* ਕੁਝ ਲੱਕੜਾਂ ਰਸੋਈ ਵਿਚ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰੀ ਲਈ ਜਾ ਧਰੀਆਂ ਤੇ ਕੁਝ ਦਾ ਅੰਗੀਠਾ ਮਚਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਅਗੇ ਜਾ ਰਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਬਸਤ੍ਰ ਭੀ ਸੁਕਾ ਲੈਣ, ਤੇ ਸੇਕ ਕੇ ਸਰਦੀ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰਨ । ਇਸ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਭੀ ਛਕਿਆ ਤੇ ਅਰਾਮ ਭੀ ਕੀਤਾ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸਵੱਖਤੇ ਹੀ ਇਸ ਮੰਡਲੀ ਨੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਪੁਤਰ ! ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ? ਸਾਰੇ ਕਿਵਾੜ ਤੋੜ ਸੁੱਟੇ । ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਕਿਵਾੜ ਫਿਰ ਲਗ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਇਹ ਵੇਲਾ ਹੋਥ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਣਾ । ਤੁਸੀਂ ਰੋਜ਼ “ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ” ਦਾ

*ਇਹ ਸਾਂਖੀ ਗੁਰਮਤ ਟੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਸੀ ।

ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹੋ, “ਸਾਧ ਸੇਵਾ ਵਡ ਭਾਗੀ ਪਾਈਐ । ਸਾਧ ਸੇਵਾ
ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਈਐ ।”

ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਅੀਤਾ

ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਜੇਹੜਾ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਪਿਤਾ
ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੀਰਥ
ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਗਿਆ ਸੀ । ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ “ਕਲਕੱਤੇ” ਵਿਚ
ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਰਿਹਾ
ਸੀ । ਇਹ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਨਿਤ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂਦਾ, ਬਸਤ੍ਰ ਧੋਂਦਾ,
ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਂਦਾ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋੜ ਸਮੇਂ ਹਰ
ਤਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ । ਵਾਧੂ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਇਹ ਆਏ
ਗਏ ਸਿੱਖ ਸਾਧ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਨਿਰਮਾਨ ਹੋਕੇ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ।
ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਅੱਤ ਨਿਰਮਲ ਹੋ
ਚੁੱਕਾ ਸੀ । “ਪ੍ਰਭੁ ਘਾਲਿਆ ਕਿਸੇ ਦਾ ਇਕ ਤਿਲ ਨ ਗਵਾਇ” ।

ਭਾਗ ਜਾਗੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਦਾਤਨ ਕਰ ਰਹੇ
ਸਨ । ਤਾਂ ਇਕਾਂਤ ਸਮਾਂ ਜਾਨ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਚਰਨ ਫੜ
ਲਏ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਜਲ ਭਰ ਆਇਆ, ਤੇ ਰੁਕਦੇ ੨ ਕੰਠ ਨਾਲ
ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਹਜ਼ੂਰ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਮੇਰਾ ਭੀ ਸੰਸਾਰ
ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਸੁਫਲ ਕਰੋ, ਤੇ ਮੇਰੇ ਧਾਂਵਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਸਥਿਰਤਾ
ਬਖਸ਼ੋ । ਲਿਖਿਆ ਜੋ ਹੈ—“ਮਨ ਵਸ ਆਵੇ ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪੂਰਨ
ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ” । ਸੋ ਮੇਰੇ ਤੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ । ਜਿਉਂ ਆਪ
ਅਸ਼ਨਾਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠਦੇ ਹੋ, ਮੈਨੂੰ ਭੀ

ਸਿਖਾਓ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਕਸ਼ਟ ਥੀਂ ਬਚਾਉ।

ਇਕਾਂਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਇਸ ਸਨਿਮੁ ਬੇਨਤੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਅਪਨੇ ਵਲ ਖਿੱਚ ਲੀਤੀ। ਤੇ ਮੇਹਰ ਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਨੇ ਇਸ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਇਸ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਲੰਮੇ ਰਾਹ ਕੀ ਤੋਰੀਏ ? ਮਤਾਂ ਟੁਰ ਕੇ ਥੱਕ ਜਾਏ, ਤੇ ਕਦੋਂ ਪੁੱਜੇ ? ਸਤਿ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਵਿਚੋਂ ਇਹਨੂੰ ਸੱਤਾ ਦੇਕੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੁੱਚਾ ਦੇਈਏ, ਜਿਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਹ ਪੁਜਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਮੌਜ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ, ਜੋ ਦਾਤਨ ਕਰੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਚੀਰ ਕੇ ਦੋ ਫਾੜ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਲਾਡਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ “ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ” ਦੇ ਮੱਥੇ ਉਥੇ ਖਿੱਚ ਕੇ ਮਾਰੀ। ਵਿਚਾਰਾ ਸਹਿਮ ਗਿਆ ਤੇ ਤ੍ਰਬਕ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਮੂੰਦ ਲਈਆਂ। ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਦੀ (ਆਤਮਾਂ ਕਿਸੇ ਗੋਹੜ ਸ਼ਕਤੀ ਕਰਕੇ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੁਲਾਰੇ ਲੈਂਦੀ ਪੰਡੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਦੀ ਉਡਦੀ ਕਿਸੇ ਰਸਦਾਇਕ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਟਿੱਕ ਗਈ) ਅਤੇ ਅਸਚਰਜ ਹੀ ਸਾਦ ਨੂੰ ਮਾਣਨ ਲਗੀ, ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਡੋਲ ਸਮਾਧੀ ਲਗ ਗਈ।

ਅੱਜ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਹੱਥੀਂ ਅਸ਼ਨਾਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਿਰਿਆ ਕੀਤੀ। ਬਸਤ ਪਹਿਰੇ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਪਾਠ ਤੋਂ ਉਪੰਤ ਨਿੱਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੈਂਕੜੀ ਮਾਰਕੇ ਆਤਮਾਨੰਦ ਵਿਚ ਬੈਠਨਾਂ ਕੀਤਾ। ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਭੀ ਖੁੱਲੀ, ਪਰ ਗੁਰਦਿਆਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਦੇਖਿਆ”। ਅਪਨੇ ਹਸਤ ਕੰਵਲਾਂ ਨਾਲ ਹਲਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ

ਭੀ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ । ਅੱਖ ਖੁਲੀ । ਤਾਂ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ । ਗੱਦ ਗੱਦ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ
“ਮਨ ਖਿੜਿਆ ਹਰਿਆ ਬਾਗ” ਹਿਰਦਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋ ਗਿਆ ।
ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ
ਭੀ ਦਸੀ ਤੇ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਕਰਾਉਣ ਹਿਤ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ
ਬਚਨ ਸੁਨਾਉਣੇ ਕੀਤੇ ।

੧

੨

ਤੁਮ ਤੋ ਚਿੱਤ ਅਨੰਦ ਨਿਧਾਨੰ । ਰਾਗ ਦੋਖ ਦਵੈ ਹੀਨ ਪੁਰਾਨੰ ।

੩ ੪

੫

ਭਵ ਮ੍ਰਿਤ ਹੀਨ ਸਦਾ ਸੁਖ ਕੰਦ । ਅਕ੍ਰੈ ਏਕ ਸੋ ਪਰਮਾਨੰਦੰ ।
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰਮ ਜੋਤ ਪਰਮਾਤਮਾ ਮਾਇਆ ਰਹਿਤ ਲਖੋ ਨਿਜ ਆਤਮਾ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ
ਚਰਨ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਆਤਮ ਗਿਆਨੀ ਬਨਾ ਦਿਤਾ । ਜੋ ਸਦਾ ਫਿਰ
ਆਤਮ ਧਿਆਨੀ ਤੇ ਅਲਮਸਤ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਜਾਣਾਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨਾਂ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਗੇ
ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਨੰਦ ਦਾਤੇ ਸ੍ਰੀ
ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ, ਤੇ ਸਾਰੇ
ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਹਿਤ ਕੁਝ ਚਿਰ ਉਥੇ ਹੀ ਚਲ ਕੇ ਵੱਸੀਏ । ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ
ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ
ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਣੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ।

੧ ਚੇਤਨ ੨ ਪੁਰਾਤਨ, ਅਨਾਦੀ ੩ ਜਨਮ, ੪ ਮੌਤ, ੫ ਰਹਿਤ, ਕਿਰਿਆ ।

ਮਰਯਾਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ “ਸੀਸਗੰਜ” ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਏ, ਭੋਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੇਰ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ।

ਇਥੇ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਈਂ ਆਖਿਆ—
ਲਾਲਾ ਜੀਉ ! ਤੁਸਾਡੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਭੁਲਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿਣਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ? ਸੋ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੁਸਾਡਾ ਇਥੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਤੁਸਾਡੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਸੂਚਿਕ ਹੈ । ਪਰ ਜਨਨੀ (ਮਾਤਾ) ਹੋਨ ਦੇ ਨਾਤੇ ਮੈਂ ਅਪਨਾਂ ਹੱਕ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਸਾਂਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਕਰਾਂ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ “ਖਾਲਸਾ” ਸੱਜ ਜਾਵੇ, ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸਾਡੇ “ਸ੍ਰੀ ਦਾਦਾ” ਜੀ ਨੇ ਤੁਸਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਾਕੇ “ਸਿੰਘ” ਬਨਾਇਆ ਸੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਇਸ ਮੁਯਾਦਾ ਦੇ ਪਾਲਨ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਤੇ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ” ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ “ਗੁਰਦੇਵ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ” ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਨਾਤਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ “ਮਾਤਾ ਸਰੂਪਾਂ ਦੇਵੀ” ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਪੁਰ੍ਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ।

ਕਿਤਕ ਕਾਲ ਰਹੇ ਦਿਆਲ ਜਬ,
 ਮਾਤ ਬੱਚ ਇਮ ਭਾਖਯੋ ।
 ਸੁਤਲਿਹੁ ਪਾਹੁਲ ਅਚੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ,
 ਮੋਰ ਮਨ ਇਮ ਕਾਂਖਯੋ ।

(ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਜੀ)

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਨੇ ਮਾਨੋ ਆਪ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੇ ਅੰਕੂਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਕੇ ਫਲ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਮਨ ਗੱਦ ੨ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਕੇਸੀ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਨਿਤ ਨੇਮ, ਆਤਮ ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਏ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ । ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਭੋਗ ਮਗਰੋਂ ਆਪ ਜੀ ਹੱਥ ਜੋੜ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਗਏ । ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਅਭਲਾਖਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੇ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਨਿਤਨੇਮ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਹਿਤੀਏ, ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਆਰੰਭ ਹੋਈ । ਚਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਣੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਇਹ ਸਨ:— ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਈਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ । ਪਰ ਪੰਜਵਾਂ ਸਿੰਘ ਕੋਈ ਨ ਉਠਿਆ, ਜੋ ਸੇਵਾ ਆਰੰਭ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਸੇ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਬੈਠੀ ਰਹੀ । ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਹੀ

ਇਕ ਸੂਰਬੀਰ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਕੇ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਇਆ, ਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਸੱਜ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਖੰਡੇ ਬਾਟੇ ਸਮੇਤ, ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਬੈਠੇ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਨੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ? ਤਾਂ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਬੁੜ ਦੱਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਰੰਭ ਹੋਈ।

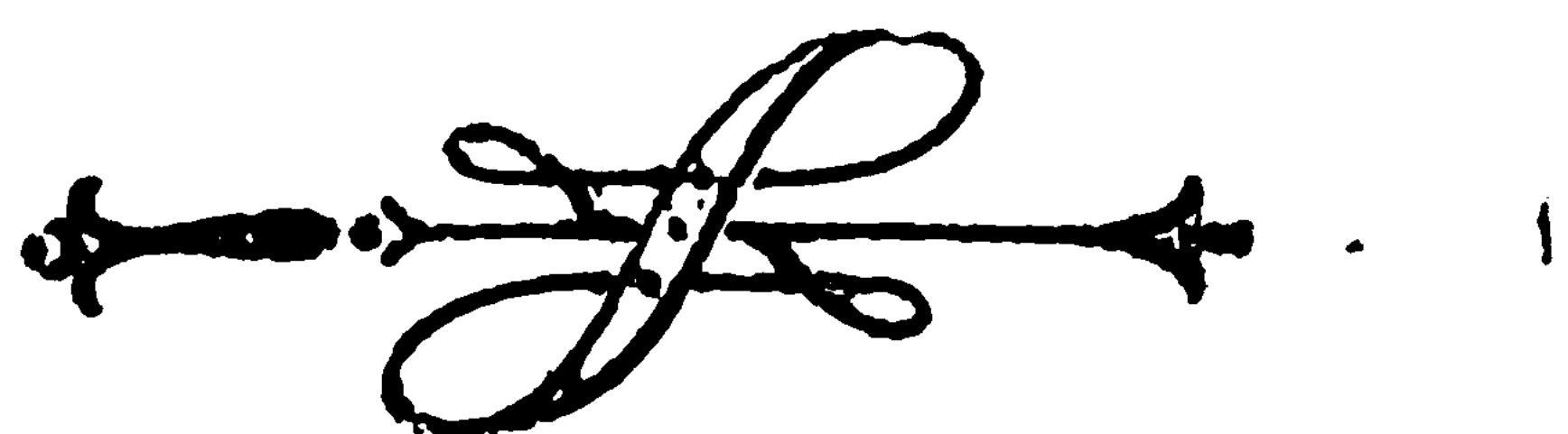
ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੋਭਾ ਅਸਚਰਜ ਹੀ ਸੀ, ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਮਾਨੋ ਸਖਿਯਾਤ, ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਮੋਹਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋਕੇ ਇਸ ਅਗੰਮੀਜੋਤ ਲਈ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਉਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। “ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ” ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸੱਫ ਵਿਛਾਈ ਕਰਕੇ “ਦੌਰੀ” ਉਤੇ ਸਰਬ ਲੋਹ ਦਾ ਬਾਟਾ ਰਖ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਰਮਲ ਜੱਲ ਤੇ ਫਿਰ ਪਤਾਸੇ ਪਾਏ ਗਏ ਉਪਰੰਤ ਬੀਰ ਆਸਨ ਬੈਠ ਕੇ ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਜੱਲ ਵਿਚ ਥੋੜੇ ੨ ਕਰਕੇ ਪਤਾਸੇ ਪਾਏ ਤੇ ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਹੀ ਇਕ ਟੱਕ ਨਜ਼ਰ ਜਲ ਵਿਚ ਟਿਕਾ ਦਿਤੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ “ਖੰਡਾ” ਫੇਰਨਾਂ ਅਰੰਭ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਉਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਫਿਰ “ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ”, ਸੁਧਾ ਸੁਯੇ” ਚੌਪਈ ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ

ਸੁਨਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ “ਬੀਰ ਆਸਨ” ਬੈਠ ਜਾਨ ਦੀ ਜੱਥੇਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬਾਟੇ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਤੇ ਸੱਜਾ ਰਖਾਕੇ ਓਕ ਵਿਚ ਪਾਇਆ । ਛਕਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੱਜ ਕੇ ਆਖਿਆ ਬੋਲ—“ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ” । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਛੱਕ ਕੇ ਆਖਿਆ-- “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ” । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੰਜ ਵੇਰੀ ਹੱਥਾਂ ਉਤੇ ਪਾਕੇ ਪੰਜ ਚੁਲੇ ਛਕਾਇ । ਅਤੇ ਪੰਜ ਛਿੱਟੇ ਨੇਤਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹਰ ਇਕ ਛਿੱਟੇ ਨਾਲ ਅਖਵਾਇਆ ਬੋਲ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ । ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਵੇਰ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਸਿੰਜਿਆ ਤੇ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਹੀ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ” ਬੁਲਵਾਈ । ਉਪਰੰਤ ਪੰਜਵੇਰੀ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ “ੴ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ”, ਤੀਕ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਵਾਇਆ, ਤੇ ਪੰਜ ਵੇਰੀ ਹੀ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ” ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਵਾਕੇ, ਅਰਥ ਬੋਧ, ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਇਆ, ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜ “ਕਕਾਰ” ਦੀਆਂ ਰਹਿਤਾਂ ਰੱਖਨੀਆਂ ਦੱਸ ਕੇ “ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ” ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾਂ ਸੁਣਾਇਆ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸਿੱਖਿਆ ਭੀ ਸਮਝਾਈਆਂ ਫੇਰ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਇਸ ਸੁਭ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ।

ਅਜ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਕੇ ਘਰ ਪੁੱਜੇ, ਤਾਂ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ। 'ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਮੁਖੜੇ ਉਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਛਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਖੁਸ਼ਕ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੱਥੀਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ।

ਨੋਟ—ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਿਆਰੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਫਿਰ ਨਾ ਮਿਲੇ, ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਲਗ ਸਕਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਸਰੂਪਾ ਦੇਵੀ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕੀਤਿਆਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਬੀਤੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਕੇ ਆਖਿਆ—ਲਾਲ ਜੀਉ ! ਤੁਸਾਡੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਹੈ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਭੀ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸਾਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਵੇਰ ਦੇ ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਅਧਿਕ ਤੋਂ ਅਧਿਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਭੀ ਇੱਛਾ ਸੀ ਜੋ ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋ ਕੇ ਅਖੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੀ। ਪਰ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਅਟੱਲ ਹੈ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਅਪਨਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸੁਖ ਨਾਲ ਵਸੋ, ਫਲੋ ਫੁਲੋ, ਮੇਰੀ ਇਹੋ ਅਸੀਸ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਤੁਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋਵਨ, ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਆਗਿਆ ਦੇਵੋ, ਜੋ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵਾਂ।

ਮੁਝ ਤਨ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਅਬ ਆਯੋ। ਆਇਸ ਦਿਹੁ ਤਜੋਂ ਤਨ ਭਾਯੋ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੧੦ ਚੈ: ੪੯)

ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ
ਫੁਰਮਾਇਆ— ਮਾਤਾ ਜੀਉ ! ਅਸੀਂ ਕੀ ਆਗਿਆ ਦੇਈਏ ?
ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਂ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੀ ਛਾਂਵ ਸਾਡੇ
ਸਿਰ ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਬਣੀ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਨਿਤ ੨
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਏ । ਪ੍ਰੰਤੂ—

ਜੋਰੁ ਨ ਜੀਵਣੁ ਮਰਣੁ ਨਹ ਜੋਰੁ ।

ਜਮਣਾਂ ਤੇ ਮਰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਜੋਰ (ਵੱਸ) ਦੀ ਗੱਲ
ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਰਤੇ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਰਚ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭੇਜਿਆ
ਹੈ, ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ? ਤਾਂ ਉਸ ਹੁਕਮੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ
ਕੋਈ ਟਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਤੁਸੀ ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ, ਤੇ ਮੁਕਤਿ ਰੂਪ
ਹੋ । ਆਵਣ ਜਾਣੇ ਨੂੰ ਇਕ ਖੇਲ ਜਾਣ ਕੇ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਸੰਕਲਪ
ਮੁਕਾ ਦੇਵੋ, ਅਤੇ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ । ਜਿਸ
ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਹੋਕੇ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਅਪੜੋ
ਅਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਵੋ ।

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਧੀਰਜ ਦੇਖ ਕੇ ਸ੍ਰੀ
ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜੱਲ ਮੰਗਵਾ ਕੇ
ਅਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਵੀਨ ਬਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨ ਕੇ ਅੰਨ, ਧੰਨ, ਆਦਿਕ
ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਪਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ
ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਨੇਤ੍ਰ ਮੁੰਦ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ
ਤਿਆਗ ਦਿਤੇ ।

ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਲਗੇ ਵੈਰਾਗ ਕਰਨ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਧਰਮ ਦੀ ਮੂਰਤ-ਜਨਨੀ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੋਇਆ । ਪਰ--

“ਜਮਣੁ ਮਰਣਾ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਭਾਣੈ ਆਵੈ ਜਾਇ”
 ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸੰਸਕਾਰ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਉਪਰੰਤ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਿਬਾਨ ਵਿਚ ਸਜਾਇ ਚੌਂਕੀ ਕਰਾਂਦਿਆਂ ਚਿੱਤਾ ਅਸਥਾਨ ਪਰ ਲੈ ਜਾਕੇ ਅਗਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਅਤੇ ਸੰਸਕਾਰ ਮਗਰੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਾਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਇਆ ।

ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਾ ਦੇ ਉਧਾਰ ਨਮਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਰਖਾਕੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਅੰਨ, ਧੰਨ, ਸੇਜਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਖੁਲਾ ਲੰਗਰ ਭੀ ਵਰਤਾਇਆ ।

ਚੂਹੇ ਠਠਿਆਰ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ

ਭਾਵੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਹੀ ਬਹੁਤਾ ਇਕਾਂਤ ਸੇਵੀ ਸਨ । ਪਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਚਲਾਣਾ ਹੋਇਆ, ਆਪ ਗੁਪਤ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ । ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਪੱਕੇ ਖੋਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਪ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੱਖ ਨਾ ਸਕਦਾ ।

ਇਸ ਸਾਲ ਹੌਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਬਿਅੰਤ
 ਸੰਗਤਾਂ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਈਆਂ, ਤਾਂ ਇਕ “ਚੂਹਾ” ਨਾਮੀ ਠਠਿਆਰ,
 ਜੋ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। ਗਲ ਵਿਚ ਕੰਠੀ ਪਾਈ ਹੋਈ
 “ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ” ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਇਹ ਨਿਪੁੱਤਾ
 ਸੀ। ਅਗੇ ਕਈ ਥਾਈਂ ਮੰਨਤਾਂ ਮੰਨੀਆਂ, ਪਰ ਨਿਹਫਲ
 ਹੋਈਆਂ। ਇਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਥੋਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸੇਵੀ
 ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਯਾ ਪੁਜਾਰੀ, ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਣ ਕੇ ਆਖੇ, ਕਿ
 ਤੇਰੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਨਿਸਚਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਫਿਰਦਾ
 ਫਿਰਾਂਦਾ ਉਧਰੋਂ ਲੰਘਿਆ, ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹਨੂੰ
 ਕੋਈ ਜਾਨ ਪਛਾਨ ਤਾਂ ਹੋਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਦੀ
 ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਬਰਕਤਾਂ ਭਰੀ ਨੈਨਾਂ ਦੀ ਝੱਲਕ ਦੇਖਕੇ ਇਸਦਾ
 ਮਨ ਮੋਹਿਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਚੂਹੇ ਨੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ।
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ, ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਕੇ ਪੁਛਿਆ? ਪੁਰਸ਼ਾ
 ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਸਮਾਗਮ ਵਿਚ ਆਇਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਤੇਰੇ ਮੁਖੜੇ
 ਉਤੇ ਨਿਰਾਸਤਾ ਕਿਉਂ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ? ਚੂਹੇ ਨੇ ਸਾਰੀ ਬ੍ਰਿਥਾ
 ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਜੇ ਤੂੰ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇਂ,
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ, “ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ, ਅਤੇ
 ਸਿੱਖ-ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਂ? ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤੇਰੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋ
 ਜਾਏਗੀ।

ਸੁਣ “ਚੂਹੇ” ਜਬ ਗੁਰ ਸਿੱਖ ਹੋਵਹਿ।
 ਪੂਤ ਹੋਇ, ਤਬ ਨਿਸ਼ਚੈ ਜੋਵਹਿ।
 ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਿਉਂ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੀਜੈ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੁਖ ਜਾਪ ਜਪੀਜੈ।

ਸੰਤ ਸਿਖ ਸੇਵਤੇ ਮੈ ਹੇਤੂ ।
 ਅਸਨ, ਬਸਨ, ਦੇ ਪ੍ਰੀਤ ਸਮੇਤੂ ।
 ਸੁਤ, ਬਿਤ, ਮੋਖ ਪਾਇ ਸੁਉਮੰਗਾ ।
 ਅਬਿਨਾਸੀ ਸੁਖ ਪਾਇ ਅਭੰਗਾ ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿਃ ੧੦ ਚੈ: ੭੫)

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ “ਚੂਹੇ” ਨੂੰ ਮਾਨੋ ਨੌ ਨਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਗਈ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗਲੋਂ “ਕੰਠੀ” ਲਾਹ ਸੁੱਟੀ ਤੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਜਾਣੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਜੇ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ? ਤਾਂ ਜਾਹ, “ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ” ਜਾਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਲੈ । ਗੁਰੂ ਤੇਰੀ ਪੁੱਤਰ ਕਾਮਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨਗੇ । ਚੂਹੇ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਹਦੇ ਘਰ ਭੁਯੰਗੀ ਬਖਸ਼ਿਆ । ਤਾਂ ਸਿਖੀ ਵਿਚ ਨਿਸਚਾ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਿਆ । ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋਣ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਸਮੇਤ ਇਹ ਫੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਤੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਜਾਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਾਈ । ਉਪਰੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁੱਤਰ ਸਣੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਬੇਅੰਤ ਭੇਟਾਂ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹਿਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਬਹੁਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ “ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ” ਚਲਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋ, ਤਾਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਦੀ ਇਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ ਦੀਆਂ ਚੰਚਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ

ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾਕੇ ਲੋਕੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ ਇਕ “ਮਨਚਲੇ” ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਖਿਆ- ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਇਥੇ ਆਏ ਤਾਂ ਹੋ ? ਪਰ ਇਸ ਨਗਰ ਦੀਆਂ ਚੰਚਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕੋਈ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ ਅਥਵਾ ਬਾਬਾ ਇਸ ਨਗਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਾਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਹੋਵਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਿਰਪਾ ਦਵਾਰੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਖੜਗ, ਤੇ ਧੀਰਜ ਦੀ ਢਾਲ ਫੜਕੇ ਕਾਮ ਦੀ ਕਟਾਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ ! ਉਹਦਾ ਇਹ ਚੰਚਲ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰੇਮੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ।

ਅਜੇ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਮਨ-ਚਲੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਭੀ ਆਨ ਪੁੱਜੀਆਂ, ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈਆਂ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸਨ । ਜਿਥੇ ਜਾਂਦੇ ਰਬਾਬੀ ਆਪ ਦੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸੱਜ ਗਿਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਇਧਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਚਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਭੀ ਕਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ, ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਸਕਨ, ਪਰ ਸੁਫਲ ਨ ਹੋਈਆਂ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਮੋਲਕ ਸਵਾਸ ਦਿਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਬਿਅਰਥ ਵਿਸ਼ੇ

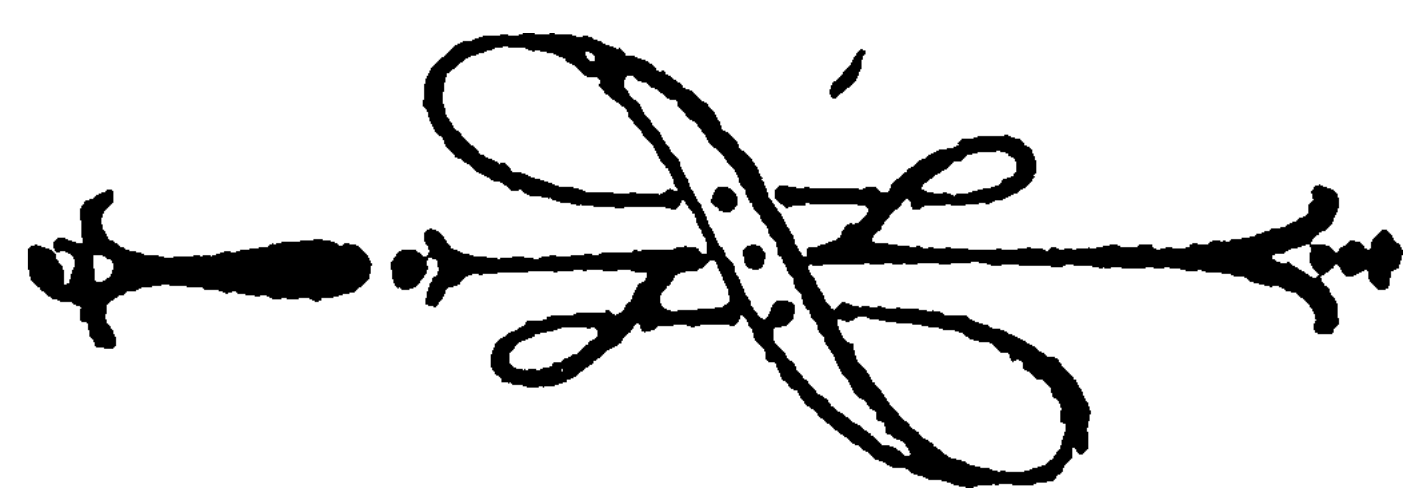
ਵਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੋਲ ਰਹੀਆਂ ਹੋ । ਜਿਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ
ਚਮਕਦੀ ਹੋਈ ਨੀਵੀਂ ਹੋਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾੜਕੇ ਆਪ ਭੀ
ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਤਸੀਂ ਭੀ ਅਪਨੇ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਚਮਕੀਲੇ
ਜੋਬਨ ਦਵਾਰੇ ਨੀਚ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ
ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੀ ਨਸ਼ਟ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋ ।

ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਨੇ ਤਾਂ ਲੱਜਤ ਹੋਕੇ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ,
ਤੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਰਾਹ ਪੁੱਛੀ, ਤਾਂ ਇਉਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ:—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਕੇ ਕਰ ਸਨਾਨ ਸਵਧਾਨ ।
ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਢ ਪ੍ਰੇਮ ਸੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਧਰ ਧਿਆਨ ।

ਅੜਿਲ—ਜਥਾ ਸ਼ਕਤ ਦੇ ਦਾਨ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਜਾਨ ਕੈ ।
ਭਾਣੇ ਮੈ ਸੁਖ ਮਾਨ ਸਦਾ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਕੈ ।
ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰ ਤਿਆਗ ਗਰੀਬੀ ਠਾਨੀਏ ।
ਹੋਯਾ ਬਿਧ ਕਲਯਾਨ ਬਚਨ ਗੁਰ ਮਾਨੀਏ ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੧੫ ਚੋ: ੧੩੨)

ਬੈਰਾਗੀ ਬਾਵੇ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਦੂਰ ਕੀਤਾ

ਸਾਰੇ ਬਿਲਾਸ ਪੂਰ ਵਿਚ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ
ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤੇ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਲਾਗ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ
ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ, ਘਰ ੨ ਉਸਤਤੀ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਇਥੇ

ਇਕ ਵੈਰਾਗੀ ਸਾਧੂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਹਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਪੂਜਦੇ, ਅਤੇ ਇਹਦਾ ਭੀ ਅਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਸੀ। ਅਪਣੇ ਚੇਲਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤੀ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਖਿੰਝਦਾ, ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਅਤੇ ਆਖਦਾ, ਜੇ ਬਾਬੇ ਵਿਚ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੱਸਨ?

ਜਿਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ ਘਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ ਉਸਨੇ ਸਹਜੇ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ— ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਇਥੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਬੈਰਾਗੀ ਬਾਵਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਚੇਲੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਾਂ, ਆਪ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਸੁਣਕੇ ਬਹੁਤ ਖਿੰਝਦਾ ਤੇ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਆਖਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸਨ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਉਹਦੇ ਅਪਣੇ ਵਿਚ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਜੋ ਲੋਕੀਂ ਉਹਨੂੰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ ? ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਆਖਿਆ-ਮਹਾਰਾਜ ! ਉਹਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਟੱਟੀ ਨਹੀਂ ਫਿਰਦਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਹੱਸ ਪਏ। ਫੁਰਮਾਇਆ, ਇਹ ਪਖੰਡੀ ਹੈ, ਟੱਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਅਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵੜਦਾ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦਾ। ਜੇ ਨਿਸਚਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ? ਤਾਂ ਕਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਕੇ ਦੇਖ ਲੈਣਾਂ, ਸਾਡੀ ਇਹੀ ਕਰਾਮਾਤ ਸਮਝੋ ਜੋ ਉਸਦਾ ਪਾਖੰਡ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਬੈਰਾਗੀ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਦੀ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ਤਾਂ ਟੱਟੀ ਨ ਉਤਰੀ। ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਪਾਣੀ ਵਿਚ

ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨਾ ਆਈ । ਸੂਲ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਤੇ ਪੇਟ ਆਫਰ ਗਿਆ । ਇਹ ਨਦੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਤੜਫਦਾ ਹੋਇਆ ਕਨਾਰੇ ਤੇ ਲੇਟ ਗਿਆ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਡੇਰੇ ਨ ਪੁੱਜਾ । ਤਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤੜਫਦੇ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਡੇਰੇ ਲੈ ਆਏ । ਕਈ ਤਰਾਂ ਦਾ ਦਵਾਈ ਦਾਰੂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਪੇਸ਼ ਨ ਗਈ । ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ, ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਪਾਸੋਂ ਦੇਖਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੈਂ ? ਸੋ ਦੇਖ ਲੈ ।

ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਿਖ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੇ ਮਾਨੇ ਉਸ ਦੇ ਦਰਦ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਸ ਦਿਤੀ, ਦਿਲੋਂ ਪਛਤਾਇਆ ਤੇ ਹੌਲੀ ਜੇਹੀ ਆਖਿਆ, ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਲੈ ਚਲੋ । ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਚੁਕ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਰਖਿਆ । ਦਰਦ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ੨ ਨੇ ਤਰਲੇ ਕਰਦਿਆਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਇਸ ਦੁਖ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ।

ਜਦੋਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਰਲੇ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆਇਆ, ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਈਰਖਾ ਦੀ ਅੱਗ ਵਿਚ ਸੜਨ ਦਾ ਨਾਮ ਬੈਰਾਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਜਗਤ ਤੋਂ ਨਿਰਵਾਸ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੀ ਬੈਰਾਗੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ—

ਜਿਹ ਤਿਆਗੀ ਜੱਗ ਆਸਕਤੀ ।

ਹੈ ਸੋ ਬੈਰਾਗੀ—ਭਗਤੀ ।

ਇੰਦ੍ਰੇ ਵਿਸ਼ੈ ਤਿਆਗ ਜਿਹ ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਭਾਗ ।

ਈਰਖਾਦ ਮੱਤਸਰ ਰਹਿਤ ਤਾਂਕੋ ਕਹਿ ਬੈਰਾਗ ।

ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-ਇਸਦਾ ਨਾਮ ਬੈਰਾਗ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਅਪਨੀ ਪੂਜਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ “ਵਰਨ ਦੇਵਤਾ” ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਪਤ ਗੰਦਗੀ ਛਡਨੀ, ਤੇ ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਕਰਕੇ ਦਸਨਾਂ ਕਿ ਟੱਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਐਸੇ ਅਪਦ੍ਰਵ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੌਣ ਬੈਰਾਗੀ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਮਾਇਆ ਦੇ ਖਿੰਨ ਭੰਗਰ ਸੁਖਾਂ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਪ੍ਰਭਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਬੈਠਨਾਂ ਕੀ ਇਹ ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ? ਜੇ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਸਹੀ ਮੰਨ ਕੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰ ਲੈ ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਬੈਰਾਗੀ ਬਣਨ ਦੇ ਰਾਹੇਟਰ। ਸੋ ਉਸਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਪਾਣੀ ਦਾ ਗਡਵਾ ਲੈਕੇ ਜੰਗਲ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਗਿਆ। ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਸੁੱਛ ਹੋ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ:—

ਸਿਮਰਨ ਕਰੋ ਸਦਾ ਸਤਨਾਮੰ, ਪੂਰਨ ਹੋਇ ਸਗਲ ਹੀ ਕਾਮੰ।
ਜਿਹ ਸਿਮਰਨ ਹੋਇ ਮੋਖ ਦੁਵਾਰ, ਜਾਂਹਿ ਬੈਕੁੰਠ ਨਹੀਂ ਸੰਸਾਰ।
ਐਸੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਮਨ ਮਾਂਹਿ, ਫਿਰ ਫਿਰ ਤੇਰੇ ਆਵਨ ਨਾਂਹਿ।
ਐਸਾ “ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ” ਬੱਚ ਭਾਖੇ, ਸਭ ਹੀ ਸੰਤਨ ਕੀ ਆਸ ਸਾਖੇ*

ਫਿਰ ਦਸਿਆ-ਕਿ ਦੇਖੋ ਤੁਸਾਡੇ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਸੁੱਧ ਬੈਰਾਗੀ ਨੇ ਭੀ ਕੈਸੇ ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ:—

ਦੇਹਿਰਾ ਤੁਲਸੀ ਰਘੁਬਰ ਨਾਮ ਬਿਨ ਐਰ ਸਾਧਨਾਂ ਸੁੰਨ।
ਜੇ ਇਕ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਉਬਰੈ ਸੁੰਨ ਸੁੰਨ ਦਸ ਗੁੰਨ।

ਭਾਵ—ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਧਨਾਂ ਬਿਅਰਥ ਹਨ। ਜੈਸੇ ੧ ਏਕੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ੦੦੦੦੦ ਖਾਲੀ ਬੰਦੀਆਂ ਕੋਈ

*ਗਵਾਹੀ।

ਮੁਲ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ, ਅਤੇ ਮੁੱਢ ਵਿਚ ਜੇ ਏਕਾ ੧ ਲਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਬੰਦੀਆਂ ਵਧਾਂਦੇ ਜਾਉ ਦਸੌਣੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਇਕ ਸੱਚਾ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਦਾ ਨਾਮ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਦਯਾ, ਧਰਮ, ਖਿਮਾਂ, ਅਹਿੰਸਾ, ਧੀਰਜ, ਦਾਨ, ਇਸ਼ਨਾਨ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਨ, ਦਸ ਗਣਾਂ ਵਧਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸਦਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਬੈਰਾਗੀ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਕਪਟੀ ਬੈਰਾਗ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਿਆ, ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ।

ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਸੋਝੀ ਕਰਾਣੀ

ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਬਿਲਾਸ ਪੂਰ ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੇ ਸਤਵੰਤੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਜੋ ਪਤੀਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਵਿਚ ਪਕੀਆਂ ਤੇ ਭੇਖੀਆਂ ਵਿਕਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਦੂਰ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਧੁੰਮ ਪੈ ਗਈ ਕਿ ਬੇਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵਿਕਾਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਦੇਵੀਆਂ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬੈਰਾਗੀ ਬਾਵੇ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਹਟਾਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਸਿਖ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਸਤਿ-ਵੰਤੀਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਭੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈਆਂ, ਤੇ ਭੇਟਾ ਧਰਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ ਤੇ ਬੈਠਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ “ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ” ਸੀ ਜੋ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦੀ ਤੇ ਚੰਗੀ ਸਿਆਣੀ ਗੁਣਵਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਕਈ ਪੁਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਗੱਦ ਗੱਦ ਹੋਈ, ਤੇ ਫੇਰ ਨਿਤ ਅਪਨੀ ਸਤਿਸੰਗਣਾਂ ਸਮੇਤ ਆਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਮਨੋਹਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੁੰਦੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਭੀ ਇਹਨੂੰ ਆਉਣ ਸਮੇਂ, “ਆਓ ਮਾਤਾ ਅਨੰਤੀ” ਆਖ ਕੇ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਤੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾਉਂਦੇ।

ਇਸ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਡੇਰੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭਾਈ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਸੀ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਖਨ ਨੇ ਜਾਨ ਸਮੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ “ਸਰਧਾ ਪੂਰਨ” ਨਾਮੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਗੁਟਕਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਮਾਈ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮੰਗਵਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਮਾਈ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਮੋਲਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਤੇ ਪੂਜਦੀ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਅਸਾਂ ਨੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਆਖ ਕੇ ਪੁਕਾਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਮਾਤਾ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅਗੋਂ ਲਈ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹੋ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਕਰ ਲਿਆ ਕਰਨੇ। ਇਹ ਗਲ ਮਾਈ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਅਪਣੇ ਪੁਤਰ ਸਮੇਤ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਬਾਬਾ

ਜੀ ਪਾਸ ਹੀ ਆਨ ਰਹੇ ।

ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਸਚਰਜ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਨੋਹਰ ਕੀਰਤੀ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ “ਮਹਾਂ ਚੰਦ” ਨੇ ਬੀ ਸੁਣੀ, ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਮਹੱਲਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ, ਬੜੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ, ਰਾਣੀ ਨੇ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਹੇ ਪੁਤਰੀ ! ਇਸਤੀ ਨੂੰ ਪਤੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਦੇ ਪਾਲਨ ਲਈ ਸੀਤਾ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੂਰਨਿਆਂ ਉਤੇ ਚਲਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਪਰਾਇਆ ਦੇਸ਼, ਤੇ ਪਰਾਈ ਕੈਦ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਭੀ ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਬ੍ਰਤ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਟੱਲ ਰਖਿਆ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ, ਕਿ ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਹੀ ਜਾਣੇ । ਤੇ “ਪੁਰਸ਼” ਕੇਵਲ ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਦੇਵ ਨੂੰ ਸਮਝੇ । ਜੇਹੜੀ ਦੇਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਮ ਧਰਮ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਸੀਤਾ ਸਮਾਨ ਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਨਿਮਸਕਾਰ ਹੈ । ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕੁਲਾਂ ਤਾਰਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਜੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ ਉਹ ਸਾਹੁਰੇ ਪੇਵਕੇ ਦੋਵੇਂ ਕੁਲਾਂ ਡੋਬਦੀ ਹੋਈ ਨਰਕ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਘੋਰ ਦੁਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦੀ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਨਾਰੀ ਕੋ ਕਿਛ ਔਰ ਨ ਬਰਨਾਂ ।

ਤੀਰਥ ਤਪ ਆਦਿਕ ਆਚਰਨਾਂ ।

ਪਤਿ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੇ ਸਮ ਜਾਨੀ ।

ਤਿਹ ਨਿਦੇਸ ਮੇਂ ਸਭ ਸੁਖ ਮਾਨੀ ।
 ਤਾਂਤੇ ਦਿੜ ਕਰ ਚਿਤ ਨਿਜ ਰਾਖੇ ।
 ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਲਾਖੇ ।
 ਪਤਿ ਸੇਵੇ ਅਰ ਨਾਮ ਧਿਆਵੇ ।
 ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ ਲੀਜੇ ।
 ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ ਸੁਣ ਪ੍ਰਸੀਜੇ ।

ਇਹ ਮਨੋਹਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਰਾਣੀ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਕਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤ੍ਰ, ਦੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਇਕ “ਬਦਲਹੜੀ ਭੀਲੇ” ਨਾਮੀ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਪੱਟਾ ਲਿਖਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ । ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪਰੇਮ ਵੱਸੀ ਹੋਏ ਆਪ ਉਥੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ । ਫਿਰ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁਤਰ “ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ” ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ *ਨਾਮੀ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ ਤੇ ਅਤ ਦੁਖੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਦਿਨ

* ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਭੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਨਾਂ ਚਲਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਭੀ ਗੁਰ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਸੋਢੀ ਘਰਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹੀ ਸਨ, ਤੇ ਨਾਮ “ਜੇਠਾ” ਸੀ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਗੋਂ ਆਪ ਦੀ ਬੰਸ ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੦੧

ਅਪਨਾਂ ਸੇਵਕ ਭੇਜ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਬੜੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਅਰਜ਼ੋਈ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ- ਬਾਬਾ ਜੀਉ ! ਮੇਰੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖੋ ! ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸ ਕਸ਼ਟ ਵਿਚ ਹਾਂ । ਇਹ ਮੇਰੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੈ । ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਇਸ ਜੀਰਣ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੋਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਦੁਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵਾਂ, ਪਰ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਲੇਖਾ ਚੁਕਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਅਪਣੀ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸੂਲੀ ਦਾ ਕੰਡਾ ਬਨਾਕੇ ਮੇਰਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕਰੋ, ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ।

ਸੋਢੀ ਜੀ ਦੇ ਆਤੁਰ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਗੁਰ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖਿਆ—“ਸੁਖ ਦੁਖ ਦੋਵੇਂ ਕਪੜੇ ਪਹਰੇ ਜਾਇ ਮਨੁਖ” ਹਰ ਇਕ ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਲਈ ਸੁਖ ਤੇ ਦੁਖ, ਦੋਵੇਂ ਕਪੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਐਧੀ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਹੀ

ਸਫਾ ੧੦੦ ਦੀ ਬਾਕੀ

ਵਿਚ ਹੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਰਹੀ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਬੰਸ ਵਿਚੋਂ ਹੋਏ ਜਿਤਨੇ ਸੋਢੀ ਹੋਏ ਉਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਖਵਾਏ । ਇਸੇ ਲੜੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਸੂਰਜ ਮਲ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਗੁਲਾਬ ਰਾਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸ਼ਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਹੋਏ, ਜੋ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆਏ ਰਹੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ੭ ਸਤ ਸਪੁਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸੋਢੀ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦਰਜੇ ਬਦਰਜੇ “ਚਾਰ ਸਰਕਾਰਾਂ” ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਅਗੇ ਹੋਰ ਆਉਂਦਾ ਜਾਏਗਾ ।

ਹੈ, ਤੇ ਲੇਖਾ ਚੁਕਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਅਪਣੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੋਂ ਉਚੇਰੇ ਰਖ ਕੇ ਸਾਖੀ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹੋ। ਤਾਕਿ ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਹੋਣ ਦਾ ਕੁਝ ਲਾਭ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਪੁੱਜ ਸਕੋ। ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਖਲੋਤੇ ਢਾਕ (ਕੇਸੂ) ਦੇ ਬੂਟੇ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਕਟਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਆਗਏ।

ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਲੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸੋਢੀ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਅਖ ਕੇ ਵੇਹੜੇ ਵਿਚੋਂ ਢੱਕ ਦਾ ਉਹ ਬ੍ਰਿਛ ਕੱਟਵਾ ਦਿਤਾ। ਬ੍ਰਿਛ ਦੇ ਡਿਗਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ ਸੋਢੀ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਤ ਹੋਗਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਾਕ ਸਿੱਧੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਹੱਦ ਨ ਰਹੀ।

ਰਾਜੇ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦਾ ਘੋੜਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮਿੰ ਆਏ

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ “ਸਤਲੁਜੋ” ਪਾਰ “ਕੁਲ ਗ੍ਰਾਮ” ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਲਾਕਾ ਸੰਤੋਖ ਗੜ੍ਹ ਦੇ ਰਾਜਾ ਗੁਰਦਿਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਤੇ ਪਿਛਲੀ ਬਟਾਈ ਆਦਿ ਦੇ ਉਗ੍ਰਾਹੁਨ ਲਈ ਆਪ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਅਨੰਦਪੁਰੋਂ ਆਕੇ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ। ਆਪ ਦਾ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਸੁਣ ਕੇ “ਸ਼ੰਕਰ ਵਾਲ” ਦਾ ਰਾਜਾ

ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਪਰ ਇਕ ਚੰਗਾ ਸੁੰਦਰ
ਘੋੜਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਤਬੇਲੇ
ਵਿਚ ਬੰਨਵਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ੧੦੦) ਨਕਦੀ
ਆਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ । ਦਿਲ ਵਿਚ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ
ਅਜ਼ਮਤ ਵਾਲੇ ਹਨ ਤਾਂ ਤਬੇਲੇ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ ਆਪੇ ਮੰਗ ਲੈਣਗੇ ।
ਪਰ ਇਸ ਵਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖ ਪਰਤ ਕੇ ਵੀ ਨ ਦੇਖਿਆ ।
ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਐਸੀ ਬੇ ਰੁਖੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ
ਆਪ ਨੇ ਆਖਿਆ--ਕਿ ਰਾਜਾ ਜੀ ! ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ
ਲੈਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਦਿਲਾਂ ਦੇ
ਜਾਨਣਹਾਰ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕੋਈ
ਚਾਲ ਦੀ ਸੋਝੀ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਨ ਬਖਸ਼ਦਾ ? ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਘਰ
ਤੋਂ ਅਸ਼ਰਧਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ । ਅਗੇ ਤੋਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ।
ਜਾਓ, ਤੇ ਇਹ ਘੋੜ, ਮੋੜ ਲਿਜਾਓ । ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਨੀਯਤੇ
ਰਖਿਆ ਘੋੜਾ ਸਾਨੂੰ ਲਿਆ ਦੇਵੇ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ
ਕੰਬਿਆ, ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਤੇ ਉਹੀ ਘੋੜਾ ਆਨ ਕੇ ਭੇਟਾ
ਕੀਤਾ ।

ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਮਕਾਨ ਬਨਾਉਣੇ ਅਤੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ

ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ ਦੀ ਧਰਤੀ, ਹਵਾ, ਪਾਨੀ, ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ
ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪਰੇਮ ਭਾਵ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ
ਆਈ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਕੁਝ
ਮਕਾਨ ਭੀ ਬਨਵਾ ਲਏ ਅਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ

ਭੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰੇਂ ਇਥੇ ਹੀ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਦੋਵੇਂ
ਵੇਲੇ ਕੱਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਪਿਆ ਤੇ ਲੰਗਰ
ਭੀ ਜਾਰੀ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਉਂ ੨ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ
ਲਗਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੁਣ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਆ ਵਸੇ
ਹਨ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਆਉਣ ਲਗੀਆਂ।

ਇਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਸਪਾਹ ਸਿੰਘ ਨੇਮੀ ਪਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਘਰ
ਗੁਣ ਵਾਨ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੁੰਦਰ ਕੰਨਯਾਂ ਜਵਾਨ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਅਪਣੀ ਕੰਨਯਾਂ ਦੇ ਯੋਗ ਜਾਣਿਆਂ ਤਾਂ ਬੜੀ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ
ਅਪਨਾ ਸੰਕਲਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਤ ਕਰ ਦਿਤਾ--

ਪ੍ਰਭੂ ਜੀ ਦਾਸਨ ਬਿਨੈ ਸੁਨੀਜੈ।

*ਕਰਣਾ ਕਰ ਕਰਣਾਂ ਮੁਹਿ ਕੀਜੈ।

ਃਤਨਜਾ ਮੋਹ ਨਿਕੇਤ ਮਝਾਰੀ।

ਨਿਜ ਸੁਤ ਦਾਸੀ ਕਰੇ ਮੁਰਾਰੀ।

ਦੀਨ ਜਾਨ ਹਾਸੀ ()ਜਿਨ ਕੀਜੈ।

ਗੁਰ ਘਰ ਮਾਣ ਨਿਮਾਣ ਲਖੀਜੈ।

ਓਟ ਨਿਓਟਨ ਤਾਣ ਨਿਤਾਨਾਂ।

ਅਸ ਲਖ ਮੈਂ ਹਠ ਧਾਰ ਬਖਾਨਾਂ।

ਭਾਈ ਸਿਪਾਹ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰੇਮ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰੇ ਬਚਨ
ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--

ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਜਿਸਕੈ ਹਿਰਦੈ ਗਰੀਬੀ ਬਸਾਵੈ।

ਨਾਨਕ ਈਹਾ ਮੁਕਤੁ ਆਗੈ ਸੁਖੁ ਪਾਵੈ।

*ਕਿਰਪਾ। ਃਪੁਤਰੀ। ()ਮਤ ਨਹੀਂ।

ਤਬਾ— ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਸੋਈ ਵਡ ਰਾਜਾ ।
ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਤਿਸ ਪੂਰਨ ਕਾਜਾ ।

ਫੇਰ ਆਖਿਆ ਸਿਪਾਹ ਸਿੰਘ ! ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਤਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ । ਸਾਡੇ ਲਈ ਤੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਾਤਰ ਹੈਂ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਭਾਵਨੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਹਾਈ ਹੋਵਨ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਿਪਾਹ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੋਇਆ । ਘਰ ਜਾਕੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਅਪਣੀ ਸਿੰਘਣੀ ਨੂੰ ਆਖ ਸੁਣਾਈ ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਭੀ ਖਿੜ ਗਈ, ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਸਗਣ ਭੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਨੀਅਤ ਸਮੇਂ ਉਤੇ ਬਰਾਤ ਲੈ ਜਾਕੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ।

ਮੁੜ ਨੰਦ ਪੁਰ ਆ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ

ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਅਪਨੇ ਵਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਦਾਨ, ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ, ਅਤੇ ਸਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਤੇ ਸ਼ਕਾਰ ਭੀ ਖੇਡਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਰਹਿਣੀ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ । ਇਹ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਹੁਣ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥਿਕ ਜੀਵਣ ਵਿਚ ਸਿਆਣਾਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਈ ਗਈ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਯੋਗ ਵਰਤਾਰਾ ਵਰਤ ਸਕਦਾ

ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਵਿਚਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਅਪਨਾਂ ਵਿਚਾਰ ਇਉਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ—

“ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਕੋਈ ਨਿਰੇ ਪੁਰੇ ਤੁਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਚਲੇ, ਪਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਹੋਣਾਂ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਇਥੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖੋ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜਪਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੋ । ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੁਸਾਡੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਅਨੰਦ ਲੈਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਫੇਰ ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਲੈ ਜਾਏਗਾ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਇਉਂ ਆਖਕੇ ਕੁਝ ਸੇਵਕ ਤੇ ਅਪਨੇ ਦਰਬਾਰੀ ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਮੁੜ ਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਆਕੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ।

ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਲੱਤ ਸਿੱਧੀ ਕੀਤੀ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿੱਗ ਕੇ ਲੱਤ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ । ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਤਾਂ ਸਹੀ ਪਰ ਲੰਗੜੀ ਰਹੀ । ਇਹ ਪੁੱਤਰ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਈ, ਤਾਂ ਹੋਸ਼ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਸੁਣਾਓ ਲੰਗੜੇ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਸ਼ਰਮਾਇਆ, ਪਰ ਮਾਈ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਠੀਕ ਬੱਧੀ ਨਹੀਂ ਗਈ ਜਿਸ ਤੇ ਲੰਗੜੀ ਰਹੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਦੌੜਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਦੇਖੀਏ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਲੰਗੜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੌੜਿਆ, ਤਾਂ ਪਲ ਵਿਚ ਲੱਤ ਸਿੱਧੀ ਹੋਗਈ ।

ਦੀਵਾਨੀ ਸਰਵਰਾਏ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਨਾਇਆ

ਕਿਸੇ ਥਾਂਉਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਇਕ ਵੇਰੀ “ਦੀਵਾਨੀ” ਨਾਮ ਕਲਾਲ ਭੀ ਅਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ। ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਅਮੋਲਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰੇ ਮਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਦੀਵਾਨੀ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਮੁਰਝਾਇਆ ਦੇਖਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਮਹਾਰਾਜ ! ਨਿਪੁਤਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਦਾਸ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਵਿੱਚ ਖੇੜਾ ਨ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮਸਤਕ ਕਿਵੇਂ ਖਿੜਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ ? ਮੈਂ ਨਿਪੁਤਾਂ ਹਾਂ। ਸਖੀ ਸਰਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਉਮਰਾ ਬਿਤਾ ਦਿਤੀ ਪਰ ਉਥੋਂ ਭੀ ਮੇਵਾ ਨ ਮਿਲਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੋਈ ਆਪ ਜੈਸਾ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਅਪਨੀ ਅਸੀਸ ਦਵਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਗੰਢ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਠਨ ਹੈ।

ਦੀਵਾਨੀ ਦੇ ਆਤੁਰਤਾ ਭਰੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ! ਸਖੀ “ਸਰਵਰ” ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਕੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਪਰ ਤੇਰੀ ਪਿਆਸ ਉਸ ਨੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾਈ ? ਦੀਵਾਨੀ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਮਹਾਰਾਜ ਜੀਉ ! ਮੇਰੀ ਪਿਆਸ ਉਹ ਨਹੀਂ ਬੁਝਾ ਸਕਿਆ ਤਦੇ ਹੀ ਗੁਰੂ “ਸਮੁੰਦ” ਦੇ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਵਾਂਗਾ। ਇਹਦੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਢੁਕਵੇਂ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਆਖਿਆ— ਜੇ ਤੂੰ

ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਇਆ ਏਂ ਤਾਂ ਫਿਰ
ਸਰਵਰ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਸੰਗਲ ਤੋੜ ਕੇ ਹੁਣੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ
ਕਰ, ਤੇ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਕੇ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਹ ।

ਦੀਵਾਨੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਚਾਰ ਸਿੰਘਾਂ
ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਵਿੱਧੀ ਪੂਰਬਿਕ ਇਹਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ,
ਤੇ ਨਾਮ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਪੁਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਵਰ-
ਦਾਨ ਭੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ।

ਤਿਨ ਕੀ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਖ ਗੁਨ ਖਾਨੀ ।
ਜੀਵ ਉਧਾਰਨ ਕਾਮ ਮਹਾਨੀ ।
ਜੱਥਾ ਵਿੱਧੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਰ ਤਿਆਰੀ ।
ਦੀਨ ਸੁ ਪਾਹੁਲ ਸਿਖਿਆ ਧਾਰੀ ।
ਧਰਿਓ ਨਾਮ ਦੀਵਾਨ ਮ੍ਰਗਿੰਦੂ ।
ਨਾਸਨਹਾਰ ਪਾਪ ਜਗ ਬਿੰਦੂ ।
ਪੰਚ ਮੇਲ ਪੰਚਾ ਕੋ ਤਿਆਗੀ ।
ਸਤਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰੋ ਵਡ ਭਾਗੀ ।
ਸੰਤ ਪੰਚ ਜਨ ਸੇਵਾ ਕਰੀਏ ।
ਜੋ ਨਖਿਧ ਤਾਂਕੋ ਪਰਹਰੀਏ ।
ਸੁਤ ਪਾਵੋਗੇ ਬਲੀ ਅਨੂਪਾ ।
ਸਿਮਰੋ ਗੁਰ ਗੁਨ ਜਾਨ ਅਨੂਪਾ ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੧੨ ਚੈ: ੧੦੦)

ਇਉਂ ਇਸਤੀ ਪੁਰਸ਼ ਦੋਹਾ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਤੇ
ਸਿੱਦਕ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗਏ । ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ

ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਕਾਕਾ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁੜ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ । ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਕਈ ਕੀਮਤੀ ਜਵੇਰ ਤੇ ਬਸਤੂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੁਯੰਗੀ ਨੂੰ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਜੇਕਰ ਤੈਨੂੰ ਇਕ ਲੱਖ ਦਾ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚੋਂ ਨਫਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੇਸ਼ੱਕ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦਸਵੰਧ ਦਾ ਦੇ ਦਿਹੁ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਦਸਵੰਧ ਹੈ, ਉਹ ਦੇ ਦੇਵੇ । ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਪਾਸ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਭੇਟਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ।

ਇਕ ਮਾਈ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ

ਪਿੰਡ “ਕੁੰਜਾਹ” ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਇਕ ਮਾਈ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁੱਤਰ ਬਹੁਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਿਆ । ਜੀਵਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮੀਦ ਨ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਇਸ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ— ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਮੇਰੇ ਨਿਮਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਇਯਾਣੇ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਖਸ਼ੋ । ਜੇ ਇਹ ਬੱਚ ਰਿਹਾ ? ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਟੈਹਲ ਵਾਸਤੇ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਆਂਗੀ ।

“ਮਿਰਤਕ ਕਉ ਜੀਵਾਲਨਹਾਰ” ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦਰਗਾਹੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਜਿਵੇਂ ਚੰਦ੍ਰਮੇਂ ਨੂੰ ਸਨੇ ੨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਛੱਡਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਨ ਲਗਾ । ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਇਹ ਨੌ ਬਰਨੇਂ ਹੋਗਿਆ । ਤਾਂ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦੀ ਮਾਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਕੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ

ਆਈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ (ਜੋ ਅਪਨੇ ੨ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਕਹਾਂਦੇ ਸਨ) ਘਰੀਂ ਭੀ ਗਈ ਤੇ ਥੋੜੀ ੨ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਿਲ ਦੀ ਨਾ ਜਾਣੀ । ਮਾਈ ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ, ਬੱਚਾ ਭੇਟਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਕੀਹਦੇ ਅਗੇ ਕਰੇ ?

ਇਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ. ਦਰਸ਼ਨ ਭੀ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ— ਮਾਈ ! ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਹ ! ਕਿਤਨਾਂ ਚਿਰ ਹੋਰ ਅਜ਼ਮਤਾਂ ਦੇਖਦੀ ਫਿਰੇਂਗੀ । ਸਾਡੀ ਵਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਦੇਹ ।

ਮਾਈ ਅਬ ਕਿਉਂ ਦੇਰ ਲਗਾਈ ।

ਨਿਜ ਛੱਯਾ ਦੇਹੁ ਬਿਲਮ ਚੁਕਾਈ ।

ਹਮਰੀ ਵਸਤ ਕਾਹੇ ਤੁਮ ਰਾਖੀ ।

ਅਜ਼ਮਤ ਦੇਖਨ ਕੀ ਅਭਲਾਖੀ । (ਧਿਃ ੧੨)

ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਮਾਈ ਦਾ ਮਨ ਖਿੜ ਗਿਆ ਸ੍ਰੀਰ ਵਿਚ ਪੁਲਕਾਵਲੀ ਆਈ ਤੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਦੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ । ਕੰਢ ਤੇ ਥਾਪੀ ਦੇਕੇ ਅਪਨਾਇਆ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਇਹਦਾ ਨਾਮ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ।

ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਡ ਭਾਗੀ ਜਾਣਿਆਂ ਤੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਅਨਥੱਕ ਸੇਵਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹੰਦਾ ਮਨ ਭੀ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਸੂਝ ਬੂਝ ਵਾਲਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਇਹਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਈ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤੀਕ ਕੋਈ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਨੇ ।

ਏਹਦੇ ਮਨ ਦੀ ਜਾਨ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਇਕ ਜੋੜੀ ਦੇਕੇ ਆਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਭੀ ਸੁਣਾਇਆ । ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੱਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਟਿਕਾਉ ਨਿਸਕਾਮ ਭਗਤੀ ਵਾਲੇ ਸੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤੇਨੂੰ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਕਾਹਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ਪਰ ਸਿਮਰਨ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਦਿੜ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਿਸਕਾਮਤਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੱਤ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਰਤ ਨਿਰਮਾਨ ਹੋਕੇ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਬ੍ਰਿਤੀ ਟਿਕ ਗਈ । ਕਿਤਨਾਂ ਚਿਰ ਇਕ ਰਸ ਆਤਮਾ-ਨੰਦ ਵਿਚ ਮਗਨ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਬਹੁਤਾ ਰਹਿਣ ਲਗਾ । ਕਈ ਵੇਰੀ ਉਚੀ ੨ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਮਸਤਾਨਾਂ ਹੋਇਆ ੨ ਇਉਂ ਗਾਕੇ ਆਖਦਾ ਫਿਰਦਾ:—

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕੋ ਕਿਉਂ ਭੁਲੇ ਫਿਰਦੇ ਹੋ ।

ਰੱਬੀ ਜੋਤ ਨੇੜੇ ਵਸੇ ਤੁਸੀ ਦੂਰ ੨ ਤੁਰਦੇ ਹੋ ?

ਫਿਰ ਕਦੇ ਹੱਦੋਂ ਭੀ ਟੱਪ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਇਉਂ ਬੋਲਣ ਲਗਦਾ—ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਰਤੀ ਭਰ ਫਰਕ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਭੀ ਬ੍ਰਹਮ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ । ਮੇਰਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਧਰੋ । ਤੇ ਮੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਕਰੋ ।

ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖੀ, ਤਾਂ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਸੁਰਤ ਟਿਕਾ ਦਿਤੀ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਫਿਰ ਕਦੀ ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਉਚੀ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਤੇ ਮਗਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਰਹਿਆ ।

ਗਜ਼ਨੀ ਦੇ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਖੀ

ਕਾਬਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ “ਗਜ਼ਨੀ” ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਦਰ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇਕ ਸਿਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ, ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਤੇ ਨਿਤ ਨੇਮੀ ਸੀ। ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਨੀ, ਵੰਡ ਛਕਨਾ ਤੇ ਧਰਮਸਾਲੇ ਆਏ ਗਏ ਮੁਸਾਫਰ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਇਸ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਹੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਤਮਾਂ, ਗੁਣੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਤੇ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਅਤੇ ਚਾਹੁੰਦਾ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਝੰਬੇਲਿਆਂ ਅਤੇ “ਮਿਥਿਆ ਤਨ ਧਨ ਕੁਟੰਬ ਸਬਾਇਆ।” ਵਲੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਜਾਏ। ਪਰ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁੱਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ—

ਆਪ ਸਤਿ ਕੀਆ ਸਭ ਸਤਿ।

ਤਿਸ ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਸਗਲੀ ਉਤਪਤ।

ਸਚ ਸਚ ਸਚ ਸਭ ਕੀਨਾ।

ਤਥਾ—

ਕੋਟ ਮਧੇ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਚੀਨਾ।

ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ। ਅਤੇ ਕਹਿੰਦਾ, ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਹੈ ਸੱਚ (ਸਤਿ) ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਆਪ ਭੀ ਸੱਚਾ ਹੈ, ਤੇ ਉਹਦੀ ਰਚਨਾ ਭੀ ਸਤਿ ਹੈ। ਇਹ “ਨਾਮ” ਅਤੇ ਰੂਪ ਭਾਵੇਂ ਬਦਲ ਜਾਵਨ ਪਰ ਨਾਮੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਉਤਪਤ ਹੋਇਆ “ਵਿਸ਼ੂ ਸੁਖਮ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਮੁੜ

ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਸਦਾ ਸੱਤ ਹੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਭੀ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ “ਕੋਟ ਮਧੇ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਚੀਨਾ” । ਭਾਵ-ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਰਲੇ ਨੇ ਹੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ, ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪੁਰਸ਼ “ਅਪਦਾ ਕਾ ਮਾਰਿਆ ਗ੍ਰਿਹ ਤੇ ਨਸਤਾ” ਹੈ ।

ਭਾਵ-ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰਕ ਕਠਨਾਈਆਂ ਅਤੇ ਘਰੇਗੀ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਘਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਣਾਂ ਪੈਦਾ ਹੈ । ਪੇਟ ਜੋ ਹੋਇਆ ! ਇਸ ਦੀ ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਘਰਾਂ ੨ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਮੰਗ ਕੇ ਖਾਣੀਆਂ ਠੀਕ ਨ ਜਾਣੀਆਂ, ਤਾਂ ਧਰਮਸਾਲਾਂ, ਠਾਕਰ ਦਵਾਰੇ, ਗੁਰਦਵਾਰੇ, ਸੰਤਪੁਰੇ, ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਕੱਠੇ ਉਸਾਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਲਈ ਗ੍ਰਹਸਥੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਆੜੇ ਇਹ ਅਪਨੇ ਗਲ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਦਾ ਰਹੇ ਉਦਾਸੀ ਜਿਉ ਕਮਲ ਰਹੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੇ ।”

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਕਤ ਸੋਚਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੱਝੇ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਾਧੂ ਹੋ ਜਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਾਂ ਤਿਆਗ ਦਿਤੀ । ਪਰ ਦੁਚਿਤਾਈ ਫਿਰ ਭੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਘਰੇਗੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਮਨ ਨ ਲਗਦਾ । ਇਹ ਇਕ ਦਿਨ “ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ” ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁੱਕਾਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ੨ ਚੁਪ ਹੋਗਿਆ-

ਸਚ ਤਾ ਪਰੁ ਜਾਣੀਐ ਜਾ ਜੁਗਤਿ ਜਾਣੈ ਜੀਉ ।
ਧਰਤਿ ਕਾਇਆ ਸਾਧਿਕੈ ਵਿਚਿ ਦੇਇ ਕਰਤਾ ਬੀਉ ।

ਤੇ ਵਿਚਰਨ ਲਗਾ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਤਦ ਜਾਣ ਸਕੀਏ, ਜੇ ਜੁਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੋਵੇ । ਅਤੇ ਕਾਇਆਂ (ਸਰੀਰ) ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗਾਂ ਪਾਪਾਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ(ਸੰਵਾਰ ਕੇ)ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੇ “ਨਾਮ” ਦਾ ਬੀਜ ਬੀਜੀਏ । ਇਉਂ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਟੋਏ ਟਿੱਬੇ ਰੂਪੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਨਾਮ ਦਾ ਬੀਜ ਨ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਤਾਂਤੇ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਬੀ ਬਿਅਰਥ ਹੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਨ ਹੋਵੇ ।

ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੇ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਹੀ ਤੜਪ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਸੇ ਲਗਨ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਜੇ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਅਸੀਸ ਚਰਨ ਧੂੜ ਤੇ ਕਮਾਈ ਦੇ ਸਦਕੇ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਭੀ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇ । ਇਸੇ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਇਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਗਏ ਗੁਰਸਿਖ ਪਾਸੋਂ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਤੇ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਪਤੇ ਠਕਾਣੇ ਪੁੱਛਦਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਤੇ ਮਿਲਨ ਦੇ ਯਤਨ ਸੋਚਦਾ ।

ਇਹ ਇਕ ਦਿਨ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ ਟੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਕਰੜਾ ਸਫਰ ਕੱਟਕੇ ਜੰਗਲ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੋਇਆ, ਪੰਜਾਬ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦਾ ੨ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਦਾ ਆ ਅਨੰਦ ਮਾਣਿਆਂ । ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੈਸਗੜ੍ਹ, ਅਨੰਦਗੜ੍ਹ ਤੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਗੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੀਆਂ

ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਸੁਣ ੨ ਕੇ ਇਹਦੇ ਮਨ ਤੇ ਖਾਸਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਪਿਆ। ਇਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਭੀ ਸੁਣੀ ਅਤੇ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਪੂਰਤ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਜਾਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਕਿਹਾ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਸੁਹਾਵਨਾਂ ਸੀ ਜੋ ਇਕ “ਰਾਮ ਬਿਉਰੀ” ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਮੂਰਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਪੰਜ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪਨੇ “ਮਨ ਨੀਵੇਂ ਤੇ ਮਤ ਉਚੀ ਨੂੰ ਸਣੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਠੰਡ ਵਰਤ ਗਈ, ਤੇ ਮਾਨੋ ਸਚੇ ਪਾਰਖੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨ ਉੱਚੀ ਨਦਰ ਸਰਾਫੀ” ਨਾਲ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਵਰਤ ਰਹੀ ਪੀੜਾ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ ਤੇ ਦਰ ਆਏ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ “ਜੀ ਆਇਆਂ” ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਇਉਂ ਨਿਵਾਜਨ ਕੀਤਾ—

ਪ੍ਰੇਮੀਆ, ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ “ਗੁਰੂ ਜੋਤ” ਬਾਣੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ, ਤੇ ਸੂਰਜ ਵਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਨ ਹੈ। ਪਰ ਬੇਮੁਖਾਂ, ਉਲੂਆਂ, ਚਮਗਾਦੜਾਂ, ਨੂੰ “ਗੁਰੂ” ਅਤੇ “ਸੂਰਜ” ਚੜ੍ਹਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿਚ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਨੇ ਉਹ ਜੋਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਦੀ ਜੋਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੇਤ੍ਰ ਜੋਤੀ ਇਕਮਿਕ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰ ਸਕਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸ਼ਰਧਕ ਤੇ ਨਿੰਦਕ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਰੂਪੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਧਰੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹ “ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ” ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝ ਕੇ ਪਤੀਜ ਸਕਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤੇ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਆਤਮ ਅਨਾਤਮ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ

ਅਨਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਹਜ ਰਤਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਬੇਕ ਬੁੱਧੀ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਧੁੰਧਲੀ, ਅਥਵਾ ਮਲੀਨ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਵਡੇ ਤੇ ਸਿਆਣੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਪਾਸੋਂ ਛੋਟੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਵਿਵਹਾਰਕ ਸਿਖਿਆ ਸਿਖਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਤਿਵੇਂ “ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ” ਵਲੋਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਭੀ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨ *ਗਿਆਨ ਵਾਨ, ਆਤਮ ਰਸੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਹਣ ਸਮਝਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਰਥਿਕ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਸਿਆਣੇ ਹੋ ਸਕੀ ਦਾ ਹੈ । ਐਸਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਚਲਾ ਜਾਏਗਾ ।

ਇਉਂ ਆਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਰਹਿਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰੇ ਨਿਵਾਜ ਕੇ ਉਹਦੀ ਤੜਪ ਮਿਟਾ ਦਿਤੀ।

*ਕੋਈ ਭੀ ਗਿਆਨਵਾਨ ਜੋ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਰਤਿਆ ਹੋਇਆ ਕੁਝ ਬਣ ਬੈਠਣ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਲੜ ਲਗਿਆਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ ਛੁਡਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਤਾਹੀਓਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ-

ਕਬੀਰ ਮੁਕਤਿ ਦਵਾਰਾ ਸੰਕਰਾ ਰਾਈ ਦਸਵੇਂ ਭਾਇ ।

ਮਨ ਤੋ ਮੈਗਲਹੋਇ ਰਹਾ ਨਿਕਸਿਆ ਕਿਉਕਰ ਜਾਇ ।’

ਯਥਾ— ਪੂਜ ਲਗੈ ਪੀਰ ਆਖੀਐ ਸਭ ਮਿਲੈ ਸੰਸਾਰ ।

ਨਾਉਂ (ਗੁਰੂ) ਸਦਾਏ ਆਪਣਾ ਹੋਵੈ ਸਿਧ ਸੁਮਾਰ ।

ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨ ਪਵੈ ਸਭਾ ਪੂਜ ਖਵਾਰ ॥ ੨ ॥

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੧੭)

ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਥਾਇ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ
ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ
ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ, ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ ? ਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਣਾਂ ਹੈ ?
ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਫੁਰਮਾਇਆ—ਪ੍ਰੇਮੀਆ
ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਧਨ, ਪੁਤਰ ਅਤੇ ਦੇਹਿ ਅਰੋਗਤਾ

੧੧੭ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ

ਜਿਨ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰ ਥਾਪਿਆ ਤਿਨ ਮੇਟ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ।

ਉਨਾਂ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਨਿਧਾਨ ਹੈ ਨਾਮੋ ਪਰਗਟ ਹੋਇ ।

ਨਾਉ ਪੂਜੀਐ ਨਾਉ ਮੰਨੀਐ ਅਖੰਡ ਸਦਾ ਸਚ ਸੋਇ ।

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧)

ਤਾਂਤੇ ਜਿਵੇਂ ਵਡੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਛੋਟਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਹੀ ਆਦਰ
ਸਤਿਕਾਰ ਪਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਹੋਣ ਦਾ
ਦਾਹਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨ ਗਿਆਨਵਾਨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ
ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਮਹਾਂ
ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਹੀ ਸਤਿਕਾਰ ਪਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸਿਖਿਆ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਰਨ
ਆਇਆਂ ਦੇ ਬਾਰੂਵੀਂ ਤੇਰੂਵੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਹਵਾ ਨਹੀਂ
ਕਰਦੇ । ਉਹ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧੁਰ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਵਸਤ ਹੈ, ਤੇ ਅਗੋਂ “ਜਪਣਾ ਜਪਾਉਣਾਂ ਬੀਜ ਬੀਜਦੇ ਜਾਣਾਂ”
ਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ “ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਰ ਕਰਨੀ” ਗੁਰੂ ਕੀ ਚਾਂਕਰੀ
ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੈ ।

ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਕਰਹੁ ਇਹ ਕਾਮ । ਆਨ ਤਿਆਗ ਜਪਹੁ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ।
ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ । ਆਪ ਜਪਹੁ ਅਵਰਹ ਨਾਮ ਜਪਾਵਹੁ ।

(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

ਸਬੰਧੀ ਹੀ ਅਸੀਸਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਤੂੰ ਧੰਨ ਹੈਂ ਜਿਸਨੇ
ਅਪਨੇ ਆਪਨੂੰ ਸਮਝਨ ਲਈ ਇਹ ਪੁੱਛ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਸੋ ਪਰੇਮ
ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਕਰ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਜੀਵ, ਈਸ਼ਵਰ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਕਲਪਨਾਂ
ਮਾਤਰ ਹੀ ਭੇਦ ਸਮਝਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ,
ਤਦੋਂ ਤੀਕ ਜੀਵ, ਈਸ਼ਵਰ ਦੀ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਕਲਪਨਾਂ ਬਣੀ
ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਗਿਆਨ (ਸਮਝ) ਹੋ ਜਾਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅਵਸਥਾ
ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—

ਪ੍ਰਣਵੈ ਨਾਮਾਂ ਭਇ ਨਿਹਕਾਮਾ ਕੋ ਠਾਕੁਰ ਕੋ ਦਾਸਾਰੇ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਹੈ--

ਬ੍ਰਹਮ ਮੈ ਜਨ ਜਨ ਮੈ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮੁ ।

ਏਕਹ ਆਪ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਭਰਮ ।

(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

ਭਰਮ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੀ ਜੀਵ, ਅਪਨੇ ਆਪਨੂੰ
ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ, ਸੂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸ
ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸੋਝੀ ਆ ਜਾਨ ਤੇ ਭਰਮ
ਮਿਟ ਜਾਏ ? ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ—

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕ ਏਕ ਵਖਾਣੀਐ ।

ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹ ਜਾਣੀਐ।

ਜਦੋਂ ਸਾਰਾ ਪਸਾਰਾ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਨਿਸਚੈ ਵਿਚ ਆ ਜਾਇ ਤਾਂ
ਫਿਰ ਦੇਹ ਅਭਿਮਾਨ, ਤੇ ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣ ਦਾ ਭਰਮ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ

ਹੈ ਅਤੇ “ਓਤ ਪੋਤ ਰਵਿਆ ਰੂਪ ਰੰਗ” ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਫਿਰ ਹਰੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਦੇ ਜਨ, ਸਮੂੰਹ ਜੀਆ ਜੰਤ ਵਿਚ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ । ਇਸੇ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਰਤਨ ਵਾਲੇ ਸਬੰਧੀ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—

ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੋਊ ਏਕ ਹੈਂ ਬਿੱਬ ਬਿਚਾਰ ਕਿਛ ਨਾਹਿ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਹੋ ਜਾਨ ਤੇ ਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਗਿਆਨੀ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਬਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸੁਹੱਪਣ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਕਿ “ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਖ” ਕੋਈ ਜੇ ਗਿਆਨੀ ਭੀ ਹੋ ਜਾਏ? ਤਾਂ ਭੀ “ਮੁਖ ਭਗਤੀ” “ਵਰਤਣ ਵੈਰਾਗ” ਅਤੇ ਨਿਸਚੈ “ਗਿਆਨ” ਰਖੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਪਰੇਮਾਂ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ “ਖੁਸ਼ਕ ਗਿਆਨ” ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਦਵੀ ਤੋਂ ਡੇਗ, ਹਉਮੈਂ ਵਿਚ ਵਰਤਾਕੇ ਫੇਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਜੋ ਗਿਆਨ ਹੈ ਉਹ ਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉਚੇਰੇ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੈਸਾ ਕਿ “ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ” ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਗਿਆਨ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ--ਰਾਗ ਬਿਲਾਵਲ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ । ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ
ਉਘੈ ਸਰਗੁਨ ਕੇਲ ਕਰਤ ਵਿਚ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥
੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪ ਬਾਹਰ ਫੁਨਿ

ਆਪਨ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੋ ਕੋ ਸਗਲ ਬਸੇਰਾ । ਆਪੇ ਹੀ
 ਰਾਜਨ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰ ਕਹ
 ਕਹ ਚੇਰਾ ॥੧॥ ਕਾਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾਸਿਓ ਬਲ ਬੰਚਾ
 ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਨੇਰਾ । ਸਾਧ ਮੂਰਤਿ
 ਗੁਰ ਭੇਟਿਓ ਨਾਨਕ ਮਿਲ ਸਾਗਰ ਬੰਦ ਨਹੀ
 ਅਨ ਹੇਰਾ ॥ ੨ ॥

ਤਥਾ—ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ॥ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗੁ ॥

ਤੋਹੀ ਮੋਹੀ ਮੋਹੀ ਤੋਹੀ ਅੰਤਰ ਕੈਸਾ ।
 ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ ॥੧॥ ਜਉਪੈ
 ਹਮ ਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤਾ ਅਹੇ ਅਨੰਤਾ । ਪਤਿਤ
 ਪਾਵਨ ਨਾਮੁ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਤੁਮ
 ਜੁ ਨਾਇਕ ਆਛਹੁ ਅੰਤਰਜਾਮੀ । ਪ੍ਰਭ ਤੇ ਜਨੁ
 ਜਾਨੀਜੈ ਜਨ ਤੇ ਸੁਆਮੀ ॥ ੨ ॥ ਸਰੀਰ ਆਰਾਧੈ
 ਮੋ ਕਉ ਬੀਚਾਰੁ ਦੇਹੁ । ਰਵਿਦਾਸ ਸਮਦਲ
 ਸਮਝਾਵੈ ਕੌਉ ॥ ੩ ॥

ਤਾਂਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ “ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਭਗਤੀ” ਸਣੇ ਉਕਤ ਨਿਸ਼ਚੇ
 ਵਾਲਾ ਗਿਆਨੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜੈਸੇ ਸੋਨੇ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ
 ਕੜਿਆਂ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਤੇ ਬਨਾਵਟ ਦਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ, ਇਸੇ

ਤਰ੍ਹਾ ਤੇਰੇ ਆਤਮਾਂ ਅਤੇ ਸਰਬਾਤਮ, ਪਰਮਾਤਮਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਤੇਰੇ
ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਨੋਤ ਦਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ।
ਕਿਉਂਕਿ ਸਰੀਰ ਧਾਰਨ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨ ਤੇਰਾ “ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ”
ਨਾਮ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸਰੀਰ ਦੀ ਮਨੋਤ ਹੈਗੀ ਸੀ । ਪਰ ਉਸ
ਮਹਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਸਰਬਆਤਮ ਵਿਚ ਤੇਰੀ ਆਤਮਾਂ ਭੀ ਅੰਸ਼ ਰੂਪ
ਕਰਕੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਜੋ ਹੁਕਮੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਦੇ ਗਰਭ
ਵਿਚ ਵਸੀ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਭੀ ਨਾਮ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਰੂਪ ਤੋਂ
ਵਖਰੇ ਆਤਮਾਂ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਮ ਆਤਮਾਂ ਸਦਾ ਇਕ ਰਸ ਤੇ ਇਕ ਮਿੱਕ
ਹੀ ਹੋਨਗੇ । ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਫਿਰ ਮੈਂ
ਮੇਰੀ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਨਿਰ ਵਿਕਾਰ
ਰੂਪ ਆਤਮਾਂ ਹੀ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਸ ਸੂਖਮ
ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ “ਅੰਸ਼ ਆਤਮਾਂ” ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ (ਨਿਸ਼ਚੈ) ਕਰਨ
ਵਾਲਾ ਹੀ ਤੇਰਾ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ ਹੈ” । ਐਸੇ ਉਕਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਾਲੇ ਤੇ
ਤੇ “ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਰੂਪ” ਦੀ ਲਖਤਾ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਗਿਆਨੀ
ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸਿਖਿਆ ਭੀ ਯਾਦ ਰਖਣੀ
ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਨਿਰਭੈਤਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ
ਸਫਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ ।

ਜੇ ਤੂੰ ਤਾਰੂ ਪਾਣਿ, ਤਾਹੁ ਪੁਛੁ ਤ੍ਰਿਝੰਨਕਲ ।

ਤਾਹੁ ਖਰੇ ਸੁਜਾਣ ਵੰਝਾਇਨੀ ਕਪਰੀ ।

ਭਾਵ ਜੇਕਰ ਤੂੰ ਪੁੱਛਾਂ ਕਰਕੇ ਤਾਰੂ ਭੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਭੀ
ਪੁਛ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜੋ ਸਦਾ ਕਨਾਰੇ ਤੇ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਹ ਨਦੀ ਦੇ
ਗੁੱਝੇ ਕੱਪਰਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀ ਦੇ (ਘੁੰਮਣਘੇਰਾਂ) ਥੀਂ ਪਾਰ ਕਰ

ਦੇਣਗੇ । ਭਾਵ ਅਰਥ--ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਹੇ ਸਿੱਖ, ਜੇ ਤੂੰ ਗ੍ਰੰਥਾਂ, ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਕੇ, ਅਪਨੇ ਮਨ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪੀ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤਰਣੇ ਵਿਚ ਸਮਰਥ ਭੀ ਹੋਵੇਂ ? ਤਾਂ ਭੀ ਤੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਲਾਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛ ਕੇ ਜੀਵਣ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੈਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਝੰਬੇਲਿਆਂ “ਕਪਰਾਂ” (ਘੁੰਮਣਘੇਰਾਂ) ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਰਾਹ ਪੈਂਡਾ ਦਸਕੇ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਨਾ ਦੇਣਗੇ । ਐਸੇ ਉਹੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਗਿੱਝੇ ਨਿਰ ਅਭਿਮਾਨ ਗਿਆਨੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਦੇਹਿ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿਚ ਫਸੇ ਹੋਏ ਜੇਹੜੇ ਲੋਕੀ ਕਥਨੀ ਵਿਚ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਹਨ, ਪਰ ਪਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਸ਼ਟ ਕਸਵਟੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੇ । ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮਾਂ ਭਗਤੀ ਸਹਿਤ ਗਿਆਨੀ, ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅਮਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਸਿਰਾਂ ਉਤੇ ਆਰੇ ਭੀ ਫਿਰਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬੰਦ ੨ ਤੁੜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਹੱਸਦੇ ਹੱਸਦੇ ਸਰਬ ਆਤਮ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਤਾਂਤੇ ਤੁਸੀ ਭੀ ਸੱਚੇ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਸੰਯੁਕਤ, ਜੀਵਣ ਮੁਕਤਿ ਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਛਣ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ “ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ” ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਉਂ ਦਸੇ ਹਨ—

ਭੈ ਕਾਹੂ ਕੋ ਦੇਤ, ਨਹ ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨ ਰੇ ਮਨਾ ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨ ।

ਤਥਾ—ਸੋਰਠ ਮਹਲਾ ੬ ॥

ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈ ਦੁਖ ਨਹੀ ਮਾਨੈ। ਸੁਖ
ਸਨੇਹੁ ਅਰ ਭੈ ਨਹੀ ਜਾਕੈ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ॥੧॥
ਰਹਾਉ ॥ ਨਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾਕੈ ਲੋਭੁ
ਮੋਹੁ ਅਭਿਮਾਨਾ। ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਆਰਉ
ਨਾਹਿ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨਾ ॥ ੧ ॥ ਆਸਾ ਮਨਸਾ
ਸਗਲ ਤਿਆਗੈ ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ। ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧੁ
ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਿਨ ਤੇ ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਵਾਸਾ ॥੨॥
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ ਤਿਹ ਇਹ
ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ। ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਓ ਗੋਬਿੰਦ
ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ ॥ ੩ ॥

---o---

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ।
ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਉ ਕਹਾਵੈ।
ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ।
ਸਦਾ ਅਨੰਦੁ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਉਗੁ।
ਤੈਸਾ ਸੁਵਰਨ ਤੈਸੀ ਉਸ ਮਾਟੀ।
ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖ ਖਾਟੀ।

ਤੈਸਾ ਮਾਨ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ।
 ਤੈਸਾ ਰੰਕ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ।
 ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ।
 ਨਾਨਕ ਉਹੁ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ।

(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਗਏ ਹੋ ਵੇਗੇ ਕਿ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ “ਅੰਸ਼ ਮਾਤ੍ਰ” ਆਤਮਾ ਹੋਣਾ, ਇਹੀ ਤੁਸਾਡਾ ਸ੍ਵੈ ਸਰੂਪ “ਆਦ” ਹੈ। ਅਤੇ ਮੁਖ ਭਗਤੀ, ਵਰਤਨ ਵੈਰਾਗ, ਨਿਸ਼ਚੈ ਗਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹੋਏ “ਸਰਬ ਆਤਮ” ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਹੀ ਤੁਸਾਡਾ “ਅੰਤ” ਹੈ, ਪਰ ਇਤਨਾਂ ਕੁਝ ਸੁਣਕੇ ਤਬਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹੀ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੁੱਗ ਸਕੀਦਾ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਤਮ ਗਿਆਨ ਦਾ ਸਮਝਨਾ ਸਮਝਾਨਾਂ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਦਾ ਰਾਹ ਲੱਭਣਾਂ ਲਭਾਣਾਂ ਹੈ। ਪੰਥ ਤਾਂ ਇਸ ਉਤੇ ਚਲਣੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੁੱਕਦਾ ਹੈ ਤੇ ਠਕਾਣੇ ਪੁਜੀਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਨ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤਬਾ “ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ” ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ, ਅਤੇ ਪੁੱਗਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਹੈ-

ਬਾਰੰਬਾਰ ਨਾਮ ਪ੍ਰਭ ਜਪੀਏ ।

ਪੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਇਹ ਮਨ ਤਨ ਧ੍ਰੁਪੀਏ ।

ਤਬਾ--

ਇਕ ਦੂ ਜੀਭੈ ਲਖ ਹੋਹਿ ਲਖ ਹੋਵਹਿ ਲਖ ਵੀਸ ।

ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੋੜਾ ਆਖੀਅਹਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ।
ਏਤੁ ਰਾਹਿ ਪਤਿ ਪਵੜੀਆ ਚੜੀਐ ਹੋਇ ਇਕੀਸ।

ਭਾਵ—ਉਸ ਇਕ, ਈਸ (ਅਦੁਤੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਨਾਲ ਬਾਰੰ ਬਾਰ ਨਾਮ ਜਪਕੇ ਹੀ ਅਭੇਦ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਤ ਉਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਜ਼ਬਾਨੀ ੨ ਕਥਨੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕੀਦਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹੋਰ ਭੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਉਹ “ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ” ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਸਰਬ ਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਬਖਸ਼ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੋਂ ਭੀ ਜੋ ਸੁਨਣ ਕਮਾ-ਉਣਗੇ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲੈਣਗੇ।

ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ਼ਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘੇ, ਤਾਂ ਇਕ ਘਰ ਅੰਦਰੋਂ ਡਾਹਢੀ ਦੁਖ ਭਰੀ ਰੋਣ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਿਲ ਦਰਦ ਨਾਲ ਭਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਠੰਹਰ ਗਏ। ਇਹ ਇਕ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਸਿੱਦਕੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਘਰ ਸੀ। ਜੋ ਕਦੀ ੨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਨ ਭੀ ਕਰਦਾ ਹੁੰਦਾ। ਇਹ

ਅਤੀਸਾਰ ਦੇ ਰੋਗ ਨਾਲ ਅੱਤ ਦੁਰਬਲ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਦੀ ਇਹ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਆਖਿਆ-ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਆਪ ਦਾ ਇਧਰ ਆਉਣਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਤੁਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਅਪਨੀ “ਚਰਨ ਦਾਸੀ” (ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਜੁੱਤੀ) ਬਖਸ਼ੋ, ਜੋ ਉਹ ਮਸਤਕ ਨਾਲ ਲਾਏ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਰੋਗ ਕਟਿਆ ਜਾਏ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ ਪਤੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ “ਚਰਨ ਦਾਸੀ” ਜਾਨ ਕੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਲਾਈ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਝਰਨਾਟ ਅੰਦਰ ਚਲ ਪਈ, ਤੇ ਰਹਿਆ ਨ ਗਿਆ ਸੋਟੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਚਲਕੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ-ਕਰਮ ਸਿੰਘਾ, ਤਕੜਾ ਹੋ ਘਬਰਾ ਨਹੀਂ, ਗੁਰੂ ਭਲੀ ਕਰਨਗੇ।

ਇਹ ਆਖਦੇ ਹੀ ਸਨ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸਾਹਮਣੇ ਫਰਕਦੀ ਇਕ “ਧੁੱਜਾ” (ਝੰਡੇ) ਉਤੇ ਜਾ ਪਈ। ਪੁਛਿਆ ਇਹ ਕੇਹੜੀ ਥਾਂ ਹੈ? ਜਿਥੇ ਝੰਡਾ ਝੁਲਦਾ ਹੈ? ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ- ਮਹਾਰਾਜ, ਇਹ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਚੇਲੇ ਨੇ, ਇਕ ਸਾਡਾ ਘਰ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਤੀਰ ਚਲਾਕੇ “ਧੁੱਜਾ” ਨੂੰ ਗਿਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਜੇ ਏਹ ਬਹੁਤੇ ਹੋਕੇ ਅਕਲੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਾਨ ਕੇ ਤੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੇਜ ਘੱਟ

ਜਾਏ ਗਾ, ਤੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਨਗੇ । ਇਹ ਆਖਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਗੇ ਕਦਮ ਪੁਟਨਾਂ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਮਹਾਰਜ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੋ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਪਰ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਤੇ ਰਸੀਏ ਸਨ । ਕਿਹਾ— ਕਰਮ ਸਿੰਘਾ, ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾਏਂ । ਜੇ ਕਰ ਸਕਦਾਏਂ? ਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾ ਦੇਹ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੋਰ ਕੇੜੀ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ।

ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨਿਰਬਲ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਚਾਉ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ । ਵੇਹੜੇ ਵਿਚ ਹੀ ਆਸਨ ਵਿਛਾਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਰਬਾਬ ਲੈਕੇ ਧੀਮੀਂ ੨ ਤੇ ਮਿੱਠੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਨਾਂ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ।

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਅਉਖੀ ਘੜੀ ਨ ਦੇਖਣ ਦੇਈ ਅਪਨਾ ਬਿਰਦੁ
ਸਮਾਲੇ । ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੈ ਅਪਨੇ ਕਉ ਸਾਸਿ
ਸਾਸਿ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ॥ ੧ ॥ ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਲਾਗਿ ਰਹਿਉ
ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ । ਆਦਿ ਅੰਤਿ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਧੰਨੁ
ਹਮਾਰਾ ਮੀਤੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਨਿ ਬਿਲਾਸ ਭਏ
ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਅਸਚਜ ਦੇਖਿ ਬਡਾਈ । ਹਰਿ ਸਿਮਰਿ
ਸਿਮਰਿ ਅਨੰਦ ਕਰਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਪੂਰਨ ਪੈਜ
ਰਖਾਈ ।

ਧੀਮੀ ਤੇ ਟਿਕਵੀਂ ਸੁਰ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਹੋਗਈ, ਤੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ, ਜਲ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਅੱਖੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਟੱਪਕਣ ਲਗਾ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਇਕ ਰਸ ਟਿਕੇ ਰਹੇ, ਜੋ ਕਥਨ ਤੇ ਲਿਖਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਖੁਲ੍ਹੇ। ਸਾਹਮਨੇ ਬੈਠੇ ਨਿਰਮਾਨ ਗਵੱਯੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਇਉਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਤੁੱਕਾਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ—

ਕੀਰਤਨ ਨਿਰਮੋਲਕ ਹੀਰਾ। ਆਨੰਦ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ।

ਤਬਾ— ਹਉ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਈ ਤੇਰੇ ਨਾਵੈ।

ਜਿਸਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਲਇ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ,

ਸੋ ਜਸ ਤੇਰਾ ਗਾਵੈ।

—o—

ਨਾਲ ਹੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹੀ “ਅਨੰਦਪੁਰ” ਆਕੇ ਟਿਕੇ, ਤੇ ਨਿਤ ਸਾਨੂੰ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰੇ। ਭਾਈ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ਼ਕਾਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜਦੋਂ ਅਰੋਗ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਕੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ, ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਫਲ ਹੋਇਆ।

ਦੋਹਰਾ

ਆਠ ਪਹਿਰ ਜਪ ਨਾਮ ਕੋ ਵੇਹਲ ਕਰੇ ਰੁਚ ਧਾਰ ।
ਆਸਾ ਵਾਰ ਸੁਣਾਇ ਨਿਤ ਯਾਂ ਬਿਧ ਭਯੋ ਉਧਾਰ ।
(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੧੫, ੨੮)

ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ

ਇਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕਪੂਰਥਲੇ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰ: ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਵਡੇ ਅਫਸਰ ਸ੍ਰ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਸ੍ਰ: ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਝੂਠੀ ਚੁਗਲੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ੍ਰ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਆਪ ਦੇ ਕੱਤਲ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਿਰ ਲਗੇ ਪਏ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਚਾਰੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੈਦ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਸ੍ਰ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, ਤਾਂ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਨੱਸ ਗਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੜਨ ਲਈ ਸ੍ਰ: ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੇ ੨੦੦ ਸਵਾਰ ਦੁੜਾ ਦਿਤੇ। ਸ੍ਰ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਾਉ ਨ ਦੇਖਦੇ ਹੋਇਆਂ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਵੜਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲੀਤਾ, ਤਾਂ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਅਗੇ ਪਿੱਛੇ ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਤੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸ੍ਰ: ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੌਤ ਨੇੜੇ ਦਿਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਮਨ ਹੋਏ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੁਖਨਾਂ ਭੀ ਸੁਖੀ, ਕਿ ਜਾਨ ਬੱਚ ਜਾਏ ਤਾਂ ਏਹੋ ਘੋੜਾ ਜਿਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹਾਂ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਾਂਗਾ।

ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਉਧਰ ਇਹ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਜੋ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਮ ਗੜ੍ਹੀਏ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗਲੋਂ ਗੁੱਸਾ ਕਰਕੇ

ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸਿਓਂ ਤੋਪਚੀਆਂ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ ।
 ਅਤੇ ਹਫੜਾ ਦਫੜੀ ਪਾਕੇ ਸਾਰੇ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾ ਪੁੰਡਾ ਦਿਤਾ ।
 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਅਪਨੀ ਮਦਦ ਉਤੇ ਆਏ
 ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਤ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਬਾਹਰ
 ਨਿਕਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਰਾਹੇ ਪੈ ਗਏ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ
 ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਨਿਵਾਜਿਆ ਤੇ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ
 ਅਰਦਾਸਾ ਦੀ ਅਤੇ ਸੁਖਨ ਸਬੰਧੀ ਦਸ ਕੇ ਘੋੜਾ ਅਰਪਨ ਕਰ
 ਦਿਤਾ । ਭਾਵੇਂ ਹਜ਼ੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੈਣਾਂ
 ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ
 ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ
 ਰਹੇ । ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਉਤੇ
 ਕਾਬਜ਼ ਹੋਗਏ ਤਾਂ ਉਥੇ ਭੇਜ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਜਿਥੇ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੀ
 ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗਾ ਨਾਮਨਾਂ ਖਟਿਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ
 ਰਾਮ ਗੜ੍ਹੀਆ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ।

ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਉਣਾ

“ਕਾਦਰਾਬਾਦ” (ਗੁਜਰਾਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਇਕ
 ਪੇਸ਼ੀ ਨੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ
 ਜੀ ਦੇ ਧਾਰਮਕ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਸੁਣੀ, ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ
 ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆਇਆ । ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ
 ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਰੂਹਾਨੀ ਨੇਤ੍ਰ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਭਰੇ ਮੁਖੜੇ, ਅਤੇ ਸੰਦਰ ਸਜੀਲੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਤਾਬ ਨ ਝੱਲ ਸਕਿਆ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਕੇ ਢੇਹ ਪਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਭਗਤੀ ਦਾ ਕੀ ਸਰੂਪ ਹੈ ? ਤੇ ਭਗਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿਚ ਭਗਤੀ ਦੇ ਨੌਂ ੯ ਸਰੂਪ ਦਸੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਹ ਹਨ—

- (੧) ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜੱਸ ਸੁਣਨਾ, (੨) ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ,
- (੩) ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, (੪) ਚਰਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਇਸ਼ਟ ਦੀ,
- (੫) ਧੂਪ ਦੀਪ ਮੁਸ਼ਪ ਨਾਲ ਪੂਜਾ (੬) ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਿਮਸਕਾਰ,
- (੭) ਇਸ਼ਟ ਨੂੰ ਮਾਲਕ ਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੇਵਕ ਜਾਨਣਾ।
- (੮) ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਨੂੰ ਸਖਾ, ਮਿਤ੍ਰ ਸਮਝਨਾ।
- (੯) ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ ਦਾ ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ।

ਇਹ ਨੌਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਤੇ ਪਰਾ ਭਗਤੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਨ—

- (੧) ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਐਸਾ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਜੋ ਬਾਹਰੋਂ ਸਰੀਰ ਤਕ ਦੀ ਸੁੱਧ ਭੀ ਭੁਲ ਜਾਣੀ ਤੇ ਮਸਤਾਨੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਭਾਣੇ ਬਾਵਰਾ, ਦੀਵਾਨਾਂ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਇ ਤੇ “ਅੰਦਰੋਂ ਸਿਆਣਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਭੋਲਾ ਹੋਵੇ।”

ਅਹਿਨਿਸ ਜਾਗੇ ਨੀਦ ਨ ਸੋਵੈ ।

ਸੋ ਜਾਣੈ ਜਿਸ ਬੇਦਨ ਹੋਵੈ ।

ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰ ।

ਵੈਦ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕਾਰੀ ਜੀਉ ।

(ਗੁਰ ਬਾਣੀ)

ਇਹਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ—

(੨) ਮਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਮਿਟਾਕੇ, “ਨਾ ਕੋਈ ਬੈਰੀ ਨਹੀ ਬੈਗਾਨਾ, ਸਗਲ ਸੰਗ ਹਮਕੋ ਬਨ ਆਈ” ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹੇ । ਅਤੇ ਉਸਤਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਚਿੰਤਾ, ਪਾਖੰਡ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਤੇ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਵਿਚ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਪਾਨੀ ਵਿਚ ਮੱਛੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲੀਨ ਜਾਣੇ । ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਤਾਰ (ਲਿਸ਼ਕ) ਦੇਖਦਾ ਹੋਇਆ, ਦੁਬਧਾ ਨੂੰ ਮੇਟ ਕੇ ਜੋਗ ਭੋਗ ਤੋਂ ਉਚੇਰੇ “ਸਹਿਜੇ ਹੋਇ ਸੋ ਹੋ” ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖੇ, ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਗੁਰ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਸਮਝੋ—

ਸੂਖ ਸਹਿਜ ਆਨੰਦ ਵੁਠੇ ਤਿਤ ਘਰ ।

ਆਵਨ ਜਾਨਾ ਰਹੇ ਜਨਮ ਨ ਤਾਹਿ ਮਰ ।

ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਕ ਇਕ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਇਆ ।

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ ਨਾਨਕ ਸਚ ਸਮਾਇਆ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜੀਵਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਾਮ “ਪਰਾ ਭਗਤੀ” ਹੈ । ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਉਕਤ ਦੋਵੇਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਆਸ੍ਰਿਤ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਰੇਮਾ ਭਗਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਸੇ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਅਪਨਾਂ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਲਗਾ ।

ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਸਤਾਨੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋ ਜਾਣੀ

ਉਕਤ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਿਉਂ ੨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਟੈਹਲ ਕਮਾਉਣੀ ਕੀਤੀ ਤਿਉਂ ੨ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਮਸਤਾਨੀ ਦੀਵਾਨੀ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਕਿਸੇ ੨ ਦਿਨ ਤਾਂ ਐਸਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਸ ਵਟਾਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁੰਡੇ ਹੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਆਂਗ ਬਨਾਂਦੇ ਹਨ । ਤਿਵੇਂ ਕਦੀ ਮੱਛ ਕੱਛ, ਕਦੇ ਬ੍ਰਹਮਾ-ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਕਦੀ ਸ਼ਿਵਜੀ ਬਣਕੇ ਗਲ ਵਿਚ ਸੱਪ ਲਟਕਾਂਦਾ। ਕਦੀ ਬਿਆਸ ਜੀ ਬਣਕੇ ਭਾਗਵਤ ਦੀ ਕੱਥਾ ਸੁਣਾਂਦਾ । ਕਦੀ ਧੰਨਾਂ ਜੱਟ ਬਣਕੇ ਠਾਕਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਹਿਆਂ ਦਾ ਧੂਪ ਧੁਖਾਂਦਾ । ਕਦੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਬਣਕੇ ਅਕਾਲ ੨ ਗਜਾਦਾ ਤੇ ਜਿਸਤਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਮਨ ਦੀ ਮੌਜ ਹੁੰਦੀ ਉਹੀ ਕੁਝ ਬਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਆ ਜਾਂਦਾ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ ਇਕ ਗਲ “ਗੁਰ ਦਰਬਾਰੀ ਸੁਬਰਾ” ਜੀ ਵਾਂਗੂੰ ਰਮਜ਼ ਵਾਲੀ ਜਰੂਰ ਹੁੰਦੀ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੰਨ੍ਹਾਂ ਭੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਉਤਾਰਨੀ ਠੀਕ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਕੰਮ

ਛੱਡ ਦੇਹ । ਪਰ ਉਤਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪ “ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਰੂਪ” ਕਦੀ ਰਾਮ, ਕਦੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਦੀ ਬਾਵਨ, ਕਦੀ ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਬਣ ਕੇ ਭੇਖ ਵਟਾਂਦੇ ਰਹੋ ਹੋ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਨ ਦੀ ਮੰਜ ਕਰਨ ਥੀਂ ਕਿਉਂ ਰੋਕਦੇ ਹੋ ? ਇਸ ਦੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਇਸ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕੁਝ ਨ ਕਿਹਾ ਤੇ ਇਹ ਅਪਨੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੱਤਾ ਹੋਇਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਇਕ ਰੁਪਯਾ ਧਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਪੁਛਨ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸੁਖਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਰੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਆਖਿਆ—ਸਾਧਾ ! ਜਦੋਂ ਤੇਰੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦਰਦ ਪਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਦੇ ਨੇ ਪੰਜ ਰੁਪੈ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ੧) ਰੁਪਿਆ ਆਨਕੇ ਦਿੰਦਾ ਏਂ ? ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਮਜ਼ੂਰੀ ਕਰਾਕੇ ਨ ਦਿਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਦੱਸ ? ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਦਿਲ ਕਿਤਨਾਂ ਦੁਖੇਗਾ ?

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਾਧੂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ੫) ਨਕਦੀ ਸੁਖਨ ਦੇ ਅਤੇ ੧।) ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਵਜੋਂ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਕੰਮੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤੇਰੇ ਭਲੇ ਲਈ ਤੇਰੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੇ ਨ ਦੱਸਦੇ ਤਾਂ ਤੂੰ ਗੁਰੂਘਰ ਵਿਚ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾ ਜਾਨਦਾ ਤੇ ਤੇਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਉਠ ਜਾਂਦਾ ।

ਇਕ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ

ਸ੍ਰੀ “ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ਦਾ ਇਕ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ-
ਜ਼ਾਦਾ ਭੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੁਣਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ
ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਪਨੇ
ਪਾਸ ਹੀ ਟਿਕਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ
ਕੁਝ ਪੜ੍ਹਿਆ ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਸਿਆਣਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਕੀਰਤਨ ਦੀ
ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ
ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਭੀ ਸੁਣਿਆਂ ਕਰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਕਿਸੇ ਮੰਤਰ ਜੰਤਰ ਦੀ
ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਕੱਥਾ ਸਮੇਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਨ
ਪੁੱਜ ਸਕਿਆ । ਅਤੇ ਨਾ ਪੁੱਜਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਚੇ ਸਚ ਦਸ
ਦਿਤਾ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅਪਣਾ ਇਹ
ਪੁਣ ਦਸਦੇ ਸਓ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਤਨੇਮ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ
ਅੰਨ ਜਲ ਨਹੀਂ ਛੱਕਦੇ, ਪਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅੱਜ ਹੋਰ
ਹੀ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹੇ, ਇਹ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ।
ਮੁਸਕਾਵਤ ਪ੍ਰਭ ਬਚਨ ਬਖਾਨੇ, ਤੁਮ ਨਿਜ ਗੁਰ ਕਿਉਂ ਤਿਆਗੇ?
“ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ” ਖਜ਼ਾਨਾਂ ਗੁਰ ਹੈ, ਜੋ ਅਤੋਟ ਰਸ ਪਾਗੇ ?
ਚਾਰ ਬੇਦ ਕੇ ਸਾਰ ਕਾਢ ਕੈ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵਾਕ ਉਚਾਰੇ ?
ਤਾਂਕੋ ਤਿਆਗ ਕੀਨ ਕਿਹ ਕਾਰਨ, ਬਾਹਿਰ ਭਰਮਨ ਧਾਰੇ ?
ਗਊ ਪੂਤ ਗੋਰਨ ਕੇ ਮਾਹੀ, ਫਿਰ ਹੈ ਡੋਲਤ ਭੂਖਾ ?
ਮਾਤ ਬਿਨਾਂ ਕੋ ਖੀਰ ਨ ਦੈ ਹੈ, ਤਿਮ ਗੁਰ ਬਿਨ ਸਹ ਦੂਖਾ ?
ਕੇਵਟ ਬਿਨਾਂ ਨੌਕਾ ਕਾ ਕਰਈ, ਨਾਰ ਕਿ ਪਤੀ ਬਿਨ ਪੂਤੰ ?
ਪੰਖ ਬਿਨਾ ਪੰਖੀ ਬਿਲਲਾਵਤ, ਗੋ ਦੁਧ ਹੀਨ ਕਸੂਤੰ ?

ਪਾਂਵ ਬਿਨਾਂ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਿਨ ਸੂਰ, ਕਹਾਂ ਬਲ ਹੋਈ ?
 “ਗੁਰਬਾਣੀ” ਬਿਨ ਭਰਮਤ ਸਿੱਖ ਜੇ ਸੂਖ ਨ ਪਾਵਤ ਕੋਈ ।?

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸਾਖੀ ਭੀ
 ਸੁਣਾਨੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ
 ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?

ਸਾਖੀ--ਇਕ ਸਮੇਂ ਗੁਸਾਈਂ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ ਜੀ ਜੋ ਧਨਸ-
 ਧਾਰੀ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਨ, ਬ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਵਿਚ
 ਗਏ । ਤਾਂ ‘ਮੋਰ ਮੁਕਟ’ ਸਹਿਤ “ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ” ਜੀ ਦੀ
 ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸੀਸ ਝੁਕਾਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਨ
 ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਮੁਸਕ੍ਰਾਂਦੇ ਹੋਇ ਇਹ ‘ਦੋਹਿਰਾ’ ਪੜ੍ਹਿਆ—

ਕਾ ਕਹੂੰ ? ਛਬ ਆਜ, ਕੀ ਭਲੇ ਬਿਰਾਜੇ ਨਾਥ ।

ਤੁਲਸੀ ਮਸਤਕ ਤਬ ਨਿਵੇ, ਧਨਸ਼ਬਾਨ ਲਿਹੁ ਹਾਥ ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਲਸੀ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖੀ ਤਾਂ
 ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ “ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ” ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ
 ਉਸਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ-
 ਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ
 ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ
 ਕੀਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਵਜੋਂ ਫੇਰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ
 ਨਦੀ ਕੰਢੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਪਾਰ
 ਕਰਨ ਲਈ ਹੀ ਹਨ, ਪਰ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ
 ਹੋਵੇ ਉਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿਚ

ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਹਿਤ ਆਪ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ ਹੈ । ਜੋ ਜਗਤ ਚਾਨਣ ਤੇ ਮੁਕਤਿ,
ਭੁਗਤਿ, ਜੁਗਤ ਦੀ ਦਾਤੀ ਹੈ । ਏਸ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀਦਾਰ, ਵੀਚਾਰ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਹੀ ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਭਲਾ ਹੋ ਸਕੇਗਾ । ਇਸ
ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਆਪ ਨੇ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ
ਕੀਤਾ ॥

ਦੇਹਿਰਾ

ਤਸ ਵਿਧ ਕਲਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਵੱਪ ਧਾਰਿਓ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ।
ਸਭ ਜੀਵਨ ਕਲਿਆਨ ਹਿਤ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਸੁਧਾਰ ।

ਸੋਰਠਾ

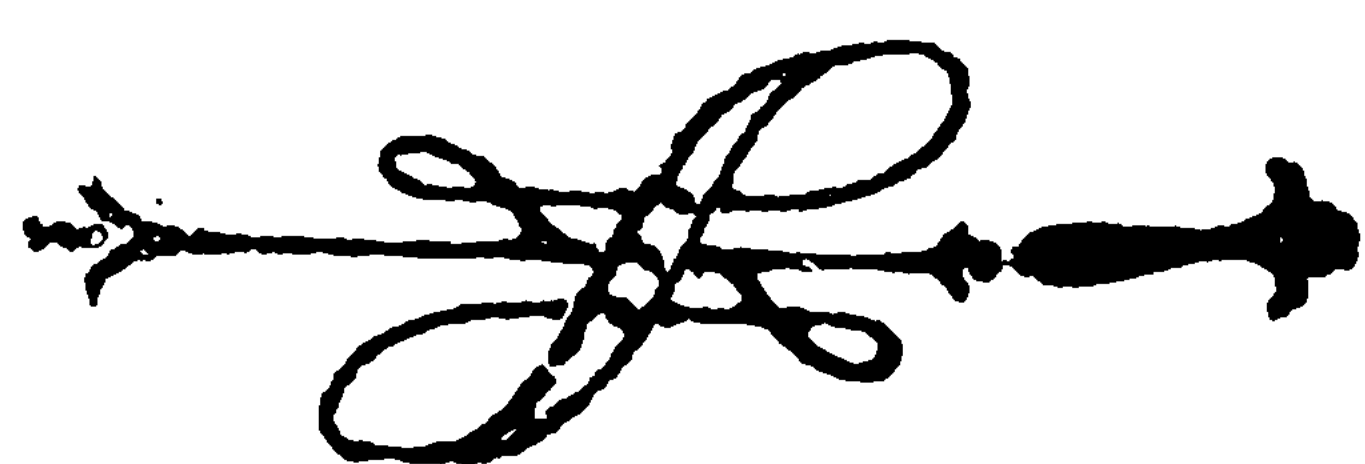
ਪਢਤ ਸੁਖਾਲੀ ਜਾਨ, ਵੇਦ ਤੱਤਵ ਆਸ਼ਾ ਜਿਸੇ ।
ਪਾਠ ਕਰੇ ਸਵਧਾਨ, ਜੀਵਤ ਭੁਗਤਿ, ਮੁਕਤਿ ਮਰੇ ।
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬੇਦਿ, ਸੁਨ ਬਚਨ ਬੇਦੀਸ਼ ਕੇ ।
ਮਨ ਧਰ ਮਿਟਿਓ ਖੇਦ, ਲਾਗੀ ਲਿਵ ਗੁਰ ਨਾਮ ਮੈ ।
(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿਃ ੧੫)

ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕੁਸ਼ਟ ਦੂਰ ਕੀਤਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਅਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ
ਕੁਸ਼ਟੀ ਸੀ । ਰਾਹ ਆਉਂਦੇ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲਿਆ
ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੁਜਨ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜੇਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ
ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਸ ਵਰਤੇ ਹੋਏ ਜਲ ਨਾਲ ਫਿਰ ਮੈਂ ਭੀ ਇਸ਼ਨਾਨ
ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਭਾਵੇਂ

ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ, ਅਰ, ਅਜ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਜਾਨ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਆਇਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਦੋਬਾਰਾ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਲਗ ਪਏ । ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਤੇ ਕੋਈ ਲੱਜਿਆ ਨਾ ਕੀਤੀ, ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਸਤੂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਚੌਂਕੀ ਤੋਂ ਡਿਗਦੇ ਜੱਲ ਦੇ ਬੁੱਕ ਭਰ ੨ ਕੇ ਅਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪਾਨ ਲਗ ਪਿਆ, ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਡਿੱਗੇ ਜਲ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਚਿਕੜ ਭੀ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਮਲ ਲੀਤਾ । ਨਾਲ ਦੇ ਸਾਥੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਪੁਛਨਾਂ ਕੀਤਾ । ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ- ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਹ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਔਸ਼ਧੀ ਹੈ । ਆਪ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਭੀ ਫਿਰ ਪੁਛਦੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਈ ਹੇਠਾਂ “ਚਰਨ ਗੰਗਾ” ਵੱਗ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਾਹ, ਤੇ ਉਥੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ । ਤੇਰਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਭਾਈ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ “ਚਰਨ ਗੰਗਾ” ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਸਰੀ ਰਕੰਚਨ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਰੋਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ । ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੱਧ ਗਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲਗਾ । ਆਪ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਤਬੇਲੇ ਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਚੌਂਕੀਦਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਦਸਿਆ ਜੋ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਕੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿਆ ਫਿਰ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ।

ਸੋਢੀ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁਤਰ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ

ਸ੍ਰੀ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੋਢੀ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ* ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ- ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੇਰੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਵਰਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ, ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਜਗਤ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਨਾਵੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੇਹਰਬਾਨ ਹੋਏ। ਫੁਰਮਾਇਆ ਤੁਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਦੀ ਮੁਰਾਦ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨਗੇ। ਪੁਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੋੜੀ ਆਪਨੇ ਆਪ ਵਿਚ ਉਹ ਨ ਸੰਭਲ ਜਾਏ ਕਿਸੇ ਮਲੇਛ ਨਾਲ ਨਾਂ ਭਿਟਨਾ ਪਾਏ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਨਿਤ ਕਰਆਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾਂ, ਇਉਂ ਵਰਦਾਨ ਪਾਕੇ ਸੋਢੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਆਕੇ ਘਰ ਭੀ ਸੁਣਾਈ। ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਦੁਪੱਟੇ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਆਨਕੇ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ। ਤੇ ਫਿਰ ਨਿਤ ਲਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਬਾਲਕ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਸੋਢੀ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਦੇ “ਜੋਦੀ” ਜੋ ਵਾਰਸ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਲੀਨ ਭਾਵਨਾਂ ਉਤੇ ਤੇਲ ਪੈਗਈ, ਤੇ ਦਿਲ ਹੀ ਦਿਲ ਵਿਚ ਕੁੜਨ ਲਗੇ, ਅਤੇ ਮੰਦੀਆਂ ਗੋਦਾਂ ਗੁੰਦਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

*ਇਹ ਸੋਢੀ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਭੀ ਸੋਢੀ ਸ਼ਾਮ ਚੰਦ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਅਤੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤਰ ਸਨ। ਸੋਢੀ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਆਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸਰਕਾਰ ਅਖਵਾਏ ਸਨ। ਅਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੋਢੀ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਸਤ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਬੇਟੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸੋਢੀ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸਰਨ ਸਿੰਘ ਸਨ।

ਇਕ ਵੇਰੀ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਲਈ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰ ਗਏ। ਪਰ ਸ਼ਰੀਕਾਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਗਯਾ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ, ਅਪਨੀਆਂ ਘਰ ਵਾਲੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸੋਢੀ ਜੀ ਦੀ ਸਿੰਘਣੀ ਨੂੰ ਟੋਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ? ਜੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਰੋੜ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੀ ਹੋਈ ਬੇਦੀ ਬਾਬੇ ਦੀ ਚਰਨੀ ਜਾ ਪਾਂਦੀਏਂ? ਇਹ ਵਿਚਾਰੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿਚ ਫੱਸ ਗਈ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਹਥੀਂ ਚੁਕਾਕੇ ਬਾਲਕ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਸ਼੍ਰੀਕਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗਿਣੀ ਮਿੱਥੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਉਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋੜੀਂ ਪੁਜਨ ਹੀ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਅਤੇ ਇਕ ਮਲੀਨ ਜਹੇ ਮਲੇਛ ਨਾਲ ਛੁਹਾਕੇ ਘਰ ਮੋੜ ਭੇਜਿਆ। ਮਾਤਾ ਨੇ ਦੁੱਧ ਪਿਆ ਕੇ ਪੁਤ ਨੂੰ ਸੁਆਇਆ ਪਰ ਉਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਦਾ ਦੀ ਨੀਂਦਰੇ ਸੌਂ ਗਿਆ, ਮੁੜ ਨਾ ਜਾਗਿਆ ਅਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿੱਟ ਸਿਆਪਾ ਪੈ ਗਿਆ।

ਇਹ ਹਾਲਤ ਘਰ ਵਿਚ ਵਰਤ ਚੁਕੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸੋਢੀ ਜੀ ਭੀ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਰੋਂਦੀ ਕੁਰਲਾਂਦੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ। ਹੁਣ ਹੋਰ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਲੋਥ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈ ਆਏ ਤੇ ਵਿਥਿਆ ਦਸ ਦਿਤੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ- ਇਹ ਇਕ ਉੱਚ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸੀ। ਜੇ ਧੁਰੋਂ ਭੇਜੀ ਹੋਈ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਮਲੇਛ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਦੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਕਰਾਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਾਹਲ

ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮ ਪਾਏਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇਗਾ । ਤੁਸਾਡੇ ਘਰ ਭੀ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਦੇ ਪੁਤਰ ਹੋਰ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਖੋਗੇ ।

ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀਆਂ ਦੀ ਈਰਖਾ

ਇਥੇ ਸ੍ਰੀਅਨੰਦਪੁਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਤਿ ਵੱਧਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਝੁਕਾਉ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਸੋਢੀਆਂ ਦਾ ਦਿਲ ਥਾਂਇ ਨ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਲਗੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨ । ਇਕ ਦਿਨ ਮਿਲਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ—ਕਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸੋਢੀਆਂ ਦਾ ਹੈ । ਇਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਰਹਿਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ ਤੁਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਸਹਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਆਪ ਦੀ ਈਰਖਾ ਬਿਅਰਥ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਨੀਯਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੁਸਾਡੀ ਕਿਸੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਭਰਮਾਕੇ ਅਪਨੀ ਪੈਰੀਂ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੈ—

ਗੋਂਦ ਪੜੀ ਮੈਦਾਨ ਮੈਂ ਜੋ ਜੀਤੈ ਲੈ ਜਾਇ ।

ਜੋ ਜੀਤੈ ਸਭ ਸੰਗਤੀ ਲਾਗੈ ਤਿਨ ਕੈ ਪਾਇ ।

ਭਾਵ—ਸਤਿਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਵਾਲੀ ਸੋਝੀ ਤੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰੂਪੀ “ਗੋਂਦ” ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਪਈ ਹੈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਰਾਸਤ ਨਹੀਂ । ਜਿਹਦੀ ਕੰਢ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ

ਦੀ ਥਾਪੀ ਹੋਵੇਗੀ ਉਹ ਜਿੱਤ ਲਏਗਾ ਤੇ ਸੰਗਤ ਭੀ ਉਸੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਏਗੀ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਗਹਿਲਾ ਸਿੰਘ, ਨੱਥਾ ਸਿੰਘ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਮਹਾਰਾਜ, ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਬੇਦੀ, ਸੋਢੀ, ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹਨ । ਅਸੀਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ । ਪਰ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀ ਵਾਲੇ ਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਬਾਇਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਦਿਖਾ ਦੇਵੇ ? ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਉਸ ਉਤੇ ਪਤੀਜਾਂਗੇ । ਇਹ ਗਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਸਾਰੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ, ਕੋਈ ਨ ਬੋਲਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਕੋਈ ਕੁਝ ਦਿਖਾ ਭੀ ਦੇਵੇ, ਫਿਰ ਭੀ ਤੁਸਾਂ ਨਹੀਂ ਪਤੀਜਣਾ । ਤਾਂ ਗਹਿਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਜੇ ਨ ਪਤੀਜੇ ! ਉਹ ਮਲੇਛ ਕਹਾਇ ।

ਯਥਾ—ਤਿਨੋ ਕਿਹਾ ਜੋ ਨ ਪਿੱਖ ਮਾਨੈ ।

ਯਮਨ ਕਹਾਵੈ ਸਿਖ ਨ ਬਖਾਨੈ ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੧੬ ਚੌ: ੫੩)

ਇਉਂ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਹੱਸਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਕਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਘੜੀ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੇ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ (ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਦਸਿਆ) ਏ ਜੋ ਕੁਝ ਦੇਖੋਗੇ, ਦਸਨਾਂ ਰਾਤ ਪਈ ਤਾਂ ਮੋਹਲੇ ਧਾਰ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਣ ਲਗੀ, ਜੋ ਪ੍ਰਭਾਤ ਸਮੇਂ ਬੰਦ ਹੋਈ । ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਦੀ ਪੱਸ ਡਿੱਗੀ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਧਮਾਕਾ ਹੋਇਆ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਧਰ ਖਿੱਚੀ ਗਈ । ਤੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ “ਕੜਾਹੇ” ਅਤੇ ਤੀਰਾਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ, ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਕੁਝ

ਦੇਗੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੀ' ਪਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਇਕ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹੰਗ ਭੀ ਸੀ ਉਸਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਚੁਕ ਲੀਤੇ ਹੋਰ ਉਥੇ ਹੀ ਛੱਡਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਏ।

ਸਵੇਰੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਕਹਿਨ ਲਗੇ ਹੋਰ ਕੀ ਦੇਖਨਾਂ ਸੀ, ਬਾਰਸ਼ ਨਾਲ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਕਈ ਵੇਰਾਂ ਪੱਸਾਂ ਢੇਂਹਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਹੁਣ ਭੀ ਡਿੱਗੀ ਹੈ ਇਤਨੀ ਜੇਹੀ ਗਲ ਪਿਛੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਰਧਾਲੂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਤਾਂ ਹੱਸ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ. ਹੋਵੇ ਯਾ ਨ ਹੋਵੇ? ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਅਪਨੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਅਖਵਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ। ਉਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਪਿਛੋਂ ਜਦ ਕਦੀ ਭੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਹ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਦਿਲ ਲਗੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਸਲਾਮ” ਦੇਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਪੜੋਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਇਕ ਭਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਦੀ ਆਵਾ ਜਾਈ ਤੇ ਮਨੋ ਕਾਮਨਾਂ ਪਾਂਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਭੀ ਬਹੁਤ ਭਰੋਸਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੱਥਾਂ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ। ਇਹ ਕਿਰਸਾਨੀ ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਵਡਾ ਕੁਟੰਬ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਮਦਨ ਥੋੜੀ ਤੇ ਖਰਚ ਵਧੇਰੇ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਤੇ ਚਿੰਤਾ-ਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਤੋਂ ਤਰਸ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਧਨ, ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੇਕੇ ਇਸ ਦਾ

ਦਲਿਦਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਣ ਬ੍ਰਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕੀ
ਭੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨ ਲਗੇ ।

ਪਰੇਮੀ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਪਨਾ

“ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ” ਨਾਮੀ ਇਕ ਨੇਮੀ ਪਰੇਮੀ ਸ੍ਰੀ ਪਟਨਾਂ
ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਇਕ ਰਾਤੀ ਇਹਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ
ਅਪਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਤੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ
“ਅਨੰਦਪੁਰ” ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ
ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣੋ । ਇਸ ਦੀ ਔਖ ਖੁਲ੍ਹੀ,
ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਆਪਨੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ
ਉਸਨੇ ਭੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਅਪਨੀ ਵਲੋਂ ੧
ਕੀਮਤੀ ਕੋਲ, ੧ ਗੈਂਡੇ ਦੀ ਢਾਲ ਹੀਰੇ ਜੜ੍ਹਤ, ਇਕ ਮੁੰਦਰੀ
(ਛਾਪ) ਸੋਨੇ ਦੀ ਤੇ ੨੧ ਮੋਹਰਾਂ ਦੇਕੇ ਜਾਨ ਵਾਲੇ ਚਾਰ ਹੋਰ
ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਟੋਰ ਦਿਤਾ । ਇਹ
ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਸਫਰ ਕੱਟਦਾ ੨ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ
ਪੁਜਾ ਤੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ, ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ
ਸ੍ਰੀ ਤਖਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਅਰਦਾਸੇ ਸੁਧਾਇ । ਅਤੇ ਫਿਰ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ । ਚਿਤ ਖਿੜ ਗਿਆ ਤੇ ਥਕੇਵਾਂ
ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਜਾਣਿਆਂ । ਇਸ ਨੇ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ ਉਪਰੰਤ ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ
ਵਲੋਂ ਦਿਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ
ਪਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ
ਬੈਠ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕੱਥਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਵਣ ਕਰਦਾ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਭੋਗ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀਉ, ਅਪਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਵੇਂ ਇਥੇ ਪੁਜ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸੁਫਲ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਤਿਵੇਂ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਦਸ ਕੇ ਮੇਰੀ ਸੰਸਾਰ ਯਾਤਰਾ ਭੀ ਸੁਫਲ ਬਨਾਵੇ। ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਤੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਫਲ ਬਨਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਚਾਹਦੇ ਹੋ, ਕਿ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਹੋਵੇ? ਤਾਂ ਇਕ ਮਨ ਹੋਕੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। “ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ” ਭੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ। ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਦਸਵੰਧ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰਨਾਂ ਅਤੇ ਤਨ ਹੰਗਤਾ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸਨਾ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਵਿਚ ਚੱਲ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ—

**ਗੁਰਸਿਖੀ ਬਾਰੀਕ ਹੈ ਖੰਡੇਧਾਰ ਗਲੀ ਅਤ ਭੀੜੀ
ਉਥੇ ਭੁਰਭੁਣਾ ਨ ਟਿਕ ਸਕੇ ਚੱਲ ਨ ਸਕੇ ਉਪਰਕੀੜੀ**

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮਾਂ ਹੋਰ ਭਿਆਨਕ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੋਕੀਂ ਦੰਭੀਆਂ, ਪਾਖੰਡੀਆਂ, ਦੇ ਢਾਹੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਗੁਰੂ ਭਰੋਸਾ ਛੱਡ ਬਹਿਣਗੇ ਤੇ ਕਾਮੀਆਂ, ਕਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ੨ ਮੁਖੋਂ ਗਿਆਨੀ ਕਹਾਉਣਗੇ। ਐਸੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਤਿਆਗ

ਕਰਕੇ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਵੀਚਾਰ
ਤੇ ਨਾਮ ਸ੍ਰਵਣ ਕਰਨਾਂ ਹੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀ ਰਹਿਣੀ
ਹੈ । ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਰਹਿਤ ਦੇ
ਰਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ
“ਵੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ” ਦਾ ਤੱਤਵ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ ।

ਯਾਂਹੀ ਕਰ ਹੇਵਤ ਨਿਸਤਾਰਾ । ਨਾਮ ਤੁਲ ਨਹ ਅਵਰ ਅਚਾਰਾ ।
ਬੇਦ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕੋ ਮੱਥ ਕੈ ਸਾਰਾ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਰਚ ਧਾਰਾ ।
ਤਾਂਮੈ ਨਾਮ ਵਡਾਈ ਗਾਈ । ਅਨਿਕ ਠੌਰ ਨਹ ਏਕ ਅਲਾਈ ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੧੬, ੧੧੧)

ਤਬਾ—“ਗੁਰ ਵਾਕ”

ਕੋਈ ਗਾਵੈ ਕੋ ਸੁਨੈ ਕੋਈ ਕਰੈ ਵੀਚਾਰ ।

ਕੋ ਉਪਦੇਸ਼ੈ ਕੋ ਦਿੜੈ ਤਿਸ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰ ।

ਕਿਲ ਵਿਖ ਕਾਟੈ ਹੋਇ ਨਿਰਮਲਾ,

ਜਨਮ ਜਨਮ ਮਲ ਜਾਇ ।

ਹਲਤ ਪਲਤ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਨਹ ਪੋਹੈ ਤਿਸ ਮਾਇ ।

ਸੋ ਸੁਰਤਾ ਸੋ ਬੈਸਨੋ ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਧੰਨਵੰਤ ।

ਸੋ ਸੂਰਾ ਕੁਲਵੰਤ ਸੋ ਜਿਨ ਭਜਿਆ ਭਗਵੰਤ ।

ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਹਮਨ ਸੂਦ ਵੈਸ ਉਧਰੈ ਸਿਮਰ ਚੰਡਾਲ ।

ਜਿਨ ਜਾਨਿਆ ਪ੍ਰਭ ਅਪਨਾ ਨਾਨਕ ਤਿਸਹਿ ਰਵਾਲ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਤਮ ਰਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ, ਕਈਕ ਦਿਨਾ ਮਗਰੋਂ ਇਹ
ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ
ਇਹਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ਿਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਥੀ ਮੁੜ ਕੁਲਗ੍ਰਾਂਉਂ ਆਇ

“ਸਾਨੇ ਵਾਲ” ਦੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜੱਸ
ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਇਕ ਘੋੜਾ ਕਈ ਪੁਸ਼ਾਕੇ
ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ । ਇਤਨੀ ਭੇਟਾ ਆਈ ਸੁਣਕੇ ਸੋਢੀ
ਫੇਰ ਖੁਣਸਾਇ, ਤੇ ਕਹਿਣ ਲਗੇ- ਇਸ “ਬਲੇਦੀ” (ਬੇਦੀ ਦੀ
ਥਾਂ ਨਰਾਦਰੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤ ਕੇ) ਦੇ ਇਥੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੋ ਭੀ
ਸੰਗਤ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਉਸੇ ਨੂੰ ਜਾ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਹੈ ।

ਸੋਰਠਾ

ਸੋਢੀ ਪੇਖਤ ਤਾਂਹਿ, ਮਤਸਰ ਧਰ ਸਭ ਮਿਲ ਕਹਿਤ ।

ਯਾਂਹਿ ਬਲੇਦੀ ਆਹਿ, ਸਭ ਸੰਗਤ ਯਾਂ ਕੋ ਮਿਲੇ ।

(ਗੁ: ਜ: ਹੁ:ਧਿ: ੧੭, ੭੬)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖਿਝਦੇ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਰਾਹੀਂ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ, ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਥੇ
ਚਲੇ ਜਾਓ । ਤੁਸਾਡਾ ਵਧੇਰੇ ਇਥੇ ਰਹਿਣਾਂ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰ
ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸੋਢੀਆਂ ਦਾ ਹੈ

ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਅਸੀਂ ਤਾਂ
“ਬੇਦੀ” ਹਾਂ । ਅਤੇ ਬੇਦਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਾਡੇ

ਵਡਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਦੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਬੇਦੀ ਹਨ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਵਿਚੋਂ “ਬੇਦ” ਗਿਆਨ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਨਿਕਲਨਗੇ । ਪਰ ਜਿਥੇ ਤੁਸੀਂ “ਬਲੇਦੀ” ਕਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਹੋਗੇ ਉਥੇ “ਬਲੇਦਾ” (ਝਗੜਾ) ਬਣਿਆ ਹੀ ਰਹੇਗਾ । ਲੈ ਅਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਵਸਦੇ ਰਹੋ । ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਜਾਗੀਰ “ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ” ਵਿਚ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਨਾਂ ਮੰਨਣ ਤੇ ਸ਼ਰਮਸ਼ਾਰੀ ਹੋਈ

ਫਗਣ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਹੋਲੇ ਮਹਲੇ ਦਾ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਜਾਨਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਟੂਰੀ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਚੈਂਕੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨਾਲ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ “ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ” ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਉਣਾ ਜਾਨ ਕੇ ਅਗੋਂ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ । ਪ੍ਰਸਪਰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਨਾਲ ਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਕਿ “ਆਪ ਸੰਗਤ ਜੀ” ਕੁਝ ਚਿਰ ਅਰਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਛੱਕਣ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਚਾਲੇ ਪਾਓ ।

ਪਰ ਇਸ ਸੰਗਤ ਦੇ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਸਨ, ਇਹ ਆਖਕੇ ਨ ਅਟਕੇ, ਕਿ ਅਗੇ ਬਹੁਤੇ ਦਿਨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਲਗ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਹੁਣ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪੁਜਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ । ਅਜੇ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਪੈਂਡਾ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਬੋਰ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ

ਚਲ ਪਈ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗੜੇਦਾਰ ਬਾਰਸ਼ ਭੀ ਹੋਣ ਲਗੀ ।
 ਕਪੜੇ ਭਿੱਜ ਗਏ ਤੇ ਬਿਛਾਂ ਦੀ ਓਟ ਵਿਚ ਸਿਰ ਲੁਕਾਈ ਕੀਤੀ
 ਮਸਾਂ ੨ ਮੀਂਹ ਬੰਦ ਹੋਣ ਉਤੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਤੁਰੇ । ਸੁਆਂਏਂ ਦੇ
 ਕਨਾਰੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਉਹ ਹੜ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਛੱਲਾਂ ਮਾਰਦੀ
 ਦੇਖੀ । ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਕਠਨ ਜਾਣਿਆਂ ਤਾਂ ਮੁੜ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਮਸਾਰ
 ਹੋਕੇ “ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ” ਹੀ ਆਨ ਪੁਜੇ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਰ ਆਈ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਹੀ ਚਾਉ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ । ਅਤੇ ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਲੰਗਰ
 ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
 ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਕੀਰਤਨੀਏਂ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ
 ਜੀ ਰਾਗੀ ਪਾਸੋਂ ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਣ ਕੀਤਾ । ਅਤੇ ਪਰੇਮ ਨਾਲ
 ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ।

---O---

ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਭਾਃ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ

ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਇਕ ਪਰੇਮੀ ਨੇਮੀ ਸਿੱਖ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ
 ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛਨਾਂ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਬੇਨਤੀ ਦਵਾਰੇ ਆਖਿਆ-
 ਮਹਾਰਾਜ ! ਸ਼ਾਂਤ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ । ਪਰ
 ਤੁੱਠੇ ਹੋ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਜਨਮ, ਮਰਨ ਦਾ ਰੋਗ ਕੱਟ ਦੇਵੋ । ਬਾਬਾ
 ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-ਭਾਈ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘਾ, ਸਾਰਾ “ਸੰਸਾਰ” ਹੀ
 ਰੋਗੀ ਹੈ ਅਤੇ “ਨਾਮ” ਹੀ ਦਾਰੂ ਹੈ, ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਤਾਂ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਦਾ ਰੋਗੀ ਹੈ । ਮਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਉਮੈ

ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਨੇ “ਵਡਾ ਰੋਗ” ਕੋਹੜ ਦੇ ਤੁਲ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਜਿਉਂ ਕੋਹੜ ਦਾ ਰੋਗ ਛੂਤ ਛਾਤ ਨਾਲ ਵੱਧਦਾ ਹੀ ਵੱਧਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਹਉਮੈ ਵਾਲੇ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਮਮਤਾ ਸੰਸਾਰਕ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਬੱਧਾ ਇਹ ਬਾਰ ੨ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ।

ਹਉਮੈ ਏਹੀ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੂਨੀ ਪਾਹਿ ।

(ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ)

ਤਾਂਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਲਈ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਚਾਹਵਾਨ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਬਾਰ ੨ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੇ—

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰ ।

ਹਾਰ ਪਰਿਓ ਤੋਹਿ ਦਵਾਰ ।

ਪੁਨਾਂ— ਅਬ ਕੀ ਬੇਰਾ ਬਖਸ ਬੰਦੇ ਕਉ,

ਬਹੁਰ ਨ ਭਵਜਲ ਫੇਰਾ ।

ਐਸੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ,

ਪੁਨਾਂ— ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਬਿਸਰ ਨ ਕਾਹੂ ਬੇਰੇ ।

ਕਬੀਰ ਕੇਸੋ ਕੇਸੋ ਕੂਕੀਐ ਨ ਸੋਈਐ ਆਸਾਰ ।

ਪੁਨਾਂ— ਰਾਤਿ ਦਿਵਸ ਕੇ ਕੂਕਨੇ ਕਬਹੂ ਕੇ ਸੁਨੈ ਪੁਕਾਰ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ੨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਦੀ ਤਾਂ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ ਜਾਏਗੀ। ਪੁਕਾਰੂ ਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹਉਮੈ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਹਉਮੈਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਅਵੱਸ਼ ਨਾਮ ਦਾ ਵਸੇਵਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਮਾਨਸਕ ਰੋਗ ਮਿਟ ਜਾਨੇ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂੰ ਨਾਹੀ,
ਅਬ ਤੂਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ।
ਅਨਲ ਅਗਮ ਜੈਸੇ ਲਹਿਰ ਮੈ,
ਉਦਧਿ ਜਲ ਕੇਵਲ ਜਲ ਮਾਹੀ।

ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਨਸਕ ਰੋਗੀ ਦਾ ਇਲਾਜ ਦਸਿਆ, ਪਰ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਥੀਂ ਬਚਨ ਦਾ ਛੀ ਉਪਰਾਲਾ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜਾ ਖਾਏ, ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਸਵੇਂ, “ਅਲਪ ਅਹਾਰ ਸੁਲਪ ਸੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ” ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਧੇਰੇ ਖਾਣ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸੌਣ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਰੋਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਨ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਅਰੋਗ ਰਹਿਣ ਦੇ ਇੱਛਾਵਾਨਾਂ ਪ੍ਰਥਾਇ ਹੀ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ ਹਨ—

ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗ੍ਰੀਬੀ ਆਵੈ।
ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,

ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜ ਨ ਜਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
 ਪਰ ਦਰਬੇ ਨੂੰ ਹਥ ਨ ਲਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆਂ
 ਪਰ ਨਿੰਦ ਸੁਣ ਆਪ ਹਟਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
 ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਕਮਾਵੈ ।
 ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
 ਥੋੜਾ ਸੋਵੇਂ ਥੋੜਾ ਹੀ ਖਾਵੈ ।
 ਗੁਰਮੁਖ ਸੋਈ ਸਹਿਜ ਸਮਾਵੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਲ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਮੇਹਰ
 ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਅਮਲੀ ਜੀਵਨ
 ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲਗਾ ।

—o—

ਰੰਗੜ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨੀਯਤ ਦਾ
 ਫਲ ਮਿਲਿਆ

ਇਕ ਦਿਨ ਕੁਝਕ ਸਿੱਖ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਆਪ “ਝੰਜਕੀ”
 ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਏ, ਇਥੇ ਆਪ ਦੀ “ਸੱਤਰ ਘੁਮਾਉ” ਜ਼ਮੀਨ
 “ਜੱਦੀ ਜਾਗੀਰ” ਸੀ, ਜੋ “ਰਾਜੇ ਭੀਮ ਚੰਦ” ਨੇ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ

ਕਲਾਧਾਰੀ” ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਪੱਟਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਹਿਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਈ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਬਟਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਮਾਫ, ਪਰ ਹੁਣ ਦਾ ਦੇਕੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਪੁਣ ਕਰੋ। ਪਰ ਰੰਗੜਾਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬੋਲਿਆ-ਜੀ, ਕੋਈ ਇਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੇਈਏ? ਜਿਧਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਹੀ ਆਪ ਦੇ “ਭਰਾ” ਬਾਬੇ ਹੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਵੋਗੇ ਤਾਂ ਦੇਆਂਗੇ, ਹੁਣ ਕੀਹਨੂੰ ਦੇਈਏ ਤੇ ਕੀਹਨੂੰ ਨ ਦੇਈਏ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ-ਤੁਸੀਂ ਅਨਾਜ ਹਾਜ਼ਰ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਵੰਡ ਲਵਾਂਗੇ। ਫਿਰ ਭੀ ਰੰਗੜਾਂ ਨੇ ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਭਲੇਮਾਨਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਬਤੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਬਰੋਬਰੀ ਕਰਨੀ ਤੁਸਾਡੇ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਮੂਰਖਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਾ ਮੰਨੀ ਅਤੇ ਉਲਟਾ ਕਹਿਨ ਲਗੇ, ਚਾਹੇ ਸਾਡਾ “ਸਰਬੰਸ” ਹੀ ਚਲਾ ਜਾਏ, ਫੱਕਾ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇਆਂਗੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੂਰਖਤਾ ਭਰੀ ਗਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਜੋ ਤੁਸਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ? ਉਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੈਸੇ ਤੁਮਰੀ ਭਾਵਨਾ ਮਨ ਮੈ। ਤੈਸੇ ਹੂੰ ਹੈ ਸੁਨ ਧਰ ਕੰਨ ਮੈਂ।

ਉਧਰਾਂ ਰੰਗੜਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਨੇ ਬਤੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ, ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਮੋੜਕੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਇਕ ਨ ਸੁਕੀ। ਰਾਤ ਪਈ

ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਖਾ ਪੀਕੇ ਸੁਤੇ, ਸਵੇਰੇ ਉਠੇ ਤਾਂ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਮੋਇਆ ਡਿੱਠਾ । ਪਿੱਟ ਸਿਆਪਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਕੀ ਬਣੇ ? ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਪੰਜ ਮੱਝਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚਰਨ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਪਹਾੜੀ ਤੋਂ ਡਿਗ ਕੇ ਮਰ ਗਈਆਂ । ਪੁਤਰ ਦੇ ਦੁਖ ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਦੇ ਘਾਟੇ ਇਹਦੀ ਵਹੁਟੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਚੰਗਾ ਘਾਉ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੜਪ ਕੇ ਉਹ ਭੀ ਮਰ ਗਈ । ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਬ੍ਰਾਦਰੀ ਨੇ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਕਿ ਸਾਰੇ “ਸਰਬੰਸ” ਲਈ ਜੋ ਤੂੰ ਮੰਗਿਆ, ਉਹ ਪਾਲਿਆ । ਹੁਣ ਅਪਨੀ ਭੁਲ ਮੰਨ ਕੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰ ਲੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦੇਆਂਗੇ। ਕਿ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸਰਾਪ ਸਾਰੀ ਬੰਸ ਨੂੰ ਨ ਲੱਗ ਜਾਏ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋਰ ਦੇਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਫਿਟਕਾਰਿਆ ਤਾਂ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੰਡ ਬੰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕੀ, ਅਤੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਆਕੇ ਬਹੁਤ ਰੋਇਆ । ਬਾਰ ੨ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਜੋ ਮੈਂ ਮੂੰਹੋਂ ਮੰਗਿਆ ਸੋ ਪਾਇਆ । ਹੁਣ ਬਖਸ਼ ਲਵੋ ਤੇ ਅਪਨਾਂ ਅੰਨ ਸੰਭਾਲੋ । ਬਾਕੀ ਦਾ ਭੀ ਦਿਆਂਗੇ ਤੇ ਅਗੋਂ ਭੀ ਸੇਵਕ ਰਹਾਂਗੇ ।

ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਹਮ ਸਦ ਭੂਲਨਹਾਰੇ । ਹਮਰੇ ਅਵਗਨ ਵਾਰ ਨ ਪਾਰੇ ।
ਸਦਾ ਸਦਾ ਤੁਮ ਸਦਾ ਦਿਆਲੂ। ਖਿਮੋ ਖਿਮੋ ਮੰਦਰ ਕਿਰਪਾਲੂ।
ਤੁਮਰੋ ਕਹਯੋ ਨ ਮਨ ਮੈਂ ਧਾਰਾ। ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਨਿਜ ਸਦਨ ਉਜਾੜਾ।
ਅਨੰ ਆਪਣੇ ਤੁਮ ਅਬ ਲੀਜੈ । ਮੇਰੇ ਖਤਾ ਬਖਸ਼ ਪ੍ਰਭ ਦੀਜੈ ।

ਦੋਹਰਾ—ਸਰਨ ਆਇ ਪ੍ਰਭ ਰਾਖੀਏ, ਹਮ ਹੈਂ ਮੂੜ ਗਵਾਰ ।

ਤੁਮਰੇ ਕਹਯੋ ਨ ਮਾਨਿਯੋ, ਪਾਇਉ ਦੂਖ ਅਪਾਰ ।

(ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੧੫, ੨੩)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੇ । ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਅੰਨ ਭੀ ਛੱਟਾਂ ਭਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੇਜ ਦਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਫਕਾ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ “ਧਰਮ ਪਤਨੀ” ਸ੍ਰੀ “ਗੁਲਾਬ ਦੇਈ” ਦਾ ਚਲਾਣਾ

ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ “ਧਰਮ ਪਤਨੀ” ਸ੍ਰੀ “ਗੁਲਾਬ ਦੇਈ” ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਭਾਵਕ ਇਕ ਦਿਨ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਨ ਲਗਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਸੱਤਾ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਹੋਣ ਵਿਚ ਹੁਣ ਦੇਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਹੀ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁਜ ਕੇ ਸੀਸ ਰਖ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅਪਨੀ ਹਾਲਤ ਦਸ ਕੇ ਆਖਿਆ- ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਵਸ ਕੇ ਮੈਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਖ ਤੇ ਇਜ਼ਤ ਮਾਨ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਭੁਲ ਚੁਕ ਖਿਮਾਂ ਕਰਨੀ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰੋ । ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹੀ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਲੇਟ ਗਈ, ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਜਪਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ- ਸੰਜੋਗ, ਵਿਜੋਗ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਾਰ ਹੈ । ਹੁਣ ਹਰ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚਿਤ ਬਿਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਨੂੰ ਸਵਾਸਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਦੇਵੋ ।

ਇਤਨਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ “ਜਗਤ ਮਾਤਾ” ਜੀ ਭਾਣਾਂ ਵਰਤਾ ਗਏ ਅਤੇ ਪਲੋ ਪਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਲਹਿਰ ਫਿਰ ਗਈ। ਸਾਰੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸ਼ੋਕ ਵਿਚ ਡੁਬੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਜੁੜ ਬੈਠੇ। ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਰਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਦਸ ਕੇ ਧੀਰਜ ਧਰਾਇਆ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸੁੰਦਰ ਬਬਾਨ ਵਿਚ ਸਜਾਇ ਸ਼ਬਦ ਚੌਂਕੀ ਨਾਲ ਅਸਥੀ ਨੂੰ ਚਿੱਖਾ ਤੇ ਰਖਾਇਆ, ਸ੍ਰੀ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹਥੀਂ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਲੇ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਵਰਤਾਇਆ। ਤੀਜੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਧਰਾਏ ਤੇਰੂਵੀਂ ਨੂੰ ਭੋਗ ਪਵਾਇਆ ਅਤੇ ਅੰਨ, ਬਸਤ੍ਰ, ਗਊਆਂ ਦਾ ਦਾਨ ਭੀ ਕਰਕੇ ਖੁਲਾ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ

ਇਨੀਂ ਦਿਨੀਂ “ਜੀਤ ਮਲ” ਨਾਮੀ ਇਕ ਖਤਰੀ ਅਪਨੀ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਜਵਾਨ ਕੰਨਯਾਂ ਲਈ ਯੋਗਵਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ “ਗੁਲਾਬ ਦੇਈ” ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਜੇ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹਨ। ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ “ਕੁਲਗ੍ਰਾਂਉਂ” ਆਇਆ, ਅਤੇ ਅਪਨੀ ਕੰਨਯਾਂ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ— ਮਹਾਰਾਜ ! ਏਹ ਮੇਰੀ ਪੁਤਰੀ ਹੈ ਆਪ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਸੀ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮਹਲਾਂ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇਵੋ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨ ਖਿੜ

ਗਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਲਈ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਆਪ ਮਰਯਾਦਾ ਪੁਰਸ਼ੋਤਮ ਨੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾ ਕੇ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਲਾਂ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਇਆ। ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸੀ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋਇਆ

“ਸੰਬਲ ਵਾਦ” ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਰੀਰ ਭੀ “ਚੰਬਲ” ਕੁਸ਼ਟ ਦੇ ਰੋਗ ਨਾਲ ਰੋਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਮਨੋਹਰ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਪੁੰਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲਚਾਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਵਾਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਬੜਾ ਨਿਮ੍ਰ ਭਾਵ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿਤੀਆਂ।

ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛੱਕ ਲੈਂਦੇ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਇਹ ਆਪ ਛੱਕਦਾ ਅਤੇ ਨਿਤ ਹੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਫਲ ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕੁਸ਼ਟ ਦੇ ਚਖਮ ਹੌਲੀ ਕੁ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ, ਤੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਹ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਗਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਦੀ ਇਕ “ਹਥਨੀ” ਕੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀਆਂ।

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਦੀ ਖਬਰ ਅਤੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਇਤਨੀ ਕੁਝ ਕੀਮਤੀ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰਨੀ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਜੇਹੜੇ ਜਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਸਰਦਾਰ ਕੁਝਕ ਅਸਰਧਕ ਸਨ ਉਹ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋਣ ਲਗ ਪਏ । ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪਸਰਨ ਲਗ ਪਈ ।

—o—

ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੀ

ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਅਜੇ ਆਪ “ਸੰਬਲ ਵਾਦ” ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ, ਤਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਆਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ- ਮਹਾਰਾਜ, ਆਪ ਦੇ ਡੇਹਰੇ ਦੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਮੇਰੇ ਛੇਲੇ (ਬੱਕਰੇ) ਬਿਨਾਂ ਪੁਛੇ ਪਕੜ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਦਿਵਾਏ ਜਾਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਰਨਾਂ ਕਰਾਕੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਬਾਹਰ ਚੁਗਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਬਕਰਿਆਂ ਦੇ ਭੁਲੇਖੇ ਦੇ ਬੱਕਰੇ ਜ਼ਰੂਰ ਆਏ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਝੱਟਕਾ ਹੋਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਬਣ ਗਏ ਹਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਲਿਆਵਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਝਾੜ ਪਾਈ ਤੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ- ਬਿਨਾਂ ਨਿਰਨਾਂ ਕੀਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਖਿਮਾਂ ਕਰ ਦੇਵੋ, ਤੇ ਜੋ ਮੁਲ ਮੰਗੋ ਦਿਤਾ ਜਾਏ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਕੁੜਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ—ਮੁਲ ਹੁਣ ਕੀ ਲੈਣਾ ਹੈ? ਪਰ ਆਪ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੂਜਯ ਹੋਕੇ ਮਾਸ ਭਖਨ ਕਰਦੇ ਹੋ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਸੰਤ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਨੌਰਾਂ ਦਾ ਅਸੀਂ ਮਾਸ ਛੱਕਦੇ ਹਾਂ, ਛੱਕਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੇਹੜੇ
ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਦੋਸ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ
ਕੁੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾਕੇ ਸਾਰੀ
ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਗਲ ਬਾਤ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਡੇਰੇ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕਈ ਚੇਲਿਆਂ
ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਫੇਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ
ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ
ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਵਰਜ ਦਿਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਵਧੀਕੀ
ਦੀ ਅਯੋਗ ਗਲ ਨ ਕਰੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ
ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਬਿਠਾਵਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ
ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਨੇੜੇ ਬੈਠਾ ਕੇ ਕੁਝ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੁਨਾਵਨ
ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ । ਮਹੰਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਉਚੀ
ਸੁਰ ਨਾਲ ਇਹ ਦੋਹਿਰਾ ਪੜ੍ਹਿਆ:—

ਅੱਖੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਰਹਿਨ ਸਾਂਈ ਝਰੋਖੇ ਤੀਰ ।
ਫਿਰ ਇਹ ਵੇਲਾ ਹਥ ਨ ਆਵੇ ਕਹਿੰਦਾ ਇਹੋ ਫਕੀਰ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ।
ਜੀ ਇਹਦਾ ਭਾਵ ਅਰਥ ਖੋਲ ਕੇ ਦਸੋ ? ਕਿ ਸਾਂਈ ਦਾ ਝਰੋਖਾ
ਆਪ ਜੀ ਕੀਹਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? ਮਹੰਤ ਬੋਲਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ !
ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨੈਨ ਹੀ ਝਰੋਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ
ਹੈ । ਤਾਂ ਦਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ—ਸਾਮੀ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਹੀ
ਨਹੀਂ, ਤੇ ਅੰਧੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰਬ ਦੇਖਨ ਦੀ ਸੱਤਾ ਤਾਂ ਨਾ

ਹੋਈ ? ਉਹ ਕੀ ਕਰਨਗੇ ? ਇਹ ਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ
ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਦਸੋ ?
ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਕਿ “ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ
ਦੇਵ” ਜੀ ਨੇ ਸਾਂਈ (ਮਾਲਕ) ਨੂੰ ਘਟਾਂ ੨ ਵਿਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ
ਅਤੇ ਫੇਰ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਉਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਸੇਵਾਂ ਦਸਿਆ ਹੈ:--

ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਘਟ ਘਟਵਾਸੀ,
ਲੇਪ ਨਹੀ ਅਲਪਹੀਉ ।
ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਸੁਨੋ ਰੇ ਲੋਗਾ,
ਸੰਤ ਰਸਨ ਕੋ ਬਸਹੀਉ ।

ਇਉਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਦਵਾਰੇ ਐਸੇ ਸੰਤਾਂ
ਦੇ ਲੱਛਣ ਅਤੇ ਪਹਿਚਾਨ ਪੁਛੀ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰੇ
ਉਤਰ ਦਿਤਾ—

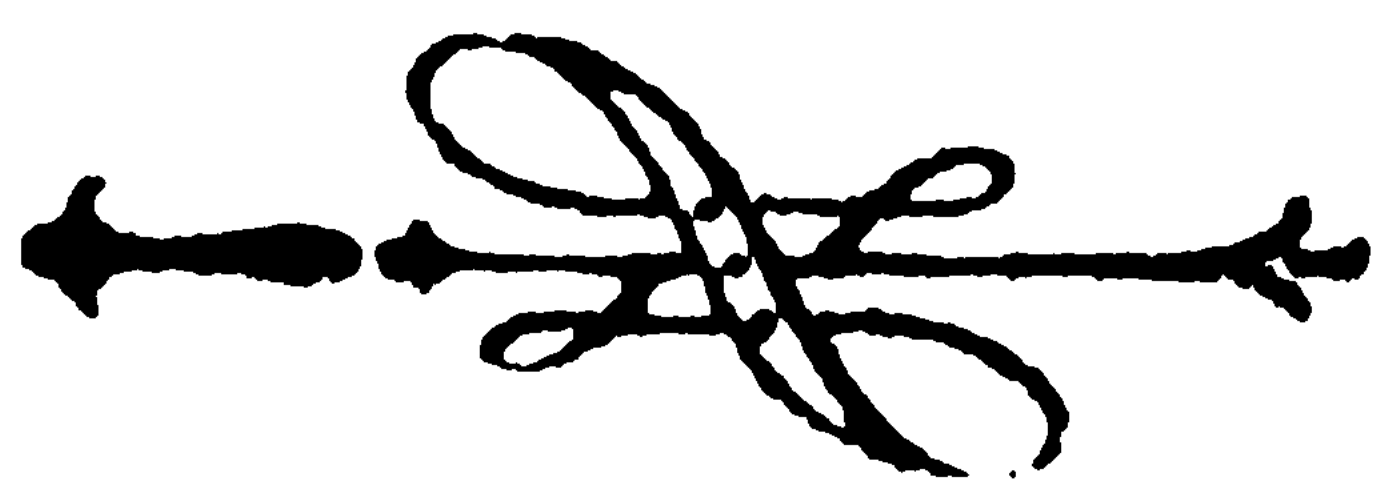
ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਆਠ ਪਹਰ ਨਿਕਟਿ ਕਰਿ ਜਾਨੈ ।
ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਮਾਨੈ ।
ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਸੰਤਨ ਆਧਾਰੁ ।
ਹੋਇ ਰਹੇ ਸਭ ਕੀ ਪਗ ਛਾਰੁ ॥ ੧ ॥
ਸੰਤ ਰਹਿਤ ਸੁਨਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ।
ਉਹਾਂਕੀ ਮਹਿਮਾਂ ਕਥਨੁ ਨ ਜਾਈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ।

ਵਰਤਣਿ ਜਾਕੈ ਕੇਵਲ ਨਾਮ ।
 ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਕੀਰਤਨੁ ਬਿਸ਼ਾਮ ।
 ਮਿਤ੍ਰ ਸਤ੍ਰ ਜਾਕੈ ਏਕ ਸਮਾਨੈ ।
 ਪ੍ਰਭ ਅਪੁਨੇ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਨੈ ॥ ੨ ॥
 ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਅਘ ਕਾਟਨਹਾਰਾ ।
 ਦੁਖ ਦੂਰਿਕਰਨ ਜੀਅ ਕੇ ਦਾਤਾਰਾ ।
 ਸੂਰਬੀਰ ਬਚਨ ਕੇ ਬਲੀ ।
 ਕਉਲਾ ਬਪੁਰੀ ਸੰਤੀ ਛਲੀ ॥ ੩ ॥
 ਤਾਕਾ ਸੰਗੁ ਬਾਛਹਿ ਸੁਰ ਦੇਵ ।
 ਅਮੋਘ ਦਰਸੁ ਸਫਲ ਜਾਕੀ ਸੇਵ ।
 ਕਰ ਜੋੜਿ ਨਾਨਕੁ ਕਰੇ ਅਰਦਾਸਿ ।
 ਮੋਹਿ ਸੰਤਹ ਟੈਹਲ ਦੀਜੈ ਗੁਣਤਾਸ ॥ ੪ ॥

ਜਿਸ ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਨ ਵੀਸਰੈ ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨ ਮੰਤ ।
 ਧੰਨ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨ ਸੋਈ ਸੰਤ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸੰਤ ਬਹੁਤ
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਭਾਈ 'ਬਹਿਲੋ' ਅਤੇ ਭਾਈ 'ਰੂਪੇ' ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਦੇਕੇ "ਮਨਸੂਰ" ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ

ਸਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੈਮ ਤਾਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ "ਸੰਮਲ ਵਾਦ" ਵਿਚ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ। ਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਕਰਕੇ ਆਪ ਇਥੋਂ "ਸੇਲਵ ਗ੍ਰਾਮ" ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਮਨੋਹਰ ਬਚਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਇਥੇ ਆਪ ਨੇ "ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ" * ਜੀ ਦੇ ਪੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮਾਂ ਭਗਤੀ ਦੇਖਕੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ () "ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ" ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਬਾਗੜੀਆਂ", ਭੀ ਗਏ। ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਇਥੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਕੇ "ਮਨਸੂਰ" ਦੀ ਸੰਗਤ

* ਮਾਲਵੇ ਦੇ "ਫਫੜੇ" ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੰਧੂ ਜਾਤੀ ਦਾ ਜੱਟ ਜੋ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਸੇਵਕ ਸੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਤੇ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ, ਅਕਾਲ ਉਪਾਸਕ ਬਣਿਆਂ ਤੇ ਹਰੀ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਸੇਵਾ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਟੈਹਲ ਕਮਾਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪਾਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦੀ ਪਦਵੀ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਵਾਕਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਿਆ "ਭਾਈ ਬਹਿਲੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋ" ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੦ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ "ਭਾਈ ਕੇ" ਅਖਵਾਏ। (ਦੇਖੋ ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾਂ ੨੪੭੭)

() "ਪਿੰਡ ਵਡਾ" ਅਲਾਕਾ ਤਟਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਇਕ "ਆਕਲ" ਸਿਖਨੇ ਅਪਨੀ ਪੁਤਰੀ ਤੁਕਲਾਣੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਸੇਵਕ "ਸਾਦੇ" ਦੇ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੬੪)

ਨਾਲ ਲੈ ਗਈ ਅਤੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਤਾ ।

ਇਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਅਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਇਕੱਠ ਹੋਗਿਆ । ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਵੀਚਾਰ ਨੇ ਮਾਨੋ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੜਾ ਦਿਤਾ । ਕਈ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਲਈ ਲੰਗਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਲਾਂਗਰੀਆਂ ਨੇ ਰਸਦ ਦੀ ਥੁੜ ਸਮਝੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀ ਰਸਦ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਾਕੇ ਵਰਤਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਛਕਿਆ । ਇਥੇ ਆਪਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਅਭਿਲਾਖੀਆ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ ।

(ਸਫਾ ੬੨ ਦੀ ਸ਼ਾਕੀ)

ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਿਤੀ, ਇਹ ਸਿਖ ਬਚੀ ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਡਰੋਲੀ ਲੈ ਆਈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ “ਸਾਧੂ” ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਦਾਨ ਤੇ ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ । ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੭੧ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਪੁਤਰ ਜਨਮਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲਿਆਏ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ “ਰੂਪ ਚੰਦ” ਨਾਮ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜੋ ਵਡਾ ਹੋਕੇ ਅਤ ਪਰੇਮੀ ਸਿਖ ਹੋਇਆ ।

“ਸਾਧੂ ਤੇ ਰੂਪ ਚੰਦ” ਦੋਵੇਂ ਪਿਉ ਪੁਤਰ ਇਕ ਦਿਨ ਲਕੜਾਂ ਵੱਢਨ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਗਏ ਤੇ ਖਾਨ ਲਈ ਰੋਟੀ ਤੇ ਪੀਨ ਦਾ ਪਾਨੀ ਕੁੰਨੀ ਭਰਕੇ ਦਰਖਤ ਨਾਲ ਟੰਗ ਦਿਤੀ । ਹਵਾ ਲਗਨ ਤੇ ਪਾਨੀ ਬਹੁਤ ਠੰਡਾ ਡਿਠਾ, ਤਾਂ ਪ੍ਰਣ ਕਰ ਲੀਤਾ ਕਿ ਐਸਾ ਠੰਡਾ ਜਲ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਰੇ ਪੀਵਾਂਗੇ । ਦੋਵੇਂ ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੬੪

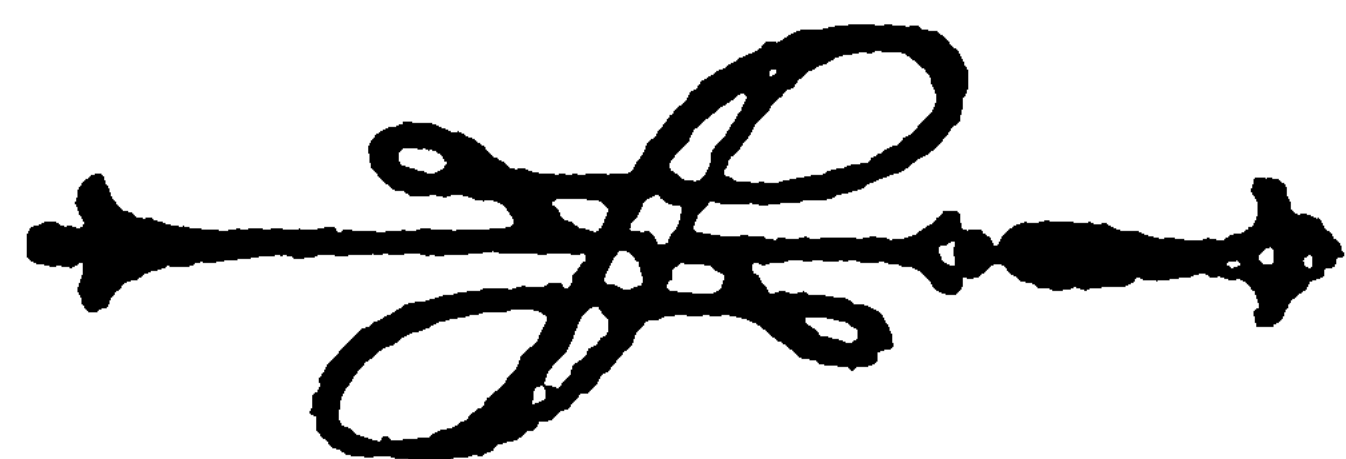
ਇਥੇ ਇਕ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂਆਂ ਸਮੇਤ ਆਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਪਰਸ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਭੀ ਕਿਰਤਾਰਥ ਹੋਇਆ ।

(ਸਫਾ ੬੩ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪਿਉ ਪੁਤ ਅਰਾਧਨਾਂ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਛਿਥੇ ਪੈਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋਗਏ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਖਿਚ ਦੇ ਖਿਚੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਕਈ ਕੋਹਾਂ ਥੀਂ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾਕੇ ਆਨ ਪੁਜੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਆਪ ਪਾਣੀ ਪੀਕੇ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦੀ ਪਦਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ੧ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਫੇਰ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਕ ਕੜਛਾ ਬਖਸ਼ਿਆ । ਇਹ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਬਾਗੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਨਦੇੜ ਦੱਖਣ ਵਿਚ ਭੀ ਗਏ ਜਿਥੇ ਪਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜਾਈ ਕਰ ਗਏ ਤੇ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ੧ ਗੁਟਕਾ, ੧ ਤਲਵਾਰ, ੧ ਛੋਟੀ ਕਰਦ, ੧ ਛੋਟਾ ਖੰਡਾ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਲਵਾਰ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਰਾਜਾ ਜੀਂਦ ਪਾਸ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਾਗੜੀਆਂ ਵਿਚ ਭਾਈ “ਰੂਪ ਚੰਦ” ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਹਨ ।

(ਦੇਖੋ ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ ਪੰਨਾਂ ੩੧੨੯)

ਨੋਟ—ਭਾਈ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗੜੀਆਂ ਇਸ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਬਜ਼ੁਰਗ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਫੂਲ ਕੇ ਸਿਖ ਸਟੇਟਾਂ ਇਸੇ ਭਾਈ ਰੂਪ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਗਦੀ ਉਤੇ ਅਜੇ ਤੀਕ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ ।

ਕਾਂਡ ੩

(ਰਾਜਨੀਤਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ)

ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਅਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਹਰ ਹੋ ਟੁਰੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਛੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ “ਮਹਲ” ਸ੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਟਹਿਲ ਵਾਲੀ ਜੋ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਲਾਣਾਂ ਕਰ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਭੀ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ “ਮਾਤਾ” ਜਾਂ ਮਾਈ ਜੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੁਲਾਂਦੇ ਸਨ। ਸਰਸਾ ਨਦੀ ਦੀ ਭਾਜੜ ਵਿਚ ਇਹ ਭੀ ਵਿਛੜ ਕੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪੈਕੇ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੇ ਅਫਗਾਨ “ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ” ਦੇ ਢਾਹੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਜਾਕੇ ਇਸ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਬਨਾਨ ਲਈ ਬਤੇਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਇਨਕਾਰ ਉਤੇ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ ਕੇ ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਫਨਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ*

*ਗੁਰ ਇਤਹਾਸ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਈ ਦੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੬੬

ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਵੀ ਪਰ ਹੋਏ ਅਤਿਆਚਾਰਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਆਪ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਦਰਦ ਦੀ ਇਕ ਚੀਸ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੇ ਆਪ ਸੋਚਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅਸਤੀਆਂ (ਹੱਡੀਆਂ) ਨੂੰ ਕੱਢਾਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਾ ਦੇਈਏ।

ਇਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ “ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਨਵਾਬ “ਅਤਾਉਲਾ ਖਾਂ” ਹੁਕਮਰਾਨ ਸੀ। ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਸਤੀਆਂ ਮੰਗ ਭੇਜੀਆਂ, ਪਰ ਉਹ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕੀਮਤ ਉਤੇ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਨਵਾਬ ਅਤਾਉਲਾ ਖਾਂ ਬੜਾ ਮੰਨਿਆਂ ਹੋਇਆ ਜਾਬਰ ਤੇ

(ਸਫਾ ੧੬੬ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮਾਰੇ ਜਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਪਰ ਇਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ “ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ” ਜੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਇਕ ਔਰਤ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਅਤੇ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ “ਗੁਰੂ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ” ਅੰਦਰ ਭੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਇਕ ਮਾਈ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਤਾਂ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦਾ ਸਾਕਾ ਹੋਣ ਥੀਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਚੜਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸੀ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਿਲੀ ਰਹਿਕੇ ਸਰੀਰ ਛਡਿਆ। ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਜੀ “ਨਦੇੜ” ਦੱਖਨ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਲਈ ਸੋਢੀ ਘਰਾਣੇ ਜੋ ਕਈ ਹੋਰ ਭੀ “ਕੀਰਤਪੁਰ” ਵਸਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਕਿਸੇ ਬੀਬੀ ਦਾ ਨਾਮ ਖੋਹਲ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਿਆ। ਜਿਸ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮਾਈ ਜੋ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੀ ਭਾਜੜ ਸਮੇਂ “ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ” ਦੇ ਢਾਹੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਇਹ ਮਾਈ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਟੈਹਲ ਵਾਲੀ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਭੀ ਮਾਤਾ ਜਾਂ ਮਾਈ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਹੰਕਾਰੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦਿਲ ਅਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਇਹ “ਸਵਾਬ” ਸਮਝਦਾ। ਗੁਰੂ ਕਸ਼ੀ ਦੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਹੋਂਦ ਮੁੱਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੀਵੀਂ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕ “ਹਿੰਦੂ ਸਿਖ” ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਆ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਅਤਯਾਚਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੁਖੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰਨ। ਇਸੇ ਆਸ਼ੇ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ ਕੁਝਕ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਦੇ ਪੱਤ੍ਰ ਭੇਜ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪਣੀਆਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ। ਸ: ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ: ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਬ ਦੇਨਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਤੁਸਾਂ ਅਜ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਵਖਾਈ ਹੈ।

ਪਰਮ ਰਸੀਲੇ ਬੈਨ ਸੁਨ ਬਿਗਸੇ ਕਰਣਾ ਐਨ।

ਰਾਖਯੋ ਸਿੱਖੀ ਬੀਜ ਤੁਮ ਧੰਨ ਪੰਥ ਸੁਖ ਦੈਨ।

(ਗੁ: ਜ: ਧਿਆਇ ੧੬)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਪੱਖੀਆਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲੈਕੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਫਿਰ ਅਤਾਊਲਾ ਖਾਨ ਨੂੰ ਕਹਿ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਮਾਈ ਦੀਆਂ ਅਸਥੀਆਂ ਦੇ ਦੇਵੇ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕਸ਼ੀ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਆਇ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖੇ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਆਂ

ਇਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੀਆਂ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ
ਜਾਣਿਆਂ, ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੇਰੇ ਆਕੜ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ।
ਕਿ ਲੜਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਬੈਠਾ ਹਾਂ, ਬਾਬਾ ਆਕੇ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ
ਕਰ ਦੇਖੇ ।

ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ
ਹੀਲਾ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ
ਦਿਤੀ *ਅਗੋਂ ਅਤਾਉਲਾ ਖਾਂ ਭੀ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਅਤੇ
ਐਸਾ ਘੋਰ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਕਈ ਦਿਨ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਹੱਲੇ ਨੂੰ
ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਅੰਦਰ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਵਰਨਨ
ਕੀਤਾ ਹੈ:—

॥ ਸਿਰਖੰਡੀ ਛੰਦ ॥

ਆਇਸ ਦੀਨ ਨਿਹੰਗ ਮਾਰੇ ਤੁਰਕ ਜੋ,

ਨੱਚੇ ਜਾਣ ਮਲੰਗ ਪਉ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ।

ਕੱਟ ਕੱਟ ਮਾਰਨ ਅੰਗ ਘਣੇ ਮਲੇਛ ਜੋ,

ਮੱਚਯੋ ਹੈ ਬੱਡ ਜੰਗ ਤੁਰਕਨ ਮਾਰਦੇ ।

ਮਨ ਮੈ ਅੱਤ ਰਿਸ ਧਾਰੇ ਆਏ ਪਠਾਨ ਜੋ,

ਸੂਰਨ ਕੇ ਲਲਕਾਰੇ ਮਾਰਨ ਤੱਕ ਕੈ ।

ਕਰਦੇ ਜੰਗ ਕਰਾਕੇ ਸਿੱਖਨ ਸਾਹਮਣੇ,

ਆਯੁਧ ਲੈਕਰ ਧਾਰੇ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ।

ਗਰਜੇ ਸਿੰਘ ਕਰਾਰੇ ਬਾਣਿਨਿ ਛੋਡਈ,

ਨੇਜੇ ਬੰਮਣਆਲੇ ਹਾਥ ਉੱਭਾਰ ਹੀ ।

*ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਲੇਖਕ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਇਹ ਚੜ੍ਹਾਈ ੧੮੫੧ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਨ ੧੭੯੪ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਹੋਈ
ਦਸੀ ਹੈ ।

ਕਰਾ ਚੋਲ ਕਰ ਢਾਲੇ ਕਰ ਮੇਂ ਚਮਕਦੇ,
 ਮੁੱਛੇ ਬੀਰ ਮੁਛਾਲੇ ਵਾਂਗ ਮੁਨਾਰਿਆਂ ।
 ਜੁੱਟ ਗਏ ਤਲਵਾਰੀਂ ਆਮੇ ਸਾਹਮਣੇ,
 ਲੈਥ ਪੋਥ ਪਰ ਡਾਰੀ ਵਾਂਗ ਲੁਬਾਣਿਆਂ ।
 ਮਾਰੇ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰੀਂ ਰਣਿ ਵਿਚ ਡੋਲਦੇ,
 ਸਿੰਘਨ ਜਿਉਂ ਭਭਕਾਰੀਂ ਮੱਚੇ ਜੰਗ ਮੇਂ ।
 ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਸਰਦਾਰ ਉਤ ਰਣਿ ਗੱਜ ਕੈ,
 ਨਿਜ ਧੁਜਨੀ ਲਲਕਾਰ ਮਹਾਂ ਰਣ ਸੱਜਕੈ।
 ਅਗੇ ਹੀ ਪਗ ਧਾਰ ਸੇ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰਦਾ,
 ਹੱਲਾ ਕੀਨ ਇਕ ਬਾਰ ਗਹਿਯੋ ਨੇ ਖੜਗ ਕੋ ।
 ਦੋਹਰਾ ॥ ਸੁਨ ਆਇਸ ਬੇਦੀਸ਼ ਕੀ, ਬਧਿਯੋ ਤੇਜ ਅਧਕਾਇ ।
 ਘ੍ਰਿਤ ਸਪਰਸ਼ ਅਗਨੀ ਜਥਾ, ਜਲ ਵਤ ਤਥਾ ਲਖਾਇ।
 (ਧਿਆਇ ੨੦, ੨੪)

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋਸ਼
 ਵਿਚ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ ਤਾਂ
 ਮਲੇਰੀਆਂ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ । ਅਤੇ ਪਰਤ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ
 ਵੜ ਗਏ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਚੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਘੇਰਾ ਪਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
 ਬਾਹਰ ਆਵਨਾ ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ !

ਉਧਰੋਂ ਅਤਾਉਲਾ ਖਾਨ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਕਿ ਹੁਣ ਬਚਾਉ
 ਦੀ ਕੋਈ ਸੂਰਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਤਾਂ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ
 ਆਖਿਆ—“ਜੇਹੜੀ ਰਾਤ ਕਬਰ ਵਿਚ ਹੈ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੈ”
 ਫਿਰ ਹਰਾਮ ਦੀ ਮੰਤ ਕਿਉਂ ਮਰੀਏ ? ਯਾ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ

ਹਟਾਈਏ, ਯਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਰਜਾ ਪਾਕੇ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਨੂੰ
 ਰੋਸ਼ਨ ਕਰੀਏ । ਇਉਂ ਵੰਗਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਲ੍ਹਿਓਂ ਬਾਹਰ
 ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਤੇ ਸਣੇ ਲਸ਼ਕਰ ਦੇ ਬਿੱਜਲੀ ਵਾਂਗੂੰ ਗਰਜ ਕੇ
 ਸਿੱਖਾਂ ਉਤੇ ਟੁੱਟ ਪਿਆ । ਦੋਹਾ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ
 ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਲੋਥਾਂ ਦੇ
 ਢੇਰ ਲਾ ਦਿਤੇ । ਅਤਾਉਲਖਾਨ ਨੇ ਭੀ ਜੋ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਸੀ
 ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਦੇ ਤੀਰਖਿੱਚ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲ ਐਸੇ ਚਲਾਏ, ਜੋ
 ਮਸਾਂ ਹੀ ਬਚਾਉ ਹੋਇਆ । ਫਿਰ ਭੀ ਇਕ ਤੀਰ ਦੁਮਾਲਾ
 ਚੀਰ ਕੇ ਪਾਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਪਰ ਆਪ ਸੰਭਲ ਗਏ । ਸ੍ਰੀ
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਨੇ ਭੀ ਉਛਾਲਾ ਖਾਧਾ ਤਾਂ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਐਸਾ
 ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਜੋ ਸਾਂ ਸਾਂ ਕਰਦਾ ਅਤਾਉਲਖਾਨ ਦੇ ਕੰਨਾਂ
 ਨਾਲੋਂ ਚੀਰਦਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ । ਇਹ ਗੱਲ ਖਾਕੇ ਘੋੜੇ ਥੀਂ ਹੇਠਾਂ
 ਡਿੱਗਾ । ਤੇ ਡਿੱਗਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਚੱਕਰਾ ਗਈ,
 ਤੇ ਅਪਨੀ ੨ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈ ਗਈ ।
 ਅਤਾਉਲਾ ਖਾਨ ਦੇ ਭਾਈ ਨੇ ਫੇਰ ਅਗੇ ਵਧਕੇ ਨਸਦਿਆਂ ਨੂੰ
 ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਪਰ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ
 ਹੀ ਇਹ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ।

ਹੁਣ ਅਪਨੇ ਪਿਉ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤਾਉਲਾਖਾਂ ਦੇ
 ਭਤੀਜਿਆਂ, ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਂ, ਫਤੇ ਖਾਂ, ਹਿੰਮਤ ਖਾਂ ਨੇ ਸਖਤ ਗੱਸਾ
 ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਿਚਲੇ ਹੋਏ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਚੰਗੇ ਲੜੇ,
 ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਮੁਕਾਬਲਾ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ, ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਹਾਰ
 ਕੇ ਨੱਸ ਗਏ :: ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਜੈਕਾਰੇ ਗਜਾਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ

:: ਦੇਖੋ ਰਾਜਗਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੯੧ । ਵਾ ਦੇਖੋ ਕਤਾਬ ਗੋਸ਼ਾਏ ਪੰਜਾਬ
 ਸਫਾ ੮੨ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੋਪ ਵ ਤੋਫੰਗ ਸੇ ਯੇਹ ਲੜਾਈ ਚੰਦ ਰੋਜ਼ ਰਹੀ ।

ਕਰ ਲੀਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੀ ਮਰਹਮ ਪੱਟੀ ਕਰਾਕੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਥਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਾਇਆ ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਦੇ ਗੁਰਪੁਰੀ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਦੀ ਦੇਗ ਵਰਤਾਈ ਗਈ । ਅਜੇ ਆਪ ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਤਾਉਲਾਖਾਂ ਦੀ ਬੇਗਮ ਤੇ ਇਹਦਾ ਪੁਤਰ “ਰਹਮਤਅਲੀ ਖਾਨ” ਜੋ ਉਮਰ ਵਿਚ ਅਜੇ ਛੋਟਾ ਹੀ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝਾਕੇ ਤੇ ਲਜਿਆ ਦੇ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅਪਨੇ ਨੇੜੇ ਬੁਲਾਲਿਆ ਤੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾਇਆ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਰਲੇ ਤੇ ਮਿੰਨਤਾ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਉ ਵਲੋਂ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ “ਰਹਮਤਅਲੀ” ਨੇ ਆਖਿਆ—ਅਸੀਂ ਨਿਥਾਵੇਂ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਾਂ, ਆਪ ਹੀ ਪੀਰੰਪੀਰ ਹੋ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮੁੜ ਥਾਂ ਬਖਸ਼ੋ ।

ਮੈਂ ਅਨਾਥ ਤੁਮਰੀ ਸ਼ਰਨਾਈ । ਪਾਲਨ ਕਰੋ ਜਗਤ ਕੇ ਰਾਈ ।
ਥਾਂਵ ਨਿਥਾਂਵੇਂ ਮਾਨ ਨਿਮਾਨੇ। ਤੁਮ ਬਿਨ ਔਰ ਨ ਰਖਯਕ ਜਾਨੇ ।
ਮੈਂ ਹਉ ਆਜ ਨਿਥਾਵਾਂ ਸੁਆਮੀ । ਦੀਜੋ ਥਾਂਵ ਬਸੈਂ ਅਨਗਾਮੀ ।
ਅਤ ਅਧੀਨ ਉਸਤਤ ਬਹੁ ਗਾਈ। ਭਏ ਪ੍ਰਸੰਨ ਪ੍ਰਭੂ ਸੁਖਦਾਈ ।
(ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਗਏ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ—
“ਜੋ ਸ਼ਰਨ ਆਵੈ ਤਿਸ ਕੰਠ ਲਾਵੈ ਇਹ ਬਿਰਦ ਸਵਾਮੀ ਸੰਦਾ”
ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸ: ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ

ਨੂੰ ਪੁਛ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੁੜ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਉ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਠਾਕੇ ਨਿਸਚਿੰਤ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਉਪਰੰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਦੇ ਪਾਸੋਂ ਗਊਕਸ਼ੀ ਦੀ ਬੰਦਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲੈਕੇ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਦਫਨਾਈ ਹੋਈ ਮਾਈ ਦੀਆਂ ਅਸਤੀ (ਹੱਡੀਆਂ) ਕਢਵਾਕੇ ਸਸਕਾਰ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ “ਜੋਧਮਸੂਰ” ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

ਨੋਟ—ਕਵੀ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਅਤਾਉਲਾਖਾਨ ਦੀ ਭੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਹੀਂ ਉਹ ਸਖਤ ਜ਼ਖਮੀਂ ਹੋਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਰਿਹਾ ਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਇਲਾਜ ਨਾਲ ਉਹ ਠੀਕ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੜਾਈ ਸੰਨ ੧੭੬੪ ਵਿਚ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਸਰ ਲਿਪਲਗ੍ਰਿਫਨ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤਾਉਲਾਖਾਨ ਸੰਨ ੧੮੦੬ ਵਿਚ ਮੋਇਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਦੇਖੋ, ਤਜਕਰਾਰਊਸਾ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੧੬, ੬੬ ।

**ਜੋਧਮਸੂਰ ਆਕੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਝੱਗੜਾ ਮਿਟਾਇਆ ਤੇ
ਬਾਰਸ਼ ਲਈ ਕੀਰਤਨ ਕਰਾਇਆ**

“ਜੋਧ ਮਸੂਰ” ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮਮਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈਆਂ । ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮੀਂਹ ਦੀ ਤੋਟ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਮੀਂਹ ਪਾਣਾਂ ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ । ਕੀਰਤਨ ਦਵਾਰੇ ਰੱਜ ਕੇ ਉਹਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਕਰੋ ਤਾਂ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ । ਸੋ ਸੰਗਤ ਨੇ ਦਿਨ ਭਰ ਤੇ ਸਬਾਈ ਰੋਨ ਕੀਰਤਨ

ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਈ ।

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚ ਆੜ ਬੰਨੇ ਦੇ ਝਗੜੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੋ ਧੜੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤੇ ਇਕ ਧੜੇ ਨੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਇਕ ਚੁਮਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰੋਂ ਮਾਰ ਦਿਤਾ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦੋਲ ਵਜਾਕੇ ਦੂਜਿਆਂ ਉਤੇ ਚੁਮਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਲੜਾਈ ਲਈ ਡੱਟ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਘੋੜਾ ਖੜਾ ਕਰਕੇ ਰੋਕ ਲਿਆ ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ, ਕਿ ਜੇ ਮਰਨਾਂ ਸੀ ਉਹ ਤਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੋਰ ਕਿਉਂ ਮਰਦੇ ਹੋ ? ਚੁਮਾਰ ਤਾਂ ਜੂਨੀ ਛੱਡ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰਤਨ ਚੰਦ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮੇਗਾ । ਅਖੀਰੋਂ ਕਾਣਾਂ ਅਤੇ ਨਾਮ ਇਸ ਦਾ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਹੋਇਗਾ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਸਾਡਾ ਲਾਂਗਰੀ ਬਣ ਜਾਏਗਾ । ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਚ ਮੁੱਚ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਰਤਨ ਚੰਦ ਦੇ ਪੁੱਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ ਜੋ ਅਖੀਰੋਂ ਕਾਣਾਂ ਹੀ ਸੀ ਤੇ ਰਾਸੀ ਨਛੱਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਬੂਟਾਂ ਹੀ ਰਖਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ, ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਲਾਂਗਰੀ ਭੀ ਬਣਿਆ ।

ਜੱਟ ਨੇ ਕਰਣੀ ਦਾ ਫਲ ਪਾਇਆ

“ਜੋਧ ਮਸੂਰ” ਦੇ ਨੇੜੇ “ਖਡੂਰ” ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਜੱਟ ਵਸਦਾ ਸੀ ਇਹ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਵਧਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਕੁੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਪਾਸੇ ਤੋਪ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਗੋਲਾ ਛੱਡਦਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਕੁਟਲਪਨੇ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਇਸੇ ਤੋਪ ਨਾਲ ਆਪ ਉਡੇਗਾ ।

ਇਕ ਦਿਨ “ਰਾਜਾ ਟੇਕ ਸਿੰਘ” ਜੋ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ। ਜੋਟ ਦੀ ਕਰਤੂਤ ਦਾ ਚਿਕਰ ਭੀ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਪਕੜ ਮੰਗਵਾਨ ਲਈ ਬੰਦੇ ਭੇਜੇ, ਅਗੋਂ ਉਸ ਨੇ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਭੇੜ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਓੜਕ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਅਤੇ ਭੇੜ ਕਰਨ ਦੇ ਦੰਡ ਵਿਚ ਉਸੇ ਦੀ ਤੋਪ ਅਗੇ ਰਖਾ ਕੇ ਉਡਵਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

“ਰਾਏ ਕੋਟ” ਜਗਰਾਉਂ ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ

ਤੇ ਗੋਂਡੇ ਦੀ ਬੰਦ ਖਲਾਸੀ

“ਰਾਏ ਕੋਟ” ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਭੀ ਗਊਕਸ਼ੀ ਦੀ ਧਾਂਕ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਦੁਖ ਦੀ ਗਲ ਹੀ ਕੀ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ਰਾਏ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਦੇ ਹਥੇ ਮਨਸੂਰ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਜਾ ਭੀ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਸੀ। ਮਨਸੂਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇਕ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਗੋਂਡਾ *ਨਾਮੀ ਜੋਟ ਰਈਸ ਭੀ ਰਾਏ ਕਲੇ ਨੇ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਪਨੇ ਧੀਆਂ ਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦੀ ਹੋਈ। ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆਇਆ, ਤੇ ਰਾਏ ਪਾਸ ਇਹਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਭੇਜੀ। ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਊਕਸ਼ੀ ਦੇ ਬੰਦ ਕਰ ਵੇਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਭੀ ਮੰਗਿਆ ਪਰ ਰਾਏ ਨੇ ਮੰਨਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਆਦਮੀ ਭੇਜਕੇ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਗਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਾਡੀ ਕੋਈ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਫਿਰ ਭੀ ਇਨਕਾਰ ਹੀ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਗੋਂ ਲੜਨ ਲਈ ਵੰਗਾਰਿਆ ਭੀ।

*ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਂਦਾ ਭੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਇਸ ਵੇਰੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸੁਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਦਰਬਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੁਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਦੀਆ ਤੇ ਸ੍ਰ: ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਫੈਜ਼ਲ ਪੁਰੀਆ, ਭੀ ਮੱਦਦ ਲਈ ਆਏ ਸਨ, ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਤ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ* ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਸਿਕਾ ਦੇਕੇ ਪਹਿਲੇ ਹੱਲੇ ਲਈ ਅਗੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਰਾਇ ਅਲਿਆਸ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨੀ ਕੁਝ ਸੈਨਾਂ “ਸ਼ੇਰ ਖਾਨ” ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕਨ ਲਈ “ਦੌਲੋ” ਪਿੰਡ ਆਨ ਕੇ ਮੋਰਚਾ ਗੱਡ ਦਿਤਾ। ਸਿੰਘ ਸਵਾਰ ਨੇੜੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਥੀਂ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਦਾ ਬੁਛਾੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਗਈ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

॥ ਸਿਰ ਖੰਡੀ ਛੰਦ ॥

ਅਣਗਿਣਤ ਬਜੇ ਨਗਾਰੇ, ਦਲਾਂ ਮੁਕਾਬਲਾ,
ਧਾਏ ਮਾਰ ਪੁਕਾਰੇ, ਸੂਰੇ ਖੇਤ ਮੈਂ ।
ਤੜ ਤੜ ਤੁਪਕ ਪੁਕਾਰੇ, ਦਾਣੇ ਭੱਠ ਜਿਉਂ,
ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਗਹੇ ਕਰਾਰੇ, ਰਣੇ ਕਲੋਲ ਹੀ ।
ਸਿੰਘ ਗਰੰਜੇ ਜਿਮ ਸ਼ੇਰ, ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਦੇ,
ਤੁਰਕ ਗਹੀ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰੀ, ਉਤ ਸਿੱਖ ਮਾਰ ਹੀ ।
ਦੜ ਦੜ ਡਿੱਗਦੇ ਮੇਰੀ, ਮਾਨੋ ਸਿੱਖਰ ਹੈ,
ਤੁਰਕਨ ਦੀਨ ਖਲੇਰਨ, ਭਾਜੇ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰ ।

*ਦੇਖੋ ਕਤਾਬ ਰਾਜਗਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੯੧ ।

ਦੇਖੋ, ਤਜਕਗਾ ਰੁਉਸਾਏ ਪੰਜਾਬ ਸਫਾ ੨੨੬ ।

ਫੇਰ ਫਿਰੇ ਰਣਿ ਸੂਰੇ, ਮਾਰੇ ਲਾਜ ਦੇ ।

ਕਾਰੇ ਗੋਰੇ ਭੂਰੇ, ਰੰਗ ਮਲੇਛ ਜੋ ।

ਮੱਥੇ ਚਮਕਣ ਨੂਰੇ, ਧਾਰੇ ਕੋਪ ਕੇ ।

ਅੰਗ ਅੰਗ ਹੈ ਚੂਰੇ, ਅੰਗ ਨ ਮੋੜ ਦੇ ।

ਗਰਜੇ ਸੂਰ ਨਿਹੰਗੇ, ਤੁਰਕਨ ਦੇਖ ਕੈ,

ਖੜਗ ਧਰੇ ਕਰ ਨੰਗੇ, ਮਾਰ ਪੁਕਾਰ ਦੇ ।

ਬਜੇ ਢੋਲ ਮਰਦੰਗੇ, ਮੱਚੇ ਸੂਰਮੇ ।

ਚਲਣ ਬਾਣ ਤੁਫੰਗੇ, ਸਿੰਘਨ ਤੁਰਕ ਕੇ ।

(ਧਿਆਇ ੧੮, ੧੪੦)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਘਣੇ ਘਮਸਾਣ ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਐਸੇ ਹੱਥ ਦਸੇ ਜੋ ਤੋਬਾ ਤੋਬਾ ਕਰ ਨਸੇ । ਅਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਪੁਜ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲੀਤਾ । ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਭੰਨ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਭੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੀਤਾ । ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਸੰਨ ੧੭੯੮ ਦਾ ਹੈ । ਗੈਂਡਾ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਰਾਏ ਅਲਯਾਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਲਿਖੀ । ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਜਿਸ ਬਾਬੇ ਨੇ ਸਾਡੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜਵਾਨ ਮਰਵਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਭੀ ਤੁੜਵਾਕੇ ਲੁੱਟ ਕਰਾਈ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਦੋਸਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਇਸ ਉਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਰੋਸ਼ਨ ਖਾਂ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠਾਂ ਕਈ ਸੌ ਲੜਾਕੇ ਜਵਾਨ ਭੇਜਕੇ “ਜੋਧ ਮਸੂਰ” ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਓੜਕ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਖਾਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸੈਨਾਂ ਛੱਜ ਗਈ । ਐਸੀ ਹਾਲਤ

ਵਿਚ ਰਾਏ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਇਆ ਤੇ ਅਪਨੇ ਦੋ ਸਿਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਬਾਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮਿਸਰੀ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਮੁਆਫੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਕਰ ਭੇਜੀ ਪਰ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਕੇ ਰਾਏ ਅਲਯਾਸ ਨੂੰ ਰਾਤੋ ਰਾਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਕੇ ਨਸਨਾਂ ਪਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਗੈਂਡੇ ਨੂੰ ਕੈਦੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਾਫ਼ਾ ਅਲਾਕਾ ਜਿਸ ਵਿਚ “ਜਗ੍ਹਾਉ” ਨੌਬਤ, “ਦੁਘਰੀ” ਤੇ “ਲੁਧਿਹਾਨਾਂ” ਆਦਿਕ ਸ਼ੇਰ ਸਨ, ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ::। ਅਤੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਕਿਲ੍ਹਾ “ਡੁਘਰੀ” ਵਿਚ ਬਨਵਾਇਆ ਤੇ ਇਕ ਕੱਚਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਹਾਨੇ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਸੁਥਰੇ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ

:: ਦੇਖੋ ਤਜਕਰਾ ਰੁਉਸਾ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੨੨੬, ੨੨੭ ਉਤੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਟਿਆਲਾ ਜੀਂਦ ਕੈਂਬਲ ਤੇ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀਆ ਨੇ ਅਪਨੀ ਫੌਜੇਂ ਅਕੱਠੀ ਕੀਂ, ਔਰ ਲੁਦਿਆਨਾਂ ਕੀ ਤਰਫ ਬੜ ਕਰ ਸਿਖੋਂ ਕੋ ਆਗੇ ਧਰ ਲੀਆ। ਔਰ ਸਭ ਮੁਆਵਜ਼ਾਤ ਜੋ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫਤੇ ਕੀਏ ਥੇ ਵਾਪਸ ਲੇ ਲੀਏ। ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜਬ ਚੰਦ ਦਿਹਾਤ ਸੇ ਨਿਕਾਲਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸਨੇ ਔਰੋਂ ਪਣ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੀਆ। ਔਰ ਮੌਜਾ “ਦੋਘਰੀ” ਮੈ ਏਕ ਨਇਆ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਾਮੀਰ ਕਰਾਇਆ ਬੇਦੀ ਨੇ ਬਾਦ ਅਜ਼ਾਂ ਲੁਧਿਹਾਨਾ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਕਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਹਾਨਾ ਕਾ ਮੁਹਾਸਰਾ ਕੀਆ।

ਨੋਟ—ਇਸ ਉਕਤ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਸੋਧ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਗਊਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁਟਨ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੱਕਾ ਇਰਾਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੭੮)

ਹੈ ਬਨਵਾਇਆ * ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਅਪਣੇ ਥਾਂਠੇ ਥਾਪ ਕੇ
“ਰਾਏ ਪੁਰ” ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

---0---

ਰਾਏ ਪੁਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਇਆ

“ਰਾਏ ਕੋਟ” ਜਗਰਾਂਉਂ ਤੇ ਲੁਧਿਹਾਨਾਂ, ਫਤੇ ਕਰਕੇ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਥਾਂਠੇ ਥਾਪੇ, ਅਤੇ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਰਈਸਾਂ
ਸਰਦਾਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਲੈਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਮਨ ਤੇ ਪਿਆਰ

(ਸਫਾ ੧੭੭ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਥਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਲਗ ਗਏ ਦਿਸਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਵਿਚ
ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਈਨ ਮੰਨ ਲਈ ਉਹ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਇਲਾਕੇ
ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਭੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਇਹ ਅਲਾਕਾ ਆਮ ਕਰਕੇ “ਰਾਏ
ਕੋਟ” ਰਾਇ ਅਲਯਾਸ ਦਾ ਹੀ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਅਪਣਾਂ ਇਲਾਕਾ
ਖੁਸ਼ਦਾ ਵੇਖਕੇ ਸਿਖ ਸਟੇਟਾਂ ਪਾਸੋਂ ਭੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਦਲੇ
ਵਿਚ ਕਈ ਗਰਜ਼ਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਮਦਦ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਛੁਡਾ ਭੀ ਲੀਤੇ ਪਰ ਜਿਤਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੁਡਾਏ ਉਤਨੇ ਹੀ
“ਤਜਕਰਾਰੂਉਸਾ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ੨੨੭ ਸਫੇ ਦੀ ਲਿਖਤ” ਮੁਤਾਬਕ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਨੇ ਹੋਰ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ ਲਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਰਗੜੇ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ (ਬਾਦਅਜ਼ਾਂ)
ਕਿਲਾ ਨੌਬਤ ਅਤੇ “ਦੁਘਰੀ” ਦਾ ਨਵਾਂ ਕਿਲ੍ਹਾ ਭੀ ਬਨਵਾਇਆ ਅਤੇ
ਇਹਦੇ ਪਿਛੋਂ ਲੁਧਿਹਾਨਾ ਫਤੇ ਕੀਤ ਗਿਆ ਸੀ । ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਹੱਲਾ
ਰਾਏ ਕੋਟ ਤੇ ਜੋ ਹੋਇਆ ਸਰ ਲਿਪਲ ਗ੍ਰਿਫਨ ਚੀਫ ਪੰਜਾਬ” ਦੀ ਲਿਖਤ
ਮੁਤਾਬਕ ੧੭੯੮ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਇਆ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

*ਸਰ ਲਿਪਲ ਗ੍ਰਿਫਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦੇ
ਚਾਰ ਸਾਲ ਮਗਰੋ ੧੭੯੮ ਵਿਚ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਰਾਏਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੭੯)

ਨਾਲ ਰਹਿਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ, ਤੇ “ਰਾਏ ਪੁਰ” ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਸੁਲਤਾਨੀ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮਨੋਹਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਮੋਹੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਗਏ।

ਇਥੇ ਰਾਏ ਪੁਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਡੇਰਾ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਸੀ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਆਪ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ “ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ” ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਾਇਆ ਸੀ।

ਕੁਟਲ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਸਾਰੀ ਹੋਈ ਤੇ ਰਾਏਪੁਰ ਥੀਂ “ਦੋਘਰੀ” “ਮਸੂਰ” ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਧੂਰਕੋਟ

ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ

ਰਾਏ ਕੋਟ “ਰਾਇ ਅਲਯਾਸ” ਦੀ ਹਾਰ ਹੋਈ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਈ ਰਈਸਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਲੱਗ ਗਈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਨੀਅਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ

(ਸਫਾ ੧੭੮ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਉੱਤੇ ਭੀ ਗਊਕਸ਼ੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਕਰੀਬਨ ਸਤ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ “ਰਾਏ ਕੋਟ” ਜਗਗਉਂ” ਲੁਦਿਆਨਾਂ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਮੁਲਕ ਜੋ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਗਾਹ ਮਾਰਿਆ।

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੮੦)

ਦੀ ਹੋ ਪਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ “ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ” ਨੂੰ ਮਾਰਨਾਂ ਫੇਰ “ਰਾਏ ਕੋਟ” ਅਤੇ “ਲੁਦਿਆਨੇ” ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਨਾਂ ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਨੂੰ ਪਕਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਰਾਏ ਪੁਰ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਕਿ ਤਸੀਂ ਭੀ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਦੇਵੋ। ਪਰ ਚੌਧਰੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਰਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਭੀ ਅਰਜ਼ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੜੇ ਆਨ ਕਰਾਇਆ। ਤਾਂ ਜੋ ਲੋੜ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਆਪ ਦੀ ਮਦਦ ਉਤੇ ਜਾਵਨ ਤਾਂ ਪਿਛੇ ਪਿੰਡ ਖਾਲੀ ਨ ਰਹਿ ਜਾਏ।

[ਸਫਾ ੧੭੯ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਇਸ ਹਮਲੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਕੇਵਲ ਗਊਕਸ਼ੀ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਹੀ ਦਸਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਗੇ ਜਾਕੇ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ “ਕਿ ਮਨਸੂਰ ਕੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰੋਂ ਨੇ “ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ” “ਰਾਏ ਅਲਿਆਸ” ਕੇ ਤਾਸੀਲਦਾਰ ਸੇ ਤੰਗ ਆਕਰ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਖੁਦ ਹੀ ਬੁਲਾ ਲੀਆ। ਔਰ ਬਾਦਅਜ਼ਾਂ ਕਿਲ੍ਹਾ “ਨੋਬਤ” ਭੀ ਉਸ ਕੇ ਕਬਜ਼ੇ ਮੇਂ ਆਗਿਆ। ਔਰ ਮੁਕਾਮ “ਦੋਘਰੀ” ਮੇਂ ਉਸਨੇ ਇਕ ਨਿਆ ਕਿਲ੍ਹਾ ਭੀ ਤਾਮੀਰ ਕਰਾਇਆ। ਇਸ ਕੇ ਬਾਦ ਸ਼ੇਹਰ ਲੁਦਿਆਨਾਂ ਕੇ ਹਿੰਦੂਓਂ ਔਰ ਸਿਖੋਂ ਨੇ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਬੁਲਾਇਆ ਔਰ ਬੇਦੀ ਨੇ ਰਾਤ ਕੇ ਵਕਤ ਸ਼ੇਹਰ ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਧਾਵਾ ਬੋਲ ਦੀਆ। ਔਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਾ ਜੋ “ਹਸਨ ਖਾਂ” ਕੀ ਜੇਰ ਹਰਾਸਤ ਥਾ ਮੁਹਾਸਰਾ ਕਰ ਲੀਆ। ਔਰ ਉਸ ਮੁਕਾਮ ਪਰ ਜਹਾਂ ਅਬ ਸੁਥਰੇ ਕੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨੀ ਹੁਈ ਹੈ, ਏਕ ਕੱਚਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਤਾਮੀਰ ਕਰਾਇਆ।

ਇਸ ਉਕਤ ਲਿਖਤ ਥੀਂ ਸਾਫ ਸਿਧ ਹੈ ਕਿ “ਰਾਏ ਕੋਟ” ਪਰ
(ਬਾਕੀ ਦੋਖੇ ਸਫਾ ੧੮੧)

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਰਖਣ ਵਾਲੇ ਰਈਸਾਂ ਦਾਇਕੋਠ “ਧਾਂਧੇ” ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ “ਰਾਏਪੁਰ” ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੱਟ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲਾਗੇ ਲੈਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰੀ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਟਾਲ ਕੇ ਸਾਰੇ ਅਪਨੇ-੨ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤੇ ਰਾਏ ਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਇਥੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਅਤੇ ਫਿਰ “ਡੁਘਰੀ” “ਮਸੂਰ” ਤੋਂ ਹੋਂਦੇ ਹੋਏ “ਮੈਣ ਦਾਬੀ” ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ “ਧੂੜਕੋਟ” ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ।

**ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਰਈਸਾਂ ਦੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਤੇ ਸਰਾਪ ਹੋਣਾਂ
ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਤਾਮਸਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਰ ਮੰਨ ਕੇ
ਨੱਸ ਜਾਣਾ**

ਕਵੀ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਅਨੁਸਾਰ ਲੁਧਿਹਾਣੇ

(ਸਫਾ ੧੮੦ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਿਰਫ ਗਊਕਸ਼ੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ? ਬਲਕਿ ਉਸਦੇ ਅਪਨੇ ਤੇ ਐਹਲਥਾਰਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਭੀ ਉਸਦੀ ਪਰਜਾ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਤੇ ਤੰਗ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨਸੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਸ਼ਾਇਦ ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੀ ਹੋਵਨ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਮਦਦ ਪਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆਏ।

ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ੧੩੦੦ ਸੌ ਪਿੰਡਾਂ ਉਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਰਬਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਤੁਰਕ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਰਈਸ ਪਰਜਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰਹਿਣਾਂ ਮੰਨ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ ਮਿਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਮਾਲੀਏ ਵਜੋਂ ਆਉਂਦੀ ਜਿਨਸ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਦਾ ਖਾਤਾ ਵਖੋ ਵਖਰਾ ਸੀ। ਦਸਵੰਧ ਯਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟਾ ਅਤੇ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਦੀ ਜੋ ਚੜ੍ਹਤ ਹੁੰਦੀ ਉਹ ਵਖ ਰਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਰਸਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਸਦ ਮਿਲਦੀ ਤੇ ਫੌਜ ਸਨੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਲੰਗਰੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਦੀ, ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਧਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕਈ ਰਈਸ ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਈਰਖਾ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ “ਰਾਏ ਅਲਿਆਸ” ਭੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੈਂਡੇ ਨੂੰ ਭੀ ਲਾਲਚ ਦੇਕੇ ਸਰਦਾਰ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਦੀਆ ਤੇ ਸ੍ਰ: ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਫੈਜ਼ਲਾ ਪੁਰੀਆ ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਗੰਢ ਲਿਆ। ਅਤੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਹੋ ਸਕੇ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਤੀ ਜਾਏ, ਭਾਵੇਂ ਫਰੰਗੀ ਦੀ ਮਦਦ ਹੀ ਕਿਉਂ ਨ ਲੈਣੀ ਪਵੇ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਥੀਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹਥ ਧੋਣੇ ਪੈਣਗੇ।

ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਚਿੱਠੀ “ਗੈਂਡੇ” ਹਥੀਂ “ਜਾਰਜ ਬਾਮਸਨ” ਪਾਸ ਹਾਂਸੀ ਭੇਜੀ: ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ

:ਦੇਖੋ ਰਾਜਸ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੭੨, ੭੪ ੯੪ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਰਾਏ ਕਲਿਆਸ” ਨੇ ਕੁਰਬਾ ਜੁਆਦ (ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ) ਕੇ ਰਈਸੋਂ ਸੇ ਮਦਦ ਚਾਹੀ। ਰਊਸਾ ਪਟਿਆਲਾ ਔਰ ਜੀਂਦ ਨੇ ਬਰ ਵਫਾਤ ਭਾਈ ਲਾਲ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੮੩)

ਸਰਹੋਦ, ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਰਹੋਦੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੈਤਾ ਕਰੇ । ਤੇ ਇਕ ਚਿਠੀ ਰਾਹੀਂ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਜੀਂਦ ਪਾਸੋਂ ਭੀ ਮਦਦ ਮੰਗੀ । ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਚਿਠੀਆਂ ਭੇਜਨ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਤ ਪਰਦੇ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਿਆ,

(੧੮੨ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਿੰਘ ਵਾਲੀਏ ਕੈਂਬਲ, ਔਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਕਲਸੀਆ ਕੇ ਅਪਨੀ ਅਫਵਾਜ਼ (ਫੌਜ) ਜਮਾਂ ਕਰਕੇ ਲੁਧਿਆਣਾ ਕੀ ਤਰਫ ਕੂਚ ਕੀਆ। ਔਰ ਇਸ ਅਸਨਾ ਮੇਂ ਰਾਸਤਾ ਮੈਂ ਸਿਖੋਂ ਕੋ (ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੀ ਫੌਜ ਕੇ ਸਿਖੋਂ ਕੋ) ਹਾਂਕਤੇ ਭਗਾਤੇ ਔਰ ਉਨ ਦਿਹਾਤ ਕੋ ਜਿਨ ਪਰ ਬੇਦੀ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੀਆ ਥਾ, ਛੁੜਾਤੇ ਹੂਏ ਚਲੇ ਗਏ । ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਹਬਾਦੀਆ ਔਰ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਫੈਜ਼ਲਾਪੁਰੀਆ ਜੋ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਸਰਗਰਮੀ ਸੇ ਹਾਂਮੀ ਥੇ ਉਸ ਕੋ ਛੋੜ ਕਰ ਉਸ ਤਰਫ ਆ ਮਿਲੇ । ਰੂਊਸਾ ਫੂਲਕਿਆਂ ਕਾ ਇਸ ਮੌਕੇ ਪਰ “ਰਈਸ ਰਾਏ ਕੋਟ” ਕੋ ਮਦਦ ਦੇਣਾਂ ਖਾਲੀ ਅਜ਼ ਗਰਜ਼ ਨ ਥਾ ।

ਨੋਟ—ਉਕਤ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸਾਫ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਦਾਰਾਂ ਤੇ ਰਈਸਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕਿਸੇ ਮਨੋਰਥ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਹੀ “ਰਾਏ ਅਲਿਆਸ” ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ ਸੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ । । ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਲੜਾਈਆਂ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਉਤੇ ਤਰਸ ਖਾਕੇ ਅਤੇ ‘ਗੁਰੂ ਕਸ਼ੀ’ ਦੇ ਰੋਕਨ ਲਈ ਹੀ ਲੜੀਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਮਨਸੂਰ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ, ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਉਤੇ ਹੋ ਰਹੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਜਿਸ ਨੂੰ “ਲਿਪਨ ਗਿਫਨ ਸਾਹਿਬ” ਆਪ ਭੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਇਸ ਨੇ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਦਿਹਾਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਥੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੁਡਾਏ, ਉਤਨੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਹੋਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਏ ਸਨ । ਦੇਖੋ ਤਜ਼ਕਰਾ ਰੂਊਸਾ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੨੨੭ ।

ਪਰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਦਾ ਪਤਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਲਗ ਗਿਆ, ਤੇ ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਗੱਜ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਯੁਧ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਤੁਰਕਾਂ ਨਾਲ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਤੰਗੀ ਪੁਜੀ ਜੋ ਸਾਡੇ ਵਿਰੁਧ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਝੁਲਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਸਾਡਾ ਰਾਖਾ ਤਾਂ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ” ਆਪ ਹੈ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਸਗੋਂ ਅਪਨਾਂ ਕਾਲ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਬਚਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਅਜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ “ਰਾਜਧਾਨੀ” ਊਨਾ ਅਤੇ ਸਿਖ ਮਿਸਲਾਂ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਸਨ ।

ਉਧਰੋਂ ਫਰੰਗੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਾਂ ਰੱਬ ਦੇਵੇ । ਚਿੱਠੀ ਪੁਜਦਿਆਂ ਹੀ ਖਿੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੈਂਡੇ ਪਾਸੋਂ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰਕੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ੪੦ ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉਤੇ ਆਨ ਪੁਜਾ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨੀ ਸੈਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਚੰਗੇ ਲੜਾਕੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਸਿਕਾ ਦੇਕੇ “ਆਲਮਗੀਰ” ਗ਼ਾਮ ਵਿਚ ਆਨ ਮੋਰਚਾ ਹੱਥ ਦਿਤਾ । ਇਧਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਰਈਸਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਡੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਸੰਭਲ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਨੇ, ਤਾਂ ਕੰਬੇ ! ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਗਲ ਬੀਂ ਵਿਰੋਧੀ ਭੀ ਜਾਣੂ ਸਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜਿਸ ਤੇ ਕਈ ਘਬਰਾਏ ਅਤੇ ਭੁਲ ਦੀ ਮਾਫੀ ਲਈ ਆਨਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫੇਰ ਆਖਿਆ—ਕਿ ਸਾਡਾ ਰਾਖਾ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਆਪ ਹੈ । ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਅਪਨੀ ਕੁਟਲਤਾ ਦਾ ਫਲ ਚਰੂਰ ਪਾਓਗੇ ਜਦੋਂ

ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਗਵਾ ਬੈਠੇਗੇ । ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਤੁਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਜੇ ਫਿਰ ਭੀ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਹੀ ਹੈ ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਉਹਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਦੀ ਤੁਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਹਲੀ ਹੈ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਚਾਈ ਭਰੇ ਬਚਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੁੰਭ ਗਏ । ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਕਪਟ ਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਕੇ ਲਗੇ ਮੁਆਫੀਆਂ ਮੰਗਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਹੁਣ ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਪੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਖਾਕੇ ਭੱਜ ਜਾਇਗਾ । ਪਰ ਇਸ ਕਪਟ ਦਾ ਫਲ ਸਮਾ ਪਾਕੇ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ । ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ 'ਨਾਰੰਗ ਵਾਲ' ਟਿੱਬੇ ਉਤੇ ਆਨ ਬ੍ਰਾਜੇ ਉਧਰ 'ਜਾਰਜ ਥਾਮਸਨ ਸਾਹਿਬ' ਨੇ ਭੀ ਮਾਰੇ ਮਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਐਸੇ ਹੱਥ ਦਸੇ, ਜੋ ਫਰੰਗੀ ਦੀ ਸੂਰਤ ਚਕਰਾ ਦਿਤੀ । ਗੈਂਡੇ ਦੀ ਰਪੋਰਟ ਨੂੰ ਝੂਠੀ ਸਮਝ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਝਾੜਾਂ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਉਚੀ ਥਾਂ ਖਲੋਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲੈਣਾਂ ਕੀਤਾ ਇਹਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਨੀਲੇ ਪੀਲੇ, ਚਿੱਟੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲੀਆਂ ਮਾਰੇ ਮਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਫੌਜਾਂ ਦਿਸ ਆਈਆਂ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਇਹ ਸੋਚੀ ਪੈ ਗਿਆ ਤੇ ਸੱਤ ਦਿਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਿਛੋਂ ਘਬਰਾਕੇ ਰਾਤੋਂ ਰਾਤੀ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਿਆਃਃ

ਃਸਰ ਲਿਪਨ ਗ੍ਰਿਫਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਰਾਏ ਅਲਿਆਸ ਨੇ 'ਜਾਰਜ ਥਾਮਸ' ਹਾਂਸੀ ਵਾਸੀ ਸੇ ਮਦਦ ਮਾਂਗੀ । 'ਵਹੁ ਆਇਆ ਲੇਕਿਨ ਵਾਪਸ ਚਲਾ ਗਾਅ' ਦੇਖੋ ਰਾਜ ਗਾਨੇ ਪੰਜਾਲ ਉਰਦੂ

ਬਾਕੀ ਵੇਖੋ ੧੮੬ ਤੇ

ਇਹਦੇ ਭੱਜ ਜਾਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲਗ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਘਘਰੇ ਪਾਰ ਕੇਈ ਕੋਹ ਤੀਕ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ
ਹਦੋਂ ਬਾਹਿਰ ਕੱਢ ਕੇ ਹੀ ਦੰਮ ਲੀਤਾ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਭਾਜ ਖਾ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ ਇਹਦੇ ਪੱਖੀ ਸ੍ਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰ
ਭੀ ਉਖੜ ਗਏ ਤੇ ਉਠ ਨੱਠੇ, ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਹਥੋਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਗੈਂਡਾ ਨ
ਬੱਚ ਸਕਿਆ। ਇਹ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਖਤ ਸਰਮਿੰਦਾ
ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਅਤੇ ਫੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨਾਮ ਦੇਕੇ ਇਸ
ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਰ ਲੁਧਿਹਾਣੇ ਵਿਚਦੀਪ ਮਾਲਾ ਕਰਵਾਈ।

**“ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕੈਂਬਲ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਬੇਨਤੀ”**

ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਕੈਂਬਲ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

੧੮੬ ਦੀ ਬਾਕੀ

ਨੋਟ:—ਇਹ ਉਕਤ ਲਿਖਤ ਲਿਖਨ ਵਾਲਾ ਆਪ ਭੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੀ, ਅਤੇ
ਅਤੇ ‘ਜਾਰਜ ਥਾਮਸ’ ਭੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸੀ, ਜਿਸਨੇ ਇਸਦੀ ਹਾਰ ਨੂੰ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ
ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿਤਾ ‘ਵਹੁ ਆਇਆ ਲੇਕਿਨ ਚਲਾ ਗਿਆ’ ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ
ਕਿ ਜੇਹੜਾ ਤੋਪਾਂ, ਬੰਦੂਕਾਂ, ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤੇ ਨੇਜਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਪੂਰੀ
ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਕੇਈ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਆਇਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਜਿਸਦੇ ਸਾਥੀ
ਰਾਏ ਅਲਿਆਸ ਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਰਦਾਰ ਰਈਸ ਭੀ ਸਨ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੇ ਆਏ
ਸਨ, ਉਹ ਆਇਆ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ
ਲੁਧਿਹਾਣੇ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਸਤ ਦਿਨ ਲੜਦਾ ਰਿਹਾ।
ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਦਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਭਾਜ ਖਾਕੇ
ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਜਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਇਸਨੇ ਆਪਣੀ ਭਲਾਈ ਜਾਂਣੀ, ਲਿਪਨ ਗ੍ਰਿਫਨ
ਦੀ ਆਪਣੀ ਉਹ ਲਿਖਤ ਹੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਲੇਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਜੋ
ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋ ਜਿਤਨੇ ਦਿਹਾਤ ਸੇ ਨਿਕਾਲਾ ਗਿਆ। ਉਤਨੇ ਪਰ
ਉਨ੍ਹੇ ਨੇ ਔਰ ਕਲਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ।

ਪਟਿਆਲਾ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਤਾਂ ਹਾਰ ਮੰਨਕੇ ਹਾਂਸੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਮੁਫਤ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਹੇੜੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਹੁਣੇ ਹੀ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ “ਰਾਇ ਅਲਿਆਸ” ਦਾ ਮੂੰਹ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਰਖਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਆਪ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਅਸੀਂ ਵਿਰੁਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਭੀ ਸਾਡੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਹੀ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੇ ਉਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਨ ਰਖਨੀ, ਅਸੀਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਕ ਹਾਂ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਸਾਡੇ ਗ੍ਰਿਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋ।

ਇਉਂ ਆਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਦਿਆਲੂ ਹੋਕੇ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ “ਜੋ ਸਰਨ ਆਵੈ ਤਿਸ ਕੰਠ ਲਾਵੈ” ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਮੰਨਕੇ ਪਹਿਲੇ ਕੈਂਥਲ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਪਟਿਆਲੇ ਭੀ ਗਏ।

ਕੈਂਥਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਭਗਤੂ *ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਜਾਨ ਕੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ਿਆ।

*ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਆਪ ਵਡੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੧੮੮)

ਪਟਿਆਲੇ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਪਧਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੁਆਗਤ ਦੀ

(ਸਫਾ ੧੮੭ ਦਾ ਬਾਕੀ)

ਦਾ ਸਰੀਰ ਸਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਤੀਕ ਰਿਹਾ। ਆਪ ਦੇ ਦੋ ਸਪੁਤ੍ਰ “ਭਾਈ ਗੌਰਾ” ਅਤੇ “ਭਾਈ ਜੀਵਨ” ਨਾਮੀ ਹੋਏ। ਭਾਈ ਗੌਰਾ ਤਾਂ “ਬਠਿੰਡੇ” ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਲਾਦ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਦੇਸੂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਂਥਲ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ੧੮੨੪ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤਰ ਬਹਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸਨ। ਕੈਂਥਲ ਲਿਆਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਅਗੇ ਰਾਜਾ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਭਾਈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ। ੧੮੭੫ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ ਭਾ: ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਤਰ ਭਾ: ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ, ਪਰ ੧੮੮੦ ਬਿ: ਭਿਚ ਇਹ ਭੀ ਕਾਲ ਵਸ ਹੋਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂਏਂ “ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ” ਜੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰ ਭਾਵੇਂ ਰੋਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਪਰੇਮੀ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦਾ “ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼” ਗ੍ਰੰਥ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਨਿਵਾਸ ਦੇਕੇ ਲਿਖਵਾਇਆ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਗੁਰੂ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨਹੀਂ ਭੁਲਾ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਰਾਜਾ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਭੀ ੧੪ ਮਾਰਚ ਸੰਨ ੧੮੪੩ ਵਿਚ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗੇਂ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨੇ ੪ ਲਖ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਇਕ ਲੱਖ ਦੀ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਖਾਨਦਾਨ (ਅਰਨੋਲੀਵਾਲੇ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਤੇ ਭਾਈ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ) ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤੀ।

ਦੇਖੋ— “ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗ੍ਰੰਥਾਵਲੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ” ਕ੍ਰਿਤ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਨਾ ੧੦੫।

ਤਿਆਰੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ । ਜਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਸ਼ੈਹਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਸ਼ੈਹਰ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਸਣੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਤੇ ਸਤਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਈਂ “ਜੀ ਆਇਆਂ” ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹੋਇਆਂ() ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਅਪਨੇ ਘਰ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਮਰਯਾਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਸਨਬੰਧ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਗੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਉਤਨੇ ਹੀ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਤਾਈਂ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਿਤਨਾਂ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭ ਬਚਨ ਕਹੇ ਕਰਣਾਂ ਨਿਧ ਸੁਨ ਰਾਜਾ ਜਿਹ ਸਿਦਕ ਮਹਾਨ ।
ਸੂਖ ਸਦਾ ਇਤ ਉਤ ਬਹੁ ਪਾਵਤ, ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਆਪੈ ਜਮ ਕੀ ਕਾਨ।
(ਧਿਃ ੨੨ ਛੰਤ ੨੩)

ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਲੈਣੀ ਤੇ ਅਪਨੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਾਂ

ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਆਇਆਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਅਗੇਂ ਦਾ ਕੀ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ? ਅਤੇ ਐਸਾ ਮੋਰਚਾ ਭੀ ਕੋਈ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਇਕੋ

() ਸਰ ਵਿਪਲ ਗ੍ਰਿਫਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ—“ਹਮ ਦੇਖਤੇ ਹੈਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਅਪਨੇ ਖ਼ਤੂਤ (ਚਿੱਠੀ ਪਤ੍ਰ) ਮੈਂ “ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ” ਕੇ ਇਲਫਾਜ਼ ਸੇ ਮੁਖਾਤਬ ਕਰਤਾ ਥਾ ।

ਦੇਖੋ—ਰਾਜਗਾਨੇ ਪੰਜਾਉ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੧੦੪।

ਥਾਂਈ ਵੇਹਲੀ ਬੈਠੀ ਰਹੇ । ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਨਾਲ ਦੇ
 ਸਰਦਾਰ “ਹਰੀ ਸੰਘ, ਦਰਬਾਰਾ ਸੰਘ ਅਤੇ ਜੋਧ ਸੰਘ
 ਕਲਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਵਡੀ ਉਪਾਧੀ
 ਨਿਮਕ ਹਰਾਮੀ ਗੈਂਡਾ ਭੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਫਰੰਗੀ ਭੀ
 ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਅਪਨੇ ਥਾਂ “ਹਾਂਸੀ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਿਆ
 ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜੇ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਹਾਲਾਂ ਕੋਈ ਲੋੜ
 ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਹੀਂ । ਆਪ ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ “ਲੁਧਿਹਾਣੇ” ਜਾ ਨਿਵਾਸ
 ਰਖੋ? ਭਾਵੇਂ ਹੋਰ ਜਿਥੇ ਜੀ ਕਰੇ । ਲੋੜ ਸਮੇਂ ਹਰ ਥਾਂ ਪੁਜਨ
 ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ, ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਛੁਟੀਆ ਬਖਸ਼ੋ । ਇਹ ਬਚਨ
 ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਸਾਨੂੰ ਰਾਜ ਮਿਲਖ ਦੀ
 ਚਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹੱਥ ਸਿਰ
 ਤੇ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਹੀ ਹਨ । ਧਰਮ, ਅਰਥ,
 ਕਾਮ, ਮੋਖ, ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੇ ਖੜੇ ਹਨ । ਜੇ ਸੇਵਕ ਹਨ
 ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਪਰ ਬੇ ਮੁਖਾ ਨੂੰ
 ਖਾਲੀ ਹੀ ਰਹਿਨਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ, ਜਿਸ
 ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਭੁੱਖ ਹੈ ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਹੋਏ
 ਅਣਹੋਏ ਫੁਲਾਂ ਸਮਾਨ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਧੰਨ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਸੇ ਸਮੇਂ
 ਸਿਦਕ ਨੂੰ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ । ਜਾਓ, ਸੁਖ ਨਾਲ ਜਾਓ, ਅਤੇ ਵਧੇ
 ਫਲੋ । ਅਸੀਂ ਭੀ ਅਪਨੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
 ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣਾ
 ਹੈ, ਜੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮ ਹੈ । ਇਉਂ ਬਚਨ
 ਕਰਕੇ ਆਪਨੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ
 ਆਪ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

‘ਸਾਨੇ’ ਦੇ ਸ੍ਰਦਾਰ ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਖਬਰ ਦਸੀ ਅਤੇ ‘ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ’ ਆਏ

“ਪਟਿਆਲੇ” ਥੀਂ ਚਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ “ਸਾਨੇ” ਆਏ । ਇਥੋਂ ਦਾ ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਹਾਥੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਅਜੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਜੇ ਭਲਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਇਸ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੋ । ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ । ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ, ਤਾਂ ਆਖਿਆ—ਤੁਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਭੀ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹਾਥੀ ਤੁਹਾਡਾ ਟੈਹਲ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ ਸੀ। ਚੋਰੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਤੁਸਾਂ ਇਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਰੜੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਮਰ ਗਿਆ ਸੀ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬਦਲਾ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਦਾਉ ਲੱਭਦਾ ਹੈ, ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਟੈਹਲ ਕਮਾਈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰੇ ਜਿੰਦ ਲਾਈ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਸਰਦਾਰੀ ਪਾਈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਚੰਭਾ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਰ ੨ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਪੁਛਨ ਲਗਾ । ਮਹਾਰਾਜ ! ਖੋਹਲਕੇ ਦਸੋ ? ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਖਾਤਰ ਜਿੰਦ ਲਾਈ ਸੀ ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਨੂੰ ਬੇਦਾਵਾ ਲਿਖਕੇ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਹੋਸੀ । ਪਰ ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਮੁੜਕੇ ਲੜਦੇ ੨

ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਗਏ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀ ਭਾਈ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੇਦਾਵਾ ਫਾੜਕੇ ਟੁੱਟੀ ਗੰਢੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਿਤਨੇ ਵਧ ਘਾਉ ਲਗੇ ਡਿਠੇ, ਉਸਨੂੰ ਉਤਨੇ ਹੀ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰੀ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰੀ, ਬੀਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਇੱਕ ਹੋ। ਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਣਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਸ ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਹਦੇ ਨੇੜੇ ਭੀ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇ।

ਇਉਂ ਆਖਕੇ ਇਥੋਂ “ਸਾਨੇ” ਥੀਂ ਆਪ ਨੇ ਕੂਚ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਸਨੇ ੨ “ਕੁਲਗ੍ਰਾਂਊ” ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ। ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮੂਹ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ ਸੇਵਕ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ। ਕੁਲ ਗ੍ਰਾਂਮ ਆਇਆਂ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ “ਸਾਨੇ” ਦੇ ਸੁਧਾ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰਦਾਰ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਨੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ-ਵੈਰੀ ਨੇ ਵੈਰ ਲੈਣਾਂ ਸੀ ਜੋ ਬਚਨ ਮੰਨ ਲੈਂਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਬੱਚ ਜਾਂਦਾ। ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਜੀ ਇਥੇ ਆਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਪਨੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ।

**ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਪੁਜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ
ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ**

“ਕੁਲਗ੍ਰਾਂਊ” ਕੁਝ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਸਣੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਨਗਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾਕੇ ਆਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆਰ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ

ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕਲਾਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਵੇਂ ਨਸ਼ਾਨ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀਆਂ ਖੁਲੀਆਂ ਦੇਗਾਂ ਦਰਤਾਈਆਂ ।

ਪਹਿਲੀ ਵੇਰੀ ਜਦੋਂ ਆਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਨੇ ਆਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਵਡਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਂਤ ਮਈ ਤੌਰ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਹੁਣ ਤਾਂ “ਰਾਜ ਅਤੇ ਯੋਗ” ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਪਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅੰਗ ਸਨ । “ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ” ਅਤੇ “ਰਾਇ ਕੋਟ” ਦੀ ਫਤੇ ਅਤੇ “ਜਾਰਜ ਥਾਮਸਨ” ਨੂੰ ਭਾਂਜ ਦੇਨ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਉਨੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੂਣੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਅਤੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਕਦੇਂ ਮੁੜ ਅਪਨੇ ਪਿਆਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਨ ? ਸੋ ਉਹ ਸਮਾਂ ਅਜ ਚਿਰਾ ਪਿਛੇਂ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ।

ਉਨੇ ਪੁਜ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਅਤੇ ਜਾਪ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋਕੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਪੋਹ ਫੁਟਦੀ ਤੀਕ ਵੈਠਣਾਂ । ਫਿਰ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਸਜਾਏ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਸੋਭਤ ਹੋਣਾਂ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੀਕ ਇਕ ਰਸ ਮਗਨ ਰਹਿਣਾਂ । ਭੋਗ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ “ਗੁਰੂ ਵਾਕ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਤਥਾ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਣੇ, ਅਤੇ ਆਈ ਗਈ ਸੰਗਤ ਪਾਸੋਂ ਅਪਨੇ ੨ ਦੇਸ਼ ਤਥਾ ਅਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਪੁਛਦੇ ਪੁਛਾਂਦੇ ਰਹਿਣਾਂ, ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਨਿਤ ਦਾ ਕਰਮ ਸੀ । ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤੀ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਇਕ ਦਿਨ “ਜਸਵਾਲ”

ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਦੁਖ ਭਰੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਹਾਂ ਤੇ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਮਲਾ ਭੀ ਤਾਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਨ ਸਰ ਬਣ ਸਕੇ ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਢੋਰ, ਅਤੇ ਮੱਝਾਂ ਗਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਂਡੇ ਕਪੜੇ ਤੀਕ ਭੀ ਚੁਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਪੁਕਾਰ ਦੀ ਉਥੇ ਕੋਈ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ਼ਰੀਬਾਂ ਦੀ ਇਹ ਦੁਖ ਭਰੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰਤੀ ਆਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਭੀ ਮੋੜ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਕਰੜਾ ਵਤੀਰਾ ਨ ਰਖੋ। ਪਰ ਰਾਜੇ ਉਤੇ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਉਲਟਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਅਪਣੀ ਹੱਤਕ ਸਮਝ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਗਵਾਢੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਫਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਉਤਰ ਦਿਤਾ, ਅਤੇ ਆਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਲੜਨ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਚਾਉ ਹੈ ਤਾਂ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਕਰ ਦੇਖੋ। ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਹੇਠਾਂ ਤੁਸਾਡੀ ਕੋਈ ਭੀ ਈਨ ਮੰਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰੁੱਖਾ ਉਤਰ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਢਿਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਧੌਂਸੇ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਵਿਚ ਅਪਣੀ ਸੈਨਾਂ ਸਮੇਤ “ਜਸਵਾਲ” ਵਲ ਰੁੱਖ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਉਧਰੋਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਮੋਰਚਾ ਬੰਦੀ ਕਰ ਰਖੀ ਸੀ, ਤੇ ਨੇੜੇ ਪੁਜਦਿਆਂ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਥੀਂ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰੁਨ ਲਗਾ। ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਨ ਕੋਲਿਆਂ ਦੇ ਖੰਭਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਡਿਗਨ ਲਗੇ

ਅਤੇ ਪਲੋ ਪਲੀ ਵਿਚ ਲੋਥਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਗ ਗਏ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਪਨੇ ਤੀਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਸੱਪਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਸਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀ ਛੋਹ ਜਾਂਦੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੁਲਾ ਦਿੰਦੇ । ਇਹ ਮੁਠ ਭੇੜ ਭਾਵੇਂ ਅੱਧਾ ਕੁ ਦਿਨ ਹੀ ਰਹੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਕੋ ਹੱਲੇ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਹਲਾ ਦਿਤੇ । ਜਿਧਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਆਇਆ ਨੱਸ ਗਏ । ਇਸ ਇਕੋ ਦਿਨ ਦੇ ਹੱਲੇ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਮਤ ਠਕਾਣੇ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਹਾਰ ਕੇ ਈਨ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਗਊਆਂ, ਮੱਝਾਂ, ਅਤੇ ਭਾਂਡੇ ਕਪੜੇ, ਲਗਾਨ ਅਥਵਾ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹੋਏ ਜਮਾ ਸਨ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਮੋੜ ਦੇਣ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਢੰਢੋਰਾ ਦਿਵਾਕੇ ਸਭਨਾ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਤਾ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਤੇ ਦਿਆਲਤਾ ਦਾ ਇਸ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨਾਂ ਉਤੇ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਪਿਆ ਅਤੇ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਕਈ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਲਾ ਦਿਤੀਆਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨਾਂ ਆਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਜਿਥੇ ਭੀ ਆਪ ਹਜ਼ੂਰ ਯਾਦ ਕਰਨਗੇ, ਇਹ ਸੇਵਕ ਸੌ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਭੀ ਪੁਜਨਗੇ ।

ਗਰੀਬਨੀ ਮਾਈ ਦੇ ਜੋ ਕਬੂਲ ਕੀਤੇ

“ਮਾਲਵੇ” ਦੀ ਇਕ ਗਰੀਬ ਤੇ ਬਿੱਧ ਮਾਈ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਅੱਤ ਖਿੱਚ ਹੋਈ । ਇਹ ਪੰਜ ਸੇਰ ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ “ਜੋ” ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਬੰਨ ਕੇ ਟੁਰ ਪਈ ਅਤੇ ਦੋ ਚਾਰ ਕੋਹ ਰੋਜ਼

ਦਾ ਪੰਧ ਕੱਟਦੀ ਹੋਈ ਮੱਸਾਂ ੨ ਕਰਕੇ ਉਨੇ ਪੁਜੀ । ਦੀਵਨ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਰੰਗ ਦੀ ਸਜਾਵਟ, ਇਕ ਪਾਸੇ ਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਲਾਪ, ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਰਸ ਵਿਚ ਰੱਤੀ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੀ ਸੱਜੀ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਦੀ ਪੰਗਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਭਰੇ ਦਮਕ ਦਮਕ ਕਰਦੇ ਮੁਖੜੇ ਵਾਲੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਸਜਾਇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ । ਇਸ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਬਾਠ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਉ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮਾਈ ਦਾ ਹੀਆ ਨ ਪੈ ਸਕਿਆ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ਿਉਂ ਅੰਦਰ ਪੈਰ ਪਾਏ ਅਤੇ ਅਗੇ ਵੱਧੇ । ਇਹਦੇ ਪਸੀਨੇ ਨਾਲ ਗਿਝੇ ਹੋਏ ਮੈਲੇ ਕਪੜੇ ਅਤੇ “ਜੋ” ਦੀ ਛੋਟੀ ਜੇਹੀ ਪੋਟਲੀ ਨੇ ਭੀ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ਵਿਚ ਰੋਕ ਪਾਈ ਤੇ ਨਿਮੋ ਝੂਨ ਹੋਈ ੨ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਜਾਨ ਦੀ ਕੀਤੀ । ਪਰ ਗ੍ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰੋਂ ਇਹ ਉਹਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ । ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲੀਤਾ, ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠ ਜਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਆਈ ਮਾਈ ਰੱਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੀ ਰਹੇ ।

ਮਾਈ ਭੀ ਜਿਸ ਪਿਆਰ ਤੇ ਖਿੱਚ ਨੂੰ ਰਖਦੀ ਹੋਈ ਘਰੋਂ ਟੁਰੀ ਸੀ ਉਹ ਸੁਫਲ ਹੋਈ ਜਾਣੀ ਤੇ “ਸੁਦਾਮੇ” ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੁ-ਬਹੂ ਜੋ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਅਗੇ ਰਖੀ ਅਤੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੋਟਲੀ ਅਪਣੇ ਹਥੀਂ ਖੋਲੀ ਤੇ ਸੰਗਤ ਸਾਹਵੇਂ ਕਿਹਾ, ਦੇਖੋ ਜੀ ਇਹ “ਜੋ” ਕਹੋ ਡਾਹਢੇ ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਸੋਹਣੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਿਤਨੀ ਦੂਰੋਂ ਸਾਡੇ

ਛੱਕਣ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ । ਆਪ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਲਾਂਗਰੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਣੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਟਾ ਪੀਸ ਕੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹੋ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਤੇ ਛਕਾਣਾ । ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਯਥਾ:—

ਸੁਪਕਾਰ ਤਤਕਾਲ ਹੀ ਲੀਨੋ ਨਿਕਟ ਹਕਾਰ ।

ਯੇਹ ਜਵ ਦੁਰਲੱਭ ਜਾਨ ਕੈ ਕਰੀਐ ਯਾਹਿ ਸਮਾਰ ।

ਮਮ ਅਚਵਨ ਕੇ ਯੋਗ ਯੇਹ ਲਿਹੁ ਪਕਾਇ ਸੁਹਾਇ ।

ਆਨੈ ਜਬੈ ਬਨਾਇ ਤਿਨ ਸਾਦਲ ਅੱਚ ਪ੍ਰਭ ਗਾਇ ।

(ਧਿ: ੫੫)

ਅਭਿਮਾਨੀ ਕੀ ਜੜ ਸਰਪਰ ਜਾਇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦੇ ੨ ਆਪ “ਬੇਗੋ ਵਾਲ” ਤੀਕ ਜਾ ਪੁੱਜੇ, ਉਥੋਂ ਦਾ ਡੇਰੇਦਾਰ “ਰਾਮ ਚੇਰਾ” ਮਹੰਤ ਅਪਨੇ ਸੇਵਕਾਂ ਸਣੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਦਰ ਭਾਉ ਨਾਲ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈਗਿਆ, ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਕਰਾਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਨੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਡੇਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਾਚਾਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਹਿਨ ਸਹਿਨ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੰਬੰਧੀ ਗਲ ਬਾਤ ਪੁੱਛੀ । ਤਾਂ ਮਹੰਤ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ ਜੋ ਆਪ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਪਰ ਦੀਵਾਨ “ਨਾਨੂੰ” ਨੇ ਤਾਂ ਅੱਤ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਵੱਢ ਵੱਢ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਦੁਖੀ ਹਨ । ਅਤੇ ਅਜ ਨਾਨੂੰ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਭੀ ਇਥੇ ਹੀ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀ ਵਾਪਰਨੀ ਹੈ ?

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਸਿਖ ਰਾਹੀਂ ਨਾਨੂੰ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਵਨਾ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮੇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ਜੋ ਜਾਵਾਂ ? ਫੇਰ ਨਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਆਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਗਿਆ ਪਰ ਅੱਕੜ ਕੇ ਸਾਹਵੇਂ ਖਲੋਤਾ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਪੁੱਛਨ ਲੱਗਾ— ਜੀ ਦਸੋ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ? ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਉਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ ਤੇ ਆਖਿਆ— ਤੁਸੀਂ ਪਰਜਾ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹੋ, ਜੇ ਰਾਖਾ ਹੀ ਵੱਢ ਵੱਢ ਖਾਏ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੇਲੂ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੱਬਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸਾਡੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੈ। ਪਰਜਾ ਪੁਤਰ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੇ ਪੁਤਰ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨ ਕੀਤੀ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਮੇਂ ਪਿਤਾ ਦੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੂ ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਨੀਤੀ ਪੂਰਤ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਬਤੇਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬੁੜ੍ਹ ੨ ਕਰਦਾ ਦੀਵਾਨ ਨਾਨੂੰ ਅਪਣੇ ਡੇਰੇ ਚਲਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਅਦਬ ਤੇ ਸਿਖਿਆ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕੀਤੀ।

ਮਹੰਤ “ਰਾਮ ਚੇਰੇ” ਨੂੰ ਭੀ ਇਹ ਗਲ ਬੁਰੀ ਲਗੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਗੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਨਿਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਉਸਦਾ ਦੀਵਾਨ ਅੱਕੜ ਕੇ ਖਲੋਤਾ ਰਹੇ। ਇਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅਖਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ, ਇਸ ਹੰਕਾਰੀ ਨੇ ਅੱਤ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਇਸ ਦੀ ਅਪਨੀ ਜੜ੍ਹ ਨ ਪੁੱਟੀ ਜਾਏ, ਗ਼ੁੰਬ ਪਰਜਾ ਦਾ ਪੱਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਲ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਕੇ ਆਖਿਆ—ਇਹ ਕੇਹੜੀ ਔਖੀ ਗਲ ਹੈ। (ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਤੇ ਸਰੋਂ ਦੇ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ) ਕਿਹਾ

ਇਹ ਬੂਟਾ ਸਰੋਂ ਦਾ ਜੜੋਂ ਹੀ ਪੁੱਟ ਸੁੱਟੋ, ਫਿਰ ਨਾਨੂੰ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਪੁੱਟੀ ਹੀ ਜਾਣੇ । ਤਾਂ ਮਹੰਤ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਚੇਲਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਬੂਟਾ ਪੁਟਵਾ ਦਿਤਾ ।

ਉਧਰ “ਨਾਨੂੰ” ਨੂੰ ਡੇਰੇ ਪੁਜਿਆਂ ਬੋੜੀ ਹੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਪਾਹੀਆਂ ਤੇ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਰਾਖੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਅਪਨੀ ਤਨਖਾਹ ਮੰਗੀ, ਨਾਨੂੰ ਨੇ ਅਜੇ ਸਾਰੀ ਉਗ੍ਰਾਹੀ ਭੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਸ਼ਰਾਬ ਵਿਚ ਮੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਭੀ ਆਖਿਆ ਤੇ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢਕੇ ਧੱਮਕੀ ਭੀ ਦਿਤੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਬੁਰਾ ਮਨਾਇਆ ਤੇ ਮੋੜਵਾਂ ਉਤਰ ਦਿਤਾ । ਗਲ ਵੱਧ ਗਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹੀ ਤਲਵਾਰ ਖੋਹਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਨੂੰ ਨੂੰ ਸਿਰੋਂ ਹੀ ਮੁਕਾ ਦਿਤਾ ।

ਸਾਧੂ ਬੋਲੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ । ਸਾਧੂਕਾ ਬੋਲਿਆ ਬਿਰਥਾ ਨ ਜਾਇ

ਨਾਨੂੰ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਭੀ ਹਜ਼ੂਰ ਪੰਜ ਦਿਨ “ਬੇਗੇ ਵਾਲ” ਵਿਚ ਰਹੇ, ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਨੇ ਆਣ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣੇ, ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦਵਾਰੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪਾਈਆਂ । ਇਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਮੁੜ ਉਨੇ ਆ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਉਪਦੇਸ਼

ਕਿਸੇ ੨ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਭੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਉਧਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਸ਼ਕਾਰ ਕਰਦੇ ੨ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੁਰਾਡੇ ਨਿਕਲ ਗਏ । ਇਕ ਕੁਟੀਆਂ ਦੇਖੀ ਜਿਸ ਵਿਚ

ਇਕ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾ ਸਮਾਧੀ ਲਾਏ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਘੋੜਿਓਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਧੂ ਪਾਸ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਮੂਰਤੀ ਦਾ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਧਿਆਨ ਧਰੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਉਹ ਅਪਨੇ ਆਤਮਕ ਬਲ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਲਈ। ਇਹਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲੀ ਤਾਂ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਨੂਰਾਨੀ ਮੁਖੜਾ, ਰਸ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਮਥੇ ਦੀ ਆਭਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਸੀਸ ਅਦਬ ਤੇ ਪਰੇਮ ਵਿਚ ਝੁਕ ਗਿਆ, ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੀ ਮਾਨੋ ਸੋ ਸੁਨਾਨ ਆਏ ਹਨ। ਗੱਦ ੨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-ਮੇਰੇ ਧਿਆਨੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚਨ ਵਾਲੇ ਤੁਸੀਂ ਗਿਆਨ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਜੇ ਮੇਰਾ ਕਥਨ ਠੀਕ ਹੈ ਤਾਂ ਦਸੋ? “ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜਗਤ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ? ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਖਿੜ ਗਏ ਫੁਰਮਾਇਆ-ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਦੀ ਇਹੋ ਜੇਹੀ ਪੁੱਛ ਦਾ ਉਤਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਦਿਤਾ ਸੀ:-

ਇਹੁ ਜਗੁ ਸਚੇ ਕੀ ਹੈ ਕੋਠੜੀ ਸਚੇ ਕਾ ਵਿਚਿ ਵਾਸ।
ਇਕਨਾਂ ਹੁਕਮਿ ਸਮਾਇ ਲਇ ਇਕਨਾਂ ਹੁਕਮੇ ਕਰੇ ਵਿਣਾਸੁ।
ਇਕਨਾਂ ਭਾਣੈ ਕਢਿ ਲਇ ਇਕਨਾ ਮਾਇਆ ਵਿਚਿ ਨਿਵਾਸੁ।
ਏਵ ਭਿ ਆਖਿ ਨ ਜਾਪਈ ਜਿ ਕਿਸੈ ਆਣੈ ਰਾਸਿ।
ਨਾਨਕ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੀਐ ਜਾਕਉ ਆਪਿ ਕਰੇ ਪਰਗਾਸੁ।

ਭਾਵ-ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਮਾਨ ਜਗਤ ਸਚੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਕੋਠੀ (ਮਕਾਨ) ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਭੀ ਓਹ ਇਸੇ ਵਿਚ ਵਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਠੀ ਕੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਵਾਸ ਕਿਵੇਂ ਹੈ? ਇਸ ਗਲ ਦੇ ਸਮਝਨ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ

ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਇਹ ਸੋਝੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ ।

ਲੈ ਸੁਣੋ—ਕਿ ਇਹ ਜਗਤ ਕੀ ਹੈ ? “ਜਗਤ” ਸਚੇ ਦੀ ਕੋਠੀ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਚ ਇਹਦੇ ਉਹ ਆਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਕਈ ਵੇਰੀ ਅਪਨੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਬਨਾਵਟ ਤੇ ਰੰਗ ਰੂਪਾਂ ਵਿਚ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ ਆਪ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਗਤ ਰੂਪੀ ਕੋਠੀ ਭੀ (ਜੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਦਿਸ ਰਹੀ ਹੈ) ਇਸ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤੀ “ਰੂਪ” ਦੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ “ਜਗਤ” ਦੀ ਮਿਥਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਪਲਟਾ ਖਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਪਲਟਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਵਾਲਾ, ਸੱਤ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੋਠੀ ਭੀ ਬਾਲਕ ਤੋਂ ਜਵਾਨ ਅਤੇ ਜਵਾਨ ਤੋਂ ਬ੍ਰਿਧ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ “ਕਾਰਣ” ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਆਸਰੇ “ਕਾਰਜ” ਰੂਪ ਹੈ ਤੇ ਪਲਟਾ ਖਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਵਸਨ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾਂ ਅਟੱਲ, ਅਛੇਦ, ਅਭੇਦ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਨਿਤ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਦਵਾਰੇ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ “ਕਾਰਜ” ਅਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਵਰਤਮਾਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ “ਕਾਰਨ” ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਜਾਣ ਲਵੇਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਅਸਥਿਰਤਾ ਪਾਓਗੇ, ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਆਵੇਗੇ, ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ । ਅਤੇ ਅਪਨੀ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੋਠੀ ਅਪਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਭੀ

ਸਣੇ ਜਗਤ ਦੇ ਇਹ ਮਿਥਿਆ” ਅਥਵਾ ਪਲਟਾ ਖਾ ਜਾਣ ਵਾਲੀ “ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਪੇਖਨਾ ਅੰਤ ਖੇਹ ਕੀ ਖੇਹ।” ਦਿਸੇਗੀ, ਪਰ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ, ਸਮਝਨ ਸੋਚਨ ਦੀ ਸੱਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਆਤਮਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਸਦਾ ਸੱਤ ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ ਦੀ ਕੋਠੀ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹੀ ਅਨਭਵੀ ਸੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਸਾਰੇ ਸ੍ਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਹੀ ਅਪਨਾਂ ਸ੍ਰੇ ਸਰੂਪ ਆਤਮਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਮਹਾਨ ਸਮੁੰਦਰ ਵੱਤ ਪਰੀ ਪੂਰਨ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬੂੰਦ ਰੂਪ ਅੰਸ਼ ਆਤਮਾਂ ਹੈ। ਇਹੀ ਸੱਤ ਹੈ, ਚੇਤੰਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਹੋਣ ਵਿਚ ਭੀ ਇਹ ਇਕ ਰਸ ਪੂਰਨ ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਮਨ ਦੀ ਮਨੋਤ ਕਰਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੁਖ ਨਾਲ ਦੁੱਖੀ ਤੇ ਸੁਖ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮੰਨਦਾ ਹੋਇਆ “ਰਾਜਾ” ਅਤੇ ਗ੍ਰੀਬ ਬਣਿਆ ਬੈਠਾ ਹੈ। ਪਰ ਦੁੱਖੀ ਤੇ ਰੋਗੀ ਸ੍ਰੀਰ ਜਦ ਸੌਂ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸੁਖੋਪਤਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੀ ਮਨੋਤ ਸਣੇ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੁਖੋਪਤੀ ਵਿਚ ਨ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਖ ਨਾਂ ਗ੍ਰੀਬ ਨੂੰ ਗ੍ਰੀਬੀ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਤਮਾਂ ਸੱਤਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਭੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਤੇ ਜਾਗਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸ੍ਰੀਰ ਦੇ ਜਾਗਨ ਨਾਲ ਇਹ ਅਖਵਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ “ਮੈਂ ਅਜ ਐਸਾ ਸੌਂ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸ੍ਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧ ਬੁੱਧ ਨ ਰਹੀ” ਇਸ ਸ੍ਰੀਰਕ ਸੁਧ ਬੁਧ ਨ ਰਹਿਨ ਦੀ ਸੋਝੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸੁਧ ਆਤਮਾਂ ਹੈ। ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭੀ ਸਰੀਰ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਅਤੇ ਬੇਖਬਰੀ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹੀ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਨਿਜ ਆਤਮਾਂ ਹੈ, ਤੇ ਏਹੀ ਤੁਸੀ ਹੋ।

ਇਸ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਵਿਚ ਲਗੇ ਹੋਏ ਤੁਸੀਂ ਜਗਤ
ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਆਨ ਬੈਠੇ ਹੋ, ਐਸੇ ਹੀ ਜੰਗਲ
ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਕੇ ਭਾਵੇਂ ਘਰ ਵਿਚ ਜਾ ਬੈਠੋ। ਪਰ ਅਪਨੀ ਸੂਰਤ
ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੀ ਜੋਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਜੋੜ ਕੇ
ਨਿਤ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ ਜਿਸ ਤੇ ਪਰਮ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਭਰਪੂਰ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਫਿਰ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ,
ਘਰ, ਅਤੇ ਅਪਨਾ ਸਰੀਰ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ
ਤੁਸੀਂ ਅਪਨੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਮੰਦਰ (ਕੋਠੀ) ਵਿਚ ਅਪਨੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਅਲੇਪ ਤੇ ਅਡੋਲ ਵਸਦੇ ਵੇਖੋਗੇ। ਹੋਰ ਇਹ ਗਲ
ਵਧੇਰੇ ਸਮਝਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਵਿਚ ਆਤਮ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਹੀ ਸਾਧਨ ਦਸੇ ਹਨ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥ ਰਾਮਕਲੀ ਪਾ: ੧੦ ॥

ਰੇ ਮਨ ਐਸੋ ਕਰ ਸੰਨਿਆਸਾ ।

ਬਨ ਸੇ ਸਦਨ* ਸਬੈ ਕਰ ਸਮਝਹੁ ਮਨ ਹੀ ਮਾਹਿ ਉਦਾਸਾ ।
॥੧ ਰਹਾਉ॥ ਜੱਤ ਕੀ ਜੱਟਾ ਜੋਗਕ ਮਜਨ ਨੇਮ ਕੇ ਨਖਨ ਬਢਾਉ।
ਗਿਆਨ ਗੁਰੂ ਆਤਮ ਉਤਦੇਸਹੁ ਨਾਮ ਬਿਭੂਤਿ ਲਗਾਉ ॥ ੧ ॥
ੴਅਲਪ ਅਹਾਰ ੨ਸੁਲਪ ਸੀ ਦਿੰਦਾ ਦਯਾ ਛਿਮਾ ਤਨ ਪ੍ਰੀਤ।
ਸੀਲ ਸੰਤੋਖ ਸਦਾ ਨਿਰਬਾਹਬੈ ਹੈਬੈ ਤ੍ਰਿਗੁਣ ਅਤੀਤ ॥ ੨ ॥
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਹੰਕਰ ਲੋਭ ਹਠ ਮੋਹ ਨ ਮਨ ਸੇ ਲਾਵੈ ।
ਤਬ ਹੀ ਆਤਮ ਤਤ ਕੇ ਦਰਸੈ ਪਰਮ ਪੁਰਖ ਕਹਿ ਪਾਵੈ ॥ ੩ ॥

ਘਰ ੧ ਥੋੜਾ । ੨ਥੋੜਾ ।

ਤਬਾ—ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ ੯ ॥

ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ ।

ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ ਸਦਾ ਅਲੇਪਾ ਤੋਹੀ ਸੰਗ ਸਮਾਈ ॥੧ ਰਹਾਉ॥
ਪੁਹਪ ਮਧਿ ਜਿਉ ਬਾਸੁ ਬਸਤੁ ਹੈ ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ ।
ਤੈਸੇ ਹੀ ਹਰਿ ਬਸੈ ਨਿਰੰਤਰਿ ਘਟ ਹੀ ਖੋਜਹੁ ਭਾਈ ॥ ੧ ॥
ਬਾਹਰਿ ਭੀਤਰਿ ਏਕੋ ਜਾਨਹੁ ਇਹੁ ਗੁਰ ਗਿਆਨ ਬਤਾਈ ।
ਜਨ ਨਾਨਕ ਬਿਨ ਆਪਾ ਚੀਨੈ ਮਿਟੈ ਨ ਭਰਮ ਕੀ ਕਾਈ ॥੨॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਥਾਇ ਗਿਆਨ
ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਉਨੇ
ਸਾਹਿਬ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਅਪਨੇ ਜਨਮ ਨਗਰ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ
ਵਿਚ ਆਏ

“ਉਨੇ” ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਰਹਿਕੇ ਆਪ ਨੇ ਮੁਕਾਮੀ ਅਤੇ
ਅਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ਫਿਰ ਸੈਨਾਂ ਸਮੇਤ
“ਸ੍ਰੀ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ਆਏ, ਇਥੋਂ ਦੀ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਦੇ
ਮੁਖੀਆਂ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ
ਸੁਆਗਤ ਕਰਕੇ ਡੇਰਾ ਕਰਾਇਆ । ਇਥੇ ਪੁਜ ਕੇ ਆਪ ਨੇ
ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਭਾਰੀ
ਯੱਗ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਆਲੇ
ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ
ਛਕਾਇਆ ਅਤੇ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਜੀਅ ਪ੍ਰਤੀ ਭੇਟਾ ਦਿਤੀ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ “ਮਲੇਰ ਕੋਟਲੇ” ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਨਾਂ ਤੇ ਮੁੜ ਉਸੇ ਦੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਦੇਣਾਂ, “ਰਾਇ ਅਲਿਆਸ” ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਥਾਮਸਨ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਭਜਾ ਦੇਣਾਂ “ਲੁਧਿਹਾਣੇ” ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ, ਗਊਕਸ਼ੀ ਬੰਦ ਕਰਾਕੇ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਅਮਨ ਕਾਇਮ ਰਖਨਾਂ, ਅਤੇ ਅੱਠ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਫੌਜ ਦਾ ਪਾਸ ਹੋਣਾਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ “ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ” ਇਕ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅਸਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੈ ? ਪਰ “ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ਵਿਚ ਆਕੇ ਨਿਮ ਭਾਵ ਨਾਲ ਯੋਗ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀ ਬਰਾਦਰੀ ਤੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਕਾਰਨਾਂ, ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਭੇਟਾ ਨਾਲ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਇਸ ਗਲ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਅਤੇ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਇਤਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਕ ਉਚੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬਿਠਾਕੇ ਪੁਸ਼ਪ ਬਰਖਾ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ । ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਤੇ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅਤੇ ਆਖਿਆ- ਕਿ ਧੰਨ ਹੋ ਆਪ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ । ਇਤਨੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਤੇ ਮਾਨਨੀਯ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਨਿਰਮਾਨਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਜ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪ ਨੂੰ “ਗੁਰੂ ਰੂਪ” ਗੁਰੂ ਹੀ ਸਮਝਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦੇਖਾਂਗੇ । ਉਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ-ਮੈਂ ਭੀ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ’

ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਅਤੇ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਭੀ ਜੋ ਤੁਸਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਹੀ ਹੈ। ਅਸਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਹੀ ਮੁਖ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ “ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੇ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪ ਵੀਚਾਰੀਏ, ਦ੍ਰਿੜ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾ ੨ ਕੇ ਸੁਣਾਈਏ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰੀਏ। ਜਿਵੇਂ ਸਾਡੇ ਬਾਬੇ ਵਡੇ ਨੇ ਆਪ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਤਆਦਿਕ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਹੋਏ ਮਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਡੇਰੇ ਆਕੇ ਆਰਾਮ ਕੀਤਾ।

ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਦਬ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਨਗਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਾਂ ਰਾਹ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਕੂੜੇ ਦੇ ਢੇਰ ਵਿਚ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਇਕ ਪੋਥੀ ਪਈ ਡਿੱਠੀ, ਆਪ ਨੇ ਝੱਟ ਚੁਕ ਲੀਤੀ, ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੀ। ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਰੁਮਾਲ ਵਿਚ ਵਲੇਟ ਲੀਤੀ, ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਦੇਖੋ ਕਿਸੇ ਨੀਚ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਨਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਕੈਸਾ ਭਿਆਨਕ ਸਮਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ। ਐਸਾ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਤਾਂ ਨਰਾਦਰੀ ਬਦਲੇ ਨਗਰ ਹੀ ਸੜ ਚਾਂਦਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ “ਪੋਥੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕਾ ਥਾਨ” ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਹੀ ਗੁਰੂ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਅਦਬ ਸਤਕਾਰ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਸਾਨੂੰ ਸੁਖੀ ਦੇਖਨਾਂ ਚਾਹੇ, ਉਹ ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਅਦਬ ਰਖੇ, ਅਤੇ ਆਪ ਭੀ ਸੁਖੀ ਰਹੇ।

ਪੋਥੀ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋ ਰੂਪਾ । ਇਨ ਦੁਖ ਕਰ ਮੋਹ ਦੁਖੀ ਨਿਰੂਪਾ ।
ਜੋ ਹਮ ਕੋ ਸੁਖਦਾਈ ਚਾਹੈ । ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ ਅਦਬ ਅਵਗਾਹੈ ।
ਜੋ ਕਰ ਅਦਬ ਨ ਬਤਾਵਤ ਯਾਂਕੋ।ਨਗਰ ਜਰਤ ਸਭ ਕੋ ਦੁਖ ਬਾਂਕੋ।
ਬਾਨੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਨੀ । ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਬਿਖੈ ਪ੍ਰਗਟਾਨੀ ।
ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਲੱਖ ਪੋਥੀ ਗ੍ਰੰਥ । ਭਾਵ ਕਰੈ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਗੀਤ ।
(ਧਿਆਏ ੧੧੦, ੨੪)

ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਮਗਰੋ ਪ੍ਰਚਾਉਣੀ ਲਈ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਉਣਾਂ

ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ
ਫੇਰ ਆਪ “ਕਲਾਲਾਂ ਵਾਦ” ਆਏ ਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀਵਾਨ
ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭੇਟਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਨ
ਬਿਰਾਜੇ । ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ
ਚੁਕੇ ਸਨ । ਤੇ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਦੇ ਦਿਨ ਪਰਚਾਉਣੀ ਲਈ ਕਈ ਰਾਜੇ,
ਰਾਣੇ, ਨਵਾਬ ਅਤੇ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਭੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ।
ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਰਦਾਰਨੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਵਲੋਂ ਬਿਨੈ ਪੱਤਰ ਭੇਜਕੇ
ਉਦੇਚਾ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਇਹਦੇ ਪੁਤਰ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸੁਭ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਕੇ
ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਸੁਹਾਂਵਨਾ ਕਰਨ ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਸਾਂ ੧੧, ੧੨
ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸ: ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨਾਲ
ਵੇਰ ਰਖਨ ਵਾਲੇ ਜੇਹੜੇ ਕੁਝ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਰਈਸ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਗਵਾਂ ਦੇਣਾ ਠੀਕ ਨ ਜਾਣਿਆਂ । ਸਲਾਹ ਕਰ

ਲਈ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਬੰਨੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ, ਅਤੇ ਅਪਨੇ ੨ ਇਲਾਕੇ ਖੋਹ ਕੇ ਵੰਡ ਲਈਏ। ਜੇ ਸੂਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਦਬਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਖੋਟੀ ਨੀਅਤ ਦਾ ਪਤਾ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਈ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤੀ* ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਬੇਟੀ ਚਿੰਤਾ ਨ ਕਰ, ਇਸ ਦਾ ਰਾਖਾ ਆਪ ਅਕਾਲ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਬਾਲ ਭੀ ਵਿੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ। ਇਹ ਬੜਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣੇਗਾ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ। ਇਹਦੇ ਦੋਖੀ ਆਪੇ ਦਬ ਜਾਨਗੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਰੋਸਾ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਧੀਰਜ ਹੋਈ। ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਿਮਿਤ ਰਖਾਏ ਹੋਏ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾਇਆ। ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਸਮੇਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਰਈਸ ਭੀ ਸਾਰੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹੁਕਮ ਦੀ ਵੀਚਾਰ(ਕੱਥਾ) ਸੁਣਾਈ ਜੋ ਭੋਗ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਵਾਕ ਸੀ। ਉਪਰੰਤ ਅਰਦਾਸੇ ਵਿਚ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧ ਆਯੂ, ਤੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਨਿਰ-ਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਪਾਸੋਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਮੰਗੀ ਗਈ।

*ਦੇਖੋ ਟ੍ਰਕਟ ਨੰਬਰ ੨੦ ਲੇਖਕ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਿਯੂਖ ਪੰਨਾਂ ੧੧, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਗੁਰਮਤ ਟ੍ਰਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਾਹੌਰ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਲੈ ਲੀਤਾ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਦਸਤਾਰ ਹਥੀਂ ਸਜਾਕੇ ਅਪਨੇ ਗਾਤਰੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਇਹ ਦੇ ਗਲ ਪਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਦਾ ਛੰਦ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਾਇਆ:—

ਖਲ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡ, ਖਲ ਦਲ ਖੰਡ,
ਅਤਿ ਰਣਿ ਮੰਡ ਬਰਬੰਡ ।
ਭੁਜ ਦੰਡ ਅਖੰਡ, ਤੇਜ ਪ੍ਰਚੰਡ,
ਜੋਤ ਅਮੰਡ, ਭਾਨ ਪ੍ਰਭੰ ।
ਸੁਖ ਸੰਤਾਂ ਕਰਣੈ, ਦੁਰਮਤ ਦਰਣੈ,
ਕਿਲ ਬਿਖ ਹਰਣੈ, ਅਸਿ ਸਰਣੈ ।
ਜੈ ਜੈ ਜਗ ਕਾਰਣ, ਸ੍ਰਿਸ਼ਟ ਉਬਾਰਣ,
ਮਮ ਪ੍ਰਿਤਪਾਰਣ ਜੈ ਤੇਗੰ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ, ਅਤੇ ਦਸਤਾਰ ਬੰਦੀ ਦੀ ਰਸਮ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ । ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ੧੮ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ੧ ਮਈ ਸੰਨ ੧੭੯੦ ਦਾ ਹੈ ।

ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ ਆਪ ਰਾਮਨਗਰ
ਵਿਚ ਆਏ

ਸ੍ਰ: ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪ੍ਰਚਾਉਣੀ (ਮਾਤਮ ਪੁਰਸ਼ੀ) ਸਮੇਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸ੍ਰਦਾਰਾਂ ਰਈਸਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਜੋ ਸਚੇ ਦਰਦੀ ਸਨ ਉਹ ਭੀ ਅਤੇ ਜੇਹੜੇ ਕਪਟੀ ਅੰਦਰੋਂ ਹੋਰ ਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਹੋਰ ਸਨ, ਇਸ

ਸਮਾਗਮ ਉਤੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਣੀ 'ਰਾਜ ਕੌਰ' ਦੀ ਸਿਆਨਪ, ਅਥਵਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ 'ਰਣਜੀਤ' ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੱਖੀ ਹੋ ਜਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦਾ ਦਾਉ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਚਲ ਸਕਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਰੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਗੋਂਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਗੁੰਦੀਆ ਤੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗਏ। ਇਹ ਗਲ ਭੀ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੰਢ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਈ ਸਗੋਂ ਇਕ ਵਡੇਰੀ ਤਾਕਤ ਇਸ ਦੇ ਧੜੇ ਤੇ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਭੀ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰਨਾਂ ਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਚਿਤਵਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠਿਕਾਣੇ ਲਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਰ ਲੋਕੀਂ 'ਰਾਣੀ ਰਾਜਕੌਰ' ਪਾਸੋਂ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਘਰਾਂ ਤੇ ਅਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਗਏ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਹਰ ਤਰਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਸੈਨਾਂ ਸਨੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ 'ਰਾਮ ਨਗਰ' ਆਨਕੇ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ। ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਸ਼ੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਵਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈਆਂ। ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੇਖਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਅਜੇ ਇਥੇ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਏ ਹੋਏ 'ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ' ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ 'ਰਾਮ ਨਗਰ' ਹੀ ਆਨ ਪੁੱਜੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਤੰਬੂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਡੇਰਾ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ। ਰਾਣੀ ਜੀ ਨੇ

ਦਸਿਆ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਕੱਲੇ ਹੀ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ ਅਜੇ ਖਤਰੇ ਥੀਂ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ । ਜੇਹੜੀਆਂ ਸੋਆਂ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਥੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਪਿੱਛੇ ਪੈਣ ਦੀਆਂ ਗੋਂਦਾਂ ਗੰਦ ਰਹੇ ਹਨ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਕਿਆਂ ਰਖਨ ਲਈ ਕੁਝ ਜਵਾਨ ਭੇਜਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖਿਆ ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ਕਾਰ ਖੇਡਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ ਦਿਨ ਕੁਝਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਸਣੇ ਸ਼ਕਾਰ ਨੂੰ ਗਏ, ਤਾਂ ਅਗੇ ਇਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ 'ਹਸ਼ਮਤ ਖਾਂ' ਚੱਠਾ ਭੀ ਸ਼ਕਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ । 'ਹਸ਼ਮਤ ਖਾਂ' ਨੇ ਸ਼ਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਅਪਣੇ ਵੈਰੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਦੇਖ ਕੇ ਬੰਦੂਕ ਚਲਾ ਦਿਤੀ, ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਥ ਨ ਦਿਤਾ, ਨਸ਼ਾਨਾਂ ਚੁਕਕੇ ਗੋਲੀ ਘੋੜੀ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਜਾ ਲਗੀ ਜੋ ਧੜਾਪ ਕਰਦੀ ਡਿਗ ਪਈ । ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਬਚਾ ਕੇ ਐਸਾ ਉਦਮ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਕਿ ਅੱਖ ਦੇ ਫਰਕਨ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਸੰਭਲ ਕੇ ਅਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਹਸ਼ਮਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਥਾਂਇ ਰਖਿਆ ਤੇ ਇਕੋ ਵਾਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਧੜ ਤੋਂ ਲਾਹ ਸੁਟਿਆ* ਅਤੇ ਸ਼ੁਕਰ ੨

* ੧ ਦੇਖੋ ਪੰਜਾਬ ਐਸ਼ਵਰਨ ਸਟੇਟ ਪੰਨਾ ੧੧ । ੨. ਹਿਸਟਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਪੰਨਾਂ ੩੮੪। ੩. ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਪੰਨਾਂ ੬੧, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਸ਼ਮਤ ਖਾਨ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਵਰਗਲਾਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਾਰਨ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ।

ਕਰਦਿਆਂ ਡੇਰੇ ਆਨ ਕੇ ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਸ ਦਿਤੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਜਿਸ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ

ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਗੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਅਤੇ 'ਰਾਮਨਗਰ' ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਉਤੇ

ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦਾ ਹੱਲਾ

‘‘ਹਸ਼ਮਤ ਖਾਨ’’ ਦੀ ਮੌਤ ਥੀਂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਸੂਹੀਏ ਨੇ ‘ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ’ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਨਿਹਾ ਆਨ ਦਿਤਾ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਦਾਉ ਨਹੀਂ ਚਲਿਆ ਸੀ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਥੋੜੀ ਹੀ ਵਿੱਥ ਉਤੇ ਪੁੱਜ ਚੁਕੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਅਵੇਸਲੇ ਨ ਰਹਿਣਾ। ਰਾਣੀ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਂਈ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ, ਕਿ ਜੇਹੜੇ ਲੋਕੀਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਤੋਂ ਥੱਰ ਥੱਰ ਕੰਬਦੇ ਸਨ ਅੱਜ ਉਹ ਸ਼ੇਰ ਬਣ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਥੇ ਭੀ ਪੁੱਜ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਕਿਹਾ ਅਪਨੀ ਵਲੋਂ ਦਰ ਆਇਆਂ ਉਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨਾ। ਇਧਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਤਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ, ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਤੇ ਪੈਦਲ ਸਪਾਹੀਆਂ ਸਣੇ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦਿਸੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਵਿਚ ‘ਰਾਮ ਨਗਰ’ ਪੁੱਜ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ

ਦੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਬੋਝੇ ਹੀ ਦੂਰਾਡੇ ਅਗੇ ਪਿੱਛੇ ਹੋਕੇ ਗੁੰਦੀ ਹੋਈ ਗੋਂਦ
ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਣੇ ੨ ਤੰਬੂ ਲਾ ਦਿਤੇ । ਇਹ ਸਮਾਂ 'ਰਾਣੀ ਰਾਜ
ਕੌਰ' ਵਾਸਤੇ ਬੋਝਾ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਇਹਨੂੰ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪੁਤਰ ਦਾ
ਰਾਖਾ ਆਪ ਅਕਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਭੀ ਗੋਲੀ ਦੇ ਵਾਰ ਤੋਂ
ਬਚਾ ਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਭੀ ਸਹੈਤਾ ਕਰੇਗਾ । ਇਹ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਨਾਲ
ਲੈ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਆਗਈ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ
ਬਾਂਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਘਬਰਾਈ ਹੋਈ ਰੋਣ ਲਗੀ, ਪਰ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ। ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ ਚੁਪ ਕਰਾਇਆਂ ।
ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਂ ਅਪਣੇ ਪੁਤਰ ਸਮਾਨ ਇਸ ਦੀ ਰਖਿਆ
ਕਰਾਂਗਾ ।

ਨਰ ਵਰਾ ਪਿਆ ਨ ਚਿੰਤ ਕਰ. ਤੁਮਰੇ ਸੁਤ ਕਰ ਰਾਜ ।

ਮਮ ਸੁਤ ਜਿਉਂ ਯਾਂਕੋ ਰਖੋਂ, ਮਾਰੋਂ ਸਤ ਸਮਾਜ ।

(ਗੁ: ਹੁ: ਧਿ: ੧੯, ੨੬ ਉਤਾਰਧ)

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਅਜੇ ਹੋ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਘਰ ਆਏ
ਸਤ੍ਰ ਭੀ ਸਣੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੇ ਤੰਬੂ ਵਿਚ ਆ ਪੁਜੇ ਤੇ ਜਗਤ
ਵਖਾਵਾ ਪਾਖੰਡ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਆਣਕੇ
ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਭੀ ਆਉ ਭਗਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬੈਠ
ਜਾਨ ਲਈ ਆਖਿਆ । ਕੁਝ ਚਿਰ ਤਾਂ ਚੁਪ ਚਾਪ ਸਾਂਤੀ ਵਰਤੀ
ਰਹੀ । ਪਰ ਬੋਝੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ
ਹੋਏ ਇਉਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—“ਐ ਰਾਜਨ ਖਾਲਸਾ ਜੀਉ ! ਟੁੱਟੇ
ਹੋਏ ਭ੍ਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਨਾਂ ਬਹੁਤ ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

੧ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ ਅਯਾਣਾਂ ਬਾਲ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇਣਾ ਤੇ ਇਹਦੀ ਰਖਿਆ ਕਰਨੀ ਤੁਸਾਡਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸਿਖਾ ਕੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਨਾਉਣਾ ਇਹਦੇ ਉਤੇ ਅਤੇ ਪਰਜਾ ਉਤੇ ਭੀ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਤੁਸਾਡਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਬ ਰਖੇਗਾ ਤੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ ਰਹੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋ ਜਾਵੋ? ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨਾ ਉਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਕਾਬੂ ਪਾਕੇ ਸੁਖ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਾਡੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ?

ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਜੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬਚਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਰੋਕਾ ਪਾਕੇ ਇਹ ਆਏ ਹੋਏ ਇਕ ਜ਼ਬਾਨ ਹੋਕੇ ਬੋਲ ਉਠੇ-ਬਾਬਾ ਜੀਉ ਇਹ ਆਪ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ? ਸਾਡਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਕੋ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਕਾਏ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ। ਐਸਾ ਕੌਣ ਮੂਰਖ ਹੈ? ਜੋ ਹੱਥ ਆਏ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਵੇ? ਇਹ ਤਾਂ ਬਿਧਾਤਾ ਦੀ ਮੋਹਰਬਾਨੀ ਹੋਈ ਹੈ ਜੋ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ, ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਿਰੋਂ ਬਲਾ ਟਲੀ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੇ।

ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨੀਯਤ ਖੋਟੀ ਦੇਖਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵੇਰੀ ਬਚਨ ਕੀਤਾ-- ਕਿ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਵੋ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜੋ। ਵੈਰ ਵਧਾਨਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਨ ਮੰਨੀ ਤੇ ਸਾਰੇ ਬਚਨ ਉਲਟਾਇ ਦਿਤੇ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਕੇ ਫੇਰ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ--

ਤੁਸੀਂ ਰਾਜਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫਲ
ਤਿਆਗ ਕੇ ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਪੇਟ
ਪੀੜ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ। ਜਿਹਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਉਸਦਾ ਸਤਿ
ਗੁਰੂ ਰਾਖਾ ਹੈ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਮਾਰੇ ਜਾਓਗੇ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੇ
ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਸੂਰਜ ਚਮਕੇ ਗਾ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੋਪ
ਹੋ ਜਾਓਗੇ, ਅਤੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸੰਤਾਨ ਇਸ ਦੀ ਚਾਕਰੀ ਲਭੇਗੀ।
ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਹੋ, ਜੋ ਦੇਸ ਦਾ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕੇ,
ਕਿਉਂਕਿ ਠੰਡੇ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਫੂਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋ।

ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਧਨਹਿ ਕਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਜਇ।
ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਲੱਖ ਬਾਂਹੇਂ ਕਿਆ ਕਿਜਇ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬੀਰ ਰਸ ਭਰੇ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ *ਬਾਹੇਂ ਫੜ ਪਾਸ ਬਹਾਇਆ
ਤੇ ਕਿਹਾ—

ਬੇਟਾ ! ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਬੈਠ ਜਾ ਬਦਲਾਂ ਦੀਆਂ ਘੱਟਾਂ ਛਾ
ਜਾਨ ਸਮੇਂ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਸੂਰਜ ਜਰੂਰ ਢੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,
ਪਰ ਓੜਕ ਨੂੰ ਪੜਦੇ ਪਾੜ ਚਮਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ, ਅਤੇ ਅਪਨੇ
ਗਲੋਂ ਸੋਨੇ ਦਾ ਹਾਰ ਕੰਠਾ ਲਾਹਕੇ ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗਲ
ਪਾਇਆ, ਅਤੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ—“ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਭੰਨਕੇ ਇਕ

* ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਹੇਠੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢਿਆ ਸੀ।

ਹੰਸ ਘੜਾਇਆ ਨਾਲੇ ਵਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬੇਟਾ-- “ਤੇਰੇ ਅਗੇ ਜੋ ਅੜੇਗਾ ਸੋ ਝੜੇਗਾ, ਜੋ ਸਰਨ ਪਏਗਾ, ਈਨ ਮੰਨੇਗਾ ਸੋ ਤਰੇਗਾ। ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ ਤੇਰੇ ਸਲਾਮੀ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਵੇਂਗਾ।”

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਨ ਨੂੰ ਢਾਰਸ ਬੱਝੀ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਭੀ ਸ਼ਾਂਤ ਆਈ, ਪਰ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਰਦਾਰ ਬਹੁਤ ਕਲਪੇ ਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਬੋਲ ਨ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਸ ਚਲਦਾ ਤਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਫੜ ਲੈਂਦੇ, ਪਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੂੰ ਭੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਕੁੜ੍ਹਦੇ ਕੁੜ੍ਹਦੇ ਅਤੇ ਬੁੜ੍ਹ ੨ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਗਏ।

ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ, ਅਤੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਗੀਰਾਂ ਦੇ ਪੱਟੇ ਕਰਾਣੇ

ਰਸਨਾਂ ਕਰਕੇ ਵਰ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਇਆਂ, ਅਤੇ ਆਏ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਟਲ ਚਾਲਾਂ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨ ਜਾਨ ਦਿਤੀ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹੈਤਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਮਾਂ, ਪੁਤ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਦੂਜਾ ਸ਼ੀਰ ਧਾਰੀ ਸਹਾਇਕ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਿਆ ਸੀ, ਤਦੇ ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾਨ ਥੀਂ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਤੇ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖਿਆ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਕੇ ਕਈ ਵੇਰ ਰਾਣੀ ਰਾਜ ਕੌਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਧਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ

ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀਉ ! ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੀ ਮੱਲ ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਬਹੁਤ ਜਾਗੀਰ ਪਈ ਹੈ, ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨਿਰਬਲ ਤੇ ਅਯਾਣਾਂ ਜਾਣ ਕੇ ਬਹੁਤੇ ਦੋਖੀ ਐਂਵੇਂ ਹੀ ਜੋ ਦਬਾਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਜਾਗੀਰ ਜੇਹੜੀ ਭੀ ਪਸੰਦ ਹੋਵੇ ਆਪ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਕੇ ਆਖਿਆ—ਭੋਲੀਏ ਇਹ ਗਲ ਫੇਰ ਨ ਆਖੀਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਦਬਾਈਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਪੁਤਰ ਮੌੜ ਲਏਗਾ । ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵਿਚ ਵਰਤੇਗਾ, ਪਿਆ ਕਰੇਗਾ । ਹਾਂ ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਪਾਸੋਂ “ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ” ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਾਣੀ ਹੈ ਜਿਹਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਈ, ਤੇ ਬਲਾ ਟਲੀ ਹੈ । ਇਉਂ ਆਖਕੇ ਆਪਨੇ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਲੈਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਰਾਮਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਘਾਲ ਬਦਲੇ ਬੇਅੰਤ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ । ਅਤੇ ਸੁਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਣੇ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਆ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦਰਬਾਰ” “ਸ੍ਰੀ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ” ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਬੱਤ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਬੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ । ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਹਾਲਤ ਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਸੁਚੱਜਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਆਖਿਆ— ਬੇਟਾ ਇਥੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਤੇ ਇਥੇ ਕੀਤੀ ਭੀ ਸੁਫਲ ਹੈ ।

ਇਉਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਚਨ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਸ: ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਤੇ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁੜ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਛੁਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ।
ਤੇਰਾ ਤੁਝ ਕਉ ਸਉਪਤੇ ਕਿਆ ਲਾਗੈ ਮੇਰਾ ।

ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਦੁਪਹਿਰੇ ਮੁੜ
ਅਰਾਮ ਕਰਨ ਤੀਕ ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਚਰਨ ਪਾਕੇ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰ ਸਕੇ ਤੇ ਨਸ਼ਾਨ ਦੇ ਸਕੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਜਾਗੀਰ ਹੀ
ਰਹੇਗੀ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਜਨਮ
ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਪੱਟਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ: ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇਲਾਕਾ
ਸੁਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰਾਜ ਹੇਠ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕਿ ਅਰਦਾਸਾ
ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ।

ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਦੇ ਖੂਹ ਦੀ ਨਵੇਂ ਸਿਰੋਂ ਚਿਨਾਈ ਕਰਾਈ

‘ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ’ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ
ਲਈ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਜਾਗੀਰ ਦਾ ਪੱਟਾ ਹੋਣਾ ਸੁਣਕੇ ਸਮੂਹ
ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਤਾਂਈ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ।
ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉਦਮ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ
ਮਿਲਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਤੇ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ, ਭਾਰੀ
ਦੀਵਾਨ ਸੱਜ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧੁੰਨਕਾਰ ਨੇ ਸੰਗਤ
ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦਿਤਾ । ਭੋਗ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਹਜ਼ੂਰ

: ਇਹ ਸਾਖੀ ਰਸਾਲਾ ਫੁਲਵਾੜੀ ਦੇ ਨਿਰੰਕਾਹੀ ਨੰਬਰ, ੧੯੩੧
ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਭੀ ਗਿਆਨੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਰਦ ਨੇ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਹੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ! ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਅਤੇ ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਦੇਸ਼ਾਤਰਾਂ ਵਿਕ ਜਾਕੇ ਸਤਿ ਨਾਮ ਦਾ ਚੱਕਰ ਚਲਾਕੇ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲੇ ਭਟਕਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ । ਇਸ ਸਾਰੇ ਯਤਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਬਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਅਨੰਨ ਸੇਵਾ ਭਗਤੀ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਆਯੂ ਪ੍ਰਯੰਤ ਬਾਬੇ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ । ਉਸ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜੋ ਖੂਹ ਹੈ ਉਹ ਡਿੱਗਾ ਪਿਆ ਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਬਿਆ ਜਾ ਚੁਕਾ ਹੈ । ਉਹਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਵੇਂ ਸਿਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੁਬਾਰਾ ਚਿਨਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸਾਡੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਥਾਂਉਂ ਲੱਭ ਕੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਪਹਿਲਾ ਟੱਕ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹੱਥੀਂ ਲਾਇਆ ਤੇ ਫਿਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿਚ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮਿੱਟੀ ਪੁਟਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਜੋ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਖੁਦਾਈ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ । ਇਹ ਖੁਦਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਪਿਤਲ ਦਾ ਇਕ ‘ਕਰਮੰਡਲ’ ਦੇ ‘ਗਡਵੇ’ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਖਰਾਂ ਵਿਚ ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ’ ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ’ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਦੋ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ । ਉਪ੍ਰੰਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਹੱਥੀਂ ਇੱਟਾਂ ਪਕਾਕੇ ਨਵੀਂ ਚਿਨਾਈ ਕਰਾ ਦਿਤੀ । ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਖੂਹ ਹੁਣ ਤੀਕ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਖੂਹ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲਾਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਲਏ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨੰਗਲ ਗ੍ਰਾਂਥ ਵਿਚ ਆਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਣੀ ਮਾਤਾ ਸਣੇ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਮਾਈ ਦੀ ਦੁਧ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ

ਇਥੇ 'ਨੰਗਲ' ਵਿਚ ਇਕ ਮਾਈ ਬੜੀ ਸੰਤੋਖਵਾਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ । ਇਹ ਦੁੱਧ ਦਾ ਡੋਲਾ ਭਰਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਈ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਹ ਦੁੱਧ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਅਪਣੇ ਕੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਲਾ ਦਿਓ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ— ਇਹ ਕਿਉਂ ? ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮੈਂਹ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਥਣੀਂ ਦੁਧ ਸੁਕ ਗਿਆ ਸੀ । ਸੁਖਨਾਂ ਸੁਖੀ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਦੁੱਧ ਹੋ ਆਇਆ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆਵਾਂਗੀ । ਸੋ ਹੁਣ ਮੇਰੀ ਮੱਝ ਨੂੰ ਦੁਧ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ । ਜੋ ਲਿਆਈ ਹਾਂ, ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਤੇ ਕੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਆ ਦੇਵੇ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਗਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ । ਡੇਰੇ ਦੇ ਕੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਗਵਕੇ ਉਹਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਹੀ ਦੁਧ ਪਿਆ ਦਿਤਾ । ਇਥੇ ਇਕ ਅੱਧ ਦਨ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ 'ਹਮੀਰ ਪੁਰ' ਆਨਬਿਰਾਜੇ ।

“ਹਮੀਰਪੁਰ” ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ

ਹਮੀਰ ਪੁਰ ਦੇ ਸ੍ਰ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਹਿਤ ਸੰਗਤ ਦੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਆਪ ਦੀ ਆਮਦ ਸੁਣਕੇ 'ਜੋਧਮਸੂਰ' ਦੀ ਸੰਗਤ ਭੀ ਦਰਸ਼ਨ

ਲਈ ਆਨ ਪੁਜੀ । ਘੋੜੇ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਤੇ ਨਕਦੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਹੁਤ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚੋਂ ਪੁਸ਼ਾਦ ਛਕਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ।

ਇਥੇ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ 'ਭਰਿਆ ਤਾਲਾਬ' ਸੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਬੜੀ ਮਹੱਤਤਾ ਭਰਿਆ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚ ਜੇ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਵਿਕ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਗਾ ਉਸਦੇ ਦੁਖ ਦਲਿਦਰ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਨਗੇ ।

ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦਾ ਪਾਖੰਡ ਤੋੜਿਆ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਭੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ ਪੱਠਾ ਲਿਆਉਣ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਗਏ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਇਹ 'ਜੂਹ' ਇਕ ਮੁਸੱਦਾ ਸਿੰਹੁ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਘਾਸ ਦੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਬੰਨ ਕੇ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁਕੀਆਂ ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਮਚਾਇਆ ਤੇ ਹਥੀਂ ਆਨ ਪਏ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਹਟਾਇਆ, ਅਤੇ ਪੱਠੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

ਮੁਸੱਦਾ ਸਿੰਹੁ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਘਰ ਆਕੇ ਫਰਯਾਦ ਕੀਤੀ, ਇਹ ਆਪ ਤਾਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹਦੀ ਮਾਈ ਨੇ ਇਕ ਫਰਯਾਦੀ ਨੂੰ ਬਨਾਉਟੀ ਮੁਰਦਾ ਬਨਾਕੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਪਾਇਆ, ਅਤੇ ਚੁਕਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੰਜਾ ਰਖਾਕੇ ਹਾਲ ਪਾਹਰਿਆ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸੁਟਿਆ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਘਾਸ ਭੀ ਲੁੱਟ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਐਨਾਂ ਧੱਕਾ ਕਰਨਾਂ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹਦੇ ਬਨਾਉਟੀ ਰੋਣ ਚੀਕਣ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਏ, ਆਖਿਆ—ਜੀਹਦੀ ਮੌਤ ਆਉਂਦੀ

ਹੈ, ਉਹ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਏਂਨੀ ਕਲਪਦੀ ਹੈ ? ਇਕ ਦੀ ਥਾਂ ਦੋ ਬੰਦੇ ਹੋਰ ਨੌਕਰ ਰਖ ਲੈ । ਤਨਖਾਹ ਅਸੀਂ ਦੇਆਂਗੇ ਤੇ ਘਾਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਭੀ ਮੰਗ ਲੈ ? ਪਰ ਇਹ ਬੁਹਮਣੀ ਫਿਰ ਭੀ ਚੁਪ ਨ ਹੋਈ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਜੇਹੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਗ ਦੀ ਬਲਦੀ ਚੁਆਤੀ ਲਿਆਕੇ ਇਸ ਬਨਾਉਟੀ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਦੇ ਦੇਹ । ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਉਠ ਨੱਸਿਆ । ਜੀਹਨੂੰ ਫੜਕੇ ਬੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਕੇ ਉਹਨੇ ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਖਲਾਸ ਕਰਾਈ ।

ਇਥੇ ਹਮੀਰ ਪੁਰ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਸੀ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਉਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਨਾਇਆ । ਜੋ ਗੁਜਰ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ “ਦਮਦਮਾਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ” ਹੁਣ ਤੀਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ । ਇਥੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ ਆਪ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਚਪੜਾਲ ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ

ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਸਨ । ਤਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ ਸਣੇ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਖਟਕੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਪਏ ਸਨ । ਇਥੇ ਪੁੱਜਕੇ ਆਪ ਨੇ ਕਈ ਸੌ ਨਵਾਂ ਜਵਾਨ ਹੋਰ ਭੀ ਭਰਤੀ ਕਰ ਲੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਲੈਣੀ ਹੁਣ

ਸੌਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਮਤੀ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਉਨੇ ਚਲੇ ਜਾਨ ਨਾਲ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਕੱਲਿਆਂ ਕੋਈ ਨ ਕੋਈ ਐਕੜ ਬਣੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਵਜ਼ੀਰਾ ਬਾਦੀਏ ਨੇ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ‘ਅਤੇ ਉਠੀ ਗ੍ਰਾਮ’ ਵਿਚ ਸੂਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਅੱਤ ਐਕੜ ਬਣ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਮੰਗ ਕਰ ਭਜੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵਲੇ ਸੈਨਾਂ ਸਣੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰਖ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ।

ਇਥੋਂ ਦੇ ਸੌਢੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਆਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜੇਹੜਾ ਕੀਰਤੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਵਲ ਮੁਸਕਰਾਕੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਇਹ ਤੁਸਾਡੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਹੋਕੇ ਜਨਮੇਗਾ।

‘ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ’ ਚਲ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ਤੇ ਸ਼ੈਹਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਡੇਰਾ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਜਨ ਦੀ ਖਬਰ ਦੇਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਜ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਧੌਰ ਭਾਰੀ ਜਾਨ ਕੇ ਲੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ

ਗਿਆ । ਇਧਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਾਰਜ। ਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਗੇ ਨ ਵੱਧੇ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ । ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨ ਗਿਆ, ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਨ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ । ਪਰਸਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲਾ ਕਰਕੇ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸੁਣਾਈਆਂ, ਤੇ ਚਲਣ ਸਮੇਂ ੧ ਘੋੜਾ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਦੀ ਅਤੇ 'ਚਪੜਾਲ' ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਪੱਟਾ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਖਸ਼ੋ ਤੇ ਮੇਰੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਚਪੜਾਲ ਵਿਚ ਆਨ ਕੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖੋ ।

ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਅਪਨੇ ਹਥੀਂ ਲਾਏ ਬੂਟੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਅਪਨਾ ਮੁਖ ਮੰਤਵ ਸਮਝਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ 'ਚਪੜਾਲ' ਦਾ ਪਰਗਨਾਂ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ 'ਊਨੇ' ਥੀਂ ਅਪਨੇ ਨੇੜੇ ਖਿੱਚ ਲਿਆਵਨ ਦੀ ਜੋ ਸੋਚ ਸੋਚੀ । ਇਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੱਝ ਬੁੱਝ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਿਵਾਸ ਰਖਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਮੁੜ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚਪੜਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਨ ਲਈ ਚਪੜਾਲ* ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

—O—

*ਚਪੜਾਲ ਦਾ ਪਰਗਨਾਂ ਤੇ ਜੰਮੂੰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤਵੀ ਦਰਯਾ ਵਗਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਉਨੇ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਥਾਂ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨੇੜੇ ਹੈਸੀ ।

ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਨ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣਾ

੧੮੫੩ ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਵਿਚ 'ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਾਬਲ' ਜਦੋਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਪੁੱਜਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖਬਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਚਪੜਾਲੇ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਵਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਆਪ ਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ, ਅਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਅਪਨੇ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਲੜਾਕੇ ਜਵਾਨਾਂ ਸਮੇਤ ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਵਿਗੜ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਈ ਸਿੱਖ ਸਰਦਾਰ ਤਾਂ ਅਪਨੀ ੨ ਥਾਂ ਮੱਲਾਂ ਮੱਲੀ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੇਠੀ ਦਸਨ ਦੀ ਆਹਰੇ ਹੀ ਲਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਣ ਲਈ ਸਦੇ ਪੱਤਰ ਭੇਜ ਦਿਤੇ । ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪੰਥ ਇਕੱਠਾ ਹੋਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੇ । ਪਰ ਐਸੇ ਕਰੜੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪੋ ਧਾਪੀ ਪੈ ਚੁਕੀ ਸੀ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਜੱਥੇ ਤਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿੱਕੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਜਾ ਚੜ੍ਹੇ । ਮਾਨੋ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਭਗਦੜ ਜੇਹੀ ਮਚ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਆਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਜਾਨਾ ਸੁਣਕੇ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਕਰ ਵਾਲ ਦੇ ਸ: ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝਕ ਜੰਗਲੀਂ ਪਹਾੜੀਂ ਜਾ ਚੁਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਆਕੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਹੋਗਏ । ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਬਲ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀਆਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਸੋਚਨ ਲਗੇ ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਭੀ ਦਸ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਦੇ ਲੱਗ ਭੱਗ ਲੜਾਕੇ ਜਵਾਨ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਰਖੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਦੇ ਜੱਥਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲਾਕੇ ਟੌਰ ਦਿਤੇ । ਜੇਹੜੇ ਕੀਤੇ ਗੁਰਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਤੀਂ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਦੇ ਅਤੇ ਦਿਨੇਂ ਜੰਗਲੀਂ ਜਾ ਛਿੱਪਦੇ । ਸ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਹੇਠਾਂ ਇਹ ਹੱਲੇ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਜਾਰੀ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥੀਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜ਼ਮਾਂ ਆਪ ਤਾਂ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਿਆ, ਪਰ ਅਪਨੀ ਥਾਂਈਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣੇ ਜਰਨੈਲ ਸ਼ਹਾਨਚੀ ਖਾਂ ਨੂੰ ਥਾਪ ਗਿਆ() ।

ਸਾਹ ਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਨ ਦੀ ਖਬਰ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਆਈ ਬਲਾ ਟਲੀ ਜਾਣਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਵਾਈ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਖੁਲੀ ਦੇਗ ਵਰਤਾਈ ।

ਤੁਰਕ ਲੁਹਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕੀਤਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ ਤੁਰਕ ਲੁਹਾਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਿਰ ਨਿਵਾਕੇ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਜੋੜਿਆਂ ਵਿਚ ਖਲੋ ਗਿਆ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਖਿਆ- ਸਾਹਿਬ ! ਮੈਂ ਗਰੀਬ ਨਿਮਾਣਾਂ ਹਾਂ, ਮੇਰਾ ਭੀ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਕਰੋ । ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੋ ! ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਨਿਮੂਤਾ

() ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਪੰਨਾਂ ੫੯, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ !

ਤੇ ਰੱਬ ਵਲ ਝੁਕਾਉ ਦੇਖ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਓਇ ਸ਼ੈਤਾਨ
ਸ਼ਾਹ ! ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੇ ਰਾਹੇ ਚਲਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ । ਆਖਿਆ !
ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੇ
ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸ ਜਾਨ ਨਾਲ ਅਨਭਵ ਖੁਲਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ “ਸੱਚੇ
ਮਾਰਗ” ਵਿਚ ਚਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹੈਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮਨ
ਵਿਚ ਵਸਾਕੇ ਤੂੰ ਭੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇਂ? ਤਾਂ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਇਗਾ

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਲੁਹਾਰ ਨੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ, ਮਾਨੋ ਇਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ ਗਿਆ।
ਮਸਤਾਨੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਇਹ “ਰਾਮਗੜ੍ਹ” ਕਿਲ੍ਹੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿਨ
ਲਗਾ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਅਗੋਂ “ਸ਼ੈਤਾਨ ਸ਼ਾਹ” ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
ਹੋਗਿਆ, ਜੋ ਬੜਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਫਕੀਰ ਹੋ ਗੁਜ਼ਰਿਆ ।

ਕਲਾਲਾਂ ਵਾਲ ਵਿਚ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਵਰਤਾਣਾਂ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਰਹਿਕੇ ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਆਪ ਨੇ ਸੰਗਤ ਦਾ
ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਮਾਨ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚੋਂ ਕਾਬਲ
ਵਲ ਚਲੇ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਖਤਰੇ ਥੀਂ ਖਾਲੀ
ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਥੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾ ਲਏ, ਅਤੇ ਸਨੇ ੨
‘ਕਲਾਲਾਂ ਵਾਲ’ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ । ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਰਹਿਕੇ
ਸੈਂਕੜੇ ਸਹਿਜਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ । ਇਥੇ ਆਪ ਨੂੰ
ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਸ਼ਾਹਜ਼ਮਾਨ ਦਾ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਜਰਨੈਲ ਉਸ
ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਜਾਲਮ ਹੈ, ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਵਿਚ ਲੁੱਟ ਪੁੱਟ ਰਾਂਹੀ
ਪਰਜਾ ਦਾ ਨੱਕ ਦਮ ਕਰਕੇ ਸੋਲਾਂ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਰੋਂਦੇ
ਕੁਰਲਾਂਦੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਬਚੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਲਈ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ । ਤਾਂ ਸ਼ਹਾਂਨਚੀਖਾਨ ਦੇ ਇਸ ਕੈਹਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ

ਉਤੇ ਕਟਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ । ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਜਿੰਦਾਂ ਦੇ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਕੀ ਕੀ ਸੋਚਿਆ । ਪਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਮੂੰਦੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਅਡੋਲ ਬੈਠਕੇ ਅਪਨੀ ਸੁਰਤ ਰਾਂਹੀ ਕਰਤਾਰ ਅਗੇ ਪੁਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰੇ ਉਲਾਹਮੇ ਭੀ ਦਿਤੇ—

“ਏਤੀ ਮਾਰ ਪਈ ਕੁਰਲਾਣੇ ਤੈਂ ਕੀ ਦਰਦ ਨ ਆਇਆ ।”

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਬੈਠਿਆਂ ਪੁੱਤ੍ਰ ਵਲੋਂ ਕੀਤੀ ਪੁਕਾਰ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਹੀ— “ਜਿਸ ਨਾਮ ਰਿਦੇ ਤਿਸ ਕੋਟ ਕਈ ਸੈਨਾਂ” ਇਸ ਗੁਰਵਾਕ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾ ਦਿਤਾ । ਭਰੋਸੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਆਈ । ਅਤੇ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ” ਜੀ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਅੰਤਮ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ (ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ— ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ, ਤੁਸਾਡਾ ਤਾਂ ਕੀ ਕਹਿਣਾਂ ਹੈ ? ਤੁਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕੁਤਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਕਰਾਮਾਤ ਰਹੇਗੀ) ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਖਿੜਾਉ ਆਇਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ । ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਪਿੰਡ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਖੁਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਦੁੜਾਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨ ਆਵੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੱਜ ਕੀ ਕੰਤਕ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ? ਕਦੀ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਕਦੀ ਟੇਢਾ ਦੁੜਾਕੇ ਗੋਲਾਕਾਰ ਚੱਕਰ ਕਟਾਂਦੇ । ਕਦੀ ਫਿਰ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਮੋੜਦੇ ਅਤੇ ਗੱਤਕੇ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਾਰ ਭੀ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ : ਇਸਤਰਾਂ ਨਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ੨ ਜਦੋਂ ਘੋੜਾ ਥੱਕ ਕੇ ਹਫੜ ਗਿਆ ਤਾਂ ਛੇਤੀ ਹੀ ਦੂਜਾ ਮੰਗਵਾ ਲੀਤਾ । ਓੜਕ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਇਕ ਵਾਰ ਕੀਤਾ,

ਤੇ ਗੱਜ ਕੇ “ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ” ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਦੌੜ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤਾ ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਕੜਕਦੇ ਦੁਪੈਹਰੀਂ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੀ ਸੰਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਰ ੨ ਬੇਨਤੀ ਦਵਾਰੇ ਇਸ ਖੇਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਲਾਗੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਾਨਚੀ ਖਾਂ ਦਾ ਜੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਪਨੀ ਸੱਤਾ ਭੀ ਪੰਥ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ । ਹੁਣ ਆਪ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਹਾਨਚੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਉਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰ ਲਿਆ, ਪਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸਮਾਂ ਲਿਖ ਲੀਤਾ ਜੋ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ।

ਨੋਟ--ਕਵੀ ਭਾਈ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਅੰਦਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸਾਖੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਲਾਲਾਂ ਵਾਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਸੋ ਠੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਈ ਹੈ । ਜੋ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸ਼ਹਾਨਚੀ ਖਾਂ ਨੂੰ ੧੮੫੫ ਬਿ: ਵਿਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਘੇਰ ਕੇ ਮਾਰਿਆ ਜਿਥੇ ਕਿ ਹੁਣ ਤੀਕ ਉਸ ਦੀ ਕੋਬਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ* ।

*ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਪੰਜਾਬ ਘਨਿਈਆ ਲਾਲ ਸਫਾ ੧੩੪, ਵ ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੬੦ ।

ਸ੍ਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ

ਕਾਂਡ ੪

ਬਾਦਸ਼ਾਹ “ਸ਼ਾਹ ਚਮਾਨ” ਦਾ ਪਿਛੇ ਮੁੜ ਜਾਣਾ ਅਤੇ “ਸ਼ਹਾਨਚੀ ਖਾਨ” ਦੀ ਮੌਤ ਮਗਰੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬਹੁਤ ਵੱਧ ਗਏ । ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਅਪਨੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸ੍ਰਦਾਰ ਇਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਤ ਪੈਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਚੰਨ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਂਗੂ ਹੀ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪੁਜਕੇ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸ੍ਰਦਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਗੰਢ ਤੁੱਪ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਉਤੇ ੧੫ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੮੫੬ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ । ਹੁਣ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਅਕੱਲੇ ਦੁਕੱਲੇ ਲਈ ਟੱਕਰ ਲੈਣੀ ਸੌਖੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਤਾਂ ਭੀ ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਨੇ ਨਜ਼ਾਮੁਦੀਨ ਕਸੂਰੀਏ ਦੀ ਸ਼ੇਹ ਤੇ ਮਦਦ ਨਾਲ “ਭਸੀਨ” ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਕੀਤੀ () ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਫਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਬਖਸ਼ੀ ।

ਇਹ ਫਤੇਹ ਐਸੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸਨੇ ਕਈ ਸ੍ਰਦਾਰਾਂ

()ਦੋਖੇ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਸ਼ ਖਾਲਸਾ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਸਥਾ ੬੫

ਨੂੰ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਉਹ ਅਪਨੀ ੨ ਹਸਤੀ
ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਹੀ
ਈਨਾਂ ਮੰਨਣ ਲਗ ਪਏ । ਅਤੇ ਕਈ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ
ਜਗੀਰਾਂ ਦੇਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰ: ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਪਨੀਆਂ
ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਜਗੀਰਾਂ ਭੀ ਮੋੜਦੇ ਹੋਇਆਂ ਗੁਜ਼ਰਾਂ ਵਾਲੇ ਦੀ
ਬਜਾਏ ਅਪਨਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਕੇਂਦਰ “ਦਰਬਾਰ ਲਾਹੌਰ” ਦੇ
ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਥਾਪਨਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ “ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ
ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ” ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ।

ਇਸ ਨਾਮ ਵਿਚ ਕੁਝ ਐਸੀ ਕਸ਼ਸ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀ
ਧੜਿਆਂ ਅੰਦਰ ਭੀ ਇਹ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੇ ‘ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ’ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖ ਦਿਤੀ ਹੈ, ਤੇ ਇਹ
ਰਾਜ, ਸਮੂਹ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਰਾਜ ਗਿਣਿਆ ਜਾਏਗਾ ।
“ਬਾਦਸ਼ਾਹ” ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨੇ ਹੀ ਹੋਣਾ ਹੈ ? ਪਰ ਸਮੁੱਚੀ
ਸੱਤਾ ਇਕ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਆ ਜਾਨ ਨਾਲ ਇਕ ਤਾਂ ਨਿਤ ਦੇ
ਘਰੇਲੀ ਝਗੜੇ ਮੁੱਕ ਜਾਣਗੇ । ਦੂਜਾ ਮਿਲਵੀਂ ਤਾਕਤ ਨਾਲ
ਬਾਹਿਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਸੌਖੀ ਹਾਰ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ
ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਢਾਹਿਆਂ ਨੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਫੱਟਾਂ ਨੂੰ ਭੀ
ਸਨੇ ੨ ਮੇਲਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਮਹੀਨਿਆਂ
ਅੰਦਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ
ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਕਾਰ
ਭੀ ਵਧਣਾ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਗਿਆ ।

“ਤਾਂਕੇ ਕਹੁ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਾਹੂ ਕੀ ਜਾਕੇ ਸੀਸ ਧਰਿਓ ਗੁਰ ਹੱਥ ।”
(ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵਯੇ)

ਸਃ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਗੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦੇਣਾ,
ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸੰਬੋਧਨ (ਐਡਰਸ) ਕਰਨਾ

ਕਿਸੇ ਭੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਮੁਖ ਲਈ ਐਸੇ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣੇ
ਇਹ 'ਰਬੀ ਦਾਤ' ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਦੋਂ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਈ ਭੀ ਐਸਾ ਸਮਾਨ ਢੁਕਾ, ਤਾਂ ਪੰਥ ਦੇ
ਮੁਖੀਆਂ, ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ, ਜਰਾਇਤ (ਮਾਲ) ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ,
ਸੂਦਾਰਾਂ, ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪਤਵੰਤਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲਵੀਂ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ
ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਆਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਜੋ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਇਕ
ਭਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਕਰਕੇ ਪਰਜਾ ਵਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ "ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ"
ਦੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਬਿਠਾਕੇ "ਮਹਾਰਾਜਗੀ" ਦਾ ਤਿਲਕ ਦਿਤਾ
ਜਾਏ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੀ
ਪਰਜਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਆਪ ਦੀ 'ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ', ਅਤੇ
'ਰਾਜ ਹਿਤਕਾਰੀ' ਹੋਣ ਦੀ ਸੋ ਖਾਈਏ।

ਇਹ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਗਲ ਸੀ। ਜੋ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੀ ਕਰਨੀ ਸੀ। ਅਤੇ ਇਸ
ਸਮਾਗਮ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੫੭
ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਨ ੧੮੦੧ ਈਸਵੀ ਦਾ ਦਿਨ ਨੀਯਤ
ਹੋਇਆ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ, ਸਰਦਾਰਾਂ, ਰਈਸਾਂ, ਜਾਗੀਰ-
ਦਾਰਾਂ, ਤੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ ਸਦੇ ਪਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ।
ਜਿਸ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਨੂੰ ਖਾਸ ਉਚੇਚੇ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੇਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣ ਲਈ ਦਰਬਾਰ
ਵਲੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਤੇ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਦਾ ਸਵਾਗਤ

ਕਰਾਕੇ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ-
ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ! ਆਪ ਦੇ ਅਮੋਘ ਬਚਨ ਉਹ ਸੁਫਲ ਹੋ
ਰਹੇ ਹਨ, ਜੋ 'ਰਾਮ ਨਗਰ, ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਰਖਿਆ ਕਰਦਿਆਂ
ਅਪਣਾ ਕੰਠਾ ਲਾਹਕੇ ਮੇਰੇ ਗਲ ਪਾਣ ਸਮੇਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ-
'ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਭੰਨ ਕੇ ਇਕ ਹੰਸ ਘੜਾਇਆ' ਇਉਂ ਦਸ ਕੇ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ, ਅਤੇ ਨੀਅਤ ਕੀਤੇ
ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਉਤਾਰਾ ਕਰਾਇਆ ।

ਹੁਣ "ਵੈਸਾਖੀ" ਦਾ ਦਿਨ ਜੋ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ
ਦਿਨ ਸੀ, ਕਈ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲਣ ਜਗਰੇਂ ਮੁੜ ੧੦੧ ਸਾਲਾਂ
ਪਿਛੋਂ "ਖਾਲਸਾ" ਜੀ ਦੇ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਲਈ ਭੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ।
ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲਾਂਚਾਰ ਅਤੇ
ਵਾਜੇ ਵਜਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ । ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਦੀਆਂ
ਝੰਡੀਆਂ ਤੇ ਫੁਲਾਂ ਦੇ ਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਦੀਵਾਰਾਂ
ਸਜਾਈਆਂ ਗਈਆਂ । ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਤੇ ਸੁਹੱਪਣ ਨੇ ਲੋਕੀ
ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਖਿੜਾ ਤੇ ਮੈਹਕਾ ਦਿਤਾ । ਸ਼ਾਹੀ ਦੀਵਾਨ ਦੀ
ਸਜਾਵਟ ਤਾਂ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੀ ਲਿਖਨ ਗੋਚਰੇ ਸੀ।
ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਲਿਖਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੁਝ ਲਿਖੀ
ਹੈ, ਉਹ ਇਉਂ ਦਸਦੇ ਹਨ:-ਕਿ ਖੁਲ੍ਹੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਰੰਗੀਨ ਤੇ
ਨਵੀਨ ਚਿਤ੍ਰਤ ਚਾਂਦਨੀ ਹੇਠਾਂ ਝੋਲ ਮਿਲ ਕਰਦਾ ਸੁਨੇਹਰੀ
ਜਰਈ ਚੰਦੋਆ ਤਣਿਆ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਹੇਠਾਂ ਤਖਤ ਸਾਜ ਕੇ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਾਇਆ । ਤਾਬੇ
ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ । ਫੇਰ ਸ਼ਾਹੀ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਇਕ ਬਾਹਰੇਂ
ਆਏ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮੁਕਾਮੀ ਮੁਖੀ ਸਰਦਾਰਾਂ, ਰਈਸਾਂ, ਨੂੰ ਥਾਂਏਂ
ਪ੍ਰਥਾਇ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ ।

ਪਹਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਅਰੰਭਕ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਵਾਕ ਲੀਤਾ। ਉਪਰੰਤ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਨੇ ਸਮੂੰਹ ਖਾਲਸਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਪ੍ਰਥਾਇ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਇਉਂ ਸੰਬੋਧਨ (ਐਡਰੈਸ) ਕੀਤਾ:—

“ਪਿਆਰੇ ਰਾਜ ਹਿਤਕਾਰੀਉ ! ਦਰਬਾਰੀਉ ! ਕਰਮਚਾਰੀਉ ! ਸੇਵਕੇ, ਅਤੇ ਸਮੂੰਹ ਖਾਲਸਾ ਜੀਉ ! ਜਿਸ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰੀ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤ ਹੋ, ਪਹਿਲੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤ੍ਰ ਇਤਹਾਸ ਦਸ ਕੇ ਮੈਂ ਉਹ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਤੁਸਾਂਨੂੰ ਉਡੀਕ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਅੰਦਰ ਇਹ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨੀ ਬਾਣੀ ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਨਿਰਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ‘ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ ਭਗਵਾਨ ਰਾਮ ਚੰਦਰ’ ਦੇ ਬੇਟੇ ਮਹਾਰਾਜ ਅਧਿਰਾਜ, “ਲਵ” ਅਤੇ “ਕੁਸ਼ੂ” ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਪਾਵਨ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਆਕੇ ‘ਲਾਹੌਰ’ ਤੇ ‘ਕਸੂਰ’ ਦੀਆਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਥਾਪੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨਾਂ ਨੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਿਤਾ ਸਮਾਨ ਹੋ ਪਰਜਾ ਦੀ ਪਾਲਨਾਂ ਤੇ ਰਛਿਆ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਇਕ ਸਮਾਂ ਐਸਾ ਭੀ ਆਇਆ, ਜੋ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਆਪਸ ਵਿਚ ਲੜਾਈ ਹੋ ਪਈ। ਜਿਸ ਤੇ ‘ਕਸੂਰ’ ਦੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ‘ਕਾਲਕੇਤ’ ਨੇ ‘ਲਾਹੌਰ’ ਦੇ ਰਾਜਾ ‘ਕਾਲ ਰਾਇ’ ਨੂੰ ਹਰਾਕੇ ਦੇਸੋਂ ਹੀ ਕੱਢਾ ਦਿਤਾ। ਤਾਂ ਉਹ ‘ਮਥਰਾ’

ਅਤੇ 'ਭਰਤ ਪੁਰ' ਦੇ ਅਲਾਕੇ 'ਅਮਰ ਕੋਟ' * ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ।
 ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਅਲਾਕਾ 'ਸਨੌਢ' ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ
 ਸੀ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਅਪਨੀ ਇਕੋ ਇਕ ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ
 ਡੋਲਾ 'ਕਾਲ ਰਾਏ' ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਜ ਭਾਗ ਭੀ ਸੌਂਪ
 ਦਿਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੋ ਪੁਤਰ ਉਤਪਨ ਹੋਇਆ, ਉਸਦਾ ਨਾਮ
 'ਸੋਢੀ ਰਾਇ' ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਭੀ ਅਗੋਂ
 'ਸੋਢੀ' ਕਹਾਏ। ਯਥਾ:—

ਤਿਸਤੇ ਪੁਤਰ ਭਯੇ ਜੋ ਧਾਮਾ।

ਸੋਢੀ ਰਾਏ ਧਰਾ ਤਿਹ ਨਾਮਾ।

ਤਾਂਤੇ ਪੁਤਰ ਪੈਤਰ ਹੈ ਆਏ।

ਤੇ ਸੋਢੀ ਸਭ ਜਗਤ ਕਹਾਏ।

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪਾਃ ੧੦)

ਇਸ ਸੋਢੀ ਰਾਇ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸਿਆਨਪ ਤੇ ਸੱਤਾ ਨਾਲ
 ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚੋਂ
 "ਕਾਲਕੇਤੂ" ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਕੱਢਕੇ ਰਾਜ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ
 ਆਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਐਸਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ
 ਦਾ ਵਸੇਵਾ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਮੱਧ ਭਾਰਤ, ਅਯੁਧਿਆ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ
 ਆਦਿ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਤਾਂ
 ਨੈਪਾਲ, ਉਦੇ ਪੁਰ ਆਦਿ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਖਿੰਡ ਪੰਡ ਅਲਾਕੇ ਮੱਲ,
 ਛੋਟੇ ੨ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰ ਬੈਠ ਗਏ। ਅਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਵਾਰ ਜਿਸ

*ਦੇਖੋ ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਪੰਨਾਂ ੬੯੪-੦-੩੩੧੯
 ਵਾ-ਦੇਖੋ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰਕਾ।

ਨੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਵਿਚ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਵੇਦ ਵਿਦਿਆ ਪੜ੍ਹਨੀ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਗੂ ਕੇਹਰ ਰਾਏ () ਜੋ ਚਾਰੇਂ ਵੇਦ ਗਿਆਤਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਕਾਂਸ਼ੀ ਦੀ ਵਿਦਵਾਨ ਮੰਡਲੀ ਵਲੋਂ ਇਸਨੂੰ “ਵੇਦੀ” ਦੀ ਪਦਵੀ ਬਖਸ਼ੀ ਗਈ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਅਗੋਂ ਵੇਦੀ ਸੰਗਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਯਾਦ ਕੀਤੇ ਜਾਨ ਲਗੇ ਅਤੇ ਕੇਹਰ ਰਾਏ ਦੀ ਅਗੋਂ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਾਏ’ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਅਪਨੀ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਪਵਿਤਰ ਜੀਵਨ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਏ।

ਜਿਨ੍ਹੈ ਵੇਦ ਪਠਿਯੋ ਸੋ ਵੇਦੀ ਕਹਾਏ।

ਤਿਨ੍ਹੈ ਧਰਮ ਕੇ ਕਰਮ ਨੀਕੇ ਚਲਾਏ।

ਇਧਰ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ‘ਸੋਢੀ ਰਾਏ’ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ‘ਸੋਢੀ ਮਹਾਰਾਜਾ’ ਨੇ ਭੀ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰੀ ਪੰਡਤਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅਪਨੇ ‘ਵੇਦੀ ਭਰਾਵਾਂ’ ਦਾ ਜੱਸ ਸੁਣਿਆ, ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪੂਰਤ ਬੇਨਤੀ ਪੱਤ੍ਰ ਲਿਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ। ਅਤੇ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਚੋਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਕੱਥਾ ਸੁਣਨ ਮਗਰੋਂ ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਹੀ ਦੇਕੇ ਆਪ ਤਪ ਸਾਧਨ ਲਈ ਬਣ ਜਾਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਪਿਆ। ਐਸਾ ਦੇਖ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਬੇਦੀ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਾਏ’ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—“ਇਸ ਝੂਠੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਰਾਜ ਬਦਲੇ ਤੁਸੀਂ ਮਾਨਸਕ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਸੁਖ, ਸੱਚਾ ਰਾਜ :ਅਸਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹਣਾਂ

() ਦੇਖੋ ਸਚੀ ਖੋਜ ਸਭ ਤੇ ਵਡਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪੰਨਾਂ ੧੦੧।

:ਮਾਈ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੋ ਸੁਖ, ਕੋਟ ਆਨੰਦ ਰਾਜ ਸੁਖ ਭੋਗਵੈ,

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਬਿਨਸੇ ਸਭ ਦੁਖ।

(ਟੋਡੀ ਮਹਲਾ ੫)

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੨੩੭)

ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਾਂ ਸੋਢੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਸਨਿਮੂ ਬੇਨਤੀ ਦਵਾਰੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ਐਸਾ ਨਾ ਸਮਝੋ ! “ਇਕ ਦੀਪਕ ਥੀਂ ਦੂਜੇ ਦੇ ਜਗ ਜਾਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਸੋ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਇਹ ਵਿੱਛਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਪਨੀ ਹੀ ਵਸਤ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਹੁਣ ਵੇਦ ਰੀਤ ਅਨਕੂਲ ਧਰਮ ਦੇ ਆਸ੍ਰਿਤ ਇਸ ਰਾਜ ਕਾਜ ਨੂੰ ਚਲਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਜਾ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਸੁਖੀ ਸੁਹੇਲੇ ਹੋ ਸਕਨ।

‘ਸੋਢੀ ਮਹਾਰਾਜ’ ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਪੂਰਤ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ‘ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀ ਬੇਦੀ ਰਾਜ’ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਭ ਵਰਦਾਨਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਜ਼ਨਾਂ ਕੀਤਾ—

“ਐ ਸੋਢੀ ਬੰਸ ਭੂਸ਼ਨ ! ਚਾਰੋਂ ਵੇਦ ਸੁਣਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸਮੂਹ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਾਡੇ ਅਰਪਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ “ਨਾਨਕ ਨਾਮੀ” ਅਵਤਾਰ ਸਾਡੀ ਬੇਦੀ ਬੰਸ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਤਿਨ

(ਸਫਾ ੨੩੬ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤਥਾ ਗਉੜੀ ਕਬੀਰ ਜੀਉ—

ਅਗਨ ਨ ਦਹੈ ਪਵਨੁ ਨਹੀ ਮਗਨੈ ਤਸਕਰੁ ਨੇੜੁ ਨ ਆਵੈ ।
ਰਾਮ ਨਾਮ ਧਨ ਕਹ ਸੰਚਉਨੀ ਸੋ ਧਨ ਕਤਹੀ ਨ ਜਾਵੈ ।
ਹਮਰਾ ਧਨ ਮਾਧੋ ਗੋਬਿੰਦ ਧਰਣੀ ਧਰੁ, ਇਹੈ ਸਾਰ ਧਨ ਕਹੀਐ ।
ਜੋ ਸੁਖ ਪ੍ਰਭ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸੋ ਸੁਖ ਰਾਜ ਨ ਲਹੀਐ ।
ਇਸ ਧਨ ਕਾਰਣਿ ਸਿਵ ਸਨਕਾਦਿਕ ਖੇਜਤ ਵਏ ਉਦਾਸੀ ।
ਮਨਿ ਮੁਕੰਦ ਜਿਹਬਾ ਨਾਰਾਇਨ ਪਰੈ ਨ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ।

ਜਾਂਮੇ ਧਾਰਨ ਮਗਰੋਂ ਚੌਥੀ ਥਾਂ ਤੁਸਾਨੂੰ ਧਰਮੀ ਤਪਸਵੀ ਨੂੰ
ਸੱਚਾ ਧਰਮ ਦਾ ਤਖਤ 'ਗੁਰ ਗੋਦੀ' ਬਖਸ਼ਕੇ ਜਗਤ ਪੂਜਯ ਗੁਰੂ
ਬਨਾਉਣਗੇ ।

“ਇਹ ਮਨ ਸ਼ਕਤੀ ਇਹ ਮਨ ਸੀਉ ਇਹ ਮਨ ਪੰਜ ਤੱਤਕੋ ਜੀਉ।
ਇਹ ਮਨ ਲੈ ਜੇ ਉਨਮਨ ਰਹੈ ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਕਹੈ ”

ਯਥਾ—ਜਬ ਕਲ ਮੈ ਹਮ ਨਾਨਕ ਆਨ ਕਹਾਏ ਹੈਂ ।

ਹੈਂ ਜਗਤ ਪੂਜਯ ਕਰ ਤੋਹ ਪਰਮ ਪਦ ਪਾਏ ਹੈਂ ।

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪਾ: ੧੦)

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਰ ਦਾਨ ਪਾਕੇ ਸੋਢੀ ਮਹਾਰਜ ਤਾਂ
ਬਨ ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਨ ਲਈ ਪਧਾਰੇ ਅਤੇ ਬੇਦੀ ਸਾਹਿਬ ਰਾਜ ਕਰਨ
ਲਗੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲ, ਕਈ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਤੀਕ ਪੰਜਾਬ ਦਾ
ਰਾਜ ਕਰਕੇ ਪਰਜਾ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕੀਤਾ ।

ਲਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਬਨ ਗਏ ਬੇਦੀਅਨ ਕੀਨੋ ਰਾਜ ।

ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਤਨ ਭੋਗੀਅਨ ਭੂ ਕਾ ਸਕਲ ਸਮਾਜ ।

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪਾ: ੧੦)

ਪਰ ਸਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਰੱਬ ਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੀ ਭਾਵੀ ਵੱਸ
ਹੁੰਦਿਆਂ, ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ, ਤੰਗ ਦਿਲੀ ਤੇ
ਉਚ ਨੀਚ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ
ਪਛਾੜਿਆਂ ਤੇ ਧਿਕਾਰਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਰਲਾਕੇ ਤੁਰਕ ਬਨਾ
ਲਿਆ । ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਖੀਆਂ ਘਰ ਭੇਤੀਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ
ਜੇਰ ਪਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਭੀ ਸਾਂਭ ਲਿਆ । ਇਹ ਸੱਟ ਪੰਜਾਬ
ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਬੇਦੀਆਂ ਉਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਵੱਜੀ, ਕਿਉਂਕਿ
ਅੱਟਕੋਂ ਪਾਰ ਦੌਰਾ ਖੈਬਰ ਵਲੋਂ ਜਿਤਨੇ ਹੱਲੇ ਬਦੇਸ਼ੀ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ

ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ।
ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਜ ਭਾਗ ਖੁਸ਼ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ ਆਖਰੀ ਰਾਜਾ
'ਜੈ ਪਾਲ' ਦੇ ਖਾਨ ਦਾਨ ਦੇ ਜੋ 'ਰਾਜ ਪੂਤ' ਭੀ ਕਹਾਏ । ਬੇਦੀ
ਸੈਨ ਰਾਏ (ਸ਼ਿਵ ਰਾਮ) ਜੀ ਪਾਸ 'ਪੱਟੀ' ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦੀ ਦੋ
ਲੱਖ ਦੀ ਜਗੀਰ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ੨੦ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੀ
ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ । ਜਿਸ ਤੇ ਗੋਊਂਡੇ ਪਿੰਡ ਨਿਵਾਸ ਰਖਕੇ ਚਿਰਾਂ
ਤੀਕ ਕਿਰਸਾਨੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਰਨ ਤਰਾਨ ਦੇ ਨੇੜੇ
ਬੇਹ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ।

ਬੀਸ ਗਾਂਵ ਤਿਨ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ।

ਜਿਨਮੋ ਕਰਤ ਕਿਰਸਾਨੀ ਭਏ ।

ਬਹੁਤ ਕਾਲ ਇਹ ਭਾਂਤ ਬਤਾਯੋ ।

ਜਨਮ ਸਮੈ ਨਾਨਕ ਕੋ ਆਯੋ ।

(ਬਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਪਾ: ੧੦)

ਸੋ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ਼ਿਵਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ
ਵਡਭਾਗੀ 'ਕਲਿਯਾਨ ਰਾਏ' ਜੋ ਚਾਕਰੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਰਾਏ
ਭੱਟੀ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਰਾਇ ਬੁਲਾਰ ਪਾਸ ਜਾ ਵਸੇ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੫੨੬ ਬਿ: ਦੀ ਕਤਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ "ਸ੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ" ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਸੱਤਾ
ਨੇ ਦੂਜੀ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਰੂਪ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਰੂਪ
ਵਿਚ ਵਰਤ ਕੇ ਚੌਥੀ ਥਾਂ ਇਸੇ 'ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ' ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸੋਢੀ
'ਹਰਿ ਦਾਸ' ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਤ੍ਰ "ਜੇਠਾ ਜੀ" ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ,
ਸੋਢੀ ਸੁਲਤਾਨ 'ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ' ਨਾਮ ਜੋਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ "ਧਰਮ

ਦੇ ਤਖਤ” ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਗਤ ਦਾ ਪੂਜ ਬਨਾਇਆ । ਤੇ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਦੀ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਾਏ’ ਜੀ ਦੀ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਭਵਿਖਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਦੇਕੇ ਸੁਫਲ ਕੀਤਾ ।

“ਦਿੱਚੇ ਪੂਰਬ ਦੇਵਨਾਂ ਜਿਸ ਦੀ ਵਸਤ ਤਿਸੈ ਘਰ ਆਵੈ ।

ਬੈਠਾ ਸੋਢੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ” ।

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਰ ੧)

ਇਨ੍ਹਾਂ ‘ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ’ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬ-ਜ਼ਾਦੇ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਬਖਸ਼ੀ, ਫੇਰ ਛੇਵੀਂ, ਸੱਤਵੀਂ, ਅਠਵੀਂ ਅਤੇ ਨੌਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਗੁਰ ਤੇਗਬਹਾਦਰ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਯੋਧਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਹੋਏ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਨਾਲ ‘ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ’ ਵਿਚ ਪਲਟਿਆ । ਅਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਣ ਲੈਣ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਸਣੇ ਜਗਤ ਉਤੇ ਸਾਂਝੀ ਵਾਲਤਾ ਧਰਮ ਦਾ ਰਾਜ ਵਰਤਾਉਣ ਲਈ—

“ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ” ਦਾ ਵਰ ਦਾਨ ਭੀ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਸੋ ਉਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਤੇ ਵਰ ਦਾ ਹੀ ਸਦਕਾ ਹੈ । ਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਦੀ ਵਸਾਖੀ, ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਪੂਰੇ ੧੦੧ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਅੱਜ ਉਸ ‘ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ’ ਦੀ ਨੀਂਹ ਭੀ ਰਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ‘ਖਾਲਸਾ ਜੀ’ ਦਾ ਰਾਜ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ । ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ ਹੀ ਰਹਿਣਗੇ । ਸੋ ਅੱਜ ਦੀ ਇਸ ੧੮੫੭ ਦੀ ਵਸਾਖੀ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ

ਵਲੋਂ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਜਾਨਕੇ 'ਲਾਹੌਰ' ਦੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਥਾਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਮੂਹ ਸਨਮੁਖ ਵੈਠੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ, ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ, ਅਥਵਾ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੀ ਪਰਜਾ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਵਿਦਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਅਗੇ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਥਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਿਆ ਕਰਨ। ਅਤੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਦੀ ਪਿਆਰ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅਪਨੇ ਇਸ ਸਾਂਝੇ ਰਾਜ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਹੀ ਤਨੇ ਮਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਭਾਗੀ ਹੋਵਨ।

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਗੱਦੀ, ਲਾਹੌਰ ਦੇ 'ਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ' ਉਤੇ ਬੈਠਾਕੇ ਮਸਤਕ ਵਿਚ 'ਕੇਸਰ' ਦਾ ਤਿਲਕ ਕਰਦਿਆਂ ਉਚੀ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਅਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਮੂਹ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਦਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਹੋ ਜਾਨ ਦੀ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਭੈਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰਨੀ ਤੇ
ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਲੈਣੇ

ਵਧਾਈ ਦੀ ਇਹ ਸੋਹਾਵਨੀ ਅਵਾਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੈਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ ਚੌਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਵਧਾਈ ਹੀ ਵਧਾਈ ਅਤੇ

ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੇ ਪੰਡਾਲ ਨੂੰ ਗੂੰਜਾ ਦਿਤਾ । ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬਰਖਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਤੋਪਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਲਖਾਂ ਤੇ ਬਾਜਿਆਂ ਜ਼ੋਲਾਂ ਨਗਾਰਿਆਂ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਵਿਚ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਗਿਆ । ਉਪਰੰਤ 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ' ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਅੰਤ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਂਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਅਤੇ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਭੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਸ਼ਾਹੀ ਤਖਤ ਉਤੇ ਸੱਜ ਗਏ । ਉਪ੍ਰੰਤ ਬਾਹਰੇਂ ਆਏ ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ, ਨਵਾਬਾਂ, ਰਈਸਾਂ, ਸਰਦਾਰਾਂ, ਅਤੇ ਦਰਬਾਰੀ ਮੁਖੀਆਂ, ਸ਼ੈਹਰੀਂ ਪਤਵੰਤਿਆਂ, ਸਭਨਾ ਪਾਸੋਂ ਨਜ਼ਰਾਂਨੇ (ਤੋਹਫੇ) ਤੰਬੂਲ ਕਬੂਲ ਕਰਕੇ ਯਥਾਯੋਗ ਖਿਲਤਾਂ ਖਤਾਬਾਂ ਤੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਨੇ ੨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾਇਗੀ ਬਖਸ਼ੀ ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਪਿਛੋਂ ਚਲਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਦਵਾਰੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੀ ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਨਿਵਾਜਿਆ ਤਾਂ ਹੈ । ਪਰ ਬਾਹਰੇਂ ਆਈਆਂ ਰਪੋਟਾਂ (ਸੋਆਂ) ਥੀਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਈ ਅਲਾਕਿਆਂ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਤੀਕ ਅਮਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ । ਤੇ ਕਈ ਜਾਬਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅਜੇ ਤੀਕ ਪੁਰੀ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਭੀ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਨਾਲ ਸੈਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਲਈ ਖਰੂਦੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਕੇ ਇਸ 'ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਹਾਂ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜੇ ਆਪ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਰ ਭੀ ਚਾਹੀਏ । ਕਿਉਂਕਿ ਅਮਨ ਆਮਾਂ' ਨੂੰ

ਕਾਇਮ ਰਖਨ ਵਾਸਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧਾਨ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਆਪ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੀ ਅਤੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਚਲ ਕਰਨੀ ਭੀ ਅਪਨੇ ਬਚਨ ਅਤੇ ਬਿਰਦ ਦੀ ਲਜਿਆ ਹੀ ਪਾਲਨੀ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਰੋਸਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਲਾਹੌਰ ਵਿਚੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ। ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਾਕੇ ਅਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸਜਾਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ।

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜੀਨਾਮਾ ਕਰਾਇਆ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਪਣੇ ਪਿਤਾ ਸ: ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਉਤੇ ਫਤੇ ਪਾਕੇ ਪਹਿਲੇ 'ਸੋਹਦਰੇ' ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲਾਹੌਰ ਭੀ ਖੋਹ ਲਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਰੰਜ ਸੀ। ਉਹ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਾਉ ਲਭਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀ ਹੋਵੇ ਬਦਲਾ ਲਏ। ਇਸੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਪਰਦੇ ਪਰਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਫੌਜ ਵਧਾ ਲਈ, ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਸ: ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੱਲ ਸਿੰਘ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ, ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ

ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਿਸੇ ਦੁਰਾਚੀ ਮੁਹਿਮ ਉਤੇ ਜਾਏ ਤਾਂ ਇਹ ਲਾਹੌਰ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦੇਨ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਤੇ ਆਸ਼ੇ ਥੀਂ ਬੇਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੱਸ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਗੁਜਰਾਤ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਤਾਂ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਮਸਾਂ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਵੜ ਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਈ, ਅਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉਤੇ ਤੋਪਾਂ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਗੋਲਾ ਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਤੋਪਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਹਰੋਂ ਭੀ ਦਿਤਾ ਜਾਨ ਲਗਾ। ਅਤੇ ਇਹ ਲੜਾਈ ੪, ੫ ਦਿਨ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਜਵਾਨ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਪਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ 'ਮਹਾਰਾਜੇ' ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਜਾਂਦੀ ਨਾ ਦੇਖੀ, ਤਾਂ ਭੰਗੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਬੇਨਤੀ ਪਤਰ ਭੇਜ ਕੇ ਰਾਤੋ ਰਾਤੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਣਾਂ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕਾਸਦ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਜਰਾ ਢਿਲ ਨ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾ ਗੁਜਰਾਤ ਪੁੱਜ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲੜਨੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜੀਨਾਮਾ ਕਰਵਾ ਦਿਤਾ*।

ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਆਏ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

*ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਸਫਾ ੬੪। ਵਾ ਦੇਖੋ—ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੬੮।

ਭੰਗੀ ਦਾ ਰਾਜੀ ਨਾਮਾਂ ਕਰਾਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ। ਫੇਰ 'ਆਹਲੇ' ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਆਨ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਨਾਲ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ। ਇਥੋਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ 'ਸੰਤ ਪੁਰੇ' (ਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਲੈ ਗਈ, ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹਥੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਸੁਫਲ ਹੋਈ। ਚਲਨ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ- ਬਾਬਾ ਜੀਉ ! ਕੋਈ ਨਸ਼ਾਨੀ ਬਖਸ਼ੋ, ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ, ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਕਿੱਲੇ ਨ ਪੱਟਨੇ। ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਨਗੇ ਇਹੀ ਨਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝ ਲੈਣੀ। ਇਥੋਂ ਸੰਤ ਪੁਰੇ ਥੀ ਚਲਕੇ ਹਜ਼ੂਰ 'ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ' ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ।

ਨੋਟ—'ਸੰਤ ਪੁਰੇ' ਇਸ ਥਾਂ ਉਤੇ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਤ ਹੋਏ। ਪੇੜ ਹਰੇ ਹੋਗਏ ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਖੜੇ ਹਨ। ਇਥੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ 'ਦਮਦਮਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ' ਥਾਪਿਆ। ਜੋ ਸ਼ੈਹਰੇਂ ਬਾਹਰ ਉਤਰ ਵਲ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਭਾਈ ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੱਬ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆਂ

'ਫਰਕੇ' ਦਾ ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇਕ ਬਿਉਪਾਰੀ ਅਪਨੇ ਕੁਝ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ 'ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ' ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਲਈ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਚਿਰ ਥੀਂ ਵੈਰਾਗ ਸੀ ਤੇ ਇਥੇ ਆਕੇ ਭੀ ਡੇਰੇ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸੋਦਾ ਭੀ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਹੀ ਬਾਹਰ ਫਿਰ ਕੇ ਵੇਚਦੇ, ਅਤੇ ਰੁਪੈ ਪੈਸੇ ਵੰਡ ਦਿਆ ਕਰਦੇ।

ਕਿਸੇ ੨ ਵੇਲੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਵੇਰਾਗ ਅਧਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ,
ਤਾਂ ਨੇਤਰ ਕਿਰਣ ਲਗਦੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਭਰ ਜਾਗਦਾ ਹੋਇਆ, ਇਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ:—

ਜੈਤਸਰੀ ਮਹਲਾ ੫

ਕੋਈ ਜਨੁ ਹਰਿ ਸਿਉ ਦੇਵੈ ਜੋਰਿ ।

ਚਰਨ ਗਹਉ ਬਕਉ ਸੁਭ ਰਸਨਾਂ ਦੀਜਹਿ ਪਾਨ ਅਕੋਰਿ ॥ ਰਹਾਉ
ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ ਕਿਆਰੇ ਹਰਿ ਸਿੰਚੈ ਸੁਧਾ ਸੰਜੋਰਿ ।
ਇਆ ਰਸ ਮਹਿ ਮਗਨੁ ਹੋਤ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਹਾਂ ਬਿਖਿਆ ਤੇ ਤੋਰਿ ॥
ਆਇਓ ਸਰਣਿ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਚਿਤਵਉ ਤੁਮਰੀ ਓਰਿ ।
ਅਭੈ ਪਦੁ ਦਾਨੁ ਸਿਮਰਨੁ ਸੁਆਮੀ ਕੋ ਪ੍ਰਭ ਨਾਨਕ ਬੰਧਨ ਛੋਰਾ ॥

ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋਈ । ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿਚ
ਆਏ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਭੀ ਡਾਹਢੀ ਖਿੱਚ
ਪਈ । ਤੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪ ਇਸ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੇ
ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਗੇ ਜਾ ਖਲੋਤੇ, ਅਤੇ ਉਚੀ 'ਅਕਾਲ' 'ਅਕਾਲ' ਦਾ
ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਇਆ । ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਬੈਠਾ
ਸੀ । ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਨੇਤਰ ਖੁਲ੍ਹੇ, ਤਾਂ ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਅਦਬ ਕੀਤਾ,
ਨਿਹੰਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਭੁਖ
ਲਗੀ ਹੈ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦਿਓ । ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਦਰ
ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾਕੇ ਬਿਠਾਇਆ ਅਤੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਣਦੇ
ਹੋਏ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ—

ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨ ਪਰਮ ਪਦੁ ਤਾਕਾ ਭੀਖਕੁ ਹੋਇ ।

ਤਿਸ ਕਾ ਭੋਜਨੁ ਨਾਨਕਾ ਵਿਰਲਾ ਪਾਏ ਕੋਇ ॥

ਇਸ ਪਰੇਮੀ ਦੇ ਹੋਥਾਂ ਦੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਭੋਜਨ ਵਿਚ
ਕਿਤਨਾਂ ਸੁਆਦ ਸੀ ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੀ ਅਨਭਵ ਕਰ ਸਕੇ
ਹੋਣਗੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੱਕ ਕੇ ਇਉਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—

ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਨ ਨਿਵ ਚਲਨ ਹਥੋਂ ਭੀ ਕੁਝ ਦੇਹਿ ।

ਰੱਬ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁਕਲੀ ਜੰਗਲ ਕਿਉਂ ਢੂੰਢੇਹਿ ।

ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਨ
ਫਿਰਤੂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹੀ ਨ ਜਾਣਿਆ, ਸਗੂੰ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ
ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਸਮਝ ਕੇ ਨੇੜੇ ਹੋ ਬੈਠਾ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ?
ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਕਿਉਂ ਹੈ ? ਇਹ ਬੋਲਿਆ—ਰੱਬ ਦੇ
ਵਛੋੜੇ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਈ ਜਨਮ ਦੀ ਹੈ, ਮਿਲਾਪ ਚਾਹੁੰਦਾ
ਹਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ।

ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੀਨਤਾ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਮਈ ਦਸ਼ਾ ਦਾ
ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ
ਅਤੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਨਿਜਾਤਮ ਸਰੂਪ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼
ਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਕਰਾਈ । ਅਤੇ ਮੁੜ ਅਪਨੇ
ਡੇਰੇ ਆਨ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਬਦਲਿਆ ।

ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਦਾ 'ਮਨ ਮੈਦਾਨ' ਸੀ, ਅਤੇ ਪਰੇਮ ਵੈਰਾਗ
ਦੇ ਵੱਤ ਨਾਲ ਅੱਤ ਭਿੱਜਾ ਤੇ ਸੁਧਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਲਿਵ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ
ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੋੜ ਦਿਤੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧ
ਤਕ ਭੀ ਨ ਰਹੀ । ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਤਾਂ
ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦੱਸ਼ਾ ਹੋਰ ਦੀ ਹੋਰ ਹੀ ਦੇਖੀ । ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ
ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸੰਦਾ ਵੇਚ ਕੇ ਇਹਨੂੰ ਮੰਜੇ ਤੇ ਚੁਕਾ ਕੇ

“ਫਰੁਕੇ” ਪਰਵਾਰ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਰੋਗੀ ਜਾਣ ਕੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਅਲਾਜ ਤੇ ਜੰਤਰ ਮੰਤਰ ਕੀਤੇ । ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨ ਖੁਲੀ । ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਸੰਬੰਧੀ ਹੀ ‘ਭੀਖਨ’ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਕਥਨ ਹੈ—

ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਬਾਣੀ ਭਗਤ ਭੀਖਨ ਜੀ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਨੈਨਹੁ ਨੀਰੁ ਬਹੈ ਤਨੁ ਖੀਨਾ ਭਏ ਕੇਸ ਦੁਧਵਾਨੀ ।

ਰੂਧਾ ਕੰਠੁ ਸਬਦੁ ਨਹੀ ਉਚੈ ਅਬ ਕਿਆ ਕਰਹਿ ਪਾਨੀ ॥੧॥
ਰਾਮ ਰਾਇ ਹੋਇ ਬੈਦ ਬਨਵਾਰੀ। ਅਪਨੇ ਸੰਤਹ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ ॥੧॥
॥ ਰਹਾਉ ॥ ਮਾਥੇ ਪੀਰ ਸਰੀਰਿ ਜਲਨਿ ਹੈ ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ ਮਾਹੀ ।
ਐਸੀ ਬੇਦਨ ਉਪਜਿ ਖਰੀ ਭਈ ਵਾਕਾ ਅਉਖਧੁ ਨਾਹੀ ॥ ੨ ॥
ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲ ਇਹੁ ਅਉਖਧੁ ਜਗਿ ਸਾਰਾ।
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਹੈ ਜਨ ਭੀਖਨੁ ਪਾਵਉ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ॥ ੩ ॥

ਬੱਲਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲੱਖ ਨ ਸਕਿਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾਂ ਸਾਧੂ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਨ ਛੇੜੋ ਇਹਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਦੀ ਇਸ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਤੇ ਰੱਬ ਨਾਲ ਇਹਦੀ ਲਿਵ ਜੁੜ ਗਈ ਹੈ ।

ਸੰਤ ਕਿਰਪਾ ਯਾ ਪਰ ਭਈ, ਯਾਂ ਤੇ ਤਨ ਕੀ ਸੁੱਧ ਬਿਸਰਈ ।

ਰੋਗ ਨ ਕੌਊ ਯਾਂਕੇ ਤਨ ਮੈ, ਪ੍ਰਭ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਜਾਂਕੇ ਮਨ ਮੈ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਇਸਦਾ ਖੈਹੜਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ । ਧੁੱਪੇ ਪਿਆ ਰਹੇ ਯਾਂ ਛਾਵੇਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾ ਦੇਵੇ, ਛੱਕ ਲੈਂਦਾ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਮੰਗਦਾ ਕੁਝ ਨਾ । ਪਿੰਡ ਥੀਂ ਬਾਹਰ

ਵਾਰ ਇਕ ਜਡ ਹੇਠਾਂ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਸਰਦੀ ਗਰਮੀ ਸਹਿੰਦੇ
ਇਸਨੇ ਕਈ ਸਾਲ ਬਿਤਾ ਦਿਤੇ । ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ
ਮਹਾਤਮਾਂ ਭਾਈ ਸੰਤੂ ਜੀ ਆਏ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਸੰਭਾਲ ਲੀਤੀ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਿਭਾਉਣੀ ਕੀਤੀ ।

ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੰਧਿਆ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਵਾਨ
ਸਜਾ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ, ਪਰ ਇਕ ਦਿਨ
ਦੁਪਹਰ ਸਮੇਂ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਅਰਾਮ ਲਈ ਇਕਾਂਤ
ਬ੍ਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਈ, ਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਦੀ
ਰੁਚੀ ਹੋਈ । ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਸਤਕਾਰ
ਕਰਦਿਆਂ ਉਚੀ ਥਾਇ ਬੈਠਨ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ,
ਪੁਰਾਨੇ ਗਵੱਯੇ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਸੁਰੀਲੀ
ਧੁਨ ਨਾਲ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਰੰਗਕੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਲਾਪ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ।
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦੀ ਥਾਹ ਵਿੱਚ ਜਾ
ਟਿਕੀ । ਨੇਤਰ ਮੂੰਦੇ ਗਏ, ਤੇ ਮਨ, ਮਾਨੋਂ ਦਸਵੇਂ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ
ਜਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ।

ਇਹ ਮਨ ਸ਼ਕਤੀ ਇਹ ਮਨ ਸੀਉ ਇਹ ਮਨ ਪੰਚ ਤੋਤ ਕੋ ਜੀਉ
ਇਹ ਮਨ ਲੈ ਜੋ ਉਨ ਮਨ ਰਹੈ, ਤੀਨ ਲੋਕ ਕੀ ਬਾਤੇਂ ਕਹੈ ।

ਪੁਨਾ—ਕਬੀਰ ਚਰਨ ਕਮਲ ਕੀ ਮਉਜ ਕੋ ਕੈਹ ਕੈਸੇ ਉਨਮਾਨ ।
ਕਹਿਬੇ ਕਉ ਸੋਭਾ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ॥

ਇਸ ਮੌਜ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਮਸਤ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਪਨੀਆ ਦਾਸੀਆਂ ਸਮੇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈ। ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਰੋਕ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਕਾਂਤ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਸਮਾਧੀ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ—ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਬਾਹਿਰ ਹੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਈ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲੀ, ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੇ ਰਾਣੀ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਨ ਦਿਤਾ। ਜਿਸਨੇ ਕਈ ਕੀਮਤੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇ ਨਕਦੀ ਬਸਤਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਥਾਲ ਸਨਮੁਖ ਧਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ “ਆਉ ਪੁਤਰੀ” ਆਖ ਕੇ ਬੈਠਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ।

ਰਾਣੀ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਨੂੰ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਰਵਨ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦਾ। ਧੰਨ ਭਾਗ ਹਨ, ਜੋ ਆਪਨੇ ਚਰਨ ਪਾਕੇ ਵਜ਼ੀਰਾ-ਬਾਦ ਦੀ ਨਗਰੀ ਨੂੰ ਪਵਿਤਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਸੁਭ ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ੋ, ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਕਮਾਈਏ, ਅਤੇ ਜਨਮ ਸੁਫਲਾ ਕਰ ਸਕੀਏ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਬਚਨ ਕੀਤੇ।

“ਸੰਤਨ ਸੇਵਾ ਨਾਮ ਅਰਾਧਨ, ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੱਟ ਮੈਲ ਉਪਾਧਨ।
ਸਾਸ ਅਮੋਲਕ ਬਿਰਥੇ ਜਾਵੈ। ਲਾਖ ਕੀਏ ਇਕ ਹਾਥ ਨ ਆਵੈ।
ਤਾਂਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਮਨ ਲਾਵੈ। ਕਲ ਮੈ ਸਾਧਨ ਵੇਦ ਬਤਾਵੈ।
ਯਾਂ ਬਿੱਧ ਭਵਸਾਗਰ ਤੇ ਤਰੀਐ। ਬਿਖਿਆ ਬਨ ਤੇ ਜੀਵ ਉਬਰੀਐ।
ਦੋਹਿਰਾ—ਪ੍ਰਾਤਕਾਲ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਸਤਿਨਾਮ ਚਿੱਤ ਲਾਇ।

ਵੰਡ ਖਾਇ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰ, ਤੁਮ ਪਿੱਖ ਔਰ ਕਰਾਇ ।
ਸੋਰਠਾ--ਧੰਨ ਪੁਰਖ ਜਗ ਸੋਇ, ਸਭ ਜਗ ਕੋ ਸੁਖਦਾਇ ਜੋ ।
ਮੁਕਤਿ ਭਯੋ ਅਵਲੋਇ, ਅਵਰਨ ਮੁਕਤਿ ਕਰਾਇ ਜੋ ॥

(ਗੁ: ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿ: ੭੧*੩੦)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਕੇ ਆਪ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ
ਕਿਰਤਾਰਥ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜਨਮ
ਸੁਫਲਾ ਕਰ ਗਈ ।

“ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦੀਏ” ਭਾਈ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਬ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਦਸਿਆ

ਇਥੋ ਦੇ ਇਕ ਅਬਨਾਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤਰ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ
ਦਾ ਮਨ ਭੀ ਬੜਾ ਕੋਮਲ ਤੇ ਸਤਿਸੰਗੀ ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਮਨ
ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਠਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਜੋ ਸਾਰੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਦਾ ਠਕਾਨਾ ਕਿਥੇ ਹੈ ?
ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਸਮਝਨ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਸੰਤਾਂ
ਮਹਾਤਮਾਂ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤਰਾ
ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਮਨ ਨ ਪਤੀਜਦਾ । ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗਿਆਨ
ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਮਝਾ ਦਿੰਦੇ, ਪਰ
ਜਦੋਂ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਦੇਖਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ
ਫੈਕਾਪਨ ਇਹਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਸਰਧਕ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ।

ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਥੀਂ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ
ਆਏ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਗਹੌ ਨਾਲ ਪਵਿਤਰ ਉਪਦੇਸ਼
ਸੁਣਦਾ ਅਤੇ ਕਈ ਵੇਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਏਹ

ਬੈਠਾ ਬੀ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਅਪਨੇ ਮਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਰਖੇ । ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਬਾਠ ਦੇਖਕੇ ਇਹ ਝਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ, ਤੇ ਆਖ ਨ ਸਕਦਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਜੇ ਬੈਠਾ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ “ਉਚੀ ਨਜ਼ਰ ਸਰਾਫੀ” ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਆਪ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ—ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏਂ, ਤਾਂ ਕਹੁ ? ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਲਈ ਇਹ ਬਚਨ ਦਾਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਸਨ । ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਸੀਸ ਰੱਖ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ :-

ਸ਼ਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯

ਘਟਿ ਘਟਿ ਮੈ ਹਰਿ ਜੂ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ ।

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਹ ਭਜੁ ਮਨਾ ਭਓਨਿਧਿ ਉਤਰਹਿ ਪਾਰਿ ॥

ਭਾਵ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹਰ ਇਕ ਥਾਂ, ਵਾ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਸੰਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਪੁਕਾਰ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਤਾਂ ਤੇ ਹੇ ਮਨ ਉਹਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ, ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਥੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕੇਂ ।

ਭਾਵ ਅਰਥ--ਜੈਸੇ ਸੂਰਜ ਇੱਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਉਸਦਾ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਘੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਖੋ ਵਖਰਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ਜੇਕਰ ਸਾਰੇ ਘੜੇ ਟੁੱਟ ਜਾਵਨ ਤਾਂ ਬੀ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟ ਸਕਦਾ ਉਹ ਅਪਨੀ ਥਾਂ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਟੱਲ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲਾਂ ਥਲਾਂ ਵ ਜਗਤ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਟੱਬ ਦੀ ਜੋਤ ਪੂਰਨ ਹੈ, ਤੇ ਵਿਸ਼ਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸ ਜੋਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਸ੍ਰਿਤ ਹੀ ਖਲੀਆਂ ਹਨ ।

ਜਦੋਂ ਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਪਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਕਿਸੇ ਇਕ ਵਿਚੋਂ
ਅਥਵਾ ਬਹੁਤਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਖਿੱਚ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੜ ਚੈਤਨ ਸਾਰੇ
ਹੀ ਢੇਹ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਭਾਵ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ
ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇ, ਅਥਵਾ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮਰ ਜਾਨ ਨਾਲ ਬੀ ਪੂਰਨ
ਜੋਤ ਅਪਨੇ ਨਿਰਾਕਾਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਹੀ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਤੀਕ
ਮਨੁਸ਼ ਦੇ ਅਪਨੇ ਸ੍ਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਜੋਤੀ ਨਹੀਂ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਅਤੇ
ਦੂਜਿਆਂ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਮੁਰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਲਿਆ, ਤਦੋਂ ਤੀਕ
ਜੋਤ ਸਰੂਪੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਸ ਮਾਤਰ, ਜੋਤੀ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ
ਹੈ । ਉਸੇ ਨੂੰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ “ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹ ਰਾਮ ਦੀ ਅੰਸ”
ਕਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਅੰਸ ਰੂਪੀ “ਰਾਮ” ਮਨੁਸ਼ ਦੇ ਹਿਟਦੇ (ਘੱਟ
ਘੱਟ) ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਜਵਾਹਿਰ ਸਿੰਘਾ—ਤੇਰੇ ਅਪਨੇ
ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਬ ਦਾ ਟਿਕਾਨਾ ਹੈ । ਬਾਹਰ ਦੂਡਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ।
ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਸਹਿਤ ਅੰਤਰ ਮੁਖ ਹੋਣ ਨਾਲ ਹੀ ਤੈਨੂੰ ਦਿਸੇਗਾ ।
ਫਿਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਹੈਂ । ਖਾਲਸਾ ਹੋ ਕੇ ਇਉਂ
ਭਰਮਦਾ ਤੇ ਭਟਕਦਾ ਏਂ ? ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ
ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਹੁਕਮ ਹੈ -

“ਜਾਗਤ ਜੋਤ ਜਪੇ ਨਿਸਬਾਸਰ ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ ।
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤ ਸਜੈ ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮਝੀ ਮੱਠ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ ।
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਯਾ ਤਪ ਸੰਜਮ ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਨੈਕ ਪਛਾਨੈ ।
ਪੂਰਨ ਜੋਤ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਤਾਂਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ

ਸੋ ਉਸ ਈਸ਼ਰੀ ਜੋਤ ਦਾ ਜੇਕਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ
ਚਾਹੁੰਦਾ ਏਂ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ ਹੀ ਦੇਖਨ ਦਾ ਯਤਨ

ਕਰ । ਸ਼ਬਦ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਜਦੋਂ
ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਜੋਤ ਜਗ ਜਾਏਗੀ, ਤਾਂ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ
“ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ” ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਅੰਗ ਸੰਗ ਤੇ
ਹਾਜ਼ਰ ਹਜ਼ੂਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਾਨੋਂ ਨਵਾਹਰ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਕਪਾਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਏ ਅਤੇ ਭਰਮ ਦੇ ਪਰਦੇ ਪਾਟ ਕੇ ਬ੍ਰਿਤੀ
ਅੰਤਰ ਮੁੱਖ ਜੁੜ ਗਈ ।

ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੫

ਫੂਟੇ ਆਡਾ ਭਰਮ ਕਾ ਮਨਹਿ ਭਇਉ ਪਰਗਾਸੁ ।
ਕਾਟੀ ਬੇਰੀ ਪਯਾਹ ਤੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ ਬੰਦਿ ਖਲਾਸੁ ॥੧॥

ਆਵਣ ਜਾਣੁ ਰਹਿਓ ॥

ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝਿ ਗਇਆ ਗੁਰਿ ਸੀਤਲ ਨਾਮੁ ਦੀਉ ॥
॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਜਬ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਭਏ ਤਉ ਛੋਡਿ ਗਏ ਨਿਰਾਹਾਰ ॥
ਜਿਸ ਕੀ ਅਟਕ ਤਿਸ ਤੇ ਛੂਟੀ ਤਉ ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰ ॥੨॥

ਚੂਕਾ ਭਾਰਾ ਭਰਮ ਕਾ ਹੋਏ ਨਿਹਕਰਮਾਂ ॥
ਸਾਗਰ ਤੇ ਕੰਢੈ ਚੜੇ ਗੁਰਿ ਕੀਨੇ ਧਰਮਾਂ ॥੩॥

ਸਚੁ ਥਾਨੁ ਸਚੁ ਬੈਠਕਾ ਸਚੁ ਸੁਆਉ ਬਣਾਇਆ ।
ਸਚੁ ਪ੍ਰੀਤੀ ਸਚੁ ਵਖਰੇ ਨਾਨਕ ਘਰ ਪਾਇਆ ॥੪॥

“ਗੁਜਰਾਤ” ਦੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਘੋੜੇ ਭੇਟਾ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਮੀਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਆਵਨਾਂ

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਤੀ ਦੇ ਫੇਰ ਵੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦੋਂ ਚਲਕੇ ਮੁੜ ਗੁਜਰਾਤ ਨੂੰ ਗਏ । ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ । ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ ਦੋ ਘੋੜੇ ਤੇ ਕੁਝ ਨਕਦੀ, ਪੁਸ਼ਾਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇਖਕੇ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਇਹ ਘੋੜੇ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹਨ । ਤੇ ਪਰਤਾਵਾ ਬੀ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੀ ਨੀਯਤ ਦੇ ਰਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਹ ਲਿਆ ਦੇਵੋ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਤਬੇਲੇ ਵਿਚ ਆਪ ਜਾਕੇ ਇਕ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਖਾਲੀ ਲਿਆਇਆ । ਘੋੜਾ ਜੋਰ ਵਾਲਾ ਸੀ ਸੰਭਾਲਿਆ ਨ ਗਿਆ ਤੇ ਰਾਜਾ ਡਿੱਗ ਪਇਆ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਖਤ ਚੋਟ ਲਗੀ ਤਾਂ ਜਾਣਿਆਂ--ਕਿ ਇਹ ਘੋੜੇ ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚੜ੍ਹਨੇ ਯੋਗ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਸਵਾਰੀ ਕਰਕੇ ਨਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਫਲ ਪਾਇਆ ਹੈ । ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਚਿਤਵਕੇ ਭੁਲ ਵਜੋਂ ਪੰਜ ਘੋੜੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਰਲਾਏ, ਤੇ ਸੱਤ ਘੋੜੇ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸਰਧਾ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ।

ਰਾਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਆਪ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ਮੁੜ ਆਪ ਜੀ “ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ” ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗੁਰਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਹਲਮ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰ ਦੇ ਗੱਖੜਾਂ ਦੇ ਸਰ ਕਰਨ ਲਈ

“ਮੀਰਪੁਰ” ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ । ਇਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਨਗਰੋਂ ਬਾਹਿਰ ਆਨ ਕੇ ਸਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ਼ੇਰੋਂ ਬਾਹਿਰ ਵਲ ਪਹਾੜ ਦੇ ਪਾਸੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਕਰਾਇਆ । ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ ਉਪਵੇਸ਼ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹਥੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਾਨ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸੁਫਲਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ।

ਸ਼ੇਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾ ਦਿਤਾ

“ਮੀਰਪੁਰ” ਦੇ ਥਾਂਣੇ ਵਿੱਚ ਸ: ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸੀ । ਇਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਨਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਹੈ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਲਈ ਅੱਤ ਦੁਖਦਾਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਕਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜ ਕੇ ਯੋਗ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸ਼ਕਾਰੀ ਬੈਠ ਗਏ । ਬੜੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ, ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਿੜਗਿੜਾਹਟ ਬੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀ । ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ੇਰ ਤੜਫਦਾ ਹੋਇਆ ਜਾਨ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੁਕਾ ਕੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਇ ਤੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਤਾਈਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ਿਆ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ਼ਕਾਰ ਨੂੰ ਗਏ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ “ਬਾਸ਼” ਨੇ ਕੂੰਜ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਨਾਮ ਹੀ ਕੂੰਜੜੀ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਗਿਆ ।

ਇਸ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਗਖੜ ਬੜੇ ਲੜਾਕੇ ਤੇ ਸਿਰਕੱਢ ਸਨ, ਇਹ ਕਿਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਈਨ ਨਹੀਂ ਸਨ ਮੰਨ ਰਹੇ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖ ਲਸਾ ਜੀ ਦੇ “ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ” ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਜਾਨ ਲਈ ਬਥੇਰਾ ਸਮਝਾਇਆ ਪਰ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਅਕੜਦੇ ਹੀ ਰਹੇ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕਈ ਵੇਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਠ ਭੇੜ ਭੀ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਤਾਂ ਕਿਧਰੇ ਸਿਧੇ ਰਾਹੇ ਤੁਰਨ ਵਿਚ ਆਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਲਗ ਭਗ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਇਧਰ ਲਗ ਗਏ । ਤੇ “ਮੁਕਾਮ ਮੀਰਪੁਰ” ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ । ਜਿਥੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਬੜਾ ਭਾਰੀ “ਦਮਦਮਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ” ਹੁਣ ਤੀਕ ਕਾਇਮ ਹੈ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੀਰਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਵਰਸਾਉਣ ਲਈ ਖਾਸਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਿਆ ਰਿਹਾ ।

“ਮੀਰਪੁਰ” ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਸੁਣਕੇ ਪੈਂਟੋ-ਹਾਰੀ ਸੰਗਤਾਂ ਬੀ ਹੁਮ-ਹੁਮਾ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈਆਂ ਤੇ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ । ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਤੇਜ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਬਾਠ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਅਸਚਰਜ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਈ ਬੀ ਬੇਦੀ ਸੌਢੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਦੋ ਸਰੀਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾਲ ਨ ਹੁੰਦਾ, ਅਤੇ ਉਹ ਭੀ ਭਗਵੀ ਦਸਤਾਰ ਅਥਵਾ “ਮਾਲਾਂ” ਤੇ ਸਿਮਰਨੇ ਵਾਲਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹੋ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਅਕਤੀ “ਗੁਰੂ ਕੀ ਅੰਸ” ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਹੀ ਸਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ

“ਨੈਨਾਂ ਬੈਨਾਂ” ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਝਰਦਾ ਅਤੇ ਡੀਲ ਡੌਲ ਜਾਹੋ
ਜਲਾਲ ਅਗੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਭੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਉਨ ਵਿਚ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੰਨਭਾਗੀ ਸਮਝਦਾ
ਸੀ । ਇਹ ਕੀ ਗਲ ਸੀ ? ਇਹ ਕੇਵਲ ਉਸ ਕਲਗੀਧਰ ਗੁਰੂ
ਯੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਸੀ
ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ “ਦਾਦਾ” ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ “ਕਲਾਧਾਰੀ”
ਪ੍ਰਥਾਇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਕਿ ਤੁਸਾਡੇ ਸਪੁਤਰ ਇਸ ਬਾਬਾ
ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਐਸਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ
ਜਿਸਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ ਲੋਕੀ ਪੂਜਨਗੇ । ਅਤੇ “ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ”
ਉਹਦੇ ਚਰਨਾ ਵਿਚ ਸੀਸ ਝੁਕਾਂਦੇ ਹੋਏ ਈਨਾਂ ਮੰਨਣਗੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਪੋਠੋਹਾਰ ਦੀ ਆਈ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਦੀਵਾਨ
ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮਗਰੋਂ ਉਠਕੇ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ
ਮਹਾਰਾਜ ! ਸਾਡੇ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ “ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ” “ਜੰਦਾ” ਵਾਲਾ
ਬੜਾ ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ । ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਹੰਕਾਰੇ ਹੋਏ ਤੁਰਕ ਨੇ ਸਿਖਾਂ
ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ—ਵੇ ਸਿਖੋ ! ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨੇ ਵਾਲਾ
ਤੁਸਾਡਾ “ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ” ਪੀਰ ਕਿਧਰੇ ਇੱਧਰ ਆਇਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ । ਤੇ ਉਸਨੇ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਕੁਝ “ਕੱਟੇ” (ਝੋਟੇ) ਬੀ ਰਖੇ
ਹੋਏ ਹਨ । (ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟੇ ਆਖ ਰਿਹਾ
ਸੀ) ਜੋ ਮੈਨੂੰ “ਹੈਲ” (ਖਾਦ) ਢੇਵਨ ਲਈ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ।
ਉਹਨੂੰ ਆਖੋ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੇ । ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਹੱਸ ਪਏ, ਤੇ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਚਲਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲੀਤੀ ।

“ਮੀਰਪੁਰ” ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਹਜ਼ਰ ਦੀ

ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਕੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਹੋਂਦ ਮੁਕਾ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਆਪ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਬੇਹਬਲ ਹੋ ਕੇ ਅਰਜ
ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਫੇਰ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਕਦੋਂ ਨਸੀਬ ਹੋਣਗੇ ?
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਲਿਵ (ਤਾਰ) ਦੇ ਮੇਲੀ ਸਦਾ ਹੀ ਸਾਡੇ
ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਾਂ ।

ਜੇ ਦਿਲ ਮਿਲਿਆ ਸੋ ਮਿਲ ਰਹਿਆ
ਮਿਲਿਆ ਕਹੀਐ ਰੇ ਸੋਇ ।

ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਸੋਚੀਐ ਬਾਤੀਂ ਮੇਲ ਨ ਹੋਇ ।

(ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲੇ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।
ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਸੰਜੋਗ ਹੈ ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰੀ ਮੇਲੇ ਹੋਣਗੇ । ਇਹ
ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਫੇਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਮਹਾਰਾਜ ! ਫਿਰ ਬੀ
ਕੋਈ ਨਸ਼ਾਨੀ ਬਖਸ਼ੋ । ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸਾਡੇ ਘੋੜਿਆਂ
ਦੇ ਕਿੱਲੇ ਗੱਡੇ ਰਹਿਨ ਦੇਨੇ । ਇਹ ਹਰੇ ਹੋ ਜਾਨਗੇ ਤਾਂ “ਬਾਬੇ
ਦੀ ਝੰਗੀ” ਇਹੀ ਸਾਡੀ ਨਸ਼ਾਨੀ ਸਮਝ ਲੈਨੀ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ
ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਆਪ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ
“ਮੀਰਪੁਰ”* ਥੀਂ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

*ਮੀਰਪੁਰ (ਸਟੇਟ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ) ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਹੁਣ
ਤੀਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਾਬਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਮੁੰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਥੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਏ
ਸਨ । ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਕਿੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾੜ ਦੇ ਕੇ ਰਾਖੀ ਅਰੰਭ ਕਰਦਿਤੀ ਸੀ ਜੋ
ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਛੁੱਟ ਨਿਕਲੇ । ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਬਹੁਤ ਵਧ
ਗਈ ਤਾਂ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਥੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਦਮਦਮਾ ਬੀ ਬਨਾ ਦਿਤਾ ਸੀ
(ਥਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੨੬੦)

ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ

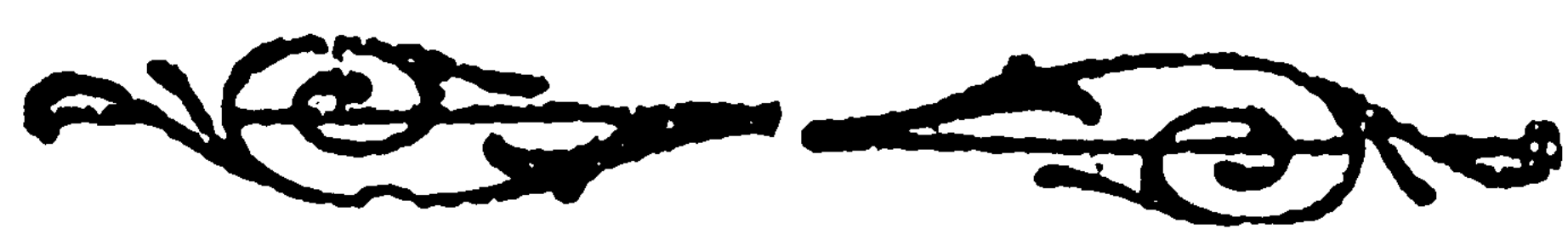
“ਮੀਰਪੁਰ” ਥੀਂ ਚਲਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਗਲਾ ਮੁਕਾਮ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ੮ ਕੋਹਾਂ ਤੇ “ਹਿੱਲ” ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਕੀਤਾ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੀ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਰਾਤ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ, ਫੇਰ “ਜੇਹਲਮ ਦਰਿਆ” ਥੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ “ਪਲੀਠੇ” ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਆਨ ਟਿਕੇ। ਇਥੇ ਇਕ ਸੱਕੀ ਹੋਈ “ਬਾਢਲੀ” ਸੀ। ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਜਾਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਹਰ ਹੋਵੇ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਬਾਵਲੀ ਵਿਚ ਉਲਟਾ ਦਿਤਾ। ਤਾਂ ਬੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਬੇਅੰਤ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਆਇਆ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਧਾਰਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ, ਤੇ

(ਸਫਾ ੨੫੯ ਦੇ ਫੁਟ ਨੋਟ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਅਤੇ ਉਹੀ ਕਿੱਲੇ ਵੱਡੇ ੨ ਰੁਖਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਅਤੇ ਦਮਦਮਾਂ ਬੀ ਕਾਇਮ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰੀਰਾਂ ਬੀ ਲਗੀਆਂ ਸਨ। ਜੋ “ਕੁੰਜੜੀ” (ਜਿਥੇ ਕੁੰਜ ਮਾਵੀ ਗਈ ਸੀ) “ਖੜੀ” “ਸ਼ੇਖ” ਤੇ “ਫਰੀਦਾ” ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ ਅਤੇ ੧੯੪੭ ਅਗਸਤ ਤੀਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੋਹਣਾ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਮੀਰਪੁਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਵੇਵੇਂ ਵੇਲੇ ਜ਼ਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਤ ਚਲਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਫਸੋਸ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਜੰਮ੍ਹੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਉਤੇ ਬੀ ਹੱਲਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੀਰਪੁਰ ਨੂੰ ਬੀ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ ਉਜਾੜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਕਈਆ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਬੀ ਸਜਾਇਆ ।

“ਪਲੀਣੇ” ਥੀ ਚਲ ਕੇ ਆਪ “ਬੇਵਲ” (ਜਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਵਿਚ ਆਏ । ਤਾਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ੧ ਘੋੜਾ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਭਾਵੇਂ ਇਹ “ਰਾਜੇ ਲੋਕ” ਯਾ ਸਰਦਾਰ, ਸਿਖੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨ, ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਪਨਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ “ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ” ਵਲੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਪੁੱਜ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲੋੜਵੀਂ ਇਮਦਾਦ ਸਾਰੇ ਦੇਵਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਖਾਂ ਉਤੇ ਦੜ੍ਹਣੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਚਲਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰ ਕੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ—

“ਕਲਰ” ਅਤੇ ਸੁਖੇ ਦਾ ਮੁਕਾਮ

“ਬੇਵਲ” ਥੀ ਚਲ ਕੇ ਆਪ “ਕਲਰ”() ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਆਏ । ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਡੇਰਾ

() “ਕਲਰ” ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ ਸੀ ਇਥੇ ਆਪ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੀਕ “ਦਮਦਮਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ” ਕਾਇਮ ਹੈ ਨਗਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਅਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ, ਤੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਸਮੇਂ ਲੋਕੀ ਪੁੱਜ ਕੇ ਇਥੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਸੁਧਾਂਦੇ ਅਤੇ ਮੁਰਾਦਾ ਪਾਂਦੇ ਸਨ । ਹੁਣ ਇਹ ਜਗਾ ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਆ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ।

ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਇਕ ਘੋੜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟ ਕੀਤਾ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਅਲਾਕੇ ਸਬੰਧੀ ਸਮਾਚਾਰ ਪੁਛੇ।

ਜਿਥੇ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਅਤੁਟ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਤੇ ਸਵੇਰ ਥੀਂ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਚੁਲ੍ਹੇ ਤਪਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਡੇਰੇ ਦੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਤੇ ਫੌਜ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਹੋਰ ਭੀ ਜੋ ਆਉਂਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਪੁਸ਼ਾਦ ਛਕਦਾ। ਸਫਰ ਵਿਚ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸਿਲਸਲਾ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਨੋਟ—“ਕਲਰ” ਨਗਰ ਦੇ ਉਤਰ ਵਲ ਜਿਥੇ ਹੁਣ ਥਾਨਾ ਤੇ ਡਾਕ ਬੰਗਲਾ ਹੈ ਇਥੇ ਰਾਜੇ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੀ ਜੋ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਗਿਰਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਇਹ ਜਗਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।

ਇਥੇ “ਕਲਰ” ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋ ਸਿਖ ਕੇਸ ਹੀਨ, ਸੰਗਤ ਸਾਹਵੇਂ ਆਕੇ ਚਾਰੇਚਾਰ ਰੋਨ ਲਗੇ ਤੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਹੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ—“ਜਿੰਦਾਂ ਵਾਲੇ” ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਨੇ ਅੱਤ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹਿੰਦੂਆਂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਜੋਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਸਿਖ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੇਸ ਜਬਰਨ ਕਟਵਾ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤੇ ਮਸਾਂ ਹੀ ਉਹਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਸਕੇ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਸਿਖੀ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ੋ। ਤੇ ਉਸਦੇ ਜੁਲਮ ਥੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਦਿਵਾਂਓ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਭੀ ਕੀਤੀ ਕਿ “ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ” ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਸਮੇਂ ਜੇਕਰ ਮੇਰੀ ਲੋੜ ਪਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਭੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਉਹਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਨੂੰ ਆਖੋ, ਉਹ ਗਿੱਦੜਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੱਸ ਜਾਏਗਾ। ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਨੇ ਰਾਜਾ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਮਰਕਸੇ ਕਰ ਲਏ ਤੇ “ਸੁਖੋ” ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ। “ਸੁਖੋ” ਦੀਆਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਆਪ ਦਾ ਉਤਾਰਾ ਸ਼ੈਹਰੇਂ ਬਾਹਰ ਦੱਖਣ ਵਲ ਖੁਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਕਰਾਇਆ ()।

ਸੁਖੋ ਵਿਚ ਆਪ ਦਾ ਆ ਜਾਨਾ ਸੁਣ ਕੇ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਰਦਾਰ ਭੀ ਆਨ ਮਿਲੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਧਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਣੀ ਭੀ ਜਿਸ ਨੇ ਨਕਦੀ, ਬਸਤੂ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਇਕ ਸੌ ਲੜਾਕਾ ਜਵਾਨ ਬੀ ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਸ਼ੇਰੇ ਦੇ ਜੁਲਮ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕੇ। ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਭੰਗੀ ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਨੇ ਭੀ ਕੁਝ ਫੌਜ ਭੇਜ ਦਿਤੀ। ਤਾਂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ “ਫੇਰਾ ਸਿੰਘ” ਨਾਮੀ ਇਕ ਸਿਖ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ। ਕਿ ਉਹ ਅਗੋਂ ਲਈ ਜੁਲਮ ਨ ਕਰੇ, ਅਤੇ

() “ਸੁਖੋ” ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਵਸੋਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪਿੰਡ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਮੀ ਤੰਬੂ ਸੀ ਉਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਗੁਰਦਵਾਰਾ “ਦਮਦਮਾਂ ਸਾਹਿਬ” ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਪਿਆਰ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਹੁਣ ੧੯੪੭ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਭੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂੋਂ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਰਕਾਂ ਵਲੋਂ ਲੁਟ ਪੁਟ ਕੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਯਾ ਕੱਢ ਦਿਤਾ ਗਿਆ।

ਈਨ ਮੰਨ ਕੇ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਆ ਜਾਏ ।
ਪਰ ਸ਼ੇਰੇ ਨੇ ਮੋੜਵਾ ਉਤਰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ “ਅਤਾਉਲਾ ਖਾਂ”
ਯਾ “ਰਾਇ ਅਲਿਜ਼ਾਸ” ਨ ਸਮਝਨਾ । ਅਪਨੀ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ
ਕਰ ਵੇਖੋ । “ਜੰਦਾ” ਵਿਚੋਂ ਜੰਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦਿਆਂਗੇ । ਇਹ
ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਭੀ ਬੀਰਰਸ ਨਾਲ ਭਰੇ ਗਏ । ਬਾਦਵਾਂ
ਫਰਕੀਆਂ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਗੁਰਮਤਾ ਸੋਧ ਦਿਤਾ ।

“ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ” ਜੰਦਾਵਾਲੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਦੂਜੀ ਭਲਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠ ਕੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ
ਅਸ਼ਨਾਨ, ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਵਖਿਆਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ
ਗੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਤੇ “ਕੈਂਪ” (ਡੇਰਾ)
ਸੁਖੇ ਹੀ ਰਖ ਕੇ ਸੈਨਾ ਸਨੇ ਸ਼ੇਰੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਬਾਬਾ
ਜੀ ਲਈ ਨੱਗ ਨਗੀਨੇ ਜੜਤ ਜ਼ੀਨ ਨਾਲ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ
ਸੁਡੌਲ ਘੋੜਾ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ । ਜਿੱਗੇ ਕਲਗੀ ਸਹਿਤ ਸੁਦਰ
ਦਸਤਾਰ ਤੇਜਸ਼ੀ ਮਸਤਕ, ਨੂਰ ਭਰੇ ਨੈਨ, ਟੇਡੇ ਭਰਵਟੇ ਤੇ
ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਸਰੂਰ ਮਾਨੋਂ ਦੋਖੀਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਚੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ।
ਉਚੇ ਤੇ ਸਡੌਲ ਮੋਢਿਆਂ ਵਿਚ ਕਮਾਨ ਪਿਛੇ ਢਾਲ, ਕਮਰ ਕਟਾਰ
ਤੇ ਗਾਤਰੇ ਸ੍ਰੀ ਤਲਵਾਰ ਸਜਾਇ ਸਨੱਧਬੱਧ ਹੋ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਤੇ ਉਹਦੀ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀ “ਭਗੌਤੀ” ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਘੋੜੇ
ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲ ਪਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਭੀ ਪੈਦਲ
ਤੇ ਸਵਾਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮਾਰੇ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਇਕ ਸਾਰ ਦੌੜ ਪਏ ।

ਉਧਰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਭੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
ਹੱਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਰਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕੇ ਬੈਠਾ ਸੀ

ਦੋਵੇਂ ਲਸ਼ਕਰ ਆਮੋ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਇ, ਤਾਂ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਰੁਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇੜੇ ਤੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਨੇ ਭੀ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਬੇ ਸ਼ੁਮਾਰ ਯੋਧੇ ਫਾੜ ਸੁੱਟੇ। ਸ਼ੇਰੇ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ 'ਕਲਰ' ਅਤੇ 'ਗੁਜਰਾਤ' ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਤੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਲਸ਼ਕਰ ਨਾਲ ਧਾਵਾ ਬੋਲਨਗੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਮਿਲਵੇਂ ਹੱਲੇ ਨੇ ਸਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮੋਰਚਾ ਤੋੜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨੱਸਕੇ 'ਜੰਦਾ', ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਜਾ ਵੜੇ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਭੀ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਲੈਕੇ ਨਾਕਾ ਬੰਦੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਕਈ ਵੇਰੀ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਦੀ ਐਸੀ ਬੁਛਾੜ ਕਰਾਈ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਈ ਸੈਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਖਾਸਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨੱਕ ਵਿਚ ਦੱਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇਕੋ ਵੇਰ ਇਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ ਤੇ ਹੱਲਾ ਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਦਿਆਂ ਬਹੁਤ ਉਭਾਰਿਆ। ਆਪ ਭੀ ਖਿੱਚ ੨ ਕੇ ਐਸੇ ਤੀਰ ਚਲਾਂਦੇ ਜੋ ਦੋ ਚਾਰ ੨ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਇਤਨੇ ਵਿਚ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਲਸ਼ਕਰ ਨੂੰ ਚੀਰਦਾ ਹੋਇਆ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਗਿਆ, ਤੇ ਬਰਛੀ ਦਾ ਐਸਾ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪ ਹੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਢਾਲ ਉਤੇ ਸਹਾਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਬਰਛੀ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਨੇੜਾ ਚਲਾਇਆ,

ਪਰ ਸ਼ੇਰੇ ਨੇ ਘੋੜਾ ਕੁਦਾ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ ਬਚ ਗਿਆ ਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਖੁੱਭ ਗਿਆ। ਨੇਜੇ ਸਖਤ ਵਾਰ ਨਾਲ ਬੇਹਾਲ ਹੋਕੇ ਘੋੜਾ ਤਾਂ ਧਾੜ ਕਰਦਾ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਪਰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਸੰਭਲ ਕੇ ਉਠ ਖਲੋਤਾ ਤੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਹੀਨ ਦੇਖ ਕੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਅਪਨੀ ਸੈਨਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਵੜਿਆ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹਥੋਂ ਨ ਜਾਨ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਟੁੱਟ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਪੈ ਗਏ। ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ ਤੇ ਮੁੜ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾਮੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਭੇਜੀ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਉਹ ਸਮਾਂ ਲੰਘ ਗਿਆ ਹੈ ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕਬਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਅਜ਼ਮਾਈ ਹੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ੇਰਾ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋਗਿਆ, ਤੇ ਰਾਤੇ ਰਾਤੀ ਕਿੱਲ੍ਹਾ ਖਾਲੀ ਕਰਕੇ ਨੱਸ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨੱਸਦੇ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਤੇ ਫਤੇ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਕੇ ਇਥੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ 'ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ' ਗੁਜਰਾਤੀਏ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਕੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ।

ਹਸੌਲੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ

‘ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ’ ਜੈਸੇ ਆਕੀ ਨੂੰ ਨਸਾ ਕੇ ‘ਜੰਦਾ’ ਦੇ ਕਿਲੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਰੋਂ ਮਾਨੇ ਬਲਾ ਟਲੀ। ਹੁੰਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਅਤੇ ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਆਈਆਂ, ਦੀਪਮਾਲਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਤਾਂਈ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅੰਦਰ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੀ ਪਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਕੇ ਸੈਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ
ਹੋਏ ਗਏ ।

ਇਸ ਆਈ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਮੁਖੀ ਸਜਨਾਂ ਨੇ ਅਰਜ਼
ਕੀਤੀ—ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਸਤਰੂਂ ਸ਼ੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੁਖੀ ਸੀ ਇਸੇਤ੍ਰਾਂ
'ਹਸੋਲੇ' ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਅੱਤ ਚੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ
ਬਚਨ ਕੀਤਾ— ਸਾਰੇ ਸੋਧੇ ਜਾਨਗੇ, ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ।
ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਪਾਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਅਪਨੇ ੨ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗਈਆਂ । ਜ਼ਖਮੀ
ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮਰਹਮ ਪੱਟੀ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸੁਖੇ' ਭਿਜਵਾਇਆ
ਗਿਆ । ਅਤੇ ਆਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ 'ਹਸੋਲੇ' ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ
ਦਿਤੀ । ਕਿੱਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜਾ ਘੇਰਿਆ ਤਾਂ ਤੁਰਕ ਭੀ ਜੇਹੜੇ ਅਵੇਸਲੇ
ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤਕੜਾਈ ਨਾਲ ਲੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਕਵੀ ਭਾਈ
ਲਾਲਾ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ--

ਤਿਲਕੜੀ ਛੰਦ

ਚਟਾਕ ਮਾਰੈ, ਝਟਾਕ ਡਾਰੈ । ਕੜਾਕ ਸੀਸੰ, ਮਟਾਕ ਦੀਸੰ ।
ਪਟਾਕ ਗੇਰੈਂ, ਤੜਾਕ ਘੇਰੈਂ । ਸੜਾਕ ਝਾਰੀ, ਦੜਾਕ ਕਾਰੀ ।
ਪੜਾਕ ਮੋਲੈਂ, ਧੜਾਕ ਰੇਲੈਂ । ਠੰਠਾਕ ਤੀਰੰ, ਪਟਾਕਰਸੀਰੰ ।
ਚਟਾਕ ਚੋਟੈਂ, ਸਟਾਕ ਲੋਟੈਂ । ਕੜਾਕ ਤੀਰੰ, ਪੜਾਕ ਬੀਰੰ ।
ਤੜਾਕ ਤੋਪੰ, ਸੜਾਕ ਧੋਪੰ । ਲਗਾਇ ਜੋਰੰ, ਮਚਾਇ ਸ਼ੋਰੰ ।
ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਘੋਰੰ, ਨ ਅੰਗ ਮੋਰੰ । ਚਲਾਇ ਬਾਨੰ, ਲਗਾਇ ਸਾਨੰ ।

ਚਾਚਰੀ ਛੰਦ

ਹਲਬੀ, ਜਨਬੀ, ਸਰੋਹੀ, ਕਟੋਈ, ਚਲਾਈ, ਲਗਾਈ ।
ਲਰਾਈ ਮਚਾਈ, ਗਿਰਾਵੈਂ, ਭਗਾਵੈਂ, ਹਕਾਰੈਂ ਸਮਾਰੈਂ ।

ਸੋ ਤੇਜੰ, ਮਜੇਜੰ, ਗਰਜੇ, ਨ ਲਜੇ, ਧਕੇਲੈਂ, ਸੋ ਪੇਲੈਂ ।
 ਸਹਾਈ ਲਖਾਈ, ਅਘਾਰੀ ਮੁਰਾਰੀ, ਸੋ ਮਾਰੇ ਜੋ ਹਾਰੇ,
 ਮਲੇਛੰ ਨ ਏਛੰ । ਦੋਹਰਾ

ਬਹੁ ਮਾਰੇ ਬੋਰੇ ਬਚੇ, ਭਾਗੇ ਤੁਰਕ ਸਿਆਲ ।
 ਸਿੰਘਨ ਜਿਉਂ ਗਰਜੇ, ਸਕਲ ਸਿੰਘ ਸੁ ਬਲੀ ਬਿਸਾਲ ।
 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਘਮਸਾਨ ਮਚਿਆ । ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ
 ਨੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਛੱਕੇ ਛੁੜਾ ਦਿਤੇ ਉਹੀ ਬਚੇ ਜੋ ਨੱਸ ਗਏ, ਤਾਂ
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ 'ਹਸੌਲੇ' ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਭੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਮਾਲ
 ਅਸਬਾਬ ਸਿੰਘਾਂ ਤਾਂਦੀ ਵੰਡਾ ਦਿਤਾ ।

**'ਸੈਦਪੁਰ' ਦੇ ਸ੍ਰ: ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਨੀਅਤ ਦਾ ਫਲ
 ਮਿਲਿਆ**

'ਜੰਦਾ' ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਦੋਂ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਨੱਸ ਗਿਆ
 ਸੀ, ਇਸ ਨੇ 'ਸੈਦਪੁਰ' ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਮਜੀਠੀਏ
 ਦੀ ਪਨਾਹ ਲਈ । ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ
 ਸੀ, ਕਿ ਇਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦੋਖੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਭਰੋੜਾ ਹੈ ।
 ਪਰ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਧਰਮ ਨਾਲੋਂ ਧੜਾ ਚੰਗਾ
 ਜਾਣਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੈਦ ਪੁਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ
 ਸ਼ੇਰੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਇਹਨੂੰ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ
 ਫੇਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਢਾਹੇਗਾ । ਪਰ ਸਰਦਾਰ ਨੇ
 ਇਕ ਨ ਮੰਨੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ (ਬਾਂਹ
 ਜਿਨਾਂ ਦੀ ਪਕੜੀਏ ਸਿਰ ਦੀਜੇ ਬਾਂਹ ਨ ਛੋਡੀਏ) ਸੁਣਾਕੇ
 ਆਖਿਆ—ਜੇ ਇਹ ਹਟਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਤਾਂ 'ਸ਼ੇਰਾ' ਲੈ ਲਵੋ । ਨਹੀਂ

ਤਾਂ ਮਰ ਕੇ ਹੀ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮੇਰੀ ਜੜ੍ਹ ਹੀ ਪੁੱਟੀ ਜਾਏ?

ਸ: ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁੱਖਾ ਪਨ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਨ ਜਾਣੀ, ਤੇ ਆਖਿਆ—ਕਿ ਤੇਰੀ ਨੀਅਤ ਦਾ ਫਲ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਗਾ * ਜੇਹੜਾ ਕਿ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆੜ ਵਿਚ ਧੜੇ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਚਨ ਨ ਮੰਨਿਆ । ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ‘ਵਹਾਲੀ’ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

‘ਦੁਡਿਆਲ’ ਦੇ ਸਯਦ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਤੇ ‘ਵਹਾਲੀ’ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ

ਸੈਦਪੁਰੋਂ ਵਹਾਲੀ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਦੁਡਿਆਲ ਦਾ ਇਕ ਸੱਯਦ ‘ਮੇਹਰ ਸ਼ਾਹ’ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਨ ਮਿਲਿਆ । ਜਿਸ ਨੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਅਰਜ਼ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਅਪਨੇ ਮੁਬਾਰਕ ਕਦਮ ਪਾਕੇ ਦੁਡਿਆਲ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੋ । ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਵਕਤ ਦੀ ਤੰਗੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹਦੀ ਅਰਜ਼ ਨ ਮੰਨ ਸਕੇ । ਪਰ ਪਰੇਮ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੱਤੇ ਹੋਏ ਸੱਯਦ ਮੇਹਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੇਰ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਭਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਆਪ ਜਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ? ਤਾਂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਖਾਕ (ਧੂੜੀ ਹੀ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੋ, ਜੋ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦਬਾਕੇ

*ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਚੰਦ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਾਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸੱਤ ਹੋਏ ਜੋ ਆਪ ਦੇ ਸੈਦਪੁਰੋਂ ਆ ਜਾਨ ਦੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁਤਰ ਮਰ ਗਏ, ਤਾਂ ਚਰਚਾ ਫੈਲ ਗਈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਨੀਅਤ ਦਾ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ।

ਆਪ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਕਾਇਮ ਕਰਾਂਗੇ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ । ਜੋ 'ਢੁਢਿਆਲ' (ਢਿਲਾ ਜੇਹਲਮ) ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਨੇ ਅਪਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਦਬਾਕੇ ਚਬੂਤਰਾ (ਥੜਾ) ਥਾਂ ਦਿਤਾ() ਅਤੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਰਮਣੀਕ ਜੰਗਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਸੀ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤੀ ।

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸਯਦ 'ਮੇਹਰ ਸ਼ਾਹ' ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ ਕੇ ਆਪ ਜੀ 'ਵਹਾਲੀ' ਆਏ । ਸਰਦਾਰ ਮਿਲਖਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੋਤਰਾ 'ਸਰਦਾਰ ਜੀਵਣ ਸਿੰਘ' ਜੋ 'ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ' ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਉਹ ਮਿਲਨ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਦੀ ਬੇਅੰਤ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਪੈਂਠੇਹਾਰ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਵਜੋਂ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ, ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

() ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਜੋ ਉਥੇ 'ਖਚਰਾਂ' ਦਾ ਬਪਾਰ ਕਰਦੇ ਤੇ 'ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ' ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਕਮੇਟੀ ਉਤੇ ਜਾ ਵੇਚਦੇ ਸਨ, ੨੫)ਰੁਪੈ ਫੀ ਖੱਚਰ ਦੇ ਹਸਾਬ ਨਫੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਇਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਜਮਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਦੀ ਅਮਾਰਤ ਦਾ ਕੰਮ ਅਰੰਭ ਹੋਗਿਆ ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ ।

ਨੋਟ—ਇਹ ਉਕਤ ਸਾਖੀ ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਭਾਈ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨੇ ਸੁਨਾਈ ਜੋ ਢੁਢਿਆਲ ਦੇ ਇਸੇ "ਦਮਦਮਾ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ" ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥੀ ਸਨ ਅਤੇ ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਨ ਥੀਂ ਪਿਛੇ ਉਥੋਂ ਕਢੇ ਗਏ ਸਨ । ਹੁਣ 'ਬੰਬਈ ਕੋਲੀ ਵਾੜਾ ਨੰਬਰ ੨੨ ਰਫਯੂਜੀ (ਸਰਨਾਰਥੀ) ਬਸਤੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਸ਼ੇਰ
ਖਾਂ ਤੇ ਹਸੈਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਭਜਾਕੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਆਪ ਨੇ
ਨਈਂ ਜਾਨ ਪਾ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਜਿੱਤ ਖਾਲਸੇ ਦੀ
ਹੀ ਜਿੱਤ ਦਸਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਸਿਰੋਪਾਉ
ਬਖਸ਼ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ।

ਮੁੜ ਸੁਖੇ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ਅਤੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ

‘ਵਹਾਲੀ’ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਕ ਪਿੰਡ ਰਾਜੀ
ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਬਜ਼ੇ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਸੁਖਨਾਂ ਕੀਤੀ
ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਪਿੰਡ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ੫੦੦) ਨਕਦਾ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਭੇਟਾ ਦੇਆਂਗਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੇ
ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਇਸ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਇਸ ਨੇ
ਸੁਖਨ ਅਜੇ ਤੀਕ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਰਦਾਰ
ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਦੂਰੋਂ
ਹੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਕੇ
ਇਉਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ— ਦੋਹਰਾ

ਜੱਟ, ਫੱਟ, ਪੱਸ, ਢੋਲ, ਪੁਨ ਨਾਰ, ਗਵਾਰ ਨਿਹਾਰ ।

ਤਾੜਨ ਬਿਨ ਨਹਿ ਹੋਇ ਕਬ ਸੂਧੇ ਨਿਜ ਅਨੁਸਾਰ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਟੈਹਲ ਵਾਲੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ !
ਇਹ ਕਿਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਵਾਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—
ਐਸੇ ਮਤਲਬੀ ਲੋਕ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਕਿ ਜਦ ਕੋਈ ਐਕੜ ਬਣੇ
ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੀ ਮੰਨਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਹੋਜਾਨ

ਤੇ ਦੇਣੀ ਭੁਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਆਪ ਨੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ, ਅੰਹ ਦੇਖੋ ਇਸ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ੫੦੦) ਪੰਜ ਸੌ ਦੀ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ ਸੀ । ਪਰ ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਅਨਜਾਨ ਜਾਣ ਕੇ ਦਿਲੋਂ ਹੀ ਲਾ ਛੱਡੀ ਸੁ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਸ਼ਰਮਨਾਰ ਹੋਇਆ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਸੌ ਲਿਆਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ ਤੇ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਕੰਮੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਰੂਰੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਫੰਨ ਦਾ ਭਾਗੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਰਤਨ ਹਰੀ ਗੁਰ ਪੀਰ ਕੀ ਮੰਨਤ ਮੰਨ ਨ ਦੇਇ ।

ਲਾਇਕ ਡੱਡ ਪਛਾਨ ਸੋ ਦੁਖ ਪਾਵੇ ਸੁਣ ਲੇਇ ।

ਨੋਟ - ਸ੍ਰ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਵਹਾਲੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੰਦ ਜੀ ਹੋਇ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਫਤੇ ਚੰਦ ਮੈਣੀਂ (ਪਟਣਾ ਸਾਹਿਬ) ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਖਾਨਦਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਨ । ਮੈਣੀ ਸੰਗਤ ਸ੍ਰੀ ਪਟਣਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੀਕ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ । ਦੇਖੋ (ਰਸਾਲਾ ਫੁਲਵਾੜੀ ਇਤਹਾਸ ਨੰਬਰ ਜਿਲਦ ੬, ਦਸੰਬਰ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੯, ੧੯੩੦ ਪੰਨਾ ੩੫੦, ਐਡੀਟਰ ਗਿਆਨੀ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦਰਦ ਵਲੋਂ) ।

---o---

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਤੇ
ਸ਼ਹੀਦਵਾਲ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਸੁਖਨਾਂ ਲੈਕੇ ਸੁਖੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ 'ਬਾਂਕ' ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਆਏ । ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਸੀ

ਤਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕੀਂ ਬੰਨਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਕਸੂਰ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਦੇ ਨੱਸ ਜਾਨ ਉਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਚੰਗਾ ਘੋੜਾ ਲੈਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਚੋਰੀ ਛੱਡ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲੈਕੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਖੁਲ੍ਹਾ ਦਿਤੀਆਂ ।

ਨੋਟ—ਇਥੇ ਇਹ ਗਲ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਯਾਦ ਕਰਾਨੀ ਫਿਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਉਤੇ ਪਰਚਾਰ ਅਤੇ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅਮਨ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਦੌਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਥੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ‘ਮੀਰਪੁਰ’ ਵਲ ਜਦੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੌਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਸੋ ਜਦੋਂ ਮੀਰਪੁਰ ਥੀਂ ਹੋਕੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ, ਸ਼ੇਰ ਖਾਂ ਤੇ ਹਸੈਲੇ ਦੇ ਗੱਖੜਾਂ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਜੇ ਇਸੇ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ ਤਾਂ ਉਧਰੋਂ ਦੇ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਆਕੀਆਂ ਤਾਂਈ ਈਨਾਂ ਮੰਨਾਂਦੇ ਯਾ ਸਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਨ ਮਿਲੇ। ਅਤੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਪਰਸ ਪਰ ਵਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਭੇਟਾਂ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ । ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਵਲੋਂ ਅਪਨੇ ੨ ਦੌਰੇ ਦੇ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਸਮਾਚਾਰ ਸੁਣੇ ਸੁਨਾਏ । ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਰਖੀਆਂ ਰਖਾਈਆ ਪਰਦੇ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਇਕਾਂਤ ਬੈਠ ਕੇ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ‘ਸ਼ਹੀਦ’ ਵਾਲ ਅਤੇ ‘ਮਖਿਆਲ’ ਦੇ ਆਕੀ ਕਿੱਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ । ਜੋ ਅਜੇ

ਤੀਕ ਸਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਧ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕੋਹੜਾ ਵੇਲਾ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ ? ਤਾਂ ਮਿਲਵੇਂ ਲਸ਼ਕਰ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦ ਵਾਲ ਦਾ ਰੱਖ ਕਰਕੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ।

ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁੰਨਕਾਰ ਨੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਗੂੰਜਾ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ ਗਿਆ । ਉਧਰ ਰੱਖੜਾਂ ਨੇ ਭੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰੱਖੀ ਸੀ । ਲੜਨ ਲਈ ਸਾਹਮਣੇ ਨਿਕਲ ਆਏ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ-੨ ਜੋਹਰ ਦਾ ਵਖਾਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਕਈ ਦਿਨ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰਹੀ । ਓੜਕ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੇ ਹੌਂਦਿਆਂ ਅਜੇ ਤੀਕ ਕਿੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਾ ਇਹ 'ਸਿੰਘ' ਨਾਮ ਨੂੰ ਵੱਟਾ ਲਗਾਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਅਪਨੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨਾਂ ਜੇ, ਕਿ ਆਂਪ ਦੇ ਹੱਲੇ ਦੀ ਤਾਬ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨ ਝੱਲ ਸਕੇ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਫੁਰਮਾਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ, ਜੋ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਵਿਚ ਮਾਨੋ ਦੁਗਨਾਂ ਬਲ ਭਰਿਆ ਗਿਆ । ਤੇ ਐਸਾ ਹੱਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਉਖੜ ਗਏ, ਅਤੇ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਕੇ ਜਿਧਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਆਇਆ ਨੱਸ ਤੁਰੇ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਿੱਤ ਦਾ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਕੇ ਫੇਰ 'ਮਖਿਆਲੇ' ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

‘ਸ਼ਹੀਦ ਵਾਲ’ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਮਖਿਆਲੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ‘ਰੁਤਾਸ’* ‘ਚਿਸ਼ਮਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ’

* ਇਹ ‘ਚਿਸ਼ਮਾਂ ਰੁਤਾਸ’ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਛੋਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਤੇ ਰੇਲਵੇ ‘ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਨਾ’ (ਜ਼ਿਲਾ ਜੇਹਲਮ) ਥੀਂ ੩ ਮੀਲ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੨੭੫)

ਉਤੇ ਆਏ । ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਬੇਅੰਤ ਭੇਟ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਇਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤਾਂਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਗੁਰ-ਦਵਾਰਾ ਬਨਾਵਣਾਂ ਅਰੰਭ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਾਗੀਰ ਲਵਾਈ । ਇਥੋਂ ਚਲਕੇ ਅਗਲਾ ਮੁਕਾਮ 'ਚੋਹਾ ਸੈਦਨ ਸ਼ਾਹ' ਹੋਇਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਡੇਰਾ ਖਾਨਗਾਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੀਤਾ । ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੀਰ ਦੀ ਥਾਂਇ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਹਦੋਂ ਬਾਹਰ ਡੇਰਾ ਲਾਵੋ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਅਸੀਂ ਭੀ ਪੀਰ ਹਾਂ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਰਕ ਫੇਰ ਭੀ ਚੁਪ ਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਲੜਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭੀ ਚੰਗੇ ਹੱਥ ਵਖਾਏ ਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਭਜਾ ਦਿਤਾ।

‘ਚੋਹਾ ਸੈਦਨ ਸ਼ਾਹ’ ਤੋਂ ਢਾਲੇ ਪਾਕੇ ਆਪ ਨੇ ‘ਮਖਯਾਲੇ’ ਕਿੱਲੇ ਨੂੰ ਜਾ ਘੇਰਿਆ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਗੱਖੜਾਂ ਨੂੰ ਗੁਮਾਨ ਸੀ ਕਿ ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਸਾਂ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਨ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੀ ਪਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਚੰਗੇ ਲੜੇ । ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਦੀ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਨੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜਵਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿੰਨ ਦਿਤੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਪੇਸ਼ ਜਾਂਦੀ ਨ ਦੇਖ ਕੇ ਹਾਰ ਮੰਨ

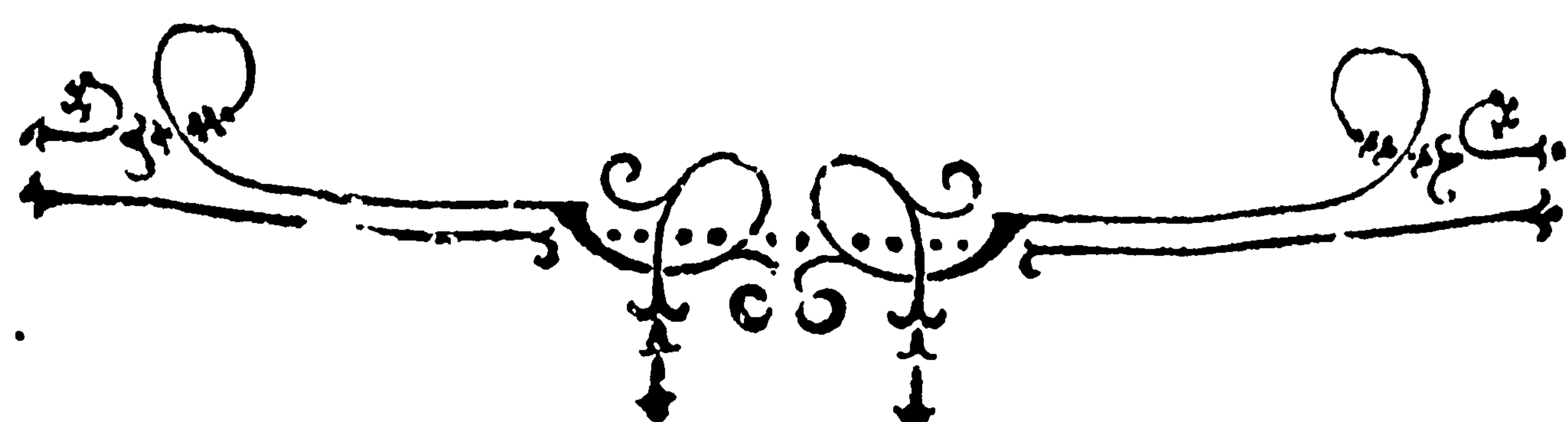
[ਸਫਾ ੨੭੪ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਦਖਨ ਵਲ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਇਥੇ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਬਨਵਾਇਆ ਤੇ ਚਸ਼ਮੇ ਨੂੰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ । ਉਪਰੰਤ “ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਜੇਹਲਮ” ਨੇ ਭੀ ਕਾਫੀ ਰੋਣਕ ਤੇ ਅਮਾਰਤ ਵਧਾਈ । ਸੰਨ ੧੯੪੭ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਨ ਜਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਥੇ ਦੀ ਹੁਣ ਕੀ ਹਾਲਤ ਹੈ ।

ਲਈ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੋਕੇ ਰਹਿਨਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਹੋਗਈ ਤਾਂ ਇਸ ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ 'ਵਹਾਲੀ' ਵਾਲੇ ਸ: ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੀ (ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ) ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਡ 'ਦਾਦਨ ਖਾਨ' ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ । ਇਧਰ ਹੀ 'ਝਾਂਣ' ਜ਼ਿਲਾ ਅਟਕ ਦੇ ਇਕ ਗੁਰਮੁਖ 'ਭਾਈ ਮਨਸਾ' ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ ।

ਨੋਟ—ਇਹ ਚੰਗੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਤੇ ਵਡ ਪਰਵਾਰੀ ਪੁਰਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਬਨਵਾਏ 'ਤਲਾਬ' ਉਤੇ 'ਅਧਿਵਾਲ' ਜ਼ਿਲਾ ਕੈਮਲ ਪੁਰ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਨਵਾਈ ਸੀ । ਅਜ ਕਲ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਫਰ' ਮਿੰਬਰ ਭਾਰਤ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਹਨ । ਦੇਖੋ ਰਸਾਲਾ ਫੁਲਵਾੜੀ ਇਤਹਾਸ ਨੰਬਰ ੧੯੩੦ ਜਨਵਰੀ ਪੰਨਾਂ ੩੪੩ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਆਉਣਾ

ਕਾਂਡ ੫

ਪਿੰਡ 'ਦਾਦਨ ਖਾਨ' ਵਿਚ ਇਥੇ ਅਗੇ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾ ਅਨਭਵੀ ਸੰਤ, ਨਾਮ ਦੇ ਰਸੀਏ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਹ ਬੜੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਮਾਤਰ ਵਾਰਤਾ ਇਥੇ ਦਸਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ:--

ਇਹ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ 'ਦਰਯਾਏ ਚਨਾਬ' ਦੇ ਕੰਡੇ ਪਿੰਡ 'ਕਾਦਰਾਬਾਦ' (ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ) ਦੇਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਤੰਜ ਨੇਮ ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਜਾਗਨਾ ਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤ ਕਰਨਾਂ ਸੁਨਣਾਂ ਅਤੇ ਆਏ ਗਏ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸੀ । ਗੁਰਬਾਨੀ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦਿਆਂ ਮਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਤੇ ਵੇਰਾਗ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤੇਰੀ ਅਪਨੇ ਪਿਤਾ ਪਾਸੋਂ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ- ਮੈਂ ਬੁੱਢਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੌਤ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹਾਂ, ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਮੇਰੀਆਂ ਅਸਥੀਆਂ (ਫੁਲ) ਲੈਕੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀਂ । (ਪੁਰਾਨੇ ਰਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗੇ ਲੋਕੀਂ ਗੰਗਾ ਵਿਚ ਫੁਲ ਪ੍ਰਵਾਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ) ਪਰ ਇਹ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀ ਸਨ । ਇਹ ਵਾਕ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਾਇਆ—

ਨਹ ਬਾਰਕਿ ਨਹ ਜੋਬਨੈ ਨਹ ਬਿਰਧੀ ਕਛੁ ਬੰਧੁ ।

ਉਹ ਬੇਰਾ ਨਹ ਬੂਝੀਐ ਜਉ ਆਇ ਪਰੈ ਜਮ ਫੰਧ ।

ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਸਬੰਧੀ ਭੀ ਕਈ ਵੀਚਾਰਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਨ ਮੰਨੀ, ਤੇ ਗਲ ਵਿਚ ਕਫਨੀ ਤੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਤੂੰਬਾ ਲੈਕੇ ਉਦਾਸੀ ਭੇਖ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਨਿਕਲੇ । ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਰਨਤਾਰਨ ਥੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਹਰਦਵਾਰ ਅਤੇ ਫੇਰ ਬਨਾਰਸ (ਕਾਸ਼ੀ) ਨਿਰਮਲ ਅਖਾੜੇ ਵਿਚ ਜਾ ਟਿਕੇ ।

ਇਹ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠੀ ਭੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਹੰਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿਤ ਪਾਠ ਸੁਣਨ ਕਰਨ ਲਗਾ । ਕੁਝ ਪਾਠ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਥਕਾਵਟ ਤੇ ਕੁਝ ਹਵਾ ਪਾਨੀ ਦੀ ਬਦਲੀ ਨੇ ਅਸਰ ਕੀਤਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ, ਤੇ ਕਈ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਟੁੱਟਨ ਤੇ ਨ ਆਇਆ । ਸਖਤ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਤੇ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾਂ ਰਹ ਜਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਆਇਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ- ਮਹਾਰਾਜ ! ਤੇਰੇ ਚਰਨ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਜਗੰਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ ਜਾਕੇ ਤੇਰੀ ਬਾਵਲੀ () ਦੇ ਜਲ ਪੀਣ ਦੀ ਅਜੇ ਇੱਛਾ ਸੀ, ਪਰ ‘ਮਨ ਕੀ ਮਨ ਹੀ ਮਹਿ ਰਹੀ’ ਵਾਲੀ ਗਲ ਆਨ ਬਣੀ ਹੈ । ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦਿਆਂ

() ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਦੋਂ “ਜਗਨ ਨਾਥ ਪੁਰੀ” ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਥੇ ਹੀ ਬਾਵਲੀ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਆਪ ਨੇ “ਗਗਨ ਮੈ ਥਾਲ” ਆਰਤੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪਾਂਡਿਆਂ ਪ੍ਰਥਾਇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਰਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਦਸੀ ਸੀ । ਜਿਸ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਇਸ ਬਾਵਲੀ ਦਾ ਜਲ ਖਾਰੇ ਥੀਂ ਇਕ ਦਮ ਮਿੱਠਾ ਹੋਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਲਗ ਗਈ, ਤੇ ਸੁਪਨ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬੜੇ ਡਰਾਉਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੋ ਆਦਮੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਉਦਾਸੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੱਥ ਵਿਚ ਚਿਮਟਾ ਫੜੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਹਟਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹ ਤੁਬੱਕ ਪਏ ਤੇ ਅੱਖ ਖੁਲ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਪਸੀਨਾਂ ਤੇ ਕੰਬਦਾ ਡਿੱਠਾ, ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਧਰਮ-ਰਾਜ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਦੂਤ ਮੈਨੂੰ ਲੈਣ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ, ਪਰ ‘ਮਿਰਤਕ ਕੋ ਜੀਵਾਂਲਨਹਾਰ’ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਦੂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਹਟਾਇਆ ਹੈ। ਸੋ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਬਚ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਤੇ ਆਸ ਪੂਰੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋਈ ਪਸੀਨਾਂ ਆਕੇ ਬੁਖਾਰ ਟੁੱਟ ਜਾਨ ਨਾਲ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਹ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਲਗੇ ਤੇ ਮਹੰਤ ਪਾਸੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੇ ਛਿੱਪ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਅਤੇ ਸਨੇ ੨ ਜਗਨ ਨਾਥ ਜਾ ਅਪੜੇ। ਇਥੋਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲਾ ਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ। ਮਿੱਠਾ ਜਲ ਛੱਕਿਆ, ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ। ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਚਿਤ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਇਸੇ ਰਸਤੇ ਦੱਖਣ(ਨਦੇੜ) ਪੁੱਜੇ ਕੇ ‘ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ’ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਗੁਦਾਵਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਭਜਨ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚਰਿਤਰ ਸੁਣ ਕੇ ਰਸ ਮਾਣਿਆਂ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਹੀਨਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤੇ।

ਚਲਦੇ ੨ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਹਰ ਵਿਚ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇਖ ਕੇ ਡੇਰਾ ਕਰ ਲੀਤਾ। ਅਤੇ ਧੂਣੀ ਕਮਾਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਦਿਨ ਖਾਸਾ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ ਪਰ ਆਪ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਹੀ

ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਨੇੜੇ ਆਨਕੇ ਆਖਿਆ,
ਸੰਤ ਜੀ ! ਆਪ ਕਛੁ ਖਾਨੇ ਕਾ ਉਦਮ ਭੀ ਕਰੇ'। ਇਹਾਂ ਤੁਮਾਰੀ
ਮਾਂ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਤੁਮੇ ਬੋਲ ਕੇ ਖੁਲਾਏਗੀ ? ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ
ਨੇ ਆਖਿਆ—ਹਮਾਰੀ ਮਾਂ ਸਦਾ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥ ਹੈ, ਵਹੁ ਜਰੂਰੀ
ਹਮੇਂ ਖੁਲਾਏਗੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਚੁੱਪ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਤੇ
ਵੇਲਾ ਕੀ ਰੋਟੀਓਂ ਉਤੇ ਦਾ ਹੋਗਿਆ। ਪਰ ਭਾਈ ਜੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ
ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਚੌਧਰੀ ਨਾਲ ਗਲ ਕੀਤੀ।
ਉਸ ਨੇ ਥਾਲ ਭਰਕੇ ਭੋਜਨ ਦਾ ਅਗੇ ਆਨ ਧਰਿਆ ਤਾਂ ਸੰਤ
ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਛਕਿਆ, ਤੇ ਆਖਿਆ— ਰਾਉ ਜੀ ਵਹੁ ਮਾਂ
ਹਮਾਰੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥ ਹੀ ਰਹਿਤੀ
ਹੈ। ਉਸੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਕੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਸੇ ਆਪ ਖਾਨਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ
ਲਾਏ ਹੋਂ ? ਜਿਸ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੋ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਪਰ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ?
ਵਹੁ ਭਟਕਤੇ ਔਰ ਖੈਦ ਸਹਾਰਤੇ ਹੈਂ।

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਚੌਧਰੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੋਇਆ ਤੇ ਜਿਤਨੇ ਦਿਨ ਆਪ ਜੀ ਉਥੇ ਰਹੇ ਇਸ ਨੇ ਹਰਤਰ੍ਹਾਂ
ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇਥੋਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਚਲਦੇ ੨ ਕਈ ਥਾਂਈ
ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ “ਈਸਾ ਖੇਲ” ਤੇ ਫਿਰ ‘ਈਸਾ ਸ਼ਾਹ ਕੋਟ’
ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਪੁਜੇ। ਇਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ‘ਭਲਾ ਰਾਮ’*
ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ। ਇਥੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ
ਦੀ ਇਕੱਤ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਭਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤ ਬਿਤੀ ਅਤੇ
ਆਏ ਗਏ ਦੀ ਨਿਮ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਭਾਈ

*ਭਾਈ ਭਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਬੜੇ ਉਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਹੋਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਜੀਵਨ ਸੰਤ ਰਤਨਮਾਲਾ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਤ ਪੰਡਤ ਨਿਸਚੱਲ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੰਨਾਂ ੩੯੨ ਤੋਂ ੩੯੫ ਤੀਕ ਪੜ੍ਹੋ।

ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦਿਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ । ਇਥੇ ਖਾਸਾ ਚਿਰ
ਰਹਕੇ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਦਾ ਥਕੇ ਵਾ ਲਾਹੁਨ ਤੇ ਜੀ ਕਰ ਆਇਆ—
ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਈ ਥਾਂਈ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਮੰਦਰਾਂ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ
ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹਿ ਕੇ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ
ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੇ ਜੈਸੀ ਥਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਸੀ । ਸੋ ਆਪਦੀ
ਮੰਨ ਭਾਂਵਦੀ ਮਿਲ ਗਈ । ਜਿਥੇ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਵਾਹ
ਜਾਰੀ ਸੀ ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫

ਤੀਰਥਿ ਜਾਂਉ ਤਾਂ ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ॥ ਪੰਡਿਤ ਪੂਛਉ ਤ
ਮਾਇਆ ਰਾਤੇ ॥੧॥ ਸੋ ਅਸਥਾਨੁ ਬਤਾਵਹੁ ਮੀਤਾ । ਜਾਕੇ
ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਨੀਤਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਪਾਪ
ਪੁੰਨ ਵੀਰਚਾਰ ॥ ਨਰਕਿ ਸੁਰਗਿ ਫਿਰ ਫਿਰ ਅਉਤਾਰ ॥੨॥
ਗਿਰਸਤ ਮਹਿ ਚਿੰਤ ਉਦਾਸ ਅਹੰਕਾਰ । ਕਰਮ ਕਰਤ ਜੀਅ
ਕਉ ਜੰਜਾਰ ॥੩॥ ਪ੍ਰਭ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਨ ਵਸ ਆਇਆ ।
ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਮੁਖਿ ਤਰੀ ਤਿਨਿ ਆਇਆ ॥੪॥ ਸਾਧ ਸੰਗਿ
ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਗਾਈਐ । ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਤੇ
ਪਾਈਐ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਦੂਜਾ ॥

ਐਸਾ ਅਸਥਾਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲ ਸਕਦਾ
ਸੀ । ਸੋ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਜਾਣੀ ਤੇ
ਟਿਕ ਗਏ । ਕਿਉਂਕਿ ਨੇ ਆਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਰਟਨ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਤੇ
ਕਈ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਤੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਵੀ ਬਹੁਤੇ
ਦੇਖੇ ਸਨ, ਪਰ (ਸੋ ਅਸਥਾਨ ਬਤਾਵਹੁ ਮੀਤਾ ॥ ਜਾਕੇ ਹਰਿ ਹਰਿ
ਕੀਰਤਨ ਨੀਤਾ) ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਅਸਥਾਨ, ਭਾਈ ਭਲਾ ਰਾਮ

ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੀ ਦੇਖੀ । ਜਿਥੇ ਕੀਰਤਨ, ਪ੍ਰਚਾਰ ਲੰਗਰ
ਤਿਆਰ 'ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ' ਤੇ ਆਏ ਗਏ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਹਰਿ ਸਮੇਂ
ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ । ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਥੇ ਲੰਗਰੋਂ
ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਲੈਂਦੇ ਤੇ ਜੋ ਦੇਖਦੇ ਹੱਥੀਂ ਬੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ।
ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਭਾਈ ਭੁੱਲਾ ਰਾਮ
ਜੀ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਵੀ ਹੈ:

“ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਕੀ ਗਤ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਜਾਨੈ”

ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਭੁੱਲਾ
ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲੇ ਬਿਤਾਇਆ ਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸ ਭੀ
ਮਾਣਿਆ । ਫੇਰ ਆਪ ਪਿੰਡ ਦਾਦਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਜਦੋਂ ਕਿ
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚੋਹਾ 'ਸੈਦਨ ਸ਼ਾਹ' ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਂ ਪਧਾਰੇ
ਸਨ, ਤਾਂ ਅਗੇ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਥੇ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਇਕ ਮਾਈ
ਜੀਵੀ ਦੇ ਘਰ ਸੀ । ਇਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੂਰ ਦੀ ਭਗਤਨੀ ਤੇ ਸੇਵਾ
ਭਾਵ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਸੀ ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ
ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਕੇ ਕਥਾ
ਕੀਰਤਨ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਸੇ ਦੇ ਘਰ ਆਰਾਮ ਕਰਦੇ । ਭਾਈ
ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬੈਠਣੀ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਸਿਮਰਨ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ
ਦੇਖ ਕੇ ਕਈ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਦੀ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸ ਆਵਾ ਜਾਈ
ਭੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਜੋ ਕੋਈ ਇਹਨਾਂ ਅਗੇ ਫਲ ਫੁਲ ਭੇਟਾ
ਕਰਦਾ ਆਪ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਵੰਡ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਪ ਅਗੇ ਕੁਝ ਬਾਦਾਮ ਅਰਪਨ
ਕੀਤੇ । ਤਾਂ ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤੇ । ਮਾਈ ਨੇ

ਪੁਛਿਆ, ਅਗੇ ਆਪ ਵੰਡ ਦੇਂਦੇ ਸੀ। ਹੁਣ ਕਿਉਂ ਸੰਚਨ ਕਰਨ ਲਗੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਆਖਿਆ—ਅਸਾਂ ਨੇ ਬੀ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਅਗੇ ਭਟਾ ਕਰਨੇ ਹਨ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਨ ਪੁਜ਼ੋਨ ਥੀਂ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਦੋਂ ਆਏ ਤਾਂ ਸ਼ਹਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਪਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਏ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਮਾਈ ਜੀਵੀ ਸਮੇਤ ਆਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਬਦਾਮ ਭੇਟਾ ਧਰਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਦੋਹਾ ਪਾਸਿਆ ਦੇ ਰਸੀਲੇ ਨੇਤਰਾਂ ਦੀ ਜੋਤ ਜੋਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਾਨੋ ਪ੍ਰਵਾਰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਈ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਬਾਂਣੇ ਅੰਦਰ ਵੈਰਾਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਦਿਨ ਯਾਦ ਆਗਇ, ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਤੇ ਪੁੱਛ ਗਿੱਛ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਿਆਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿਨ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ।

ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਅਤੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼

ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਨ” ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦਾ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਭੀ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰਸ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਆਖਿਆ—ਤੁਸੀਂ ਭੀ

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸੱਜ ਜਾਉ ਤੇ ਤੇੜ ਕਛੈਹਰਾ, ਸਿਰ ਤੇ
ਦਬਤਾਰ ਅਤੇ ਗਾਤਰੇ ਕਿਰਪਾਨ ਸਜਾਇਆ ਕਰੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਹੱਥ ਜੋੜੇ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ—
ਜਿਸ ਰਸਤੇ ਚਲਾਉ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਰਸਤੇ ਚਲਨਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਇਕੰ ਰੋਜ ਮਾਂਹੀ, ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਨ ਪ੍ਰਾਹੀ।

ਹਰੀ ਭਾਗ ਜਾਨੋ, ਅਚੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾਨੋ।

ਕਛੈ, ਪਾਗ ਧਾਰੋ, ਖਗੀ, ਕੰਠ ਡਾਰੋ।

ਸੁਨਿਯੋ ਬੈਨ ਨਾਥੀ, ਧਰਯੋ ਪਾਦ ਮਾਥੀ।

ਜਿਸੇ ਪੈਂਡੇ ਪ੍ਰੇਰੋ, ਤਿਸੇ ਚਾਲ ਚੇਰੋ।

(ਗੁਰੂਜਸ ਹਲਾਸ ਉਤਾਰਧ ਧਿਆਏ ੨੮)

ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸੰਤ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ
ਖਫਨੀ ਉਤਰਵਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਲੰਗੋਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕਛੈਹਰਾ ਪਵਾ
ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖਾਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਸਜਾ
ਦਿਤਾ। ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਬਾਣੇ ਥੀਂ ਸਿੰਘ ਸੂਰਤ ਵਿਚ
ਦੇਖਕੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਮੁਸੰਨ ਹੋਏ। ਯਥਾ

ਸੰਕਰ ਛੰਦ- ਪਿਖ ਪ੍ਰੀਤ ਭਾਗ ਮ੍ਰਿਗੇਸ ਪ੍ਰਭ ਕਰਣਾਂ ਰਣਿਵ ਸੁਖਕੰਢ
ਕਰ ਵਾਇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀਨ, ਜਿਹ ਦਰਸਨ ਕਟਤ ਭਵ ਛੰਦ।
ਸਿਰ ਚਿਤੋਨੀ, ਕੱਟ ਕਾਛ ਦੈ, ਹਰਖੇ ਸੁਪੇਖ ਦਿਆਲ।
ਤਰਵਰ ਗਰ ਮੈਂ ਡਾਰ ਦੀ, ਸੋਭਤ ਸਰੁਪ ਬਿਸਾਲ।

(ਧਿਆਏ ੩੨×੩੩)

ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛੱਕ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ
ਅਜ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਨਹੀਂ ਬੀਤੇ ਸਨ। ਆਪਨੇ ਕਿਰਪਾਨ ਉਤਾਰ
ਦਿਤੀ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁਛਨ ਤੇ ਆਖਿਆ ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ—

ਕਿਰਪਾਨ ਤਾਂ ਬਾਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਤਾਂ
 ਮੇਰਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। "ਸਭ ਕੇ ਮੀਤ ਹਮ
 ਆਪਨ ਕੀਨਾ ਹਮ ਸਭਨਾਂ ਕੇ ਸਾਜਨ" ਪਰ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਜੋ
 ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ ਆਦਿਕ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਗਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ
 ਪਾਸੋਂ ਇਹ ਬਚਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਬੋਝਾ ਜਾਨਕੇ
 ਉਤਾਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ—ਭਾਗ ਸਿੰਘ
 ਜੀਉਂ ! ਅਸਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਦੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਭੀ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ
 ਹਨ, ਤੇ ਅਪਣਾਂ ਪੱਖੀ ਜਾਨਕੇ ਅਪਨਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ
 ਧਾਰਨ ਕਰਾਈ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾਰ ਲੋਕੀ ਤੁਹਾਡੀ
 ਗੁਹੁਜ ਗਤੀ ਨੂੰ ਬੀ ਜਾਨਨਗੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਸ਼ਾਨੀ
 ਗੁਰੂਕਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਨਵਾਲਾ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਬੀ ਪਛਾਨਨਗੇ
 ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਪਨੇ ਸਿਖ ਨੂੰ, ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੀ ਦੋਵੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਦੀ ਰਹਿਤ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰ ਦੀ ਰਹਿਤ
 ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਝੂਠ ਨਿੰਦਾ ਚੁਗਲੀ ਬਖੀਲੀ ਥੀ' ਬਚਕੇ ਨਿੱਤ
 ਨੇਮੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਣਾ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ
 ਭੇਖੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਬਾਹਿਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਗੁਰੂ ਕਾ
 ਅਪਨਾ ਰੂਪ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਆਦਿ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਸ਼ਾਨੀ
 ਹੈ—ਨਸ਼ਾਨੀ ਅੱਤ ਪਿਆਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੇ
 ਭਰੋਸਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਸਵਾਸਾਂ ਤੀਕ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰਖੇਗਾ। ਪਰ ਗੁਰੂ
 ਦਸਮੇਸ਼ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਰੂਪ ਅਤੇ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਬਖਸ਼ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ
 ਸੰਭਾਲ ਰਖਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਹਰ ਦੀ
 ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਅਤੇ ਪੰਜ ਕਕਾਰ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖੇ ਬਿਨਾਂ ਇਹ
 ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਫਿਰ ਇਹ ਅਪਨੀ ਮਨ

ਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਸੇਵਕ ਤੇ ਮਨਮੁਖ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾ ਵਾਕਾਂ
ਰਾਹੀਂ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਤਾ । ਯਥਾ

ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੁਝ ਕੇ ਸਿਖ ਪਿਆਰਾ ਨਹਿ ॥

ਤਥਾ—ਧਰੇ ਕੇਸ ਪਾਹੁਲ ਬਿਨਾਂ ਮੂਰਖ ਭੇਖੀ ਸਿਖ ॥

ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਹਿ ਤਿਸ ਪਾਪੀ ਤਿਆਗੇ ਭਿਖ ॥

ਤਥਾ— ਰਹਿਣੀ ਰਹੇ ਉਹੀ ਸਿਖ ਮੇਰਾ ।

ਉਹ ਸਾਹਿਬ ਮੈਂ ਉਸਕਾ ਚੇਰਾ । (ਰਹਿਤ ਨਾਮਾ)

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਅਤੇ
ਫੇਰ ਕਿਰਪਾਨ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅੰਤ ਪੁੰਝਤ ਨਿਭਾਹੀ ।

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ
ਭੀ ਇਕਾਂਤ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੁਣਨ
ਦੀ ਇਛਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਆਪ ਸੰਤ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਹੀ
ਸੁਣਿਆ ਕਰਦੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਧ ਪਾਠੀ ਅਤੇ ਸੁਰੀਲੀ
ਅਤੇ ਮਿਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਮਾਨੋ ਮੋਤੀ
ਪਰੋਂਦੇ । ਇਕ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਨੂੰ ਐਸਾ ਰਸ ਆਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਇਉਂ
ਬਚਨ ਉਚਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਯਥਾ—

“ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਮੁਕਤ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਮੁਕਤ
ਜੇ ਅਸੀਂ ਜਨਮ ਧਾਰਿਆ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅਪਣੇ ਨਾਲੋਂ
ਨਹੀਂ ਵਿਛੋੜਾਂਗੇ

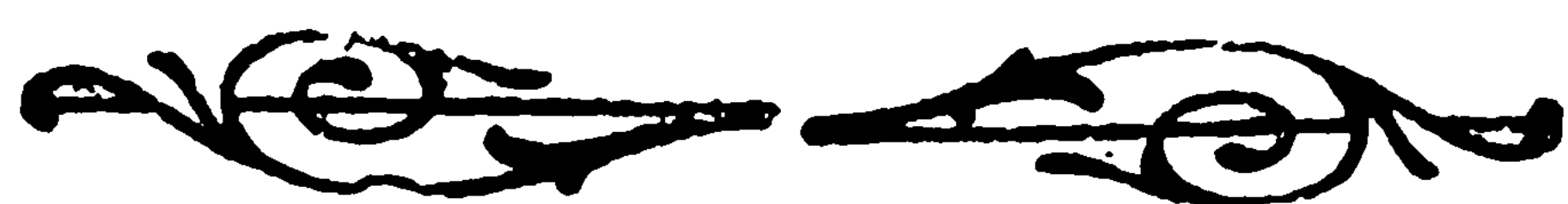
ਜੇ ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੋਚੇ, ਉਹ ਤੁਹਾਡਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ।

ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਅਸੀਂ ਹਾਂ ।”

ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਸੰਤ

ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ ਅਤੇ ਵਰਵਾਨ ਦੇਕੇ ਮਾਨ ਵਧਾਇਆ ।

ਨੋਟ—ਇਹੀ ਸੰਤ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਕਰੀ ਪਹਾੜ ਵਾਲੀ’ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ ਤੇ ਉਥੇ ‘ਕੁਰੀ’ ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੀਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਨਾਲ ਗੁਰਵਾਰਾ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਸੰਤ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਪੰਨਾ ੩੯੩-੯੪ ਉਤੇ ਦੇਖੋ ।

ਭਾਈ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ

ਇਕ ਦਿਨ ‘ਕੜਿਆਲੇ’ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਭਾਈ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ । ਇਕ ਘੋੜਾ ਨਕਦੀ ਬਸਤੂ ਆਦਿਕ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਮਸੰਦ ਜਾਣ ਕੇ ਟੇਢੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਦੀ ਹੈ । ਹਾਲਾਂ ਕੋਈ ਸਾਰੇ ਮਸੰਦ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਦੰਡ ਮਿਲਿਆ ਸੀ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਆਖਿਆ ‘ਜੋ ਬੇਸਮਝ ਹਨ, ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਸੰਦ ਆਖਦੇ ਹਨ । ਤੁਸਾਡੇ ਵਡਿਆਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਖਾਤਰ ਸੀਸ ਲਾਇਆ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋਣਗੇ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ—ਫਰਮਾਇਆ ਜਦੋਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਦੇਸ਼, ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਸੀਸ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਨਾਲ ਦੇ ਪੰਜਾਂ ਸਿਖਾਂ

ਵਿਚੋਂ ਇਹਨਾ ਦੇ ਵਡੇ ਇਕ ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਵੀ ਸਨ ।
 ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਦੀਵਾਨ ਸਨ । ਜਿਹਨਾ ਨੂੰ ਲਕੜੀਦੇ
 ਫਟਿਆਂ ਵਿਚ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕਿਲ ਠੋਕਰੇ ਚਾਲਮਾਂ ਨੇ ਆਰੇ ਨਾਲ
 ਚੀਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਅੰਤ ਪ੍ਰਯੰਤ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਇਹਨਾਂ
 ਨੇ ਸਿਦਕ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੇਖੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ । ਇਹਨਾਂ
 ਦੀ ਅੰਸ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਭਾਈ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਹਨ । ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ
 ਹੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਇਹਨਾ ਨੂੰ ਭਾਈ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ
 ਹੈ । ਪਰ ਅਨਜਾਨ ਲੋਕੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਈ ਥਾਂ ਮਸੰਦ
 ਆਖਕੇ ਬੁਲਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸਭਨਾ ਦੀ
 ਤਸਲੀ ਹੋਈ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ
 ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਗੇ ।

ਨੋਟ—ਇਸ ਸਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਲੀਡਰ ਹਿੰਦੂ ਮਹਾਂ
 ਸਭਾਈ ਸਵਰਗਵਾਸੀ ਭਾਈ ਪ੍ਰਮਾਂ ਨੰਦ ਜੀ ਵੀ ਭਾਈ ਮਤੀ
 ਦਾਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸਨ ।

—o—

**ਮਿਆਣੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਭੇਹਰੇ ਵਾਲੇ ਭਾਈ
 ਦੁਖ ਭੋਜਨ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਆਨਕੇ
 ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ**

ਪਿੰਡ ਦਾਦਨ ਖਾਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਈਆਂ ਨੂੰ
 ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ । ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਨਾਮ
 ਉਪਦੇਸ਼ ਬਖਸ਼ਕੇ ਗੁਰ ਸਿਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਇਆ । ਫੇਰ
 ਆਪ ਜੀ ਨਦੀਓਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਮਿਆਣੀ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਨਗਰ ਦੇ

ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਉੱਚੀ ਥਾਂ ਬੋਹੜ ਦੇ ਬਿਛ ਹੇਠਾਂ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ ।
ਨਗਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ
ਭੇਟਾ ਦਿਤੀਆਂ ।

ਮਿਆਣੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਭੇਹਰੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ
ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ 'ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ' ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਜੋ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਪ੍ਰੰਜ, ਧਰਮ, ਧੀਰਜ ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨੀ ਅਭਿਆਸੀ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ
ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੁਪਕਾਰੀ ਹੋਣਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਰੇ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ
ਦਾ ਬੇਅੰਤ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਾਲ
ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਰਸੀਏ, ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਤੇ
ਰਸਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ
ਵਾਲਾ ਹੀ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ
ਬੈਠਨ ਸਮੇਂ ਤੇ ਸੁਤੇ ਜਾਗਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਧਿਆਨ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਧਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਅਤੇ ਕਦੀ ਕਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ
ਵਿਚ ਬਹਿਬਲ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਸਿਫਤ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਵਿਤਾ
ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ: ਯਥਾ

ਧਾਰਨ ਢੋਲਾ

ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਆਸ ਪੁਜਾਂਦੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
ਨੈਨ, ਤੁਸਾਡੇ ਦਰਸ ਪਿਆਸੇ,

* ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਭਾਈ ਘਨਿਯਾ ਜੀ ਤੋਂ ਚਲੀ ਹੈ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਯੁਧ ਸਮੇਂ ਸਿਖਾਂ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਜਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ
ਪਿਲਾਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਯਸ ਪਾਇਆ ਸੀ । ਅਗੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ
ਸੇਵਕ ਭਾਈਸੇਵਾ ਰਾਮ ਜੀ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਪੜਨ
ਲਈ ਦੇਖੋ ਸੰਤ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਪੰਨਾ ੨੧ ਤੋਂ ੨੮ ਤੀਕ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਦੀ
ਕਥਾ ਵੀ ਪੰਨਾ ੧੫੦ ਤੇ ਦੇਖੋ ।

ਅਪਨਾਂ ਰੂਪ ਦਿਖਾਂਈ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
 ਆਠ ਜਾਂਮ ਮੁਹਿ ਚਿਤਵਨ ਤੇਰੀ,
 ਅਵਰ ਨ ਕੱਛੂ ਚੇਤਾਂਈ, ਗੁਰੂ...
 ਨਿਸ ਬਾਸਰ ਤੇਰੀ ਵਾਟ ਨਿਹਾਰੀ,
 ਮੇਰੇ, ਅੰਕਣ ਫੇਰਾ ਪਾਂਈਂ, ਗੁਰੂ....
 ਅਉਗਣ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣਿ ਨਹੀਂ ਕੋਈ,
 ਕਿਉਂ ਕਰ ਮਿਲਾਂ ਤੁਸਾਂਈ, ਗੁਰੂ....
 ਖੋਟੇ*ਖੀਦੀ ਨਾਂਮ ਤੁਮਾਰਾ, ਮੈਂ ਇਹਾ ਆਸ ਰਖਾਈਂ, ਗੁਰੂ.
 ਸਭਸੈ ਦੀ ਤੂੰ ਆਸ ਪੁਜਾਂਦਾ, ਆਪੈ ਆਸ ਉਪਾਈ ਗੁਰੂ.....
 ਆਸ ਉਪਾਇ ਦਰਸ ਦਿਖਲੈਂਦਾ, ਤਾਂਤੇ ਦਰਸ ਦਿਖਾਈ, ਗੁਰੂ
 ਦੀਨ ਦਵਾਰੇ ਤੇਰੇ ਆਈ, ਤੂੰ ਦੀਨਾਂ ਨਾਥ ਗੁਸਾਈ, ਗੁਰੂ...
 ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਨ ਦਾਸ ਪਤਤਿ ਦੀ, ਮੇਰੀ ਅਖੀਆਂ ਦੀ
 ਤਪਤ ਬੁਝਾਈਂ, ਗੁਰੂ

.....

ਤਥਾ-ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੇਰੇ ਮਨ ਕੀ ਤਪਤ ਬੁਝਾਵੇ ।
 ਬਿਨ ਡਿਠਿਆਂ ਦ੍ਰਿਗ ਬਲ ਬਲ ਉਠਦੇ ਤਾਂਤੇ ਆਸ ਰਾਖਵੇਂ ।
 ਸਾਸ ਸਾਸ ਮੋਹਿ ਚਿਤਵਨ ਤੇਰੀ, ਆਨ ਨਹੀਂ ਕੱਛੂ ਭਾਂਵੇਂ ।
 ਤੁਮ ਸਮੂਥ ਸਗਲ ਥੋਧ ਪੂਰਨ, ਕਾਹੇ ਬਿਲਮ ਲਗਾਵੇ ।
 ਬਿਲਮ ਨ ਲਾਈਏ ਦਰਸ ਦਿਖਾਈਏ, ਕਾਹੇ ਕੇ ਤਰਸਾਵੇ ।
 ਹਮ ਆਜਿਜ ਅਤਿ ਬਹੁਤ ਅਧੀਨਾਂ ਕਾਹੇ ਕੇ ਅਜਮਾਵੇ ।
 ਨ ਅਜਮਾਈਏ,, ਝੱਬ ਘਰ ਆਈਏ, ਅੰਕਣ ਫੇਰਾ ਪਾਵੇ ।
 ਇਹ ਬਿਨਤੀ ਸੁਨ ਦਾਸ ਪਤਤਿ ਕੀ,

੧ ਖੋਟਿਆਂ ਨੂੰ ਖੀਦਨ ਵਾਲੇ

(ਸਾਨੂੰ) ਇਕ ਦਿਗ ਦਰਸ ਦਿਖਾਵੇ ।

ਇਹ ਭਾਈ 'ਦੁਖ ਭੰਜਨ' ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਮਿਆਂਣੀ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ । ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਰਬੀ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੇ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਦਵਾਰਾ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧੁਨਕਾਰ ਸੁਣ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਗਏ । ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੈਹਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ । ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਚੋਬਾ ਟੇਕਿਆ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲੈਹਰ ਵਾਂਗੂੰ ਅੰਦਰ ਝਰਨਾਟ ਚੱਲ ਪਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤੀ, ਮੂਰਛਿਤ ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਹਸਤ ਕੰਵਲਾਂ ਨਾਲ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ, ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਚੇਤਨਤਾ ਵਿਚ ਆਏ । ਅੱਖਾਂ ਖੋਲੀਆਂ, ਨੂਰਾਨੀ ਮੁਖੜੇ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਪਲਕ ਲਈ ਉਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਗਦ ਗਦ ਹੋਏ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਛੋਟਾ ਕੀਤਾ ਉਪ੍ਰੰਤ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਨਾਲ ਆਈ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਵਿਤਾ ਕਰਣੀ ਹੋਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਵੋ, ਤੇ ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਪੜਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਭਾਉ—ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ

ਦਰਸ਼ਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਤਤੀ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਭੇਹਰੇ ਨੂੰ ਮੁੜਨ ਲਗੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਚਿਰ ਰਹਿਨ ਲਈ ਬਚਨ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਭਾਈ ਜੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀ ਭੇਹਰੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਅੰਦਰ ਖੂਹ ਦੀ ਖੁਦਾਈ

ਕਰਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਸੁਰਤ ਉਧਰ ਲਗੀ ਸੀ ਦਸ ਕੇ ਆਖਿਆ,
ਜਵੇਂ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇ ? ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੁਣ ਜਾਕੇ.
ਇਸ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰੋਂ । ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਯਾਦ
ਕਰੀਏ, ਜ਼ਰੂਰ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਆ ਜਾਣਾ । ਇਹ ਹੁਕਮ ਪ੍ਰਵਾਨ
ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭੇਹਰੇ ਨੂੰ ਗਏ ਤੇ ਲਗੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਉਥੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ 'ਹਰੀਏ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿਚ ਆਨ ਬ੍ਰਿਜੇ ।

ਮਿਆਣੀ ਤੋਂ ਚਲ ਕੇ 'ਹਰੀਏ' ਅਤੇ ਫੇਰ 'ਖਾਰੇ' ਆਏ

ਸਿਆਣੀ ਤੋਂ ਆਪ 'ਹਰੀਏ' ਪੁਜੇ ਸੇਗਤ ਨੇ ਇਥੇ ਵੀ
ਬੇਅੰਤ ਸੇਵਾ ਸ਼ਰਧਾ ਨਿਭਾਹੀ । ਇਥੇ ਅਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ
ਭੀ ਬਹੁਤ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਈਆਂ ਜਿਸ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਅਧਕ ਵਰਤੋਂ
ਕਰਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਤੋਟਕ ਆ ਗਈ । ਰਸੋਈਏ ਨੇ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰੀ
ਵਿਚ ਐਕੜ ਦਸੀ ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ—ਸਾਡੇ ਕਰਮੰਡਲ ਦਾ
ਪਾਣੀ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਆਖਕੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਉਲਟ ਦਿਓ ! ਜਾਂ ਐਸਾ
ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲ ਆਇਆ । ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ
ਇਸ ਬਰਕਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਧ
ਗਿਆ । ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ
ਇਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ 'ਦਮਦਮਾਂ'
ਸਾਜਿਆ ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਅਟਲ ਹੈ । ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਹੈ ।

'ਹਰੀਏ' ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀਨੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ
ਮੰਨ ਕੇ 'ਖਾਰੇ' ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ । ਮਾਈ ਜੀਵੀ ਇਸੇ
ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪੁਤਰ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਦਰਸਨ
ਨੂੰ ਆਈ । ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਪਣੇ ਕੂਝ ਉੱਠ ਸਨ, ਜੋ ਰਾਤੀਂ

ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਏ । ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ ਖੁਰਾ ਲੱਭ ਕੇ ਢੂੰਡ ਭਾਲ ਕਰੋ । ਕੁਝ ਖੋਜੀਆਂ ਸਮੇਤ ਇਹ ਖੁਰਾ ਲਭਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪੁਜਾ ਤਾਂ ਦੋ ਆਦਮੀ ਮਰੇ ਪਏ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਅਤੇ ਉਠ ਵੀ ਪਾਸ ਖਲੋਤੇ ਚੁਗਦੇ ਡਿਠੇ । ਇਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਠ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਲਿਆਏ, ਤਾਂ ਸਾਵੇ ਨੇਜੇ ਵਾਲਾ ਇਕ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਸਾਡੇ ਪਿਛੇ ਆਨ ਪੁਜਾ । ਦੋਹਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨੇਜੇ ਮਾਰਕੇ ਉਸਨੇ ਸਿਰੋਂ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਕੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ । ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਠ ਮੋੜ ਲਿਆਂਦੇ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਪਹਿਚਾਨਕੇ ਆਖਿਆ ਇਹੀ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਹੈ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਅਗੇ ਚੋਰੀ ਛੱਡਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਲੈਕੇ ਛੁਡਾ ਦਿਤਾ । ਇਹ ਗਲ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸੁਣੀ ਗਈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ।

ਧਾੜਵੀਆਂ ਨੇ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ

ਸ਼੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਵਿਚ ਇਕ 'ਦੋਸਤ ਸਿੰਘ' ਨਾਮੀ ਨਿਹੰਗ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਸੀਸ ਉਤੇ ਉੱਚਾ ਦੁਮਾਲਾ ਸਜਾ ਕੇ ਜਿਧਰ ਜਾਂਦੇ ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੱਜ ਧੱਜ ਤੇ ਮੁਖੜੇ ਦੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੋਈ ਐਰਾ ਗੈਰਾ ਇਹਨਾਂ ਵਲ ਉਚੀ ਅਖ ਨਾਲ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕਦਾ । ਖਾਰੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਵਸੋਂ ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੈਰ ਜਾਂਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਣਸ ਖਾਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕੁਝ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਕਿ ਬਾਬੇ ਦਾ ਨਿਹੰਗ ਉਚੀ ਬੋਲ ੨ ਕੇ ਸਾਡੀ ਛਾਤੀ ਉਤੇ ਮੰਗ ਦਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਬੁਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਜ ਕਲ ਬਾਬੇ ਪੀਰ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਾਹਲੇ ਬੰਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂਤੇ ਰਾਤੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲੁੱਟ ਪੱਟ ਕੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਬੰਨੇ ਲਾ ਦਈਏ। ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਰਾਤੀਂ ਨੇੜੇ ਆਨ ਵੁੱਕੇ, ਪਰ ਐਸੀ ਕਲ੍ਹਾ ਵਰਤੀ ਜੋ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸੁਭ ਕੁਝ ਦਿਸੇ ਪਰ ਡੇਰੇ ਵਲ ਵੇਖਦੇ ਤਾਂ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੀਕ ਹੱਠ ਪਿੱਟਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਅਚਰਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਏ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਘਿਉ ਦੇ ਕੁੱਪੇ ਅਤੇ ਆਟਾ ਦਾਲ ਚਾਵਲ ਲੈਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਆਨ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਅਪਨੀ ਰਾਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਰਤੂਤ ਸਚੇ ਸੱਚ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ- ਅਸੀਂ ਆਪਦੀ ਅਸ਼ਮਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕੇ, ਆਪ 'ਖੁਦਾ ਰਸੀਦ' ਤੇ ਪੀਰਾਨ ਪੁਰ ਹੋ। ਸਾਡੀ ਭੁੱਲ ਮਾਫ ਕਰੋ, ਤੇ ਸਾਡਾ ਖਾਣਾ ਕਬੂਲ ਕਰੋ। ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਚੋਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦੇਨ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਲੈਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ ਰਸਦ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ।

ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰਾ ਨਾਲ ਰਹਿਕੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹੇ ਪਾਇਆ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਤਾਂਈਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਨਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ 'ਬੰਨੋ' * ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ

*ਭਾਈ 'ਬੰਨੋ' ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋਏ ਹਨ,
(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੨੯੫)

ਬਖਸ਼ੇ ਅਤੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਦਿਤੇ ।
 ‘ਕਾਦਰਾਬਾਦ’ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਤੇ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ
 ਜੀ ਨੂੰ ਅਸੀਸ

‘ਖਾਰੇ’ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਅਗਲਾ ਮੁਕਾਮ ‘ਕਾਦਰਾਬਾਦ’
 ਕੀਤਾ । ਇਥੋਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਭੀ ਬੇਅੰਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਕੱਥਾ
 ਕੀਰਤਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ । ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
 ਜੀ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਤਾਂ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਦੇ
 ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਭੀ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਨ ।
 ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੰਠ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ
 ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ
 ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਇਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੁਨ ਕੇ ਬਹੁਤ
 ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਧੰਨ ਹੋ,
 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ
 ਸੋਝੀ ਬਖਸ਼ੀ ਹੈ । ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੁਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹੋਵਣ, ਤੇ ਤੁਸਾਂ
 ਨੂੰ ਸੰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇ ।

(ਸਫਾ ੨੯੫ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖਤੀ ਬੀੜ
 ਜਿਲਦ ਬੰਧਾਉਣ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਲਿਜਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਤੇ ਆਸ਼ੇ
 ਵਿਰੁਧ ਦੂਜੀ ਕਾਪੀ (ਉਤਾਰਾ) ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵਧੀਕ ਬਾਣੀ ਭੀ
 ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀੜ ਨੂੰ ਖਾਰੀ
 ਬੀੜ ਆਖਕੇ ਸਰਾਪ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਹ ਬੀੜ ‘ਮਾਂਗਟ’ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ
 ਵਿਚ ਰਖੀ ਗਈ ਸੀ ।

ਰਾਤ ਬੀਤੀ, ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਨਿਤ ਦੇ ਨੇਮ ਥੀਂ ਉਪੰਤ
ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਏਥੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾ ਲੀਤੇ ਅਤੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ
ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

‘ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਪਾਸੋਂ ਮੋਹਰਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਤੇ

‘ਰਾਮਨਗਰ’ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕਰਨਾ

‘ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ’ ਸ਼ੇਹਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਥਾਂ ਆਪ ਨੇ
ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਰੇਲਵੇ
ਅਸਟੇਸ਼ਨ ਬਣਿਆਂ ਸੀ । ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਬਾਪਿਆ ਆਪ ਦਾ
ਯਾਦਗਾਰੀ ‘ਦਮਦਮਾਂ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ’ ਹੁਣ ਤੀਕ ਕਾਇਮ
ਹੈ, ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਨਣ ਤੀਕ ਜਿਥੇ ਅਤੁੱਟ ਲੰਗਰ ਅਤੇ ਕੱਥਾ
ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਥਾਂ ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ
ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਥੀਂ
ਉਪੰਤ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਦੋ ਮੋਹਰਾਂ ਆਨ ਭੇਟਾ
ਕੀਤੀਆਂ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਸਿੱਖਾ ! ਕੀ ਕਿਰਤ
ਕਰਦਾਏਂ ? ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਬ ਗਿਆ ਤੇ ਡਰਦੇ ੨ ਨੇ ਆਖਿਆ,
ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਦੱਸਾਂ ? ਇਹ ਮੇਰੀ ਚੋਰੀ ਧਾੜੇ ਦੀ
ਕਿਰਤ ਹੈ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ-ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਸੱਚ
ਦਸੀਂ ? ਇਹਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਸੀ । ਕਹਿਨ ਲਗਾ-ਹਜ਼ੂਰ !
ਮੈਂ ਸੋਧਰੇ ਵਲ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਤਾਂ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਬਾਣੀਆਂ
ਭੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਇਹ ਚੋਖਾ ਬਰਕਤ ਵਾਲਾ ਡਿੱਠਾ, ਤਾਂ
ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਡਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਗੁੱਬਲੀ
ਬਖੇਰ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ । ਏਹ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਚੁਕ ਕੇ ਮੈਂ ਘਰ ਨੂੰ

ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਾਂ, ਜੋ ਇਥੇ ਆਪ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਕੇ ਦੋ ਮੋਹਰਾਂ ਭੋਟਾ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ । ਦੋ ਲਵੇ ? ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਲੈ ਲਵੇ, ਤੇ ਭੁੱਲ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ— ਨਾਂ ਦੋ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤੇ ਨ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਮਾਨਤ ਧਰ ਦੇਹ । ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹਨ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਨਗੀਆਂ । ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਲੈ ਲੀਤੀਆਂ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਥੀਂ ਡਾਂਟ ਪਾਈ, ਕਿ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾਂ ਅਪਨੀ ਤੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ ਹੈ । ਸਿੱਖੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਕੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਵੰਡ ਛੱਕਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ—“ਹੱਕ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ । ਗੁਰ ਪੀਰ ਹਾਮਾ ਤਉ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰ ਨ ਖਾਇ ” ਚੋਰੀ ਧਾੜਾ ਤੇ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਗਊ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰ ਦੇ ਮਾਸ ਤੁਲ ਨਿੰਦਤ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਐਸਾ ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਦੀ ਨ ਕਰਨਾਂ । ਇਉਂ ਆਖਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿਦਾਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵੱਸ ਹੋਕੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ । ਫੇਰ ਆਪ ਜੀ “ਰਾਮ ਨਗਰ” () ਆਨ ਬ੍ਰਿਜੇ । ਜਿਥੇ ਕਿ ਹੁਣ ਤੀਕ ਆਪ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ‘ਦਮਦਮਾ’ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਹੈ ।

() ‘ਰਾਮਨਗਰ’ ਦਾ ਨਾਮ ਧਹਿਲੇ ‘ਰਸੂਲ ਨਗਰ’ ਸੀ । ਸਰਦਾਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਨ ੧੭੭੮ ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਇਸਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਪੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਨੱਸਾਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਰਾਮ ਨਗਰ’ ਰਖ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਦੇਖੋ ਸਿਖ ਹਿਸਟਰੀ ਕਨਿਘਮ ਪੰਨਾਂ ੩੩ । ਦੇਖੋ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ਪੜ ।

‘ਰਾਮਨਗਰ’ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ‘ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ’ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਸੁਣੀ। ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ, ਭੇਟਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਆਪ ਨੇ ਉਚੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਆਖਿਆ- ਕੋਈ ਦਸੋ? ਉਹ ਕੇਹੜਾ ਪਰੇਮੀ ਹੈ ਜੀਹਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਧਾੜਵੀ ਨੇ ਲੁੱਟਨਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਤਾਂ ਇਕ ਬਾਣੀਆਂ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਆਪਨਾ ਨਾਮ ਮਿਲਖੀ ਰਾਮ ਦਸਿਆ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਆਪ ਬੀਤੀ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਮੁਸਕੂਰੇ ਪੁਛਿਆ ਭਈ ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਕਿਤਨਾਂ ਬਲੀ ਦਿਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਚੋਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਿਉਂ ਨ ਕੀਤਾ? ਤਾਂ ਮਿਲਖੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਕੂੰ ਕਰਦਾ? ਚੋਰ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਦੈਖਕੇ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਨ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਖਿੜ ਖਿੜਾਕੇ ਹੱਸ ਪਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਉਹਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੀਆਂ। ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ੁਕਰ ਕਰਦਾ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ।

ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਸੁਖਨ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ‘ਸਦਾ ਕੌਰ’ ਨੇ ਉਧੋਵਾਲ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਪੱਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ‘ਰਾਮਨਗਰ’ ਵਿਚ ਅਜੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੀ ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਹੋਏ ਚੋਰੀ ਹੋ ਗਈ

ਸੀ । ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਸੁਖਨਾਂ ਸੁਖੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਲ
ਮਿਲ ਜਾਏ ਤਾਂ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟਾ ਦੇਆਂਗਾ । ਸੋ ਦੂਜੀ ਭਲਕੇ
ਚੋਰ ਸਾਰਾ ਮਾਲ ਮੇਰੇ ਘਰ ਛੱਡਨ ਨੂੰ ਆਏ, ਤੇ ਆਖਣ ਲਗੇ
ਤੇਰਾ ਪੀਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਬਲੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮਾਲ ਲੈਕੇ
ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਇਕ ਜਵਾਨ ਬਰਛਾ
ਲੈਕੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਨ ਖਲੋਤਾ ਤੇ ਆਖਨ ਲਗਾ ਜਾਂ ਮਾਲ
ਮੋੜ ਦਿਓ ? ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਿਰੋਂ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ । ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ
ਮਾਰੇ ਮਾਲ ਮੋੜ ਲੈ ਆਏ ਹਾਂ । ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖੁਆ
ਦੇਹ, ਭੁੱਖ ਲਗੀ ਹੈ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀਉ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖੁਆਕੇ
ਵਿਦਾਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਸੁਖਨ ਦੀਆਂ ੨੫ ਮੋਹਰਾਂ ਇਹ ਭੇਟਾ
ਹਨ । ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਬਖਸ਼ੀ ।

ਇਥੇ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਦੀ ਸੱਸ, ਰਾਣੀ “ਸਦਾ ਕੌਰ” ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ
ਰਾਹੀਂ ‘ਉਧੋ ਵਾਲ’ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਪੱਟਾ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ
ਬੇਨਤੀ ਪੱਤਰ ਭੀ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਗਲ
ਦੀ ਕੰਮੀਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਆਪ ਕਬੂਲ
ਕਰਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਨਾਓ । ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ, ਤੇ
ਉਧੋਵਾਲ *ਜਾਕੇ ਅਪਣਾਂ ਥਾਣਾਂ ਭੀ ਥਾਪਿਆ ।

*ਸਰ ਲਿਪਲ ਗ੍ਰਿਫਨ ਚੀਫਸ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਧੋਵਾਲ
ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਭਾਈ
ਲਾਲਾ ਚੰਦ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਧੋਵਾਲੀ
ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

ਤੁਰਕਾਂ ਦੀ ਧਾੜ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਿਤੀ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਤਦੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਭੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਕਈ ਜਗੀਰਦਾਰ ਤੇ ਰਈਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਖੁਸ਼ੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਖਿੱਝਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਤੇ ਭੀ ਇਸੇ ਲਈ ਵੱਟੇ ਰਹਿੰਦੇ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਤਨਾਂ ਕਿਉਂ “ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ” ਦਾ ਧੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ “ਉਧੋਵਾਲ” ਆਕੇ ਪੱਕਾ ਅਪਨਾਂ ਥਾਣਾਂ ਪਾਲਿਆ, ਤਾਂ ਜੌਰ ਨ ਸਕੇ, ਅਤੇ ‘ਬਾਰ’ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਰ ਕੱਢ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਇਕ ਰਾਤੀਂ ਹੱਲਾਂ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਬਹੁਤੇ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਲੁੱਟ ਪੁੱਟ ਲਵੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ ੧੦੦ ਦੇ ਲਗ ਭੱਗ ਧਾੜਵੀ ਢੋਲ ਨਗਾਰੇ ਵਜਾਂਦੇ ਚੜ੍ਹ ਆਏ। ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਚੁਕਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਅਜੇ ਬੀਤੀ ਹੀ ਸੀ, ਜੇ ਧਾੜਵੀ ਆਨ ਪੁਜੇ, ਤੇ ਚੰਗੀ ਲੜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਗਈ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੁਝਕ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਈ ਆਦਮੀ ਨੇੜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹ ਸੁੱਟੇ ਜਿਸ ਤੇ ਭਾਜ ਖਾਕੇ ਉਹ ਨੱਸ ਗਏ, ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਬਦਲੇ ਕੀਮਤੀ ਸਿਰੇ ਪਾਉ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਚੰਦ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਕਦੀ ਬਾਰ ਦੇ ਤੁਰਕਾਂ

ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਛੇੜ ਖਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਹੀਆ ਨ ਪੈ ਸਕਿਆ।

ਪਖੰਡੀ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ ਪਾਇਆ

“ਉਧੋਵਾਲ” ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪੱਕਿਆਂ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਆਪ ਜੀ “ਚੂਹੜਕਾਣੇ” (ਜ਼ਿਲਾ ਸ਼ੇਖੂਪੁਰਾ) ਵਿਚ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ। ਇਥੇ ‘ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ’ ਦੇ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ‘ਖਰੇ ਸੌਦੇ’ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ। ਅਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਹੁੰਮ ਹੁੰਮਾਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈਆਂ। ਇਥੇ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇਕ ‘ਨਾਂਗਾ ਸਾਧੂ’ ਜੱਟਾਂ ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ ਅੱਖਾ ਮੀਚ ਸਾਰਾ ੨ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲਾਏ ਬੈਠਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜਿਸ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਉਤੇ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਖੁਸ਼ਕ ਗਿਆਨ ਨੇ ਇਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਹਉਮੈਂ ਇਤਨੀ ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਕੱਥਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੇਲੇ ਅਪਨੇ ਸਤਿਸੰਗੀਆਂ ਤਾਂਈਂ ਬਹੁਤ ਵੇਰ ਇਉਂ ਸੁਨਾਇਆ ਕਰਦਾ ‘ਮੈਂ ਹੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ’ ਹਾਂ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਮੇਰੇ ਥੀਂ ਵਖਰਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਦਾਸੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮੈਂਨੇ ਹੀ ਪਹਿਲੇ ਜਗਤ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਉਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹਾਂ। ਪਰ ਭੁਲੇ ਭੱਟਕੇ ਲੋਕੀਂ ਮੇਰੀ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗਿਆਨ ਚਖਛੂ ਤੋਂ ਹੀਨ ਹਨ।’

ਇਸ ਨਾਂਗੇ ਸਾਧੂ ਦੀਆਂ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣ ੨ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀਆ ਲਗਦੀਆਂ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਭੀ ਆਉਂਦਾ। ਪਰ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਸਿੱਧੇ ਜੱਟ ਵਿਚਾਰੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਡਰਦੇ ਕੁਝ ਆਖ ਨ ਸਕਦੇ, ਮੱਤਾਂ ਸਾਧੂ ਸਰਾਪ ਨ ਦੇ ਦੇਵੇ। ਇਥੋਂ ਦੇ ਇਕ “ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ” ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨ ਗਿਆ, ਤੇ ਸਾਰਾ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਇਸ ਨੇ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਆਨ ਦਸਿਆ । ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਿੰਘ
ਭੇਜ ਕੇ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ, ਤੇ ਆਖਿਆ—ਨਾਂਗਾ ਜੀ
'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ, ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿਚ ਟੁੱਭੀ ਮਾਰ
ਕੇ ਅਲੋਪ ਰਹੇ । ਤੁਸੀਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਪਲ ਹੀ ਟੁੱਭਕੀ ਮਾਰ ਕੇ
ਦਸੋ ? ਫਿਰ ਜੋ ਆਖੋ ਗੇ ? ਮੰਨ ਲਾਂਗੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹ ਪਾਖੰਡੀ,
ਬ੍ਰਹਮ, ਜੀਵ, ਦੀ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਨਾਦੀ ਪਨ, ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ
ਕੁਝ ਬੋਲਨ ਹੀ ਲਗਾ ਸੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪਾਕੇ ਸਿੰਘਾਂ
ਨੇ ਫੜਕੇ ਜਲ ਦੇ ਭਰੇ ਖੂਹ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤਾ । ਲੱਗਾ ਗੋਤੇ
ਖਾਨ, ਤੇ ਨਾਸਾਂ ਗਾਹੀਂ ਬੁੜ ਬੁੜ ਕਰਨ । ਸੰਗਤ ਹੱਸ ਪਈ,
ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਹੁਣ ਸੱਚ ਦਸੀਂ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਗਿੜ
ਗਿੜਾਕੇ ਭੁਬਾਂ ਮਾਰਦਾ ਬੋਲਿਆ, 'ਮੈਂ ਭੁਲਾ' ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਹਾਂ,
ਪਾਖੰਡੀ ਹਾਂ, ਬਖਸ਼ ਲਵੋ ਤੇ ਰਖਿਆ ਕਰੋ" । ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰਲੇ
ਹਾੜੇ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕਢਾਇਆ । ਤਾਂ ਸ਼ਰਮਸਾਰ
ਹੋਕੇ ਨੀਵੇਂ ਨੇਤ੍ਰੀਂ ਚਰਣੀ ਢੱਠਾ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ
ਹੋਇ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਇਹ ਸਵੱਯਾ
ਪੜ੍ਹ ਸੁਣਾਇਆ—

ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਜੋ ਦੋਊ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦ ਕੈ,

ਬੈਠ ਰਹਿਯੋ ਬਕ ਧਿਯਾਨ ਲਗਾਯੋ ।

ਨ੍ਰਾਤ ਫਿਰਿਓ ਲੀਏ ਸਾਤ ਸਮੁੰਦਰਨ,

ਲੋਕ ਗਇਯੋ ਪਰਲੋਕ ਗਵਾਯੋ ।

ਬਾਸ ਕੀਓ ਬਿਖਿਆਨ ਸੋ ਬੈਠਕੈ ਐਸੇ ਹੀ ਐਸ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਤਾਯੋ।

ਸਾਚ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲਿਹੁ ਸਬੈ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਉ ਤਿਨਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਯੋ ।

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਸਕੇ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ

‘ਚੂਹੜਕਾਂਣੇ’ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਆਏ । ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਸਰਬਤ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲੇ ਜੀ ਦਾ ਖੂਹ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਗੀਰ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਫਿਰਕੇ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਲੰਗਰ ਲਈ ਪਟੇ ਕਰਾਇ ਸਨ । ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਨਵੀਨ ਤੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਖੀ ਸੁਣਾਕੇ ਸ਼ਰਧਾ ਵਧਾਈ ।

ਐਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਉਚੀ ਥਾਂ, ਥੋਹ ਉਤੇ ਆਪਨਾਂ ਤੰਬੂ ਲਵਾਇਆ ਤੇ ਆਸਨ ਕੀਤਾ । ਇਥੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਬਹੁਤ ਕਬਰਾਂ ਸਨ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਪੁਟਵਾਕੇ ਥਾਂ ਇਕ ਸਾਰ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ । ਇਹ ਕਾਰਾ ਦੇਖਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਇਆ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਅਸਾਂ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਹ ਥਾਵਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਾਡੀਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਜ਼ੋਰ ਪਾਕੇ ਧੱਕੇ ਨਾਲ ਤੁਸਾਂਨੇ ਥੋਹ ਲਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਅਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਫਿਰ ਸੰਭਾਲਾਂਗੇ । ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਮੰਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਇਥੇ ਮੰਦਰ ਸਨ । ਜੋ ਗਿਰਾਕੇ ਮਕਬਰੇ ਮਸਜਦਾਂ ਬਨਾਈਆ ਗਈਆਂ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੁਟਕੇ ਦੇਖੋ,

ਪਥਰ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤਾਂ ਮਿਲਨਗੀਆਂ ਚਾਹੇ ਟੁਟੀਆਂ ਯਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਇਸ ਲਈ ਤੁਸਾਡਾ ਇਥੇ ਕੋਈ ਹਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਟਕੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਰਾਮ ਚੰਦਰ, ਹਨੂਮਾਨ ਤੇ ਸ਼ਿਵ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਪਥਰ ਦੀ ਪ੍ਰਿਤਮਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਹ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ ।

ਸਿਖ ਨੂੰ ਘਟ ਤੋਲਨ ਤੋਂ ਤਾੜਨਾਂ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਸਿਖ ਨੇ ਇਕ ਘੋੜਾ ਤੇ ਕੁਝ ਨਕਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ । ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ ਦੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਪੁਛ ਕੀਤੀ । ਸਿਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਤੁਰਕ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਮੋਦੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਨੇ ਕਪਟ ਕਰਕੇ ਸੇਰ ਦਾ ਵੱਟਾ ਕੰਮ ਵਜ਼ਨ ਦਾ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਚੁਗਲੀ ਹੋਣ ਤੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ । ਮੈਂ ਬਰੁਤ ਘਬਰਾਇਆ, ਡਰਿਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਨੀ ਹੈ । ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੁਣ ਰਖਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਤੇਬਾ ਕਰਾਂਗਾ । ਸੋ ਛਾਬੇ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਵੱਟਾ ਧਰ ਕੇ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ । ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾਈ, ਵੱਟਾ ਪੂਰਾ ਦਿਸਿਆ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚੁਗਲ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਇਸ ਸ਼ੁਕਰ ਵਿਚ ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਕਿ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਦੰਡ ਨ ਮਿਲੇ ।

ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਰੜੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾਂ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਇਸ ਵੇਰੀ ਤਾਂ ਰਖਿਆ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਤੈਨੂੰ ਬਖਸ਼ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਪਰ ਅਗੇ ਤੋਂ ਐਸਾ ਮਲ

ਕੰਮ ਨ ਕਰੀਂ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੈ—

‘ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੇ ਨ ਕੋਇ ।

ਚੋਰ ਕਾ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ’ ।

ਫੇਰ ਕੇਹੜੇ ਜੀਵਨ ਪਿਛੇ ਤੂੰ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਪੇਟ ਭਰਕੇ ਤਾ ਪ੍ਰਾਵਰ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਜ਼ਾ ਮੰਦਕਰਮੀ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ । ਤੇਰੇ ਜੈਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੀ ਤਾਂ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—

ਸੋਰਠ ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਬਹੁ ਪ੍ਰਪੰਚ ਕਰਿ ਪਰ ਧਨੁ ਲਿਆਵੈ ।

ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਪਹਿ ਆਨਿ ਲੁਟਾਵੈ ॥ ੧ ॥

ਮਨ ਮੇਰੇ ਭੂਲੇ ਕਪਟੁ ਨ ਕੀਜੈ ।

ਅੰਤਿ ਨਿਬੇਰਾ ਤੇਰੇ ਜੀਅ ਪਹਿ ਲੀਜੈ ॥ ੧ ਰਹਾਉ।

ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਤਨੁ ਛੀਜੈ ਜਰਾ ਜਨਾਵੈ ।

ਤਬ ਤੇਰੀ ਓਕ ਕੋਈ ਪਾਨੀਉ ਨ ਪਾਵੈ ॥ ੨ ॥

ਕਹਿਤੁ ਕਬੀਰ ਕੋਈ ਨਹੀ ਤੇਰਾ ।

ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਕੀ ਨ ਜਪਹਿ ਸਵੇਰਾ ॥ ੩ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ । ਫਿਰ ਭੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਆਖਿਆ—ਸੁੱਛ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਜਦੋਂ ਲਿਆਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਾਂਗੇ ।

ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ੍ਵਦਾਰ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ ਅਤੇ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੀ ਦੂਜੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣਾ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਐਤਕਾਂ ਖਾਸਾ
ਸਮਾਂ ਰਹੇ । ਨਿਤ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦਾ, ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੂਰ ਨੇੜੇ
ਦੀਆਂ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ।
ਇਕ ਦਿਨ 'ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼' (ਜੋ ਗੁਗੀਰਾ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ
ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ) ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਰਦਾਰ ਸ: ਸਹਾਈ
ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ: ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰ: ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ
ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਭੀ ਸਨ । ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਮਨ ਮੋਹਨੀ ਤੇ ਕੀਰਤਨ
ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਭਿੱਜੀ ਹੋਈ ਸੂਰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਨਿਹਾਲ
ਹੋਏ । ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਭੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਕਦੀ ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ
ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ । ਪਰ ਮਹੰਤ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਇਕ
ਪਾਲਕੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਲਈ, ਤੇ ਚੌਹਾਂ ਬਲਦਾਂ ਦੇ
ਖਿੱਚਨ ਵਾਲਾ ਬਲਦਾਂ ਸਮੇਤ ਇਕ ਗੱਡਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਰ ਭੇਟ
ਭੀ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ।

ਇਥੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਆਪ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੀ ਸਨ ਤਾਂ
ਇਹ ਸ਼ੋਕਮਈ ਖਬਰ ਆਈ, ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦੂਜੇ 'ਮਹਲ' ਜੋ
ਉਨੇ ਵਿਚ ਸਨ, ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ । ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਮੰਨਕੇ ਅਪਨੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਦੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਲਈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਾਇਆ, ਤੇ ਭੋਗ
ਸਮੇਂ ਅੰਨ, ਬਸਤ੍ਰ, ਨਕਦੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਖੁਲਾ

ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਇਆ ਅਤੇ ਮੁੜ ਇਥੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ 'ਉਧੇ ਵਾਲ'
ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ।

**ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੱਸ
ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੇ ਉਧੇਵਾਲ ਆਵਣਾਂ**

ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਉਧੇਵਾਲੀ ਆਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ ਰਾਣੀ
'ਸਦਾ ਕੌਰ' ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ।
ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸੰਬੰਧੀ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ । ਬਾਬਾ
ਜੀ ਨੇ ਆਦਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਅਕਾਲ
ਪੁਰਖ ਦੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਕਾਰ ਦਸਕੇ ਉਪ੍ਰੰਤ
ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ
ਦਸਿਆ ਕਿ 'ਕੁਤਬਦੀਨ' ਕਸੂਰੀਆ ਐਹਦਨਾਮਾਂ ਤੋੜ ਕੇ
ਆਕੀ ਹੋਏ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਤੇ ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਭੀ ਵਿਗਾੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ
ਲਈ ਆਪ ਦੀ ਸਹੈਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਗੇ ਆਪ ਨੇ ਲਾਜ
ਨਿਬਾਹੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਭੀ ਸਾਥ ਦੇਵੇ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਅਪਨੇ
ਲੜਾਕੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ
ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

**ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ 'ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ' ਅਤੇ 'ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ'
ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਇਆ**

ਇਥੇ 'ਸ਼ਾਹਦਰੇ' ਵਿਚ ਹੀ ਆਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੇ 'ਭਾਈ
ਵਸਤੀ ਰਾਮ' ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਸੁਭਾਗ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਥੀਂ ਸ੍ਰੀ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਸਰਵਨ ਕੀਤਾ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਹਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਕੁਦਰਤਾਂ ਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਲਈ ਉਹ ਕਿਰਤਮ ਨਾਮ ਹਨ । ਪਰ ਉਹਦੀ ਹੋਂਦ, ਜੋ ਨਿਰਗੁਨ, ਅਬਵਾ ਸਰਗੁਨ, ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਦਾ ਹੀ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਹੀ 'ਸਤਿ' ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਲਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਹ 'ਸਤਿ' ਸ਼ਬਦ ਉਹਦੀ ਹੋਂਦ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਉਤੇ ਵਰਤਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜੋ ਨਾਸ਼ਵੰਤ ਅਬਵਾ ਅਦਲਾ ਬਦਲੀ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਅਬਿਨਾਸ਼ੀ ਦਾ "ਸਤਿਨਾਮ" ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ, ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ 'ਸਤਿ' ਭੀ ਉਸਦੀ ਸਦਾ ਅਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਸਿਫਤ ਦਾ ਲਖਾਇਕ ਹੈ । ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਪਰਾ ਪੂਰਬਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਭੀ 'ਸਿਫਾਤੀ' ਨਾਮ ਹੈ । ਪਰ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਜਾਤੀ ਤੇ ਸਿਫਾਤੀ, ਉਹਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਰੂਪ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ (ਜੋੜ) ਹੈ ।

'ਵਾਹਿ' ਦਾ ਅਰਥ, ਅਸਚਰਜ ਹੈ । ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਥੇ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਿਫਤਾਂ ਤੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਂਦ ਮੁਕ ਜਾਏ । ਤਾਂ ਇਕੋ ਇਸ 'ਵਾਹਿ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਨਾਲੇ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਾਂ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤਥਾ ਅਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਅੰਧਕਾਰ ਜਿਸਨੂੰ 'ਗੁ' ਅੱਖਰ ਰਾਹੀਂ ਦਰਸਾ ਕੇ, ਇਹਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸੱਤਾ (ਸ਼ਕਤੀ) ਨੂੰ 'ਰੂ' ਅਖਰ ਰਾਹੀਂ ਜਤਾਇਆ ਗਿਆ

ਹੈ। ਤਾਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ, ਕਿ 'ਗੁ' ਅਗਿਆਨ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ, ਅਥਵਾ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਕੇ ਜੇਹੜੀ ਸੱਤਾ- 'ਰੂ' ਰੂਪ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰੇ ਉਹੀ- 'ਗੁਰੂ' ਹੈ, ਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰੇ ਲਖਾਇਆ।

ਜਬ ਦਾ ਨੂਰੀ ਹੋਣਾਂ, ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾਂ, ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਮੱਤ ਮਨਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਭੀ ਹਨ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਅਭਿਆਸ ਦਵਾਰੇ ਅਥਵਾ ਸਿਮਰਨ ਬੰਦਗੀ ਤੇ ਜੇਹੜੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਖਿਆਤ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਇਆ ਬੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ ਦਾ। ਜੋ ਕੋਟਾਨ ਕੋਟ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧੇਰੇ ਉਹਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਸਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਹੀ ਇਤਨਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਮਾਨ ਭੀ ਹੈ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਭਗਤ, ਸੇਵਕ ਨੇ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸ੍ਰੀਰਕ ਦੇਹਧਾਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਭੀ ਉਹਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਛਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਉਸੇ ਸਰਗੁਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਉਸ ਨੇ ਆਸ ਭੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਥਾਂ ਅਥਵਾ ਬਹੁਤੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਸਰਗੁਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨ ਨਾਲ ਭੀ ਉਹਦੀ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕਤਾ-ਅੰਮਿਤੋਜ ਭਰਪੂਰਤਾ, ਵਾ ਅਤੰਟ ਅਨਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਪ ਨੂਰ ਹੀ ਨੂਰ, ਜੋਤ ਹੀ ਜੋਤ ਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ। ਅਤੇ ਅਪਣੀ ਸੱਤ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਭੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੀ ਹੈ* ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਭਰਮ ਅਗਿਆਨ

*ਅਭਿਆਸ ਦਵਾਰੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਆਤਮਕ ਅਖਾਂ ਥਾਹੀ- 'ਦਰਸ਼ਨ' ਤਥਾ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੩੧੦)

ਰੂਪੀ 'ਗੁ' ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਜੌਤ ਰੂਪ 'ਰੂ' ਹੋਕੇ ਉਜਾਲਾ ਤਥਾ 'ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਦੇ ਹੀ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਸਿਫਤਾਂ ਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਹਦ ਦੇ ਸੰਬੰਧਨ ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਹਿ' ਸੰਯੁਕਤ 'ਗੁਰੂ' ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਤੀ ਤੇ ਸਿਫਾਤੀ ਨਾਂਮਾਂ ਦਾ 'ਸੰਗਮ' ਰੂਪ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੋ ਭਾਰੀ ਮਹਾਨਤਾ ਰਖਨ ਵਾਲਾ ਗੁਰ ਦੇਵ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਕਰਕੇ 'ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਸਫਾ ੩੦੯ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੂਰੀ ਦਰਸ਼ਨ) ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਅੰਗੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। ਜੈਸੇ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਉਹਦੇ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦਵਾਰਾ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਉਹ 'ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਨ ਕਰਦੀ ਹੋਈ ਇੰਜਨ ਚਲਾ ਰਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਵਾਰੇ ਜਾਣੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਥਤਾਰ' ਨੂੰ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਵਿਰਾਟ ਰੂਪ' ਰਾਹੀਂ 'ਕੁਦਰਤ ਵਰਤਦਾ' (ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਿਖਾਂਦਾ) ਭੀ ਨਿਸਚਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

“ਇਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ ਇਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪ ਹੈ।

ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ (ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ)

ਤਥਾ—ਨਾਨਕ ਸੱਚ ਦਾਤਾਰ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੁਦਰਤੀ।

ਪਰ ਸਹੀ ਦਰਸ਼ਨ, ਸਦਾ ਅਸਥਿਰ ਰਹਿਨ ਵਾਲਾ ਤਾਂ 'ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰ ਬਰਨ ਜਾਤ' ਅਤੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਤੋਂ ਨਿਆਰੀ 'ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ' ਦੇ ਉਹਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕੁਦਰਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ 'ਅਨਭਵ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਦਵਾਰੇ ਪ੍ਰਤੀਤ (ਮਾਸੂਸ) ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਪਾਂਦਿਆਂ ਹੀ 'ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ' ਵਾਪਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸਮਾਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਨਿਰਨਾ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਜੋ ੧ ਓ ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੋਕੇ 'ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ' ਤੀਕ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਅਰੰਭਕ ਸ਼ਬਦ

੧ ਓ (ਇਕ ਓ ਅੰਕਾਰ) ਇਹ ਤਾਂ ਸੂਖਮ ਬੀਜ ਰੂਪ ਬੀਜ ਮੰਤ੍ਰ* ਹੈ। ਜੈਸੇ ਬੱਟ (ਬੋਹੜ) ਦਾ ਇਕ ਬੀਜ ਸੂਖਮ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਕਈ ਮੂਲ (ਮੂਢ) ਡਾਹਲੇ, ਪਤੇ ਤੇ ਫਲ ਆਪਣੇ ਵਿਚੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੈਸੇ ਹੀ ਉਸ ਨਿਰੰਕਾਰ ਨੇ ਜਦੋਂ ਏਕ ਤੋਂ ਅਨੰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਤਾਂ 'ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ' ਇਕੋ ਬਚਨ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਪਸਾਰ

ਦਿਤਾ ਅਤੇ ੧ ਤੋਂ ਓ— (ਓ ਅੰਕਾਰ) ਵੈਰਾਟ, ਸਰਬ ਵਿਸ਼ਵ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਇਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸਨੇ ਕਈ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨ ਕਰਾਕੇ ਭੇਜਿਆ। ਐਸੇ ਹੀ ਇਸ ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਉਸ 'ਗੁਰ ਕਰਤਾਰ' ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਚਖੰਡ, ਸਤ ਸਰੂਪ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਅਪਨੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਨੰਤ ਕਲਾਂ ਤੇ ਸੱਤ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਸੱਤ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸੌਂਪੀ। ਇਸ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਰੇਤ ਔਕ' ਦਾ ਅਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਭਾਰੀ

*ਦੇਖੋ ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ

ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਫੇਰ ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ

੧ ਓ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਤੀਕ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਸੁਨਾਇਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਮੁੱਚਾ 'ਮੁਢਲਾ' ਮੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ। ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਅਰੰਭ ਏਕਾ ਉਸੇ ੧ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਹੀ ਲਖਾਇਕ ਹੈ। ਜਿਸਨੂੰ ਫੇਰ 'ਅਕਾਰ ਸਹਿਤ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਤਾਉਨ ਲਈ ਓ ਅਖਰ

ਨੂੰ ਅਰਧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇਕੇ ਇਕ ਨੂੰ ੧ ਓ ਰੂਪ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਰਸਾਇਆ। ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਸਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਸਤਿਨਾਮੁ' ਵਾਲਾ ਵੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੁ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਪੁਰਖ। ਅਪਨੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਨ ਡਰਨ ਵਾਲਾ, ਨਿਰਭਉ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਨ ਹੋਣ ਤੇ ਨਿਰਵੈਰ। ਕਾਲ ਵਸ ਨ ਹੋਣ ਤੇ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤ, ਤੇ ਜਨਮ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਜੋਨੀ, ਅਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਰੂਪ ਹੋਣ ਤੇ ਸੈਭੰ। ਸਭਨਾ ਤੋਂ ਵਡਾ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਹੋਣ ਤੇ 'ਗੁਰੂ' ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਿਰਸ਼ਣੀ ਨਾਲ ਦੇਖਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਪਰੀਪੂਰਨ ੧ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਅਪਨੇ ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਸਰਗੁਨ ਭੀ ਉਹੀ ਹੋਇਆ, ਉਸਨੂੰ ਇਸ 'ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ' ਰਾਹੀਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ੧ ਅਤੇ ਫੇਰ ਅਨੇਕ ਰੂਪੀ ਸਮੂੰਹ ਸਿਫਤਾਂ ਗੁਣਾਂ ਸੰਪੰਨ ਦਰਸਾਇਆ ਤੇ ਲਿਖ ਸਮਝਾਇਆ।

ਦਾਸ 'ਲੇਖਕ' ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉਤਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—‘ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ’ ਦੇ ਇਸ ਉਕਤ ਨਿਰਨੇ ਤੋਂ ਸਿਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਸ ਇਕ-ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਤੇ ‘ਸਦਾ ਸਤਿ ਨਾਮੀ ੧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦਤਾ ਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਰਹਿਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ‘ਸਦਾ ਸਤ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸਮਝਾਉਨ ਲਈ ਹੀ ਸਮੂਹ ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਦਾ ਲਖਾਇਕ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਏਸ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਅਤੇ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਜਾਪ ਅਥਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਭੇਦ ਹੈ ?

ਉਤਰ—‘ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ’ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦਾ ਅਰੰਭਕ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਸਬੰਧੀ ਸਰਬ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਅਥਵਾ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ‘ਧੂਰਾ ਰੂਪ’-ਮੰਗਲ ਮੰਤ੍ਰ ਭੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ੧ ਅਦੁੱਤੀ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਦਸੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਤ੍ਰ ਕਿਸੇ ਭੀ ਸੁਭ ਕਾਰਜ ਦੇ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲਗਿਆਂ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਵ ਦੁੱਖ ਦਲਿਦ ਦੀ ਨਿਬ੍ਰਿਤੀ ਲਈ ਜਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸਵਾਸ ੨ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਮਹਾਨਤਾ ਭਰੇ ‘ਵਾਹਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ’ ਏਹਨਾਂ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗਮ (ਜੋੜ) ਕਰਕੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ‘ਵਾਹਿਗੁਰੂ’ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ, ਭੀ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਇਹ ‘ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ’ ਤੀਜੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਤੀਕ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ ਸਵਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ਗੁਪਤ ਹਿਰਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਿਮਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਅਗੋਂ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟ ਦੋਵੇਂ ਤਰਾਂ ਹੀ ਇਹਦੇ ਜਾਪ ਅਤੇ

ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲੋਂ ਖੁਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਗਈ । ਜੋ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਨਪੜ੍ਹਿਆ ਸਹਜੇ ਹੀ ਜਾਪ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਰਮ ਪਦਵੀ ਪਾ ਸਕੇ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਕੀ ਸ੍ਵਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ਸਿਮਰਨ ਭੀ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ?

ਉਤਰ—ਹਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ਸਿਮਰਨ ਜਰੂਰੀ ਭੀ ਹੈ, ਤੇ ਏਸ ਲਈ ਭੀ ਏਹਦੀ ਲੋੜ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿ ਰਬ ਦੇ ਖੋਜੀਆਂ, ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਆਂ, ਅਤੇ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਮੱਤ ਦੇ ਹੋਵਨ, ਉਹ ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਪੀਰ, ਉਸਤਾਦ ਦੇ ਦਸੇ ‘ਸ਼ਬਦ’ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਕਲਮੇ ਦਾ ਪਹਿਲੇ ਉੱਚੀ ੨ ਜਪ ਕੇ, ਫੇਰ ਸਹਜੇ ੨ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਪਕਾਂਦੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਪੁਜਦੇ ਹਨ । ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਅੱਤ ਸੂਖਮ ਤੇ ਕੋਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਤੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਸਿਮਰਨ ਫਿਰ ਸਵਾਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੁਰਤ ਦੇ ਆਸਰੇ ਜਾਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤੇ ਏਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ‘ਸੁਰਤ ਸ਼ਬਦ’ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਦਸਿਆ ਹੈ । ਯਥਾ—‘ਜੈਸੇ ਜਲ ਮਹਿ ਕਮਲ ਨਿਰਾਲਮ ਮੁਰਗਾਈ ਨੀਸਾਣੈ । ‘ਸੁਰਤ ਸ਼ਬਦ’ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੀਐ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਵਖਾਣੈ’ ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਦਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦੇਵੇ ?

ਉਤਰ—ਜੈਸੇ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀਆਂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਲਈ ਮੁੱਢਲੇ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦੀ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਹਰੇ ਰਾਮ, ਓਮੰ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ, ਆਦਿਕ ਮੰਤ੍ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਗੁਰ

ਦੇਵ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ, ਸੂਫੀਆਂ, ਕਲੰਦ੍ਰਾਂ ਲਈ ਮੁੱਢਲੇ 'ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ' ਦੇ ਕਲਮੇ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦ ਵਲੋਂ 'ਅਲਾਹੂ' ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਭੀ ਸਵਾਸਾਂ ਤੇ ਚਲ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸੁਖਮ ਤੇ ਸਥੂਲ, ਗੁਣਾਂ ਤੇ ਸਿਫਤਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਬਹੁ ਸ਼ਬਦੀ, ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਲਈ ਸਤਿ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ' ਭੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਵਾਹਿ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਵਿਚ ਸਵਾਸਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਹਿਰ ਆਉਨ ਜਾਨ ਨਾਲ, ਵਾ ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਉਠਾਉ ਅਤੇ ਸਵਾਸਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਉ ਤੀਕ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇਕੋ ਵੇਰੀ ਪੂਰਾ ਉਚਾਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਅਭਿਆਸ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਨ ਤੇ ਉਠਦੇ ਬੈਠਦੇ, ਸੁਤੇ ਜਾਗਦੇ, ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਦੇ ਤੇ 'ਨਾਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਵਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੁਸ਼ਨ-ਸਵਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਲਾਭ ਹੈ, ਤਾਂ ਦਸੋ ?

ਉਤਰ-ਸਵਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਲਾਭ ਹਨ, ਜੋ ਕਬਨ ਲਿਖਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲੀਆ ਗਲਾਂ ਤਾਂ ਅਖਰਾਂ ਦਵਾਰੇ ਲਿਖੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਅਥਵਾ ਜ਼ਬਾਨੀ ਦਸੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਨੰਦ ਤੇ ਰਸ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਹਿਨ ਲਿਖਨ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਉਹ 'ਕਹਿਬੇ ਕਉ

ਸੋਭਾ ਨਹੀ ਦੇਖਾ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨ' ਹੈ । ਉਹ 'ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ
ਗੁੰਗੇ ਗੁੜ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਏ' ਵਾਂਗੂ ਹੈ।
ਉਹ ਕਰਤੇ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜੋ ਕੁਝ ਕਹਿਨ ਸੁਨਣ ਵਿਚ
ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ—

(੧) ਇਕ ਤਾਂ ਇਹੋ 'ਅਜਪਾ ਜਾਪ' ਹੈ । ਜੋ ਰਸਨਾ
ਕਰਕੇ ਜਪੇ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਸਵਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ਜਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ
ਹੈ । ਇਸੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—'ਅਜੱਪਾ
ਜਾਪ ਨ ਵੀਸਰੇ'

(੨) ਵਿਖਾਵੇ ਦੇ ਸਿਮਰਨ, ਤਥਾ ਜ਼ਾਹਰੀ ਹਰ ਵੇਲੇ
ਮਾਲਾ ਫੇਰ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵੇਰੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਦਰ
ਮਾਨ ਦੇਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਪਿਆਰ
ਸਵਾਦ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

(੩) ਇਹ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਗਲ ਹੈ, ਕਿ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਿਕੇ ਵਡੇ
ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੋਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਤਨੀਆ ਹੀ ਨਿਕੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਮੋਰੀਆਂ
ਹਨ, ਇਹ ਮਾਨੋ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੋਠੇ ਦੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਹਨ, ਤੇ
ਮੂੰਹ, ਨੱਕ, ਅੱਖੀਆਂ ਆਦਿਕ ਇਹ ਨੌ ੯ ਵਡੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ । ਜੈਸੇ
ਪਵਨ(ਹਵਾ) ਚਲੇ ਤਾਂ ਪਵਨ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸੁਗੰਧੀ ਸਾਰਿਆਂ
ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਤੇ ਖਿੜਕੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਤੇ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਸਵਾਸ ਦੇ ਉਠਾਉ ਨਾਲ ਵਾਹਿ, ਅਤੇ ਟਿਕਾਉ
ਨਾਲ 'ਗੁਰੂ' ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵਾਸਾਂ ਉਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ
ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ 'ਗੁਰਮੁਖ ਰੋਮ ਰੋਮ ਹਰਿ ਧਿਆਵੇ ।

ਗੁਰਮੁਖ ਸਗਲੀ ਗਣਤ ਮਿਟਾਵੈ । ਦੇ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਪੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਪਵਨ, ਇਕ ਵੇਰ ਦੇ ਧਿਆਵਨ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰਕ ਰੋਮਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੜਕੀਆਂ ਅਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਜੇ ਇਹੀ ਰੋਮ ਰੋਮ ਕਰ ਧਿਆਵਨਾਂ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸਵਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵੇਰੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਰੋਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਵੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਬੀਤ ਚੁਕੇ ਬਿਅਰਥ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲੇਖੇ ਨੂੰ ਇਸੇ ਰੀਤੀ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਦਵਾਰੇ ਹੀ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਸਦਾ “ਸੱਤ ੧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ” ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਉਜਲ ਮੁਖ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—

ਸਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਪਿਆਰਿਓ ਜਨਮ ਮਰਨ ਕੀ ਟੇਕ ।

ਮੁਖ ਉਜਲ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਨਾਨਕ ਸਿਮਰਤ ਏਕ ।

ਭਾਵ ਅਰਥ-ਹੋ ਪਿਆਰਿਓ ! ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸਿਖਣਾਂ ਕਰੋ, ਜੋ ਜਨਮ, ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ‘ਟੇਕ’ (ਆਸਰਾ) ਸਾਬਤ ਹੋਵੇ । ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਮ ਤੇ ਮਰਨ ਦੀਆਂ ਦੋਹਾਂ ਅਵਸਥਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਸਵਾਸ ਹੀ ਹਨ । ਜੇਕਰ ਸਵਾਸ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹਨ, ਤਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਜਿੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਸਵਾਸ ਬਾਹਰ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਨ ਪਰਤੇ, ਤਾਂ ਮੌਤ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਸਾਂ ਸਹਿਤ ‘ਸ਼ਬਦ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਸਿਖਿਆ ਜਾਏ, ਕਮਾਇਆ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਖ ਉਜਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ‘ਸਚੈ ਮਾਰਗ ਚਲਦਿਆ ਉਸਤਤ ਕਰੈ ਜਹਾਨ’ । ਅਤੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਭੀ ਇਕੋ

ਸੱਤ ਚਿਤ ਅਨੰਦੀ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵਿਚ ਅਭੇਦ (ਲੀਨ) ਹੋਕੇ ਸਦਾ ਅਨੰਦੀ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਪਰ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣ ਪੜ੍ਹਕੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਬੋਧ ਹੋ ਜਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਇਸ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲੈਣ। ‘ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀ ਰਾਹੁ’ ਦੀ ਪਟੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨਾਂ ਹੈ। ਪੁਗਿਆ ਤਾਂ ਤਦੇ ਜਾ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ਜੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਘਾਲ ਨੂੰ ਨਿਤਾ ਪ੍ਰਤਿ ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ ਜਾਏ। ਯਥਾ—‘ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਧਿਆਈਐ। ਮਾਰਗ ਚਲਤ ਹਰੇ ਹਰਿ ਗਾਈਐ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਉਕਤ ਰੀਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ‘ਸ੍ਰੀ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ’ ਤੇ ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਨਿਰਨਾਂ ਅਰਥਾਂ ਸਹਿਤ ਦਿੜ ਕਰਾਕੇ ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਿਰੋਪਾਉ ਭੀ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਜੋ ਧੰਨਤਾ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਘਾਲ ਵਿਚ ਜੁੱਟ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਕਿਲੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੀਕ ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਕਾਇਮ ਹਨ।

**ਕਸੂਰ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਫਤੇ ਪਿਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ
ਨੇ ਜਗੀਰ ਭੇਟਾ ਕਰਨੀ**

ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਚਲੇ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ‘ਸ਼ਾਹਦਰੇ’ ਥੀਂ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਕੀਤੇ ਗੁਰਮਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ‘ਕਸੂਰ’ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ। ਕਸੂਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਕੁਤਬ ਦੀਨ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਕਿ ਇਸ ਵੇਰੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਲੈ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਮਦਦ ਉਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਭੀ ਆਏ ਹਨ। ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਤੀਰ ਗੋਲੀ ਤੇ ਬਰਛੀਆਂ, ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋ ਤੋਪਾਂ ਦੇ ਗੋਲੇ ਛੱਡਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਭੀ ਵਧੇਰੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਓੜਕ ਤੋਪ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਦੇਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਦਾਵਰ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਅੰਦਰ ਹੋਕੇ ਹੱਲਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੁਰਕ ਸਹਿ ਨ ਸਕੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ 'ਕੁਤਬ ਦੀਨ ਰਾਜੀਨਾਮੇ ਲਈ। ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਨਜ਼ਰਾਨਾਂ ਦੇਕੇ ਦੀਨ ਮੰਨ ਲਈ ਇਸ ਜਿੱਤ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੁਜਰੇ* ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਜੋ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਆਮਦਨ ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਕੋਈ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਸਣੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਤਸਰ ਆਏ। ਇਸ ਭਾਰੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਫਤੇਯਾਬੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਦੀਪ ਮਾਲਾ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਨਕਦੀ ਤੇ ਕੜਹਾ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ 'ਚਪੜਾਲ' ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ।

ਦੋ ਬ੍ਰਹਮਨ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਤ ਬਨਾਇਆ

ਕਸੂਰ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿਚ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੇ 'ਧੰਨਾਂ ਸਿੰਘ'

*'ਹੁਜਰਾ' ਤਸੀਲ ਪਾਕਪਟਨ ਜ਼ਿਲਾ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਵਿਚ ਹੈ ਜੋ ਇਥੇ ਸੇਯਦ ਸ਼ਾਹ ਮੁਕੀਮ ਦੀ ਕਬਰ (ਹੁਜਰੇ) ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਇਸਦੀ ਤੁਰਕਾਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਾਨਤਾ ਸੀ।

ਆਦਿਕ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸਨ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦ ਕੰਮ ਕੀਤੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜ ਪੰਜ, ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਦੀ ਦਾ ਅਨਾਮ ਦੇਣਾ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਆਖਕੇ ਲੈਣੇ ਨਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਾਕਰ ਹਾਂ, ਤੇ ਸਾਡੀ ਭੁਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਅਜ ਤੋਂ ਤੁਸੀ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਹੋਏ ।

ਨੋਟ—ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਅਗੇ ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਤੇ ਖਜਾਨ ਦਾਸ ਹੋਏ । ਭਾਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਾਂਸ਼ੀ ਰਾਮ, ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਅਤੇ ਖਜਾਨ ਦਾਸ ਦੇ ਭੂਰੀ ਰਾਮ ਆਦਿਕ ਹੋਏ । ਜੋ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਰਹੇ । ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ (ਅੰਸ) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਚਲੇ ਆਏ ।

ਭਾਵੇਂ ਇਹਨਾ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਵੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਬੇਦੀ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਕੁਲ ਪ੍ਰੋਹਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਖਾਨਦਾਨ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਇਹ ਗੁਜਰਾਂ ਵਾਲੀਏ ਵੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਹੋਨ ਪਿਛੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਥੇ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਭਾਈ ਦਿਆਲੇ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਤੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਰਖਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨੀ ।

ਪਿੰਡ ਭਟੀਆਂ ਦਾ ਦਿਆਲਾ ਨਾਂਮੀ ਇਕ ਸਿਖ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਚਪੜਾਲੇ ਆਇਆ । ਬੇਨਤੀਆਂ ਤਰਲੇ ਕੀਤੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਪੁਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ, ਅਸੀਸ ਬਖਸ਼ੋ ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਹੋਵੇ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ

ਫੁਰਮਾਇਆ 'ਗੁਰੂ ਮੇਹਰ ਕਰਨਗੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਕੇਸਾਧਾਰੀ
ਸਿਖ ਬਨਾਈ। ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ
ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ।

ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਇਹਦੇ ਘਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁਤਰ
ਬਖਸ਼ਿਆ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦਿ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਬਚਾ ਦੇ
ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਆਖਿਆ,
ਸਾਡੀ ਕੁਲ ਦੀ ਰੀਤੀ ਹੈ, ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਝੰਡ
ਉਤਾਰੀ ਦੀ ਹੈ। ਦਿਆਲੇ ਨੇ ਮੰਨ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਹੱਠ
ਨਾਲ ਕੁਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਬਚੇ ਦੇ ਜਮਾਂਦਰੂ ਕੇਸ ਕਟਾ
ਦਿਤੇ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਖੇਲ, ਬੱਚਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋ
ਗਿਆ, ਤੇ ਐਸਾ ਲਾਚਾਰ ਹੋਇਆ ਜੋ ਕੋਈ ਦੁਆਈ ਦਾਰੂ
ਸੁਫਲ ਨ ਹੁੰਦਾ ਵਿਸੇ। ਓੜਕ ਦੇਹਾਂ ਨੇ ਰੋ ਰੋ ਕੇ ਭੁੱਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ
ਮੰਗੀ ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਮਸਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਅਰਾਮ ਹੋਇਆ।
ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੁੜ ਚਪੜਾਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਪਾਸ
ਪੁੱਜ ਕੇ ਨੱਕ ਰਗੜਦੇ ਹੋਏ ਇਕ ਸੌ ਰੁਪੈ ਨਕਦੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ
ਭੁਲ ਬਖਸ਼ਵਾਈ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਇਸ ਵੇਰੀ ਬਖਸ਼
ਦਤਾ ਹੈ ਅਗੋਂ ਲਈ ਕਦੀ ਐਸਾ ਨ ਕਰਨਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸ਼ਾਦੀ

ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਨੱਕੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸਹਾਈ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਨੇ ਦੋ ਸਾਂਥੀਆਂ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ
ਪ੍ਰਵਾਰਾ ਸਮੇਤ ਜਦੋਂ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸ੍ਰੀ
ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸ਼ੋਕ ਮਈ ਇਹ ਖਬਰ ਪੁੱਜੀ

ਸੀ ਕਿ ਉਨੇ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ 'ਮਹਲ' (ਧਰਮ ਪਤਨੀ) ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਹਨ । ਸਹਾਈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਅੱਤ ਸੁੰਦਰ ਵਰ ਯੋਗ ਜਵਾਨ ਕੰਨਯਾਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖਿਆਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਨ ਦਸ ਸਕਿਆ । ਰੱਬ ਦੇ ਰੰਗ ! ਇਹ ਭੀ ਘਰ ਜਾਕੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦੇ ਨਾਮ ਕੁਝ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਜਾਗੀਰ ਛੱਡਕੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਇਕੋ ਇਕ ਧੀ ਸੀ ਤੇ ਪੁਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਇਕ ਤਾਂ 'ਪਤੀ ਵਿਯੋਗ ਤੇ ਦੂਜਾ ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਬਤੀ ਦਾ ਦੁਖ, ਅਤੇ ਤੀਜਾ ਜਵਾਨ ਕੰਨਿਆਂ ਕੰਵਾਰੀ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਹੈਗੀ ਸੀ' । ਜਿਸ ਲਈ ਅਜੇ ਤੀਕ ਕੋਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਅਥਵਾ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਵਰ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਿਆ । ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਤੀ ਦੇ ਅਸ਼ੇ ਵਲ ਹੀ ਫਿਰ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਤੇ ਨਿਸਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਸੇਵਕ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਜਾਇ । ਇਹ ਖਿਆਲ ਦਸਕੇ ਇਸ ਨੇ ਅਪਣਾਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਮੁਸਾਹਿਬ ਇਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋੜਵੇਂ ਉਤਰ ਵਿਚ ਨ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਕਿ ਸਾਡਾ ਸੰਕਲਪ ਹੋਰ ਤੀਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਣੀ ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਵਿਚ ਡੁਬ ਗਈ, ਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਹੋ ਸੁੱਝੀ, ਕਿ ਇਹ ਕਾਮਨਾਂ ਉਥੇ ਜਾਏ ਬਗੈਰ ਨਹੀਂ ਪੂਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ । ਸੋ ਅਪਨੀ

ਕੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਇਹ ਸਿੱਧੀ 'ਚਪੜਾਲ' ਚਲੀ ਆਈ ਤੇ 'ਮਾਈ ਅੰਮ੍ਰਤੀ' ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਿੱਧੇ ਜਾਕੇ ਅਪਨੀ ਕੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾ ਦਿਤਾ । ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਿਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਸੁਦਾਰ ਜੀ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਮੈਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਸਰਾ ਨ ਦੇਖ ਕੇ ਅਪਨੀ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਆਪ ਦੀ ਟੈਹਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਪੂਰਾ ਕਰ ਚੁਕੀ ਸਾਂ । ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਦਬ ਨਾਲ ਮਾਤਾ ਆਖਨ ਲਗ ਪਏ ਹਨ । ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਮੇਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਕਬੂਲ ਨ ਕਰੋਗੇ ? ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਲਈ ਫੇਰ ਅੰਧੇਰਾ ਹੀ ਅੰਧੇਰਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਾਣੀ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਤਰਲਿਆਂ ਉਤੇ, ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਅੰਨੰਤੀ ਦੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਬਖਸ਼ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਗਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਪੂਰਨ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਕੰਨਿਆਂ ਦਾ ਹੱਥ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਾ ਦਿਤੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦੀ ਤੀਜੀ ਸ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚੜ੍ਹੀ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵਨਾ ਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਵਾ ਦੇਣੀ

ਚਪੜਾਲੇ ਪੁਜ ਕੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ 'ਭੋਹਰੇ' ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਸਮੇਤ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਲੈ ਆਵੇ । 'ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ

ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਨਾਲ ਧੰਨ ਭਾਗ ਜਾਨਦੇ ਹੋਏ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।
ਪਹਿਲੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
ਦਰਸ਼ਨ ਅਸ਼ਾਨ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਦੇ ਮੁਖੀ
ਮਹਾਤਮਾਂ ਭਾਈ ਦੁਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਲੈ ਜਾਕੇ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਇਥੋਂ ਚਲਣ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ
ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
ਲਈ ਚਪੜਾਲੇ ਤਿਆਰ ਹੋਗਈ । ਤਾਂ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਨੇ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਉਹ ਸਾਧੂ ਚਲਨ, ਜੇਹੜੇ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਘ੍ਰਿਣਾਂ ਨਾ ਕਰਨ । ਉਹ
ਰਾਜੇ ਭੀ ਹਨ, ਤੇ 'ਯੋਗੀ' ਭੀ । ਰਾਜਿਆਂ ਵਿਚ ਉਹ ਰਾਜਸੀ
ਲੀਲਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਰਾਜਾ ਹਨ, ਅਤੇ ਯੋਗੀਆਂ ਸੰਤਾਂ
ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਪਰਮ ਯੋਗੀ ਤੇ ਨਿਰਲੇਪ ਹਨ । ਉਹ
ਸ਼ਕਾਰ ਭੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਮਹਾਂਪ੍ਰਸਾਦ ਭੀ ਛੱਕਦੇ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਯਾਰਾਂ,
ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਭੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਧੂ ਮੱਤੇ ਦੇ
ਤਿਆਗੀ ਫਕੀਰ ਹੋ ਜੋ 'ਅਹਿੰਸਾ' ਨੂੰ ਹੀ 'ਪਰਮੇ ਧਰਮ' ਮੰਨਨ
ਵਾਲੇ ਹੋ । ਜੇਕਰ ਉਥੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਜਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ
ਦੇਖਕੇ ਗਿਲਾਨੀ ਕਰੋ ? ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਨ ਜਾਣਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ,
ਕਿਉਂਕਿ ਨਫੇ ਦੀ ਥਾਂ ਮੂਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਗਵਾਓਗੇ ?

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਕੁਝ ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਰਹਿ ਗਏ, ਅਤੇ ਕੁਝ
ਨਾਲ ਹੋ ਟੁਰੇ । ਚਪੜਾਲ ਪੁੱਜ ਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਪਰਮ ਵਿਚ
ਗਦ ੨ ਹੋਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ੨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
ਕੀਤੇ, ਚਰਣੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਨੂੰ ਆਖਕੇ

ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ।

ਹੁਣ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੀ ਤੋਂ ਭੀ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਅਸਚਰਜ ਰਸ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਸਾਦੀਆਂ ਤੇ ਖੁਲੀਆਂ ਧਾਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਝਰਨੇ ਝਰਦੇ । ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਾਉ ਸੀ । ਇਹ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ 'ਭੇਹਰੇ' ਵਿਚ ਆਏ ਗਏ ਅਭਿਆਗਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਹਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਇਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ ਭੀ ਦੂਜੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਹੋਨ ਲਗੀ, ਤੇ ਅਪਨੇ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਹੀ ਨ ਮਿਲਦਾ । ਜਿਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਿਤ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਉਦਾਸ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਚਲੇ ਜਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਤਾ ਲਗਾ, ਤਾਂ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਆਖਿਆ, ਅਸੀਂ ਇਥੇ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਵਖਰੀ ਧਰਮਾਲਾ ਬਨਵਾਦਿਆਂਗੇ । ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ । ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜ, ਮਜ਼ੂਰ, ਲਗਾਕੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਦਿਤੀ । ਛੱਤ ਪੈਣ ਤੇ ਆਈ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ- ਛੇਤੀ ਲਿਪਾਈ ਕਰਕੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਮੁਕਾਓ ਜੋ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਵੇ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਟਕੀ ਪਈ ਹੈ । ਤੇ ਫਸਲਾਂ ਸੁੱਕ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕੰਮ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਤਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਈ, ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੋਏ ।

ਧਰਮਸਾਲਾ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੇ ਰਾਖੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਿਤਨੀ ਭੀ ਰਸਦ ਜਾਇਆ ਕਰੇ, ਉਹਦਾ ਖਾਤਾ ਵਖਰਾ ਨ ਰਖਨ, ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਝੋਜਕ ਦੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਮੁਫਤ ਦਿਤੀ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ।

ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਘਰ ਪੋਤਰਾ ਹੋਕੇ ਮਰ ਜਾਣਾ

ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਪੁਤਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਐਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਵਰਦਾਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਆਪ ਚੁਪ ਰਹੇ । ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ । ਪਰ ਤੀਜੀ ਵੇਰੀ ਫੇਰ ਮਾਈ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ 'ਸ਼ਰਮਾਂ' ਨਾਮੀ ਇਕ ਕੁਤਾ ਸੀ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾਂ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਹੀ ਨਿਤ ਛਕਿਆ ਕਰਦਾ । ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜ ਬੋਲੇ— ਜਾਓ ਸ਼ਰਮਾ, ਮਾਈ ਦਾ ਪੋਤਰਾ ਬਣਕੇ ਇਹਦੀ ਭਟਕਨਾਂ ਪੂਰੀ ਕਰੋ ।

ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਸਾਰ ਕੁਤੇ ਦੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਲ ਗਏ । ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਮਾਈ ਇਹ ਸਾਧੂ ਪੁਰਸ਼ ਤੇਰੇ ਘਰ ਜਨਮ ਪਾਏਗਾ ਪਰ ਨਿਤ ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਂਓਗੇ ਤਾਂ ਰਹੇਗਾ । ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਇਹਦੇ ਘਰ ਪੋਤਰਾ ਜੰਮਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਿਆਉਂਦੀ ਰਹੀ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਬੱਚਾ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਹਦੇ 'ਨਾਨਾਂ' ਭਾਈ 'ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਗਿਆਨੀ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਿਆਨੀ

ਸਨ, ਇਹ ਅਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਲਈ ਚਪੜਾਲੇ ਆਏ । ਧੀ ਅਤੇ ਦੋਹਤੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਭੀ ਆਪ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ । ਤੇ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਦਵਾਰੇ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ । ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਰਹਿਨ ਮਗਰੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਪੇਵਕੇ ਗਿਆਂ ਇਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਹੋਰਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਬਚਨ ਨ ਮੰਨਣਾਂ ਭੀ ਦਖਦਾਈ ਸੀ । ਮਾਈ ਨੇ ਭੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਦਸ ਦਿਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਜੇਰੇ ਜੇਰੀ ਅਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਲ ਲੈ ਹੀ ਗਏ । ਉਥੇ ਪੁਜ ਕੇ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਇਹ ਬੱਚਾ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਿਆ । ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਟਾਸ ਪੈਗਿਆ । ਬਤੇਰਾ ਰੋਏ, ਪਰ ਕੀ ਬਣ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਇਹ ਸ਼ੋਕਮਈ ਖਬਰ ਚਪੜਾਲੇ ਪੁਜੀ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ‘ਕੁੱਤੇ’ ਦੀ ਜੋਨੀ ਹੁੰਦਿਆਂ ਜੇਹੜਾ ‘ਸ਼ਰਮਾਂ’ ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਉਹ ਉਤਮ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ ਪਾਕੇ ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ? ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਫਲ ਵਿਚ ਇਸ ਨੇ ਵਡੇ ਹੋਕੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾਂ ਸੀ । ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੁਭ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪਾਗਿਆ ਹੈ । ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਭਾਣਾਂ ਮੰਣਦੇ ਹੋਏ ਏਹੀ ਜਾਣੋ ? ਜੇ ਭਾਵੀ (ਹੋਨਹਾਰ) ਨੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਇਥੇ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ।

ਦੋ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋ ਬਾਂਦਰ ਫੜੇ ਹੋਏ ਇਕ ਕਲੰਦਰ ਆਨ ਖਲੋਤਾ । ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਤੇ

ਤਰਸਯੋਗ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੇਖਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਮੁਲ ਪੁਛ ਕੇ ੧੦) ਰੁਪਯੇ ਦੇਕੇ ਖਰੀਦ ਲਏ। ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਨਈ ਖੀਦ ਸਬੰਧੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਪੁਛਿਆ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ* ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਪਹਾੜ ਅੰਦਰ ਜਦੋਂ ਤਪ ਕਰਦੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪਹਾੜੀਏ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਕਰਮ ਗਤੀ ਬਦਲੇ ਇਸ ਜੂਨੀ ਵਿਚ ਆਗਏ ਹਨ। ਜੇਹੜੀ ਇਨ੍ਹਾਂਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹਦੇ ਬਦਲੇ ਦੱਸ ਰੁਪਏ ਦੇਕੇ ਖਰੀਦ ਲਏ ਹਨ, ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਫਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਜੂਨ ਥੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਥਾਲ ਮੰਗਵਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਛੱਕ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸੀਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਆਇ ਦਿਤਾ। ਐਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ੨ ਦੋਵੇਂ ਬਾਂਦਰ ਸੁਸਰੀ ਵਾਂਝੁ ਸੌਂ ਗਏ। ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਜੀ, ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਨ ਲਗੀ।

---o---

*ਪਿਛਲੇ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਕਹਿਨ ਸੁਨਨ ਸਬੰਧੀ ਹੁਣ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅੱਜ ਕਲ ਕਈ ਯੂਰਪੀਨ ਸਾਇਸਦਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿਆਨਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਹਰ ਦੋ ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਮੁਕੇ ਥਾਂ ਕੋਈ ਬਚਾ ਬੱਚੀ ਅਪਨੇ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਹਾਲ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਝੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਕਥਨ ਉਤੇ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਨਾਲੇ ਭ੍ਰਿਗੁ ਸੰਘਤਾ ਵਾਲੇ ਭੀ ਕੁਝ ਦਸਦੇ ਹੀ ਹਨ।

ਨੱਕੇ ਦੇਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈ

ਇਕ ਦਿਨ ਨੱਕੇ ਦੇ ਅਲਾਕੇ (ਮਿੰਟਗੁਰਮੀ) ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਈ, ਤਾਂ ਸਾਧਾਰਨ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰੇ ਜੇਹੜੇ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਸੇਵਕ ਸਨ, ਪਹਿਲੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀ ਅਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫਿਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲੇ-ਭਾਈ ਜੀ ! ਇਹ ਆਪ ਦੀ ਉਮਤ ਆਈ ਹੈ । ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਇਹ ਸਭ ਆਪ ਦੀ ਹੀ ਉਮਤ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਇਤਨਾ ਹੀ ਬਲ ਸੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਰਾਹੇ ਪਾਕੇ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੀਕ ਲਿਆ ਸਕਿਆ ਹਾਂ ਹੁਣ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ ਦੋਹਾਂ ਜਹਾਨਾਂ ਥੀਂ ਪਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਧੰਨ ਹੋ ! ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਕਰਣੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਗਰੀਬੀ ਹੈ ।

‘ਜਾਂਕੈ ਹਿਰਦੇ ਗਰੀਬੀ ਬਸਾਵੈ ।

ਨਾਨਕ ਈਹਾਂ ਮੁਕਤਿ ਆਗੈ ਸੁਖ ਪਾਵੈ । (ਸੁਖਮਨੀ)

ਤਬਾ ਜਿਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਦਈ ਗਰੀਬੀ ।

ਨਹੀਂ ਗਰੀਬੀ ਜਗ ਕੀ ਬੀਬੀ ।

ਗੁਰ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਧਨ ।

ਨਾਨਾ ਦੇਖ ਕਰਤ ਹੈਂ ਬਾਧਨ ।

ਦੋਹਰਾ॥ ਦੋਇ ਲੋਕਨ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹੈ ਰਿਦੇ ਗਰੀਬੀ ਧਾਰ ।

ਆਪ ਤਰੈ ਸੰਗਤ ਤਰੈ ਤਾਰੈ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ)

ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਾਇਆ

ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਜਿਸ ਚੌਂਕੀ ਉਤੇ ਆਪ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਭਾਈ ਦੁਖਭੰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠਾਇਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਭੀ ਇਕ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਈ। ਆਪ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਤੀਜਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਲ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹੱਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰਾਏ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤ ਜਾਨ ਤੀਕ ਖੁਲੀ ਧਾਰਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ। ਛੱਕ ਲੈਣ ਥੀਂ ਪਿਛੋਂ ਫਿਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰਾਏ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਥਾਲ ਨਕਦੀ ਰੁਪਿਆਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਤ ਦੁਖ-ਭੰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਧਰਿਆ। ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ੨ ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਗੇ ਹਰ ਇਕ ਵਸਤੂ ਆਪ ਵਲੋਂ ਹੀ ਪੁਜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਤੋਟਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਸਰਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਬਿਹੰਗਮਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤ੍ਰ ਬਨਵਾ ਦੇਣੇ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕੀਤੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਭਗਤੀ ਤੇ ਪਰੇਮ ਦੇ ਪਟੋਲੇ ਬਖਸ਼ੋ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਜਾੜੇ ਦਾ ਖੇਦ ਮੁਕ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਨਿੱਘ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮਾਂ ਭਗਤੀ ਤਾਂ ਤੁਸਾਨੂੰ ਅਗੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀਰ ਦਾ ਜਾੜਾਂ ਤਾਂ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਮੁੱਕਦਾ। ਤਾਂ ਤੇ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ। ਸੋ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮੁੱਠ ਥਾਲ ਵਿਚੋਂ

ਭਰ ਲੀਤੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਮੋੜ ਦਿਤੇ । ਹਜ਼ੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ
ਤਿਆਗ ਬਿਤੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ।

ਜੰਮੂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮੁੱਠ ਭੇੜ ਹੋਣੀ

‘ਪ੍ਰਗਨਾਂ ਚਪੜਾਲ’ ਤੇ ਜੰਮੂ ਦੀ ਹੱਦ ਆਪੇ ਵਿਚ
ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਹੀ ਸੀ, ਕੇਵਲ ਤਵੀ ਨਦੀ ਹੀ ਵਿਚਾਲੇ
ਵਗਦੀ ਹੈ । ਇਕ ਵੇਰੀ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਸ਼ਕਾਰ ਲਈ ਜੰਗਲ ਵਿਚ
ਗਏ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ‘ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਿਜਰਾਜ ਦੇਵ’ ਜੰਮੂ ਦਾ ਰਾਜ ਕੁੰਵਰ ਭੀ
ਸ਼ਕਾਰ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਮੁੱਠ ਭੇੜ ਹੋਗਈ
ਤੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਫੰਡ ਕੇ ਨਸਾ ਦਿਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ
ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਿਨਾਂ
ਕਾਰਨ ਸ਼ਕਾਰ ਅੰਦਰ ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਗਲ ਪਿਛੇ ਪੜੋਸੀਆਂ ਨਾਲ
ਕਿਉਂ ਲੜ ?

ਇਧਰ ਰਾਜਾ ਜੰਮੂ ਨੇ ਭੀ ਸੁਣਿਆਂ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ
ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਝਾੜ ਪਾਈ ਹੈ । ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਭੀ ‘ਕੁੰਵਰ’ ਦੀ
ਤੰਗ ਦਿਲੀ ਉਤੇ ਰੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਅਪਣੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ
ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨੇ ਵਰਜਿਆ ਸੀ । ਅਤੇ ਕਈ ਪਹਾੜੀ
ਸੁਗਾਤਾਂ, ਭੀ ਭੇਟਾ ਵਜੋਂ ਲੈਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ।
ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਆਉ ਭਗਤ ਬਹੁਤ ਕੀਤੀ । ਪਰ
ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਅਸਰ ਰਾਜੇ ਉਤੇ ਉਲਟਾ ਪਿਆ । ਉਸਨੇ
ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਦਿਲੋਂ ਡਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਇਸੇ
ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਝਾੜ ਪਾਈ ਨੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਭੀ ਲੋੜੋਂ
ਵਧੀਕ ਸੇਵਾ ਭਗਤ ਕਰਾਈ ਗਈ ਹੈ, ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਹੁਣ ਲਾਭ
ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਇਧਰ 'ਚਪੜਾਲ' ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਤੇ ਜੰਮੂ ਦੇ ਨੇੜੇ 'ਹਾਕਲ ਗ੍ਰਾਮ' ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਪਿੰਡ ਅਬਾਦ ਸਨ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਤੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਖਾਹਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਪਿੰਡ ਮੇਰੇ ਹੇਠਾਂ ਆ ਜਾਵਨ । ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਹ ਪਿੰਡ ਤਾਂ ਜੰਮੂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਹਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਸੀ । ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਹੁਣ 'ਚਪੜਾਲ' ਆਪ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪਿੰਡ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਹਨ । ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਵੋ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ—ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਅਪਣਾਂ ਹੱਕ ਦਸਣ ਆਏ ਹੋ ? ਯਾ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹੋ ? ਤਾਂ ਉਤਰ ਮਿਲਿਆ, ਜੀ, "ਜੈਸੇ ਸਮਝ ਲਵੋ" ਇਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਬਾ ਅਤੇ ਰੋਹਬ ਹੇਠਾਂ ਆਕੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਜੰਮੂ ਪੁਜ ਕੇ ਲੜਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਤੱਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਆਨ ਡੇਰਾ ਜਮਾ ਦਿਤਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਵੀਓਂ ਉਰਾਰ ਨ ਆਵਨ ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਕੋ ਹੀ ਹੱਲੇ ਨਾਲ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪਿੱਛੇ ਭਜਾ ਦਿਤਾ । ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਿੰਡ ਹੋਰ ਨਾਲ ਲਗਦੇ ਖੋਹਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿਤੇ । ਇਸ ਗਲੋਂ ਰਾਜਾ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰ ਬਹੁਤ ਖਿੱਝੇ, ਅਤੇ ਵਡੀ ਲੜਾਈ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਮੰਗ ਕਰ ਭੇਜੀ ਕਿ ਯਾਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਮੋੜ ਦੇਵੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਭੀ ਖੋਹਕੇ 'ਚਪੜਾਲ' ਵਿਚੋਂ ਭੀ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗੇ । ਉਤਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪਣਾਂ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਦੇਖੋ, ਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਸੁਨੇਹੋ ਭੇਜਨਾਂ । ਬਿਨਾਂ

ਪਰਖੇ ਦੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਮੂਰਖ ਹੈ ਤੇ ਗਲਾਂ ਗਲਾਂ ਨਾਲ ਦੇ ਦੇਨ ਵਾਲਾ ਭੀ ਮੂਰਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਠੋਕਰਾਂ ਉਤਰ ਸੁਣਕੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਭਾਂਬੜ ਮੱਚ ਗਿਆ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਹੱਲਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ।

ਇਧਰੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ 'ਸੁਖਚੈਨ' ਨਾਮੀ ਵਕੀਲ ਰਾਹੀਂ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅਜੇ ਭੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮਝ ਆ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਤੇ ਗਲ ਨੂੰ ਵਧਾਣਾਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਝਪਟਾਂ ਲੈ ਲੈ ਸਾਨੂੰ ਵੰਗਾਰਨ ਨਾਲ ਤੁਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪੁਜ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਹਾੜੀਆਂ ਉਤੇ ਕੀ ਅਸਰ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ 'ਜੰਦਰਾਂ' (ਪਾਨੀ ਨਾਲ ਚਲਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੱਕੀਆਂ) ਉਤੇ ਜੋ ਤਵੀ ਕਨਾਰੇ ਸਨ, ਹੱਲਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ। ਸੈਂਕੜੇ ਮਨ ਅਨਾਜ ਤੇ ਆਟਾਂ ਭੀ ਲੁੱਟ ਕੇ ਲੈ ਗਏ। ਅਤੇ 'ਤਵੀ ਕੰਢੇ ਮੋਰਚੇ ਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਡੇਰਾ ਲਾ' ਦਿਤਾ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਭੀ ਬੀਰ ਰਸ ਵਿਚ ਆਕੇ ਸਾਰੀ ਸੈਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਥਾਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਮੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਕੇ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿਤਾ। ਚਾਰ ਛੇ ਘੜੀਆਂ ਹੀ ਇਹ ਲੜਾਈ ਜਾਰੀ ਰਹੀ, ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਕਈ ਜਵਾਨ ਕੰਮ ਆਏ। ਪਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਨੂੰ ਨ ਸਹਾਰਦੇ ਹੋਏ ਪਹਾੜੀਏ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਏ। ਇਸ ਹਾਰ ਵਿਚ ਭੀ ਵਜ਼ੀਰ ਤੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਛਿੱਥੇ ਪਏ ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਹਜ਼ੂਰ ਵਲ ਕਦੀ ਅੱਖ ਪਰਤ ਕੇ ਭੀ ਨ ਦੇਖਿਆ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਹਲਾਂ ਦੀ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਨਾਲ

ਅਣ ਬਣ

ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਉਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਇਤਬਾਰ ਸੀ ਅਤੇ

ਜਿਸ ਦਿਨ ਦੀ ਇਹ ਬਿਲਾਸ ਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਆਈ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਸੇਵਾ ਇਸ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਬਲਕਿ ਹਰਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਘਰੇਗੀ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਇਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਹੀ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਤੀਜੇ ਮਹਲਾਂ ਨੂੰ (ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਸਹਾਈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੰਨਿਆਂ ਸੀ) ਉਸੇ ਸਾਵਗੀ ਦੇ ਵਰਤਣ ਵਿਚ ਸਿਖਤ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਪਰ ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਾਧਾਰਣ ਪਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਕੰਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਹ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਇਕੋ ਇਕ ਲਾਡਲੀ ਤੇ ਸੁਚੱਜੀ ਪੱਲੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਪਣੇ ਉਤੇ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦੇ ਇਤਨੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦੀ।

ਸ਼ੁਰੂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਹਲਾਂ ਅੰਦਰ ਆਈ, ਕੁਝ ਚਿਰ ਚੁਪ ਰਹੀ ਪਰ ਓੜਕ ਨੂੰ ਗਲ ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਆਨ ਅਪੜੀ, ਕਿ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਕਰ ਲੀਤੇ ਤੇ ਖਾਣ ਲਈ ਰੋਟੀ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਛੇ ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਤੀ ਨੂੰ ਮਿਲਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਗਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਕੇਹੜੀ ਗਲ ਗੁੱਝੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਆਪ ਨੇ ਇਕ 'ਹਰਦਿਆਲ' ਨਾਮੀ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਅਨੰਤੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਵੱਖਰਾ ਨੀਅਤ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜੋ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਅੰਨ ਛਕਾ ਦਿਆ ਕਰੇ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੀ ਲੰਘੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿਤਾ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਸਮਝਾਉਣਾਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਬਚਨਾਂ

ਦਵਾਰੇ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਭੀ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਸੁਖ ਪਾਓਗੇ । ਅਸਾਂ ਨੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਮਾਤਾ ਆਖਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ, ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਭੀ ਹੱਕ ਪੂਰਾ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ । ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਦੁਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਉਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਤਾਂ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਫਿਰ ਭੀ ਨ ਨਿੱਭ ਸਕੀ, ਤੇ ਮਾਈ ਨੇ ਭੀ ਅਪਨਾਂ ਸੁਭਾਉ ਬਦਲ ਲਿਆ ।

ਤਿੰਨ ਪਹਾੜੀਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ

ਇਕ ਦਿਨ ਜੰਮੂ ਦੇ ਅਲਾਕੇ, ਪਿੰਡ 'ਫਿਉਲੀ' ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਹਾੜੀਏ ਗਰੀਬੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਨਾਮ 'ਗੁਲਾਬਾ' 'ਧਿਆਨੂੰ' ਤੇ ਸੁਚੇਤੂ ਦਸਿਆ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਗੇ ਕਈ ਥਾਂਈ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਗਏ, ਪਰ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾ । ਆਪ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਚਰਨ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੋ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ-ਜੇ ਤਲਬ ਵਾਲੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਚਲੇ ਜਾਓ ? ਤੇ ਜੇਕਰ ਲੰਗਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਟਿਕੇ ਰਹੋ ? ਸੁਤੇ ਸਿਧ ਜੇ ਕੁਝ ਤੁਸ ਡੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇਗਾ ਬੋਰਾ ਬਹੁਤ ਦਿਤਾ ਜਾਇਆ ਕਰੇਗਾ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਪਏ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਹੜੀਆਂ ਕੇਸ਼ ਭੀ ਰਖ

ਲੀਤੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ, ਧਿਆਨੂੰ ਥੀਂ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ, ਸੁਚੇਤੁ ਥੀਂ
 ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਲਾਬ ਥੀਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਨਾਲ
 ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਗਏ। ਸਾਲ ਭਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਿਸਕਾਮ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ।
 ਜਿਸ ਤੇ ਪਸੰਨ ਹੋਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ
 ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਭੇਜ ਕੇ ਤਾਕੀਦ ਕਰ ਭੇਜੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 ਅਪਨੀ ਖਾਸ ਸੇਵਾ ਤੇ ਰਖਨਾਂ*

*ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜਸ ਗੁਲਾਸ ਭਾਈ ਲਾਲ ਚੰਦ । ਵਾ ਦੇਖੋ—ਤਵਾਰੀਖ
 ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਪੰਨਾਂ ੩੧੦ ਉਤੇ
 ਉਹ ਦੂਜੀਆਂ ਕਈ ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੇ
 ਭਰਾ ਜਦੋਂ ਜਵਾਨ ਹੋਏ, ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ‘ਗੁਲਾਬਾ’ ਤਿੰਨ ਰੁਪੈ ਮਹੀਨੇ ਉਤੇ
 ਕਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ‘ਮੁਜੇਲਾ’ ਜ਼ਿਲਾ ਜੇਹਲਮ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ। ਫਿਰ ਇਥੋਂ ਛਡਕੇ
 ‘ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ’ ‘ਭਿੰਬਰ’ ਪਾਸ ਜਾ ਟਿਕਿਆ। ਪਰ ਉਥੇ ਭੀ ਨ ਰਹਿ ਸਕਿਆ
 ਤੇ ਸੰਨ ੧੮੧੧ ਈਸਵੀ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ
 ਆਇਆ।

ਨੋਟ—ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਹੋਤੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਥੀਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
 ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਫਾਰਸ਼ ਕਰਕੇ ਲਾਹੌਰ ਭੇਜੇ। ਪਰ ਭਾਈ ਲਾਲ
 ਚੰਦ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਨਕੇ
 ਟਿਕੇ ਫੇਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਝ ਬੂਝ
 ਵਾਲੇ ਦੇਖਕੇ ਰਖ ਲਿਆ ਤੇ ਪਹਿਲੇ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਬ੍ਰਹਮਨ
 ਦੀ ਥਾਂ ਡੇਉਫੀ ਬਰਦਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਫੇਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ
 ਤੇ ‘ਰਾਜਾ’ ਦੇ ਖਤਾਬ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ
 ਰਾਜਾ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਏ।

ਸ੍ਰੁ: ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ, ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਤੇ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ
ਰਾਮਗੜੀਆ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਜਣਾ ਤੇ
ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੋਣੇ ।

“ਚਪੜਾਲੋਂ” ਚੱਲ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਪੁਜੇ
ਤਾਂ ਪਤਾ ਲਗਾ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਸੱਸ ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਉਕਤ ਰਾਮ-
ਗੜੀਆਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਮਿਆਨੀ ਵਿਚ ਘੇਰ ਰਖਿਆ
ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ, ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਜਾਰੀ
ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਲਗੀ ਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼
ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੰਨ ਮਨਾ ਕੇ ਰਾਜੀ ਨਾਮਾ ਕਰਾ ਦਿਤਾ
ਜਾਏ । ਜਿਸਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਹਥੋਂ ਹੀ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਖੂਨ ਨਾ ਡੁਲ੍ਹੇ
ਪਰ ਰਾਮਗੜੀਏ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਬੇ-ਬਸੀ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ
ਆਪਨੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੇ ਇਨਕਾਰ
ਕਰ ਦਿਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਤੁਸੀਂ ਤਾਕਤ ਦੇ ਮਦ
ਵਿਚ ਅਜ ਸਾਡਾ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ
ਆਪੇ ਮਨਾਏਗਾ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਪਿਛੇ ਹੱਟ ਗਏ ਅਤੇ
ਇਕ ਉਚੀ ਥੇਹ ਉਤੇ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ
ਰਾਤ ਪਈ ਲੜਾਈ ਤੋਂ ਵੇਹਲਾ ਪਾਕੇ ਰੋਟੀ ਖਾਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ
ਸਾਰੇ ਆਪਨੀ ੨ ਥਾਂ ਸੁਤੇ ਪਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਬਿਆਸਾ ਦਰਿਯਾ ਵਿਚ
ਪਾਣੀ ਦੀ ਐਸੀ ਬਾਝੁ ਆਈ ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਤੇ ੨ ਹੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ
ਸਪਾਈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਜੰਗੀ ਸਮਾਨ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ । ਤੇ ਮਸਾਂ
ਹੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਸਦਾ ਕੌਰ, ਥੋੜੇ ਹੀ

ਬੰਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚੋਂ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾ ਕੇ ਬਾਹਿਰ ਨਿਕਲ ਸਕੇ*

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਡੇਰਾ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਉਚੀ ਥਾ ਤੇ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਅਖੀਂ ਇਸ ਸਾਰੀ ਖੇਲ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਤੇ ਉਧਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਘਿਰੇ ਹੋਏ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਬੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਮਸਾਂ ਹੀ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ ਸੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੱਬ ਵਲੋਂ ਪੁਜੀ ਸਹਾਇਤਾ ਜਾਨ ਕੇ ਲੱਖ ੨ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ । ਤੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੁਜ ਕੇ ੧ ਘੋੜਾ ਕੇਈ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤੂ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨੇ ਵਿਚ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਦਵਾਰੇ ਅਸੀਸਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਵਧਾਇਆ ।

ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਧਨਹਿ ਕਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਜਇ
ਜਾਮਿ ਗੁਰੂ ਹੋਇ ਵਲਿ ਲੱਖ ਬਾਹੇ ਕਿਆ ਕਿਜਇ
(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੂਯੇ)

ਉਪ੍ਰੰਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨੇ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਏ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਔਹਦੇ ਦੇਕੇ ਗੁਜਾਰੇ ਲਈ ਜਗੀਰਾਂ ਭੀ ਦੇ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ ।

*ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਪੰਨਾ ੧੩ ਵਾ ੧੪ ।

ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਚੰਦ ਜੀ ।
ਦੇਖੋ ਰੂਲਰਜ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਉਰਦੂ 'ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ' ਸਫ਼ ੧੧੪, ਬਾਬ ਵੇਵਾਂ ।

ਉਨੇ ਵਿਚ ਪਠੋਹਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ

“ਮੀਰ ਪੁਰ” ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ “ਹਿੱਲ” ਮੁਕਾਮ ਕਰਕੇ ਜੇਹਲਮ ਦਰਯਾ ਥੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਪਠੋਹਾਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਪ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਖਾਸਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤ ਬੀ ਕੇਈ ਵੇਰੀ ਅਕੱਠੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਉਨੇ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਯਾ ਜਿਥੇ ਵੀ ਆਪ ਹੁੰਦੇ। ਪੁਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਂਦੀ।

ਐਤਕਾਂ ਪਠੋਹਾਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਹਿੱਲ’ ਜ਼ਿਲਾ “ਮੀਰ ਪੁਰ” ਵਾਲੇ ਭੀ ਉਨੇ ਆਏ। ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਦਸਵੰਧ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ, ਇੰਨ੍ਹੀ ਦਿਨ੍ਹੀਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦਾ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਆਵਨਾ ਸੁਨ ਕੇ ‘ਕੁੱਲ ਗ੍ਰਾਂਮ’ ਬੀ ਉਨੇ ਆਣਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਤੇ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੀ ਸੁਭਾਗ ਕੰਨਿਆ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੰਕਲਪ ਹੋਇਆ। ਕਿ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਜੇਕਰ ਮੇਰੀ ਤੁਛਤਾਈ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਇਸ ਟਿੱਕੇ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਲਈ ਮੇਰੀ ਕੰਨਿਆ ਦਾ ਨਾਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝਾਗਾ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਬੜੀ ਨਿਮੂਤਾ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਜੋ ਸਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਬੀ ਉਤਮ ਵਸਤੂ

ਸਮਝਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਦੁਰਾਡੇ ਰਹਿਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਤੇ ਰੀਝ ਗਏ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਨਾਲ ਨਾਤਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਸੰਗਤਾਂ ਬੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਪਠੋਹਾਰ ਨੂੰ ਮੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭੀ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਥੇ ਸੂਰਬੀਰ ਬਹਾਦਰ ਅਤੇ ਗੁਣਵਾਨ ਸਨ, ਉਥੇ ਈਸ਼ਵਰ ਭਗਤੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਵਿਰਸੇ ਵਿਚ ਆਈ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਭੀ ਪਿਆਰੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਵੈਰਾਗ ਨਾਲ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਪੂਰਤ ਰਹਿੰਦਾ। ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਉਠਨਾ ਸੋਚ ਅਸ਼ਨਾਨ ਤੇ ਇਕ ਮੰਨ ਹੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮ੍ਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਬੈਠਨ ਦਾ ਚਾਉ ਸੀ। ਕਦੀ ੨ ਤਾਂ ਐਸਾ ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਸੁਤਲਜੇਂ ਪਾਰ ਹੋ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਜਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ। ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਅਯਾਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਕਰੀਆਂ ਦਾ ਦੁਧ ਪਿਆ ਦਿੰਦੇ ਯਾ ਅੰਬਾ ਦੇ ਪੱਕੇ ਜਾਨ ਤੇ ਅੰਬ ਚੂਸ ਕੇ ਹੀ ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦਿੰਦੇ ਫਿਰ ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਚਿੱਤ ਉਥਾਨ ਹੁੰਦਾ। ਤਾਂ ਉਰਾਰ ਆਕੇ ਘਰੇਗੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਸੁਰਤ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਉਧਰ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਉਨੇ ਥੀਂ ਪਰਤ ਕੇ ਹੌਲ ਗ੍ਰਾਮ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਕੰਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਬਾਤ ਆਪਣੀ ਘਰ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਬਰਾਦਰੀ ਨਾਲ ਭੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜਤਾ ਅਤੇ ਬਿਧ ਪਾਲਨ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਹੇ ਦਾ ਦਿਨ ਪੁੱਛਾ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ

ਲਈ ਸ਼ਗਨ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਕੇ
ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ।

ਇੰਨੀ ਦਿਨੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ
ਸਨ । ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜ ਕੇ ਬੁਲਵਾਨਾਂ
ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਬਿਨਾ ਕੁਝ ਉਤਰ ਦਿਤੇ ਆਪ ਦਰਿਯਾ ਥੀਂ ਪਾਰ ਹੋ
ਬਗੀਚੀ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ । ਦੋ ਚਾਰ ਦਿਨ ਉਡੀਕ ਕੇ ਸੇਵਕ
ਉਨੇ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੀ ਪਰਤ ਗਿਆ । ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਹੀ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਤੀਜੀ ਵੇਰੀ ਆਪਨੇ
“ਕੁਰੀ ਵਾਲੇ” ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ
ਨੂੰ ਆਖੇ “ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨ ਥੀਂ ਨਸ਼ੱਦਾ ਕਿਉਂ ਏਂ ? ਤੂੰ ਤਾਂ
ਅਜੇ ਤੀਵੀਆਂ ਦੇ ਵਗ ਰੋਕਨੇ ਹਨ” * ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੈਸੇ ਗੁਰ-
ਮੁਖ ਸਿਖ ਦੇ ਘਰੋਂ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਸ਼ਗਨ ਆਵੇ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਧੰਨ
ਭਾਗ ਹਨ । ਤਾਂ ਤੇ ਨਸਨਾਂ ਭਜਨਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਛੇਤੀ ਉਨੇ ਆਵੇ
ਜੋ ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਆਹਿਰ ਲਗੀਏ ।

ਹੁਣ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਹੀਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁਨੇਹਾ
ਪੁਜਾ, ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇਤਰ ਨੀਵੇ ਕਰਕੇ ਚੱਲ ਪਏ । ਉਨੇ ਪੁੱਜ

*ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੋਏ । ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਹੋਇਆ
ਭੀ ਕੋਈ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਦੇ ਘਰ ਕੋਈ ਔਲਾਦ ਨਾ
ਹੋਈ । ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਥੀ ਵਧੀਕਦ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਆਪ ਨੂੰ ਕਰਨੀਆਂ
ਪਈਆਂ ਫਿਰ ਭੀ ਆਸ ਪੂਰੀ ਨ ਹੋਈ । ਜੇ ਹੋਈ ? ਤਾਂ ਵਾਰਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼
ਪਹਿਲੀ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਾਲੀ ਧਟਮ ਪਤਨੀ ਦੀ ਕਖੋਂ ਆਪਦੇ ਘਰ ਸਮੰਤ ੧੮੬੩
ਬਕਰਮੀ ਕਤਕ ੧੮ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਂ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਚਮੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨੀਚਰਵਾਰ
ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮ ਹੋਇਆ । ਜਿਹੜੇ ਫੇਰ ਸਰ ਬਾਬਾ
ਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਹਾਏ ।

ਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਜਯ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਸਿਰ ਰੱਖ ਦਿਤਾ ।
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੀ ਦੇਰ ਲਗਦੀ
ਸੀ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਬੇਅੰਤ ਖੁਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਇਕੱਤ੍ਰ
ਕਰਕੇ ਸੱਜ ਧੱਜ ਨਾਲ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ
ਦਿਤੀ । ਸ਼ਾਦੀ ਪਿਛੋਂ ਟਿੱਕਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਲਸਗ੍ਰਾਮ ਭੇਜ ਕੇ । ਆਪ
ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੁੜ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਆਏ, ਅਤੇ ਕੋਈ ਥਾਂਈ
ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮੁੜ ਚਪੜਾਲ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।
ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਂਈਂ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੇਰ ਆਪ
ਜੀ ਅਲਾਕਾ ਮਾਝਾ ਦੇ “ਘੁਘਿਆਨੇ” ਪਿੰਡ ਆਏ ਇਥੋਂ ਦੇ
ਸ੍ਰ: ਦੁਨਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਚਲਨ ਸਮੇਂ ਘੋੜਾ
ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ । ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ‘ਹੁਜਰੇ’
ਵਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਰਾਹ ਵਿਚ ਮੁੜ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਕੀਤੇ । “ਹੁਜਰੇ ਪੁਜਨ ਸਮੇਂ ਉਥੋਂ ਦੇ ਸਾਰੇ
ਸੇਯਦਾਂ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ
ਦਸੀ ਤੇ ਇਥੋਂ ਫਿਰ ਚਪੜਾਲ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ

ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਘੇ ਤੇ ਕਰਣੀ
ਵਾਲੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਸਨ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਆਪ ਚਪੜਾਲ ਆਏ,
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿਲਨ ਲਈ ਭੀ ਅਨੇਕਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲੀ ਪੁਰਾਤਨ
ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਵੀ ਸੰਗਤ
ਦੀ ਭੀੜ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ।

ਇਕ ਦਿਨ 'ਨੂਰ ਪੁਰੇ' ਦੇ ਸੰਤ ਹਜ਼ਾਰੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤਾ*ਜੀ ਆਦਿਕ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸਾਧੂ ਆਏ । ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੇਤ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗਏ । ਹਜ਼ੂਰ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਆਦਰ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਬੈਠਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ । ਤਾਂ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਹੀ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥ ਸਬੰਧੀ ਬਚਨ, ਬਿਲਾਸ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ । ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਦੁਖਭੰਜਨ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ ! “ਇਹ ਸਰੀਰ ਜਰਜਰੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਜਰ ਪਹੁੰਚੇ ਆਏ” ਇਹ ਵਾਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਬਾਲਕ ਥੀਂ ਜਵਾਨ, ਤੇ ਹੁਣ ਬ੍ਰਿਧ ਅਵਸਥਾ ਮੈਰੀ ਭੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਭੀ ਰੋਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਇਸ ਸਰੀਰ ਦਾ ਵਸਾਹ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਕਦੋਂ ਮੁਕ ਜਾਏ ? ਹੁਣ ਤਾਂ ਇਹੋ ਇੱਛਾ ਹੈ, ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਆਏ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ—ਭਾਈ ਜੀਉ, ਸਰੀਰ 'ਕਰਮ ਅਤੇ ਕਾਲ' ਵੱਸ ਹੈ । ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਸੁਖ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਾਲ (ਸਮਾਂ) ਆਵਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਛੁੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅਸੰਗ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪੁਰਾਨੇ ਕਪੜੇ ਵਾਂਗੂੰ ਛੱਡਨ ਸਮੇਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ । ਤੇ ਸਹਜੇ ਹੀ ਪਰਮਆਤਮਾਂ ਵਿਚ ਲੀਨਤਾ ਪਾ ਮੁੜ 'ਸੁਭਗਤੀ', ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਧਾਰਕੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਕਮੀਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ

*ਇਹ ਭੀ ਕਰਣੀ ਕਮਾਈ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਹੋਏ ਹਨ।
 ਏਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁਝ ਜੀਵਨ ਕੱਥਾ ਸੰਤ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹੀਏ ।

ਹੋਏ ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

ਦੂਜਾ ਤੁਸਾਡੀ ਇਛਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਮੇਰੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਆਵੇ, ਸੋ ਚਿੰਤਾ ਨ ਕਰਨੀ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਥੋੜਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਬਾਕੀ ਹੈ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਅਪਨੇ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਭਾਈ ਦੁਖਭੰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਅਖੀਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਣੇ,
ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰ ਪੁਜਨਾਂ

ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਥੀ 'ਇੰਦੌਰ' ਦੇ ਰਾਜਾ 'ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ' ਹੁਲਕਰ ਮਰਹੱਟੇ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਛੇੜਖਾਨੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ । ਪਰ ਅਕਤੂਬਰ ੧੮੦੪ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਅਪਨੀ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ ਨੇ 'ਕਰਨਲ ਮਾਨਸਨ' ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਦਿਲੀ ਨੂੰ ਆ ਰੇਰਿਆ ਸੀ । ਤਾਂ ਇਹ ਲੜਾਈ ੯, ੧੦ ਦਿਨ ਜਾਰੀ ਰਹੀ । 'ਕਰਨਲ ਲੌਨੀ' ਅਤੇ 'ਕਰਨਲ ਸਰਨ' ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਕਰੜਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਬ ਨ ਸਹਾਰ ਕੇ ਮਰਹੱਟਾ ਨੱਸ ਗਿਆ । ਤੇ ਫੇਰ ਲਾਰਡ ਲੌਕ' ਨੇ ਦੂਰ ਤਾਈਂ ਇਸ ਦਾ ਪਿਛਾ ਵੀ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਲਾਚਾਰ ਹੋਕੇ ਸਾਲ ਪਿਛੋਂ ਇਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਲ ਰੁਖ ਕਰ ਲੀਤਾ ਸੀ ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵਲ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਰਹੱਟੇ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਉਣ ਦੀ ਖਬਰ ਲਗੀ, ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰੀਂ ਪਰਤ ਪਏ । ਅਤੇ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਨਕੇ ਮਿਲਨ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਲਿਖ ਭੇਜੀ, ਕਿ ਆਪ ਦਾ ਛੇਤੀ ਪੁਜਨਾਂ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ।

ਇਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਭਾਈ ਦੁਭੰਖਜਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਬਿਧ ਹੀ ਸੀ ਪਰ ਬੁਖਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪ ਸਖਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਜਾਨ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਜਾਣਿਆਂ । ਆਪ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਪੁਜੇ । ਭਾਈ ਜੀ ਭਾਵੇਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੀ ਸਨ, ਪਰ ਅਦਬ ਨਾਲ ਉਠਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ! ਦਸੋ ? ਮੈਨੂੰ ਕਿਥੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇਣਾਂ ਜੇ ? ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-ਆਪ ਜੈਸੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅਗੇ ਹੀ ਦਸਿਆ ਪਿਆ ਹੈ । ਯਥਾ:-

ਗਉੜੀ ਸ੍ਰੀ ਰਵਦਾਸ ਜੀਉ ।

ਬੇਗੰਮ ਪੁਰਾ ਸਹਰ ਕੋ ਨਾਉ । ਦੁਖੁ ਅੰਦੋਹੁ ਨਹੀ ਤਿਹਿ ਠਾਉ ।
ਨ ਤਸਵੀਸ ਖਿਰਾਜੁ ਨ ਮਾਲੁ । ਖੰਫ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ ॥ ੧ ॥
ਅਬ ਮੋਹਿ ਖੂਬ ਵਤਨ ਗਹ ਪਾਈ । ਉਹਾਂ ਖੈਰਿ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ ।
੧ । ਰਹਾਉ । ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਂਤਿਸਾਹੀ । ਦੋਮ ਨ
ਸੇਮ ਏਕ ਸੁ ਆਹੀ । ਆਬਾਦਾਨੁ ਸਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ । ਉਹਾਂ ਗਨੀ
ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ । ੨ । ਤਿਉ ਤਿਉ ਸੈਲ ਕਰਹਿ ਜਿਉਂ ਭਾਵੈ ।
ਮਹਰਮ ਮਹਲ ਨ ਕੋ ਅਟਕਾਵੈ । ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ
ਚਮਾਰਾ । ਜੋ ਹਮ ਸਹਰੀ ਸੁ ਮੀਤ ਹਮਾਰਾ ॥ ੩ ॥

ਤਾਂਤੇ ਤੁਸੀਂ ਭੀ ਇਸ ਸ਼ਹਰ ਵਿਚ ਪੁਜਕੇ ਉਸੇ ਸਿੰਘਾਸਣ

ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੋਗੇ ਜਿਥੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ।

ਅਬ ਤਉ ਜਾਇ ਚਢੇ ਸਿੰਘਾਸਨਿ ਮਿਲਿਹੈ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ ।

ਰਾਮ ਕਬੀਰਾ ਏਕ ਭਏ ਹੈ ਕੋਇ ਨ ਸਕੈ ਪਛਾਨੀ ।

(ਰਾਮ ਕਲੀ ਕਬੀਰ ਜੀ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੁਵਾਰੇ ਆਪ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੁਲਾਵੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਅਤੇ ਨੇਤਰਾਂ ਕਰਕੇ ਏਹੋ ਸਾਡਾ ਤੁਸਾਡਾ ਅਖੀਰਲਾ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ । ਆਤਮਾ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਤੁਸਾਡੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਹਾਂ । ਤੁਸੀਂ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਅਸੰਗ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਇਤੀ ਨੂੰ ਸਰਬ ਆਤਮ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਖੋ ਤੇ ਨਾਮ ਅਭਿਾਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਰਹੋ । ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹਥੀਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਲਿਟਾਇਆ । ਤੇ ਮੁੜ ਅਪਨੇ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਨਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁਜਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਿਰ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ । ਇਥੋਂ ਦੇ ਅਡਣ ਸ਼ਾਹੀਏ ਸੰਤ 'ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਨੇ ਆਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ । ਦੀਵਾਨ ਸੱਜ ਗਿਆ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਈ । ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਭੋਗ ਪੈਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਹੋਇਆ । ਕਿ ਇਕ ਕਾਲਾ ਫਨੀਅਰ ਨਾਗ ਫੱਨ ਅਕੜਾਏ ਫੁੰਕਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਨ

ਖਲੋਤਾ । ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਖਲ ਬਲੀ ਮੱਚ ਗਈ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦੇ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਡਰੇ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬੜੀ ਬਲਵਾਨ ਹੈ । ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮ ਵਸ ਕਰਕੇ ਕੇਹੜੀ-੨ ਜੂਨੇ ਪਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਦੇਖੋ ? ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਦੁਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਸੀ । ਜਿਹਦਾ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਸੰਕਲਪ ਰਿਹਾ ਤੇ ਸਰਪ ਦੀ ਜੂਨੀ ਪਾਣੀ ਪਈ, ਜੇਹੜੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੁ ਉਹਦੇ ਫੱਲ ਦਾ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਹੈ । ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸੂਰੇਵਰ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਸਰਪ ਤੇ ਛਿੜਕਨਾਂ ਕੀਤਾ । ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਛੁਟ ਗਏ । ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋਈ

‘ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ’ ਹੁਲਕਰ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁਜਨਾ

ਮਰਹਟਾ ਹੁਲਕਰ ਜਦੋਂ ‘ਲੋਕ ਸਾਹਿਬ’ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਦਸੰਬਰ ੧੮੦੫ ਨੂੰ ਨਸਦਾ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁਜਾ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਨੀਅਤ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ੇਹਰ ਲੁਟਨ ਦੀ ਹੋ ਆਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਤੇ ਇਸਦਾ ਚੰਗਾ ਟਾਕਰਾ ਜਮਨਾਂ ਕਨਾਰੇ’ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਸ਼ੇਹਰ ਸੀ । ਪਰ ਇਸ ਬੁਰੀ ਨੀਅਤ ਦੇ ਧਾਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ । ਇਸਦੇ ਸਿਆਣੇ ਇਕ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਆਖਿਆ ਇਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਨਗਰੀ ਹੈ । ਜੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਸਨ । ਦੂਜੇ ਮਹਾਰਾਜ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੱਖ ਉਤੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਨੇ ਪੁਜਕੇ

ਸਾਡਾ ਰਸਤਾ ਰੋਕ ਰਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਬੜਾ ਸੂਰਮਾਂ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬੇ ਕਰਾਮਾਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨਾਲ ਵੈਰ ਵਧਾਨਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਕ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਲਾਭ ਹੈ। ਇਹ ਸਲਾਹ ਚੰਗੀ ਲਗੀ ਤਾਂ ਮਨ ਫਿਰ ਗਿਆ। ਨੀਅਤ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਆਈ ਜਿਸਤੇ ਨਜ਼ਰ ਖੁਲ ਗਈ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਇਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋ ਆਈ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਣੇ ਤੁਹਫਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਚਿਠੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਭੇਜੀ ਕਿ ਮੇਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ* ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਝ ਅਸ਼ਰਫੀਆਂ ਰੇਸ਼ਮੀ ਬਸਤੂ ਅਤੇ ਜਰੀਨ ਅੰਬਾਰੀ ਸਮੇਤ ਇਕ ਹਾਥੀ ੧ ਘੋੜਾ ਤੇ ੨੫੦੦੦) ਨਕਦੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਵੀ ਆਨਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਆਉ ਭਗਤ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਕਿਹਾ ਮਹਾਰਾਜ ਬਾਬਾ ਜੀ ! ਮੈਂ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਧਰ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਸਹਾਇਤਾ ਕਰੋ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹਸ ਕੇ ਬੋਲੇ—

“ਦੁਸ਼ਮਨ ਪਾਸੋਂ ਡਰਕੇ ਨਸਣਾਂ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਲੇਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਡਰ ਸਹੋੜਨਾਂ ਹੈ। ਸੂਰਮੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਸਨਮੁਖ ਲੜਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਏ ਤਾਂ ਸਵਰਗ ਜਾਏ, ਜੇ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਰਾਜ ਭੋਗੇ।”

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ ਨੇ ਆਖਿਆ—
ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਡਾ ਬਲ ਤਾਂ ਖੀਣ ਹੋ ਚੁਕਾ ਹੈ, ਆਪ ਬਲ ਬਖਸ਼ੋ ਅਤੇ ਲੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਨਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਅਸਚਰਜ ਦੀ ਗਲ ਹੋਵੇਗੀ

*ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੭੫

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਭੇਟਾ ਮੋੜ ਕੇ
ਆਖਿਆ—ਤੁਸੀਂ ਭਾਂਜ ਖਾਕੇ ਆਏ ਹੋ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ ।
ਤੁਸਾਡੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ
ਲੈਣੇ ਭੀ ਬਣਦੇ ਹਾਂ । ਇਹ ਆਖਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਤੁਸੀਂ
ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਮਥਾ ਟੇਕਕੇ ‘ਗੁਮਟਾਲੇ’ ਜਾਕੇ ਮੋਰਚਾ
ਗਛ ਦੇਵੋ, ਖਾਲਸਾ ਫੌਜ ਨੂੰ ਅਪਣੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਆਇਆ
ਹੀ ਜਾਣੇ ਅਸੀਂ ਸਨਮੁਖ ਹੋਕੇ ਲੜਾਂਗੇ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਹਾਰ
ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਪਰਤਾਂਗੇ । ਅੰਗਰੇਜ਼ ਜਿਤਨੇ ਮੈਦਾਨ ਦੇ ਬਹਾਦਰ ਹਨ,
ਦੇਖ ਹੀ ਚੁਕੇ ਹਾਂ । ਉਹ ਤੋਪਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਛੱਲ ਵਲ
ਹੀ ਕਰ ਜਾਨਦੇ ਹਨ । ਜਦੋਂ ਤੋਪਾਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਭਰ
ਦਿਆਂਗੇ ਤਾਂ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਅਗੇ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਸਕਨਗੇ*
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਕਵੀ ਲਾਲ ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਕਬਿਤ

ਭੀਰੂ ਹੈਂ ਮੈਦਾਨ ਕੇ, ਲਰੰਤ ਛਲ ਠਾਨ ਕੇ,
ਧਰੰਤ ਤੋਪ ਮਾਨਕੇ ਸੁਪਾਨੀ ਦਿਉਂ ਪਾਇਕੇ ।
ਖੜਗ ਕੀ ਧਾਰ, ਮੂੰਡ ਕਾਟ ਹੈਂ ਗਵਾਰ,
ਤੂਮ ਬਸੋ ਸੁਖ ਧਾਰ, ਦਰਬਾਰ ਸੀਸ ਨਾਇਕੇ ।
ਸੁਨ ਮਰਹੱਟੀ, ਚਿੰਤ ਤਜੀ ਖਟ ਪੱਟੀ,
ਗੱਟੀ ਤਿਆਗ ਝਟ ਪਟੀ, ਡੇਰਾ ਲਾਣਿਯੋ ਹਰਖਾਇਕੈ ।
ਆਈ ਸਰਕਾਰ, ਗੁਰੂ ਪਾਦ ਕੰਜ ਬੰਦ ਕਰ,
ਜਾਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਭ ਦਾਸਨ ਸਹਾਇਕੇ ।
ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਭਰੋਸੇ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨਕੇ ‘ਮਰਹਟੇ’ ਨੂੰ

*ਦੇਖੋ ਗੁਰੂ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਉਤਾਰਧੇ ਧਿਆਣੇ ੪੪ ਚੋਪਈ ੪੭੫
ਦੇਖੇ ਤਵਾਰੀਖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਹੋਤੀ ਸਫਾ ੯ ਤੇ

ਤਾਂ ਧੀਰਜ ਹੋਈ । ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁਨਿਆ
 ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਏ, ਤੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ
 ਬਾਬਾ ਜੀਆਪ ਜਾਨਦੇ ਹੋਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਜਮਨਾਂਕਨਾਰੇ ਸਾਡੇ ਸਿਖ
 ‘ਅਮੀਰ ਖਾ’ ਰੁਹੇਲੇ* ਅਤੇ ਇਸ ਮਰਹੱਟੇ ਨ ਲ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ।
 ਇਸ ਰੰਜ ਨੂੰ ਰਖ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਥੀ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਰਹੱਟਾ
 ਕਿਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਨ ਛੇੜ ਦੇਵੇ ? ਫਿਕਰ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ
 ਦਾ ਸੀ । ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪਨੂੰ ਭੀ ਇਥੇ ਆਉਣ
 ਦੀ ਖੋਚਲ ਦਿਤੀ ਹੈ । ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਸਹਾਇਤਾ
 ਦੀ ਮੰਗ ਨੇ ਇਹ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਸ਼ਰਨ ਪਾਇ
 ਦੀ ਲੱਜਾ ਪਾਲਨੀ ਭੀ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਬਿਰਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ
 ਹੋਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਆਪ ਨੇ ਦੇ ਦਿਤਾ
 ਹੈ, ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਜਨਕ ਗਲ ਹੈ ! ਕਿਉਂਕਿ ਗਵਾਢੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ
 ਨਾਲ ਭੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਸਹੇੜਨੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਸਤ੍ਰਾ ਦੇ ਆਪੇ ਵਿਚ ਬਚਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ
 ਚਿਠੀ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਕਾਸਦ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ
 ਨੇ ਧਮਕੀ ਦਿਤੀ, ਕਿ ‘ਹੁਲਕਰ’ ਦੀ ਜੇਕਰ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ
 ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਇਹ ਚਿਠੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੜਵਾਕੇ ਤੇ ਕਾਸਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਫਟੇ ਕਾਗਜ਼
 ਉਤੇ ਜੂਤੀਆਂ ਮਰਵਾਈਆਂ । ਤੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ, ਕਿ
 ਕਿਸੇ ਸੂਰਮੇ ਨਾਲ ਤੁਸਾਡਾ ਵਾਹ ਨਹੀਂ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਲਈ
 ਸ਼ੇਖੀਆਂ ਦਸਦੇ ਹੋ । ਮਰਹੱਟਾ ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਅਸੀਂ
 ਜਰੂਰ ਇਹਦਾ ਸਾਥ ਦਿਆਂਗੇ । ਇਸ ਉਤਰ ਨੂੰ ਭੀ ਕਵੀ ਲਾਲ
 ਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ।

*ਦੇਖੋ ਰਾਜ ਗਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੧੦੪

ਕਬਿਤ

ਫਾਰੋ ਯਹ ਕਾਗਰ, ਲਗਾਵੇ ਪਨਹੀ ਖਾਹਿ
 ਲਿਖੇ ਅਬ ਬਾਰ ੨ ਬੇਰ ਨ ਲਗਾਵਨੀ
 ਕਹਾਂ ਗਰਬਾਏ, ਮਰਹੱਟੇ ਕੋ ਭਗਾਏ ਤੁਮ ਪਾਲੇ
 ਨ ਪਰੇ ਕਾਹੂ “ਸੂਰ” ਅਰਿ ਘਾਵਣੀ ।
 ਛੱਤ੍ਰੀ ਹਮ ਬੰਸ, ਪਾਲ ਸਰਨ ਸਮਾਨ ਹੰਸ,
 ਰਾਰ ਰੁੱਚ, ਸੰਸ ਤੱਜ ਕਰੇਂ ਜੰਗ ਧਾਵਣੀ ।
 ਹੋਵੀਏ ਸੁਚੇਤ, ਬੱਲ ਆਹਿ ਤੁਦਿਖਾਇ,
 ਨਾਹਿ ਚਲਿਯੋ ਧਾਮ ਜਾਇ ਕਾਹੇ ਸ਼ੇਰ ਕੋ ਜਗਾਵਣੀ ।

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾ ਦੀ ਚਿਠੀ ਦਾ ਉਤਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ
 ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀਰ ਰੱਸ ਵਿਚ ਭਰੇ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ
 ਨੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਆਖੇ ਬਿਨਾਂ ਡੇਰੇ ਚਲੇ ਜਾਨਾ ਹੀ ਮੁਨਾਸਬ
 ਸਮਝਿਆ । ਪਰ ਕੰਮ ਕਸੂਤਾ ਹੋਇਆ ਜਾਣਿਆ ਤੇ ਚਿੰਤਾ
 ਜੇਹੀ ਵਾਪਰ ਗਈ

ਇਹ ਬੀਰ ਰੱਸ ਭਰਿਆ ਉਤਰ “ਕਰਨਲ ਮਾਨਸਨ”
 ਪਾਸ ਪੁਜਾ, ਤਾਂ ਚਕ੍ਰਤਿ ਹੋਇਆ ਫੇਰ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ
 ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨ ਦੇਵੋ । ਤੁਸੀਂ ਫਕੀਰ ਲੋਕ ਹੋ ਤੇ
 ਤੁਹਾਡੇ ਰਹਿਣ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਦੇਹੁਰੇ, ਮੰਦਰ ਅਥਵਾ ਗੁਰਦਵਾਰੇ
 ਹਨ, ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਖ ਨਾਲ ਦਿਨ ਕਟੀ ਕਰੋ । ਰਾਜਸੀ
 ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਪੈਰ ਅੜਾਉਣਾ ਤੁਸਾਡੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ
 ਹੈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਵਡੇ ੨ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਥਾਂ ਪਾ ਲਈਆਂ ਹਨ,
 ਤੇ ਇਹ ਸਿਖ ਵਿਚਾਰੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੇਠ ਚਿੜੀਆਂ ਹਨ । ਕੀ ਕਰ

ਸਕਨੇ ਗੇ ? ਇਸ ਦੂਜੀ ਚਿਠੀ ਦਾ ਉਤਰ ਬੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਬੈਠਿਆ ਹੀ ਗਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੇ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਹਮਝਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਾਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰ ਹਨ । ਬੇਸ਼ਕ ਛੇਤੀ ਹੀ ਪਰਖ ਕਰ ਲੈਣਾਂ ।

ਇਸ ਚਿਠੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ “ਮਾਨਸਨ” ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ । ‘ਬਾਬਾ’ ਤਾਂ ਜੰਗ ਕਰਨੇ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ । ਤਾਂ ਪੈਂਤਰਾ ਬਦਲ ਕੇ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ, ਕਿ ਆਪ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਸਾਝੇ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪਨੂੰ ਸੱਭ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਰ ਆਪ ਉਸ ਦਾ ਸਾਥ ਛੱਡ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ੪ ਲੱਖ ਨਕਦੀ ਤੀਕ ਆਪਨੂੰ ਦੇ ਦਿਆਂਗੇ, ਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ? ਤਾਂ ਉਹਦਾ ਤੇ ਸਾਡਾ ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉਤੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੋ ਜੋ ਰੁਪੈ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਆਨੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਕਰੇ । ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਅਲਾਕਾ ਅਸੀਂ ਮੋੜ ਦੇਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੇ । ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕਦੀ ਛੇੜ ਖਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ* ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਗਲ ਨਾ ਮੰਨੀ, ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਲਈ ਕਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਦਸਾਂਗੇ ।

ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਗਾ, ਤਾਂ ਮੰਨ ਭਾਂਵੰਦੀ ਹੋਈ ਜਾਨ ਕੇ ਸਨੇ ਆਪਣੇ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਇ । ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਢੇ ! ਤਾਂ ਰੱਬ ਨੇ ਦੁਕਾਇਆ ਹੈ । ਜੇ ਸੱਪ ਬੀ ਮਰ ਜਾਏ, ਅਤੇ ਲਾਠੀ ਨ ਟੁਟੇ । ਤਾਂ ਹੋਰ ਚਾਹੀਦਾ ਕੀ ਹੈ ? ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਉਣ ਬਦਲੇ

*ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿਆਏ ੪੪ ਚੋਪਈ ੬੬ (ਉਤ੍ਰਾਂਰਧੇ)

“ਹੁਲਕਰ” ਨੂੰ ਰਾਜ ਮਿਲ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਭੀ ਬਨੀ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਹੋਰ ਕੇਹੜੀ ਵੰਗੀ ਗਲ ? ਤਾਂ ਤੇ ਜਿਥੋਂ ਤੀਕ ਹੋ ਸਕੇ, ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੀ ਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪਕਿਆ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ‘ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ’ ਦੀ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਤੁਹਾਡੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀ ਹੈ । ਫੇਰ ਨਿਭਾਹੁਨਗੇ ਤਾਂ ਜਗਤ ਦੇਖੇਗਾ । ਪਰ ‘ਮਰਹਟਾ’ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਮੰਨ ਲਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਰਾਜੀ ਨਾਮੇ, ਅਤੇ ਅਮਨ ਵਿਚ ਹੀ ਰਾਜੀ ਹਾਂ । ਬੇਸ਼ਕ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰਖੋ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤੇ ‘ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ’ ਮਰਹਟੇ ਥੀਂ ਪੁੱਛ ਪੁਛਾਉਨ ਪਿਛੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਲਿਖਾ ਪੜ੍ਹੀ ਮਗਰੋਂ ੧੧ ਜੂਨ ਸੰਨ ੧੮੦੬ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਜੀ ਨਾਮਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ() ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਸਵੰਤ ਰਾਉ ਮਰਹਟਾ ਇੰਦੌਰ ਚਲਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਪਧਾਰੇ ।

() ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਤੀ ਪੰਨਾ ੯੫ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜੀ ਨਾਮਾ ੨੪ ਦਸੰਬਰ ਸੰਨ ੧੮੦੬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ । ਪਰ ਸਰ ਲੈਪਲ ਗ੍ਰਿਫਥ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜੀ ਨਾਮਾ ੧੧ ਜੂਨ ੧੮੦੬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਹੈ—ਦੇਖੋ—ਰਾਜ ਗਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੧੦੪ ਵਾ ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੭੭ ।

ਭਾਈ ਦੁਖਭੰਜਨ ਜੀ ਦਾ ਚਲਾਣਾ, ਭਾਈ ਭਾਗ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਨ ਆਵਨਾਂ ਅਤੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ
ਮਹਿਮਾਂ ਵਰਨਨ ਕਰਨੀ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਨੂੰ ਅਖੀਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ
ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ ਸਨ ਤਾਂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ
ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਜੀ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ । ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀਰ
ਤਿਆਗਨ ਦੀ ਖਬਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੀ
ਸੀ । ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਸਹਿਨ ਸੀਤਲਤਾ ਤੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ
ਉਦਾਰਤਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਕੀਤੀ । ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਅਰਦਾਸਾ
ਸੋਧਿਆ ।

ਇਥੇ ਹੀ ਸੰਤ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ 'ਕੁਰੀ ਵਾਲੇ'
ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਆਖਿਆ
ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਆਏ ਹੋ ? ਤਾਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੀ
ਤਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ

‘ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾਂ ਕਰੈ ਬਪਰੀ ਖਿਲਾਵਨ ਹਾਰੋ ਜਾਨੈ’

ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੁਨ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਕੁਝ ਦਿਨ ਭਾਈ ਜੀ
ਸਨੇ ਇਥੇ ਹੋਰ ਨਿਵਾਸ ਰਖਿਆ ਉਪ੍ਰੰਤ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ
ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪ 'ਚਪੜਾਲ' ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ
ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਨਮਿਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾਇਆ, ਅਤੇ ਅੰਨ ਬਸਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ
ਭਾਰੀ ਯੋਗ ਕਰਾਇਆ ।

ਹੁਣ ਦੋਵੇ ਵੇਲੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਦਾ । ਸਵੇਰੇ ਭਾ :

ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਦੁਖ
 ਭੰਜਨ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਈ 'ਬਲੂ' ਜੀ ਆਵਦੇ ਤਾਂ 'ਪਾਰਸ ਭਾਗ
 ਸੀ ਕੱਥਾ ਸੁਨਾਦੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਕੱਥਾ ਵਿਚ
 ਸੰਡਾਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਚਲ ਪਿਆ, ਕਿ ਸੰਤ ਅਤਿ
 ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰਤੇ ਹੋਏ
 ਪਰਉਪਕਾਰ ਦੇ ਉਮਾਹ ਵਿਚ ਆਪਨੇ ਸ਼੍ਰੀਰਕ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ
 ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਬਲੂ
 ਜੀ ਤੋਂ ਪੁਛਿਆ । ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਭੀ ਸੰਤ ਕੋਈ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ
 ਤੁਸਾਡੇ ਪੰਥ ਵਿਚ ਹੈ ? ਤਾਂ ਉਤਰ ਵਿਚ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ
 ਕਿ 'ਨੂਰ ਪੂਰੇ' ਵਿਚ 'ਭਾਈ ਜਗਤਾ' ਜੀ() ਮਹਾਤਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਜੋ ਸਾਂਤੀ ਸਰੂਪ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰੀ
 ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਰਕ ਮੋਹ ਥੀਂ ਪਰੇ ਹਨ । ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਸ਼ਤ
 ਮਿਤਰ, ਸੁਖ, ਦੁਖ, ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤ, ਇਕੋ ਢਿੱਹੇ ਹਨ ।
 ਇਹ ਸੁਨ ਕੇ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਐਸੇ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ
 ਬੁਲਾਵੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਬੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੀਏ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ।
 ਮਾਈ ਤੂੰ ਭੋਲੀ ਹੈਐਸੇ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ
 ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਟੁਰਕੇ ਜਾਈਏ, ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਭਾਈ ਮਨਸਾਂ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਲਾਣਾਂ ਤੇ ਬਿਹਾਰਾ

ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਰਾਪ ਹੋਣਾਂ

ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਨੂੰ
 ਸ਼ੁਰੂ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਉਮਰੇ ਜਿਥੇ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਸੀ,
 ਇਹ ਭੇਸ ਵਟਾ ਕੇ ਰਾਸ ਧਾਰੀਆਂ ਵਾਂਝੂ (ਐਕਟਰਸ ਬਨ ਕੇ) ਭਜਨ

() ਇਹ ਬਹੁਤ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਮਾਚਾਰ ਸੰਤ
 ਚਤਨ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਪੜੀਏ ।

ਬਿਸ਼ਨ ਪਦੇ ਗਾਣੇ ਭੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਉਤਾਰਨ ਥੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਜ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਭੀ ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ ਕਦੀ ੨ ਇਹ ਕਿਸੇ ਨ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਰਮ ਰਾਜੇ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀਰ ਉਤੇ ਸਿਆਹੀ ਮੱਲ ਲੀਤੀ। ਅਤੇ ਪੰਜ ਸੱਤ ਹੋਰ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਨ ਕਰਾਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਜੁਤੀਆਂ ਫੜਾ, ਇਕੋ ਕਛੈਹਰੇ ਵਿਚ ਬਾਕੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀਰ ਨਗਨ ਤੇ ਕਾਲਾ, ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਏ। ਤੇ ਆਖਿਆ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ 'ਧਰਮ ਰਾਜ' ਹੈ। ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਆਉ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਤੂੰ ਬੇਮੁਖ ਹਨ, ਇਹ ਜੁਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਮਾਰਾਂ ਗਾ। ਅਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੇਹੜੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਸ਼ਰਨੀ ਪੈਣਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਰਨੀ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਾਗਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਸਨੇ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਇਹ ਟੱਪਾ ਗਾਣਾਂ ਸੁਰ ਕਰ ਦਿਤਾ:—

ਚਲੋ ਸਹੀਓ ਚੱਲ ਵੇਖ ਅਵਾਂਹੇ ਕਿਵੇਂ ਆਸ਼ਕ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਦੇ।
ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਦੇ ਟਹਿ ਟਹਿ ਹੱਸਦੇ, ਮਰਣ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਡਰਦੇ।
ਸੱਚੇ ਮਹਲ ਸ਼ਨਾਖਤ ਹੋਵੇ, ਵਾਸੀ ਸੱਚੇ ਦਰ ਦੇ।
ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਲਗਾ, ਵਹੁ ਕਾਂਣਿ ਨ ਕਾਹੂ ਕਰਦੇ।
ਇਹਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਾੜਨਾਂ ਤਾਂ ਨ ਕੀਤੀ ਪਰ
ਪਰੇ ਹੱਟਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ—ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਗਨ ਨ ਆਵੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਧਰਮ ਰਾਜੇ' ਦੇ ਰੂਪ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆਂ ਮੁੜ੍ਹ ਇਧਰੇ ਆਉਨ ਦਾ ਹੱਠ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਿਹਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਂਮੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਥਾਂਣੇਦਾਰ

ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛੇ ਹਟਾ ਖਿੱਚ ਕੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਲੱਤ ਮਾਰੀ। ਡਿਗਦਿਆਂ ਹੀ ਨੰਗਾ ਸਿਰ ਪੱਥਰ ਉਤੇ ਲਗਨ ਨਾਲ ਫੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਪੱਲ ਵਿਚ ਤੜਫ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਨਿਕਲ ਗਏ।

ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਲੋ ਪੱਲੀ ਵਿਚ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਸੁਨ ਕੇ ਹਾ ਹਾ ਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਤੜਪ ਉਠੇ। ਇਕ ਸਚੇ ਆਸ਼ਕ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਦਿਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖਾਇਆ। ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਭਰੇ ਗਏ, ਤੇ ਬਿਹਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਰੋਹਨੂੰ ਕੋਸ਼ਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਆਖਿਆ ! ਐ ਦੁਸ਼ਟ, ਏ ਕੀ ਕਾਰਾ ਕੀਤਾ ਈ ? ਤੇਰੀ ਕ੍ਰਿਧਰੋਂ ਮੌਤ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਜੇ ਇਤਨਾਂ ਜੁਲਮ ਕਰ ਦਿਤਾ ਈ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਰੰਝਣ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਤੇ ਖੀਵੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਮਗਨ ਦੇਖਕੇ ਅਸਾਂ ਤਾਂ ਇਤਨਾਂ ਆਖਿਆ ! ਕਿ ਨਗਨ ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਪਰੇ ਲੈ ਜਾਵੇ। ਪਰ ਤੂੰ ਇਹਦਾ ਸਿਰ ਫਾੜ ਕੇ ਜਾਨੋ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਇਹ ਪਾਪ ਤੈਨੂੰ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਾਂਗੇ ਤੇ ਤੂੰ ਭੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੜਫੇਂਗਾ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਤੜਫਿਆ ਹੈ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਭੀ ਧੱਕੇ ਪੈਣਗੇ।

ਹਰਿ ਦਰਗਾਹ ਮੈ ਨਿਆਂਓ ਪਛਾਨੋ ਪਾਵੇਗੇ ਤਿਹ ਬਹੁਤ ਸਜਾਇ।

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਬੇਅੰਤ ਫਿਟਕਾਰਾ ਬਿਹਾਰਾ ਸਿੰਘ() ਨੂੰ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਵੇਰਾਗ ਵਿਚ ਗਿਝੇ ਹੋਇਆਂ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਰਥੀ

()ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਿਹਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਹੀ ਲੱਤ ਪੀੜ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਸੁਫਲ ਨ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਕਈ ਸਾਲ ਲਗਾ ਤਾਰ ਪੀੜਾ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਤੜਫਾਂਦੀ ਹੀ ਰਹੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ (ਬਾਕੀ ਵੇਖੋ ਸਫਾ ੩੫੮)

ਨੂੰ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਵਿਚ ਜੱਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਆਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਪਵਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ।

ਜਾਲੰਧਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰ: ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀਏ ਨੇ

‘ਨੂਰ ਪੁਰੇ’ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਪਟਾ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ੍ਰ: ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀਅ ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ‘ਜਲੰਧਰ’ ਵਿਚ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ ਪਵਿਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸ੍ਰਵਨ ਕਰਕੇ ਆਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਧੰਨ ਭਾਗੀ

(੩੫੭ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਦੀ ਚਰਨ ਦਾਸੀ (ਜੋੜਾ) ਸ਼੍ਰੀਰ ਨਾਲ ਰਗੜਨ ਲਗਾ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਭਾਵੇਂ ਸੌ ਵਾਰੀ ਐਸਾ ਕਰ ! ਤਾਂ ਬੀ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗਾ।

ਇਹ ਬਚਨ ਆਪ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ--ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੱਤ ਅੱਠ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਖੇਡਦਾ ਹੋਇਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਿਹਾਰਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਏਂ ਤਾਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲਤ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਨੋ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸਾਂ, ਉਹ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਬਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਈ ਉਸ ਤੋਂ ਬਖਸ਼ਾ ਲੈ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਬਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੇ ਚਰਨ ਫੜ ਕੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ। ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਇਹਦੀ ਦੁਖਦੀ ਲਤ ਉਤੇ ਜੋਰ ਦੀ ਲਤ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ। ਹੁਣ ਬਖਸ਼ਿਆ ਪਰ ਅਗੋਂ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਦੀ ਨਰਾਦਰੀ ਨ ਕਰੀਂ। ਇਹ ਆਖਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ ਲਤ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਸੰਗਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਗਾ।

ਨੋਟ:-- ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਟ੍ਰੇਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਵਾਲਿਆ ਨੇ ਭੀ ਬਾਬਾ ਸੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਸਬੰਧੀ ਛਾਪੇ ਟ੍ਰੇਕਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਇਸ ਨੂੰ ੨੨ ਸਾਲ ਹੋ ਚੁਕੇ ਹਨ।

ਜਾਣਿਆ—ਅਤੇ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰੀ 'ਨੂਰ ਪੁਰੇ' ਅਲਾਕੇ ਦਾ ਪੱਟਾ ਲਿਖ
ਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾਅਨੁਸਾਰ
ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਥਾਣਾ ਕਾਇਮ ਕਰ ਭੇਜਿਆ
ਜਿਤਨੇ ਦਿਨ ਸਰਦਾਰ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਰਹੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਉ ਭਗਤ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰੀ
ਸਿਰੇਪਾਉ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ।

ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ

ਕੁਝ ਦਿਨ ਬੀਤੇ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ
ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਰੀ() ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਪਹਾੜ
ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ । ਹਜ਼ੂਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਚ ਅਵਸਥਾ ਦੀ
ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਸਨ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰੀ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਤੇ
ਹੋਰ ਯਥਾ ਯੋਗ ਰਾਹ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਨਕਦੀ
ਬਸਤ੍ਰ ਦੀ ਦਿਤ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤੇ ।

ਭਾਈ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਜਨੀ ਵਾਲੇ .ਬੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ੨ ਐਸੀ ਅਲਮਸਤ ਬਿਤੀ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ ਜੋ ਜਿਥੇ
ਬੈਠਦੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਦਿਨ ਭਰ ਬੈਠੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ
ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨ ਰਹਿੰਦੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਜੰਗਲ ਵਿਚ
ਏਕਾਂਤ ਥਾਂ ਸਮਾਧੀ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਿਆ
ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੀ ਰਹੇ । ਤਾਂ ਨੇੜਿਓ

।) 'ਕੁਰੀ ਦਾ ਪਿੰਡ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਂਮ ਤੇ ਹੀ 'ਕੁਰੀ ਭਾਈ ਭਾਗ
ਸੰਘ' ਪਹਾੜ ਵਾਲੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ ਜੋ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਥੀਂ ਪਹਾੜ ਵਾਲੇ
ਪਾਸੇ ੬ ਮੀਲ ਉਤੇ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅੰਦਰ ਹੈ । ਤੇ ਇਥੇ ਭਾਈ
ਜੀ ਦਾ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਦੇਰਾ ਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ ਸੀ ।

ਹੀ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਕੱਲੇ ਬੈਠੇ ਦੇਖ ਕੇ ਛਵੀਆਂ ਦੇ ਵਾਰਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਖਮੀ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਜੀ ਦਰਦ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਸਵੇਰੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਬਰ ਦਿਤੀ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸੇਵਕ ਦੁੜਾਕੇ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਚੁਕਵਾ ਕੇ ਮੰਗਵਾ ਲਏ। ਪਰ ਇਹਨੂੰ ਸਖਤ ਜਖਮੀ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾਇ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੋਏ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਜਖਮ ਸਵਾ ਕੇ ਪੱਟੀ ਕਰਾਈ, ਤੇ ਬਾਰ ੨ ਮੁਖੜਾ ਪੰਝ ਕੇ ਆਖਦੇ 'ਪਿਆਰੇ ਕੁਝ ਬੋਲ ਤਾਂ ਸਹੀ ਤੇਰੀ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ? ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਪਿਛੋਂ ਹੋਸ਼ ਆਈ, ਅਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਮਗਰੋਂ ਮੱਸਾਂ ਕੁਝ ਟੁਰਨ ਫਿਰਨ ਜੋਗੇ ਹੋਏ। ਪਰ ਬ੍ਰਿਤੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭੁਰਾ ਭਲਾ ਮੂੰਹੋਂ ਨ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ।

ਜੀਂਦ, ਕੈਂਥਲ, ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜਿਆ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗੰਢ ਤੁਪ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਭੇਜਨਾ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਜਦੋਂ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਰਾਜਵਾੜਿਆਂ ਰਈਸਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਜ਼ਰਾਨੇ ਵਸੂਲ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦੀ ਸੋਧ ਲਈ ਆਪਨੇ ਦੀਵਾਨ ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਅੰਦਰ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਨਾਲ ੨ ਲਗਦੇ ਅਲਾਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ, 'ਮਾਖੋ ਵਾਲ' ਨੂੰ ਭੀ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਉਧਰ ਫਰੋਜ਼ ਪੁਰ ਦਾ ਪਰਗਨਾ ਵਡਨੀ, ਅਤੇ ਮੀਆਂ ਨੌਧੂ ਆਦਿ ਕੋਈ ਪਿੰਡ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਕਰ

ਲਏ ਸਨ । ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹੋ ਦਾਹੀ ਤੇ ਦਬਦਬੇ ਨੇ ਕਈਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲ ਹਲਾ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦ, ਰਾਜਾ ਭਾਈ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੈਂਥਲ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਸਲਾਹ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਛਤ੍ਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਆ ਜਾਨ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਲ ਦੀਵਾਨ ਚੈਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿ: “ਸਟੀਨ ਸਾਹਿਬ” ਰੇਜੀਡੈਂਟ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਰਚ ਸੰਨ ੧੮੦੮ ਨੂੰ ਦੇਹਲੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਖਾਤ ਨੂੰ ਸੁਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਰੇਜੀਡੈਂਟ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੀਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕੇਗੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸਾਡੀ ਜਿਮੇਂਦਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?

ਇਧਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੀ ਲੱਗ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਆਪ ਬਹੁਤ ਕਲਪੇ । ਕਿ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਟੁਟ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਹੇਠਾ ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ? ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੀ ਬੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਦੀਵਾਨ ਮੁਹਕਮ ਚੰਦ ਨੇ ਕਦੀ ਕੁਝ ਵਧੀਕੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਵੀਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਕਿਸੇ ਉਤੇ ਵਧੀਕੀ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਕਰ ਬੀ ਬੈਠੇ ? ਤਾਂ ਨਿਆਂਉ ਦੀ ਥਾਂ ਮੈਂ ਜੋ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹਾਂ । ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਕੇ

ਆਪਣੇ ਭਰਮ ਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਥੀਂ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਪੈਂਦਾ ਦਿਸੇ । ਇਹ ਖਿਆਲ ਆਪਣੀ ਵਲੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੀਕ ਪੁਚਾਇਆ ਤੇ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਲ ਬੈਠਨ ਲਈ ਹਰਦਵਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੁਜਨਾਂ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਹੋਂਦ ਅੰਦਰ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ (ਕਾਨਫਰੰਸ) ਕਰਨੀ ਮਨਾਸਬ ਨ ਸਮਝੀ, ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਲਖਨੌਰ' ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉਤੇ ਪੁਜਨ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੰਨਣ ਤੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਇਕਠ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਲਖਨੌਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉਤੇ ਹੋਣਾ ਨੀਅਤ ਹੋਇਆ* ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲਖਨੌਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉਤੇ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਵੇ । ਤਾਂ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਪਤਰ ਲਿਖ ਭੇਜੀ ਜੋ ਪੜ੍ਹਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸੰਸੇ ਵਿਚ ਪੈ ਗਏ, ਤੇ ਜਾਣੋਂ ਨ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ ਫੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਤੀਜੀ ਵੇਰ

*ਦੇਖੋ ਰਾਜ ਰਾਨੇ ਪੰਜਾਬ (ਚੀਫ ਪੰਜਾਬ) ਇਹ ਗਲ ਉਸ ਚਿਠੀ ਥੀਂ ਪ੍ਰਤਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲਖਨੌਰ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਬੰਧੀ 'ਗਵਰਨਰਜਰ ਜਰਨਲ ਮਿਟਕਾਫ ਸਾਹਿਬ' ਦੀ ਪੁਛ ਦੇ ਉਤ੍ਰ ਵਿਚ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਚਿਠੀ ਪੰਜਾਬ ਚੀਫ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਹਾਰਾਣੀ
(ਨਕਾ ਇਣ) ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ
ਸਨਿਮ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਪ ਦਾ ਵਿਚੋਲੇ
ਹੋਣਾ ਬਾਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਸਿਆ* ਅਜੇ ਰਾਣੀ (ਨਕਾਣਿ) ਜੀ (ਜੋ
ਨੱਕੇ ਦੇ ਪਰਦਾਰ ਰਨ ਸਿੰਘਃ ਦੀ ਬੇਟੀ ਸੀ) ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ

*ਬਾਬਾ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਜਾਨ ਥੀਂ ਕਿਉਂ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਕਿਉਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੈ ਜਾਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਇਹ ਸਵਾਲ ਹਠਦਾ ਹੈ ਪਰ
'ਸਰ ਲਿਪਨ ਗਿਰਾਫਨ ਦੀਆਂ' ਅਤੇ ਕਵੀ ਭਾਈ ਲਾਲ ਚੰਦ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ
ਪੜਨ ਥੀਂ ਜਿਸ ਨ ਤੀਜੇ ਤੇ ਪੁਜਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹੀ ਇਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ
ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

੧. ਸਰ ਲਿਪਨ ਗਿਰਾਫਨ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਇਸ ਲਈ ਹਰਦਵਾਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਉਥੇ
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਅਪਣੀ ਮਨਮਰਜ਼ੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮਨਵਾ
ਨਹੀਂ ਸਕਨਗੇ ਤੇ ਲਖਨੌਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਹੈ,
ਤੇ ਇਥੇ ਦਬ ਦਬਾੜੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

੨. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਲਖਨੌਰ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉਤੇ
ਮਿਲਣਾਂ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕਰਦੇ, ਕਿ ਇਥੇ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਵਧੀਕੀ ਹੋਣ ਦਾ
ਡਰ ਸੀ। ਤੇ ਹਰਦਵਾਰ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕੇ ਉਹ
ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕਾ ਸੀ।

ਇਥਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਕਿਸੇ ਹਦ ਤੀਕ ਇਸ ਗਲ ਨਾਲ
ਮਿਲਦਾ ਜੁਲਦਾ ਹੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।
ਕਿ ਸਾਡੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਾਡੀ ਜ਼ਾਮਨੀ ਸਮਝ

(ਬਾਕੀ ਵੇਖੋ ਸਫ਼ਾ ਨੰ: ੩੬੪)

ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਇਹ ਕੁਝ ਕਹਿ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਲਹੌਰ ਥੀ: 'ਇਕ ਹੋਰ ਪਤ੍ਰਕਾ ਆਈ—ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਵਨ ਦੀ ਕਰਨਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ। ਇਹ ਚਿਠੀ ਪੁਜਨ ਤੇ ਰਾਣੀ ਜੀ ਨ ਆਪਣੀ ਨੱਥ ਲਾਹ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਗੇ ਰਖ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਵੱਢੀ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਈ?' ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, 'ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਇਹ ਚਿਠੀ ਪੜ੍ਹੋ! ਜੇ ਨੱਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ, ਤਾਂ ਨਥ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ?' ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਉਤਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨ ਦੇ ਸਕੇ ਤੇ ਚਲਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰਕੇ ਮਾਂ ਪੁਤ ਵੱਢਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਭੇਜਨਾ ਕੀਤਾ।

ਹੁਣ ਭਾਈ ਦੁਖਭੰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਨਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਆਪ 'ਚਪੜਾਲ' ਦੀ ਤਕੜਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ

ਸਫਾ ੩੩੬ ਦੀ ਬਾਕੀ।

ਕੇ ਹੀ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪੁਵਾਨ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਇਸ ਤੇ ਅਮਲ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕਸਰ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਲਾਹਮਾਂ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ, 'ਇਸ ਲਈ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਸ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਨ ਤੇ ਹੱਠ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਵੇ ਜੋ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਸਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਮਨਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਐਵੇਂ ਸ਼ਾਇਦ ਗਲ ਵਧ ਜਾਏ।

:: ਦੇਖੋ ਰੂਲਰ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਸ ਨੱਕ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਨਾਂਮ, ਸਫਾ ੭੪ ਉਤੇ ਸ: ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦਸਿਆ ਹੈ।

ਸਣੇ ਪ੍ਰਵਾਰ 'ਗੁਨਾ ਚੋਰ' ਦਵਾਬੇ ਵਿਚ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

**‘ਗੁਨਾ ਚੋਰ’ ਥੀਂ ‘ਰਾਇਪੁਰ’ ਮੁਕਾਮ ਤੇ ਸਿਖ
ਪਾਸੋਂ ਘੋੜਾ ਲੀਤਾ ।**

‘ਗੁਨਾ ਚੋਰ’ ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ । ਇਥੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਟਿਕਾਇਆ ਤੇ ਆਪ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ ਦਰਿਆ ਥੀਂ ਪਾਟ ਹੋ ‘ਰਾਇਪੁਰ’ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

ਇਥੋਂ ਦੇ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਇਕ ਬੜਾ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜਾ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਚੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਸਨ । ਤਾਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸੁਖਨਾਂ ਸੁਖੀ ਕਿ ਹੁਣ ਦਾ ਬਚਾ ਜੀਵਿਆ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦਿਆਂਗੇ, ਸੋ ਇਹ ਵਛੇਰਾ ਜੰਮਿਆ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਵਛੇਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਤੀਕ ਪੁੱਜ ਨਹੀਂ ਸਕੇ ਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਦੁਖ ਹੀ ਦੁਖ ਹੈ । ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਬਖਸ਼ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—“ਪਰਾਈ ਅਮਾਨਤ ਕਿਉਂ ਰਖੀਏ ਦਿਤੇ ਹੀ ਸੁਖ ਹੋਏ” । (ਗੁਰਵਾਕ)

ਇਸ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਇਹ ਬੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਐਸੇ ਸਾਧਨ ਦਸੋ ਜਿਸ ਥੀਂ ਸੁਭ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰ ਸਕੀਏ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ । ਕਿ ਮਾਇਕੀ ਪਦਾਰਥ, ਜੇ ਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹਨ ਤਾਂ ਵਰਤਨ ਵਿਚ ਬੇਸ਼ਕ ਲਿਆਵੇ ਪਰ

ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਨ ਵਸਾਵੇ । ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਵਸਾਉਨ ਲੇਈ ਇਕੋ
 ਵਸਤੂ ਹੈ ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦਾਤ 'ਸਤਿਨਾਮ' ਦਾ
 ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ । ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੋ ਤੇ "ਜਿਹ
ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਤ ਖਾਹਿ ਵਾਲੀ ਪਉੜੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼
 ਅਨੁਸਾਰ ਭੋਗ ਭੋਗਦੇ ਹੋਇ ਬੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਾਇ
 ਰਖੇ ਅਤੇ ਸਾਸਾਂ ਆਸਰਾ ਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਰਖਦੇ
 ਹੋਇ ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਰਹੋ, ਜਿਸਤੇ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏ ।
 ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਫਿਰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ।

ਯਥਾ

ਯਹਿ ਅਵਸਰ ਫਿਰ ਹੱਥ ਨ ਆਵੇ ।
 ਕਬ ਯਹਿ ਨਰ ਤਨ ਬਹੁਰੋਂ ਪਾਵੇ ।

ਚੋਪਈ

ਅਤਿ ਦੁਰਲਭ ਅਮੋਲਕ ਦੇਹੀ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੱਪ ਪ੍ਰਮ ਸਨੇਹੀ
 ਜਿਹ ਵੱਪ ਕੋ ਨਿਤ ਸੁਰਨ ਬੰਛਾਂਹੀ । ਲਾਖ ਦੀਏ ਪੁਨ ਹਾਥ ਨ ਪਾਈ
 ਲਖ ਚੇਰਾਸੀ ਭ੍ਰਮ ਭ੍ਰਮ ਆਇਯੋ । ਅਬ ਕੇ ਬਿਛੜੇ ਠੌਰ ਨ ਪਾਯੋ
 ਪਾਛਲ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕਰ ਨਾਵਨ । ਨਾਮ ਦਾਨ ਦੇ ਸੁਖ ਉਪਜਾਵਨ
 ਯਾਂ ਬਿੱਧ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਮਾਵੇ । ਸੋ ਨਰ ਮੋਖ ਮੁਕਤਿ ਕੋ ਪਾਵੇ

ਭਾਈ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਦਿਤਾ

ਇਥੇ ਰਾਇ ਪੁਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਖ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਰਹਿੰਦਾ
 ਸੀ । ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਅਤੇ
 ਇਕ ਇਸ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਦੋਵੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾ
 ਰਹੇਸਨ ਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਨੰਦ ਸਿੰਘਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ
 ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਅਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਵਡਿਆਂ ਦੀ

ਅਸੀਸ ਨਾਲ ਤੇਰੇ ਘਰ ਬੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੰਤਾਨ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ ।
ਤਾਂ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਮਹਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ
ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਪਾਸੋਂ ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਮੰਗਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ
ਸਦਾ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇ । ਪੁਤਰ ਧੀਆਂ ਤਾਂ ਭਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿਛਲੇ
ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਰਕੇ ਆਪੇ ਹੋ ਜਾਨ ਗੇ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਿਖੀ
ਸਿਦਕ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

“ਮਾਂਗਨਾਂ ਪੈ ਮਾਂਗਨ ਨੀਕਾ ਹਰ ਜਸ ਗੁਰ ਤੇ ਮਾਂਗਨਾਂ”

ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਦੋਵੇਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਪੁਜੇ,
ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੀਤਾ । ਉਪੰਤ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ
ਆਪਨੇ ਲਾਭ ਲਈ ਅਸੀਸਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਨੰਦ
ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਭੀ ਰਾਹ ਦੀ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਹਜ਼ੂਰ
ਅਗੇ ਦਸ ਦਿਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਨੇ ਇਸਦੇ ਸਿਦਕ ਪਿਆਰ
ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ! ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਘਰ
ਪੰਜ ਪੁਤਰ ਹੋਨਗੇ ਜੋ ਬੜੇ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਸਿਖੀ ਸਿਦਕ ਵਿਚ
ਪੂਰੇ ਹੋਨਗੇ ਤੇ ਤੇਰੀ ਸਿਖੀ ਵੀ ਕੇਸਾਂ ਸਵਾਸਾ ਨਾਲ
ਨਿਭੇਗੀ । ਇਹ ਵਰਦਾਨ ਸੁਣ ਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਮਾ
ਪਾਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾਕ ਵੀ ਸਤਿ ਹੋਇਆ ।

ਇਸੇ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦੋਂ ਵਰਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਤਾਂ
ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਜਾਂਕੇ ਆਪਣੀ ਘੋੜੀ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋੜ ਕੇ ਆਖਿਆ ਇਹਨੂੰ
ਘਰ ਲੈ ਜਾ, ਇਹਦੇ ਪੇਟੇਂ ਜੋ ਵਛੇਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਉਹ ਲਿਆ ਦੇਵੀਂ
ਰਾਤ ਪਈ ਤਾਂ ਇਹਦੇ ਘਰ ਦੇ ਚੌਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਘੋੜੀ

ਨੂੰ ਚੁਰਾਵਨ ਲਗੇ । ਇਕ ਜਦੋਂ ਰਸੀ ਖੋਹਲਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਘੋੜੀ
ਨੇ ਜੋਰ ਦਾ ਚਕ ਮਾਰਕੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਥੀਂ ਪਗੜੀ ਸਮੇਤ
ਹੀ ਚੋਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ । ਦੂਜਾ ਸਾਥੀ ਹਥ ਨਾਲ ਘੋੜੀ ਦਾ
ਮੂੰਹ ਤੇੜਕੇ ਛੁਡਾਉਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਹਥ ਵੀ ਮੂੰਹ ਵਿਚ
ਦਬਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲਗੀ ਉਛਾਲਨ । ਚੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ
ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲੇ ਜਾਗ ਪਏ । ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ
ਪੁਛਣ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਸਚ ਸਚ ਸਾਰੀ ਗਲ ਸੁਣਾ ਦਿਤੀ ਤੇ
ਵਾਸਤਾ ਪਾਇਆ ਕਿ ਅਗੇਂ ਚੋਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਲਾਂਗੇ ਇਕ
ਵੇਰੀ ਛੁਡਾ ਦੇ । ਤਾਂ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹਿਨ ਤੇ ਘੋੜੀ ਨੇ ਚੋਰਾਂ
ਨੂੰ ਛਡਿਆ ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਦੋਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਸਮੇਤ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਆਕੇ ਰਾਤ ਦੀ ਬੀਤੀ ਸੁਨਾਈ ਜਿਸ ਤੇ
ਚੋਰਾਂ ਥੀ ਚੋਰੀ ਛੁਡਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ
ਸਜਾਇਆ ਗਿਆ—

ਸੁਨ ਤਿਹ ਬਿਨੈ ਸੂਧਾ ਤਿਹ ਦੀਨੋ ।
ਨਾਮ ਜਪੇ ਸਤਿ ਸੰਗ ਪ੍ਰਬੀਨੋ ।
ਤੋਜ ਚੋਰੀ ਕਰ ਕਿਰਤ ਕਮਾਵੇ ।
ਵੰਡ ਖਾਏ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮ ਧਿਆਵੇ ।
ਕਾਂਹੂਕੋ ਨਹ ਦੁਖ ਤੁਮ ਦੇਨਾਂ ।
ਸਾਧ ਸੰਗ ਲਾਹਾ ਕਛੁ ਲੇਨਾਂ ।

(ਧਿਆਏ ੧ ਗੁਰਜਸ ਹੁਲਾਸ) ਉਤਾਰਧੇ

ਬ੍ਰਹਮਨ ਲੜਕੇ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨੀ

ਇਥੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਇਕ ਬ੍ਰਹਮਨ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸਵਾ
ਰੁਪਿਆ ਆਨ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਤੂੰ ਮੋੜ

ਲੈ ਜਾ, ਬਰਹਮਨ ਹੈਂ, ਦਾਨ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ
ਲੈਣਾ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਰ ਬਰਹਮਨ ਨੇ ਦਸਿਆ—ਮਹ ਰਾਜ
ਇਹ ਸੁਖਨਾਂ ਦਾ ਰੁਪਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪਿਤਾ
ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿਚ ਨੌਕਰ ਸੀ ਉਹ ਲੜਾਈ ਵਿਚ
ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਆਖਣ
ਲਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਨਿਮਕ ਹਲਾਲੀ ਕਰਕੇ ਸਨਮੁਖ ਲੜ ਮੋਇਆ
ਹਾਂ, ਜਿਸਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ
ਹਾਂ, ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਾਸਾ 'ਨਦੇੜ' ਦਖਨ ਸ੍ਰੀ ਅਬਚਲ ਨਗਰ ਕੀਤਾ
ਗਿਆ ਸੀ । ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਜਾ ਰਹੇ
ਹਨ, ਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ
ਹੋਈ ਹੈ । ਜਿਸਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਉਧਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਨਾਲ ਹੀ
ਪਿਤਾਂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੁਝ ਮੋਹਰਾਂ ਘਰ ਅੰਦਰ
ਦਬੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ।

ਇਹ ਸੁਨਕੇ ਮੇਰੀ ਅਖ ਖੁਲ ਗਈ । ਮਾਂ ਨਾਲ ਗਲ
ਕੀਤੀ, ਤੇ ਸਾਰਾਂ ਅੰਦਰ ਪੁਟ ਮਾਰਿਆ ਕੁਝ ਨ ਮਿਲਿਆ,
ਫਿਰ ਸਵਾ ਰੁਪਿਆ ਆਪ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦੀ ਸੁਖਣਾਂ ਸੁਖੀ ਤਾਂ
ਮੋਹਰਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ । ਸੋ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਟਾ ਲੈ ਕੇ ਪੁਛਦਾ
ਪੁਛਾਂਦਾ ਹਾਜਰ ਹੋਇਆਂ ਹਾਂ, ਇਹ ਆਪਨੀ ਸੁਖਣਾਂ ਪ੍ਰਵਾਨ
ਕਰੇ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕੇ ਲੈ ਲੀਤਾ
ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਿਆਜਦੇ ਹੋਇ ਉਨੂੰ ਸਿਖ ਬਨਾਇਆ ।
ਇਥੋਂ ਰਾਇਪੁਰ ਗੁਜਰਵਾਲ ਬੀਂ ਚਲਕੇ ਫੇਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੈਹਾਰਾਜ
ਪਿੰਡ ਆਨ ਬ੍ਰਿਰਾਜੇ, ਇਥੋਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਤੇ ਉਪ੍ਰਤ
ਬਖਸ਼ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਇਆ ਇਥੋਂ ਫੇਰ ਲਖਨੌ ਰਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

ਲਖਨੌਰ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਛਤ੍ਰ ਛਾਇਆਂ ਹੇਠ ਇਕਤੁਤਾ

ਉਧਰੋਂ ਲਹੌਰ ਥੀਂ ਚਲਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਲਖਨੌਰ* ਪੁਜ ਗਏ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਰਾਜਾਲਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਵੀ ਆਨਕੇ ਕੈਂਪ ਪਿੰਡ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਲਗਾ ਦਿਤੇ । ਇਧਰੋਂ ਮੈਹਾਰਾਜ ਪਿੰਡ ਥੀਂ ਚਲਕੇ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਲਖਨੌਰ ਆਨ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਰਾਜਿਆਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੋਰ ਬੀ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਕਈ ਸਰਦਾਰ ਰਈਸ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਜਰਾਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ।

ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕੈਂਪ ਬੀ ਲੱਗ ਗਿਆ । ਰਾਤ ਅਰਾਮ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਿੱਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿਦੀ ਸੋਚ ਅਸਨਾਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸ੍ਰੀ

*ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਜਦੋਂ 'ਪਟਨਾ' ਛਡਕੇ ਪੰਜਾਬ ਆਏ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਪੁਜਨ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਥੇ ਲਖਨੌਰ ਵਿਚ ਬੀ ਆਕੇ ਕਈ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਇਥੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਖੂਹ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਇਕ ਸਫਰੀ ਮਲੰਘ, ਚਰਨ ਦਾਸੀ (ਜੁਤੀ) ਤੇ ਖੜਾਵਾਂ ਹਨ, ਯਾਦਗਾਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਹੈ । ਜੋ ਦਾਸ ਲੇਖਕ ਨੇ ਵੀ ੧੯੨੪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਸਰ ਨੇ ਨਵੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਰੇ ਇਤਹਾਸਕ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਰਪੋਰਟ ਲਿਖਣ ਲਈ ਦਾਸ ਨੂੰ ਨੀਅਤ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਤਾਂ ਇਥੇ ਵੀ ਆਉਣਾ ਪਿਆ ਸੀ ।

ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਪੋਹ ਫੁਟਦੀ ਤੀਕ ਅੰਤਰ
ਆਨ ਹੋ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਇਸਬਤ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ
ਜਿਸ ਵਿਚ ਗ੍ਰੰਥ ਅਮੀਰ ਤੇ ਪਰਜਾ, ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ,
ਕਥਾ, ਉਪਦੇਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ
ਸੋਧੀਆ ਗਿਆ।

ਹੁਣਿ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ
ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੇਈ ਆਇ ਸਨ, ਉਸ
ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਅੰਰਭ ਹੋਈ। ਸੱਭ ਥੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਆਏ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ
ਹੋਏ ਆਖਿਆ—ਕਿ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਉਤੇ ਬਿਅਰਥ ਸ਼ਕ ਕਰਦੇ
ਹੋਏ ਬਗਾਨਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਰਖਿਆ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।
ਇਹ ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੋ ਜੋ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਸਤਿ
ਗੁਰਾਂ ਦੀਆਂ ਤੁਸਾਨੂੰ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਤੁਸਾਂਡੇ ਲਈ ਹੀ
ਨਿਸ਼ਚਤ ਹਨ।

ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸਾਂਡੇ ਪਾਸੋਂ ਖੋਹਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ
ਹਾਂ। ਹਾਂ ਇਤਨੀ ਗਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ, ਤੇ ਮੇਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵੀ ਇਸੇ
ਗਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜੇਹੜੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਯੋਗ ਅਤੇ
ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਤੁਸਾਂਡਾ ਸਬੰਧ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਹੀ
ਬਣਿਆਂ ਰਹੇ। ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਤੇ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ
ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਕੰਮ ਆਇਆ ਕਰੀਏ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਦੂਜੇ
ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਨਿਆ ਤੇ ਵੀਚਾਰਿਆ—ਪਰ

ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਜਾਣੀ ਤੇ ਕਈ ਦਲੀਲਾਂ ਨਾਲ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਪੱਖ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਵੈਹਮ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਆਖਿਆ—ਕਿ ਅਗੋਂ ਲਈ ਜੇਕਰ ਸਾਡਾ ਤੁਸਡਾ ਭਾਈਚਾਰਾ ਬਣਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਮੈਂ ਭਰੋਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ—ਜੇ ਤੁਸਡਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਉਹ ਮੇਰਾ ਦੁਸ਼ਮਨ, ਅਤੇ ਜੇ ਤੁਸਡਾ ਦੋਸਤ ਉਹ ਮੇਰਾ ਦੋਸਤ ਹੋਵੇਗਾ*।

ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਏਕਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਜਿਆਂ ਤਾਂਈ ਫੁਰਮਾਇਆ—“ਮਾਂ ਮਾਰੰਗੀ ਪਰ ਮਾਰਨ ਨ ਦੇਵੇਗੀ” ਦੀ ਕਹਾਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਣਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਨ ਤੋੜੋ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ (ਅੰਦੋਜ਼ਾਂ) ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਜੋੜਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਉਹ ਵੀ ਲਾਭਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਤੁਸਾਡੇ ਹੀ ਕਥਨ ਲਿਖਨ ਅਨੁਸਾਰ ਜੇਕਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਤੇਈਏ ਦਾ ਤਾਪ ਹੋ ਕੇ ਖੂਨ ਚੂਸ ਲਏਗਾ, ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਵੀ ਕੱਢੀ ਰੋਗ ::(ਤਪੇਦਿੱਕ) ਹਨ, ਜੋ ਸਨੇ ੨ ਸ਼ੀਰ

* ਦੇਖੋ ਰਾਜਗਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਪੰਨਾਂ ੧੧੩

ਵਾ ਦੇਖੋ—ਸਰ ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਹਿਸਟਰੀ ਆਫ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਸਫਾ ੩੭੩

ਵਾ ਦੇਖੋ—ਗੁਰਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਉਭਰਾਏ ਧਿਆਏ

੩ ਡਿਤ ੪

:: ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੮੭ ਉਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਮਿਸਟਰ ਸਟੀਨ ਸਾਹਿਬ ਰੇਜ਼ੀਡੈਂਟ ਦਿਲੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ—“ਹਮ ਲੋਗੋਂ ਕੋ ਅਪਨੀ ਸਾਇਆ ਮੈਂ ਲੇਕਰ ਸ਼ੇਰੇ ਪੰਜਾਬ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇ ਨਜ਼ਾਤ ਦਲਾਈ ਜਾਵੇ ਵਰਨਾਂ ਵਹੁ ਬਹੁਤ ਜਲਦ ਹਮ ਸਭ ਲੋਗੋਂ ਕਾ ਖੂਨ ਪੀ ਡਾਲੇਗਾ ।”

ਦੀ ਸਾਰੀ ਰਤ ਚੁੰਘ ਕੇ ਮਾਰ ਮੁਕਾਉਨਗੇ । ਪਰ ਅਪਨੇ ਫਿਰ
ਵੀ ਅਪਨੇ ਹਨ । ਜੇ ਵਿਗਾੜਨਗੇ ? ਤਾਂ ਉਲਾਹਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਸਿਰ ਬਣਿਆ ਰਹੇਗਾ । ਹੁਣ ਜੇ ਤੁਸਾਡੀ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ
ਹੈ ਕਰੋ ! ਯਥਾ—

ਸਗਲ ਨਿਪਤ ਪਟਿਆਲੇ ਆਦਿ, ਤਿਨੈ ਕਹਿਯੋ ਸੁਨ ਤਜੇ ਬਿਖਾਦੰ
ਯੇਹ ਤੇਈਏ ਕੋ ਤਾਪ ਪਛਾਨੇ, ਕਫੀ ਰੋਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ੈਂ ਜਾਨੇ,
(ਉਤ੍ਰਾਰਧੇ ਧਿਃ ੩)

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਕਤ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸਹੀ ਗਲ
ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਨੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀ । ਭਾਵੇਂ ਅਪਨੇ ਸਬੰਧੀ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਕੜਵੇ ਹੀ
ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ
ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਵੈਂ ਹੈਗੀ ਸੀ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਉਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਤਰਾਂ ਆਖਣ ਦੀ ਸੱਤਾ ਰਖਦੀ ਸੀ ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਜੀਂਦ, ਕੈਂਥਲ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ
ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਭਵਿਖਤ ਸਪਸ਼ਟ ਦਿੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੇ ਏਕਤਾ ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰੁਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਮਣੇ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਵਸੈਂ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਦਿਤੇ ਗਏ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
ਕਰਕੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਵੀ ਦੋਸਤੀ ਰਖਣੀ
ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜੇ ਤੀਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਪਾਸ ਦਿਤੀ
ਦਰਖਾਸਤ ਦਾ ਉਤਰ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਤੇ ਇਸ
ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹਥੋਂ ਗਵਾਂ ਦੇਨਾ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੰਗਾ ਨਾ ਜਾਣਿਆਂ ।
ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਉਲਾਹਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ
ਲਗ ਜਾਨ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਪੱਕੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨੇਪਰੇ ਨ

ਚੜ੍ਹੀ । ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਰੱਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਚੁੱਪ—(ਖਾਮੋਸ਼ੀ) ਸਾਧਨੀ

ਹੁਣ ਗੱਲ ਭਾਂਵੇਂ ਮੁੱਕ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਵਾਲੇ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਹੱਠ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੱਬੀ ਜਬਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ, ਉਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਗਲ, ਕੀਨਾਂ, ਅਤੇ ਸੰਸੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਈ ਸੀ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਨੀ ਹੱਤਕ ਜਾਣਿਆਂ, ਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਰਤ ਕੇ ਚੁੱਪ ਸਾਧ ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਗਲ ਬਾਤ ਨ ਚਲਾਈ ।

ਜਦੋਂ ਚਾਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਤ ਗਏ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ: ਮਿੱਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ (ਜੋ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖਾਸ ਏਤਬਾਰੀ ਆਗੂ ਸਨ) ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਸ ਚੁੱਪ ਸਾਧਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ । ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਸਿਆ, ਕਿ ‘‘ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ’’ *ਕੱਚੀਆ ਪਿਲੀਆ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ । ਉਹ ਐਸੀ ਦੋਸਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਕੀ ਤੇ ਪੱਗ ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸੰਦੇਹ ਹੈ ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਭਾਂਵੇਂ ਕੋਈ ਵਧੀਕੀ ਨ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਟਿਆਲੇ ਪੁੱਜ ਜਾਉਗੇ ? ਤਾਂ ‘‘ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ’’

*ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ‘‘ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ’’ ਆਖ ਕੇ ਵੀ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਦੀ ਚੁੱਪ ਦੇ ਅਰਥ ਖੁੱਲ ਜਾਨਗੇ() ਇਹ ਗਲ ਸੁਨ ਕੇ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਅਸਾਂ ਜਦੋਂ ਦੋਸਤੀ ਰਖਨੀ ਪਵਾਨ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੱਗ ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਇਨਕਾਰ ਹੈ? ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਹੋਵੇਗਾ, ਨੇਕ ਦਿਲੀ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੇਸ਼ਕ ਮੇਰੀ ਵਲੋਂ “ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ” ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇ ਦੇਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਹਰ ਗਲ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।

ਹੁਣ ਇਹ ਗੱਲ ਸ: ਮਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਂਹੀਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਲਗੀ, ਤਾਂ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਜਿਸਤੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀਨੇ ਅਪਨੇ ਪਵਿਤਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ‘ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ’ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਸਜਾਉਨੀ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਇਸ ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨੂੰ ਸਦਾ ਕਾਇਮ ਰਖਨ ਲਈ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਦੋਹਾ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਨਿਭਾਉਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਪਨੀ ੨ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਦਿਤੇ। ਇਹ ਰਾਜੀ ਨਾਮਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਰਪੋਟਾਂ ਤੇ ਇਤਹਾਸਕ ਲਿਖਤਾਂ ਦਵਾਰੇ ੨੪ ਨਵੰਬਰ ੧੮੦੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

()ਦੇਖੋ ਕਤਾਬ ਰਾਜਰਾਨੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਉਹ ਛੱਪ ਚੁੱਕੀ ਚਿਠੀ ਜੋ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਰਾਜੀਨਾਮਾ ਹੋ ਜਾਨ ਥੀਂ ਪਿਛੋਂ “ਜਰਨਲ ਮਿਟਕਾਫ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚਿਠੀ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਉਹਨੂੰ ਦਿਲੀ ਭੇਜੀ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਆਉਣਾ

“ਲਖਨੌਰ” ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਤੇ ਇਕ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਭੇਜ ਕੇ “ਗੁਨਾ ਚੌਰ” ਥੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਰਾਹ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ ੨ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ।

ਰਾਤ ਬੀਤੀ, ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤੇ ਨਕਦੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਈ। ਫਿਰ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਡੇਰੇ ਆਨ ਬ੍ਰਿਜੇ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਹਿਲ (ਧਰਮ ਪਤਨੀ) ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਗਿਆ ਪਾ ਕੇ ਕੁੱਝ ਦਾਸੀਆਂ, ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਸਪੋਤਰੇ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ (ਜੋ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਸਨ) ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਉਪ੍ਰੰਤ “ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ” ਵੱਲ ਗਏ, ਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦੇਖੀ। ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਹਿਨ ਤੇ ਹੋਰ ਤਾਂ ਪਰੇ ਹੱਟ ਗਏ ਪਰ ਸੌਢੀ ਉਤਮ ਸਿੰਘ() ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਮੱਤੇ ਹੋਇਆਂ ਉਥੇ ਹੀ ਖੜੇ

() ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੌਢੀਆਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ “ਖਾਨਦਾਨ” ਜੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਖਵਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸੌਢੀ ਨਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੀ ਸਰਕਾਰ ਅਖਵਾਂਦੇ ਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਦੀ ਜ਼ਰੀਰ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸੌਢੀ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਹੋਏ।
ਦੇਖੋ—ਕੁਸ਼ਕਰਾ ਰਉਸਾਏ ਪੰਜਾਬ ਸਫਾ ੨੧੫+੨੨੨—

ਰਹੇ, ਤੇ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਵੀ ਪਰੇ ਨ
ਹੋਏ। ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਨਸ਼ੀਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹੋਂ ਵੀ ਵੱਧ
ਘੱਟ ਬੋਲਦੇ ਰਹੇ। ਸਾਹਿਬ ਜਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਸਬਰ ਕਰਦਿਆਂ
ਹੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ “ਸ੍ਰੀ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ” ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ,
ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਅਪਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਦੱਸੀ।

ਸੋਢੀ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਅਯੋਗ ਵਤੀਰੇ ਅਤੇ
ਕਬੋਲਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਨਿਆ ਤਾਂ ਫੜ ਮੰਗਵਾਉਣ
ਲਈ ਸਿਖ ਭੇਜੇ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਕਰਣੀ ਦਾ ਡਰ
ਸੀ ਛੁੱਪ ਕੇ ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ
ਸਜਿਆ, ਤਾਂ ਕੱਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ
ਆਖਿਆ !

ਦੇਖੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ—ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਹ ਵਤੀਰਾ
ਦੇਖੋ ? “ਮੇਰੀ ਸਵਾਂਣੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਨੂੰ
ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋਇਆਂ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਅੱਕੜ ਬੈਠਾ
ਅਤੇ ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ
ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਸੁਨ ਸਕਲ ਸੰਗਤ ਅਬੈ ਐਸੀ ਰੀਤ ਲਖਾਇ ॥
ਮਮ ਸਵਾਂਣੀ ਦਰਬਾਰ ਮੈ ਜਾਵਤ ਕੇ ਲੱਖ ਪਾਇ ॥
ਉਤਮ ਨਾਹਿਰ ਜਾਇਕੈ ਮੱਗ ਥਿੱਤ ਕਰ ਮਦ ਪਾਨ ॥
ਤਜੀ ਸਕਲ ਮਰਯਾਦ ਇਨ ਭੈ ਨਰੰਚਕ ਮਾਨ ॥

(ਧਿਆਏ ੩ ਉਤਗਰਧੇ)

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ, ਇਹ ਉਹ ਦਰਬਾਰ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ ਸਾਜੇ—ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ

ਪਿਆਇਆ, ਅਤੇ ਆਪ ਵੀ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਉਸ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਕੇ ਪਵਿਤਰਤਾ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਤਨਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਨਦੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਤਨੀ ਪਵਿਤਰ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਾਂ ਤੇ ਐਸਾ ਕਰਨਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸੋਭਦਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹੀਂ ?

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਫੜ ਮੰਗਾਉਣ ਲਈ ਸਿੰਘ ਭੇਜੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਤੇ ਨੱਸ ਗਿਆ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਨਸ਼ਾ ਉਤਾਰ ਦਿੰਦੇ। ਜਦੋਂ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਅਯੋਗ ਵਤੀਰੇ ਉਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਥੀਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਣਾ ਤੇ ਮੁੜ ਨੂਰਪੁਰੇ ਆਵਨਾਂ

ਸੋਢੀ ਉਤਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੁਰੀਤੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਦੂਜੀ ਭਲਕੇ ਆਪ ਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ “ਨੂਰ ਪੁਰੇ” ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਕਰਕੇ ਉਥੇ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਰਖਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। “ਨੂਰਾ ਪੁਰਾ” ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਅਪਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਹੀ ਅੰਗ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਥੇ ਹੀ ਇਥੇ ਹੀ ਟਿਕਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਤੇ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਨ ਬਿਯੋ। ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਥੀਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸ਼ੈਹਰੇਂ ਬਾਹਿਰ” ਰਾਮ ਗੜ” ਆਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਆਪ ਦਾ ਇਥੇ ਆਉਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਲਾਹੌਰ ਥੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਥੀਂ ਉਪੰਤ ਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਬੰਗੇ ਅਤੇ “ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਰਾਏ” ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ।

“ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਰਾਏ” ਥੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਆਪ ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ “ਆਸਾ ਸਿੰਘ” ਨਾਮੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋ ਸੂਤ ਦੀ ਹੱਟੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਅਤੇ ਅਸੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿ ਨ ਉਹ ਸਿਰ ਚੁੱਕੇ ਤੇ ਨ ਹਜ਼ੂਰ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਅਗੇ ਚਲਾਉਨ, ਪਿੱਛੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਵੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮੁਖੀ ਸਰਦਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਖਲੋਤੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ । ਖਾਸੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹਸਤ ਕੰਵਲਾਂ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਸੀਸ ਚੁਕਿਆ, ਤਾਂ ਮਾਨੋਂ ਉਹਦੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਲਿਵ ਟੁੱਟ ਗਈ । ਨੇਤਰ ਸੱਜਲ ਸਨ । ਏਹ ਸੂਤ ਵੇਚਦਾ ੨ ਮਾਨੋਂ ਆਪ ਹੀ ਵਿੱਕ ਗਿਆ ਤੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰੇਮ, ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਇਕ ਰਸ ਲੈਹਰ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਈ । ਮਾਨੋਂ “ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ” ਦੀ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੀਤੀ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਘੋੜਾ ਅਗੇ ਚਲਾਇਆ ਸਾਰੇ ਡੇਰਿਆਂ ਤੇ ਪੁੱਜੇ । ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸੈਂਕੜੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਸ ਉਤੇ ਕਿਉਂ ਏਨ੍ਹੀਂ ਮੇਹਰ ਹੋਈ ਜੋ ਆਪ ਜੀ ਕਿੰਨੀ ਦੇਰ ਬਜ਼ਾਰ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੜੇ ਰਹੇ? ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਏਹਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਸੰਸਕਾਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਬਲ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਨ। ਜਿਉਂ ਨਿਰਮਲ ਕਪੜੇ ਉਤੇ ਛੇਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਇਹਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਾਮ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ ਹੈ—

ਸਰਦਾਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਉਤੇ ਕਿਰਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੋਣੀ

“ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ” ਸਰਦਾਰ ਚੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸਰਦਾਰ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਅਤੇ ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬੇਟੇ ਸਰਦਾਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ। ਏਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪਣੇ ਸਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਸ. ਲੈਹਣਾਂ ਸਿੰਘ ਸ: ਵਸਵਾ ਸਿੰਘ, ਸ: ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ, ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ: ਜੈਮਲ ਸਿੰਘ) ਸਮੇਤ—ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬੇਅੰਤ ਜਗੀਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਉੱਚੇ ੨ ਔਹਦੇ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਖਾਨਦਾਨ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਰਜਿਆ ਪੁਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।ਪਰ ਸਨ ੧੮੦੭ ਇਸਵੀ ਦੀ ਜੰਗ ਵਿਚ ਕਸੂਰ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਿਆਂ ਜੋ ਬਹਾਦਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਸੀ ਅਤੇ ਚੁਨਾਬ, ਤੇ ਸਿੰਧ, ਦੀਆਂ ਮੁਹਿੰਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਰਹੇ, ਤੇ ਫਤੇਯਾਬੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਬਖਸ਼ਸ਼ਾਂ ਪਾਈਆਂ।

ਫੇਰ ਜਮੂੰ ਦੀ ਫਤੇ ਪਿਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ “ਹਰਨੀਆਂ, ਨੋਨਾਰ, ਤੇ ਰੱਤਾ ਅਤਾਲ ਦੀਆਂ ਇਕ ਲੱਖ ਦੀਆਂ ਜਗੀਰਾਂ ਹੋਰ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਪਰ

ਕਿਸੇ ਦੀ ਬਡਾਈ ਨੂੰ ਨ ਸਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬੁਰੇ ਬੰਦੇ ਵੀ ਹਰ ਸਮੇਂ
 ਹਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਲਗੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਐਸੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
 ਸਰਦਾਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਕੋਈ ਬੂਠ ਬੋਲ ਬੋਲ
 ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬਨਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਲੱਖਾਂ
 ਦੀਆਂ ਜਾਗੀਰਾਂ ਜ਼ਬਤ ਕਰਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
 ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ,
 ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਤੇ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਸਬੰਧੀ ਮਹਾਰਾਜਾ
 ਜੀ ਨੂੰ ਤਸਲੀ ਕਰਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ “ਉਨੇ”
 ਚਲੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਦਸਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ
 ਜੁੱਟ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਾਂਦੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ
 ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ। ਲੱਜਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ
 ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਵਖਰਾ ਹੱਥੀਂ ਆਟਾ ਪੀਸ ਕੇ ਪ੍ਰਸਾਦੇ
 ਪਕਾਂਦੇ ਅਤੇ ਛਕਾਇਆ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਲ
 ਹੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਪਨੀ ਸਫ਼ਰੀ ਚੱਕੀ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੇ
 ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਘਰ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਨੂੰ ਜਾ ਬੂਹਾ
 ਖੜਕਾਇਆ ਤਾਂ ਘਰ ਵਾਲੀ ਨੇ ਡਾਂਟ ਪਾਕੇ ਆਖਿਆ—ਕੌਣ
 ਹੈਂ ? ਚੋਰਾਂ ਯਾਰਾਂ ਵਾਂਗੂ ਟਿਸ ਸਮੇਂ ਬੂਹੇ ਖਟਕਾਂਦਾ ਹੈਂ ?
 ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਸਖਤ ਸਟ ਵੱਜੀ,
 ਡੇਰੇ ਆਨ ਕੇ ਰੋ ਪਏ। ਕਿ ਰਾਜ ਭਾਗ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਤਾਂ
 ਦਰ ਦਰ ਦੇ ਧੌਕੇ ਖਾਣੇ ਪਏ ਅਤੇ ਕਬੋਲ ਸਹਾਰਨੇ ਵੀ ਮਸਤਕ
 ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸਨ।

ਇਹ ਗਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗੀ ਤਾਂ ਸਵੇਰ ਦੇ
 ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸੰਗਤ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ
 ਸਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਦੁੱਖ ਦੇ ਦਿਨ ਬੀਤ

ਗਏ ਹਨ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਰਾਜ ਭਾਗ ਫਿਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਸੋ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆਏ ਹੋਏ ਹੀ ਸਨ, ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਮਾਂ ਜਾਨ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਭਰੋਸਾ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਜਗੀਰ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦੇਨ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਜਾਮੰਦ ਕਰ ਲੀਤਾ। ਅਤੇ ਅਸੀਸ ਦੇਂਦੇ ਹੋਇਆ ਘਾਲ ਥਾਂਏ ਪਾਕੇ ਸ: ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿਰ ਵੀ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੀ ਰਿਹਾ*।

* ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਚੰਦ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪੱਥੀ—

ਨੋਟ--ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਸਫਲ ਹੋਨੇ ਸਨ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਥਾਂਏ ਪੈਣੀ ਸੀ-ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਨ ਢੁਕਾ-ਓਧਰ ਸ: ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਬੁਧ ਸਿੰਘ' ਸਰਕਾਰੀ ਫੌਜ ਦੀ ਕਮਾਨ ਕਰਦੇ “ਬਹਾਵਲ ਪੁਰ ਦੀ ਮੁਹਿਮ ਤੇ ਗਏ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਫਤੇ ਯਾਬੀ ਨਾਲ ਮੁੜੇ ਜਿਸਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਪਹਿਲੀ ਜਗੀਰ ਤਾਂ ਸ੍ਰ: ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਨਈ ਜਗੀਰ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ ਕਾਲਰਾ ਤੇ ਨਰਾਲੀ ਆਦਿਕ ੧ ਲਖ ਦੀਆਂ ਸ: ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੋਰ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਪਾਕੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਬੋੜੇ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗੀਰ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕੀਤੇ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਰੰਗ ਮੰਨ ਦੇ ਕਪੜੇ ਉਤੇ ਪੱਕਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਜਗੀਰ ਅਪਣੇ ਪੁਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਵੰਡਾ ਕੇ ਮੁੜ ਆਪ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਹੀ ਉਨੇ ਆਨ ਰਹੇ ਸਨ, ਤੇ ਖੰਡ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਕੁਟੀਆ ਪਾਕੇ ਵਿਰਕਤਾਂ ਵਾਲੀ ਬਾਕੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕੀਤੀ।

ਸਰ ਲਿਪਨ ਗ੍ਰਿਫਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਸ: ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ ਤੇ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਛੇ ਲਖ ਦੀ ਜਗੀਰ ਸੀ ਪਰ ਅਸਲ ਵਿਚ ਮਾਲੀਤੀ ੧੦ ਲਖ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤੋਂ ਘਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖੋ-“ਤਜਕਰਾ ਰੂਊਸਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਫਾ੬੫੮ ਤੋਂ ੬੬੩ ਤੀਕ-

ਬਾਬਾ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥੀਂ 'ਨੂਰਪੁਰੇ' ਆਇ।
ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਅਤੇ ਫੇਰ
ਉਨੇ ਸਿਧਾਏ।

ਕਾਂਡ ੬

ਸਰਦਾਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਘਰ
ਭੇਜਨ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਥੀਂ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ
ਅਤੇ ਭਾਈ ਦੁੱਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਬੱਲੂ ਜੀ ਨੂੰ
ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ, ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ
ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਰਾਂਹੀਂ 'ਨੂਰਪੁਰ'
ਆਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ। ਨੂਰ ਪੁਰੇ ਆਇਆਂ ਅਜੇ ਬੋੜੇ ਹੀ
ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾਲਤਾ, ਆਪ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ
ਦੂਜੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਤੇ
ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਅੰਦਰ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ
ਗਈਆਂ। ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ
ਵਿਚ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਦੇਗ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਇਆ
ਤੇ ਨਾਮ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ। ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ
ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਕੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ
ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਆਉਣ ਉਤੇ ਨਗਰ
ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਰੋਣਕ ਵੱਧ ਗਈ ਅਤੇ ਦੂਰ

ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਜਿਉਂ ੨ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਇਆਂ ਆਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਦਿਤੀਆਂ। ਗਵਾਂਢੀ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ, ਰਈਸਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਰਾਂਜਾ “ਉਮੀਦ ਸਿੰਘ ਜਸਵਾਲੀਏ” ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਭਰਾਤਾ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਆਦਿਕ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਵਲੋਂ ਰਾਂਜਾ “ਰਾਮ ਸਰਨ ਹੰਡੂਰੀਏ” ਤੇ “ਕਹਲੂਰ” ਪੱਤੀ “ਮਹਾਂ ਚੰਦ”, ਅਤੇ ਕੁਟ-ਲੈਹੜੀ ਦੇ ਰਾਂਜਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਆਏ। ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡੱਲੇ ਵਾਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਤੇ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀਏ ਸਰਦਾਰ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਵੀ ਆਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਕਦੀ, ਜੇਵਰ, ਬਸਤ੍ਰ-ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਯਥਾ ਯੋਗ ਆਉ ਭਗਤ ਕੀਤੀ। ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਲੋਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨੇ ਪੁਜ ਕੇ ਐਤਕੀ ਕਈ ਵਡੀਆਂ ਅਮਾਰਤਾਂ ਬਨਵਾਈਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁੱਧਾ ਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਨੀਂਹ ਧਰਾਈ। ਬੇਅੰਤ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵੰਡਾਇਆ, ਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਨਗਾਰੇ ਦੀਆਂ ਚੋਟਾਂ ਕਰਾਈਆਂ, ਜੋ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਆਣੇ ਰਾਂਜਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ “ਕਲਾਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ” ਦੀ ਰਚਨਾਂ, ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਮੰਦਰ, ਲੰਗਰ ਤਬੇਲੇ, ਮੁਸਾਫਰ ਖਾਨੇ, ਦੀਵਾਨ ਖਾਨੇ ਆਦਿਕ ਅਮਾਰਤਾਂ ਸਨੇ ੨ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ, ਤੇ ਕਈ ਸਾਲ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਮੁਕੱਨ ਉਤੇ ਯਥਾ ਯੋਗ

ਥਾਂਵਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵਸੇਵੇ ਲਈ ਵੰਡ ਦਿਤੀਆਂ ।

ਆਏ ਗਏ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਲਈ ਵਖਰੀ ਧਰਮ ਸਾਲਾ ਬਨਾਵਈ ਜਿਸਦਾ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭਾਈ “ਬਲੂ” ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਤੇ ਭਾਈ “ਆਡੂ ਰਾਮ” ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਥਾਪਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਵਖਰੀ ਧਰਮ ਸਾਲਾ ਬਣਵਾ ਲਿਤੀ । ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ “ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ” ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ “ਰਾਮ ਦਿਆਲੇ” ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ । ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲੰਗਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਚਲਦੇ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ । ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ “ਖੱਡ ਤੀਕ ੮੪ ਪੌੜੀਆਂ ਬਨਵਾਈਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਤਰ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੀ ।

ਹੁਜ਼ਰੇ ਦੇ ਸਯਦਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਕੀਤਾ

ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਏ ਹਾਂ ਜੋ ਕਸੂਰ ਦੀ ਫਤੇ ਪਿਛੋਂ ‘ਹੁਜ਼ਰੇ’ ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਜੋ “ਹੁਣ ਤਾਸੀਲ ਦੀਪਾਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ” ਸਰਕਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉੱਥੇ ਇਕ ਕੱਚਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਵੀ ਬਨਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਥਾਣਾ ਪਾਕੇ ਅਲਾਕੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ । ਇਥੇ ਪਹਿਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸਯਦ “ਸ਼ਾਹ ਮੁਕੀਮ” ਦਾ ਹੁਜ਼ਰਾ (ਖਾਨਗਾਹ) ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹ ਅਲਾਕਾ ਹੀ ਹੁਜ਼ਰਾ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ । ਇਸ ਸਯਦ ਦੀ ਪੀਰ ਮੁਰੀਦੀ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਤੀਕ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪੀਰ

“ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀਸ਼ਾਹ” ਇਸ ਗੱਦੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਧਰ ਦੇ “ਖਰਲ, ਅਤੇ ਵੱਟੂ-ਜਾਤੀ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਮਾਨਤਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ‘ਹੁਜਰਾ’ ਤੇ “ਬਸੀਰ ਪੁਰ” ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇੱਧਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਮੰਨ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਮਗਰੋਂ “ਪੀਰ ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ” ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਠ ਵਿਚ ਕਰਕੇ ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਨ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਨ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਮੱਝਾਂ ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਵੱਗ ਬੈਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਤੁਸਾਡੇ ਸਿਖ ਘੋੜੇ ਕੁਦਾਂਦੇ ਪਾਸੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪੈਂਦੀ ਨਾਲੇ ਮੱਝਾਂ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਭਾਜੜ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਿੱਟੀ ਤਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਸੀਂਗਾਰ ਹੈ। ਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਬਖਸ਼ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਗੋਂ ਲਈ ਤੁਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਾਰਤਾਂ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਰਖਨਾਂ ਪਏਗਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਗਲ ‘ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀਸ਼ਾਹ’ ਨੂੰ ਕੜਵੀ ਲਗੀ ਜਿਸਤੇ ਅਪਨੇ ਮਰੀਦਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਕਿੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਵੀ ਭਾਵੇਂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਿੰਘ ਸਵਾਰ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਪਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਆਕੀ ਹੋ ਜਾਨਗੇ। ਫਿਰ ਵੀ ਚੰਗੇ ਲੜੇ, ਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕਿਲਿਉਂ ਬਾਹਰ

ਨਿਕਲੇ ਤਾਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਐਸੀ ਭਗਉਤੀ ਚਮਕਾਈ, ਜੋ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਨੱਸ ਭੱਜ ਜਾਨ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਬਚਾਉ ਦੀ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੂਰਤ ਨਜ਼ਰ ਨ ਆਈ। ਜੋ ਅੜੇ ਮਾਰੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਪੀਰ 'ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀਸ਼ਾਹ' ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਾਥੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸਯਦ ਅਪਨੇ ਕੁਝ ਮੁਰੀਦਾਂ ਸਮੇਤ ਪਕੜੇ ਗਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਕੇ 'ਦੱਖਨੀ' ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪਕਿਆਂ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੁੜ ਅਪਨੇ ਪੁੱਜ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਆਖ ਸੁਨਾਈ ਜਿਸ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਸਯਦਾਂ ਦੇ ਕੈਦ ਹੋ ਜਾਨ ਪਿਛੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਰੀਦਾਂ ਨੇ ਛੁਡਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਆਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਤੇ ਈਨ ਵਿਚ ਰਹਿਨ ਲਈ ਕਈ ਕਸਮਾਂ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਛੱਡਨ ਤੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ "ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ* ਜੀ ਕਪੂਰ ਥਲੇ ਵਾਲੇ ਪਾਸ ਇਕ 'ਗਾਇਕ ਵੇਸ਼ਵਾ' ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਪੀਰ 'ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ' ਦੀ ਮੁਰੀਦਨੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ, ਸਃ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ (ਜੋ ਮਾਈ ਅੰਨਤੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ, ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਵਲੋਂ ਦੱਖਨੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਸੀ) ਨਾਲ ਗੰਢ ਤੁੱਪ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਪੀਰਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਠੀ ਪਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲੀਤਾ। ਇਕ ਖਾਸ ਦਿਨ ਨੀਅਤ ਕਰਕੇ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣਾ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ

* ਇਹ ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਰਾਜੇ ਫਤੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਬਾਗ ਸਿੰਘ ਪੋਤੇ ਸਨ।

ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਤੋਂ ਰੱਸਾ ਸੁਟਨ ਸਮੇਂ ਰੱਸਾ ਫੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਉਨਾ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਦਸੇ ਸਮੇਂ ਉਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਰਸੀ ਸੁਟ ਕੇ ਮੁਰੀਦਾ ਵਲੋਂ ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀ ਆਖ ਕੇ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ ਗਈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਬੰਦਾ ਜੋ ਜਾਗਦਾ ਸੀ ਝੱਟ ਅਪਨਾ ਨਾਮ ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਦਸ ਕੇ ਰਸਾ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਇਕ ਹੋਰ ਕੈਦੀ ਨੇ ਰਸੇ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਤੇ ਖਿਚਿਆ ਜਾਨ ਲਗਾ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਦੌੜ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ, ਤੇ ਆਖਿਆ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਧੌਖੇ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਤੇ ਅਸਲੀ ਸਯਦ ਅਸੀਂ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਉਦਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਕਰਾਰ ਉਤੇ ਦੂਰੋਂ ਚੋਕੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੋਰ ਜਾਨ ਕੇ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਮਾਰ ਦਿਤਾ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਦੁੜਾ ਕੇ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਦਾ ਪਤਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਖਨੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਫਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਮੁਰੀਦਾ ਵਲੋਂ ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਯਤਨ ਜਾਰੀ ਰਹੇ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਕੱਢਵਾ ਕੇ ਹੁਜਰੇ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾਏ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਐਸਾ ਨ ਕਰਨ ਦਿਤਾ। (ਨੋਟ-(ਵੇਖੋ ਸਫ਼ਾ ੩੮੯))

ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਜਸਵਾਲੀਏ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਮੁੱਠ ਭੇੜ

ਐਤਕੀ ਉਨੇ ਪੱਜ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀਨੇ ਬੜੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕੰਮ ਸਿਰੇ ਚੜਾਏ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਨਗਰ ਦੀ ਮਾਨੋਕਾਇਆ ਪਲਟ ਦਿਤੀ । ਸੁੰਦਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਮੰਦਰ, ਸਰਾਂਈ ਤਬੇਲੇ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਬਨਤਰ ਨੇ ਉਨੇ ਨੂੰ ਤਕੜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤੁਲੱਤਾ ਦੇ ਦਿਤੀ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨਾਂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਨ ਗਿਆ । ਤੇ ਦੂਰ ੨ ਦੇ

੩੮੮ ਦਾ ਨੋਟ—ਇਥੇ ਇਕ ਹੋਰ ਦਸਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਪਕੜੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਰਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ‘ਵਟੂ’ ਜਾਤੀ ਦੀ ਇਕ ‘ਗੋਸ਼ਾ’ ਨਾਮ ਔਰਤ ਵੀ ਪਕੜੀ ਗਈ ਸੀ । ਜਿਸਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਮਹਜਬੀ ਸਿੰਘ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਪੰਜ ਪੁਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਰਸਦ ਵੀ ਮੁਕਰਰ ਕਰ ਦਿਤੀ ਸੀ ਤੇ ਉਸਦੇ ਪਤਰ ਜਵਾਨ ਹੋਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਉਹ ਮੁਕਰਰ ਰਸਦ ਵੀ ‘ਸਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ‘ਕਲਰ’ ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ‘ਹੁਜ਼ਰੇ’ ਦੀ ਜਗੀਰ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੇ ਢਾਹੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਕੰਵਰ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੀ ਜਬਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ ਪਰ ਮਾਲ ਦੇ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿਚ ਉਹ ਜਮੀਨ ‘ਦਮਦਮਾ’ ਨਾਮ ਨਾਲ ਅਜ ਤੀਕ ਲਿਖੀ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਥੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ‘ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ’ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਕਾਇਮ ਸੀ ਜੋ ਪਿਛੋਂ ਗਿਰਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਜਮੀਨ ਉਸੇ ਨਾਮ ਤੇ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ । (ਇਹ ਸਾਖੀ ਮੈਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਕਲਰ ਨਿਵਾਸੀ ਜੀ ਨੇ ਸੁਨਾਈ ਸੀ ਜੋ ‘ਬਸੀਰਪੁਰ’ ਦੀ ਪੁਸ਼ਤੀਨੀ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਜਗੀਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੀਕ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ) ।

ਬਿਉਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆ ਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਦੇ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਸਜਾ ਲਈਆਂ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੱਖਾਂ ਦਾ ਬਿਉਪਾਰ ਵੱਧ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਪਾਰੀ ਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰ ਲੋਕ ਛੇਤੀ ਹੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋ ਗਏ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰੈਣਿਕ ਤੇ ਬਿਉਪਾਰ, (ਤਜਾਰਤ) ਦੇ ਇਨੀ ਛੇਤੀ ਵੱਧ ਜਾਨ ਦਾ ਅਸਰ ਨਾਲ ਦੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਣਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਤੋਂ 'ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ' ਜਸਵਾਲੀਏ ਦਾ ਜਿੱਗਰਾ ਥਾਂਇ ਨ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਧੇਰੇ ਕਸਰ ਇਸੇ ਨੂੰ ਲਗਣੀ ਸੀ । ਇਹ ਪਾਪ ਦੀ ਸੋਚਨ ਲਗਾ, ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋਵੇ ? ਹੁਣੇ ਹੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਢਾਹ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਉਜਾੜ ਦੇਈਏ, ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਜੇ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕੀ ਚਲੇ ਜਾਵਨ । ਤੇ ਮੁੜ ਇਥੇ ਨਾ ਆਉਨ । ਇਸ ਬੁਰੀ ਚਿਤਵਨੀ ਨਾਲ ਚੁਪ ਚਪੀਤੇ ਉਨੇ ਤੇ ਚੜਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਾ, ਤਾਂ ਕਚਿਆਂ ਦੀ ਕਚਿਆਈ ਉਤੇ ਆਪ ਮੁਸਕਰਾਏ ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਸਪੁਤਰ ਟਿੱਕਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਕਾਬਲੇ ਉਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਨਾਲ 'ਗੁਰੂ ਸਰ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਅਗਾ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕੀਤਾ । ਤੇ ਕਈ ਆਦਮੀ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੈਂਪ ਵਿਚ ਭਾਜੜ ਪਾ ਦਿਤੀ । ਅਜੇ ਉਹ ਸੰਭਲਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਸਨ ਕਿ ਦੂਜੇ ਹੱਲੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਰਚਾ ਸਰ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨੱਸਾ ਦਿਤਾ । ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੰਗੀ ਸਾਮਾਨ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਾਲੇ ਬਰਤਨ ਵੀ ਲੁੱਟ ਲੀਤੇ । ਅਤੇ ਜਿੱਤ ਦੇ ਨਗਾਰੇ ਵਜਾ ਕੇ ਉਨੇ ਆਨ ਵੜੇ । ਟਿੱਕਾ ਬਾਬਾ

ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਸ ਬਹਾਦਰੀ ਉਤੇ ਆਪ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੀ ਮੱਤ ਉਤੇ ਹਾਸੀ ਕੀਤੀ ।

ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿਤਾ

ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦੱਸ ਆਇ ਹਾਂ, ਜੋ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਚਿਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਕੁਝ ਚਿਰ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਖਤਨੀ ਨਾਲ ਇਹਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਦੀ ਤੇ ਖੱਟ ਪੱਟ ਲਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਇਹ ਵੀ ਸੁੱਧ ਆਤਮੇਂ ਅਤੇ ਸਬਰ ਸੰਤੋਖ ਵਿਚ ਰਹੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ । ਪਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਹਲਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗਾੜ ਹੋਇਆ, ਮੂੰਹੋਂ ਕੁਝ ਨ ਕਹਿੰਦੀ, ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਇਹਨਾਂ ਨਾਲ ਪੁੜਦੀ ਰਹਿੰਦੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਸਾਰੀ ਗਲ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂੰ ਸਨ, ਅਤੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦੀ ਫਿਰ ਬਣ ਸਕੇ । ਪਰ ਇਸ ਵਿਚ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਦੇਖੀ । ਤਾਂ ਅਨੰਤੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਆਖਿਆ—ਦੇਖੋ ਮਾਈ ਜੀ, ਅਸਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਥੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਾਈ ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ, ਤੇ ਲਿਆਂਦਾ । ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਬੀ ਤਨੋਂ ਮਨੋ ਹੋ ਕੇ ਇਸ ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਪਰ ਜਿਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਹੁਣ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦੀ ਤੇ ਤੇਰੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਅਣ ਬਣਿ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਕੁਝ ਵਧੀਕੀਆਂ ਤੇਰੀਆਂ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ‘ਹੁਜਰੇ ਦੇ ਪੀਰਾਂ’ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਵਿਚ ਵੀ ਤੇਰਾ ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਪੁਤਰ ਦਾ ਯਤਨ

ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਹੁਜਰੇ ਦੇ ਪੀਰ ਦੱਖਨੀ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਕੈਦ
ਸਨ ਤੇ ਇਹਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇਰੇ ਪੁਤਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥ ਅਸਾਂ
ਨੇ ਸੌਂਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਤਾਂ ਚਪੜਾਲ ਦਾ ਹਾਕਮ
ਆਲ੍ਹਾ ਸੀ ਤੇ ਫੇਰ ਦੱਖਨੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੋ ਜਾਂਦੀ
ਵੇਰੀ 'ਚਪੜਾਲ' ਥੀਂ ਚਾਰ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਵੀ ਸਾਡਾ ਲਾਲ
ਹੀ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਅੱਜ ਤੀਕ ਹਸਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ। ਪਰ
ਤੈਨੂੰ ਮਾਤਾ ਤੁਲ ਸਮਾਨ ਜਾਣਿਆਂ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਦੀ
ਰਖਦੇ ਰਹੇ। ਅਤੇ ਹੁਜਰੇ ਦੇ ਸਯਦਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਅਲੀ ਸ਼ਾਹ
ਆਦਿਕ ਦੇ ਨਾਲ ਜੇਹੜੀ ਗੰਢ ਤੁਪ ਉਸ ਨੇ ਕੀਤੀ ਰਖੀ।
ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੇ ਪੱਤੇ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੋ
ਦੇਵੇਂ ਗਲਾਂ ਸਾਨੂੰ ਅਯੋਗ ਭਾਸੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਥੀਂ ਵਖਰੇ
ਸੁਆਣੀ ਨਾਲ ਵੀ ਤੇਰੀ ਖੱਟ ਪੱਟ ਲਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਤ ਦੀ ਕੱਲ੍ਹਾ ੨ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦੀ। ਤਾਂ ਤੇ
ਜੋ ਨਿਭ ਆਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ ?
ਉਹ ਵੀ ਤੇਰੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਰੁਪਿਆ, ਜੇਵਰ, ਬਸਤੂ ਸਭ ਕੁਝ
ਅਪਨਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਅਪਨੇ ਪੁਤਰ ਪਾਸ ਹੀ ਚਲੇ ਜਾਓ ਤੇ
ਬਾਕੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਉਥੇ ਹੀ ਗੁਜ਼ਾਰੋ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮ ਸਾਰ
ਹੋਈ। ਸਭ ਕੁਝ ਅਪਨਾ ਸਮੇਟ ਕੇ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ
'ਦੱਖਨੀ' ਚਲੀ ਗਈ। ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਨੇ ਥੀਂ ਚੱਲ ਕੇ
ਦੁਆਬੇ ਵਿਚ 'ਨੂਰਪੁਰੇ' ਅਪਨੀ ਜਗੀਰ ਵਿੱਚ ਆਨ ਬ੍ਰਿਜੇ।

ਸੋਢੀ ਜਵਾਹਿਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼, ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਤੇ ਉਨੇ ਆਵਣਾ

ਸੋਢੀ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਜੋ 'ਸੋਢੀ ਸੂਰਜ ਮਲ'*
ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਸੋਢੀ 'ਸ਼ਾਮ ਚੰਦ' ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ
ਸਨ, ਤੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰੋਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਨੂਰਪੁਰੇ ਆਏ ਹੋਏ
ਸਲ । ਇਹ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਖਿੜਿਆ ਕਰਦੇ, ਪਰ
ਉਤੇ ਦੀ ਗਲ ਨ ਗਵਾਂਦੇ, ਤੇ ਜਾਹਰੀ ਮੇਲ ਰਖਦੇ । ਅਤੇ
ਮਿਲਨ ਸਮੇਂ ਪਿਆਰ ਜਤਾ ਕੇ ਮਿਲਦੇ । ਇਹ ਅਪਨੇ ਸਮੇਂ
ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਧਾਗੇ ਤਵੀਤ ਦੇਣ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ ਬਹੁਤ
ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਨ । ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਆਨਕੇ ਦਰਸ਼ਨ
ਕੀਤੇ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ
ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰਦਿਆਂ
ਹਸਦੇ ਮੁਖ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਸਬੰਧੀ ਗਲਾਂ
ਬਾਂਤਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਚਲਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ—ਸੋਢੀ ਜੀਉ !
ਤੁਸੀਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਅੰਸ ਹੋ ਤੇ ਵੱਡੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ
ਤੁਸਾਡਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਤੁਸਾਡੀ ਜਿੰਦਗੀ ਉੱਚੀ ਸੁੱਚੀ
ਤੇ ਨਾਮ ਰੰਗਣ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਨਿੰਦਾ
ਉਸਤਤ ਤੇ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੋਭਦੇ । ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ
ਇਹ ਸਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੰਵਾਰ ਸਕਦੇ । ਤਾਂ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ
ਸਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸਤਿ ਸੰਗ ਕੀਤਾ ਕਰੋ,

*'ਸੂਰਜ ਮਲ ਜੀ' ਗੁਰੂ ਹਰ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਹਿਬ
ਜਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਜਿਸਤੇ ਪਾਪ ਨਾਸ ਹੋਵਨ, ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ
ਹੋ ਸਕੇ ।

ਸਵਯਾ

ਗੁਰੂ ਬੰਸ ਪ੍ਰਸੰਸਨ ਜੋਗ ਐਹੈ,

1

ਤਹਿ ਬੀਚ ਭਯੋ ਭਵ ਪੁੰਨ ਪ੍ਰਭਾਉ ।
ਵਰ ਨਾਮ ਜਪੋ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਜਿਹ ਕੇ ਜਪਇ ਭਵ ਪਾਰ ਪਰਾਉ ।

2

ਦਰ ਪਾਪ ਸਭੀ ਹਰ ਜਾਪ ਕਰੈ,
ਦੁਖ ਖਾਪ ਪਰੇ ਨਹ ਬੰਧ ਕਦਾਉ ।

3

ਸਰ ਕਾਮ ਨਹੀ ਕਛੂ ਟਾਮਨ ਤੇ,
ਤਜ ਯਾ ਕ੍ਰਿਤ ਕੋ ਸਤਿ ਸੰਗ ਬਸਾਉ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ
ਸੋਢੀ ਜਵਾਹਿਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ਦੀ ਕਿਰਤ ਦਾ ਸਦਾ
ਲਈ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਪਾ ਕੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ
ਨੂੰ ਗਏ ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਤੀਜੇ ਸਾਹਿਬ
ਜਾਏ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਤਾਈਂ ਬੇਅੰਤ ਨਕਦੀ ਭੇਟਾ
ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਕੁੱਲ ਰੀਤੀ ਥੀਂ ਉਪ੍ਰੰਤ
੧੩ਵੇਂ ਦਿਨ ਘਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ 'ਬਿਕਰਮ
ਸਿੰਘ' ਰਖਿਆ ਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਨੂਰ ਪੁਰੇ ਨਿਵਾਸ ਰਖਕੇ ਮੁੜ
ਆਪ ਜੀ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਆਨ ਬ੍ਰਿਜੇ ।

੧-ਜਨਮ

੨-ਦਲੇ ਜਾਨ

੩-ਜਾਦੂ ਟੂਣੇ ।

“ਪਠਾਨ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਪੁਤਰ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾਂ”

‘ਪਾਕਪਟਨ’ (ਜ਼ਿਲਾ ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ) ਦੇ ਇਕ ਪਠਾਨ ਨੇ ਆਪਨੇ ਇਕ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਨ ਸਲਾਮ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੇ ਇਸਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਅਦਬ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਖਿਆ ‘ਖੁਦਾ ਚੇਤੇ ਆਵੀ’ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਆਇਆ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਪਠਾਨ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ—ਹੈ ‘ਪੀਰਾ ਦੇ ਪੀਰ ਸਾਂਈ’ ! ਮੈਂ ‘ਪਾਕਪਟਨ’ ਤੋਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਪਹਿਲੇ ਮੇਰੇ ਜਿਤਨੇ ਬਚੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਆਪ ਦੀ ਅਜਮਤ ਸੁਨੀ, ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਦੁਆ ਮੰਗੀ, ਕਿ ਹੁਣ ਦੀ ਵੇਰੀ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਜੀਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਨਿਆਜ ਦਿਆਂਗਾ। ਸੋ ਇਹ ਮੇਰਾ ਪਹਿਲਾ ਬੇਟਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਪ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਸਮਝ ਰਖੀ ਹੈ। ਤੇ ਅਪਨੇ ਕੀਤੇ ਕੌਲ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ। ਅਮਾਨਤ ਕਬੂਲ ਕਰੋ ਇਹ ਆਪ ਦੇ ਕੂਚੇ ਦਾ ਝਾੜੂ ਕਰੇਗਾ ਪਾਨੀ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਭਰੇਗਾ। ਯਾ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰੇਗਾ।

ਤਵ ਕੂਚੇ ਮੈ ਖਿਦਮਤ ਕਰੈ। ਸੂਨੀ ਫੇਰ ਮਸ਼ਕ ਕੋ ਭਰੈ
ਟੈਹਲ ਤੁਰੰਗਨ ਕੀ ਫੁਰਮਾਵੇ, ਸਭ ਕਰਹੈ ਪ੍ਰਭ ਜੀ ਸੁਖਦਾਵੇ।
ਪਟਣ ਧਾਂਮ, ਆਏ ਇਤਕਾਂਮਾਂ, ਰਹਿਮ ਕਰੋ ਤੁਮ ਰਹਿਮ
ਮੁਕਾਮਾਂ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਪਾਸ ਲੈ ਲਿਆ, ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਖਿਦਮਤ ਸੌਂਪ ਦਿਤੀ ।

ਇਸ ਬਚੇ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਪਿਛੋਂ ਪਠਾਨ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਬਚੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਨ । ਜੋ ਉਹ ਵੀ ਤਕੜੇ ਸਨ । ਹੁਣ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾ ਜਦੋਂ ਖਾਲੀ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਨਾਲ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਹੋਇਆ । ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੱਮ ਦਿਲਾਸੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਦਿਤਾ ਰਖਿਆ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਓਦਰ ਗਏ, ਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਉਨੇ ਆਇਆ । ਤਾਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਮਿਲ ਕੇ ਤਿਨੇ ਭਾਈ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ । ਪਠਾਨ ਨੇ ਵੀ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਮਸਤਕ ਚੁੰਮਿਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਵੀ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਆਵਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਸਿਆ । ਜਾਂਦੀ ਵੇਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਤੀਜਾ ਇਹਦਾ ਬੇਟਾ ਵੀ ਇਹਨੂੰ ਮੋੜ ਦਿਤਾ । ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਜਾ । ਜੋ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਨਾਲ ਭਰਾ ਦੁਖੀ ਨ ਹੋਵਨ । ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਜੇਹੜੀ ਕਮਾਈ ਕਰੇਗਾ, ਦਸਵੰਧ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਆ ਕਰਨਾ । ਇਹ ਉਸਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ । ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰੀ ਉਸਨੂੰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦਿਤਾ ।

ਅਪਨੇ ਘਰ ਸਬੰਧੀ—ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ

“ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ” ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿੱਥੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਖਾਨਾ ਸੀ, ਨੇੜੇ ਹੀ ਅਪਨੇ ਵਡੇ ਸਪੁਤਰ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਲਈ ਵੀ ਵਖਰੇ ਮਕਾਨ ਬਨਵਾਨੇ ਕੀਤੇ ਬਾਬਾ

ਜੀ ਦੌਰੇ ਤੇ ਕਿਤੇ ਗਏ ਸਨ ਤਾਂ ਪਿਛੋਂ ਛਤ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ
ਉਤੇ ਕਈ ਥਾਂਈ ਐਸੇ ਬੁਰਜ ਬਨਾ ਦਿਤੇ ਗਏ, ਜਿਹੜੇ ਇਕ
ਹੋਰ ਛੋਟੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੀ ਦਿਸਨ ਲਗੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ
ਤਾਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਇਹ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਖਰੇ “ਆਕੀ
ਖਾਨੇ”—ਵਾਂਗੂੰ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੇ ਸਨ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਛੋਟੇ ਭ੍ਰਾਵਾਂ
ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਧਰ ਵਡੇ ਸੁਤੇਲੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੇ ਰਿਹਿੰਦਿਆਂ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਦੀ ਕਿਧਰੇ ਅਣਿ ਬਣਿ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਜੰਗ ਛਿੜ
ਪਏਗੀ । ਤੇ ਲੋਕੀ ਕਹਿਣਗੇ—ਦੇਖੋ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਭਾਈ ੨
ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਲੜ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਬਚਨ ਭਨੇ ਯੇਹ ਕਾ ਬਿਧ ਕੀਨੋ,
ਯਾਕੀ ਖਾਨੇ ਜਿਵ ਰਚ ਲੀਨੋ ।
ਉਤ ਯੁਗ ਭ੍ਰਾਤਾ ਇਤ ਯੇਹ ਹੈ ਹੈ,
ਆਪਸ ਮੈ ਜਬ ਜੰਗ ਮਚੈ ਹੈ ।
ਕਹਾਂ ਲੋਗ ਕਹੈ ਹੈ ਤਬ ਬਾਣੀ,
ਸਤ੍ਰਨ ਜਿਉਂ ਲਰ ਹੈ ਰਿਸਮਾਨੀ ।

ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੁਰਜ ਅਪਦ੍ਰਵ ਦਾ ਕਾਰਨ ਦਿਸਦੇ
ਹਨ ਹੁਣੇ ਹੀ ਢਾਹ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਰੀਆਂ
ਇਟਾਂ ਇਹ ਉਨੇ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਰੁਲਨ
ਗੀਆਂ* ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨ ਦਿਤਾ

* ਦੇਖੋ—ਤਜਕਰਾ ਰੂਓਸਾਏ ਪੰਜਾਬ ਸਫਾ ੩੬੯ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—
“ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਕੇ ਜਮਾਨੇ ਮੇਂ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਨੇ ਭਤੀਜੇ
“ਅਤਰ ਸਿੰਘ” ਕੇ ਜੋ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਔਰ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਦੋਨੂੰ ਕਾ ਬਾਪ ਥਾ
ਲੜਾਈ ਮੇਂ ਮਾਹ ਡਾਲਾ ਔਰ ਜਾਇਦਾਦ ਕੇ ਬਹੁਤ ਵੜੇ ਹਿਸੇ ਪਰ ਕਬਜ਼ਾ
ਕਰ ਲਿਆ । ਬਾਕੀ ੩੬੯ ਸਫੇ ਉਤੇ ਦੇਖੋ--

ਤੇ ਬਣੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਠੀਕ ਨ ਜਾਂਣਿਆ । ਜਿਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਉਹੀ ਹੋਇਆ ।

**ਰਾਜੇ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਵਲੋਂ ਉਨੇ ਉਤੇ ਫੇਰ ਚੜ੍ਹਾਈ
ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਲੜੇ ਹੀ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਜਾਨਾ**

‘ਉਨੇ’ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਪੱਕੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੇ ਰਾਜੇ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਵਾਸਤੇ ਸਿਰ ਦਰਦ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਤੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਉਹ ਉਨੇ ਨੂੰ ਬ੍ਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਅਤ ਨਾਲ ਆਇਆ ਵੀ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਚੰਗੀ ਮਾਰ ਦੇ ਕੇ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤਾ ਦਿਤਾ ਸੀ ਜਿਸਤੇ ਉਹ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ।

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਦਲੇਰ ਜਥੇ ਨੂੰ ‘ਨੂਰੇ ਪੂਰੇ’ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਰਹਿਨ ਦਿਤੇ । ਕਿਸੇ ਸੂਹੀਏਂ ਨੇ ਇਹ ਸਮਾਂ ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸੁਝਾਇਆ । ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਹੱਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਅਰੰਭ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ੨੦੦੦੦) ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਨਜਰਾਨੇ ਦਾ

੩੯੭ ਦੀ ਬਾਕੀ ਨੋਟ--ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ ਮਾਰੇ ਗਏ-- ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਤਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ ਉਨਾ ਛਡ ਕੇ ਅਪਣੀ ਮਾਤਾ ਸਨੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਨੌਰੰਗਾ ਬਾਦ ਚਲੇ ਆਏ, ਅਤੇ ਕਿਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਉਨੇ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ--ਇਹ ਥੋੜਾ ਹਾਲ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ--‘ਕੁਝ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ’ ਦੇ ਸਿਰ ਲੇਖ ਹੇਠਾਂ ਦਸਿਆ ਜਾਏਗਾ--‘ਦਾਸ ਲੇਖਕ’

ਰੁਪਿਆ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜ ਕੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਲਿਖ ਭੇਜੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਗਵਾਢੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀ ਖੱਟ ਪੱਟ ਲਗੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਲਗੀ ਰਹੇਗੀ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਘਰੇਗੀ ਤੇ ਪੜੋਸੀਆਂ ਦੇ ਝੰਡੇਲੇ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਦਖਲ ਨ ਦੇਣਾ। ਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਲੀਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ ਜੇ ਤੁਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਆਪੋ ਵਿਚ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਐਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਦਵਾਰੇ ਕਿਹਾ —

“ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਐਸਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਜੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪੱਖ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਇਹਨਾਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਮੇਰੇ ਥੀਂ ਬਿਨਾ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੂਰੇ ਸੂਰੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਰਜਵਾੜੇ ਮਿਲ ਕੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਘਰ ਆਈ ਮਾਇਆ ਕਿਉਂ ਮੋੜ ਦੇਵਾਂ ?

ਸੇ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੋਇਆ—ਸੰਸਾਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਝਗੜੇ ਵਿਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੈਹ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ। ‘ਸੁਆਂਇ ਨਦੀ’ ਦੇ ਪਾਸ ਪੁਜ ਕੇ ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੋਰਚੇ ਗੱਢ ਦਿਤੇ। ਪਰ ਇਹ ਅਜੇ ਹਲੇ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਗਈ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ੋਕ ਮਈ ਪਿਛੋਂ ਆਈ ਖਬਰ ਸੁਨਕੇ ਇਸਨੇ ਲੜਾਈ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕਰਯਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸੁਨਦਿਆਂ ਹੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ

ਭਦ੍ਰੇ ਕਰਵਾਇਆ ਤੇ ਦਾਹੜੀ ਮੁੱਛਾਂ ਮੁੰਡਵਾ ਕੇ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਿਆ ।

ਸੰਤ 'ਭਾਈਆ ਰਾਮ' ਜੀ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼

ਇਕ ਸੰਤ 'ਭਾਈਆ ਰਾਮ' ਜੀ 'ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ' ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬੜੇ ਸਰਧਾਲੂ ਤੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੋ ਤਿਨ ਵੇਰੀ ਉਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇਕ ਤੰਗ ਗਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅਗੇ ਸ਼ੇਰ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਡਿਠਾ ਇਹ ਡਰ ਕੇ ਸੌਚੀ ਪੈ ਗਏ । ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ । ਸ਼ੇਰ ਜਾਗ ਕੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਨ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉੜਕ ਨੂੰ ਹਾਕ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਮੈਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਯਾ ਰਸਤਾ ਛੱਡ ਦਿਹ, ਤੇ ਯਾ ਮੈਨੂੰ ਖਾ ਲੈ । ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਮੁਕਾਉਣ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਭੇਟਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜ ਸਕੇਗੀ । ਇਹ ਸੁਨ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਰਾਹ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਬੇ ਖਟਕੇ ਉਨੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਹਜ਼ੂਰ ਅਗੇ ਆਨ ਸੁਨਾਈ ਤੇ ਆਖਿਆ, ਆਪ ਧੱਨ ਹੋ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਮਾਸ ਖੋਰੇ ਸ਼ੇਰ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਸੁਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਭਾਈ ਜੀਉ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਅਪਨੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਅਪਨਾਂ ਆਤਮ ਰੂਪ ਅਪਨੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੇਖੋ । ਤਾਂ ਕਦੀ ਤੁਸਾਡੇ ਥੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ । ਸ੍ਰੀਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਅਜ ਹੈ ਕਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਸ ਲਈ ਝੂਠਾ ਹੈ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੋਹ ਨ ਰਖੋ । ਤੇ ਆਤਮ
ਜੋਤ ਸੁਧ ਤੇ ਸੱਤ ਹੈ । ਜੈਸੇ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰ ਅਗਨ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ । ਪਰ ਯਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਐਸੇ ਹੀ ਆਤਮ
ਜੋਤ ਵੀ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦੀ ਤੇ
ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ—

ਦੂਜਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ-ਜੈਸੇ ਸੁਤਿਆਂ ਪਇਆਂ ਸ਼ੀਰ ਦੀ
ਸੱਧ ਬੱਧ ਭੁਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਪਨ ਨੂੰ ਦੇਖਨ ਵਾਲਾ ਵੱਖ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ੀਰ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ
ਭੁਲਾ ਕੇ ਸੁਪਨੇ ਸਮਾਨ ਸਭ ਕੁਝ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਰਬ ਆਤਮ
ਨੂੰ ਸਾਖੀ ਸਤਿ ਚੇਤਨ ਜੋ ਜਾਨਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ
ਦੁਖਾਂਦਾ—ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ
ਭਾਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ।

“ਉਨੇ” ਪ੍ਰਥਾਂਇ ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ

ਸਰਦਾਰ ਦੁਨਾਂ ਸਿੰਘ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਪਾਸ ਮੁਖੀ ਦਰਬਾਰੀ ਸਨ । ਕਿਸੇ ਗਲੇਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ
ਵਿਗੜ ਜਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ
ਉਨੇ ਚਲੇ ਆਏ, ਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲਾ ੧ ਪਲੰਗ
ਕੁਝ ਮੱਝਾਂ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ । ਬਾਬਾ
ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਦਿਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ
ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵਸਨ ਲਈ ਮਕਾਨ ਵੀ ਬਨਵਾ ਦਿਤਾ ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਲੇ ਪਾਸੇ ਇਕ
ਦਿਨ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਸ਼ ਹੋਈ । ਖੱਡ ਦਾ ਪਾਨੀ
ਬਹੁਤ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਕਾਨ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲੋਂ ਖੈਰ

ਕੇ ਕੰਧ ਢਾਹ ਦਿਤੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਅਗੇ ਸਾਰੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਢੇਹ ਪੈਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਦਸਿਆ। ਤਾਂ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਖੱਡ ਵਿਚਾਰੀ ਤਾਂ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਡੇਗ ਸਕੇਗੀ-ਪਰ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹ ਆਉਨ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਮਕਾਨ ਡਿਗ ਪੈਨਗੇ, (ਭਾਵ-ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਆਉਨਗੇ) ਨੋਟ-ਆਪ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੋਇ। ਖੱਡ ਦਾ ਪਾਨੀ ਤਾਂ ਉਤਰ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਨੇ ਮਦੇ ਸਨ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਉਨੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਮਕਾਨ ਢਾਹ ਦਿਤੇ ਸਨ ਜਿਸਦਾ ਮਲਬਾ ਹੀ ੩੦੦੦੦) ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵਿਕਿਆ ਸੀ।

ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋਣਾ

ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ 'ਗਗੋ ਬੁਆ' (ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਦੇ ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਇਕ ਸਿਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸਦੇ ਘਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁਤਰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਤਾਂ ਨਾਮ 'ਬੀਰ ਸਿੰਘ' ਰਖਿਆ। ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫੱਲ, ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਨਮ ਤੋਂ ਹੀ ਹੋਨਹਾਰ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਉ ਦਿਸਦੇ ਸਨ। ਬਾਲ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਹੀ ਬੋਲੀ ਅੱਤ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਨੇਮ ਨਾਲ ਧਰਮਸਾਲੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਜੱਲ ਪਾਣੀ ਪੱਖੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਨਿੱਕੇ ੨ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ, ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸੁਭਾਉ ਸੀ। ਸਨੇ ੨ ਸਰੀਰ ਤਕੜਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸਰਦਾਰ

ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ' ਅਟਾਰੀ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋ ਗਏ ।

ਕੁਝ ਸਮਾ ਬੀਤਿਆ ਤਾਂ ਸ: ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਨੀ ਫੌਜ ਸਮੇਤ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਗਏ । ਇਕ ਥਾਂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ । ਰਾਤ ਬੀਤੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ, ਤਾਂ ਇਕ ਪਹਾੜੀਏ ਨੇ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ—ਹੇ ਖਾਲਸਾ ਜੀ ! ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ । ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਸਿਖ ਹੋ, ਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਰਾਖੇ ਹੋ ਇਸ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤੁਰਕਾਂ ਦਾ ਚੋਰ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਗੁਰੂਆਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਫੜ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਵੇਲਾ ਹੈ ? ਜੇ ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਕਰੋ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਮੂਹ ਖਾਲਸੇ ਸਮੇਤ ਜੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਉਧਰ ਧਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਤੇ ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਗੂੰ ਕੜਕਦੇ ਜਾ ਪਏ ਕੁਝ ਮਾਰੇ ਕੁਝ ਨਸਾਏ ਤੇ ਗੁਰੂਆ ਛੁਡਾ ਲਈਆਂ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ੨ ਦੀਆਂ ਹੈਸਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀਆਂ । ਇਸ ਹੱਲੇ ਵਿਚ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੱਸੀ ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਪਹਾੜ ਦਾ ਸਫਰ ਕੱਟ ਕੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਅਟਾਰੀ ਵਲ ਮੁੜੇ ਅਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਛੁਟੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਿਆਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਧੂ ਸਨ । ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਫਤੇ ਬੁਲਾਈ ਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਪਤਾ ਪੁਛਣ ਤੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਦਸਿਆ, ਕਿ ਇਹ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ

‘ਕੁਰੀ’ (ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ) ਵਾਲੇ ਹਨ) ਜੋ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਉਨੇ ਥੀਂ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਅਪਨੇ ਅਸਥਾਨ ‘ਕੁਰੀ’ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦੋਬਾਰਾ ‘ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ’ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਸੰਤ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ— ‘ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨਾਮ ਚਿੱਤ ਆਵੇ ।’ ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਅਪਨੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਪੈ ਗਏ ਅਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਪਨੇ ਘਰ ਵਲ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ‘ਕੁਰੀ’ ਜਾਣਾ

ਕਬੀਰ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਭੁਯੰਗਮ ਮਨ ਵਸੈ ਮੰਤ ਨਾ ਮਾਨੈ ਕੋਇ
ਰਾਮ ਵਿਯੋਗੀ ਨਾ ਜੀਐ ਜੀਐ ਤਾਂ ਬਉਰਾ ਹੋਇ ॥

ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਦੇ ਦੀਦਾਰ, ਅਤੇ ‘ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾਂ’ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਦੇ ਵਾਰ ਨੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ । ਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਵਲੋਂ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ।

“ਸੁਨਿ ਮੀਤਾ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੰਤਾ,
ਸਾਧ ਜਨਾਂ ਕੀ ਅਚਰਜ ਕੱਥਾ”

ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਇਕ ਸੋਮਾਂ ਫੁੱਟ ਨਿਕਲਿਆ
ਜਿਸ ਦੇ ਵੇਗ ਅਗੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਟਿਕਨਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ

ਸ੍ਰੀਰ ਸਮੇਤ ਵਹਿ ਤੁਰੇ । ਨਦੀਆਂ, ਨਾਲੇ, ਥੱਲ, ਪਹਾੜ,
ਮਾਝਾ ਤੇ ਬਾਰ ਦੇ ਸ਼ਹਰ ਬਜ਼ਾਰ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੇ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿਚ ਆਨ ਕਦਮ ਰਖਿਆ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਵਾਲੀ
'ਕੁਰੀ' ਪੱਜ ਕੇ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀਂ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ
ਪਹਿਲੇ ਲੰਮੇ ਪੈਕੇ ਡੰਡਉਤ ਕੀਤੀ । ਫੇਰ ਸਨਮੁਖ ਖਲੋ ਗਏ,
ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ।

‘ਕਥਿਤ’— ਜਹਾਂ ਅਸਥਾਨ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਸੁ ਮਹਾਨ ਥੋਰ,
ਸਰਬ ਅਨੰਦ ਖਾਨ ਕੀਨੇ ਦਰਸਾਰ ਕੇ ।
ਕੀਨੀ ਅਸ਼ਟਾਂਗ ਸੋ ਡੰਡਉਤ ਬਾਰ ਬਾਰ,
ਨੈਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਾਰ, ਨਹਿ ਪਰਤ ਸੁਮਾਰਕੇ ।
ਦੁੰਢ ਕਰ, ਜੋਰ ਕਰ, ਥਿੱਤ ਅੱਗੂ ਸੁਭ ਠੋਰ,
ਦੇਖ ਸੰਤ ਸਿਰਮੌਰ, ਭੇਟ ਧਰੀ ਚਹੈ ਸਾਰ ਕੇ ।
ਦੇਖ ਰਿਦ ਪ੍ਰੀਤ ਸੰਤ ਰੀਝਤ ਅਤੀਤ,
ਜਗ ਚਾਂਮ, ਨ ਚਹਿਤ ਪਿਖੇ ਸਾਚੇ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ ਕੇ ।

ਗੌਂਡ ਮਹਲਾ ੫

ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ,
ਸੰਤਨ ਕੈ ਸੰਗ ਰਾਮ ਗੁਣ ਗਾਉਂ ।
ਸੰਤ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਕਿੱਲ ਵਿਖ ਮਭ ਗਏ ।
ਸੰਤ ਸਰਿਣ ਵਡ ਭਾਗੀ ਪਏ ।

ਵਡ ਭਾਗੀ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ
ਸੰਤ ਸਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਨੌ ਨਿੱਧੀ ਪਾਈ ਜਾਣੀ ।
ਨੇਤਰ ਭਰ ਕੇ ਦੀਦਾਰ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਰਾਹ ਦੀ ਬਕਾਵਟ ਅਤੇ
ਭਟਕਨਾਂ ਮਿੱਟ ਗਈ ਤੇ ਇਉਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ।

ਹਉ ਆਇਆ ਦੂਰਹੁ ਚਲਿ ਕੈ,
 ਮੈ ਤੱਕੀ ਤਉ ਸਰਣਾਇ ਜੀਉ ।
 ਮੈ ਆਸਾ ਰਖੀ ਚਿਤਿ ਮਹਿ,
 ਮੇਰਾ ਸਭੇ ਦੁੱਖ ਗਵਾਇ ਜੀਉ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਨੀ ਦੀਰਘ
 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਇਸ ਜਗਿਆਸੂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਜਗਤ, ਅਤੇ
 ਸਰੀਰਕ ਚੰਮ ਦੇ ਮੋਹ ਥੀਂ ਉਚੇਰੇ ਡਿੱਠਾ । ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਪਵਿਤ੍ਰ
 ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾਇਆ । ਸਰੀਰਕ
 ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤ ਪੁਛਣ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
 ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਲੈਹਰ ਉਠਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਤੀਰਥ
 ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਮਾਂਦੇ
 ਤਾਂ ਕੁਝ ਪਾਂਦੇ ਹਨ । ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਕੀ ਧਰਿਆ
 ਪਿਆ ਹੈ ਜੋ ਆਇਆਂ ਹੈਂ ?

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ।
 ਮਹਾਰਾਜ--ਐਸਾ ਨਾ ਆਖੋ ! “**ਭੂਖੇ ਮਾਂਗਤ ਲਾਜ ਨਾ**
ਆਵੈ” ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਥੇ ਦਾਤਾ ਵਸਦਾ ਹੋਵੇ, ਭੁਖਾ ਉਥੇ ਹੀ
 ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੀਬੀ ਤੇ ਸਰਧਾ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ ਸੰਤ
 ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ
 ਮੁਖੋਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ—

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਅਪਨਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣਿ,
 ਮਨ ਹਰ ਜੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਦਾ ਸਦਾ ਰੰਗ ਮਾਣਿ ।

ਤਬਾ—

ਬੋਲਹੁ ਸਾਚੁ ਪਛਾਣਹੁ ਅੰਦਰਿ,
 ਦੂਰਿ ਨਾਹੀ ਦੇਖੋਹ ਕਰਿਨੰਦਰ ।
 ਬਿਘਨ ਨਾਹੀ ਗੁਰਮੁਖ ਤਰੁ ਤਾਰੀ,
 ਇਉਂ ਭਵਜਲ ਪਾਰਿ ਲੰਘਾਈ ਹੇ ।
 ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਨਾਮੁ ਨਿਵਾਸੀ,
 ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਹੈ ਅਬਿਨਾਸੀ ।
 ਨ ਜੀਉ ਮਰੈ ਨ ਮਾਰਿਆ ਜਾਈ,
 ਕਰ ਦੇਖੈ ਸਬਦਿ ਰਜਾਈ ਹੇ ।
 ਉਹ ਨਿਰਮਲੁ ਹੈ ਨਾਹੀ ਅੰਧਿਆਰਾ,
 ਉਹ ਆਪੇ ਤਖਿਤ ਬਹੈ ਸਚਿਆਰਾ ।
 ਸਾਕਤ ਕੂੜੇ ਬੰਧਿ ਭਵਾਈਅਹਿ,
 ਮਰ ਜਨਮਹਿ ਆਈ ਜਾਈ ਹੇ ।
 ਗੁਰ ਕੇ ਸੇਵਕ ਸਤਿਗੁਰ ਪਿਆਰੇ,
 ਉਇ ਬੈਸਹਿ ਤਖਤਿ ਸੁ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰੇ ।
 ਤੋਤੁ ਲਹਿਹ ਅੰਤਰ ਗਤਿ ਜਾਣਿਹ,
 ਸਤ ਸੰਗਤ ਸਾਚੁ ਵਡਾਈ ਹੇ ।
 ਆਪਿ ਤਰੈ ਜਨੁ ਪਿਤਰਾਂ ਤਾਰੇ,
 ਸੰਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਸੁ ਪਾਰ ਉਤਾਰੇ ।
 ਨਾਨਕੁ ਤਿਸ ਕਾ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ,
 ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖ ਹਰ ਲਿਵ ਲਾਈ ਹੇ ।

(ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧)

ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਿਦਿਆਂ
 ਹੀ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਲਿਵ ਲਗ ਗਈ ਪੂਰਬ ਜਨਮ

ਦੀ ਕਮਾਈ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਨਿਰਮਲ ਤਾਈ ਅਗੇ ਹੀ ਹੈ ਸੀ ।
ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਦੀਵਾ ਪਲੇ ਪੱਲੀ ਵਿਚ ਜੋਗ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਅਵਸਥਾ
ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋ ਗਈ ।

ਗਿਆਨ ਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੇ ਬਿਨਾਸੁ
ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੰਤ ਭੇਟਿਆ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਪ੍ਰਗਾਸੁ
(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨੇਮੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ
ਪੜ੍ਹਿਆ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਕਿ, “ਜੇ ਕੋਈ ਬਚਨ ਕਮਾਵੇ
ਸੰਤਨ ਕਾ ਸੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਤਰੀਐ ਤਾਂ ਭਾਗ ਜਾਗੇ, ਸੰਤ ਭਾਗ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ‘ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ’ ਮਨ ਵਿਚ ਵੱਸ ਗਿਆ ।
ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ
ਸਭ ਕੁਝ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ।

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਦਿਨ ੨ ਚੜ੍ਹਦੀ ਦੇਖ
ਕੇ ਭਾਈ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ । ਹੋਵਨ ਵੀ ਕਿਉਂ
ਨ ? ਜਿਵੇਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਹੋਨਹਾਰ ਸਿਆਣਾ ਜਾਣਕੇ
ਉਸਤਾਦ (ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਦਵਾਨ ਬਨਾਨ
ਲਈ ਆਪਣੇ ਥੀਂ ਵੱਡੇ ਆਲਿਮ (ਗਿਆਨਵਾਨ) ਪਾਸ ਭੇਜਦੇ
ਹਨ, ਕਿ ਹੋਨਹਾਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇ
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਚਰਨ ਸੇਵਕ ਭਾਈ ਬੀਰ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ੨ ਕੇ ਨਿਤ ਨਵੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੇ ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਥੀ ਜਾਣੂੰ ਕਰਾ ਕੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਧਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲ ਵਧਾਉਣੀ
ਅਰੰਭ ਦਿਤੀ । ਤੇ ਉਠਦੇ ਬੈਠਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵੀ ਉਛਾਲੇ ਲੈਨ ਲਗਾ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਨੇ ਜਾਣਾ

ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਧ ਗਈ । ਤੇ ਹੌਲਾ ਮਹੱਲਾ ਜਦੋਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ, ਜਾਣਿਆਂ ਤਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਕੇ ਟੁਰ ਪਏ । ਜੋ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਪੰਧ ਪੈਦਲ ਚਲਕੇ ਸਨੇ ੨ ਫਟਦੇ ਹੋਏ ਉਨੇ ਪੁੱਜੇ । ਤੇ ਹੌਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਰਾਜਸੀ ਠਾਠ ਬਾਠ, ਸ਼ਾਹੀ ਦਰਬਾਰ ਵਾਂਗੂ ਸੂਰ ਬੀਰਾਂ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸਜੀ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਵਿਚਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ । ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਵੇਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਕਰ ਚਾਂਪ ਚੌਗਨ ਧਾਰ ਕੈ,
ਕੱਟ ਤੇਗ ਤਰਕਸ ਧਾਰ ਕੈ । ੧ ਧਨਸ
ਬਰ ਅਤਰ ਔਰ ਗੁਲਾਬ ਕੋ,
ਪਿਚਕਾਰ ਰੰਗ ਸੁਹਾਬ ਕੋ ।
ਕਰ ਖੇਲ ਹੋਲ ਸੁਹਾਵਣੀ,
ਸੱਭ ਸਿਖ ਸੰਤਨ ਭਾਵਨੀ ।
ਇਕ ਔਰ ਖਾਸ ਅਮੀਰ ਹੈਂ,
ਇਕ ਤਰਫ ਸ਼ਰਫ ਫਕੀਰ ਹੈਂ ।
ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਹੂੰ,
ਇਕ ਦਿਸ਼ਾ ਚਾਕਰ ਜੰਤ ਹੂੰ ।

ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨਹ ਅੰਤ ਹੂੰ,
 ਕਰ ਦਰਸ ਜਗਤ ਬੇਅੰਤ ਹੂੰ ।
 ਜੈ ਜਯਤ ਸੱਭ ਹੀ ਬੋਲ ਹੈਂ—
 ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਸਿਖ ਕਲੋਲ ਹੈਂ ।*

(ਉਪਾਰਧੇ ੪੪×੧੦)

ਇਸ ਤਰਾਂ ਅਨੰਦ ਮੰਗਲਾਚਾਰ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਖੇਡਦੇ ਦੇਖਿਆ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਿੱਤ ਖਿੜ ਗਿਆ। ਭੇਟਾ ਧਰ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਭਾਂਵੇਂ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪੈਹਲੀ ਵੇਰੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਪਾਰਖੂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਹੀਰੇ ਨੂੰ 'ਉਚੀ ਨਦਰ ਸਰਾਫੀ' ਨਾਲ ਪੱਰਖ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਆਦਰ ਦੇ ਕੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾਇਆ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਬਾਗ ਸਿੰਘ ਤੇ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮਰਤਸਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕੀਰਤਨੀਏ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੱਭ ਤੋਂ ਉਤਮ ਭੇਟਾ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਸੁਨਾਵੇ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰੇ, ਤਾਂ ਬਚਨ ਮੰਨ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਮਨੋਹਰ ਤੇ ਰਸੀਲੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਾਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੱਦ ੨ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੋਲੇ ਮਹਲੇ ਸਮੇਂ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਾਂਦੇ ਰਹੇ।

*ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਖੇਡਦੇ ਸਨ ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਇਥੋਂ ਹੋਕੇ ਏਕਮ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸੰਗਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਪੁਜਦੀਆਂ ਹਨ।

ਜੋਗੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਪੁਰੀ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਇਕ 'ਜੋਗੀ' ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਫੜੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਅਪਣਾ ਥਾਂ ਠਕਾਨਾਂ ਦਸ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਗੁਫਾ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਨੇ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਕੁਝ ਕੁ ਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਉਹਦੇ ਆਸਨ ਉਤੇ ਪਹਾੜ ਵਿਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਤਾਂ ਜੋਗੀ ਨੇ ਗੁਫਾ ਅੰਦਰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਵਿਚ ਵੀ ਜੋਗੀ ਸੀ, ਤੇ ਤਪਸਿਆ ਕੀਤੀ। ਮੇਰੇ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਜੱਗ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਹੀ ਤੇ ਪ੍ਰਾਨ ਅੰਤ ਹੋ ਗਏ। ਹੁਣ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਕਲਪ ਫਿਰ ਹੋ ਆਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਹੈ, ਕਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛਕਨਾਂ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਮੁੱਢ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਾਣ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਬ੍ਰਿਛ ਸਾਰੇ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਪੁਜਦੀ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ ਆਪ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਛੱਕਨ ਨਾਲ ਸਰਬਤ ਨੇ ਛੱਕ ਲਿਆ—ਜਾਣਾਗਾ। ਇਉਂ ਆਖ ਕੇ ਜੋਗੀ ਨੇ ਪਤਲਾਂ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਰੱਖ ਕੇ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਛਕ ਲੈਣ ਮਗਰੋਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਾਨ ਹਵਾ ਹੋ ਗਏ। ਅਤੇ ਇਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜਿਹਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਛੋਹਦਾ ਹੋਇਆ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦਾ—ਨਾਲ ਦਿਆਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ। ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਵਾਹ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿਨ ਲਗ ਪਹਿ।

ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਸਿੰਘ

ਜੀ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਜਵਾਨੀ ਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਚਰਚਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਉਤੇ ਚਲਦੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ । ਦੁਆਬੇ ਵਿੱਚ ‘ਆਉੜ’ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਦੇ ਇਕ “ਹਰ ਬਖਸ਼ ਰਾਏ” ਅਣਿਦ ਖਤਰੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਕੰਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਤੇ ਦਾ ਸਗਨ ਅਪਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੋਹਦਰੀ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਤੇ ਸਗਨ ਵਿਚ ਘੋੜੇ, ਬਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਨਕਦੀ ਆਦਿਕ ਭੇਜੇ, ਜੋ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਲਗਦੇ ਵਸਾਖ ਵਿਚ ਬੜੀ ਧੁੰਮ ਧਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤੀ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਮੁਖੀ ਸਰਦਾਰ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੈਸੀਆਂ ਉੱਤਮ ਹਸਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ, ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਤੇ ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹੀਏ ਸੰਤ ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਨਿਰਮਲੇ, ਨਿਹੰਗ, ਮੁਖੀਏ ਸੰਪ੍ਰਦਾਵਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸੰਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ । ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਜੇਵਰ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਇਸ ਵੇਰੀ ੨ ਲਖ ਦੀ ਨਕਦੀ ਤੰਬੋਲ ਦੀ ਰਕਮ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਈ ।

ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸੋ

ਸ਼ਾਦੀ ਦੀ ਨਿਰ ਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਸਜੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਮੁਖੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਅੱਜ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰ ਸੁਨਣ ਦਾ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਚਾਉ ਹੈ । ਐਸਾ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਦੱਸੋ ? ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮਾ ਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਥੀਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਸਕੀਏ ਤਾਂ ਉਤਰ ਵਿਚ ਬਾਬਾ

ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘ ਕਰਦੇ ਆਖਿਆ—
ਆਪ ਧੰਨ ਹੋ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤਾਂਈਂ ਉਤਮ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰ ਸੁਨਣ
ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਹੈ । ਸੋ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਰਵਨ ਕਰੋ ।

ਪਰਮੇਸ਼ਵਰ ਦੇ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਚਲੇ ਹੋਏ ਪੁਰਸ਼ ਦਸਿਆ
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਮਨੁਸ਼ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਕਰਦਾ ਜਦੋਂ ਸਤਵੀਂ
ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਪੁਜਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ
ਠੀਕ ਹੈ, ਪਰ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਤ ਕਰਕੇ ਉਸ ‘ਭੂਮਕਾ’
(ਦਰਜੇ) ਵਿੱਚ ਅਪੜਨਾਂ ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ । ਤਾਂਹੀਉ ਗੁਰ ਦੇਵ ਨੇ
ਇਹ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ।

‘ਕਾਲ ਨਾਹੀਂ, ਜੇਗੁ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਸਤ ਕਾ ਢੱਬ’
ਅਤੇ ਸੁਖੈਨ ਮਾਰਗ ‘ਗੁਰਮੁਖ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ’ ਚਲਾ ਕੇ—‘ਸਤਿ
ਨਾਮ’ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ । ਜਿਸਦੇ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ
ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸੱਤ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਅਪੜਨ ਲਈ
‘ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ’ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਕਮਾਉਨੀ
ਸਿਖਾਈ ਹੈ, ਯੱਥਾ

੧. ਹਉਂ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
ਗੁਰ ਮਤਿ ਰਿਦੇ ਗ੍ਰੀਬੀ ਆਵੈ ।
੨. ਹਉਂ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
ਪਰ ਨਾਰੀ ਦੇ ਨੇੜ ਨ ਜਾਵੈ ।
੩. ਹਉਂ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
ਪਰ ਦਰਬੇ ਨੂੰ ਹੋਥ ਨ ਲਾਵੈ ।
੪. ਹਉਂ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣ ਆਪ ਹਟਾਵੈ ।

੫. ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਉਪਦੇਸ ਕਮਾਵੈ ।
੬. ਹਉ ਤਿਸ ਘੋਲ ਘੁਮਾਇਆ,
ਥੋੜਾ ਸਵੈ ਥੋੜਾ ਹੀ ਖਾਵੈ ।
੭. ਗੁਰਮੁਖ ਸੋਈ ਸਹਿਜ ਸਮਾਵੈ ।

ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਸਹਿਜ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜੋਤ ਵਿਚ ਜੋਤ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਇਕ-ਮਿਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਸੁਨ ਕੇ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ।

ਭਾਈ ‘ਵਸਤੀ ਰਾਮ’ ਨੂੰ ‘ਸ੍ਰੀ ਜੱਪ ਸਾਹਿਬ’ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸ਼ਲੋਕ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਨਾਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ

ਇਕ ਵੇਰਾਂ ‘ਸ਼ਾਹ ਪੁਰੇ’ ਦੇ ‘ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਜੀ’ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਤ ਰੋਚੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਸਾਂਈ ਦਿਤਾ ਆਦਿਕ ਜੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਸਨ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਉਨੇ ਆਏ ਤੇ ਭੇਟਾ ਦੇ ਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ* ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਸੁਖ ਸ਼ਾਂਤ ਪੁਛੀ ! ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਉਧਾਰ ਲਈ

* ਇਹ ਉਹੀ ਭਾਈ ਵਸਤੀ ਰਾਮ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਲੇ “ਸ਼ਾਹਦਰੇ” (ਲਾਹੌਰ) ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ ।

“ਸ੍ਰੀ ਜੱਪ ਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ‘ਤਾਰਕ ਮੰਤਰ’ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿਚ ‘ਪਉਣ’ ਨੂੰ ‘ਗੁਰੂ’ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ‘ਪਿਤਾ’, ਧਰਤੀ, ਨੂੰ ‘ਮਾਤਾ’ ਅਤੇ ਦਿਵਸ ਰਾਤ ਨੂੰ ‘ਦਾਈ ਦਾਇਆ’ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ? ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਬੋਧ ਕਰਾਉ ।

ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

੧. ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅਖੀਆਂ, ਕੰਨ, ਨੱਕ, ਮੂੰਹ ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਗੁਦਾ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅੰਗ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਕ ਔਧ, ਅਥਵਾ ਸਾਰੇ ਹੀ ਨ ਹੋਵਨ, ਤਾਂ ਵੀ ਲੋਥ ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਜੀਂਦੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ‘ਪਉਣ’ (ਸ੍ਵਾਸ) ਜਦੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਰਦਾ ਲੋਥ ਹੈ । ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਉਣ ਨੂੰ ‘ਵੱਡੀ’ ਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤੂ ‘ਗੁਰੂ’ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਯੱਥਾ ਗੁਰ ਵਾਕ ਹੈ ।

ਸਾਚੇ ਤੇ ਪਵਣਾਂ ਭਇਆ, ਪਵਣੈ ਤੇ ਜੱਲ ਹੋਇ ।

ਜੱਲ ਤੇ ਤ੍ਰੈ ਭਵਨ ਸਾਜਿਆ, ਘੱਟ ਘੱਟ ਜੋਤ ਸਮੋਇ ।

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਾਲਾ ੧)

੨. ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਐਸ਼ਧੀਆ, ਫਲ, ਫੁਲ, ਘਾਸ, ਪੱਤੇ, ਅਤੇ ਖੇਤੀਆਂ ਆਦਿਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਜੀਅ, ਜੰਤ, ਵਿਚ ਵੀਰਯ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਹੈ । ਸੋ ਇਹ ਉਤਪਤੀ ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਹੈ । ਜਿਸ ਲਈ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਰਜ ਰਖਦਾ ਹੈ ।

੩. ਮਾਤਾ ਅਪਨੇ ਬਚੇ ਦਾ ਮਲ ਮੂਤ ਸੰਭਾਲਦੀ, ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਰਖਦੀ ਤੇ ਪਾਲਦੀ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਧਰਤੀ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਲ ਮੂਤ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਉਤੇ ਲੈਂਦੀ ਤੇ ਫੱਲ ਫੁਲ ਅੰਨ ਆਦਿਕ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਪਾਲਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੇ ਮਾਤਾ 'ਧਰਤ ਮਹੱਤ' ਹੈ। ਭਾਵ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਾਤਾ 'ਧਰਤੀ' ਹੈ।

੪. ਜਿਵੇਂ ਛੋਟੇ ਬਚੇ ਨੂੰ 'ਦਾਈ' (ਆਇਆ) ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਸੁਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ 'ਦਾਇਆ' (ਤੋਰਦਾ ਫਿਰਾਂਦਾ ਤੇ ਖਿਡਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸੇ ਹੀ 'ਦਿਵਸ' (ਦਿਨ) ਦਾਏ ਵਾਂਗੂੰ ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਧੰਧੇ ਤੇ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਤੋਰਦਾ ਫਿਰਾਂਦਾ ਹੈ—ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਕੇ ਥੱਕੇ ਟੁੱਟੇ ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ 'ਰਾਤ' 'ਦਾਈ' (ਆਇਆ) ਵਾਂਗੂੰ ਸੁਆ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਲਈ ਥਕਾਵਟ ਦੂਰ ਹੋਨ ਤੇ ਜੀਵ ਨੌ, ਬਰਨੋ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਤੁਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਹਨ ਇਸੇ ਲਈ 'ਦਿਵਸ' 'ਰਾਤ' ਨੂੰ ਦਾਈ ਅਤੇ ਦਾਇਆ ਕਰਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਨੇ।

੪--ਰਾਤ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵ, ਚੰਗਿਆਈਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਦੇ ਜੋ, ਜੋ, ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਾਹਮਨੇ ਨਿਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਆਪੋ ਅਪਨੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ "ਨੇੜੇ" ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਅਥਵਾ ਦੂਰ ਚੈਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨੀ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿੱਚ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਓਸ ਸਚੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਦੀ "ਮੁਸ਼ਕਤ ਘਾਲ" ਕਮਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ "ਓਸ ਸਚੇ ਦਰਬਾਰ" ਵਿਚ ਉਜਲੇ ਦਿਸਨਗੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਕਈਆਂ ਦਾ (ਛੁਟਕਾਰਾ "ਉਧਾਰ" ਵੀ ਹੋ

ਜਾਏਗਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਉਤਮ ਵੀਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਸਮੂਹ ਸੰਤ ਮੰਡਲ ਅਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ । ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ—

ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਮਦਮਾਂ ਸਾਜਿਆ ਤੇ
ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਬਖਸ਼ਿਆ

ਉਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ” ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਅਸਥਾਨ ਸੀ । ਤੇ ਇਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈਗੀਸੀ ਪਰ ਜੋੜ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਭਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਉਤੇ ਉਕਤ ਦੋ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਮਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਲਈ ਇਕ ਖੁੱਲੇ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਦਮਦਮੇ ਦੀ ਲੋੜ ਭਾਸਦੀ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਨੀਵ ਧਰਾ ਦਿਤੀ । ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵੀ ਪੱਥਰ ਗਾਰੇ ਦੀ ਹਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅਪਨਾ ਤਨ ਮਨ ਸੁਫਲ ਕਰਨ ਲਗੀਆਂ । ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਲੈਂਹਦੇ ਪਾਸੇ ਹੈ ।

ਇਸ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨੋ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਹੀ ਦਿਤਾ । ਭੁੱਖ ਤੇਹ, ਅਤੇ ਨੀਂਦ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਲੇ ਜਾਗਦੇ, ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸਾਰਿਆ ਥੀਂ ਪਿਛੋਂ ਛਡਦੇ, ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਕੇ ਸੌਂਦੇ । ਅਤੇ ਇਉਂ ਜਾਣਦੇ—

“ਹਉਂ ਮੂਰਖੁ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਕੰਮੇ”

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਸੇਵਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈ। ਤਾਂ ਚੱਠ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀਆਂ ਤੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਪਾਉਂ ਬਖਸ਼ੇ। ਤਾਂ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤਾਂਈ ਫੁਮਾਇਆ ਬੇਟਾ ਮੰਗ? ਜੇ ਕੁਝ ਜੀ ਚਾਹੇ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਮੰਗ, ਜੇ ਤੇਰੀ ਇਛਾ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਸਮੇਂ ਐਸੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ ਜੋ ਤੈਨੂੰ ਨ ਦਿਤੀ ਜਾਇ' ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਭੰਡਾਰ ਭਰੇ ਹਨ।

ਭਯੋ ਮਮ ਤੁਸ਼ਟ, ਮਾਂਗ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਚਾਹ ਜੋਈ,
ਨਾਹਿਨ ਅਦੇਇ ਆਜ ਮੋਹਿ ਕੇ ਜਗਤ ਮੈਂ।
ਰਿਧ, ਸਿੱਧ, ਨਿੱਧ ਤੀਨੋ ਲੋਕ ਰਾਜ ਪੁੰਨ,
ਕਹੈ ਪ੍ਰਗਟਾਇ ਨਾਹਿ ਦੇਰ ਹੂੰ ਲਗਤ ਮੈਂ।
ਸੁਨੇ ਮਨ ਚੈਨ, ਖਿੱਰੇ ਨੈਨ ਕਰ ਜੋਰ ਦੋਇ,
ਹੋਇ ਕਰ ਦੀਨ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਸੈਂ ਪਗਤ ਮੈ।
ਮਾਇਆ ਮੋਹ ਡਾਰ, ਕਾਹੇ ਛਲੋ ਸੁੱਖ ਕਾਰ,
ਤਵ ਪਾਦ ਕੰਜ ਟੇਕ ਲੀਨ ਕਾਹੇ ਕੋਠਗਤ ਮੈ।

ਇਹ ਕਿਰਪਾ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਤਾਂ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ-ਮਹਾਰਾਜ-ਮਾਇਆ ਦਾ ਮੋਹ ਪਾਕੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ, ਠੱਗ ਰਹੇ ਹੋ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਟੇਕ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੱਭ ਕੁਝ ਇਸੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਿ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿ ਸਕਿਆਂ ਹਾਂ-ਹੁਣਿ ਤਾਂ ਇਹੋ ਬੇਨਤੀ ਹੈ-

ਜੇ ਤੂੰ ਤੁੱਠਾ ਕਿਰਪਾ ਨਿਧਾਨ ਨ ਦੂਜਾ ਵੇਖਾਲਿ,
ਏਹਾ ਪਾਈ ਮੂੰ ਦਾਤੜੀ ਨਿੱਤ ਹਿਰਦੈ ਰਖਾ ਸਮਾਲਿ।

ਪਾਵ ਜੁਲਾਈ ਪੰਧ ਤੁੱਠ ਨੈਣੀ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਲਿ
ਸ੍ਰਵਣੀਂ ਸੁਣੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੇ ਗੁਰੁਥੀਵੈ ਕਿਰਪਾਲਿ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਪਾਤਸ਼ਾਹ—ਮੈਨੂੰ ਅਪਨੇ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਖਸ਼ੋ
ਤਿਨ੍ਹ ਕੀ ਅਗਨ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ ਵਾਂਗੂੰ ਨਾਸ ਵੰਤ
ਚੀਜਾਂ ਵਿੱਚ ਨ ਭਰਮਾਵੇ, ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਾਵੇ।

ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਭਰੇ ਬਚਨ
ਸੁਨ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ, ਫੁਰਮਾਇਆ ਤੁਸਾਡੀ
ਸੇਵਾ ਬਾਂਇ ਪਈ ਹੈ। “ਤੁਸੀ ਹੁਣਿ ਦੇਗ ਚਲਾਵੇ, ਤੇ ਗੁਰੂ
ਸੇਵਾ ਦਾ ਫੱਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਿਖਾਵੇ।” “ਖੀਸਾ
ਸਾਡਾ ਤੇ ਹੱਥ ਤੁਸਾਡਾ ਹੋਇਆ” ਕਦੀ ਤੋਟ ਨ ਆਵੇਗੀ। ਰਾਜੇ,
ਰਾਣੇ ਰੰਕ ਸਭ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਨਗੇ ਤੇ ਵਰਸਾਉਨਗੇ”

ਤਾਂਤੇ ਤੁਮ ਅਬ ਦੇਗ ਚਲਾਵੇ, ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਫੱਲ ਪ੍ਰਗਟ ਦਿਖਾਵੇ।
ਰਾਉ ਰੰਕ ਸੱਭ ਦਰਸ਼ਨ ਆਵੈ, ਮਨ ਬਾਂਡਤ ਫਲ ਸਗਲੇ ਪਾਵੈ।
ਖੀਸਾ ਮੇਰਾ ਹਥ ਹੈ ਤੇਰਾ, ਕਾਢ ਨਿਸੰਕ ਨ ਉਨ ਸੁ ਹੇਰਾ।
ਅਸ ਬਿੱਧ ਵਰ ਬਹੁ ਦਇਗੁਸਾਂਈ, ਕਰਯੋਅਨਗ੍ਰਹਿ ਅਤਿਅਧਕਾਈ।
ਧਿ : ੩੪, ੧੫

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ
ਭਾਈ ਜੀ ਮਗਨ ਹੋ ਗਇ। ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਸ
ਆਗਿਆ ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਿੱਚ ਨੇਤਰਾਂ ਕਰਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੁਰਾਡੇ
ਹੋ ਜਾਨਗੇ, ਪਰ ਨਾ ਪਾਲਨ ਵਿੱਚ ਬੇਮੁਖ ਤਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਹੋਵੈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਤਾ ਖਸਮੇਂ ਕਾ ਮਹਲ
ਪਾਇਸੀ। ਉਹ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ‘ਸੋ-ਦੇਗ ਚਲਾਉਣ’
ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਬਾਕੀ

ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਕੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਦੇ ਹੋਇ
ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਨੇੜੇ। 'ਸਰਾਇ ਨੌਰੰਗਾ ਬਾਦ ਜਿਥੇ ਕਿ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ
ਕੁਝ ਘਰਾਂਣੇ ਵਸਦੇ ਸਨ ਆਨ ਕੇ ਆਸਨ ਜਮਾਇਆ, ਗੁਰਦਵਾਰਾ
ਬਨਾਇਆ ਤੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾ ਦਿਤਾ* ।

ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੋਇ ਦਿਨ ਦੂਨੀ ਤੇ
ਰਾਤ ਚੰਗਣੀ ਰੰਣਕ ਵੱਧਨ ਲਗੀ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦਾ
ਉਮਾਹ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਿਚ ਜ਼ਾਰੀ ਹੋਗਿਆ, ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ
ਗਿਨਤੀ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਮੇਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੁੰਦਾ, ਜੋ
ਕੀਰਤਨ ਕੱਥਾ, ਸੁਨ ਕੇ ਵਰਸਾਉਦੀਆਂ ਤੇ ਲੰਗਰੋਂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਪਾਂਦੀਆਂ ।

ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਬਾਬਾ
ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਜਿਆ

ਭਾਈ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਾਥੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਨੇ ਬੀ ਇਸ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ
ਕੀਤੀ ਇਹ ਭਾਈ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਸਨ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਬੀ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਛੱਕਾ ਕੇ

*ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੜੀ ਵਚਿਤ੍ਰ ਤੇ ਪਵਿਤਰ ਹੋਈ
ਹੈ, ਕੋਈ ਗੁੰਝਾ ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਆਪ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਸਮਾਚਾਰ ਪੁਸਤਕ
ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਚਿਤ ਵੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਹੀ ਲਾਭ
ਦਾਇਕ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਵੀ ਥੋੜਾ ਜਿਕਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਗੇ ਲਿਖਾਂਗੇ।

ਨਿਵਾਜਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਦੱਸਾ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ।

ਗੁਰਸਿਖੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸੁਣਿ ਅੰਦਰੋਂ ਸਿਆਣਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਭੋਲਾ
ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਲਿਵ ਲੀਣ ਹੋਇ, ਵਿੱਣ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਨ ਸੁਣੀਏ ਝੋਲਾ
(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼੍ਰੀਰਕ ਸੋਝੀ ਅਤੇ ਖਾਨ, ਪੀਨ੍ਹ ਪਹਰਨ ਦੀ, ਮਰਯਾਦਾ ਥੀ ਉਚੇਰੇ ਹੋ ਗਇ ਇਕੋ ਕਛੈਰਾ ਬਾਕੀ ਸ਼੍ਰੀਰ ਨਗਨ ਹੀ ਫਿਰਨ ਲਗੇ-ਐਸੀ ਸਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ੨ ਇਹ ਧੰਨੀ ਪਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਆਇ ਅਤੇ ਕੁੱਝ ਚਿੱਰ ਇਧਰ ਹੀ ਸਮਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰ ਕੇ ਫਿਰ ਅਟਕੇ ਪਾਰ ਹੋ ਕਾਬਲ ਤੀਕ ਚੱਕਰ ਲਗਾਇਆ ਵਾਕ ਸਿੱਧੀ ਐਸੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਕੁੱਝ ਸਹਿਜ ਸਭਾਏ ਮੂੰਹ ਥੀਂ ਬੋਲਦੇ ਸੱਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ।

ਕਈ ਸਿੱਖ, ਹਿੰਦੂ ਅਥਵਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸ਼੍ਰੀਰਕ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਤਰਕਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ । ਪਰ ਡੂੰਘੀਆਂ ਤੇ ਰਸੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲੇ ਰਮਜ਼ੀ ਤੇ ਸੂਫੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਦਾ ਆਸ਼ਕ ਯਾ ਖੁਦਾ ਕਾ ਸਿੰਘ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ 'ਸੰਤ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ' ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ । ਤੇ ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਇਹ ਵੀ ਪਾਤਰ ਬਨੇ* ।

*ਗੁਰਮਤਿ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ੨ ਸਮਾਚਾਰ ਜਿੰਦਗੀ--'ਬਾਬਾ ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ' ਨਾਮੀ ਟ੍ਰੈਕਟ ਵਿਚ ਲਿਖੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਸਮਾਚਾਰ ਅਖਬਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੨੨)

ਸਚੇ ਯੋਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ

‘ਦਰਿਆ’ ਅਟਕ ਥੀਂ ਪਰਲੇ ਕੰਢੇ ‘ਖੇਰਾਬਾਦ’ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇਮੀ ਹਰੀਆ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਇਸਦਾ ਸਾਥੀ ਜੋ ਹੱਠ ਯੋਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ ਸੀ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇ, ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ, ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੂਰੋਂ ਆਇਆਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਮਲ ਬੁਧ ਤੇ ਸ਼ੁਧ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹਰੀਆ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥੀ ਕਿਸੇ ਹੱਠ ਯੋਗੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇਸਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀਆ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਕੁਰਾਹੇ ਅਥਵਾ ਲੰਮੇ ਰਾਹੇ ਪਾ ਦੇਵੇ। ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਹਦੇ ਸਾਥੀ ਯੋਗੀ ਅਭਿਆਸੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ। ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਦਸਮ ਦਵਾਰ ਦੇ

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੨੧ ਦੀ)

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਲਗਾਤਾਰ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਸੰਨ ੧੯੪੧ ਵਿਚ ਛਪਦੇ ਰਹੇ। ਜੋ ਬੜੇ ਹੀ ਅਦਭੁੱਤ ਤੇ ਰਸਦਾਇਕ ਸਨ। ਇਹ ਪਿੰਡ ‘ਸ਼ਿਆਮ ਗੜ’ (ਜ਼ਿਲਾ ਕਰਨਾਲ) ਦੇ ਭਾਈ ਨਥਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਖਦੇਈ ਦੀ ਕੁਖੋਂ ਭਾਦਰੋਂ ਸਮਤ ੧੯੪੩ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਜਨਮ ਸੰਸਕਾਰ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਡੇ ਹੋਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਰੜੀ ਦੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਥਾਪੇ ਗਏ ਤੇ ਚੋਰਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਵਰਤਾ ਦਿਤੀ। ਇਹ ਵੀ ਕੁਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਭਾਗ ਸਿੰਘ, ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਆਏ ਤੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਪਾਕੇ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਪਦਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੨੩)

ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ ? ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਕੁਝ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਨਿਮ੍ਹ ਭਾਵ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗਾ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਂ ਯੋਗ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਜਾਣਾ ? ਆਪ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਜਾਨਣ ਨੂੰ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਯੋਗ ਦੇ ਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸੋ ?

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ-ਕਿਸੇ ਸ਼ੈਲ ਵਿੱਚ ਪੁਜਨ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਈ ਰਸਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਵੀ ਕਈ ਸਾਧਨ (ਰਸਤੇ) ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਸੁਖੈਨ ਤੇ ਸੁਥਰੇ ਰਾਹੇ ਚਲਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਅਡੇ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਸਾਧਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਰੱਬ ਦੇ ਪਾਸੇ ਚਲਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ

(ਬਾਕੀ ੪੨੨ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮਾਝੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ । ਅਵਾਜ਼ ਇਤਨੀ ਸੁਰੀਲੀ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਪਥਰ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਮ ਕਰ ਲੈਂਦੇ । ਮੁਲਤਾਨ, ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ, ਹਜ਼ੂਰੇ ਖੈਰਾਬਾਦ ਨੌਸ਼ਹਰਾ, ਪਸ਼ੌਰ, ਜਲਾਲਾ ਬਾਦ, ਕਾਬਲ ਤੇ ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿਕ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਿਚਰਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣਾਇਆ ।

ਇਹਨਾਂ ਬਾਬਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਾਟੜਾ (ਸਤਿਸੰਗੀ) ਇਕ ਟੈਹਲ ਸਿੰਘ ਹੋਇਆ ਜੋ ਅਪਨੇ ਤਾਂਈ “ਅਲੀ” ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਗੁਰਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ, ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਬਾਬਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ‘ਖੁਦਾ’ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ‘ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ’ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ।

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੨੪)

‘ਹੱਠ ਯੋਗ’ ਦੇ ਮਰਾਗ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਕਠਨਾਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਨਾਂ ਤੇ ਪੁਗਨਾਂ ਬਹੁਤ ਕੱਠਨ ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ।

੧. ਇਕ ਤਾਂ ਹੱਠ ਯੋਗ ਦੇ ਸਾਧਨ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ (ਕਾਲ) ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਹੱਠ ਯੋਗ ਦਾ ਸਿਖਾਂਦਰੂ, ਪਹਲੇ ਘੜੀਆਂ, ਪਲਾਂ ਫੇਰ ਪਹਿਰਾਂ, ਦਿਨਾਂ ਤੀਕ ਸਮਾਧੀ ਲਾਏ ਬੈਠਾ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਕੁਝ ੨ ਇਸ ਮਾਰਗ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਨ ਲਗਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਅਜ ਕਲ, ਕਲ ਜੁਗ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ੨ ਦਿਨ ਰੱਤ ਪਸੀਨਾਂ ਇਕ ਕਰਕੇ ਮੱਸਾਂ ਰੋਟੀ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਪਾਸ ਇਤਨਾਂ (ਕਾਲ) ਸਮਾਂ ਕਿਥੇ ਹੈ ? ਜੇ ਹੱਠ ਯੋਗ ਨੂੰ ਸਿਖ ਕੇ ਧੋਗੀ ਬਨ ਸਕਨਗੇ।

੨. ਦੂਜਾ ਕਿਸੇ ਚੰਗੇ ਉਸਤਾਦ, ‘ਗੁਰੂ’-ਯੁਕਤੀ ਦਸਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜੋ ਇਹਦੇ ਪੱਕ

(ਬਾਕੀ ੪੨੩ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਚੇਲੀਆਂ ਮੌਜੀਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਕ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨ ਕੁਝ ਚਿਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵੀ ਰਖਿਆ—ਪਰ ਸਾਧੂ ਜਾਨ ਕੇ ਪਿਛੋਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਪਿਛਲੀ ਉਮਰ ਲਾਹੌਰ ਚੂਨੇ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਅਤੇ ‘ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ’ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਖਾਨੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਅੰਦਰ ਰਹਿਕੇ ਬਤਾਈ ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਆਪ ਪਾਸ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਇਸੇ ਥਾਂ ਅਸੂ ਵੱਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਨੂੰ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ‘ਖੁਦਾ ਸਿੰਘ’ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ। ਦੇਖੋ—ਮਹਾਂ ਕੋਸ਼ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਭਾ ਹਿਸਾ ਦੂਜਾ ਪੰਨਾ ੧੧੪੧।

ਯੋਗੀ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਇਹਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਾਲਾਂ ਥੱਧੀ ਨਾਲ ਰਹੇ । ਜੋ ਪ੍ਰਾਣਾਂ (ਸ਼ਾਸਾਂ) ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ, ਟਿਕਾਉਣੇ ਅਤੇ ਉਤਾਰਨੇ (ਪੂਰਕ, ਕੰਭਕ, ਰੇਚਕ,) ਦੀ ਵਿੱਧੀ ਨੂੰ ਆਪ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹੋਵੇ । ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਈ ਪੁਰਸ਼ ਅਯਾਣੇ ਤੇ ਕੱਚੇ ਲੋਗਾਂ ਦੇ ਆਖੇ ਲੱਗ ਕੇ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਯਾ ਰੋਗੀ ਹੋ ਕੇ ਜ਼ਿੰਦ ਗਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । ਸੋ ਇਹੋ ਜਹੇ ਪੁਰਨ ਯੋਗੀ ਵੀ ਹਰ ਇਕ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਨਗਰ ਵਿਚ ਮਿਲਨੇ ਔਖੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹਰ ਇਕ ਪੁਰਸ਼ ਯੋਗ ਨੂੰ ਸਿਖ ਸਕਿਆ ਕਰੇ ।

੩. ਤੀਜਾ ਯੋਗ ਮਤ ਦੇ ਸਾਧਨ ਲਈ ਜੱਤ ਸੱਤ ਦਾ ਰਖਣਾ ਅੱਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੱਤ ਸਤਿ ਦੀ ਤਾਕਤ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ 'ਦਸਮ ਦਵਾਰ' ਤੀਕ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਟਿਕਾਉਣਾ ਤੇ ਉਤਾਰਨਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਠਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਹੋਣਾ ਹੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ । ਜੇ ਕਰ ਹੋ ਵੀ ਜਾਏ, ਤਾਂ ਐਸੀ ਨਿਵਿਰਤੀ ਵੱਧ ਜਾਏ ਤੇ ਫਿਰ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਮਾਰਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪੈ ਜਾਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ।

੪. ਚੌਥਾ—ਇਸ ਹੱਠ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਯੋਗ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਜਾਏ । ਬੜਾ ਸਵਫ਼, ਪਵਿਤਰ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਅਲਥਾਨ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲ ਚਾਲ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨ ਪੁਜ ਸਕੇ, ਤੇ ਸੁਰਤ ਨ ਖਿੰਡੇ ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਸੰਜੋਗ ਇਸ

‘ਕਲਿ ਜੁਗ’ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ ਪੁਜ ਨਹੀਂ
ਸਕਦੇ । ਪਰ ਜੇ ਕਰ ਕੋਈ ਇਕ ਅਧ ਧਨਾਢ ਪੁਰਸ਼
ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਮਾਰਗ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ
ਹੋ ਕੇ ਪੂਰਾ ਉਤਰੇ ਹੀ ਸਹੀ । ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਇਕੋ ਹੀ
ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਸਕਿਆ ? ਬਾਕੀ ਦੇ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹੀ ਰਹੇ ?

ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ‘ਸਹਿਜ ਯੋਗ’ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ
ਮੁੱਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ’ ਜੀ ਨੇ ਹਠ ਯੋਗ ਦੇ
ਅਭਿਆਸੀ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਇਸ
ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਯਥਾ—

ਕਾਲੁ ਨਾਹੀ ਜੋਗਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ ਸੱਤ ਕਾ ਢੱਬ ।
ਥਾਨਿਸ਼ਟ ਜਗ ਭਰਿਸ਼ਟ ਹੋਏ ਡੂਬਤਾ ਇਵ ਜਗੁ ।
ਕਲ ਮਹਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਸਾਰੁ ।
ਅਖੀ ਤਾਂ ਮੀਟਹਿ ਨਾਕ ਪਕੜਹਿ ਨਗਣ ਕਉ ਸੰਸਾਰ ।੧।
(ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ)

ਭਾਵ—ਅਜ ਕਲ ਨ ਸਤਿਯੁਗ, ਤੇਤਾ, ਦਵਾਪਰ ਦਾ ਕਾਲ
(ਸਮਾਂ) ਹੈ, ਨ ਇਕ ਇਸ਼ਟ ਹੈ, ਨ ਇਕ ਧਰਮ (ਮਤ ਅਸੂਲ)
ਹੈ ਨ ਯੋਗ ਹੈ । ਨ ਸੁੱਧ ਯੋਗ ਦੇ ਕਰਤਾ, ਯੁਕਤੀ ਦਸਨ ਵਾਲੇ
ਪੂਰੇ ਯੋਗੀ ਹਨ । ਨ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਜਤ ਸਤ ਰਖਨ ਦਾ ਢੱਬ
ਹੈ । ਨ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਲਈ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਵੱਛ ਤੇ ਏਕਾਂਤ
ਅਸਥਾਨ ਹੈ । ਤੀਰਥ ਅਤੇ ਇਸ਼ਟ (ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ) ਅਸਥਾਨ
ਵੀ ਵਿਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ‘ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ’ (ਅਪਵਿਤਰ) ਕਰ ਦਿਤੇ ਹੋਏ
ਹਨ । ਜਿਸ ਤੇ ਜਗਤ ਡੁਬ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਤੇ ਕੋਈ ਸਿਧਾ ਸੁਖੈਨ

ਮਾਰਗ ਨਹੀਂ ਲਭਦਾ । ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ 'ਸਾਰ ਵਸਤੂ' ਤੱਤਵ ਸਰੂਪ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਸਕੀਏ । ਤਾਂ ਤੇ ਇਸ ਕਲ ਜੁਗ ਦੇ ਮਹਾਂ ਕਰੜੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਇਕ ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ ਰਮੇਂ ਹੋਏ 'ਰਾਮ' ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਾਰ ਵਸਤੂ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਸ ਜਾਵੇ । ਬਾਕੀ ਤਾਂ ਅਖੀਂ ਮੀਚਦੇ, ਨਕ ਫੜਦੇ ਤੇ ਦਿਖਲਾਵੇ ਦੀਆਂ ਸਮਾਧੀਆਂ ਲਾਉਨ ਵਾਲੇ ਹੋਠ ਯੋਗੀ ਜੋ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪਾਖੰਡੀ ਹਨ । ਤੇ ਸੰਸਾਰੀ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠਗਣ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ । ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤਰਾਂ ਰਹਿਣਾਂ ਚਾਹੀਏ ।

‘ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸਦ ਰਹੇ ਉਦਾਸੀ ਜਿਉਂ ਕਮਲਰਹੇ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਹੇ ।
ਅਬਵਾ—ਅੰਜਨ ਮਾਹਿ ਨਰਿੰਜਨ ਰਹੀਏ ਜੋਗ ਜੁਗਤ ਇਵ ਪਾਈਏ ।
(ਗੁਰਵਾਕ)

ਭਾਵ—ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸ (ਅਲੇਪ) ਰਹਿਕੇ, ਹਥ ਗ੍ਰਹਸਤ ਦੀ ਕਰ ਵਿਚ ਤੇ ਚਿਤ ਕਰਤਾਰ ਵਿਚ ਰਖੇ । ਇਹ ਸਹਜ ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਜੇਹੜੇ ਗੁਰ ਸਿਖ, ‘ਗੁਰਮੁਖ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਉਦਾਸੀ’ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਹੇਲੇ (ਸੁਖੈਨ) ਹੀ ਪੁਜ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹੀ ਸਚੇ ਯੋਗੀ ਕਹਾਂਉਂਦੇ ਹਨ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਯੋਗ ਨਿਰਨੇ ਸਬੰਧੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇ ਤੇ ਸਚਾ ਸਹਿਜ ਯੋਗ ਕਮਾਉਨ ਲਗੇ ।

ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਰਾਜ ਹੋ ਜਾਨਾਂ ਤੇ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ
ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਭੇਜਨੀ

ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ ਦੇ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹ ਚੁਕੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈਆਂ ਮਿਸਲਾਂ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ।
ਮਿਸਲਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਫੌਜੀ ਤਾਕਤ ਤੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਨੂੰ
ਵੀ ਅਪਨੇ ਹੱਥ ਲੈ ਕੇ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਖ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ
ਜਾਨੀ ਅਤੇ ਮਾਲੀ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਦੇ ਸਦਕੇ ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ
ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣ ਗਏ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ
ਸੰਤਾਨ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਇਤਨਾਂ ਨ ਨਿਵਾਜਿਆ,
ਜਿਤਨਾਂ ਕਿ ਪੰਡਤਾਂ, ਮੌਲਵੀਆਂ, ਡੋਗਰਿਆਂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ
ਅਗੇ ਕੀਤਾ ਰਖਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਕਈ ਸਿਆਨੇ
੨ ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਮੱਤ ਭੇਦ ਸੀ ਤੇ ਆਪੋ ਆਪਨੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ
ਉਹ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਲਈ ਹਾਨੀ ਕਾਰਕ ਸਮਝਦੇ
ਸਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਇਥੇ ਦਸਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਤਾਂ ਇਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਸੂਰ-
ਬੀਰਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਅਪਨਾ ਲਹੂ ਵੀਟ ਕੇ
ਜੁਲਮੀ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਪੁਟੀਆਂ ਤੇ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੀ

ਸਥਾਪਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਫਲ ਹੋਏ । ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸ਼ਕਤੀ (ਤਾਕਤ) ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਧਰਮੀ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਕਰਮ ਚਾਰੀਆਂ ਵਿਚ—‘ਏਕ ਪਿਤਾ ਏਕਸ ਕੇ ਹਮ ਬਾਰਕ’ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਤੇ ‘ਸਭੇ ਸਾਂਝੀ ਵਾਲ ਸਦਾਇਨ’ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਸਿਖ ਲੈਂਦੇ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗੁਣ ਕੇਵਲ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ’ ਦੇ ਸਿਖਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਸੰਗਤ ਪੰਗਤ ਵਿਚ ਵਿਤੱਕਰਾ ਨਹੀਂ ਰਖਿਆ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਰਬ ਦੇ ਪੁੱਤ ਹੀ ਜਾਨਦੇ ਰਹੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਣ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਮੁਢਲੀ ਤਾਕਤ ਸੀ । ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਤੱਕਰੇ ਦੱਸ ਕੇ ਉਚ ਨੀਚ ਦੀਆਂ ਵੰਡਾਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਏ ਹੋਏ ਲਖਾਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਨ ਜਾਨ ਵਿਚ ਸੁਖ ਜਾਨਿਆ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਾਜ ਤਾਕਤ ਵਿਚ ਮਤਿਆਂ, ਹੋਇਆਂ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਧਰਮ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਾ ਸਾਹ ਨ ਲੈਣ ਦਿਤਾ । ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਰੂਪ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਤੇ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾਂ ਸੀ । ਇਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਸਿਖ ਰਾਜ ਵਿਚ ‘ਵਰਤਾਵਾ ਅਤੇ ਨਿਆਉਂ’ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਵਰਤਾਵੇ

ਅਤੇ ਨਿਆਉਂ ਉਤੇ ਮੁਢਲਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਹੀ ਹੋਵੇ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵੀ ਸਨ । ਪਰ ਜ਼ਬਾਨੀ ੨ ਗਲਾਂ ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹਨਾਂ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ ਅਸਰ ਨ ਪੈਂਦਾ ਡਿੱਠਾ, ਤਾਂ ਕਈ ਵੇਰ ਕਈ ਥਾਈਂ ਜਾਂ ੨ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦਾ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਖੁਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਰੰਭ ਦਿਤਾ । ਜਿਹਾ ਕਿ ਡੋਗਰਿਆਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਡੇਉੜੀ ਦੀ ਚੌਕੀਦਾਰੀ ਤੋਂ ਉਠਾ ਕੇ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀਆਂ ਬਖਸ਼-ਨੀਆਂ ਤੇ ਵਜ਼ੀਰੀਆਂ ਸੌਂਪ ਦੇਨੀਆਂ* ਦੂਜਾ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਾਹਜਾਦੇ ਖੜਕ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਰਾਜ ਪੁਤਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਸ਼ਕ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਦੁਰਾਡੇ ਰਖਨਾ, ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਅਪਨੇ ਪੁਤਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਵੇਂ ਲਿਆਵਨਾਂ ।

ਤੀਜਾ--ਮਿਸਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਨੂੰ ਮਨ ਭਾਂਵਦੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨ ਰੋਕਨਾਂ, ਜੋ ਅਪਨੇ ਸਾਕਾਂ ਸਬੰਧੀਆਂ ਮਿਤ੍ਰ-ਤਾਂਈ ਭਰਤੀ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪੁੰਨ ਸਮਝਦਾ ਸੀ ।*

ਚੌਥਾ--ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਐਹਦ ਨਾਮਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਸ਼ਰਤ ਲਿੱਖ ਦਿਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਛਾਵਨੀ ਨਹੀਂ ਬਨਾਵਾਂਗੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਰਰਦੇ ਹੋਏ ਲੁਧਿਆਨੇ ਵਿਚ ਛਾਵਨੀ ਪਾ ਲੀਤੀ()

* ਦੇਖੋ ਬਾਬਾ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਅਕਾਲੀ-ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘਾ ਜੀ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਪੰਨਾ ੫੩

(ਦੇਖੋ ਹਿਸਟਰੀ ਨਿਯਮ ਸਫਾ ੨੧੭-ਵ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਉਰਦੂ ਸਫਾ ੨੪੨

ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੌਮ ਦੇ ਹੀ ਬਹੁਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖ ਪਲਪਟਨਾਂ ਵਿਚ ਵਡੇ ਤੋਂ ਵਡੇ ਦਰਜੇ ਦੇਨੇ, ਜੋ ਇਧਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭੇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦਸਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਸਨ । ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਸਬੰਧੀ ਵੀ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਾਲਮ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਟੋਕਰ ਲਗੀ ਆਈ ਸੀ ।

ਅਕਾਲੀ ਫੁਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਉਕਤ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਡੋਗਰਿਆਂ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਬਗਾਵਤ ਸਮਝਿਆ* ਜਿਹਾ ਕਿ ਅਜ ਕੱਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ 'ਸੱਤਯ ਗ੍ਰਹਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਪਨੇ ਹੱਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਏ 'ਸਿੱਧੀ ਟਕਰ' ਲੈਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਹਠੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਵਿਰੁਧ ਬਗਾਵਤ ਹੀ ਸਮਝਦੀਆਂ ਹਨ । ਐਸੇ ਹੀ ਅਪਨੇ ਵਚਾਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਪਾਨ ਲਈ 'ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਥੀਂ ਰੁਸ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸ੍ਰੀ 'ਅਨੰਦ ਪੁਰ' ਪੁੱਜੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ 'ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦ' ਨਾਲ ਵੀ ਕਿਸੇ ਰਿਆਸਤੀ ਮੁਆਮਲੇ ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

* ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਰਾਜ ਖਾਲਸਾ ਸਫਾ ੧੧੬-ਉਰਦੂ-ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਹੰਗ ਅਕਾਲੀ ਫੁਲਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਸ ਬਗਾਵਤ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮਨ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦੇ ਇਕਰਾਰ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਹੋਤੀ ਜੀ ਦੀ ਖੋਜ ਠੀਕ ਹੈ ।

ਵਿਗੜ ਚੁਕੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਹਿਜ਼ਾਦਾ ਸਾਹਿਬ
ਵੀ ਅਸੂ ਸੰਮਤ ੧੮੭੧ ਵਿਚ ਅਕਾਲੀ ਦੀ ਪਨਾਹ ਵਿਚ ਹੀ
ਆਨ ਪੁਜੇ। ਤਾਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਏਜੰਟ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਤੋਂ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ
ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਰਨ ਆਏ ਦੀ ਲੱਜਾ
ਰਖਨੀ ਜਾਨ ਕੇ ਨ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਹੋਰ
ਵੀ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਮਿਲਕੇ
ਬਗ਼ਾਵਤ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਇਹ ਗਲ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਤਾਂਈ ਵੀ
ਦਸ ਦਸਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸਤੰਬਰ ਸਨ ੧੮੯੪ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੌ
ਸਵਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆਉਨ ਲਈ
ਫਲੌਰ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇਦਾਰ ਦੀਵਾਨ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਨੂੰ (ਜੋ ਦੀਵਾਨ
ਮੋਹਕਮ ਚੰਦ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸੀ) ਹੁਕਮ ਦਿਵਾ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਸ੍ਰੀ
ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁਜ ਕੇ ਸਿਖ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁਟ
ਦਿਤੇ ਕਿ ਐਸੇ ਸੂਰਬੀਰ 'ਸੰਤ ਸਪਾਹੀ' ਉਤੇ ਅਸੀਂ ਹੱਥ ਨਹੀਂ
ਉਠਾ ਸਕਦੇ, ਭਾਂਵੇਂ ਸਾਡੇ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹੀ ਕਿਉਂ
ਨ ਬੀਤੇ।

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਏਜੰਟ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਹੈਰਾਨੀ
ਦੀ ਹੱਦ ਨ ਰਹੀ। ਦੂਜੀ ਵੇਰੀ ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ
ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ ਨੂੰ ਫੌਜ ਲੈ ਜਾ ਕੇ
ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ[] ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਵੀ
ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਉਤੇ ਹੱਥ ਨ ਉਠਾਇਆ। ਜਿਸ ਗਲ ਦਾ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ ਉਤੇ ਬੜਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਭੇਜੀ ਕਿ ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ

[] ਦੇਖੋ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜਸ ਸਫਾ ੩੧੯-

ਵਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾ ਦੇਵੇ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਉਤੇ ਫੌਜ ਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਲਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਆਏ ਬੇਨਤੀ ਪਤਰ ਵਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਨ ਹੀ ਕੋਈ ਮੋੜਵਾਂ ਉਤਰ ਭੇਜਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਉਨੇ ਆਉਣਾ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨੀ

ਹੁਣ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਮੋੜਵਾਂ ਉਤਰ ਨ ਪੁਜਨ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਵਧੇਰੇ ਦੇਰ ਕਰਨੀ ਚੰਗੀ ਨ ਜਾਣੀ, ਤਾਂ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨ੍ਹੀਂ ਟੀਰੀ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਸਰ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸੇ ਰਸਤੇ 'ਚੀਨੀ ਘਾਟੀ'() ਪੁਜ ਕੇ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੇਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗ ਭੇਜੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ :—
“ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਆਉਣ ਦੀ। ਇਥੇ ਆਕੇ ਕੀ ਕਰਨਾਂ ਸੂ ?” ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਅਗੇ ਨ ਵਧੇ ਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਉਥੇ ਹੀ ਮੁਕਾਮ ਰਖਿਆ, ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਠ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਬੁਲਾ ਲੀਤਾ।

() ਇਹ ਘਾਟੀ (ਪਹਾੜੀ) ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ ਥੀਂ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਘਣੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਧਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਖੱਲੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਪਲੰਘ ਵਿਛੋੜਾ ਕੇ ਉਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਗਏ । ਅਤੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਸਾਰੀ ਥਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਤਨਾ ਛਿੜਕਾਉ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਤੇ ਚਿੱਕੜ ਹੋ ਗਿਆ । ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਿਧੇ ਪਲੰਗ ਪਾਸ ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਹੀ ਮਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਕਈ ਵਿਛਾਉਣੇ ਲਿਆਂਦੇ, ਪਰ ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਰਜ ਦਿਤਾ । ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਛਿਮ੍ਹਤਾ ਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬਾਂਹੋਂ ਫੜ ਉਠਾ ਕੇ ਆਦਰ ਨਾਲ ਬਿਠਾਵਨਾਂ ਕੀਤੇ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰੁਖ ਦੇਖ ਕੇ ਹਸਦੇ ੨ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨ ਦੇਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਕਿ ਚਤਰ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਸੱਚ ਨੂੰ ਛਿਪਾ ਕੇ ਮਨ ਘੜਤ ਸੁਨਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਝੂਠੀਆਂ ਉਜਾਂ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲੀ ਜੈਸੇ ਯੋਧੇ ਉਤੇ ਫੌਜ ਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੁਖਾਏ ਹਨ । ਠੀਕ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਅਗੋਂ ਲਈ ਸਮਝਨ ਸੋਚਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦੇਂਦੇ । ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ । ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੈ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਜੋ ਹੋਇਆ, ਸੋ ਹੋ ਬੀਤਿਆ । ਦਸ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਐਤਕਾਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸੰਧੀ ਕਰਾ ਦੇਵੋ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਏਗਾ ਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ

ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਜਾਏਗਾ *ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਅਕਾਲੀ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਨ ਦਾ ਬਚਨ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਸੱਚੇ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ

ਭੇਟਾ ਕਬੂਲ ਕਰਨੀ

ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਤੇ ਕਈ ਸਰਦਾਰ ਆਸਾ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਤੇ ਕੁਝ ਖੜੇ ਸਨ, ਗਲਾਂ ਗਲਾਂ ਵਿਚ ਹਾਸ ਰਸ ਦੀ ਲੈਹਰ ਚਲ ਪਈ ਤਾਂ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਈ ਸੰਤਾਂ ਫਕੀਰਾਂ ਦੀ ਰੇਜ਼ ਦੀ ਚਿੰਦਗੀ ਉਤੇ ਚਰਚਾ ਹੋਣ ਲਗੀ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀਉ ! ਆਪ ਦੇ ਘਰ

*ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਬਚਨ ਉਤੇ ਕਈ ਅਮਲ ਕੀਤੇ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਡੋਗਰਿਆਂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਸਿਰੇ ਨ ਚੜ੍ਹਦੀ। ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਨ ਹੁੰਦੀ। ਜੇਹੜੀ ਤਸਵੀਰ ਡੋਗਰਿਆਂ ਭ੍ਰਾਵਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਆਖਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਤਰਨੀ ਅਰੰਭ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਨ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਥੋੜਿਆਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਇਹੋ ਖਤਰਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗਿਆਂ ਪੰਥ ਦਰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਸਦਾ ਸੀ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸਾਬਤ ਹੋ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਪਾਲਤੂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋ ਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਤੇ ਨ ਮਰਿਆ। ਜਿਸ ਖਾਲਸੇ ਨੇ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ "ਤੇਗਾਂ ਵਾਹੀਆਂ" ਜਾਨਾਂ ਹੁਲੀਆਂ ਸਨ, ਉੜਕ ਤੀਕ ਰਖਿਆ ਕਰਦੇ ਵੀ ਉਹੀ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਜਾ ਰਲੇ। ਉਪ੍ਰੰਤ ਲਹੌਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸਾਂਭ ਲਿਆ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਰੁਪਏ ਨਾਲ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਖਰੀਦ ਲਿਆ ਸੀ।

ਵਿਚ ਤਾਂ ਆਦ ਤੋਂ ‘ਰਾਜ ਜੋਗ’, ਅਥਵਾ ‘ਅਮੀਰੀ ਫਕੀਰੀ’ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹਨ । ਪਰ ਹੋਰ ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ, ਸ਼ੈਹਰਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਧਰੇ, ਸੰਤ ਫਕੀਰ ਖੂਹਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੀ ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਨਿਜਾਨੰਦ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮਗਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ।

ਇਹ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ । ਐਸਾ ਨ ਕਹੋ । ਅਜੇ ਬਹੁਤ ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਜੋ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਨਿਜਾ ਨੰਦ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਖੱਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸੰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ । ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਤਾਂ ਮੋਹਤਾਂ ਦਾ ਥਾਲ ਅਗੇ ਧਰ ਕੇ ਫਤੇ ਗਜ਼ਾਈ । ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਨੇ ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਫਤੇਹ ਦਾ ਉਤਰ ਫਤੇਹ ਵਿਚ ਦੇ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਆਖਿਆ । ਜਿਸ ਜ਼ਰ, ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਮੇਰੇ ਤੇ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਰਹੀ ਅਜ ਉਹੋ ਹੀ ਭੇਟਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦੇ ਰਹੇ ਹੋ । ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਵਸਤੂ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਮੱਛੀਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਭੋਗ ਬਿਲਾਸ ਵਿਚ ਖਚਤ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਇਹਨਾਂ ਅਮੁਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਥੁੜ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਹੁਣ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ।

‘ਚੱਖ ਡਿੱਠੀ ਸਹਸਾ ਨਹੀ ਕੋਇ’

(ਗੁਰਵਾਕ)

ਹੁਣ ਤਾਂ—‘ਨਾਮ’ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਮੰਗਣਾਂ ਸਿਰ ਦੁਖਾਂ ਦੇ ਦੁਖ,
ਦੇਹੁ ਨਾਮ ਸੰਤੋਖੀਆ ਉਤਰੇ ਮਨ ਕੀ ਭੁਖ ।’

ਸਰਦਾਰ ਦੀ ਇਹ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੇਖ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਧੰਨ ੨ ਕਰਦੇ ਆਖਿਆ—ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਬੰਦਗੀ ਦਾ ਤੇ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਇਤਨਾ ਸੰਤੋਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਮੁੜ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਗਏ ਤੇ ਸ: ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਤਿਆਗ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ।

ਐਤਕਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨਾਲ ਕਈ ਹੋਰ ਸਰਦਾਰ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਫੌਜੀ ਸਪਾਹੀ ਵੀ ਸਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਖ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਪਏ ਬਿਨਾ ਮੁਲ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਏ ਤੇ ਕੀਮਤ ਸਾਥੋਂ ਵਸੂਲ ਕੀਤੀ ਜਾਏ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਹੁਨੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਖੁਲ ਤੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਪੱਲੇ ਵੀ ਬੰਨ ਕੇ ਲਾਭ ਲੀਤਾ, ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੱਤਾ ਲਗਾ ਤਾਂ ਜਾਂਦੀ ਵੇਰੀ ੧ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਆਪਨੀ ਵਲੋਂ ਤੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਦੂਜੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਐਤਕਾਂ ਅਸਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਖੇਚਲ ਦਿਤੀ ਹੈ। ਜੇ ਨ ਲਵੋਗੇ। ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਮਸੰਦਾਂ ਵਿਚ ਗਿਣੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਸੋ ਬਾਰ ੨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ।

“ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਜੀ ਅਤੇ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਆਏ

‘ਮਿੱਠੇ ਠਵਾਣੇ’ ਦੇ ਸੰਤ ‘ਸੇਵਾ ਰਾਮ’ ਜੀ, ਅਤੇ ‘ਸਾਹੀ ਵਾਲ’ ਦੇ ਸੰਤ ‘ਹਰੀ ਸਿੰਘ’ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ

ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਨ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ,
ਅਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ, ਅਤੇ ਫੇਰ ਵਸਾਖੀ ਨੇੜੇ ਆਈ ਜਾਨ ਕੇ ਉਨੇ
ਵਲ ਤਿਆਰੇ ਕੀਤੇ । ਪਰ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁਤ ਤੇ ਪਹਾੜ ਦਾ
ਪੈਂਡਾ ਦੇਖ ਕੇ 'ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਕੁਝ ਢਿੱਲੇ ਪੈ ਗਏ ਤੇ ਸ੍ਰੀ
ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੀ ਟਿੱਕੇ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਸੰਤ 'ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਜੀ' ਉਨੇ
ਜਾ ਪੁੱਜੇ ! ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ
ਹੋਇਆ ਤੇ ਹੱਥੀ ਵੱਟੇ ਹੋਏ ਸੂਤਰ ਦੇ ਵਾਣ ਦੀ ਭੇਟਾ ਪਲੰਘ
ਵਾਸਤੇ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇਖ ਕੇ
ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਲੰਘ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ । ਪਲੰਘ ਤਿਆਰ
ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਆਪ ਉਸੇ ਉਤੇ ਬਿਾਜ ਕੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਆਸਾ ਪੂਰਨ
ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ
ਦੂਰੋਂ ਆਇਆਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ, ਕਿ
ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਰਾਮ* ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ
ਹਨ ।

ਭਾਈ ਬਲੂ ਸੰਤਨ ਤਾਂਈ, ਸਿਵਰ ਕਰਾਵੇ ਸੰਗ ਲਿਜਾਈ ।

ਸੰਤ ਹੰਸ ਸਭ ਕੀਨੀ ਕਰਣਾਂ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਨ ਕਹੈ ਜਨ ਪਰਣਾਂ ।

ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਇਨ ਟੈਹਲ ਕਰੀਜੈ, ਦੁਰਲਭ ਸੰਤਨ ਸੰਗ ਲਖੀਜੈ ।

ਇਸ ਤਰਾਂ ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਗਰਮੀਆਂ ਬੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਸੰਤ
ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਆਨ ਪਹੁੰਚੇ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ । ਇਹ ਵੀ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼

*ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਜੀ ਮਿਠੇ ਟਵਾਣੇ ਵਾਲੇ ਵੀ ਬੜੇ ਕਰਣੀ ਤੇ
ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸਾਧੂ ਹੋਏ ਹਨ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ
ਸਮਾਚਾਰ ਵੀ ਸੰਤ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਪੜੀਏ ।

ਸਨ । ਇਹਨਾਂ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਪਾਸ ਬਿਠਾ-
ਇਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਦਿਲ
ਲਗੀ ਵਿਚ ਆਖਿਆ—‘ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗਰਮੀਆਂ ਥੀਂ ਡਰਦੇ
ਤੁਸੀਂ ਆਲਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਆਏ । ਪਰ ਦਰਗਾਹ
ਵਿਚ ਪੁਜੋਗੇ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਹੀ ਵੱਸ ਹੋਵੋਗੇ, ਅਤੇ ਲੇਖੇ ਦੀ ਗਿਨਤੀ
ਵੇਲੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸੋਂ ਕਿੱਥੇ ਛਿਪ ਸਕੋਗੇ ?

ਇਹ ਪਿਆਰ ਭਰੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਹਰੀ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰ ਭਰ ਆਏ, ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਦ ੨ ਹੋ
ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਮੇਰੇ ਧੰਨ ਭਾਗ, ਤੇ ਮੇਰੀ ਇਹੀ ਅਰਦਾਸ
ਹੈ, ਕਿ ਮੇਰਾ ਲੇਖਾ ਹਸਾਬ ਆਪ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋਵੇ । ਜੇ ਪਤਾ ਦੱਸ
ਦਿਤਾ ਏ ? ਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੱਸ ਨਾ ਪਾਉਨਾਂ । ਮੇਰੀ ਇਹੀ
ਭਾਵਨਾਂ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਕਰਨੀ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਨਿਮੂਭਾਵ ਪੂਰਤ
ਹਿਰਦਾ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਅਪੱਨਤ ਗਵਾ
ਦਿਤੀ ਹੈ, ਤੁਸਾਡਾ ਹਸਾਬ ਚੁਕ ਗਿਆ ਹੈ ।

‘ਧਰਮ ਰਾਇ ਦਰਿ ਕਾਗਦ ਫਾਰੇ,
ਜਨ ਨਾਨਕ ਲੇਖਾ ਸਮਝਾ’

ਤਬਾ—ਲੇਖਾ ਕੋਇ ਨ ਪੁਛਈ ਜਾਂ ਗੁਰ ਬਖਸ਼ਿੰਦਾ

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਸਗੋਂ ਤੁਸੀਂ ਜਦੋਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਜਾਵੋਗੇ, ਤਾਂ
‘ਧਰਮ ਰਾਜਾ’ ਵੀ ਤੁਸਾਡੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਉਠ ਖਲੋੇਗਾ । ਕਿ
ਤੁਸਾਂ ਨੇਚਰਨ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰਾ ਗ੍ਰਿਹ ਪਵਿਤਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ ।

ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਭਵਨ ਪਨੀਤ
(ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰਸੀਲੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ
ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਖਾਸਾ ਸਮਾਂ ਹਜ਼ੂਰ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਕੀਤੇ ।

ਕਾਬਲੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ

“ਕਾਬਲ” ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਾਈ ਵਸਦੀ ਸੀ ਜੋ ਨਿੱਤ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿਤਰ ਮੂਰਤੀ ਦਾ
ਧਿਆਨ ਧਰਦੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ । ਇਹ ਕਈ ਵਾਰੀ ਪ੍ਰੇਮ
ਵਿਚ ਆਕੇ ਰਾਤ ੨ ਬੈਠੀ ਰਹਿੰਦੀ ਤੇ ਮੂਰਤੀ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਕੇ
ਧਿਆਨ ਕਰਦੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਇਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਇਹਦੇ ਪਾਸੋਂ
ਪੁਛਿਆ ਕਿ, ਮਾਤਾ ਤੂੰ ਕਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੀ ਤੇ ਸਿਮਰਨ
ਕਰਦੀ ਏਂ ? ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਆਖਿਆ-ਪੁੱਤਰ ਮੈਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ
ਮੰਤਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਤੇ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਵਾਸੀ ਗੁਰੂ
ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦੀ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ
ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਖਿਯਾ ਲਈ, ਪਿਤਾ, ਮਾਤਾ, ਚਾਰੇ ਲਾਲ, ਤੇ ਪੰਜ
ਪਿਆਰੇ, ਅਤੇ ਅਪਨਾ ਆਪ ਵੀ ਵਾਰ ਦਿਤਾ । ਉਸਦੇ ਉਪਕਾਰਾਂ
ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕਰਦੀ ਤੇ ਧਿਆਨ ਧਰਦੀ ਹਾਂ ।

ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਸਿਦਕ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹਦਾ
ਮੰਨ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ, ਆਖਿਆ ਜੇ-ਐਸੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ
ਦਾ ਮੈਂ ਹੁਣ ਪਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ? ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ

ਮਾਤਾ ਨੇ ਸਦਕੇ, ਵਾਰੀ, ਆਖਦੇ ਹੋਏ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ-ਕਿ ਬੇਸ਼ਕ ਜਾਵੇ ! ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ । ਨਾਲ ਹੀ ਟੁਰਨ ਸਮੇਂ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ-ਪੰਜਾਬੋਂ ਆਏ ਲੋਕੀਂ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਵੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਗਟ ਤੇ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੰਸ ਵਿਚੋਂ ਹਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਉਣਾ ਕਿ ਉਹ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਉਨੇ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ ।

ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਕੱਟ ਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਛਦਾ ਪੁਛਾਂਦਾ ਕਈ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜਾ ਤੇ ਤਖ਼ਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸ ਗੜ੍ਹ ਆਦਿਕ ਸਰਬਤ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਯਾਤਰਾ ਨਾਲ ਮੰਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ-ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਨਗਰੀ ਦੇ ਚੱਪੇ ੨ ਉਤੇ ਚੌਜੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਕੀਤੇ, ਚੌਜਾਂ ਤੇ ਕੱਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਨ ਸੁਨ ਕੇ ਇਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਆਵਨਾਂ ਸੁਫਲ ਜਾਣਿਆਂ ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਹ ਅਪਨੀ ਮਾਤਾ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਪੁੱਜਾ, ਤੇ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਬਿਜਮਾਨ ਸਨ ਇਸ ਨੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਮਨ ਉਤੇ ਕੁਝ ਐਸਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਇਹਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਤੁੱਕਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ।

ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ ਆਪੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ।
ਜੋ ਤਿੱਸ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਤਬਾ— ਗਾਹੇ ਸੂਫੀ ਗਾਹੇ ਜ ਹਿਦ ਗਹਿ ਕਲੰਦਰ ਮੇ ਸ਼ਬਦ
ਰੰਗਾ ਹਾਏ ਮੁਖਤਲਿਫ ਦਾਰਦ ਬੁਤੇ ਅਯਾਰਾ॥

(ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ)

ਇਹ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਮਤਾ ਹੋਇਆ
ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮਗਰੋਂ
ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ।
ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸਤਿਸੰਗ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਇਸ ਨੇ ਇਕ
ਦਿਨ ਹਥ ਜੋੜ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਐਸਾ ਸਾਧਨ
ਦਸੋ ? ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰ ਦਰਗਾਹੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਸਕੀਏ ਤੇ ਸਿਖੀ
ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੁਫਲ ਹੋਵੇ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ 'ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ
ਸਾਹਿਬ' ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਂਹੀ
ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ।

ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪

ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖ ਆਖਾਏ,
ਸੁ ਭਲਕੇ ਉਠ ਹਰਿ ਨਾਮ ਧਿਆਵੈ ।
ਉਦਮ ਕਰੇ ਭਲਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ,
ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਵੈ ।
ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਪੁ ਜਾਪੈ,
ਸਭਿ ਕਿਲ ਵਿਖ ਪਾਪ ਦੋਖ ਲਹਿ ਜਾਵੈ ।
ਫਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਦਿਵਸੁ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਵੈ,
ਬਹਿਦਿਆਂ ਉਠਦਿਆਂ ਹਰ ਨਾਮ ਧਿਆਵੈ ।
ਜੋ ਸਾਸ ਗਿਰਾਸ ਧਿਆਏ ਮੇਰਾ ਹਰਿ ਹਰਿ,

ਸੋ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਮਨ ਭਾਵੈ ।
 ਜਿਸਨੋ ਦਿਆਲ ਹੋਵੈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਮੀ,
 ਤਿਸ ਗੁਰ ਸਿਖ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵੈ ।
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਧੂੜ ਮੰਗੈ ਤਿਸ ਗੁਰ ਸਿਖ ਕੀ,
 ਜੋ ਆਪ ਜਪੈ ਅਵਰਹ ਨਾਮ ਜਾਪਾਵੈ ।

ਤਬਾ—ਪਿਛਲ ਰਾਤੀ ਜਾਗਣਾਂ ਨਾਮ ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦ੍ਰਿੜਾਏ,
 ਮਿਠਾ ਬੋਲਣ ਨਿਵ ਚਲਣ ਹਥੈਂ ਦੇ ਕੈ ਭਲਾ ਮਨਾਏ ।
 ਥੋੜਾ ਸਵਣਾਂ ਖਾਵਣਾ ਥੋੜਾ ਬੋਲਣ ਗੁਰਮਤਿਪਾਏ,
 ਘਾਲ ਖਾਇ ਸੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰੈ ਵਡਾ ਹੋਇ ਨਾ ਆਪ ਗਣਾਏ ।
 ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਮਿਲ ਗਾਂਵਦੇ ਰਾਤ ਦਿਹੈਂ ਨਿੱਤ ਚਲੜ ਜਾਏ
 ਸ਼ਬਦ ਸੁਰਤ ਪਰਚਾ ਕਰੈ ਸਤਿਗੁਰ ਪਰਚੈ ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਏ ।
 ਆਸਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਸ ਵਿਲਾਇ ।

(ਵਾਰ ਭਾ: ਗੁਰਦਾਸ ੨੮)

ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਝਾੜਾਂ ਪਾਈਆਂ

ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇਕ ਸਰਦਾਰ ਨੇ
 ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ ਕਿ
 ਅਰਾਮ ਆਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜ ਘੋੜੇ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਾਂਗਾ ।
 ਅਰਾਮ ਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਘੋੜੇ ਭੇਜਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਨ ਲਗਾ ਕਿ
 ਦੋ ਘੋੜੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਭੇਜੀਏ ।
 ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ ਨੌਕਰ ਘੋੜੇ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ
 ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣ ਥੀਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਨੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਉਨੇ ਦੀ
 ਹਦੋਂ ਸਾਹਜ ਕਦਾ ਦੇਣ ਦਾ ਹਕਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ—ਰਿ

ਤੁਸਾਡੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਘੋੜੇ ਭੇਜ ਕੇ ਫਿਰ ਤਰਕਨਾ ਜੋ ਕੀਤੀ ਕਿ
 ਦੋ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਭੇਜਨੇ ਸਨ ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਅਸੀਂ ਹੁਣ
 ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਜਦੋਂ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਜਾ ਕੇ
 ਸੁਣਾਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੰਜ ਘੋੜੇ ਹੋਰ ਲੈ ਕੇ ਦਸ ਘੋੜੇ ਆਨ
 ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਅਪਨੀ ਭੁੱਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ, ਬੇਨਤੀ
 ਕੀਤੀ। ਪੰਜ ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਭੁੱਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਹੋਵੇ, ਪ੍ਰਵਾਨ
 ਕਰੀਏ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਪਹਿਲੇ ਕੰਮ ਕਰਵਾ ਲੈਨਾ
 ਤੇ ਪਿਛੋਂ ਮਨ ਭਰਮਾਵਨਾਂ ਇਹ ਕੇਹੜੀ ਚੰਗਿਆਈ ਹੈ ? ਬਾਬਾ
 ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਇਕੋ ਹੈ। ਪਰ
 ਵੀਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਥੇ ਦੀ ਸੁਖਨ ਹੋਵੇ ਉਥੇ
 ਹੀ ਦੇਨੀ ਬਨਦੀ ਹੈ। ਸੁਖਣਾ ਵਖਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਤੇ ਭੇਟਾ,
 ਜਿਥੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀ ਚਾਹੇ ਵੇਵੇ। ਪਰ ਮੰਨਤ ਜਿਥੇ ਦੀ ਹੋਵੇ
 ਉਥੇ ਹੀ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਜੋ ਤੂੰ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰ ਬੈਠਾ ਹੈ
 ਕਿ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜਨੇ ਸਨ, ਪਹਿਲੇ ਘੋੜੇ ਉਥੇ ਹੀ
 ਭੇਜ ਦੇਹ, ਅਤੇ ਜੋ ਤੂੰ ਹੁਣ ਲਿਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਅਪਨੇ ਹੱਕ
 ਦੇ ਜਾਨ ਕੇ ਲੈ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਇਤਨਾਂ ਆਖ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੰਜ
 ਘੋੜੇ ਤਬੇਲੇ ਭਿਜਵਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬ
 ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਈ ਉਹ ਲੈ ਗਿਆ।

ਕਬਿਤ

ਸਰਨ ਸਹਾਈ, ਸੁਖਦਾਈ ਨਿਜ ਦਾਸਨ ਕੇ,
 ਛਿਮੋਂ ਜਗ ਰਾਈ ਅਪ੍ਰਾਧ ਨਿਜ ਜੱਨ ਕੇ।
 ਬੇਨਤੀ ਭਨਤ ਬਹੁ, ਗਹਿਤ ਪਦਾਰ ਬਿੰਦ,
 ਦੇਖ ਅਤ ਦੀਨਤਾ ਧਰਿਯਾ ਨਿਜ ਪ੍ਰਨ ਕੇ।

ਹੈ ਗਏ ਦਿਆਲ ਦੀਨਾਂ ਬੰਧੂ ਸੁਖ ਸਾਲ,
 ਪ੍ਰਭ ਬਚਨ ਰਸਾਲ ਭਨੇ ਸੁਨੇ ਨਿਰਪ ਮੰਨਕੇ।
 ਗੁਰੂ ਘਰ ਏਕ, ਤਉ ਜਾਨੀਏ ਬਿਬੇਕ,
 ਜਹਾਂ ਸੁਖਨਾਂ ਕੀ ਟੇਕ ਤਹਾਂ ਦੇਨ ਬਨੈ ਗਨ ਕੇ।

ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਵਿਚ
 ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋਈ ਤੇ ਗ਼ੀਬ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ
 ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਕਾਰ ਨਾਲ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਸੀ
 ਕਦੀ ੨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਜੇ ਆਪ ਨ ਵੀ
 ਜਾਵਨ, ਤਾਂ ਸਿਖ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ। ਪਰ ਹਰਨ ਦੇ ਸ਼ਕਾਰ ਦਾ
 ਹੁਕਮ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਨ ਮਾਰਿਆ ਕਰੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ
 ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤਰ ਜਾਨ ਕੇ
 ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਵੀ ਕੁਝ ੨ ਸਿਖਾਂ ਸਨੇ ਸ਼ਕਾਰ
 ਨੂੰ ਗਿਆ। ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁਤ ਸੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ
 ਪਾਨੀ ਪਲਾਇਆ ਤਾਂ ਸਾਹਮਨੇ ਤੋਂ ਇਕ ਹਰਨ ਉੱਠ ਨਸਿਆ।
 ਸਾਹਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਘੋੜੀ ਪਿਛੇ ਛਡਨ ਦੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਸਿੱਖ ਨੇ
 ਵਰਜ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੱਸੀ ਕਿ ਹਰਨ ਮਾਰਨ
 ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤਾਂ ਜਵਾਨ ਉਮਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕੀਤੀ ਸਗੋਂ
 ਸ਼ਕਾਰ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਤਾਂਈ ਆਖਿਆ—‘ਨੂਠੇ ਭੰਨ ਮੱਤ

ਬੋਲ ! ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹਰਨ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਛਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਘੋੜਾ ਦੁੜਾ ਦਿਤਾ, ਪਰ ਸਿਖ ਦੇ ਮੁਖੋਂ ਵੀ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ—“ਠੂਠੇ ਭੰਨ ਤੂੰ ਹੰਕਾਰੀ ਆਪ ਹੈ’ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ।

ਸਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਸਰਪੱਟ ਦੁੜਾਈ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹਰਨ ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਿਤੇ ਉਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ, ਤੇ ਘੋੜਾ ਮੋੜ ਵਿਚ ਪੌਖੜ ਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ । ਜਿਸ ਤੇ ਲੱਤ ਟੁਟ ਗਈ ਅਤੇ ਸਾਹਿਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਭੀ ਸਖਤ ਜਖਮ ਆਏ, ਜੋ ਬਿਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਚਿੱਰ ਪਿਛੋਂ ਦੂਜੇ ਸਵਾਰ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦੇਖ ਕੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਪਾਨੀ ਦੇ ਛਿਟੇ ਮਾਰੇ, ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਡੇਰੇ ਚੁਕ ਲਿਆਏ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਚੁਪ ਰਹੇ । ਪਰ ਸਾਹਜ਼ਾਦਾ ਜਦੋਂ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਭੁਲ ਦੀ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ, ਤੇ ਆਖਿਆ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਦਾ ਫੱਲ ਪਾਇਆ ਹੈ, ਬਖਸ਼ੋ । ਉਤਰ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ, ਅਗੇ ਨੂੰ ਖਿਆਲ ਰਖਨਾ ਹਰਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨਾਂ, ਤੇ ਗ਼ੁੰਬ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਲਪਾਣਾਂ । ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਸਤਿਨਾਮੁ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵੇਹਲੜ ਤੇ ਭੁਖੇ ਨੰਗੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬੱਝੇ ਬੈਠੇ ਹਨ । ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਠੂਠੇ ਭੰਨ ਆਖ ਕੇ ਦਿਲ ਕਿਉਂ ਦੁਖਾਇਆ ? ਇਸੇ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੁਸਾਡੇ ਉਤੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ—

ਸੰਤਨ ਦੁਖ ਪਾਇ ਤੇ ਦੁਖੀ,
ਸੁੱਖ ਪਾਇ ਸਾਧਨ ਕੇ ਸੁਖੀ ।

(ਚੋਪਾਈ ਬੇਨਤੀ ਪਾ: ੧੦)

ਅਜੇ ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸਾਡਾ ਬਚਾਉ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਬਾਬਾ
ਕਲਾਧਾਰੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਸੀ । ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸਹਾ-
ਇਤਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

ਸਵਯੰ

ਪੁਨ ਸਿਖਨ ਕੋ ਨ ਕਪਾਏ ਕਦਾ ਚਿਤ,
ਬੈਨ ਅਮੋਘ ਲਖੋ ਤਿਨ ਕੇ ।
ਦਿਨ ਰੈਨ ਭਜੈ ਸਤਿਨਾਮ ਰਿਦੈ,
ਸਤਿ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰੀਤ ਲਗੀ ਜਿਨ ਕੇ ।
ਮਮ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਇਣ, ਜੋਗੁਣ ਆਇਣ.
ਦੋਖ ਪਲਾਇ ਮਿਲੇ ਛਿਨ ਕੇ ।
ਤੁਮ ਤਰਕ ਫਰੋਕ ਕਰੀ ਤਿਨ ਪੈ,
ਜਿਹ ਤੇ ਦੁਖ ਪਾਇ ਲਯੋ ਸੁਨ ਕੇ ।

(ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿਆਏ ੪੮-੧੯)

ਯਥਾ— ਸੰਤ ਕਾ ਲੀਆ ਧਰਤ ਬਿਦਾਰਾਓ ।
ਸੰਤਕਾ ਨਿੰਦਕ ਅਕਾਸ ਤੇ ਟਾਰਉਂ ।

(ਗੁਰਵਾਕ)

ਤਾਂਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਗੋਂ ਲਈ ਸਦਾ ਹੀ
ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਦੇਖਨਾਂ ਕਰੋ ਤੇ ਸੁਖੀ ਰਖੋ, ਜਿਸ ਤੇ ਆਪ
ਵੀ ਸੁਖੀ ਰਹੋ । ਇਸ ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਸ਼ਾਹਜਾਦਾ ਮੇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਅਪਨੀ ਭੁਲ ਉਤੇ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ
ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਬ੍ਰਿਥ ਮਾਈਆਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ

‘ਮਾਲਵੇ’ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਇਕ ‘ਕਰਮੋਂ’
ਮਾਈ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਚੱਕੀ ਪੀਸ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ
ਹੁੰਦੀ । ਉਮਰ ਵਡੇਰੀ ਪਰ ਚਿੱਤ ਵਿਚ ਵਡਾ ਵੈਰਾਗ ਰਖਦੀ ।
ਇਸ ਨੂੰ ਫੁਰਨਾਂ ਫੁਰਿਆ ਕਿ ਜੋ ਜੋ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਹੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ ਮੈਂ
ਵੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਾਂ ਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣ
ਕੇ ਕਿਰਤਾਰਥ ਹੋਵਾਂ ।

ਇਸ ਆਸ਼ੇ ਵਿਚ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਜਿਤਨੀ ਮਜ਼ੂਰੀ
ਕਰਦੀ ਕੁਝ ਖਾਂਦੀ ਕੁਝ ਬਚਾ ਕੇ ਜਮਾਂ ਰਖਦੀ ਜਦੋਂ ਥੋੜੇ
ਪੈਸੇ ਇਸ ਪਾਸ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਕਪਾਹ ਖੀਦ ਕੇ ਹਥੀਂ ਵੇਲੀ,
ਪੰਜਾਈ, ਤੇ ਕੱਤ ਕੇ ਖੇਸ ਬਨਵਾਇਆ ਅਤੇ ਖੰਭ ਚੜਾਕੇ ਚੰਗਾ
ਉਜਲਾ ਕਰਕੇ ਉਨੇ ਜਾਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਸਾਥ ਨੂੰ ਲਭਦੀ
ਰਹਿੰਦੀ । ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਵਹੀਰਾਂ
ਪਾਈਆਂ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਉਨੇ ਪੁਜੀ ।
ਕਿਲੇ, ਸਰਾਂਈ, ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਗਹਿਮਾਂ ਗਹਿਮ
ਦੇਖ ਕੇ ਮੰਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ।

ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸ਼ਾਨ
ਕਹਿਨ ਕਥਨ ਥੀ ਬਾਹਰ ਹੁੰਦੀ । ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜੇ, ਰਈਸ,
ਸਰਦਾਰ, ਗ਼ਰੀਬ ਅਮੀਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਸੰਤ ਮਹੰਤ, ਵੱਸ

ਲਗਦੇ ਸਾਰੇ ਆਉਂਦੇ । ਕੱਥਾ ਕੀਰਤਨ, ਨਾਂਮ ਉਪਵੇਸ਼ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ, ਉਪ੍ਰੰਤ ਗੁਲਾਲ ਤੇ ਰੰਗ ਭਰੀਆਂ ਪਿਚ-ਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਫੁਹਾਰ ਚਲਦੀ ਤਾਂ ਮਾਨੋਂ 'ਹਾਸ ਰੱਸ' ਦੀ ਬਹਾਰ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ । ਐਤਕੀ ਵੀ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸਜੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਦਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਆਏ ਗਏ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਪਾਸੋਂ ਦਸਵੰਧ ਅਤੇ ਕਾਰ ਭੇਟਾਂ ਦੇ ਅੰਬਾਰ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਤਾਂ ਕਰਮੋ ਮਾਈ ਵੀ ਨੇੜੇ ਆਈ ਪਰ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਸਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਭਾੜ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਮਾਂਦੀ ਹੋਈ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੀ ਕਨਾਰੇ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ । ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਅਰਦਾਸੇ ਹੋਏ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਸ ਫੁਲਾਇਆ, ਤੇ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੇ ਆਖਿਆ—ਮਾਈ ਤੂੰ ਵੀ ਅਪਨੀ ਭੇਟਾ ਦੇ ਦਿਹ । ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਆਪਨੇ ਤੇ ਗ੍ਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਦੀ ਮੇਹਰ-ਬਾਨੀ ਜਾਨੀ, ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ੨ ਨਾਲ ਕੱਛੇਂ ਖੇਸ ਕੱਢ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ।

ਮਖਮਲੀ ਤੇ ਕੀਮਤੀ ਬਸਤਰਾਂ ਦੀ ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਈ ਭੇਟਾ ਨੂੰ ਨਿਗਾਹ ਤਲੇ ਨ ਰਖਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਈ ਦਾ ਖੇਸ ਹੱਥੀਂ ਖੋਲ ਕੇ ਉਤੇ ਲੈ ਲੀਤਾ ਤੇ ਸਲਹਾਇਆ ਕੁਝ ਚਿਰ ਵਲੇਟੇ ਰਖਿਆ, ਫੇਰ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਖੇਸ ਰੋਜ ਅਸ਼ਨਾਨ ਸਮੇਂ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤਾ ਕਰਨਾ । ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ । ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਕ ੨ ਤਾਰ ਬਨਾਂਦਿਆਂ ਵਟਦਿਆਂ, ਮਾਈ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਰਹੀ । ਅਤੇ ਜੋ ਵਸਤੂ ਦੁਨੀਆਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਕੱਖ ਦੀ ਹੈ । ਉਹ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਲੱਖ ਦੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਗ੍ਰੀਬ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ

ਭੇਟਾ ਕੌਡੀ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਲੱਖ ਦੀ ਜਾਨ ਕੇ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਹੋਰ ਬ੍ਰਿਧ ਮਾਈ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਆਈ । ਇਹ ਵੀ ਅੱਤ ਗੁੰਬਨੀ ਤੇ ਬਾਜ਼ਰੇ ਦੇ ਮੁਰੰਡਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਇਸ ਨੇ ਆਨ ਕੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਵਾ ਲਿਤਾ । ਰਾਜੇ ਸਰਦਾਰ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਸੋਚ ਦੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ? ਇਹ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ’ ਦਾ ਘਰ ਹੈ, ਤੇ ਭਾਵਨੀ ਭਗਤ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਗੁੰਬ ਅਮੀਰ ਲਈ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਆਦਰ ਹੈ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਨਿਰੋ ਵਿਘਨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਤਿਨ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਅਪਨੇ ੨ ਘਰੀਂ ਪਧਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਮਾਈਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਿਰੋਪਾ ਵਜੋਂ ਦੁਪੱਟੇ ਬਖਸ਼ੇ । ਤੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ।

**ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ
ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅੰਸ ਤਿਆਗਨ
ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼**

ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਇਕ ਮਸਤਾਨੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਕਰ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਨਗਨ ਆਉਣ ਬਦਲੇ ਥਾਨੇਦਾਰ ਬਿਹਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਸਿਰੋਂ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਪਰ ਇਹ ਦੂਜੇ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕੀਰਤਨੀਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਤੇ ਕਦੀ ੨ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਉਨੇ ਵੀ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

ਆਪ ਦੀ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਤੇ ਤਿਆਗ ਵਾਲੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਮੁਖੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੈਂਕੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਾਵਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਆਪ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਮਸਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਥੋੜਾ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਲੋੜ ਵੰਦ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੇਣਾ ਦਿਵਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਤੇ ਪੁਜਾਰੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨ ਰੋਕਦੇ ਤੇ ਆਗਿਆ ਵਿੱਚ ਚਲਦੇ । ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨੀਆ ਜਾਨਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਸਤਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ । ਪਰ ਇਹ ਆਈ ਭੇਟਾ ਅਪਨੇ ਸੁਭਾਉ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਵੰਡਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ।

ਇਕ ਵੇਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਰ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਏ, ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਵਿਚ ਵੀ ਬੇਅੰਤ ਮਾਇਆ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੰਠਾ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਵੀ ਕੀਤਾ । ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਕੰਠਾ ਦੇਖ ਕੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਇਹ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ

ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕੇ ਸਫਲ ਕਰੀਏ । ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਕੰਠਾ
ਵੇਚ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮਖਮਲੀ ਸੁੰਦਰ ਬਿਸਤਰਾ ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੀਮਤੀ
ਬਸਤਰ ਬਨਵਾ ਕੇ ਉਨੇ ਜਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿਤੇ ।
ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ
ਤੇ ਰਾਤੀ ਬਿਛੋਨਾ ਕਰਾਕੇ ਉਸੇ ਤੇ ਅਰਾਮ ਕੀਤਾ ।

ਚੰਥੇ ਪਹਿਰ ਸੁਬਾਹਿਕੇ ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਜਾਉ,
ਤਿਨਾਂ ਦਰਆਵਾਂ ਸੰਗ ਦੋਸਤੀ ਮਨ ਮੁਖ ਸਚਾ ਨਾਉ ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਦੂਜੀ ਭੱਲਕੇ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਸੰਖ ਦੀ ਧੁਨੀ
ਹੋਈ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਸੋਚ ਅਸ਼ਨਾਨ ਤੇ
ਸਿਮਰਨ ਧਿਆਨ ਕੀਤਾ । ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ
ਨੇ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ
ਕੀਰਤਨ ਸਰਵਨ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਭੋਗ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ
ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਸੁਨਾਈ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋਏ ।

ਅਰਦਾਸੇ ਮਗਰੋਂ ਸੰਗਤ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਚੱਲੀ ਗਈ, ਤਾਂ
ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਤਾਈਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਤੁਸਾਂ ਇਹ ਤਾਂ
ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ, ਜੇ ਆਨ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਾਇਆ—ਪਰ ਕੋਲਿਆਂ
ਦੀ ਦਲਾਲੀ ਵਿਚੋਂ ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ ਕਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਐਸੇ ਹੀ
ਰਾਜ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਲੁਟਾ ਕੇ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ
ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ । ਜਿਹੜਾ ਬਿਛੋਨਾਂ ਤੁਸਾਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ
ਉਹਦ ਉੱਤੇ ਲੇਟ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਨੀਂਦ ਨਹੀਂ ਆਈ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ, ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਕੰਠਾ

ਵੇਚਨ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਆਖ ਸੁਣਾਈ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰ
ਮਾਇਆ ਤਾਂਹੀਉ ਅਸਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਨਾਂ ਪਿਆ ਹੈ । ਕਿ ਐਸਾ
ਕੰਮ ਫੇਰ ਨ ਕਰਨਾਂ । ‘ਰਾਜ ਅੰਸ਼’ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਲਹੂ ਕੱਠਾ ਕੀਤਾ
ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਦੁੱਖ ਦਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।
ਅਸੀਂ ਆਪਨੇ ਪਾਸ ਆਈ ਹੋਈ ‘ਰਾਜ ਅੰਸ਼’
(ਰਾਜਿਆਂ ਵਲੋਂ ਆਈ ਭੇਟਾ) ਰਾਜਸੀ ਠਾਠ ਵਿਚ ਹੀ ਖਰਚ
ਕਰ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ । ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਦਸਵੰਧ
ਦੀ ਕਾਰ ਭੇਟਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਲੰਗਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ
ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਵਿਚੋਂ ਆਈ ਹੋਈ ਆਮਦਨ ਆਪ ਛਕਦੇ ਹਾਂ,
ਤਾਂ ਸੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ । ਤਾਂਤੇ ਅਗੋਂ ਲਈ ਐਸਾ ਕੰਮ ਨ
ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਦਲਾਲੀ ਵਿਚ ਅਪਨੇ ਹੱਥ ਵੀ ਕਾਲੇ ਹੋਵਨ,
ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਸੁਖ ਨ ਹੋਵੇ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ ਫਿਰ ਭਾਈ
ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਰਾਜ ਅੰਸ਼* ਅੰਗੀਕਾਰ ਨ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਨਿਸਕਾਮ ਹੋ

* ਗੁਰਮੱਤ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਹੌਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਅਪਨੇ ਇਕ
ਟ੍ਰੈਕਟ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮਨਸਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਬੰਧੀ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਾਇਆ
ਦੀ ਬੁੜ੍ਹ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰੋਗੀ ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਪੂਰੀਆਂ
ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਪਤਾ ਇਕ ਵੇਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ
ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲੀ ਬੁੜ੍ਹ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਖਿਆਲ ਨਾਲ
ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚੇ ਹੋਏ ਆਪ ਚਲ ਕੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜ ਕੇ
ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵੱਲ ਜਾਨਾਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਅਗੋਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ
ਕਰ ਲਿਆ-ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰ ੨ ਕੁੰਡਾ ਖੜਕਾਉਣ ਤੇ ਵੀ ਨ ਖੋਲ੍ਹਿਆ
ਜਿਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ
ਲਖਮੀ (ਮਾਇਆ) ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ । ਜੇ ਮੇਰੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਚਰਨ ਪਾਉਣਗੇ ਤਾਂ
(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੫੪)

ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਭਾਂਵੈ ਨਿਰਬਾਹ ਵਿੱਚ ਕਈ ਐਕੜਾਂ
ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ।

ਭਾਈ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਤੇ ਬਖਸ਼ਸ਼ ਹੋਣੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ,
ਤੇ ਕੁੱਝ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇਮੀ ਸਿੱਖ ਵੀ ਆਸ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦਰਸ਼ਨ
ਦਾ ਲਾਭ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੇ ਨਾਮ ਰਸੀਏ
ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਾਈ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨਮੁਖ ਭੇਟਾ ਧਰਕੇ ਨਿਮਸ਼ਕਾਰ
ਕੀਤੀ । ਐਸੀ ਨਿਮਸ਼ਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜੋ ਚਰਨ ਕੰਵਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ
ਭੰਵਰ ਵਾਂਙੂ ਇਸਦਾ ਮੱਥਾ ਚਿਮਟ ਗਿਆ, ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਰੱਸ ਵਿਚ
ਮਗਨ ਹੋਇ ਨੂੰ ਸੀਸ ਚੁਕਨ ਦੀ ਸੁਰਤ ਤੀਕ ਨ ਰਹੀ ।
ਮਾਨੋ ਅਪਨੀ ਸੁਰਤ ਦੇ ਵਹਿਣ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਆਤਮ
ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ।

‘ਗੁਰੂ ਸਮੁੰਦ ਨਦੀ ਸਭ ਸਿਖੀ’ ਦੇ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ
ਹੁਣ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਪ੍ਰੇਮ ਡੋਰ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੋਏ

(ਸਫਾ ੪੫੩ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਲਛਮੀ ਨੇ ਵੀ ਨਾਲੇ ਹੀ ਆਉਣਾ ਹੈ-ਤੇ ਐਸਾ ਹੋਨ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ
ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਛੁਟ ਕੇ ਲਛਮੀ ਦੇ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਸੇਵਾ
ਭੱਲ ਪੈ ਜਾਏਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਬੁਹਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਤਾ ਹੈ । ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ
ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿਣੇ ਹਨ ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਫਤੇ
ਗਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਇਹ ਸੁਨ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਨੇਤਰ ਭਰ ਆਏ । ਤੇ ਧੰਨ ਧੰਨ
ਆਖਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਨੋਟ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਉਕਤ ਸਿਖਿਆ ਦੇ
ਆਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜ ਅੰਸ ਲੈਣੀ ਛਤ ਦਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਮੂਰਤੀ ਮਾਨ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਅਡੋਲ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ, ਜੋ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਵਿਚ ਫਰਕ ਨ ਆਵੇ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸੁਰਤਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਵਿਚੋਂ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਝਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ । ਉਸ ਨੂੰ ਉਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਣਗੇ । ਹੋਰ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ 'ਗੁੰਗੇ ਦਾ ਗੁੜ' ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਲਾਗੇ ਦੀ ਨਸ਼ਾਨੀ ਸੀ ।'

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਗੁੰਗੇ ਗੁੜ ਖਾਇਆ ਪੂਛੇ ਤੇ ਕਿਆ ਕਹੀਏ ।
ਤਬਾ—ਗੁਰ ਲਾਗਾ ਤਬ ਜਾਨੀਏ ਮਿਟੇ ਮੇਹ ਤਨ ਤਾਪ ।
(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਆਸ ਪਾਸ ਬੈਠਿਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਣੇ ਨ ਰਹਿ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਅਪਨੀ ੨ ਲਿਵ ਵਿਚ ਜੁੜ ਗਏ, ਤੇ ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਸੁਨ ਸਾਨ ਵਰਤੀ ਰਹੀ ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਨਿਤ ਦੀ ਬੈਠਕ ਥੀਂ ਬਹੁਤਾ ਵਧੀਕ ਸਮਾਂ ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ੨ ਬੀਤ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਪਾਲਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਨੈਨ ਖੋਲ੍ਹੇ ਤੇ ਚਰਨ ਸਰਨ ਵਿਚ ਡਿਗੇ ਪਰੇਮੀ ਦੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਲਿਆਕੇ ਫਰਮਾਇਆ “ਉਠੋ ਮਸਤਾਨੇ, ਦਰਗਾਹੇ ਪ੍ਰਵਾਨੇ ਉਠੋ” ਧੰਨ ਜਨਮ ਹੈ, ਉਠੋ । ਭਾਗੀ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਮਾਨੋਂ ਪੁਗੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਰਸੀਦ, ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਾਸਤੇ ਰਾਹਦਾਰੀ ਸੀ । ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਉਠ ਬੈਠੇ ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਹੋਕੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ । ਜੋ ਕੁਝ ਅੰਤਰੀਵ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਡਿੱਠਾ ਸੀ ਉਹਾ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੱਖ ਅਖਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ । ਅਤੇ ਮਨ ਬੁਧੀ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਛਾਬਿਆਂ ਵਿਚ ਤੋਲਿਆ । ਵਜਨ ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਫਰਕ

ਨ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਪੂਰਤ ਹੋ ਕੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ
ਗਾਵਿਆ—

ਗੁਜਰੀ ਮਹਲਾ ੫ ਘਰ ੨

ਰਾਜਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਰਾਜਾ ਕਹੀਅਹਿ ਭ੍ਰਿਮਨਿ ਮਹਿ ਭੂਮਾਂ
ਠਾਕਰ ਮਹਿ ਠੁਕਪਾਈ ਤੇਰੀ, ਕੋਮਨ ਸਿਰ ਕੋਮਾਂ ।੧।
ਪਿਤਾ ਮੈਰੋ ਬਡੋ ਧਨੀ ਅਗਮਾਂ,
ਉਸਤਤਿ ਕਵਨ ਕਰੀਜੈ ਕਰਤੇ ਪੇਖਿ ਰਹੇ ਬਿਸਮਾਂ।
(ਇਤਆਦਿਕ)

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਿਆ, ਤਾਂ ਇਸਦੇ ਪਰੇਮ ਭਾਵ ਨੂੰ
ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ । ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ
ਭਾਈ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੰਗਿਆ 'ਮਸਤਾਨਾ' ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਲੋਕੀ
ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਮਸਤਾਨਾ ਸੰਤ' ਆਖ ਕੇ ਬੁਲਾਂਦੇ ਰਹੇ । ਇਹ ਵੀ
ਮੂੰਹੋ ਬਹੁਤ ਨ ਬੋਲਦੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਸ਼ਕ
ਬਨ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਪਿੰਡ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਹੀ ਰਹਿਣ ਲਗੇ ।

ਇਕ ਦਿਨ ਇਹ ਅਪਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਨੇਤਰ
ਮੂੰਦ ਕੇ ਸ਼ੈਹਰੇਂ ਬਾਹਰ ਏਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ
'ਹਲੱਕੀ' (ਪਾਗਲ) ਗਿੱਦੜੀ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਢ ੨ ਕੇ ਕਈ
ਜ਼ਖਮ ਕਰ ਦਿਤੇ, ਪਰ 'ਮਸਤਾਨੇ ਸੰਤ' ਅਡੋਲ ਹੀ ਬੈਠੇ
ਰਹੇ ਅਤੇ ਆਖਿਆ । 'ਹੁਣ ਤਾਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਈ ਏਂ । ਅਮਨ
ਨਾਲ ਟਿੱਕ ਜਾ' । ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ
ਉਸਨੇ ਵੱਢਨਾਂ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਤੇ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ
ਬੈਠ ਗਈ ।

ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਇਕ ਖਾਲੀ ਦੁਕਾਨ
ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ, ਤੇ ਅਗਨ ਜਲਾ ਕੇ ਸੇਕਨ ਲਗੇ) ਇਹਨਾਂ ਦੀ

ਸਮਾਧੀ ਲੱਗ ਗਈ, ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁੱਧ ਨ ਰਹੀ । ਸਾਰੀਆਂ ਲਕੜਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗ ਪਈ ਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਇਕ ਬਾਂਹ ਵੀ ਸੜਨ ਲਗੀ, ਫੇਰ ਵੀ ਸੁਰਤ ਨ ਪਰਤੀ, ਪਰ ਮਾਸ ਦੇ ਸੜਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ (ਮੁਸ਼ਕ) ਨੇ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਧਰ ਖਿੱਚ ਲਈ, ਤੇ ਅੱਗ ਬੁਝਾਈ । ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੜ ਚੁਕੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਵੀ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਪੱਟੀ ਕੀਤੀ । ਪਰ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਰੱਤੀ ਭਰ ਪੀੜ ਨ ਜਤਾਈ ਤੇ ਚਪ ਹੀ ਰਹੇ ।

ਕੁਝ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਮਸਤਾਨੇ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਜਾ ਸੁਨਾਈ ਤੇ ਪੁਛਨਾਂ ਕੀਤਾ । ਪਾਤਸ਼ਾਹ, ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ, ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੰਗਤਾ ਸ੍ਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਸੁਰਤ ਸ੍ਰੀਰਕ ਭੋਗਾਂ ਵਿਚ ਖਚੋਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਉਹੀ ਸ੍ਰੀਰਕ ਦੁੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਹੈ, ਭਾਂਵੇਂ ਉਹ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀਰਕ ਦੁੱਖਾਂ ਸੁਖਾਂ ਨਾਲ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਜੈਸੇ ਕੋਠੇ ਅੰਦਰ ਵਸਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਰਸ਼, ਕੰਧਾਂ, ਦਰਵਾਜ਼ੇ, ਤੇ ਖਿੜਕੀਆਂ, ਛੱਤ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕੋਠੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅੱਧ ਹਿਸੇ ਦੇ ਟੁੱਟਨ ਭਜਨ, ਅਥਵਾ ਡਿੱਗ ਪੈਨ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਬੈਠੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ “ਸ੍ਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕੋਠੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਇਕ ਅੱਧ ਅੰਗ ਟੁਟ ਭੱਜ ਜਾਨ ਨਾਲ ਤੱਥਾ ਸੜ ਜਾਨ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਰਦ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦਾ । ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ

ਅਥਵਾ ਅਪਨੀ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਥੀਂ ਉਚੇਰੇ ਰੱਖ ਕੇ ਸਰਬ
ਵਿਆਪੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਜੋੜਦੇ, ਅਥਵਾ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ।

ਐਸੇ ਆਤਮ ਦਰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਹੇ
ਦੁਖ ਸੁਖ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ
ਦਿਸਦੀ ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਕਟੇ, ਯਾ ਪਾਨੀ
ਗੰਧਲਾ ਹੋ ਜਾਏ, ਅਥਵਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਟੁੱਟ ਜਾਏ ! ਤਾਂ ਅੰਦਰਲੀ
ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਯਾ ਤਸਵੀਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ
ਦੁੱਖ ਕਲੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰਦਾ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਪੁਰਸ਼ ਹੀ ਦੁਖਾਂ
ਸੁਖਾਂ ਥੀ ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਗਿਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੋ
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਮਸਤਾਨਾ ਸੰਤ ਹੁਕਮ ਸਿੰਘ ਭੀ ਜਗਤ ਵਲੋਂ
ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਪਰ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪੀ ਨੀਂਦਰੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ
“ਸਦਾ ਸਚ ਦਾ ਨੰਦ” ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਾਗਦਾ ਹੋਇਆ
“ਕੂੜ ਕੀ ਪਾਲ” (ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਸੱਤ ਕਰਕੇ ਜਾਨਨਾ, ਇਹ ਭਰਮ)
ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਬਿਦੇਹ ਹੋ ਬੈਠਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੁਖ
ਸੁਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਸੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਮਗਨ ਮਸਤਾਨੀ
ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੈ—ਯਥਾ ।

॥ ਸੋਰਠ ਮਹੱਲਾ ੯ ॥

‘ਜੋ ਨਰੁ ਦੁਖ ਮੈਂ ਦੁਖ ਨਾਹੀਂ ਮਾਨੈ ਸੁਖ ਸਨੇਹੁ
ਅਰੁ ਭੈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਕੇ ਕੰਚਨ ਮਾਟੀ ਮਾਨੈ ।੧। ਰਹਾਉ ।
ਨਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹ ਉਸਤਤਿ ਜਾਂ ਕੈ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ
ਅਭਿਮਾਨਾ । ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੇ ਰਹੇ ਨਿਆਰਉ ।
ਨਾਹਿ ਮਾਨ ਅਪਮਾਨਾ ।੧। ਆਸਾ ਮਨਸਾ
ਸਗਲ ਤਿਆਗੇ ਜਗ ਤੇ ਰਹੈ ਨਿਰਾਸਾ ।

ਕਾਮ ਰੂਪ ਜਿਹ ਪਰਸੈ ਨਾਹਨਿ ਤਿਹ ਘਟ ਬ੍ਰਹਮ
 ਨਿਵਾਸਾ ॥੨॥ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਜਿਹ ਨਰ ਕਉ ਕੀਨੀ
 ਤਿਹ ਇਹ ਜੁਗਤਿ ਪਛਾਨੀ । ਨਾਨਕ ਲੀਨ ਭਇਉ ।
 ਗੋਬਿੰਦ ਸਿਉ ਜਿਉ ਪਾਨੀ ਸੰਗਿ ਪਾਨੀ ॥੩॥

ਸਜਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ
 ਅੰਦਰ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਆਪਦੇ ਪਿਆਰ
 ਅਤੇ ਉਪਕਾਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਚਲੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ । ਇਸ ਤਰਾਂ
 “ਸਾਹੀਵਾਲ” ਦੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੱਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ
 ਦੀ ਅਭਲਾਖਾ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਨੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਵੀ
 ਪਹਲੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦਰਸ਼ਨ ਅਸਠਾਨ ਦਾ ਕਈ ਦਿਨ ਰਸ
 ਮਾਣਿਆ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਸ ਸਾਰੇ ਸਾਥ ਨੇ ਜਦੋਂ ਉਨੇ ਵੱਲ ਚਾਲੇ
 ਪਾਏ ਤਾਂ “ਸਜਨ ਸਿੰਘ” ਕਿਧਰੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰੀਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ
 ਹੀ ਇਕ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਦਾ ਰਿਹਾ । ਇਸ ਨੂੰ
 ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਜਥੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨ ਰਿਹਾ, ਤੇ ਨ ਹੀ
 ਜੱਥੇ ਨੇ ਇਨੀ ਖਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜੋ ਇਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਨਾਲ
 ਲੈ ਚਲਦੇ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਨੇ ਪੁੱਜੇ । ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਬਾਬਾ
 ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਅੱਖ ਪਰਤ ਕੇ ਵੀ ਨ ਦੇਖਿਆ, ਅਤੇ ਨ ਭੇਟਾ
 ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ । ਇਹ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ੇ ਹੋਏ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਬਾਬਾ
 ਜੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਨ ਕਰੀਏ ਆਉਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ? ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ
 ਉਥੇ ਹੀ ਟਿਕੇ ਰਹੇ ।

ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਤਾਂ ਪੁਛਦਾ ਪੁਛਦਾ ਸੱਜਨ ਸਿੰਘ ਵੀ
 ਆਨ ਪੁੱਜਾ ਅਜੇ ਇਹ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਬਾਹਿਰ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲਿਤਾ, ਅਤੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ । ਇਹ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਥਕੇਵਾਂ ਭੁਲ ਗਿਆ ਤੇ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨ ਲਗਾ ਜਿਵੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਹਨੂੰ ਅਗੇ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ ਅਤੇ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ਹਥੀਂ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਹਲੇ ਆਇਆਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਨਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਅਕਲੇ ਹੀ ਛੱਡ ਆਏ ਸੀ ਤੁਸ਼ਾਡੀ ਭੇਟਾ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿੱਸ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਭੁੱਖ ਹੈ ਸੀ ਉਹ ਮਿਲ ਪਿਆ ਹੈ ? ਤਾਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰੇ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦੇ ਹੋਏ ਪਰ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਦੇ ਬਾਰ ੨ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਆਪਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਤੀ ।

ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਫਲ ਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹੋ ਬਚੀਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਇਕ ਪਹਰੇ ਦਾਰ ਇਸ ਸੇਵਾ ਤੇ ਨੀਅਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਖੱਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕੋਈ ਟੱਟੀ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨ ਕਰਿਆ ਕਰੇ । ਅਤੇ ਕੂੜਾ ਕਿਰਕਟ ਵੀ ਨ ਸੁਟਿਆ ਕਰੇ ਪਰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸੱਜਨ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ, ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਦਿਨ ਕੁਵੇਲੇ ਉਥੇ ਟੱਟੀ ਫਿਰਨ ਲਗਾ-ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕੀਤੀ-ਤਾਂ ਉਸਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾ ਪੱਥਰ ਚਲਾਇਆ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਤੇ ਚੰਗਾ ਘਾਓ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸੱਜਨ ਸਿੰਘ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਥੜਿਆ ਹੋਇਆ ਥਾਂਇ ਹੀ ਮੂੰਧਾ ਹੋ ਗਿਆ ।

ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਬੜਾ ਪਛੁਤਾਇਆ।
ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪਤਾ ਕਰਾਇਆ ਤਾਂ ਚੁੱਕਾ ਕੇ ਸਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਡੇਰੇ ਲੈ ਆਇ ਅਤੇ ਅਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਪਰ ਚੌਕੀਦਾਰ ਨੇ
ਇਸ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ-ਕਿ ਮੈਨੇ ਪੁੱਖੀ ਨੂੰ ਡਾਢਾ ਘਾਉ ਕਰ ਦਿਤਾ
ਹੈ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਵਾਂਗਾ ? ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਡਰ
ਦੇ ਹੋਇ ਨੇ ਅਪਣੀ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗਲੇ ਨਾਲ ਜੋੜ
ਕੇ ਆਤਮ ਘਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤੋੜਾ ਚਲਾ ਦਿਤਾ । ਪਰ “ਜਿਸ
ਰਾਖੇ ਤਿਸ ਕੋਇ ਨ ਮਾਰੇ” ਐਸੀ ਕੁਦਰਤ ਵਰਤੀ ਜੋ ਗੋਲੀ ਸ਼ਾਹ
ਰਗ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਦੀ ਲੰਘ ਗਈ । ਸ਼ਾਹ ਰਗ ਨ ਕਟੀ ਗਈ ਤੇ ਇਹ
ਬੇਹੋਸ ਹੋਕੇ ਡਿਗ ਪਿਆ ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਇਧਰ ਹੀ ਕਿਤੇ ਨੇੜੇ ਸਨ । ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ
ਦੌੜੇ, ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੇ ਕਿਸੇ ਸਿਖ ਨੂੰ ਨ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਹੋਵੇ?
ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਉਧਰ ਚਲੇ ਗਏ । ਪਰ
ਨੇੜੇ ਜਾ ਕੇ ਡਿੱਠਾ ਤਾਂ ਅਪਣਾ ਹੀ ਚੌਕੀਦਾਰ ਘਾਇਲ ਸੀ ।
ਤੜਫਦੇ ਨੂੰ ਚੁੱਕਾ ਕੇ ਡੇਰੇ ਲਿਆਂਦਾ, ਜਖਮ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਪੱਟੀ
ਕਰਾਈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਸਨੂੰ ਅਤੇ ਸਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ
ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾ ਕੇ ਆਖਿਆ-ਇਕ ਦੂਜੇ
ਹੱਥੋਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਰਮ
ਫਲ ਦਾ ਬਦਲਾ ਵੀ ਮਿੱਟ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾਨਾਂ ਵੀ ਬਚ
ਗਈਆਂ ।

ਨੁਸ਼ੈਹਰਾ ਤੇ ਪਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਮੁਹਿਮ ਫਤੇ ਕਰਨ ਪਿਛੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਆਏ

ਇਨੀ ਦਿਨੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਟਕੋਂ ਪਾਰ ਨੁਸ਼ੈਹਰੇ ਅਤੇ ਪਸ਼ਾਵਰ ਦੀ ਫਤੇਹ ਪਿਛੋਂ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੨੩ ਮੁਤਾਬਕ ਸਮਤ ੧੯੯੦ ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਮੁੜ ਲਾਹੌਰ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਾਕੇ ਦੀਪਮਾਲਾ ਕਰਾਈ ਅਤੇ ਬੇਅੰਤ ਮਾਇਆ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ। ਇਥੇ ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਉਨੇ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਂਈ ਵੀ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਾਥੀ ਕੁਝ ਘੋੜੇ, ਪਸ਼ਮ ਦੇ ਬਸਤੂ ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨੇ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਲਗਦੇ ਸੋਲਾਂ ਗੁਆਂ ਦੀ ਜਗੀਰ ਦਾ ਪਟਾ ਵੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਜਿਥੇ ਇਸ ਭਾਰੀ ਮੁਹਿਮ ਦੀ ਫਤੇ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ ਉਥੇ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ, ਬਹਾਦਰੀ, ਪੰਥਕ ਪਿਆਰ ਪਵਿਤਰ ਜੀਵਨ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਣਿ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਪੰਥ ਲਈ ਭਾਰੀ ਘਾਟਾ ਦਸਿਆ।

ਉਨੇ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਬਾਗ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰਦਿਆਂ ੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਬਗੀਚੀ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਈ ਤਾਂ ਇਹਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਲੀ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ੧ ਜੋੜੀ ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਬਸਤੂ ਅਨਾਮ ਦੇਨੇ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਲੈਣੋਂ ਨ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਗੇ ਤੁਸੀਂ ਆ ਕੇ ਨਿਉਂਦੇ ਹੋ ਉਹਨਾਂ ਵਲੋਂ ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਦਾਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹਨ। ਸੋਨੇ ਦੇ

ਕੜਿਆਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਥੀਂ ਬਾਗ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋ
ਸਕਦੀ ਤੇ ਨ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਅਤੇ ਨ ਆਪ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਤਾ, ਪਾ
ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸੁਨ ਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਇਸ ਦੀ ਨਿਸ-
ਕਾਮਤਾ ਅਤੇ ਰੱਜੇ ਹੋਏ ਮਨ ਉਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਤੀਜੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ
ਅਤੇ ਕੰਵਰ ਨੌ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਦਿੱਲ
ਦੁਖਾਉ ਵਤੀਰਾ

ਕਾਂਡ ੭

ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਲਾਕੇ
ਵਾਰ ਮੁਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ੨੨ ਮੰਜੀਆਂ (ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਨਾਲ
ਸਬੰਧਤਿ ਗੱਦੀਆਂ) ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ
'ਬੈਹਬੁਲਪੁਰ' ਦੇ 'ਬੱਸੀ' ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਘ੍ਰਾਣਾਂ ਵੀ ਹੈਸੀ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਭਾਈ ਕਾਹਿਨ ਸਿੰਘ ਜੀ' ਬੜੇ
ਗੁਰਮੁਖ ਤੇ ਉਘੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਕੰਨਿਆ ਦਾ
ਨਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਜੋ ਹਜ਼ੂਰ
ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਸਗਨ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ
ਸਿਰੋਪਾਉ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ।

ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਵਿਵਾਹ ਦਾ ਦਿਨ ਵੀ ਨੀਅਤ ਹੋਣ
ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਮੂਹ ਗੁਰ ਅੰਸ਼ਾਂ, ਸੰਤਾ ਮਹੰਤਾਂ,

ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣਿਆਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜੀ ਵੀ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਪੁਜ ਕੇ ਇਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਹਿਸਾ ਲਿਆ, ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਕੰਵਰ ਨੇ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਬਾਹਰੇ ਆਇਆਂ ਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੋਹਣੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅੰਦਰ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਜਿਕਰ ਕਰਨਾਂ ਕਠਨ ਹੈ। ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਾਦੀ ਉਤੇ ਤੰਬੋਲ ਸਮੇਂ ੨ ਦੋ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਰਕਮ ਨਕਦੀ ਦੀ ਆਈ ਅਤੇ ਗਹਿਣੇ ਬਸਤਰਾਂ ਪੁਸ਼ਾਕੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੁਮਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਸੀ।

ਬਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੜੀ ਸਜ ਧੱਜ ਨਾਲ ਚੜ੍ਹਾਉ ਹੋਇਆ। ਨੂਰਪੁਰੇ ਜਦੋਂ ਪੁਜ ਕੇ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ। ਤਾਂ ਇਕ ਖਾਸ ਕੌਤਕ ਵਰਤਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੰਦੇ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਉਤੇ ਹੋਣਹਾਰ (ਭਾਵੀ) ਦੇ ਭਵਿਖਤ ਦਾ ਸਾਇਆ ਸਮਝੀਏ ਯਾ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜਾਣੀਏ। ਜਿਸ ਦਰਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾਂ ਤੇ ਪਕਿਆਈ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੂਰਾ ੨ ਤ੍ਰਾਣ ਲਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਈ ਖੋਟੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਵਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤੇ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਕੰਨ ਭਰੇ ਗਏ ਕਿ 'ਬਹਿਬੁਲ ਪੁਰ' ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਤਲੁਜ ਦੇ ਗਿਰਦਿਉਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਪਏਗਾ। ਅਤੇ ਲੁਧਿਆਨੇ, ਜਗਰਾਂਉਂ ਤੇ ਰਾਏਕੋਟ ਆਦਿਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਲਾਕੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀਆਂ

ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਖਟ ਪੱਟ ਲਗੀ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਈ ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਰਈਸਾਂ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿਖ ਬ੍ਰਾਤੀ ਵੀ ਨਾਲ ਹੋਨਗੇ। ਜੇਕਰ ਸਤਲੁਜੋਂ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਿਆਂ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਥਵਾ ਸਿਖਾਂ ਵਲੋਂ ਕੋਈ ਅਣਿ ਬਣਿ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਇਹਦਾ ਅਸਰ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਏ ਐਹਦਨਾਮੇ ਉਤੇ ਪਾਏਗਾ*।

ਇਸ ਲਈ ਐਸਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬ੍ਰਾਤ ਨਾਲ ਆਪ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਨ ਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਬੰਧੀਆਂ ਤੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਸਨੇ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਨਾਲ

[ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੬੬]

ਦੇਖੋ ਤਵਾਰੀਖ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਕ੍ਰਿਤ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਿੰਘ ਹੋਤੀ ਪੰਨਾ ੧੪੫ ਉਤੇ ਇਸ ਐਹਦਨਾਮੇ ਦੀ ਅਸਲ ਫੋਟੋ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਤੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਦਸਿਆ ਹੈ।

੧. ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਲਹੌਰ (ਪੰਜਾਬ) ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਲਈ ਮਿੱਤ੍ਰਤਾ ਰਹੇਗੀ। ਦੂਜੀ ਇਹ (ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ) ਪਹਿਲੀ ਧਿਰ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਹਾਦਰ) ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਡੀਆਂ ਪਤਵੰਤੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਮਝੇਗੀ। ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਤੇ ਪਰਜਾ ਨਾਲ ਜੋ ਦਰਜਾ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਉਤਰ ਵੱਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

੨. ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਅਲਾਕਾ ਜਾ ਉਹਦੇ ਸਮੀਪੀ ਅਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ “ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ” ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਹਨ ਉਹ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਰਖੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ

ਜਾ ਕੇ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਿਆਉਨ । ਇਹ ਸਲਾਹ ਦੇ ਕੇ ਹੀ ਦਰਬਾਰ ਲਾਹੌਰ ਵਲੋਂ ਕੰਵਰ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਨੇ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਬ੍ਰਾਤ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਜਦੋਂ 'ਨੂਰ ਪੁਰੇ' ਹੋਇਆ ਤਾਂ 'ਕੰਵਰ ਸਾਹਿਬ' ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਦਿਤੀ ਕਿ ਆਪ ਅਗੇ ਜਾਨ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨ ਕਰੋ ਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਮੁੜ ਜਾਉ-ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਲਿਆਵਾਂਗੇ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਲਗੀ ਤੇ ਪੱਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਸੰਸੇ ਅਤੇ ਪਤਿ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਅਗੇ ਖੜੀਆਂ ਦਿਸੀਆਂ । ਪਰ ਸੱਭ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹੋਏ ਬੇਧੜਕ ਹੋ ਕੇ ਆਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਇਸ ਸਾਲ ਉਤੇ ਉਨੇ ਥੀਂ ਟੁਰਨ ਥੀਂ ਪਹਲੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ । ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨੂਰਪੁਰੇ ਪੱਜ ਚੁਕੇ ਤੇ ਉਧਰੋਂ ਕੁੜਮ (ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਖਿੱਚ ਅਤੇ ਇਧਰੋਂ ਪੁੱਤ ਦੀ ਬ੍ਰਾਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ ।

[ਸਫਾ ੪੬੫ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਗੁਆਂਡੀ ਰਈਸਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਲਾਕਿਆਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਰਖੇਗਾ ।

੩. ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਦੇ ਤੋੜਨ ਯਾ ਦੋਹਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦੇ ਵਰਤਾਵੇ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਨਾ ਉਤਰਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਇਹ ਐਹਦਨਾਮਾ ਟੁੱਟਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਏਗਾ ।

ਉਕਤ ਐਹਦਨਾਮਾ ੨੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੮੦੯ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਲੋਂ, ਸੀ. ਟੀ. ਮਿਟਕਾਫ, ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਖਤਸ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ।

“ਸੁਤ ਸ਼ਾਦੀ” ਦਾਸਨ ਕੀ ਅਰਜ਼ੀ

ਤਾਂਤੇ ਨਿੱਜ ਜਾਵਨ ਹਮ ਮਰਜ਼ੀ (ਗੁਰ ਜੱਸਹੁਲਾਸ)

ਹੁਣਿ ਕੰਵਰ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦੋਂ ਜਿਠਾ ਕਿ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀ ਰੋਕੇ ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਚਾਤੇ ਰਾਤ ਦਰਯਾ
ਉਤੇ ਬੇੜੀਆਂ ਦਾ ਪੁੱਲ ਤੁੜਵਾ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਪਾਰਲੇ
ਕੰਡੇ ਖਿੱਚਾ ਦਿਤੀਆਂ-ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਦੁਖਾਇਆ-ਜਿਸ ਤੇ ਸਹਿਜੇ ਮੁਖ
ਤੇ ਇਹ ਬਚਨ ਨਿਕਲਿਆ

“ਵਿਨਾਸ਼ ਕਾਲੇ ਵਿਪ੍ਰੀਤ ਬੁੱਧੀ”

ਭਲਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨਾਲ ਕੌਣ ਰੋਕ
ਸਕਦਾ ਸੀ? ਆਪ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਹਾਥੀ ਦਰਿਯਾ ਵਿੱਚ ਠੱਲ ਦਿਤਾ ਤੇ
ਬਾਕੀ ਦੇ ਵੀ ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ੨ ਦੋ ਦੋ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ
ਕੇ ਕਈ ਗੇੜਾਂ ਵਿਚ ਬਾਤ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਜੇਹੜੇ ਤਰਨਾ
ਜਾਨਦੇ ਸਨ ਉਹ ਵੀ ਪੁੱਜ ਗਏ ਅਤੇ ਰੋਪੜ ਵਿਚ ਜਾ ਮੁਕਾਮ
ਕੀਤਾ ।

ਇਥੇ ਸਿੰਘ ਪੁਰੀਆਂ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ
ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਸ: ਭੂਪ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕਾਂ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ
ਸ਼ਾਗਤ ਕੀਤਾ-ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ‘ਨਾਭੇ’ ‘ਪਟਿਆਲੇ’ ਦੇ ਰਾਜੇ ਵੀ
ਬਾਤ ਨਾਲ ਆਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ‘ਗੁਰੂ ਜੱਸਹੁਲਾਸ’
ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵਰਨਣ
ਕੀਤਾ ਹੈ ।

ਸਾਰਧ ਛੰਦ

ਸਰਬ ਰਾਇ, ਯੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਹਾਰਤ,
ਰੋਪੜ ਆਦਿ ਪਟਿਆਲੇ, ਨਾਭੇ ਵਾਲੇ ॥

ਸਭ ਸੰਯੁਗਤ ਚਲੇ ਜਗ ਨਾਇਕ,
 ਬਾਜਨ ਬਜਤ ਨਿਰਾਲੇ ਚੋਜ ਬਿਸਾਲੇ ॥
 ਢੋਲ ਮਰਦੰਗ ਝਾਜਰਾਂ ਮੁਰਲੀ,
 ਕਰਨਾਈ ਸੁਰਨਾਲੇ ਸੁਨ ਸੁਖ ਭਾਲੇ ॥
 ਗੁਰ * ਨੰਦਨ ਪਿਖ ਕੈ ਮਨ ਮੋਹਨ,
 ਬਲ ਜਾਵਤ ਨਿਰਪਾਲੇ ਸਭ ਨਰ ਜਾਲੇ ॥

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਸੱਜ ਧੱਜ ਵਿਚ ਬ੍ਰਾਤ “ਬਹਿਬੁਲ ਪੁਰ”
 ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਭ: ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਬਾਦਰੀ ਦੇ ਕੇਈ
 ਸਰਦਾਰਾਂ ਤੇ ਮੁਖੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪੇਸ਼ਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ
 ਨਵੀਨ ਚਾਨਨੀ ਹੇਠਾਂ ਉਤਾਰਾ ਕਰਵਾਇਆ, ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪਾਨੀ
 ਦੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਮਗਰੋਂ ਬ੍ਰਾਤ ਨੇ ਅਰਾਮ
 ਕੀਤਾ । ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਹੂਰਤ ਸਮੇਂ ਸੁੰਦਰ ਸਜੇ
 ਹੋਏ ਵੇਦੀ ਅਸਥਾਨ ਅੰਦਰ ਦੂਲਹੇ ਦੂਲਹਨ (ਜੋੜੀ) ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ
 ਗਿਆ । ਤਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਿਆਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪੰਡਤ ਲੋਕਾਂ ਨੇ
 ਵੇਦ ਮੰਤਰਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ‘ਲਾਵਾਂ’ ਸਮੇਂ
 ਗੁਰਬਾਨੀ ਦੀਆਂ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿਚੋਂ ਰਾਗੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ “ਲਾਵਾਂ”
 () ਦਾ ਗਾਇਨ (ਉਚਾਰਨ) ਕੀਤਾ-ਤੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਪੰਡਤ ਨੇ ਸਿਖਿਆ

*ਅਸੀਂ ਭੂਮਕਾ ਵਿਚ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ
 ਜੀ ਬੇਦੀ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅੰਸ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਜਾਨ ਕੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ।

()ਤੀਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸਿਖਾਂ ਵਿਚੋਂ
 ਮੱਤੀ ਹੋਣ ਦੀ ਰਸਮ ਦੂਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਵਿਵਾਹ ਨੂੰ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣ
 ਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ
 [ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੪੬੯]

ਸੁਨਾਈਆਂ-ਯਥਾ

ਗਾਇ ਸ਼ਬਦ ਰਾਗੀ ਗੁਰ ਲਾਵਾਂ, ਲਾਵਾਂ ਲੇਤ ਨੰਦ ਗੁਰ ਭਾਵਾਂ ।
ਸਾਖ ਉਚਾਰ ਬਤਾਵਤ ਪ੍ਰਧਾ, ਲੋਕ, ਵੇਦ, ਮਤ ਜਿਹ ਵਿਥ ਸੇਧਾ ।
(ਉਤਾਰਦੇ ਧਿਆਏ ੨੯)

ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਵਾਹ ਕਾਰਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ
ਹੱਥੀ ੫) ਪੰਜ ਰੁਪੈ ਬ੍ਰਹਮਨ ਯਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਤੇ ਇਕ ੨ ਰੁਪਿਆ ਗ੍ਰੀਬਾਂ

(੪੬੮ ਸਫੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਡਤ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਚਿੜ ਗਏ ਸਨ ਤੇ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਹ
“ਵੇਦ ਰੀਤੀ” ਨਾਲ ਕਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਭਾਰੇਂ ਭਜਦੇ ਸਨ । ਜਿਸ ਲਈ ਇਸ
ਔਕੜ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ “ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ” ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿਚ
ਚਾਰ ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਸਿਖ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਉਤੇ ਅਹਸਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ।
ਫਿਰ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਰਵਾਜ ਵੇਦ ਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ “ਵੇਦੀ ਵਿਵਾਹ” ਨਾਲੋਂ ਨਾਲ
ਸਿਖਾਂ ਅੰਦਰ ਅਜੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਓਸੇ ਅਸਰ ਹੇਠਾਂ
ਸ੍ਰੀ, ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਿਵਾਹ ਵੀ ਹੋਣਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸੇ
ਕਰਕੇ ਸ: ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਬੇਦੀ ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ
ਪਰ ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਲਿਖਤੀ ਗਵਾਹੀ ਇਕ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸਾਧੂ
ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਦੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ
ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਕਿਤਨਾਂ ਪਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਗੀਆਂ ਧਾਸੋਂ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਦੀਆਂ
ਲਾਵਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ ਕਰਾਕੇ ਗੁਰ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਆਹ ਦੀ ਨੀਹ ਰਖ
ਦਿਤੀ । ਨੋਟ-ਹੁਣ ਅਜ ਕਲ ਗੁਰਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਦੀ ਰੀਤੀ
ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਇਹ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੜਪੋਤਰੇ ਸਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ
ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਲੋਹਰ ਦੇ ਸਦਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਨਖਰੇ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ
ਦਿਲਾਉਣ ਲਈ ਸੰਨ ੧੯੦੯ ਵਿੱਚ “ਅਨੰਦ ਮੈਰਜਐਕਟ” ਪਾਸ ਹੋਇਆ
ਤਾਂ ਓਦੋਂ ਤੋਂ ਇਸ ਰੀਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਵੀ ਮਿਲ ਗਈ ।

ਮੰਗਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਦੋ ਦੋ ਤਿਨ ਤਿਨ ਵੇਰਾਂ ਭਸ ਵੱਟਾ ਕੇ ਵੀ ਵਸੂਲ ਕੀਤੇ। ਪੁਰਾਤਾਨ ਰਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿਨ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਮਗਰੋਂ ਸਰਦਾਰ ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਕਦੀ, ਬਸਤੂ ਭੂਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮਝਾਂ ਗਾਂਝੀਂ ਤੇ ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਜ ਦੇ ਕੇ “ਧੀ” ਨੂੰ ਡੋਲੇ ਪਾਇਆ ਤੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਸਹਿਤ ਅਪਨੀਆਂ ਉਨਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਦਸ ੨ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸਦੀ ਭਾਵਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਇਥੋਂ ਹੀ ਸਿਰੇ ਪਾਉ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜੇ, ਰਾਣੇ ਤੇ ਸੰਤਾਂ ਮਹੰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਉਨੇ ਵਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਆਪ “ਉਨੇ” ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਜੋ ਉਤਸ਼ਾਹ ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਰਤੀ ਉਸ ਨੂੰ “ਅਯੁਧਿਆ” ਪੁਰੀ ਦੀ ਤੁਲਤਾ ਉਨੇ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ “ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ” ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਗਜ਼ਲ ਦੀ ਤਰਜ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗਜ਼ਲ

੧—ਸੁਤ ਕੋ ਵਿਆਹੇ ਆਇ, ਮੰਗਲ ਸੁਚਾਰ ਗਾਏ’
ਰਿਦ ਅਤਿ ਹੁਲਾਸ ਪਾਇ, ^੧ਅਵੰਧ ਸਮਾਨ ਉਨੇ।
ਸਭ ਹੀ ਲੁਗਾਈ ਧਾਈ, ਭੀਜੋ ਅਪਾਰ ਛਾਈ,
ਇਕ ਇਕ ਤਿਆਗ ਜਾਈ, ਪਿਖਨੇ ^੨ਮਯੋਕ, ^੩ਪੁੰਨੇ।

੧. ਅਯੁਧਿਆ ੨. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ੩. ਪਵਿਤਰ।

ਪ੍ਰੰਤ ਪੇਮ ਛਾਤੀ, ਲਖ ਰੂਪ ਨ ਅਘਾਤੀ,
 ਡੋਲੀ ਪਿਥੇ ਸੁਹਾਤੀ, ਆਨੰਦ ਰੰਗ ਭੀਨੇ।
 ਪੇਖੀ ਬਰਾਤ ਲਟਕੇ, ਨੂੰਮ ਨੂੰਮ ਚਲਤ ਮਟਕੇ,
 ਗਤਿ ਕਾਰ ਬਜਤ ਗਟਕੇ, ਸੁਨ ਉਮਗ ਮਨ ਪ੍ਰਬੀਨੇ।
 ੨-ਆਮਦ ਬਿਲੋਕ ਗੁਰ ਕੀ, ਰੋਣਕ ਬਜਾਰ ਪੁਰ ਕੀ,
 ਬਰਧੰਤ ਪ੍ਰੀਤ ਉਰ ਕੀ, ਚਲ ਨਾਰ ਪੁਰ ਮਟਕਤੀ।
 ਗਾਵੰਤ ਗੀਤ ਰੂਰੰ, ਮਾਤਾ ਅਨੰਦ ਪੂਰੰ,
 ਉਰ ਮੋਦ ਭਰ ਗਰੂਰੰ, ਮਨ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਕੋ ਚਟਕਤੀ।
 ਪੇਖੇ ਅਨੰਦ ਕੰਦੰ ਪਾਇਓ ਸੁ ਸੁਖ ਬਲੰਦੰ।
 ਯੁਤ ਬਧੂ ਆਇ ਅਨੰਦੰ ਰਹੀ ਧਾਮਨ ਅਟਕਤੀ।
 ਪੀਵੰਤ ਵਾਰ ਨੀਰੰ ਭਾ ਸੁਖ ਜੋ ਗਹੀਰੰ।
 ਭੂਖਨ ਵਾਰੰਤ ਚੀਰੰ ਲੇ ਅੰਕ ਮੇ ਜਟਕਤੀ।
 ੩-ਖੂਬੀ ਅਜੂਬ ਜਿਨਕੀ, ਰੋਸ਼ਨ ਦਿਮਾਗ ¹ਅਤਿਵਰ।
 ਹੁਸਨਲ ਜਮਾਲ ਨੰਦਨ, ਸਹ ²ਬਧੂ ਪੇਖ ਹਰਖੇ।
³ਮਾਦਰ ਖੁਸ਼ਾਲ ਕੀਨੇ ⁴ਮਾਤੇ ਮਨੋ ਅਮਲ ਕੇ।
⁵ਬੇਦਿਨ ਬਧੂ ਸੁ ਉਮਗਤ* ⁶ਗੁਲ ਚਿਹਰੇ ਲਾਲ ਪਰਖੇ।
 ਪਹਰੇ ⁷ਦੁਕੂਲ ਕੇਸਰ ⁸ਰਤਿਮਾਨ ਹਰਨ ਵਾਰੀ।
⁹ਥਾਰੀ ਉਠਾਇ ਕਰਮੇ ਗਾਵੈ ਅਨੂਪ ¹⁰ਕਰਖੇ।
 ਕੁਲ ਰੀਤ ਕਰਤ ¹¹ਮਾਦਰ, ¹²ਕਲਿਧਾਰ, ਥਾਨ ¹³ਸਾਦਰ।
 ਕਰ ਬੰਦਨਾਂ ਸੁਤਾਦਰ ਧਨ ਬਦਰ ਜੈਸੇ ਬਰਖੇ।

੧. ਅਤੀ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ੨. ਬਹੂ ਸਮੇਤ ੩. ਮਾਤਾ ੪. ਮਸਤ ੫. ਬੇਦੀਆਂ
 ਦੀ ਤੀਵੀਆਂ ੬. ਫੁਲ ੭. ਦੁਪਟਾ ੮. ਕਾਮਦੇਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹੰਕਾਰ
 ੯. ਥਾਲੀ ੧੦. ਮਨ ਨੂੰ ਖਿਚਨ ਵਾਲੀ ੧੧. ਮਾਤਾ ੧੨. ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ
 ੧੩. ਸਹਿਤ ਆਦਰ ਦੇ। * ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਤੇ ਜਾਨ ਬਚ ਗਈ

ਇਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਇਕ “ਸ਼ਿਵਗਿਰ” ਨਾਮੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਧੂ ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਾਥੀਆਂ ਸਮੇਤ “ਗੰਗਾ” ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰ ਅਥਵਾ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਇਹਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ ਤਾਂ ਦੇਖਨ ਦੀ ਖਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਆਈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸਾਧੂ ਉਨੇ ਪੁਜੇ ਤਾਂ ਭਰੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਬੀਰ ਰਸ ਦੇ ਸਰੂਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜੋ ਭੇਟਾ ਲਈ ਲੈ ਗਏ ਸਨ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪਾਸ ਬਿਠਾਇਆ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ, ਕੁਝ ਆਪ ਰਸਨੀ ਲਾਇਆ ਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੇ ਕੁਝਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਨ ਮੁਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਯੁਗਤੀ ਪੂਰਤ ਉਤਰ ਸੁਨ ਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ। ਸ਼ਿਵ ਗਿਰ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਕਈ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰਾਜਸੀ ਵਿਵਹਾਰ ਉਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸੇ ਫੁਰਦੇ ਰਹੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ “ਵੈਸ਼ਨਵ” ਮਤ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਚਿਰ ਨ ਰਹੇ। ਪਰ “ਸ਼ਿਵਗਿਰ” ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ “ਰਾਜ ਰਿਸ਼ੀਆਂ” ਦਾ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੈਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ “ਜਨਕ” ਆਦਿ ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਵੀ ਉਦਾਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ਿਵਗਿਰ ਅਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰੇ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਕਈ ਦਿਨ

ਟਿਕਾ ਰਿਹਾ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਲਾਭ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ।

ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਪ੍ਰਸੰਤਾ ਨਾਲ ਜਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿਤੀ ਤੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦਰਿਆ ਥੀਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਵੇਲੇ “ਹਰ ਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰੇ” ਦੇ ਪਤਨੋਂ ਪਾਰ ਨ ਹੋਣਾਂ—ਇਹ ਇਸ ਭੇਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨ ਸਕਿਆ ਪਰ ਜਿਥੇ ਇਸ ਨੇ ਜਾਣਾਂ ਸੀ ਸਿੱਧਾ ਰਸਤਾ ਵੀ ਇਸੇ ਪਤਨ ਥੀਂ ਪਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲਦਾ ਸੀ । ਜਦੋਂ ਪਤਨ ਤੇ ਪੁਜ ਕੇ ਸ਼ਿਵਗਿਰ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ, ਪਰ ਚਿਤ ਵਿਚ ਖੱਟ ਪਟੀ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਜਿਤ ਹੋਈ ਇਹ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁੜ ਬੇੜੀ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ । ਥੋੜੇ ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਹੋਰ ਵਾਟ ਕੱਟ ਕੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਪਤਨੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਇਥੋਂ ਨਹੀਂ ਪਾਰ ਹੋਣਾ, ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਇਹ ਪਿਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤ ਪਿਆ ਅਤੇ ਬੇੜੀ ਅਗੇ ਨੂੰ ਚਲ ਪਈ ਅਜੇ ਇਹ ਬੇੜੀ ਹੀ ਦੂਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਬੇੜੀ ਅੱਧ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਲਟ ਗਈ ਤੇ ਹਾਹਾ-ਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਤਰ ਕੇ ਥੋੜੇ ਬੰਦੇ ਬਚੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ੨ ਰੁੜ ਗਏ । ਇਹ ਕੰਤਕ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਿਵਗਿਰ ਦਾ ਦਿਲ ਕੰਬ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਵੀ ਹੁਣ ਹੀ ਜਾਣ ਸਕਿਆ ।

ਨੋਟ—ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪ ਬੀਤੀ ਵਾਰਤਾ “ਸ਼ਿਵਗਿਰ” ਸਾਧੂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਅਪਨੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਸੁਨਾਈ ਤਦੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰ ਜੋਸ਼ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਹੈ ।

ਗੁਰੂ ਸਰ ਦੇ ਜਲ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਵੇਰੀ ਦੇਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬੀਮਾਰੀ ਪੈ ਗਈ ਜਿਹਦਾ ਅਸਰ ਉਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਆਨ ਹੋਇਆ ਲੋਕੀ ਬਹੁਤੇ ਮਰਨ ਲਗੇ ਤਾਂ ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਰਖਿਆ ਕਰੋ । ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਕਸ਼ਟ ਵਿੱਚ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ “ਗੁਰੂ ਸਰ” ਦਾ ਜਲ ਸਾਰੇ ਨਗਰ ਦੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਛਿੜਕ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਬੀਮਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਲਾ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਗ੍ਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਲਵੋ—ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸੁਖ ਹੋਇਆ—ਦੂਰ ੨ ਥੀਂ ਆ ਕੇ ਲੋਕੀ ਜਲ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਰੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਪਲਾਂਦੇ ।

ਪਤਾ ਆਇਆ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਕੁੜਮ ਸਰਦਾਰ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀਮਾਰ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਲ ਭਿਜਵਾਇਆ ਗਿਆ—ਜਦੋਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਰਹੇ।

ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਦੀ ਅਪਨੀ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਬੰਧੀ ਵਾਰਤਾ

“ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ” ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦਿਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਚਤ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਾਖੀਆਂ ਇਸ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਮਹਾਤਮਾਂ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ

ਬੇਦੀ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰੀ ਜਦੋਂ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਅਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਸਮਾਚਾਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦਾ ਜੋੜ ਮੇਲਾ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਕਈਕੁ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਮਹੰਤ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਉਨੇ ਜਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਈਆਂ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਉਮਾਹ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੇਰੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਵੀ ਮੇਲਾ ਦੇਖਨ ਦਾ ਚਾਉ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਨੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ।

ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਸੀ ਠਾਠ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਆਪ ਨੇ ਪੀਲਾ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸਭ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਿੰਘਾਸਨ ਉਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਮਾਨ ਸਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗਾ ਰੰਗ ਦੀਆਂ ਗੁਲਾਬੀ, ਗੁਲਨਾਰੀ, ਤੇ ਨੀਲੀਆਂ ਦਸਤਾਰਾਂ ਸਜਾ ਕੇ ਸੰਗਤ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਸਜੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਹੋਲੇ ਦੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲੀ ਪਿਚਕਾਰੀ ਗੁਲਾਲ ਦੀ ਆਪਣੇ ਪਵਿੱਤਰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਚਲਾਈ । ਫੇਰ ਸਾਵਨ ਦੀ ਝੜੀ ਵਾਂਗੂੰ “ਹੰਬੀਰ” ਗੁਲਾਲ ਦੀ ਮਾਨੋ ਝੜੀ ਲਗ ਗਈ, ਤੇ ਪਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁਖੜੇ ਤੇ ਬਸਤ੍ਰ ਲਾਲ ਪੀਲੇ ਹੋ ਗਏ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਲੀਆਂ ਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੀ, ਤੇ ਜਿਧਰੇ ਕਿਧਰੇ ਰੰਗ ਹੀ ਰੰਗ ਬਿਖਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ।

ਥੋੜਾ ਸਮਾ ਹਾਸ ਬਿਲਾਸ ਦੇ ਇਸ ਰੰਗ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਰੰਗੇ ਰਹੇ ਤੇ ਫੇਰ ਸਵੱਛ ਹੋ ਕੇ “ਮਹੱਲੇ” (ਜਲੂਸ) ਦਾ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ । ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਸਿਖ ਸਰਦਾਰ ਪੈਦਲ ਤੇ ਸਵਾਰ ਸਾਰੇ

ਨਾਲ ਸਨ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਨਗਰੋਂ ਬਾਹਿਰ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਬਾਜ਼ੀ, ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ, ਗਤਕੇ ਬਾਜ਼ੀ, ਆਦਿਕ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਕਰਾਈਆਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਕਰਤਬ ਦਸਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ ਦਿਤੀਆਂ । ਸਾਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਫੇਰ ਆਪ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਪਰਤੇ ਅਤੇ ਨੇੜੇ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਨੇ ੨ ਪਿੰਡਾਂ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਗਈਆਂ ਤੇ ਦੂਰ ਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਪਾਉ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਦੂਜੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਧਾਰਮਕ ਦੀਵਾਨ ਵੀ ਸਜਿਆ ਦੇਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ । ਕਦੀ ਕਦੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੀਰ ਰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕਰਦੇ । ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨ ਸਾਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸੂਰ ਬੀਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਸੁਣਾ ੨ ਕੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਪਵਿਤਰ (ਇਰਾਦਿਆਂ) ਉਤੇ ਪਰਬਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਚੱਲ ਰਹਿਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ । ਤੇ ਜਿਸ ਦਿਨ ਕਦੀ ਆਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਕਈ ਨਵੇਂ ਸਿੰਘ ਸਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਮਾਨੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਇਆਂ ਹੀ ਪਲਟ ਦਿੰਦੇ ਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਨਿਰਭੈ ਕਰ ਕਰਕੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰ) ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ।

ਕਵੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਮੇਰੀ ਅਜੇ ਇੱਛਾ ਸੀ ਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੋਰ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਬੀਰਤਾ ਜਨਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਕੇ ਲਾਭ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ “ਭਾਈ ਰਾਮ ਸਹਾਏ” ਜੋ ਮੇਰੇ ਮਿਤ੍ਰ ਤੇ ਸਾਥੀ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ ਆਇਆਂ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਨ । ਕਾਹਲੇ ਪੈ ਗਏ । ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਖਿੱਚ ਕੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਲੈ ਆਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਮੈਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ
 “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ । ਤੇ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ
 ਸਬੰਧੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਧਾ ਓਤਪੰਨ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ।

**ਦੂਰੋਂ ਆਈ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਂਇ ਤੀਕ
 ਅਗੇ ਗਏ ਅਤੇ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ**

ਜੇਹਲਮ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ “ਖੁਸ਼ਾਬ” ਥੀ ਥੋੜੇ ਹੀ
 ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ “ਹਰਨਾਲੀ” ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੜੀ
 ਧਰਮਾਤਮਾ ਮਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ
 ਸਿਮਰਨ ਧਿਆਨ ਥੀ ਉਪਰੰਤ ਨਿੱਤ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ
 ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨਾ ਕੇ ਗੁਰਸਿਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ
 ਵਰਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ, ਅਤੇ ਨੇੜੇ
 ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਇਸ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਵੀ ਕਥਾ
 ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਜੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਅਤੇ
 ਹਰ ਇਕ ਮੱਤ ਦੇ ਗੁਣੀ ਗਿਆਨੀ ਸਾਧੂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਆਦਰ
 ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਹ ਸਮਾਚਾਰ ਵੀ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ
 ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਸੀ । ਤੇ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸੁਨ ਕੇ
 ਇਸ ਪ੍ਰੇਮਨ ਮਾਈ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
 ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਅਧਕ ਖਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਤਾਂ ਇਹ ਅਪਨੇ
 ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
 ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਨੇ ਪੁੱਜਨ ਲਈ ਚਲ ਪਈ । ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ
 ਪੰਥ ਸਨੇ ੨ ਮੁਕਾ ਕੇ ਚੀਨੀ ਘਾਟੀ ਪੁੱਜੀ ਰਾਤ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ

ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਚਲ ਕੇ “ਸੰਵਾਇ” ਦੇ ਕੰਢੇ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ।

ਇਧਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਈ ਦੇ ਜਥੇ ਦੇ ਆਵਨ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕੁ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਪ ਸਵਾਇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਛੈਣੇ ਢੋਲਕੀਆਂ ਦੀ ਘਨਘੋਰ ਵਿੱਚ ਜੋਟੀਆਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਆਈ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸੁਆਗਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ—

ਤੇਰਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਜਾਚੇਂ ਚਰਨ ਰੇਨ ।

ਲੇ ਮਸਤਕ ਲਾਂਵੇ ਕਰ ਕਿਰਪਾ ਦੇਨ ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਅਗੋਂ ਆਈ ਸੰਗਤ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹੱਦ ਨ ਰਹੀ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਪ ਅਗੇ ਆ ਕੇ ਇਤਨੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਬਿਹਬਲ ਹੋਈ ਸੰਗਤ ਦੀ ਮੁਖੀਆ (ਆਗੂ) ਮਾਈ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਹਜ਼ੂਰ ਵਲੋਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮਗਰੋਂ ਉਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ ।

ਰਾਮ ਕਲੀ ਮਹੱਲਾ ੫

ਕਿਨਹੀ ਕੀਆ ਪਰਵਿਰਤ ਪਸਾਰਾ,
ਕਿਨਹੀ ਕੀਆ ਪੂਜਾ ਬਿਸਥਾਰਾ ॥
ਕਿਨਹੀ ਨਿਵਲ ਭੁਅੰਗਮ ਸਾਧੇ,
ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧੇ ॥ ੧ ॥
ਤੇਰਾ ਭਰੋਸਾ ਪਿਆਰੇ,
ਆਨ ਨ ਜਾਨਾ ਵੇਸਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਕਿਨਹੀ ਗ੍ਰਿਹ ਤਜ ਵਣ ਖੰਡਿ ਪਾਇਆ,
 ਕਿਨਹੀ ਮੋਨਿ ਅਉਧੂਤੁ ਸਦਾਇਆ ॥
 ਕੋਈ ਕਹਤਉ ਅਨੰਨਿ ਭਗਉਤੀ,
 ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਉਟ ਲੀਤੀ॥੨॥
 ਕਿਨਹੀ ਕਹਿਆ ਹਉ ਤੀਰਥ ਵਾਸੀ,
 ਕੋਈ ਅੰਨੁ ਤਜਿ ਭਇਆ ਉਦਾਸੀ ॥
 ਕਿਨਹੀ ਭਵਨ ਸਭ ਧਰਤੀ ਕਰਿਆ,
 ਮੋਹਿ ਦੀਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਢਰ ਪਰਿਆ ॥੩॥

(ਇਤਆਦ)

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਮਗਰੋਂ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨੇ
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਦੇ
 ਆਉਣੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖ ਕੇ ਨਿਵਾਜਿਆ । ਹੁਣ ਦੋਹਾਂ
 ਪਾਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਿੱਝੇ ਹੋਇਆਂ ਸ਼ਬਦ
 ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਉਨੇ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਨ
 ਸਜੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਆਸਨ ਤੇ ਸ਼ਸੋਭਤ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ
 ਤੀਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਨਘੋਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਏ ਬੈਠੇ
 ਰਹੇ । ਭੋਗ ਪਿਆ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਇਆ—“ਆਈ ਮਾਈ” ਆਪ
 ਤਰੀ ਜਿਸ ਸੰਗਤ ਤਰਾਈ” ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਨ ਕੇ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਆਖਿਆ—
 ਪਾਤਸ਼ਾਹ—ਅਸੀਂ ਵੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਚਲ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਪਰ
 ਪ੍ਰਵਾਨ ਦਰਗਾਹੇ ਮਾਈ ਹੋਈ ! ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਬਚਨ
 ਕੀਤਾ—ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੰਗਤ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ
 ਟੁਰ ਕੇ ਆਏ ਹੋ ? ਇਕ ੨ ਕਦਮ ਸੁਫਲ ਤੇ ਦਰਗਾਹੇ ਪ੍ਰਵਾਨ
 ਹੋ । ਉਨੇ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਕੰਧਾਂ ਉਤੇ ਜੋ ਪੰਛੀ ਵੀ ਉਡ ਕੇ ਲੰਘੇਗ

ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਉਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ । ਇਹ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ
ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ।

ਦੀਵਾਨ ਅਜੇ ਭਰਪੂਰ ਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਚਾਰ “ਨਿਹੰਗ
ਸਿੰਘ” ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਬਸਤ੍ਰ ਸਜਾਏ ਉਚੇ ਦੁਮਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਕਾਲ,
ਅਕਾਲ, ਕਰਦੇ ਦੀਵਾਨ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਨ ਪੁਜੇ ਤੇ ਸਨਮੁਖ
ਹੀ ਆਨ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ । ਕੁਝ ਚਿਰ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਬਚਨ
ਬਿਲਾਸ ਮਗਰੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨਾ ਰੁਖ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਵਲ
ਕੀਤਾ ਤੇ ਪੁਛਿਆ—ਤੁਸੀਂ ਕੌਣ ਹੋ ? ਭਾਵੇਂ ਦਿਸਨ ਵਿਚ ਬਾਣੇ
ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਿਹੰਗ ਸਨ, ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਦੀ ਪੁਛ ਨਾਲ ਸੰਗਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲ ਖਿੱਚੀ ਗਈ,
ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਆਖਿਆ—ਅਸੀਂ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹਾਂ—ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ
ਸੰਗਤ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਫਰਮਾਇਆ—ਸੰਗਤ ਜੀ ਇਹ ਆਖਦੇ ਤਾਂ
ਹਨ ਕਿ “ਨਿਹੰਗ” ਹਾਂ । ਪਰ ਇਹ “ਕੰਗਲੇ” ਹਨ । ਨਿਹੰਗ
ਦੀ ਪਦਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ “ਨਿਹੰਗ” ਸ਼ਬਦ ਦੇ
ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਰਥ ਹਨ, “ਹੰਗਤਾ” ਥੀ ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ, ਭਾਵ ਜਿਸ ਨੂੰ
ਨਹੀਂ “ਹੰਗਤਾ” ਉਹ “ਨਿਹੰਗ” ਹੈ ਤੇ ਉਸੇ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਦਾ
ਵਾਸਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹੀ ਮੁਕਤਿ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ । ਯਥਾ

ਜਿਹਿ ਪ੍ਰਾਨੀ ਹਉਮੈ ਤਜੀ ਕਰਤਾ ਰਾਮ ਪਛਾਨ ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਵਹੁ ਮੁਕਤਿ ਨਰੁ ਇਹ ਮਨ ਸਾਚੀ ਮਾਨ ॥

(ਸਲੋਕ ਪ: ੯)

ਅਤੇ ਜਿਥੇ ਹਉਮੈ (ਹੰਗਤਾ) ਵੱਸ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ
ਰਬ ਦਾ ਵਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਤੇ ਨ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ
ਵਸਦਾ ਹੈ । ਯਥਾ

“ਤੂੰ ਕਰਤਾ, ਕਰਣਾ “ਮੈ” ਨਾਹੀ ਜਾਂ ਹਉ ਕਰੀ ਨ ਹੋਈ”
 ਭਾਵ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਣਹਾਰ
 ਤੇ “ਕਰਣਾਂ ਮੈ” ਕਿਰਪਾ ਸਰੂਪ ਹੈ ਪਰ—ਜਿਥੇ ਹਉਮੈ ਕੀਤੀ
 ਜਾਏ (ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਏ) ਉਥੇ ਤੂੰ ਨਹੀਂ ਹੈਂ । ਅਤੇ
 ਇਹੀ ਆਸ਼ਾ ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵੀ ਹੈ । ਯਥਾ—

“ਜਬ ਹਮ ਹੋਤੇ ਤਬ ਤੂੰ ਨਾਹੀ ਅਬ ਤੂੰਹੀ ਮੈ ਨਾਹੀ”
 ਤਾਂ ਤੇ ਹੰਗਤਾ (ਹਉਮੈ) ਹੀ ਸਾਰੀ ਉਪਾਧੀਆਂ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ ਤੇ
 ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਸਚੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਥੇ ਕੋਈ
 ਨਿਹੰਗ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ “ਹੰਕਾਰ” ! ਉਥੇ ਰਬ ਦਾ
 ਅਪਨਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਹੈ—ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ
 ਪਵਿਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨਿਹਾਲ ਹੋਈ ਤੇ ਨਿਹੰਗ
 ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪਨੀ ਪਦਵੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਇਆ ।

ਮਾਈਆਂ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਮਾ ਕਿਵੇਂ ਸੁਫਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਉਕਤ ਮਾਈ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਈ ਵੀ
 ਬੜੀ ਵੀਚਾਰਵਾਨ ਤੇ ਸਿਆਣੀ ਸੀ ਸਭਨਾਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ
 ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਇਹ ਵੀਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨੀ
 ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਮਾਂ ਜਿਹੜਾ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਅਪਵਿਤਰ ਤੇ
 ਕੁਚੀਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ
 ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ, ਫੇਰ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਪੈਦਾ ਕਰਨੇ, ਪਾਲਨੇ, ਖਾਣੇ
 ਪਕਾਨੇ ਤੇ ਹੋਰ ਘਰੇਗੀ ਧੰਧਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ
 ਕਰਨ ਦਾ ਵੀ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਬੈਠਨਾਂ
 ਚਲਨਾਂ ਫਿਰਨਾਂ ਸਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਕਠਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤੇ

ਐਸਾ ਉਪਾਇ ਦਸੋ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਮਾਂ ਵੀ ਸਫਲ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਈਏ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਵੀਚਾਰ ਭਰੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ-ਕਿ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਮਾਂ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤੀ ਉਠ ਕੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ “ਸ੍ਰੀ ਜਪਜੀ” ਸਾਹਿਬ, ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਪਵਿਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਡਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ । ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕਾਂ ਜਨਮ ਅਗੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਵਨ ਪਰ ਗੁਰਬਾਨੀ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਨਨ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ।

ਦਵੱਯਾ ਛੰਤ

ਅੰਤਰ ਯਾਮੀ ਤਿਹ ਰਿਦ ਲਖ ਕੈ, ਸਹਿਜ ਸਭਾਏ ਬਖਾਨੰ ॥
 ਨਾਰ ਜਨਮ ਅਤਿ ਨੀਚ ਰਚਯੋ, ਬਿਧ ਸਕਲ ਦੇਖ ਕੀ ਖਾਨੰ ॥
 ਪੈ ਜਬ ਪਾਛਲ ਰੈਨ ਜਾਗ ਕੈ, ਨਾਇ, ਪਢੈ ਜਪ ਬਾਨੀ ॥
 ਆਸਾ ਵਾਰ ਪਢੈ ਅਤ ਹਿਤਕਰ, ਮਨ ਗੁਰ ਧਿਆਨ ਧਰਾਨੀ ॥
 ਸੁਖਮਨੀ, ਮਨ ਰੁਚ ਕਰ ਪਾਠੰ, ਜਨਮ ਨਾਰ ਨਹ ਹੋਈ ॥
 ਯਦਪ ਕਿਤਕ ਜਨਮ ਭੀ ਨਾਰੀ, ਪੁਨ ਨਹ ਵਪ ਧਰ ਸੋਈ ॥
 ਅਸ ਸੁਨ ਤਿਨ ਮਨ ਮੈ ਲੈ ਧਰਿਉ, ਔਰ ਨਗਰ ਹੂੰ ਸਾਰੇ ॥
 ਸੇਸ ਨਿਸਾ ਜਾਗਤ ਇਸਨਾਨੰ, ਕਰ ਪਢ ਆਸਾ ਵਾਰੇ ॥

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ ਆਦਿਕ ਬਾਨੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਪਕੇ ਨਿਤਨੇਮੀ ਬਣੇ ।

ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਦੱਸੀ

ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮਣ ਮਾਈ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਜੇਹੜੇ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਆਏ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ “ਹਰੀ ਸਿੰਘ” ਤੇ ਦੂਜਾ ਜੋਤ ਸਿੰਘ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਖੜੇ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ — ਪਾਤਸ਼ਾਹ-ਹੋਰ ਕਈ ਸਿੰਘ ਤਾਂ “ਸਤਿਨਾਮ” ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਦਾ ਜਾਪ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੇ ਦਸੇ ਅਨਸਾਰ “ਓਅੰ” ਮੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਸੰਸਾਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਹੁਣ ਆਪ ਜੇ ਹੁਕਮ ਕਰੋ ? ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੰਨਾਂਗੇ ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਗਰ ਥੀਂ ਤਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਬੇੜੀਆਂ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਬੇੜੀ ਦੇ ਪਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਹੀ ਛੇਤੀ ਪੁੱਜੀਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਬੇੜੀਆਂ ਪਹਿਲੇ ਪਾਰ ਕਰ ਚੁਕੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇ ਪਿਛੋਂ ਕਰਨਗੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਾਸਤਾ ਚਾਹੀਏ । ਕਲਜੁਗ ਦੇ ਇਸ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਇਸ ਬੀਤ ਰਹੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ “ਗੁਰੂ ਮਲਾਹ” ਥਾਪ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਇਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਸੂਦ੍ਰ ਵੈਸ਼, ਚੌਹਾਂ ਵਰਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਵੀ

ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ 'ਗੁਰੂ ਜਹਾਜ਼' ਦੀ ਓਟ ਲਏਗਾ ਉਹ
ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਯਥਾ—

ਨਾਮ ਪ੍ਰਭੂ ਕੇ ਸਭ ਹੈਂ ਬੇਰੀ, ਸੰਸ੍ਰਿਤ ਨਦੀ ਤਰਾਇ ਅਦੇਰੀ ।
ਪੈ ਜਿਹ ਬਾਰੀ ਤਿਹਿ ਸੈਂ ਕਾਮੰ, ਅਵਰਨ ਸੈਂ ਨਹ ਪਾਰਪਰਾਮੰ ।
ਤੈਸੇ ਕਲ ਤਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਰੂਪ ਧਰਯੋ ਪ੍ਰਭ ਜੋ ਗੁਨ ਖਾਨਕ ।
ਗੁਰ ਜਹਾਜ਼ ਚੜੇ ਨਰ ਜੋਈ, ਪਰੈ ਪਾਰ ਨਹ ਸੰਸੈ ਸੋਈ ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਤਿਨਾਮ ਜਪਾਇਆ, ਕਲਤਾਰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਇਆ ।
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਬਤਾਈ, ਜਾਮੈ ਸੰਸੈ ਤਿਆਗ ਸਬਾਈ ।

ਅੜਿਲ

ਜੋ ਕੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿਖ ਕਹਾਇ ਹੈ ।
ਸਭ ਕੋ ਹੈ ਉਪਦੇਸ਼ ਨ ਮਨ ਭਰਮਾਏ ਹੈ ।
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਹੈ ਜੱਪ ਭਵ ਸਾਗਰ ਪਾਰ ਸੇ ।
ਹੈ ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਅਨ ਭਰਮਤ ਮੂੜ ਗਵਾਰ ਸੇ ।

(ਉਤ੍ਰਧਿਆਏ ੧੬-੨੯)

ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿਖ ਅਖਾਏ ਉਹ ਸਤਿਨਾਮ
'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ ਮੰਤਰ ਜਪਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦਾਚਿਤ ਨਹੀਂ
ਫੁਲਾਏ, ਉਹ ਤਰ ਜਾਏਗਾ । ਇਸ ਪਵਿਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਨ
ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਸੇ ਉਪਦੇਸ਼
ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰਖਕੇ ਅਭਿਆਸ
ਕਰਨ ਲਗੇ ।

ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸਰਵਨ ਕਰਨਾ

ਕੋਟ ਭਾਈ ਖਾਨ ਦੇ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਏ ਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਭਾਈ ਬਲੂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਗੇ ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਡਿਆ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਰਦਲ ਵਿਚ ਨਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਪਕੜਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਬਾਹੀ ਸੀ।

ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਡੇਰਾ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਪਾਸ ਰਖਿਆ ਪਰ ਦਿਨ ਭਰ ਤਨੋ ਮਨੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿਨਲਗੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਸੋਚ ਅਸ਼ਨਾਨ ਨਿਤਨੇਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋਕੇ ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਵਾਸਤੇ ਪਾਣੀ ਭਰਦੇ, ਅਤੇ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਨਾਇਆ ਕਰਦੇ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਤਿਆ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਨ ਕਰਕੇ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਤੋਂ ਰਹਤ ਹੋਕੇ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਯਾਤਰਾ ਸੁਫਲ ਕੀਤੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ
ਨੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਥੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ 'ਮਹਲਾਂ' (ਧਰਮਪਤਨੀ)

ਨੂੰ ਚੋਰ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਤ ਜਾਨ ਤੇ ਵੀ
 ਦਵਾਈ ਦਾਰੂ ਨਾਲ ਆਰਾਮ ਨ ਆਇਆ ਤਾ ਆਪਨੇ ਸਵਾਮੀ
 ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ
 ਮੇਰੀ ਵੀ ਪੀੜਾ ਦੂਰ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ—
 ਕਿ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਹਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤਾ ਕਰੋ । ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੁਖ
 ਦਿਤੇ ਬਿਨਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ । ਤਾਂਤੇ ਸਾਧੂ, ਗ੍ਰੰਥ,
 ਅਭਿਆਗਤਾਂ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਛਕਾਵੇ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ
 ਨੂੰ ਬਸਤ੍ਰ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਹਥੀਂ ਜੂਠੇ ਬਰਤਨ ਮਾਂਜਨ ਨਾਲ ਤਪ
 ਉਤਰ ਜਾਏਗਾ ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ
 ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਹਥੀਂ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸੰਤਾਂ ਗੁਰ ਸਿਖਾਂ ਤੇ
 ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਛਕਾਇਆ । ਸਾਹਿਬਜਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਅਤੇ
 ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰਏ ਅਤੇ ਜੂਠੇ ਭਾਂਡੇ ਚੁਕੇ
 ਜੋ ਆਪਣੇ ਹਥੀਂ ਮਾਂਜ ਕੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲੋੜਵੰਦਾਂ
 ਨੂੰ ਬਸਤ੍ਰ, ਚਾਦਰੇ ਖੋਸ ਆਦਿਕ ਦੇਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸਤੇ
 ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸ
 ਕੀਤੀ ਤਾ ਉਸੇ ਦਿਨ ਬੁਖਾਰ ਟੁਟ ਗਿਆ ।

ਪ੍ਰਭੂ ਬੈਠ ਗਾਏ, ਤਬੇ ਸੁਖ ਪਾਏ ।

ਜਬੈ ਸੰਤ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਹੈਂ ਅਭੇਵਾ ।

ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਦੀਨੇ, ਨਹੀਂ ਸੁਖ ਭੀਨੇ ।

ਸਵਯਾ- ਸਾਧ ਅਭਿਆਗਤ ਭੋਜਨ ਕੈ,

ਬਸਨਾ ਗਨ ਦੇ ਕਰ ਸੇਵ ਮਹਾਨੀ ।

ਸੁਖ ਦਇ ਨਰ ਸੇ ਸੁਖ ਪਾਵਤ,

ਭਾਖਤ ਹੈਂ ਇਮ ਬੇਦ ਪਾਰਾਨੀ ।
ਆਪਨ ਹਾਥਨ ਬਾਸਨ ਮਾਂਜਨ,
ਆਦ ਜੋ ਟੈਹਲੰ ਕਰਨਾਂ ਠਾਨੀ ।
ਤੋ ਤਪ ਕਾ ? ਸਭ ਰੋਗ ਮਿਟੇ,
ਧਰ ਪ੍ਰੀਤ ਕਰੈ ਨਰ ਜੇ ਸੁਖਦਾਨੀ ।

ਗ੍ਰੀਬ ਸਿਖ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕਬਲ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਵੇਰੀ ਹੋਲੇ ਮਹਲੇ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਪਛਮ ਦੇਸ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਭਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾਸ, ਅਤੇ ਬਖਤ ਮਲ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਵੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ । ਆਪ ਨੇ ਸਭ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਸ੍ਰੀਰਕ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛਨਾ ਕੀਤੀ ।

ਇਸ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਹੀਵਾਲ ਦਾ ਇਕ ਗ੍ਰੀਬ ਵਸਨੀਕ ਸਿਖ ਵੀ ਆਇਆ ਜਿਸਨੇ ਭੇਟਾ ਲਈ ਪੰਜ ਸੇਰ ਜਵਾਰ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਦੂਜੇ ਸਾਰੇ ਸਾਥੀ ਆਪਣੀ ੨ ਭੇਟਾ ਦੇਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ ਆਵੇ । ਇਹ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੀ ਖਲੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਦਸ ਦਿਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੋਬਦਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜ ਕੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਇਸਨੇ ਵੀ ਨੀਵੇ ਨੇਤਰੀਂ ਜਵਾਰ ਦੀ ਪੋਟਲੀ ਅਗੇਧਰ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹਥੀ ਖੋਹਲ ਕੇ ਜਵਾਰ ਦੀ ਬੁਕ ਭਰ ਕੇ ਆਖਿਆ-ਇਹ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਮੋਟੇ ਦਾਨੇ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਸਿਖ ਨੇ ਸਾਡੇ ਤੇ ਕਿਤਨਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਥੇ ਹੀ ਲਿਆ ਦਿਤੀ ਸੂ । ਇਹ ਝੰਗ ਦੇ ਆਲਾਕੇ ਦੀ ਹੈ ਜਿਥੇ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜਾਕੇ ਛਕਦੇ ਤਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ

ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਤਕਲੀਫਾਂ ਝਾਗਕੇ ਉਥੇ ਪੁਜਦੇ । ਧੰਨ ਹੈ ਇਹ ਸਿਖ ਜਿਸਨੇ ਇਥੇ ਹੀ ਲਿਆ ਦਿਤੀ ਹੈ ।

ਇਤਨਾ ਆਖਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪੀਸਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਰੋਟੀ ਪਕਵਾ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਛਕੀ । ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਪ ਦੀ ਗ਼ੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ਤਾ ਤੇ ਕਿਰਪਾਲਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਿਖ ਅਨੰਦ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ।

**ਗ੍ਰਹਸਥੀਆਂ ਲਈ ਅਤਿਥੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਫਲ
ਦਸਿਆ ਅਤੇ ਗ਼ੀਬਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ
ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ।**

ਝੰਘ 'ਮਘਿਆਨੇ' ਦੇ ਸੁਖਾ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਇਕ ਸਿਖ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਨੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਏ, ਤੇ ਆਖਿਆ--ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਬੜਾ ਗ਼ੀਬ ਸਿਖ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਹੈ । ਇਹ ਅਕਲੇ ਆਉਨ ਥੀਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸਤੇ ਨਾਲ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ਇਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਤੇ 'ਗੁਰੂ ਸਮਾਨ' ਜਾਨਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ । ਜੇ ਕੋਈ ਬੀ ਅਪਨੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਚਲਾ ਆਵੇ ਗ੍ਰਹਸਥੀ ਦਾ ਧਰਮ ਹੈ ਕਿ ਆਏ ਅਤਿਥੀ ਦੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰੇ ਤੇ ਆਦਰ ਦੇਵੇ । ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵੇਦ ਬੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਤਿਥੀ ਅਭਿਆਗਤ, ਗ਼ੀਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੇਅੰਤ ਦੁਖਾਂ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਯਥਾ--

ਦੋਹਰਾ-ਗੁਰੀ ਕੇ ਯੇਹ ਧਰਮ ਵੰਡ, ਅਭਿਆਗਤ ਕਰ ਸੇਵ ।
ਜੇ ਚਲ ਆਇ ਅਤਿਥ ਸੇ, ਸੇਵ ਜੋਗ ਸੁਨ ਏਵ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਤਿਥੀ ਪੈਂਡਾ ਕਟਕੇ ਥੱਕਾ ਮਾਂਦਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਉਸ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੋ ਅਖੀਆਂ, ਕੰਨਾਂ ਮੂੰਹ ਨੱਕ ਤੇ ਉਹਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਆਏ ਹੋਏ ਦਾ ਜੈਕਰ ਆਦਰ ਹੋਵੇ ! ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਪੰਜੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਜੇ ਆਏ ਤੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪਿਆਰ ਦੇਖੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਅਖਾਂ ਦੀ ਥਕਾਵਟ (ਅਗਨ) ਬੁਝਦੀ ਹੈ। 'ਜੀ ਆਇਆ ਨੂੰ' ਅਗੋਂ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਅਗ ਬੁਝਦੀ ਹੈ। ਰੋਟੀ ਆਦਰ ਨਾਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਿਰਦਾ ਠਰਦਾ ਹੈ। ਮੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸ਼ੀਰ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਬੋਲਨ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਦੀ ਅਗਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਨਾਲ ਜੇਹੜਾ ਗ੍ਰਹਸਤੀ ਘਰ ਆਏ ਅਤਿਥੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਨੀ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹਦੇ ਬੇਅੰਤ ਪਾਪ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਘਰ ਵਿਚ ਅਤਿਥੀ ਅਭਿਆਗਤ ਆਵੇ, ਅਤੇ ਆਦਰ ਨ ਪਾਏ, ਤਾਂ ਅਤਿਥੀ ਦੀਆਂ ਪੰਜੇ ਅਗਨੀਆਂ ਗ੍ਰਹਸਥੀ ਦੇ ਪੁੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਲਾ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਤੇ ਉਲਟਾ ਉਸ ਘਰ ਉਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਪਾਪ ਰੁਪੀ ਭਾਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤਾਂਤੇ ਗ੍ਰਹਸਥੀ ਵਾਸਤੇ ਅਤਿਥੀ ਸੇਵਾ ਸਮਾਨ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯਥਾ--

ਸੋ ਗ੍ਰਹੀ ਜੋ ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰੈ, ਜੱਪ ਤੱਪ ਸੰਜਮ ਭਿਖਆ ਕਰੈ
ਪੁਨ ਦਾਨ ਕਾ ਕਰੈ ਸ੍ਰੀਰ, ਸੋਗ੍ਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰ।

(ਗੁਰਵਾਕ)

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਪ੍ਰਥਾਏਂ

ਸੁਣਾ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਮੂੰਹ ਗ੍ਰਹਸਥੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਹੀਵਾਲ ਦਾ ਇਕ ‘ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ’ ਨਾਮ ਦਾ ਗ੍ਰੀਬ ਸਿੱਖ ਬੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਯਥਾ ਸ਼ਕਤ ਭੇਟਾ ਧਰਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਪਾਸੋਂ ਹੋਰ ਦੇਕੇ ਉਹ ਦੀ ਭੇਟਾ ਬੀ ਮੋੜ ਦਿਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਤੇਰੀ ਵਲੋਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁਜ ਗਈ ਹੈ ਤੂੰ ਇਹ ਸੌ ਰੁਪਿਆ ਹੋਰ ਲੈ, ਤੇ ਅਪਨੀ ਕਿਰਤ ਕਾਰ ਕਰ ਲੈ, ਤੰਗੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ।

ਇਹ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਬੜਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤੇ ਸੰਤੋਖੀ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਗ੍ਰੀਬੀ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ :

ਕੇਤਿਆ ਦੂਖ ਭੂਖ ਸਦ ਮਾਰ

ਇਹ ਭੀ ਦਾਤ ਤੇਰੀ ਦਾਤਾਰ । (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ)
ਅਪਨੀ ਇਸ ਦਾਤ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਰੁਪਿਆ ਦੇਕੇ ਕਿਉਂ ਮੋੜਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? ਇਸਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰੀਂ ਜਲ ਭਰ ਆਇਆ ਤੇ ਧੰਨ ਸਿਖੀ; ਧੰਨ ਸਿਖੀ, ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫਰਮਾਇਆ, ਜੇ ਉਹ ਦਾਤ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅਣ ਮੰਗੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਹ ਬੀ ਉਹਦੀ ਕਰਮਾਤ ਜਾਨਨਾਂ ਕਰੋ ।

“ ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬ ਤੁਠੇ ਜੋ ਮਿਲੇ ”

(ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ)

ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਆਉਣਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਬੈਠੇ ਬੈਠੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ

ਮਨ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ 'ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ' ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਇਛਾ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਲਾਹ ਕਾਰ ਸਿਖਾਂ ਸਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ, ਕਈ ਥਾਂਈ ਮੁਕਾਮ ਕਰਦੇ ਸਨੇ ਸਨੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਪੁਜੇ। ਨਗਰਵਾਸੀ ਗੁਰਅੰਸਾਂ, ਸੰਗਤਾਂ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਕੇ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ—ਤੇ ਉਤਾਰਾ ਕਰਾਇਆ

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਤਿਆਰ ਕਰਾਕੇ ਆਪ ਸਨੇ ਸੰਗਤ 'ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ' ਦੇ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਅਰਦਾਸੇ ਕਰਾਏ। ਉਪੰਤ 'ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ' ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਅਤੇ ਹਰ ਇਕ ਬੇਦੀ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਜੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਦੋ ਦੋ ਰੁਪੈ ਦੇ ਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰਾ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਕਈ ਅਭਲਾਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾ ਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ।

ਇਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਥੋਂ ਦੇ ਬੇਦੀ ਬਾਬਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਮੁਖੀਏ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਤੀਜੀ ਵੇਰ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵੀ ਦਰਿਆ ਅਪਨਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਇਧਰ ਵਧਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੇ 'ਡੇਹਰੇ ਸਾਹਿਬ' ਦਾ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤੇ ਕਚੇ ਮਕਾਨ ਤਾਂ ਕਈ ਗਿਰ ਚੁਕੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਸਭਨਾ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਬਨੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੇਹੜੇ ਵੇਲੇ ਆਫ਼ਤ ਆ ਜਾਏ। ਤਾਂਤੇ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਹੋਸਕੇ ਇਸ ਬਾਹੜ ਥੀ ਬਚਨ ਦਾ ਹੀਲਾ ਦਸੋ।

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਪੁਛਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕਾਰਨ ਦਸਿਆ ਕਿ ਇਥੇ ਇਕ ਬੇਦੀ ਬਾਬੇ ਦਾ ਮਸਤਾਨਾਂ ਜਿਹਾ ਪੁਤਰ ਹੈ ਜੀਹਦਾ ਨਾਮ 'ਫਕੀਰ ਚੰਦ' ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਧੁਪ ਛਾਂਵ ਤੇ ਦੁਖ ਭੁਖ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਤੇ ਅਪਨੀ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਗਨ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਿਤੇ ਬਾਹਿਰ ਗਿਆ ਤੇ ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਨੂੰ ਆਖ ਗਿਆ ਕਿ ਮੱਝਾਂ ਗਾਂਦੀਆਂ ਦੇ ਪਠੇ ਪਾਨੀ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਖਨਾਂ। ਜਦੋਂ ਪਾਨੀ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਕ ਬੰਦਾ ਜੇਹੜਾ ਪਿੰਡ ਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਪਾਨੀ ਪਿਲਾਉਣ ਲੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਨੇ ਹਾਕ ਮਾਰਕੇ ਆਖਿਆ—ਭਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਡੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਜਾਂਦੀ। ਤਾਂ ਗਵਾਂਢੀ ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਲਗੀ ਤੇ ਤਰਕ ਨਾਲ ਆਖਨ ਲਗਾ—ਜੇ ਬੁਹਤ ਉਤਾਵਲਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਵੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਲੈ।

ਇਹ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੀ ਮਸਤਾਨਾਂ ਚੁਪ ਚਪੀਤਾ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤੇ 'ਹਾਕ' ਮਾਰ ਕੇ ਚਲਾ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਅਗੇ ਅਗੇ ਉਹ ਮਸਤਾਨਾ ਤੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਹੜ ਵਾਂਝੂੰ ਦਰਯਾ ਦੀ ਲੋਹਰਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ ਕਰਦੀ ਨਗਰ ਵਿਚ ਆਨ ਵੜੀ ਲੋਕੀਂ ਹਾ ਹਾ ਕਾਰ ਕਰ ਉਠੇ। ਕਈਆਂ ਦੇ ਕਚੇ ਮਕਾਨ ਢੇਹ ਗਏ ਮਾਲ ਮਤਾਹ ਵੀ ਰੁੜ ਗਿਆ। ਇਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜਦੋਂ ਫਕੀਰ ਚੰਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਲੋਹਰ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਬਾੜ੍ਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਜਦੋਂ ਛਪੜਾਂ ਵਿਚ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਸਤਾਨੇ ਦੇ ਪਸ਼ੂ ਨੇੜਿਓਂ ਹੀ ਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸੁਖ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ

ਸੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੈਹਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਫੇਰ ਚੜ੍ਹ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਘਰਾ ਅੰਦਰ ਭਰ ਕੇ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਾਂਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ ਜੇ ਇਕ ਮਸਤਾਨੇ ਦੀ ਹਾਕ ਨਾਲ ਰਾਵੀ ਹੁਣ ਤੀਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਹਟਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੇ ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੇ ਸਾਡੇ ਪਾਸੇ ਹਟ ਸਕਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਆਪ ਅਗੇ ਨ ਕਹਿੰਦੇ । ਇਹ ਸ਼ਕਤੀ ਤੇ ਯੁਕਤੀ ਆਪ ਵਿਚ ਹੀ ਦਿਸੀ ਹੈ ਤਦੇ ਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਤਿਆਰ ਕਰਾਕੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਲੈ ਜਾਕੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾ । ਕੁਝ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਰਿਆ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਾਕੀ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਾਇਆ ਗਿਆ । ਫੇਰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੁਣ ਚਿੰਤਾ ਨ ਕਰੋ ਗੁਰੂ ਭਲੀ ਕਰਨਗੇ ।

ਨੋਟ-ਭਾਈ ਸੋਭਾ ਰਾਮ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੇਰ ਕਦੀ ਦਰਿਆ ਨੇ ਅਪਨਾ ਰੁਖ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਲ ਨਾਂ ਕੀਤਾ ਨ ਕੁਝ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਰਣਜੀਤ ਗੜ੍ਹ ਆਉਣਾ

ਐਤਕਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਡੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਫੇਰ ਆਪ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਰ ਬਾਬੇ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ 'ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰ' ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ । ਇਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਰਣਜੀਤਗੜ੍ਹ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ । ਤਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਖਬਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵੀ ਹੋਈ । ਆਪਣੇ ਇਕ

ਮੁਸਾਹਿਬ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਭੇਜਿਆ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ ।

ਇਨੀ ਦਿਨੀਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਇਕ ਭਰੋੜਾ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਆ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਉਂ ਆਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇ ਰਾਮ ਦਿਆਲ ਦੀ ਮੰਗ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਕਰਨ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਆਵਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਇਹ ਸਾਡੀ ਸ਼ਰਨ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਆ ਚੁਕਾ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ ।

ਜਦੋਂ ਮਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਉਤਰ ਜਾ ਸੁਨਾਇਆ, ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫੇਰ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੇਜੇ ਪਰ ਫੇਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗਲ ਬਾਤ ਬੀ ਨ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਉਹ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ ਜਿਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪ ਆਕੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਣੀ ਪਈ ਤੇ ਆਖਿਆ ਆਪ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕੁਝ ਗੁਸੇ ਗੁਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ, ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ? ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ ਜੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬਰਾਤ ਸਮੇਂ ਕੰਵਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਤੇ ਆਖਿਆ ਤੇਰੀ ਸ਼ੈਲ ਬੀ ਬਿਨਾਂ ਉਹ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਸਨਮੁਖ ਤੇਰੀ ਹੁਏਮੈਂ ਕਰਨੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ । ਸਿਧਾਂ ਤੇ ਨਿਰ ਹੰਕਾਰ ਹੋਕੇ ਆਉਣਾ ਬਨਦਾ ਹੈ । ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰੀ ਭੋਗ ਤੈਨੂੰ ਬੇਅੰਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਨ । ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ ਸਵਰਗ ਵਿਚ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੁਣੀਦੇ ਹਨ ।

ਅਤੇ ਜੇਹੜਾ ਸੁਖ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਸਮੇਤ ਰਾਜਾ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੁਖ ਕਿਚੜ ਵਿਚ ਲਿਬੜੀ 'ਸੂਕਰੀ' ਨੂੰ ਬੀ ਰੋਜ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇ ਅਨੰਦ ਸਾਡੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਇਕੋ ਜਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤੇਰੇ ਇਹਨਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਉਤੇ ਨ ਅਸੀਂ ਭੁਲ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਨ ਤੈਨੂੰ ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ ਭੁਲਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਕਰੜੇ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਯੁਕਤਿ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਹਸਦੇ ੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਮੇਰੀ ਤਪਸਿਆ ਦਾ ਬਲ ਹੈ, ਉਦੋਂ ਤੀਕ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਨ ਦਾਰਿਆ ਅਟਕਾਉਨਗੇ ਤੇ ਨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅੜਨਗੇ ਪਿਛੋਂ ਦੀ ਦੇਖੀ ਜਾਉ। ਇਹ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਫੇਰ ਕੁਝ ਨ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਵਰਤੀ ਰਹੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਰਾਜਗੀ ਵਿਚ ਚੁਪ ਸਾਧ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਤਾਂ ਗਲ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਕੇ ਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਜ ਮੇਰੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕਿਸੇ ਪੂਰਬਲੇ ਕਰਮ ਫਲ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਪ ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦੇ ਰਹੋ ਤੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਬਣੇ ਰਹੋ। ਮੈਂ ਭੁਲਨਹਾਰ ਦਾਸ ਹਾਂ ਤੇ ਆਪ ਬਖਸ਼ਨ ਜੋਗ ਹੋ।

ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਯਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਹਾਰਾਂ” ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਅੰਦਰ ਤੁਸਾਡਾ ਤਪ ਬਲ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਇਗਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਤੋਲਦੇ ਰਹਿਣਾਂ। ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਤੇ ਗਲ ਬਾਤ ਦਾ ਰੁਖ ਬਦਲ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਲਾਹੌਰ ਚਲਣ

ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀਨੇ ਆਵਣ ਜਾਣਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਖੇਡ ਦਸੀ ਅਤੇ ਆਖਿਆ--ਜਦੋਂ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਵੇਗਾ ਤਦੋਂ ਹੀ ਆ ਸਕਾਂਗੇ, ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਇਕ ਸਿਖ ਬਚੇ ਦਾ ਪਾਗਲਪਨ ਦੂਰ ਕਰਨਾ

‘ਨੱਕੇ ਦੇਸ਼’ (ਮਿੰਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਅਲਾਕੇ) ਦੇ ਇਕ ਸਿਖ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਕਦੀ ਮੰਨਤ ਮੰਨੀ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਘਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਕ ਉਠ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਦਿਆਂਗਾ ਸਾਲ ਅੰਦਰ ਇਹਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਵੀ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੰਨਤ ਦੇਣੀ ਭੁਲ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਪੁਤ੍ਰ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਿਆ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੰਦੀਆਂ ਵਢਦਾ ਗਾਹਲਾਂ ਕਢਦਾ ਅਤੇ ਨੰਗਾ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੇ ਕਪੜੇ ਪਾਉਂਨ ਤਾਂ ਫਾੜ ਦੇਂਦਾ ਇਹਨੂੰ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਜਾਨਕੇ ਪਿਉ ਨੇ ਰਸਿਆਂ ਨਾਲ ਜਕੜ ਦਿਤਾ। ਨਾਲੇ ਸੁਖਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਯਾਦ ਆਈ, ਤਾਂ ਉਠ ਉਤੇ ਚੜਾਕੇ ਇਕ ਖਾਲੀ ਭੇਟਾ ਲਈ ਉਠ ਹੋਰ ਨਾਲ ਲੈ ਲਿਆ ਪੁਛਦਾ ਪੁਛਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਰਣਜੀਤਗੜ੍ਹ ਹੀ ਆਨ ਪੁਜਾ ਤੇ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਸੁਣਾ ਕੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਤੇ ਇਹਦੀ ਦੇਹ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਪ੍ਰਾਥਨਾ ਕੀਤੀ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹਦੇ ਪੁਤਰ ਦੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖਕੇ ਤਰਸ ਆਇਆ ਮੇਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰਕੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਆਤਮਕ ਬਲ ਨਾਲ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਗਨ ਸ੍ਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ਰਨਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸੁਕਚਣ

ਲਗਾ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬੰਦ ਖੁਲਾਸ ਕਰਾ ਦਿਤੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਬਸਤ੍ਰ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪਵਾਏ ਅਤੇ ਅਸੀਸ ਦੇਕੇ ਉਹਦੀ ਉਂਠਦੀ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਹਸਦਾ ਹਸਦਾ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜਿਆ।

**‘ਰਣਜੀਤ ਨਗਰ’ ਤੋਂ ‘ਊਧੋਵਾਲੀ’ ਆਵਨਾਂ ਤੇ ਫੇਰ
ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਜਾਣਾਂ**

“ਰਣਜੀਤ ਨਗਰੋਂ” ਚਲਕੇ ਆਪ ਨੇ ਊਧੋਵਾਲ ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ਇਹ ਵੀ ਆਪ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਸੀ। ਇਥੇ ਸਾਹੀ-ਵਾਲ, ਭੇਰਾ, ਝੰਗ, ਨੂਰਪੁਰ ਅਤੇ ਧੰਨੀ ਪਠੋਹਾਰ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵੀ ਆਨ ਜੁੜੀਆਂ। ਇਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਹੈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸੰਗਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਰਸਤੇ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਸੀ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਅਧਵਾਟੇ ਅੱਕਠ ਦੇਖ ਲਾਂਗਰੀ ਸੰਸੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਏ। ਪਰ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਇਥੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਤਾਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆਪਨੇ ਕਮਰ ਕਸਾ ਕਰਲਿਆ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਰਤਾਉਨਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਐਸੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਬਰਕਤ ਪਾਈ ਜੋ ਜਿਤਨੇ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਰਿਹਾ ਆਪਣੇ ਸੋਹਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵਲੋਂ ਗਿਲਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨ ਆਉਣ ਦਿਤੀ।

ਇਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾਏ ਤੇ “ਪ੍ਰੋਜ

ਗ੍ਰਾਂਮ” ਪੁੱਜ ਕੇ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ । ਇਥੇ ਵੀ ਨਾਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਵਖਰੀ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸੰਗਤ ਜੁੜ ਗਈ ਤੇ ਇਸ ਗ੍ਰਾਂਮ ਵਿਚ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕੋ ਖੂਹ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਨੀ ਮੁਕਨ ਤੇ ਆਗਿਆ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਚਿੰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਾਨੀ ਦਾ ਕਟੋਰਾ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜੋ ਤੱਲੇ ਦਾ ਗੰਧਲਾ ਪਾਨੀ ਸੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਧਾ ਆਪ ਛਕਿਆ ਤੇ ਅੱਧਾ ਖੂਹ ਵਿਚ ਉਡੇਲ ਦੇਨ ਲਈ ਆਖਿਆ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਰਬ ਦੀ ਮੇਹਰ ਹੋਈ ਬੇਅੰਤ ਪਾਨੀ ਹੋ ਆਇਆ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਬਰਕਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਅਸਚਰਜ ਹੋਏ ਤੇ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਇਸ ਖੂਹ ਨੂੰ ਦੇਖਨ ਲਈ ਆਏ ।

ਇਹ ਗਲ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਅਲਾਕੇ ਵਿਚ ਪਸਰ ਗਈ ਤਾਂ ਅਲਾਕੇ ਦੇ ਕੁਝ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀ ਘਿਉ ਦੇ ਕਪੜੇ ਤੇ ਆਟੇ ਦੀਆਂ ਪੰਡਾਂ ਬੰਨ ਕੇ ਮਿਲਨ ਨੂੰ ਆਏ । ਸਲਾਮਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਦੁਆ ਮੰਗੀ ਤੇ ਘਿਉ ਆਟਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ ਸਾਡੀ ਰਸਦ ਕਬੂਲ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਇਸ ਰਸਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਉਦੀ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੇੜ ਖਾਨੀ ਨ ਕੀਤਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਸੁਖ ਪਾਉਗੇ । ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਕੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਰਸਦ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ।

**ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜ ਕੇ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਦੀ
ਕਥਾ ਸੁਨਾਣੀ**

“ਪੋਜ” ਤੋਂ ਚਲ ਹਜ਼ੂਰ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਪੁੱਜੇ ਇਥੋਂ

ਦੀ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਬੜੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਆਪ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਤਾਰਾ ਕਰਾਇਆ। ਐਤਕੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ੧੧੦੦) ਰੁਪਏ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਤਿਆਰ ਕਰਾਕੇ ਸ੍ਰੀ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਕਦੀ ਬਸਤੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਵੀ ਕਰਾਈ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਲ ਲੀਲਾ ਤੰਬੁ ਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ।

ਇਸ ਦੌਰੇ ਵਿਚ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨਾਲ ਸੀ ਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਾਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸਰਬਤ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ। ਤੇ ਕਥਾ ਕੀਰਤਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਅਥਾਹ ਰਸ ਮਾਣਿਆਂ। ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਗੀ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਵਾਸ ਤੇ ਨਿਰਬਾਨ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨ ਨਾਮ ਰਸ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਤਰਾਂ “ਭੂਮੀ ਭਾਈ” ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਤਨੋ ਮਨੋ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੇ ਪਾਓ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਕੀਤਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਪੁਛਨਾ ਕੀਤਾ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਚਲੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਤੇ ਕੱਦ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਕਿ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਤੋਂ ਵਰਸਾਏ ਹੋਏ ਸਿਖ “ਭਾਈ ਘਨਿਯਾ” ਜੀ ਸਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਸ਼ਤਰੂ ਮਿਤਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਨੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਪਿਛੋਂ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬੇਅੰਤ

ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ । ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ “ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਰਾਮ” ਜੀ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਅਗੋਂ “ਭਾਈ ਅਡੱਣ ਸ਼ਾਹ” ਜੀ ਹੋਏ । ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਬੰਦਗੀ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਿਆ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦੇ “ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ” ਜੀ ਹੋਏ, ਜੋ ਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਰਹੇ ਤੇ ਚਪੜਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਹੋਇਆ । ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਂਤ ਸਰੂਪ ਤਿਆਗੀ ਤੇ ਜਿੱਤੇਂਦਰੇ ਸਨ । ਸੋ ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਤੇ ਸੇਵਾ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਘਰ ਨਾਲ ਧੁਰੋਂ ਹੀ ਮੇਲ ਹੈ ਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਇਹ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਸਿਦਕ ਸਬੂਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ । ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਨਿਰਨਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਈ । ਐਤਕਾਂ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਪੰਜ ਦਿਨ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਮੁਕਾਮ ਰਿਹਾ ਤੇ ਫੇਰ ਇਥੇ ਆਪਣੇ ਲਹੌਰ ਵੱਲ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ।

**ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਆਵਣਾਂ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ
ਦਿੱਲ ਲਗੀ ।**

ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾਕੇ ਜਦੋਂ ਆਪ ਜੀ ਲਹੌਰ ਦੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਖ਼ਬਰ ਪਾਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਬੇੜੀਆਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਉਤਲੇ ਪਾਸੇ ਖਿਚਵਾ

ਲਈਆਂ । ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਤੱਨ ਤੇ ਪੱਜੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਬੇੜੀ
ਨ ਡਿੱਠੀ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ “ਕਾਣੇ* ਨੇ ਹੁਜ਼ਤ ਕੀਤੀ
ਹੈ ।” ਪਰ ਅਸੀਂ ਸੱਭ ਜਾਨਦੇ ਹਾਂ ।

ਸੁਨ ਪ੍ਰਭ ਕਹਿਤ ਹੁਜ਼ਤ ਧਰ ਕਾਣੇ
ਅਨਕ ਕਰਤ ਹਮ ਸਭ ਹੀ ਜਾਣੇ ॥

ਉਤਰਾਰਧ ਧਿ: ੫੩-੩੩

ਇਤਨਾ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪਨੇ ਘੋੜਾ ਦਰਿਯਾ ਵਿਚ
ਠੇਲ੍ਹਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੇੜੀਉਂ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਸਮੇਤ ਪਾਰ
ਹੋ ਕੇ “ਅਨਾਰ ਕਲੀ” ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

ਸਰਕਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
ਪ੍ਰੇਮ ਉਤੇ ਭਾਰੀ ਸੱਟ, ਤੇ ਰਾਜ ਦਰੋਹੀਆਂ ਨੂੰ
ਪਹਲੀ ਸਫਲਤਾ ।

ਕਾਂਡ ੮

ਇਸ ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਪਤਾ ਲਗ ਚੁਕਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੀਕ ਕਿਸਤਾਂ ਨਾਲ

*ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਅਖ ਸਾਬਤ ਸੀ ਤੇ ਇਕ
ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀਤਲਾ [ਚੀਚਕ] ਨਿਕਲਨੇ ਕਰਕੇ ਮਾਰੀ ਗਈ ਸੀ ।
ਜਿਸ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਦਿਲਲਗੀ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ “ਕਾਣਾ” ਆਖਿਆ ਹੈ
ਤੇ ਕਈ ਵੇਰੀ ਆਖਦੇ ਰਹੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੀ ਪਕਿਆਈ ਲਈ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿਤਾ ! ਕਈ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਅਪਨੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਗਵਾਂ ਕੇ ਹੁਣ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਸਨ ਇਹ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪੁੱੜ ਰਖਦੇ ਸਨ ਇਹ ਲੋਕ ਇਹ ਸਮਝਦੇ ਸਨ ਕਿ ਐਸਾ ਹੋਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੀ “ਮਹਾਰਾਜੇ” ਦੀ ਪਿੱਠ ਨੂੰ ਪਕਿਆਂ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਖੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਮਤਲਬ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਇਸੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਦਿਸਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਇਸ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਉਹ ਤਿੰਨ “ਪਹਾੜੀਏ” ਜੇਹੜੇ ਕਈ ਥਾਂਈ ਫਿਰਦੇ ਹੋਏ “ਬਾਬਾ” ਜੀ ਪਾਸ ਪੁੱਜੇ, ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਿਆਨਪ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰੱਖ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਰੁਕਨ ਬਣਕੇ “ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ* ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਸੁਚੇਤ ਸਿੰਘ” ਅਖਵਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇਸ “ਦਰਬਾਰ” ਦੇ ਅਤੇ ਰਾਜ ਮਹਲਾ ਦੇ ਵੀ ਡੂੰਘੇ ਭੇਤਾਂ ਥੀਂ ਜਾਣੂੰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਅਤੇ “ਗੁਸਾਂਈ ਤੁਲਸੀ ਦਾਸ”, ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ:—

ਅਸ ਨ ਕੋਊ ਜਨਮਿਭੇ ਜਗ ਮਾਂਹੀ
ਪ੍ਰਭਤਾ ਪਾਇ ਜਾਸ ਮੱਦ ਨਾਂਹੀ ॥

*ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਲੋਂ “ਰਾਜਾ” ਦਾ ਖਤਾਬ ਦੇ ਕੇ ਜੰਮੂ ਦਾ ਹਾਕਮ ਥਾਪ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਵੀ ਅਭਮਾਨੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ “ਬਾਬਾ” ਜੀ ਦਾ ਅਤੇ “ਮਹਾਰਾਜੇ” ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਵੱਡਾ ਥੰਮ੍ਹ ਹੈ। ਇਹ ਹਿਲ ਜੁੱਲ ਜਾਇ। ਤਦੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੀ ਇਹੋ ਸੁੱਝੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦੀ ਸਰਹੱਦ “ਚਪੜਾਲ” ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਜੋ ਮਹਾਰਾਜੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ “ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ” ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਹਨਾਂ ਡੋਗਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਗੀਰ ਵਜੋਂ ਮੋੜ ਦਵਾਇਆ ਜਾਏ, ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਦੀ ਜਗੀਰ ਦੇ ਦਿਤੀ ਜਾਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਅਕ੍ਰਿਤਘਨ ਡੋਗਰਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਤੀਕ ਅਪਨੇ ਵੀਚਾਰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਤੱਦੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਫਰਕ ਪਾਇਆ ਜਾਏ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਵੀ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਭਾਂਵੇਂ ਅਹਦ-ਨਾਮਾਂ ਹੋ ਜਾਨ ਨਾਲ ਦਿਖਲਾਵੇ ਦੀ ਮਿਤਰਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਵੇਰੀ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਥੀ ਤੁਹਫੇ ਤੰਬੋਲ ਵੀ ਭੇਜ ਭਿਜਵਾ ਕੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੁਟੋਲ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਾਹ ਨ ਕਰਨਾ ਸਗੋਂ ਹਾਲਾਂ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਖੈਹੜਾ ਛੱਡ ਕੇ

ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ ਵਿਚੋਂ ਕਢਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਵਾ ਪੰਜਾਬ ਥੀਂ ਦੂਰ ਰਖਨਾਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਰਹੇਗਾ ।

ਇਸੇ ਤਰਾਂ 'ਰਾਏ--ਕੋਟ' ਰਾਏ ਅਲਿਆਸ--ਦੀ ਮਦਦ ਉਤੇ ਹਾਂਸੀ ਥੀ ਚੜ੍ਹ ਆਏ "ਜਾਰਜ ਥਾਮਸਨ" ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਹਾਰ ਦਿਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਨ ਲਗੇ ਰਾਜਾ ਜੀਂਦ, ਕੈਥਲ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲਾ, ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਜੋ ਦੋਸਤੀ ਕਰਾ ਦਿਤੀ ਸੀ । ਐਸੇ ਹੀ "ਜਸਵੰਤ ਰਾਊ ਹੁਲਕਰ" ਮਰਹਟਾ ਨਾਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਜੋ ਟਕੌਰ ਲੱਗੀ ਪਈ ਸੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ "ਮਰਹਟੇ ਹੁਲਕਰ" ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਦੇ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਤੇ ਟੇਢੀ ਹੀ ਰਹਿਦੀ ਸੀ । ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਿਚ ਮੱਤ ਭੇਦ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ? ਸੋ ਲਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੇਹੜਾ "ਅਨਸਰ" ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਗੁਫੀਆ ਮੁਕੀਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਇਹ ਅਵਸਰ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਸਭ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਦਾਉ ਚਲਾਣਾ ਅਰੰਭ ਕਿਤਾ । ਤੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਪਏ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਆਉਨ ਸਮੇਂ ਦਰਿਆ ਵਿਚੋਂ ਜੋ ਬੇੜੀਆ ਉਤੇ ਖਿੱਚਵਾ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਇਹ 'ਦਿਲ ਲਗੀ' ਤੀਕ ਹੀ ਨ ਰਹੇ । ਬਲਿਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਲ ਵਿੱਚ ਆਪ ਸਬੰਧੀ ਉਹ ਪਹਲੀ ਪ੍ਰੀਤ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬੇੜੀਉ ਹੀ ਦਰਿਆ ਥੀ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਨਾਰਕਲੀ ਦੇ ਗਿਰਦੇ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਸੁਨ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਅਤੇ ਵੇਲਿਉ ਕੂਵੇਲਾ ਹੋ ਜਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਆਪ ਤਾਂ ਨ ਜਾ ਸਕੇ, ਪਰ ਕੁੱਝ ਹੋਰ ਮੁਖੀ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਨਾਲ* ਸ: ਵਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ਭਰਾਵਾ ਨੂੰ ਭਿਜਵਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਅਸਫਲ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਵਰੋਧੀਆਂ ਨੇ ਕਸਰ ਨ ਛੱਡੀ ਜਿਸ ਤੇ ਲੰਗਰ ਆਦਿਕ ਅਜਵਾ ਘੋੜਿਆ ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਦਾਨੇ ਪੱਠੇ ਦਾ ਵੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਿਰੇ ਨ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ. ਤੇ ਬਕਿਆਂ ਹੋਇਆ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁੱਝ ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਦੇ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਰਾਤ ਬਿਤਾ ਦਿਤੀ ।

ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨ ਕੀਤੀ ਪਰ ਨਾਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀ ਥਕਾਵਟ ਅਤੇ ਰਾਤ ਦੇ ਫਾਕੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੇਦ

*ਮੁਖੀ ਦਰਬਾਰੀ ਵੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਡੋਗਰੇ ਹੀ ਸਨ ਜਿਸ ਤੇ ਪੁਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਤੀਰ ਨਾਲ ਦੋਂ ਸ਼ਕਾਰ ਕਰਨੇ ਕੀਤੇ । ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕੇ ਕਿ ਇਸ ਦੇਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸੰਧਾ ਵਾਲੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰ ਸਕਨਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਧਾਵਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਮਿਤਰਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ--ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੇਹਲ [ਅਸਫਲ] ਅਤੇ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਰਹੇ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆ ਦੇ ਗੂਹੜੇ ਪਿਆਰ ਨੂੰ ਵੀ ਸਟ ਵੱਜੇ ।

ਹੋਇਆ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਨੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ,
ਕਿ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਪਾਵੇ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਇਤਨੀ
ਲਾਪਰਵਾਹੀ ਵਰਤੀ ਜਾਵੇ, ਇਸਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ?

ਉਪਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰਾਤ
ਬੀਤੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਪਨੀ
ਵਲੋਂ ਮੁਸਾਹਿਬ ਭੇਜੇ ਕਿ ਮਿਲਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ
ਸਰਕਾਰ ਅਪਨੇ ਨੂੰ ਬੇਦੋਸ਼ ਦਸਦੇ ਹੋਏ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗਨ । ਪਰ
ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਗਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨ
ਦਿਤਾ ਤੇ ਇਥੋਂ ਉਚ ਕਰਕੇ “ਢੇਸੀ” ਪਿੰਡ ਜਾ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।
ਐਸਾ ਹੋ ਜਾਨ ਨਾਲ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦਰੋਹੀਆਂ ਦੀ ਪਹਲੀ
ਸਫਲਤਾ ਸੀ । ਕਿ ਜਿਸ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਥੀ ਮਹਾਰਾਜ-
ਗੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦੇ ਕੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਤਖਤ ਉਤੇ ਆਪ ਨੇ
ਬਿਠਾਇਆ ਹੋਵੇ ? ਉਸਦੇ ਕੁਟੋਲ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕੋਝੀ
ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਨੇ
ਸੰਗਤ ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਫਾਕੇ ਰਾਤ ਬਿਤਾਈ ਹੋਵੇ ।

“ਨੌਰੰਗਾ ਬਾਦੁ” ਆਕੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ
ਵਰਦਾਨ, ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ
ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨਿਹੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰਾਪ ।

“ਢੇਸੀ” ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪੁੱਜੇ ਤਾਂ ਸ; ਜਵਾਲਾ
ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੀ ਸਰਧਾ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਚਲਨ
ਸਮੇਂ ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ “ਸੁਭੜਾਣੀ” ਤੀਕ ਗਏ ।

ਇਥੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰੋ ਪਾਓ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ।
 “ਸੁਭੜਾਨੀ”, ਥੀ ਫਿਰ ਆਪ ‘ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ’ ਪੁਜੇ, ਤਾਂ
 ਇਥੋਂ ਦੇ ਨਿਹੰਗਾਂ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਸਾਡੇ
 ਪਾਸੋਂ ‘ਗੁਰਦਵਾਰਾ’ ਹੀ ਨ ਖੋਹ ਲੈਣ ? ਕੁੱਝ ਵਧੀਕੀ ਦੀਆਂ
 ਗਲਾਂ ਵੀ ਕਰਨ ਲਗੇ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮਨ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਤੇ
 ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਝੁੱਠ ਦਾ ਸਚ ਕਰ ਕੇ ਮੋੜਵਾਂ
 ਉਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ
 ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਆਏ ਸੀ । ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਸੀ ।
 ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੁਖਾਵੀ ਇਥੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਚਾਲੇ
 ਪਾ ਦਿਤੇ ।

ਹਮ ਤੋਂ ਪੂਜ ਚੜ੍ਹਾਉਨ ਆਏ । ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਨ ਇਨਹੁ ਸੁਖਾਏ ॥
 ਤਬ ਹਮ ਆਗੇ ਉਤਰਹਿ ਜਾਈ । ਅਸ ਕਹਿ ਚੜ੍ਹੇ ਜਗਤ ਸੁਖਦਾਈ ॥

ਇਥੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੁਰਨ ਹੀ ਲਗੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸੰਤ ਭਾਈ
 ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾ ਵਾਦੀਏ, ਨੇ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੀ
 ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਚਰਨ ਪਕੜ ਲਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਤੀਕੀ,
 ਮਹਾਰਾਜ—ਇਥੋਂ ਨੇੜੇ ਹੀ ਆਪ ਦੇ ਟੈਹਲੂਏ ਦੀ ‘ਕੁਟੀਆ’
 ਨੌਰੰਗਾ ਬਾਦ ਹੈ । ਚਰਨ ਪਾਕੇ ਪਵਿਤਰ ਕਰੋ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ
 ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੌਰੰਗਾ ਬਾਦ ਜਾ ਕੇ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ
 ਵਿੱਚ ਤੰਬੂ ਕਨਾਤਾਂ ਚੰਦੋਏ ਤਨਾਏ ਗਏ ਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸੱਜ ਗਿਆ ।
 ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਇਤਨੀ
 ਇਕਤਰਤਾ ਨਾਲ ਨੌਰੰਗਾ ਬਾਦ—ਮਾਨੋ ਦੇਵ ਨਗਰੀ ਦੇ ਰੂਪ
 ਵਿੱਚ ਪਲਟ ਗਿਆ ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਦੀ ਗਹਿਮਾਂ ਗਹਿਮ ਦੇ ਹੋਣ ਨਾਲ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਹੋਇਆਂ ਕਿ ਲੰਗਰ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਿਸਤਰਾਂ ਪਏਗੀ ? ਪਰ—ਜਿਸ ਦਾ ਬ੍ਰਿਦ ਹੈ ਕਿ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਆਪ ਖਲੋਂਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਹੁਣ ਕਿਸਤਰਾਂ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ? ਅਤੇ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਵਰਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ, ਕਿ—‘ਦੇਗ ਚਲਾਵੇ’—‘ਖੀਸਾ ਸਾਡਾ ਤੇ ਹੱਥ ਤੁਹਾਡਾ ਹੋਵੇਗਾ’ । ਉਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਆਪ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਸਨੇ ਪਧਾਰੇ ਹੋਨ । ਤਾਂ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਈ ਇਸ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੇਹੜਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਇਹ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਅਨਿਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਭਗਤ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ।

ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆਂ ਤਾਂ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਸ਼ਲੋਕ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ:—

ਤਿਚੋਰ ਮੂਲ ਨ ਥੁੜੀਂਦੜੇ ਜਿੱਚਰ ਆਪ ਕਿਰਪਾਲ
ਸ਼ਬਦ ਅਖੁਟ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕਾ ਖਾਏ ਖਰਚ ਧਨ ਮਾਲ ॥
(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਵਰਤਾਉਨਾਂ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਰਸਤੇ ਦੀ ਥਕਾਵਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਛਕਿਆ ਫਿਰ ਵੀ ਵੱਧ ਰਿਹਾ । ਮਾਨੋ ਇਸ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਦੀ ਸਿੱਧੀ (ਖਾਵੇ ਖਰਚੇ ਰਸ ਮਿਲ ਮਿਲ ਭਾਈ ਤੋਟ ਨ ਆਵੇ ਵਧਦੇ ਜਾਈ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ‘ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ’ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਦੱਸੀ । ਪ੍ਰਸੰਤਾ

ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਛਕਿਆ ਤੇ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰ ਉਠੇ । ਹਜ਼ੂਰ
ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਸਹਜੇ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ।

“ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕੁੱਝ ਨ ਸਰਿਆ—
ਪਰ ਸਿਖ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਵਿੱਚ ਕੰਮੀ ਨ ਰਹੀ ।”

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਣਾਂ
ਅਤੇ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਨਿਹੰਗਾਂ ਸਿੰਘਾਂ
ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਣੀ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸੀ ਅਜੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਸੀ
ਹੋਕੇ ਨੈਰੰਗਾ ਬਾਦ ਹੀ ਸਨ ਤਾ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੇ
ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾ ਦਿਤੀਆ । ਹਰ ਇਕ ਦੀ ਇੱਛਾ
ਸੀ ਜੋ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਲੋਂ ਪੁਜੇ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ।
ਭਾਈ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨਾਲ
ਹੀ ਆਏ । ਤਾਂ ਇਕ ਮਾਈ ਅਪਨੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ ਉਂਗਲੀ ਲਾਕੇ ਜੋ
ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਸੰਗਤ ਅਗੇ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤੇ ਬੱਚੇ
ਪਾਸੋਂ ਛੇਤੀ ੨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਟੁਰਿਆ ਨ ਜਾਇ ਤਾਂ ਉਹ ਰੋਨ
ਲਗਾ । ਤਾਂ ਮਾਈ ਨੇ ਚੁਪੇੜ ਕੱਢ ਮਾਰੀ ਤੇ ਝਿੜਕ ਕੇ
ਆਖਿਆ—“ਵੇ ਮਰ ਜਾਣਿਆ—ਚੁਪ ਰਹਿ, ਤੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਚੱਲ,
ਜੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕੀਏ ।” ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਪੁਜ ਕੇ ਸਭਨਾਂ
ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ । ਬਾਬਾ
ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਪ੍ਰਥਾਏ ਫਰਮਾਇਆ, ਜੋ ਜੋ ਇਥੇ ਪੈਂਡਾ ਚਲਕੇ
ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਜਮ ਦੇ ਪੈਂਡੇ ਨਹੀਂ ਪਇਗਾ ।

ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਆਉਨਾ ਤੇ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਈ ਤਾਂ ਪਛਤਾਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪੁਜ ਕੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ 'ਤੁਸਾਡੇ ਕੁਝ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੀ ਬਲਵਾਨ ਹੈ' ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਭੰਗਾਂ ਤੇ ਪਾਪ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਜੇਹੜਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਸ ਤੇ ਅੱਠ ਬਲਦਾਂ ਦਾ ਸੁਹਾਗਾ ਜਦੋਂ ਫਿਰੇਗਾ* ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਨਸ਼ਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਆਕੜ ਵੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਏਗੀ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਰੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਖਾਵੋਗੇ । ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿਤੇ ਤੇ 'ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ' ਆਨ ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ
ਆਦਿਕ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਤੇ
ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਤੀ ਪੁਰਾਤਨ ਕਥਾ ਸੁਨਾਣੀ

'ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ' ਪੁਜ ਕੇ ਇਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ

*ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸ਼ਾਇਦ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਉਨ ਅਤੇ ਸਿਖ ਰਾਜ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਦਾ ਭਵਿੱਖਤ ਸੀ ।

ਦੇ ਪਵਿਤਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ । ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਸਾਹਿਮਨੇ 'ਕਰੀਰ' ਦੇ ਬ੍ਰਿਛ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਤੀ ਇਸ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਸੁਨਾਇਆ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ੭੨ ਸਾਲ ਦੀ ਬ੍ਰਿਧ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਨਦੀ ਬਿਆਸ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਲਿਆ ਕੇ ੧੨ ਸਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਇਕ ਵੇਰੀ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ, ਵਰ੍ਹਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਵਿਚ ਸਨੇ ਗਾਗਰ ਭਰੀ ਹੋਈ ਤੇ ਕਰੀਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਾਲੀ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗੇ । ਜਿਸਦੇ ਖੜਾਕ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਪੁਛਨ ਉਤੇ ਜੁਲਾਹੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ 'ਅਮਰੁ ਨਿਥਾਵਾਂ' ਹੀ ਹੋਣਾਂ ਹੈ । ਹੋਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਨ ਬਾਹਰ ਫਿਰਦਾ ਹੈ । ਜੁਲਾਹੀ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਨੂੰ ਸੁਨ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ 'ਕਮਲੀਏ' ਮੈਂ ਨਿਥਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ! ਥਾਂਉ ਵਾਲਾ ਹਾਂ ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਜੋ ਜੁਲਾਹੀ ਕਮਲੀ ਹੋ ਕੇ ਨੱਸ ਤੁਰੀ ਤੇ ਕਪੜੇ ਫਾੜ ਸੁਟੇ ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਰੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਪਾਸੋਂ ਰਾਤ ਦਾ ਬੀਤਿਆ ਪ੍ਰਸੰਗ ਸੁਨਿਆ ਅਤੇ ਜੁਲਾਹੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਪੁਛਨਾਂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰ ਆਏ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਦ ੨ ਹੋਕੇ ਫਰਮਾਇ—'ਅਮਰ ਦਾਸ ਨਿਮਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮਾਨ', 'ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦਾ ਥਾਂਵ ਤੇ ਨਿਉਟਿਆਂ ਦੀ ਉਟ' ਹੋਗੇਗਾ । ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਹੋਈ ਇਹ ਸੁਕੀ ਕਿਲੀ ਵੀ ਹਰੀ ਹੋਕੇ ਵੱਡੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬ੍ਰਿਛ ਬਣੇਗਾ । ਜੇ ਨਿਥਾਵਿਆਂ ਦੇ ਥਾਂਵ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰ ਦਾਸ ਦੀ ਇਸ ਘਾਲ ਨੂੰ

ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ ਕਰੇਗਾ । ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੁਲਾਹੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਧਨ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਸੋ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਉ ਹੀ ਉਹ ਕਿਲੀ ਕਰੀਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਵੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ ।

ਇਹ ਸਾਖੀ ਸੁਨਾਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ । ਫੇਰ ਇਥੋਂ 'ਸ੍ਰੀ ਗੋਇੰਦਵਾਲ' ਪੁਜ ਕੇ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ 'ਬਾਵਲੀ' ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ਇਥੋਂ ਬਿਆਸਾ ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਆਪ 'ਸੁਲਤਾਨ ਪੁਰੇ' ਮੁਕਾਮ ਕੀਤਾ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਕੇ ਭੇਟਾ ਚੜਾਈ । ਅਤੇ ਰਾਤ ਬਿਸਰਾਮ ਕੀਤਾ ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਇਥੋਂ ਚਲ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਦਖਨੀ,* ਜਾਇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ।

ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਆਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ

ਦਖਣੀ ਵਿੱਚ ਇਥੇ 'ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ' ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਅਪਨੇ ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ, ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤੇ ੫੧) ਰੁਪੈ ਭੇਟਾ ਕਰਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋੜਦੇ ਕੇ ਆਖਿਆ-- ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ

*ਦਖਨੀ ਬਦੋਵਾਲ ਦਾ ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜੋ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਸੀ ਪਹਲੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਇਥੋਂ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਦਾਰ ਮਾਈ ਅਨੰਤੀ ਦਾ ਪੁਤਰ ਸ: ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਮੁਕਰਰ ਸੀ ।

ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਰਾਕੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵਰਤਾ ਦੇਨਾਂ, ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਭਾਈ ਜੀ ! ਆਪ ਗਿਆਨੀ ਹੋ ! ਦਸੋ “ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਿਆਨ” ਕੇਹੜੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਿਆਨ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਇਹ ਉਤਰ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ‘ਗਿਆਨ ਦੀ ਮਿਆਨ’ ਸੰਤੋਖ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਗਿਆਨ ਠੈਹਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਭਾਵ-ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਜਿਥੇ ਸੰਤੋਖ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਦੇਵੀ ਸੰਪਦਾ ਦੇ ਗੁਣ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਗਿਆਨ ਭੀ ਉਥੇ ਹੀ ਸਮਿੱਝ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੈਸੇ “ਵਾੜ ਬਿਨਾਂ ਖੇਤੀ” ਅਤੇ ਕਿਵਾੜ ਬਿਨਾਂ ਮੰਦਰ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਚੇਰਾਂ ਯਾਰਾਂ ਕੁਤਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਦੀ। ਐਸੇ ਹੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਸੰਤੋਖ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਗਿਆਨ ਨਹ ਠੈਹਰਤ ਕਥਨੀ ਕਰਕੇ ਭਰਮ ਨ ਹਾਨ।
ਜਿਹ ਸੰਤੋਖ ਸ਼ਾਂਤ ਤਿਹੁ ਰਿਦ ਮੈ ਦੇਵੀ ਸੰਪਦ ਬਸ ਤਿਹ ਆਨ।
ਤਿਹ ਹੀ ਗਿਆਨ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤ ਹੈ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਨਰ ਜਾਨੋ ਸੋਇ।
ਬਿਨ ਸੰਤੋਖ ਕਥੈ ਬਹੁ ਕਥਨੀ ਵਾੜ ਬਿਨਾਂ ਜਿਉਂ ਖੇਤੀ ਜੋਇ।
ਪੈਰ ਤਾਕ ਬਿਨ ਮੰਦਰ ਜੋਇ ਕੂਕਰ ਚੇਰ ਨ ਰਾਖੀ ਹੋਇ।
ਸੁਨਤ ਬੈਨ ਮਨ ਚੈਨ ਭਯੋ ਹੈ ਕਰ ਬੰਦਨ ਭਾਈ ਮੁਖ ਗੋਇ।

(ਉਤਾਰਧੇ ੭-੩੫)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਪੁਤ੍ਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਸੀ। ਉਸ ਸਬੰਧੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, ਕਿ-ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਛੁਡਾਕੇ ਪੁਤਰ ਨੂੰ

ਸ੍ਰਕਾਰ ਦਰਬਾਰੇ ਕਿਉਂ ਭੇਜ ਦਿਤਾ ? ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੈ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—‘ਜੇ ਉਥੇ ‘ਰਾਜਾ’ ਭੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਦੁਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਨੀਵਾਂ ਜੀ’ । ਇਕ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਛੱਡੀ, ਦੂਜੇ ਤੁਸਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਕੀ ਸੁਖ ਪਾਣਾ ਹੈ ? ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਜਾਨਕੇ ਸਤਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸੁੰਦਰ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੇਕੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਆਪ ‘ਦਖਨੀ’ ਤੋਂ ਚਾਲੇ ਪ ਕੇ ‘ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ’ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ । ਜਿਥੇ ਕਿ ਚਿਰ ਪਿੱਛੇ ਆਏ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ, ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹੁਮ ਹੁਮਾਕੇ ਆਵਨਾਂ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਭੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕਰ ਕੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ ।

ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਣੀ

‘ਉਨੇ’ ਵਿਚ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇਮੀ ਸਿੱਖ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਲ ਦੀ ਸੇਵਾ ਥੀਂ ਉਪਰੰਤ ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਨਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ । ਨਿਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰਾਤੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਠ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਭੀ ਇਕ ਮਨ, ਇਕ ਰਸ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਮੱਤੇ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਨ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਲਗੀ ਜਾਨ ਕੇ ਨਿਤ ਜਿਤਨਾਂ ਪਾਠ ਸੁਣਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਖ ਆਸਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਭੀ ਅਡੋਲ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਪਸ ਹੀ ਬੈਠੇ ਰਹੇ ।

ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਨੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹੇ ਅਤੇ ਭਾਈ
ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭੀ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਬੈਠਾ ਡਿੱਠਾ । ਤਾਂ ਪੁਛਿਆ—
“ਭਾਈ ਜੀ ਕੀ ਗਲ ਹੈ ? ਅਜੇ ਤੀਕ ਤੁਸੀਂ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ
ਕੀਤਾ’ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ
ਭਰਿਆ ਗਿਆ । ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਹਥ ਜੋੜਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨੀ
ਸੀਸ ਰਖਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! “ਆਰਾਮ
ਕਿਵੇਂ ਆਵੇ ?”

ਕਾਇਆ ਆਰਣਿ ਮਨ ਵਿਚਿ ਲੋਹਾ,
ਪੰਚ ਅਗਨਿ ਤਿਤ ਲਾਗਿ ਰਹੀ ।
ਕੋਇਲੇ ਪਾਪ ਪੜੇ ਤਿਸ ਉਪਰਿ,
ਮਨੁ ਜਲਿਆ ਸੰਨੀ ਚਿਤ ਭਈ । (ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੇਰੇ ਇਸ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ‘ਆਰਣਿ
ਉਤੇ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਅਗਨ ਨਾਲ ਤਪਿਆ
ਹੋਇਆ “ਮਨ ਰੂਪੀ ਲੋਹਾ” ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਸੰਨ੍ਹੀ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ
ਹੋਇਆ, ਜੋ ਪਾਪਾਂ ਰੂਪੀ ਕੋਇਲੇ ਪੈ ਪੈ ਕੇ ਜਲਦਾ “ਮਨੂਰ”
ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਿੱਟੀ ੨ (ਤਿੜ ਤਿੜ) ਕਰ ਡਿਗ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਸਨੂੰ
ਅਰਾਮ ਕਿਵੇਂ ? ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਗਲੀ
ਤੁੱਕ ਭੀ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪੂਰਾ ਕਰੋ । ਜੋ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨੀ
ਕੀਤੀ । ਯਥਾ—

ਭਇਆ ਮਨੂਰ ਕੰਚਨ ਫਿਰਿ ਹੋਵੈ ਜੇ ਗੁਰੁ ਮਿਲੈ ਤਿਨੇਹਾ ।

ਏਕ ਨਾਮੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਉਹ ਦੇਵੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਤ੍ਰਿਸਟਸ ਦੇਹਾ ।

(ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੧)

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ- ਭਾਵ ਸ਼ਪਸ਼ਟ

ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹੈ । ਕਿ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੇ ਚੋਰੀ ਯਾਰੀ ਠੱਗੀ ਕੂੜ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ ਸੜਿਆ ਹੋਇਆ “ਮਨੂਰ” ਮਨ, ਫਿਰ ਸ਼ੁੱਧ ਸੋਨਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਜਾਵੇ ? ਅਤੇ ਇਕ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਉਹਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵੇ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਏਹੀ ਯਾਚਨਾਂ, ਤੇ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਹੈ, ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਕੀ ? ਫਿਰ ਅਜੇ ਤੀਕ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਐਸਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ? ਅਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ? ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ । ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ । ਜੇ “ਅਜ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ” ਦੇ ਹੋਏ” “ਗੁਰ ਕੇ ਜਨਮੇ ਗਵਨ ਮਿਟਾਇਆ” ਹੈ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਰਹਿਤਾਂ ਦੀ ਧਾਰਨਾਂ ਤੇ ਕੁਰਹਿਤਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਦਸਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਕੇ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ ਸੀ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ—ਫਿਰ ਕੀ ਕਮੀਂ ਰਹੀ ?

ਭਾਈ ਜੀ—ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਕਮੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹੀ, ਪਰ ਜੇਸੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਅਪਨੀ ਸਾਰੀ ਸੰਪਤੀ (ਜਾਇਦਾਦ) ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਵੰਡ ਦੇਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਅਧਿਕ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਰਖੀ. ਰਖਾਈ ਕੋਈ ਗੁਹਜ ਵਸਤੂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਬਾਟੇ ਦੀ ਭਾਈਵਾਲੀ (ਸਾਂਝ) ਤਾਂ ਇਕੋ ਜੇਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ ਅਤੇ “ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ” ਹਾਂ । ਪਰ ਫਿਰ ਭੀ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਮੋਹ ਚਿਕੜ

ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ, ਪੰਚ ਅਗਨ ਕਰਕੇ ਸੰਤਪਤ ਹਾਂ । ਸੱਚੇ
ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਵਾਲਾ ਉਸੇ ਵੇਲੇ
ਸਮਝਾਂਗਾ ? ਜਦੋਂ ਮਨ ਵਿਚ ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ
ਆਦਿਕ ਦੀ ਅਗਨੀ (ਤਪਸ) ਮਿਟ ਜਾਏਗੀ । “ਗੁਰ ਲਗਾ
ਤਬ ਜਾਣੀਐ ਮਿਟੈ ਮੋਹ ਤਨ ਤਾਪ ।” ਗੁਰ ਵਾਕ ਹੈ । ਇਹ
ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੋਲੇ--ਹੇ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੇਕਰ ਨਾਮ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਭੀ ਤੇਰੇ ਮਨ ਦੀ ਤਪਸ ਨਹੀਂ
ਦੂਰ ਹੋ ਸਕੀ । ਤਾਂ ਕਸੂਰ ਕੀਹਦਾ ?

ਕਬੀਰ ਸਾਚਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜੇ ਸਿਖਾਂ ਮਹਿ ਚੂਕ ।

ਅੰਧੇ ਏਕ ਨ ਲਾਗਈ ਜਿਉ ਬਾਸ ਬਜਾਈਐ ਫੂਕ ।

(ਸਲੋਕ ਕਬੀਰ ਜੀ)

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਅਦਬ ਵਿਚ ਆਕੇ ਬੇਨਤੀ
ਕੀਤੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀਉ ! ਜਿਸ ਭਾਵ ਵਿਚ ਮੈਂ ਪੁਛਨਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ,
ਉਸ ਵਿਚ ਨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਸੂਰ ਹੈ ? ਨ ਸਿੱਖ ਦੀ ਚੂਕ (ਭੁਲ) ਹੈ।
ਮੈਂ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਵਾਲਾ ਹਾਂ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹਾਂ, ਅਤੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾਤੇ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ
ਆਪ ਦੇ ਦਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਵੀ ਕਰਦਾ
ਹਾਂ । ਫਿਰ ਭੀ ਮਨ ਅਮੋੜ ਹੈ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਤੇ
ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੁੱਝੀ ਹੈ ਕਿ “ਮਨ ਵਸ ਆਵੇ
ਨਾਨਕਾ ਜੇ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਹੋਇ” ਤਾਂ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ
ਦਾਤ ਬਖਸ਼ੋ । ਜੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਵਸ ਆ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--‘ਸਤਿਗੁਰੂ’ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹਨ, ਤੇ
ਇਕੋ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੈਸੇ ਕਿਸੇ ਦੀ

ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ ਉਹਨੂੰ ਫਲ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਗੁਰ ਸਦਾ ਦਿਆਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਤ ਸਭ ਕੋਇ ।

ਏਕ ਨਦਰ ਕਰ ਦੇਖਦਾ ਮਨ ਭਾਵਨੀ ਤੇ ਫਲ ਹੋਇ ।

ਯਥਾ-- 'ਜੈਸੀ ਪਿਆਸ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰ ਤੈਸੇ ਜਲ ਦੇਵੈ ਪ੍ਰਕਾਰ'
(ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਸੌ, ਜੇਕਰ ਤੁਸਾਡੀ ਭਾਵਨੀ (ਸ਼ਰਧਾ) ਹੋ ਆਈ ਹੈ ? ਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਸ ਲਗੀ ਹੈ ? ਕਿ ਪੁਰਨ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਭਾਗੀ ਬਣੀਏ ? ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਹੋਵੇ ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਗੇ ਜਪ, ਤਪ, ਅਭਿਆਸ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀ ਭੇਟਾਂ ਧਰਕੇ ਨਿਰਮਾਨ ਹੋਕੇ ਅਰਦਾਸ ਬੋਨਤੀ ਕਰਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰੋ । ਕਿ ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ--

'ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ । ਹਾਰ ਪਰਿਓ ਸੁਆਮੀ ਕੇ ਦੁਆਰੇ

ਦੀਜੇ ਬੁਧਿ ਬਿਬੇਕਾ ।' ਯਥਾ-ਹੇ ਪ੍ਰਭ ਜਨਮ ਮਰਨ ਨਿਵਾਰ ।

ਹਾਰ ਪਰਿਓ ਤੁਹਿ ਦੁਆਰ ।'

ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਨਿਤ ਕਰਨੇ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਕੀਤੇ ਪਾਠ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਜਪ ਤਪ ਕਰਮ ਦੀ ਹਉਮੈ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਬੁਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਆਵੇਗੀ । ਕਿ ਅਪਨਾਂ ਸਰੀਰ ਤਾਂ ਪਉਣ, ਪਾਣੀ, ਅਗਨੀ, ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼, ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਕਰਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਜੜ੍ਹ ਰੂਪ ਹੈ । ਜੇ ਅਪਨੇ ਆਪ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ । ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਇਸ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਨ ਹੋਵੇ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਿਤ ਵਿਚਾਰ ਦੁਵਾਰੇ ਤੁਸਾਡੀ ਅਪਨੀ

‘ਮੈ ਮੇਰੀ ਤੇ ਕੁਝ ਕਰ ਸਕਨ ਵਾਲੀ ਅਪਨੱਤ ਮਿੱਟ ਜਾਏਗੀ । ਤੇ ਸਹਿਜੇ ੨ ਵੇਤਨ ਸੱਤਾ ਅਪਨੇ ਸੈ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਨ ਉਸ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋਏ ਜਾਏਗਾ । ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਪੁੱਜਕੇ ਹੀ ਤੁਸਾਡੇ ਮੌਹ, ਤਨ, ਤਾਪ ਆਦਿਕ ਸਾਰੇ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੀ ਮਿੱਟ ਜਾਨਗੇ, ਅਤੇ ਤੁਸਾਡੀ ਆਤਮਾ “ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੁਖ ਸਰੂਪ” ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਿਹਾ ਕਰੇਗੀ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਗੇ ਥੀਂ ਜਪ, ਤਪ, ਨਿਤਨੇਮ ਸਿਮਰਨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਮੁਪਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਿਰਅਭਿਮਾਨ ਹੋਕੇ ਜੀਵਨ ਵਤੀਤ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰਨ ਕਿਰਪਾ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣੇ ।

ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਭਾਈ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਵੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਰਹਿਨ ਵਾਲਾ ਨਿਰਮਾਨ ਸਾਧੂ ਪੁਰਸ਼ ਸੀ, ‘ਗੁਰ ਜਸ ਹੁਲਾਸ’ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ । ਇਹ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਅੰਗੀਠਾ ਜਲਾਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਧਰਿਆ ਕਰਦਾ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਪੱਖੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਆਣ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਜਿਥੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਵੀ ਕਦੀ ੨ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸੀ । ਇਕ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਵਿਚ ਇਹ ਸੰਕਲਪ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਪਨੀ ਰਸਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਥਮਿ ਵੀ ਕੁਝ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਾਉਣ ? ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਇਹ ਭਾਵਨੀ ਵਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਨਿਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਅੰਗੀਠਾ ਜਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—
 ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਜੀ ! ਇਹ ਸੁੱਕੀ ਲਕੜੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਤੁਸੀਂ
 ਜਲਾ ਰਹੇ ਹੋ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਹਰੀ ਭਰੀ ਸੀ ਤਾਂ ਬ੍ਰਿਛ ਰੂਪ ਵਿਚ
 ਛਾਇਆ ਕਰਕੇ ਫਲ ਫੁਲ ਵੀ ਦੇਂਦੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਤਪਤ ਥੀਂ
 ਬਚਾਂਦੀ ਸੀ । ਅਤੇ ਹੁਣ ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਅਪਨੇ ਆਪਨੂੰ ਜਲਾਕੇ
 ਰਸੋਈ ਆਦਿ ਕਈ ਕੰਮ ਸੰਵਾਰਦੀ ਹੋਈ ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ
 ਵਿਚ ਠੰਡ ਤੋਂ ਬਚਾਂਦੀ ਹੈ । ਇਹ ਇਤਨਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਦੀ
 ਤੇ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ । ਪਰ ਗੁਨ ਹੀਨ ਤੇ ਮੂਰਖ ਪੁਰਸ਼ ਕਿਸੇ
 ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਰੋਟੀ ਖਾਕੇ ਵੀ ਅਜਾਈਂ ਹੀਂ ਗਵਾਂਦਾ
 ਹੈ । ਉਹ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ, ਤੇ
 ਇਸੇ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਵਿਚ ਹੀ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਖਾਂਦਾ, ਹੰਢਾਂਦਾ
 ਅਤੇ ਦੇਢੀ ਪੱਗੜੀ ਬੰਨਕੇ ਅਪਨੱਤ ਦਰਸ਼ਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਜੇ
 ਕਦੀ ਨਸ਼ਾ ਪੀਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਬੜ ਬੜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਇਹ
 ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਅਮੋਲਕ, ਅਤੇ ਦੁਰਲੱਭ ਮਨੁੱਖਾ ਦੇਹੀ, ਜੇ
 ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਇਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਸੀੜੀ
 (ਪਉੜੀ) ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ—

“ਇਸ ਪਉੜੀ ਤੇ ਜੇ ਨਰ ਚੁਕੇ ਸੋ ਆਇ ਜਾਇ ਦੁਖ
 ਪਾਇਦਾ ।”

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਇਹ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਹੀ ਇਕ
 ਐਸਾ ਜਨਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ‘ਗੁਰੂ ਵੀਚਾਰ’ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਇਹ
 ਮਨੁੱਖ ਅਪਨੇ ਸਵੈ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਤੇ ਉਸ ਮਹਾਨ
 ਸਰਬ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ

ਹੋਇਆ ਸੰਸੇ ਰੂਪੀ ਅਥਾਹ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਤਰ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਸ 'ਕਲਜੁਗ' ਦੇ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਅਤੇ 'ਗੁਰ ਗੁਪਦੇਸ਼' ਦਵਾਰੇ ਗਿਆਨ ਵੀਚਾਰ ਹੀ ਐਸੀ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਹੀਰਾ ਜਨਮ ਮਨੁਖਾ ਦੇਹੀ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰ ਸਕੀਦਾ ਹੈ ।

ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਰਦੇ, ਮਿੱਠਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ, ਪੂਰਾ ਤੋਲਦੇ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ, ਵੰਡ ਛਕਦੇ ਅਤੇ ਸਭਦਾ ਭਲਾ ਸੋਚਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਇਥੇ ਵੀ ਸੁਖੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਹੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਯਧਾ—ਪਰ ਕਾ ਬੁਰਾ ਨ ਰਾਖੋ ਚੀਤ ।

ਤੁਮ ਕੇ ਦੁਖ ਨਹੀ ਭਾਈ ਮੀਤ । (ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਇਤਆਦਿਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਮੇਘ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕੀਤਾ ।

ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਭੇਟਾ ਕਰਨਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪਕੜ ਲਿਆਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ । ਆਪ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ, ਤੇ ਆਖਿਆ-ਸਿਖਾ ! ਇਹ ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਈ । ਤੇਰੇ ਉਦਮ ਅਤੇ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਇਹ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸਿਖ ਇਥੇ ਆਗਿਆ ਹੈ । ਆਉਂਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਉਧਾਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਖ ਦੀ ਪੁੱਛ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਮਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਹਦਾ ਖਾਨ

ਤੇ ਜੀ ਕਰ ਆਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਜਮਣ ਧਾਰਨਾਂ ਪਿਆ ।

ਇਸ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਬਚੇ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਤੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਰਖਾਕੇ ਅੱਧਾ ਬੱਕਰਾ ਰੋੜੀਨਾਂ ਖੁਰਾਕ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ । ਕਵੀ ਲਾਲ ਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹੇ ਨੂੰ ਗਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਬੰਦ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਿਹਾ ਤੇ ਭਾਰੀ ਕਦ ਵਾਲਾ ਹੋਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ ।

ਕਪਟੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਪਾਸ ਉਘਾੜਿਆ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਦਸਿਆ ਕਿ “ਨਾਭੇ ਵਿਚ ਇਕ ਦਾਦੁ ਖੰਥੀ ਸਾਧੂ ਬੜਾ ਰਸਾਇਣੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਧਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਬੜੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਭੇ ਨੂੰ ਚਿਠੀ ਲਿਖ ਕੇ ਰਸਾਇਣੀ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਆਦਰ ਮਾਨ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਗੁਣ ਦੀ ਬੜੀ ਸਿਫਤ ਸੁਣੀ ਹੈ । ਕੁਝ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦਿਖਾਉਣਾ ਕਰੋ ? ਤਾਂ ਮਾਨ ਵਿਚ ਮੱਤੇ ਹੋਏ ਨੇ ਆਖਿਆ— ਬਾਬਾ ਜੀਉ ! “ਜਿਨ੍ਹੇ” ਨੇ ਕੁਝ ਦੇਖਾ ਹੈ, ਵਹੁ ਕਹਿਤੇ ਹੀ ਹੁੰਗੇ । ਆਪ ਦੇਖਨਾਂ ਚਾਹੋ ? ਤੋਂ ਪਾਂਚ ਮੋਹਰਾਂ ਸਵਰਨ ਕੀਆਂ ਦਿਲਾ ਦੋ । ਕੁਸ਼ਤਾ ਕਰ ਦਿਖਾਂਉਂਗਾ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦਵਾ ਦਿਤੀਆਂ ਤੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਭੱਠੀ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਵਿਚ ਰਖੀਆਂ ਤੇ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੀ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਲੀਤਾ । ਪਰ ਅੱਗ ਠੰਡੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬੜੀ ਚਤ੍ਰਾਈ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਇਕ ਪਾਸੇ

ਕਰ ਲਈਆਂ ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕੁਸ਼ਤਾ ਦੇਕੇ ਖਾਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਤੇ ਪੱਥ ਦੱਸ ਕੇ ਬੜਾ ਗੁਣ ਵਰਨਨ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਇਹਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਚਤ੍ਰਾਈਆਂ ਭਰੀਆਂ ਗਲਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨ ਭਰਮਾ ਸਕੀਆਂ, ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਲਾਲ ਪੀਲੇ ਹੋਕੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਰਸਾਇਨੀ ਨੂੰ ਲਾਹਨਤਾਂ ਪਾਈਆਂ, ਕਿ ਜਿਸ ਛੱਲ ਕਪਟ ਨਾਲ ਤੂੰ ਸਾਧੂ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਦਾ ਫਿਰਦਾਏਂ? ਧਿੱਕਾਰ ਹੈ ਤੇਰੇ ਇਸ ਗੁਣ ਉਤੇ। ਕੋਈ ਵਿਦਿਆ ਤੇਰੇ ਵਿਚ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਚੋਰੀ ਤੇ ਚਤ੍ਰਾਈ ਦੀ ਅਵਿਦਯਾ ਹੀ ਹੈ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਗੁਰੂ, ਮਿੱਤ੍ਰ, ਸਾਧੂ, ਰਾਜਾ ਅਤੇ ਅਪਨੀ ਕੁਲ ਨਾਲ ਛੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਾਧੂ ਨਹੀਂ ਚੋਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਮੋਹਰਾਂ ਛਪਾਕੇ ਤੈਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੀ ਛਲਨਾਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਲੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇਹਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਮੋਹਰਾਂ ਕਢਵਾ ਲੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਬੜਾ ਲੱਜਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਤ੍ਰਾਹ ਤ੍ਰਾਹ ਕਰਦਾ ਚਰਨੀ ਢੈਹਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲਗਾ—ਮੈਂ ਅਪ੍ਰਾਧੀ ਹਾਂ ਬਖਸ਼ ਲਵੋ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੋਹਰਾਂ ਉਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਠੀਕਰੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਤੈਨੇ ਏਨਾਂ ਕਪਟ ਕੀਤਾ ਹੈ? ਮੰਗ ਕੇ ਹੋਰ ਲੈ ਲੈਂਦਾ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਘਰ ਕੇਹੜੀ ਕੰਮੀਂ ਹੈਗੀ ਸੀ? ਤੇਰੇ ਇਸ ਕਪਟ ਤੇ ਛੱਲ ਨੂੰ ਜੇ ਅਸੀਂ ਵੀ ਨ ਉਘਾੜਦੇ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਬਾਬਤ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭੰਡੀ ਪਿੱਟਨੀ ਸੀ, ਕਿ ਦੇਖੇ ਤੁਸਾਡੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਐਸਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤਾਂ ਤੂੰ ਭੁੱਬਣਾਂ ਹੀ ਸੀ? ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਨਾਂਦਾ। ਤੇ ਪਾਪੀ ਕਰਦਾ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਅਪਨੇ ਆਪ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ “ਦਾਦੂ” ਮਹਾਤਮਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਏ ਵਿਚੋਂ ਹੋਨ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾਏਂ ਤੂੰ ਉਸੇ ਦੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਕਲੰਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। “ਦਾਦੂ” ਜੀ ਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਕਿ—

ਦਾਦੂ ਦਾਹਵਾ ਦੂਰ ਕਰ ਬਿਨ ਦਾਹਵੇ ਦਿਨ ਕੱਟ।

ਕੇਤੀ ਸੈਦਾ ਕਰ ਗਈ ਇਸ ਵਪਾਰੀ ਦੇ ਹੱਟ।

ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਕੇਹੜੇ ਜੀਵਨ ਪਿਛੇ ਤੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਠੱਗੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਧੰਨ ਜਮਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈਂ? ਤਾਂਤੇ ਤਿਆਗ ਦਿਹ, ਐਸੇ ਛਲ ਕਪਟ ਨੂੰ, ਤੇ ਪਛਤਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਜਿਸ ਤੇ ਤੇਰਾ ਵੀ ਭਲਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਤੇਰੇ ਭੇਖ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਜ਼ ਨ ਆਵੇ।

ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਅਗੇ ਲਈ ਪਾਪ ਕਪਟ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਾਲਿਆਂ

ਪ੍ਰਤੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣਾਂ

ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਦੋਂ ਥੀਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਬਣਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਯਮ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹਰ ਸਾਲ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਜੋੜ ਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਵੱਸ ਲਗਦੇ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਰੂਰ ਜਾਣਾਂ। ਤਾਂ ਇਕ ਵੇਰੀ ਮਝੈਲਾਂ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਜਾਕੇ ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾਇਆ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ

ਸਭਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡੇਰੇ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ ਪੁਛਿਆ-ਉਪਰੰਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ- ਇਹ ਮਝੈਲ ! ਜੋ ਤੁਸਾਡੇ ਪੈਰੀਂ ਪਏ ਹਨ, ਇਹ ਬੜੇ ਕਰੜੇ ਲੋਕ ਹਨ ਇਹ ਮਿਠਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿੱਠੇ ਅਤੇ ਕੌੜਿਆਂ ਨਾਲ ਅਤ ਕੌੜੇ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਸਾਡੀ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਗੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੈਂਹਦੇ ਹੋਏ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰਖਨਾਂ, ਤੇ ਨਿਰਚਾਹ, ਅਤੇ ਬੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਕੇ ਰਹਿਣਾ, ਅਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਲਈ ਤਾਂ “ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ” ਪਾਸ ਵੀ ਤੁਰ ਕੇ ਨ ਜਾਣਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਗੁਰੂ ਆਪ ਸੰਵਾਰਨਗੇ। ਤੇ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਕਰੇਗੀ।

ਜੇ ਘਰ ਵਿਚ ਆਵੇ ? ਪਹਿਲਾਂ ਵਰਤਾਉਣਾਂ, ਫਿਰ ਆਪ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾਂ। ਸਿੱਖੀ ਬਾਣੇ ਦੀ ਸ਼ਰਮ ਰੱਖਣੀ। ਇਹ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ, ਕਿ ਕੰਢਿਆਂ ਦੀ ਵਾੜੀ ਹੈ ? ਤੁਸੀਂ ਅਪਣਾਂ ਪੈਰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਣਾਂ। “ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ” ਹੰਕਾਰ ਨ ਜਤਾਣਾਂ, ਨਾਮ ਜਪਣਾਂ ਜਪਾਉਣਾਂ। ਧਰਤੀ ਸਮਾਨ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਪਰਬਤ ਸਮਾਨ ਦਿਲ ਰਖਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਝੈਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾਂ। ਅਕਾਂਸ਼ ਵਾਂਗੂੰ ਅਸੰਗ ਅਤੇ ਪਾਨੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਰਬੰਗ ਸੀਤਲ ਬਣਕੇ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਣਾਂ। ਯਥਾ—

ਦੋਹਰਾ

ਧਰ ਸਮ ਧੀਰਜ ਹੋਇ ਰਿਦ ਗੌਰਤ ਗਿਰ ਪ੍ਰਵਾਨ।

ਨੱਭ ਜਿਉਂ ਸਦਾ ਅਸੰਗ ਰਹੁ ਸੀਤਲ ਨੀਰ ਸਮਾਨ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਕਿ ਜੈਸੇ “ਕਪਾਹ” ਅਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰਦੀ ਹੋਈ ਉਜਲ ਰਹਿਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ

ਪਰਚੇ ਵੱਕਦੀ ਹੈ । ਐਸੇ ਹੀ ਪੂਰਨ ਸੰਤਾਂ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਕਾਰ ਦੀ ਖਾਤਰ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਵੀ ਸਹਾਰਨੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਤਦੇ ਹੀ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ।

ਵਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ ਤੇ ਮਨ ਬਾਨੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਕਮਾ-ਉਣਾਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਐਸਾ ਕਮਾਇਆ ਜੋ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਧਰਮ ਧੀਰਜ ਤੇ ਪ੍ਰਉਪਕਾਰ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਬਣਕੇ ਦਿਖਾ ਦਿਤਾ * ।

ਬਾਬਾ ਕਲਾ ਧਾਰੀ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ

ਇਕ ਦਿਨ ਬਾਬਾ ਜੀ 'ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਸਰ (ਗੁਰ ਸਰ)

*ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੁੱਚਾ ਤੇ ਉਚਾ ਜੀਵਨ ਬਿਰਤਾਂਤ ਬੀਰ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਖੋਹਲ ਕੇ ਦਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਨ ੧੯੨੬ ਵਿਚ ਲਹੌਰ ਗੁਰਮਤ ਟ੍ਰੇਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਗਿਆਨੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਭੂ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਬੰਧੀ ਟ੍ਰੇਕਟ ਨੰਬਰ ੧੨ ਅੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਚਮੁਚ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਧਰਤੀ ਸਮਾਨ ਹੀ ਧੀਰਜ ਤੇ ਪਰਬਤ ਸਮਾਨ ਹੀ ਦਿਲ ਰਖਕੇ ਅਪਨੇ ਆਪਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਾ ਲੀਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤਾਬੇ ਬੈਠਿਆਂ ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਤੋਪ ਨਾਲ ਉਡਵਾ ਦਿਤਾ ਪਰ ਅਪਨੇ ਬਚਨ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜੀਂਦ ਜੀ ਸਰਦ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾ ਵਾਲੀਏ ਦੀ ਬਾਂਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਥ ਨ ਫੜਾਈ । ਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈ । ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਕਾ ਵਰਤਿਆ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਸਾਰੀ ਬਾਰਤਾ ਖੋਹਲਕੇ ਅਗੇ ਦਸੀ ਜਾਏਗੀ ।

ਦਾਸ ਲੇਖਕ—

ਸ੍ਰੋਵਰ ਅਸਥਾਨ ਉਤੇ ਗਏ ਅਤੇ ਤੀਰਥ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਥਾਇ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ, ਕਿ ਇਸ ਸ੍ਰੋਵਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਅਤੇ ਪੁੰਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਭਾਵਕ ਹੀ ਉਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਲ ਦੇਖਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ—ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦਾ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਗਲ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਟਾਂ ਉਤੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਜ਼ਰ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਾਫ਼ਾ ਸਮਾਂ ਜੇਹੜਾ ਦੇਸ਼ ਉਤੇ ਆਇਆ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਉਨੇ ਉਤੇ ਵੀ ਆਵੇਗਾ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਨਾਂ ਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਰ ਕਰਨਾਂ ਹੈ। ਐਸੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਅਦਬ ਰਹਿਨਾਂ ਕਰਨ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਚੰਗੀ ਗਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਹੀ ਢਾਹ ਦਿਤਾ ਜਾਏ? ਜਿਸ ਤੇ ਜੇਹਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੇ ਹੱਲੇ ਦਾ ਡਰ ਨ ਰਹੇ ਅਤੇ ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਵੀ ਨ ਹੋਵੇ।

ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਅਪਨੇ ਭਤੀਜੇ “ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ” ਨੂੰ ਜੋ ਸਨਮੁਖ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਪੰਜ ਸੌ ‘ਕਹੀਆਂ’ (ਗੈਤੀਆਂ) ਬਨਵਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਪੁਟਾ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਏਹ ਹੁਕਮ ਮੰਨਕੇ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਹੀਆਂ ਤਾਂ ਬਨਵਾਕੇ ਅੰਦਰ ਧਰ ਦਿਤੀਆ ਪਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਗਿਰਾਉਣ ਥੀਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰ ਗਏ *।

*ਓੜਕ ਇਹ ਵਾਕ ਮੁੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਤ ਹੋਇ ਸੰਨ ੧੮੪੮ ਈਸਵੀ
[ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਪੜੜ]

ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ ਰੰਚਕ ਮਾਤਰ ਖਾਣਾ ਭੀ ਚੋਰੀ ਹੈ

ਇਕ ਦਿਨ ਹਜ਼ੂਰ ਕੁਝਕ ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ ਸੈਰ ਲਈ ਪਹਾੜ ਉਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਰਾਹ ਵਿਚ ਚਨਿਆਂ (ਛੋਲਿਆਂ) ਦੇ ਇਕ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘੇ । ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇਕ ਇਕ ਬੂਟਾ ਚਨਿਆਂ ਦਾ ਪੁਟਿਆ ਤੇ ਖਾਨ ਲਗ ਪਏ । ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ— ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਖੇਤ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ਜੁਲਮ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ? ਪੁਛੇ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਲੈਣੀ ਚੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ? ਅਤੇ ਚੋਰੀ ਨਾਲ ਕਦੋਂ ਕੋਈ ਰਜਿਆ ਹੈ ?

ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਜੇਹੜੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਹੀ ਚੁਕਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਭੁਗਤਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਨਾਲ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਸਾਖੀ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਇਸੇਤਰ੍ਹਾਂ ‘ਫਰੀਦ’ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿੱਟੇ ਚੁਰਾਏ ਸਨ । ਜੇ ਮਰਕੇ ਖੇਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦਾ ਬਲਦ

[ਸਫਾ ੫੨੭ ਦੀ ਬਾਕੀ]

ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਨੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਗੋਲਾ ਬਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸ਼ੈਹਰ ਦਾ ਵੀ ਕਾਫੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ ।

ਨੋਟ—ਇਸ ਸਾਖੀ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਟੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਾਹੌਰ ਨੇ ਟ੍ਰੈਕਟ ਨੰਬਰ ੨੦ ਸੰਨ ੧੯੨੭ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਭੀ ਛਾਪਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਕਹੀਆਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਦੇ ਹਥ ਆਈਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਤੇ ਸ਼ੈਹਰ ਨੂੰ ਲੁਟ ਪੁਟਕੇ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ । ਇਸ ਸਮਾਚਾਰ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਖੋਲਕੇ ਦਸਿਆ ਜਾਏਗਾ । ਦਾਸ ਲੇਖਕ—

ਬਣਿਆ ਤੇ ਹੋਲ ਖਿਚ ਕਰਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ । ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰਵਲੇ ਤਾੜਨਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ‘ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ’ ਜੀ ਨੇ ਖਿਮਾਂਮੰਗੀ ਤੇ ਅਗੇ ਤੋਂ “ਅਚੇਤ ਪਾਪ ਕਰਨੋਂ ਭੀ ਸਾਰੇ ਡਰਦੇ ਰਹੇ ।

ਸੇਵਾ ਦੀ ਬਰਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਈ

ਇਸ ਸਾਲ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਮੌਸਮੀ ਬੁਖਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਉਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਖਾਲੀ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਪ ਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਵੇ? ਤਾਂ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਾ ਦਸੋ ?

ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ “ਜਵਾਲਾ ਦੇਵੀ” ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਪਾਨੀ ਦੀ ਟੋਟਕ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਯਾਤਰੂਆਂ ਤੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਲਈ ‘ਚਿਤਾੜੇ’ ਵਿਚ ਹਜ਼ੂਰ ਖੂਹ ਖੁਟਾ ਰਹੇ ਸਨ । ਫੁਰਮਾਇਆ- ਜੋ ਜੋ ਸਿਰ ਉਤੇ ਇੱਟਾਂ ਚੁਕ ਕੇ ਚਿਤਾੜੇ ਛੱਡ ਆਵੇਗਾ ਉਹਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ । ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੱਡ ਜਾਏਗਾ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਬੱਚੇ, ਬੁਢੇ, ਇਸਤਰੀ, ਪੁਵਸ਼ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇੱਟਾਂ ਚੁਕ ਚੁਕ ਕੇ ‘ਚਿਤਾੜੇ’ ਪੁਚਾਈਆਂ ।

ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ “ਮਹਲ” (ਧਰਮ ਪਤਨੀ) ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਵੀ ਸਿਰ ਕੇ ਚੁਕ ਕੇ ਉਥੇ ਇੱਟਾਂ ਲੈਗਏ । ਅਤੇ ਸੱਚ ਮੁਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਖਾਰ ਨੇ ਛੱਡ ਦਿਤਾ । ਤੇ ਨੌ ਬਰਨੇਂ ਹੋਗਏ । ਇਹ ਸਾਡੀ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਗਲ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਨੇ ਵੀ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ।

ਇਕ ਚਮਾਰ ਸੇਵਕ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜਿਆ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਤਬੇਲੇ ਦੀ ਟੋਹਲ ਵਿਚ ਮਾਲਵੇ ਦਾ ਇਕ 'ਗਜਨ' ਨਾਮ ਦਾ ਚਮਾਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ । ਇਹ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਨਾਂ, ਤੋਬਰੇ, ਲਗਾਮ ਬਨਾਇਆ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਸਮਾਂ ਮਿਲਨ ਤੇ ਸਤਸੰਗ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ । ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਸੇਵਾ ਤੇ ਸੰਗਤ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਲਈ ਇਹਦਾ ਸੁਧ ਤੇ ਮਨ ਨਿਰਮਾਨ ਸੀ । ਰਾਤ ਕ ਭਰ ਨਾਮ ਜਪਦਿਆਂ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਇਹਦੀ ਸੁਰਤ ਉਚੀ ਹੋ ਜਾਨ ਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਆਇਆ । ਜੋ ਭੀ ਬਚਨ ਕਰਦਾ ਸਤਿ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਬੁਲਾਇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨ ਬੋਲਦਾ । ਅਤੇ ਮਸਤਾਨੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਥੀਂ ਰਹਿਤ ਹੋਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦਾ ।

ਇਕ ਵੇਰੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸੋਭਾ ਸੁਨਕੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਨਾਮ ਰੰਗਣ ਵਿਚ ਰੰਗੇ 'ਗਜਨ' ਨੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਕੇ ਲੇਟਕੇ ਛੰਡੋਤ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਖੁਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਨੈਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—'ਤੇਰੀ ਘਾਲ ਥਾਇ ਪਈ ।' ਅੱਜ ਥੀਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ 'ਗਜਨ ਸਿੰਘ' ਹੋਇਆ । ਤਬੇਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਛੱਡਕੇ ਹੁਣ ਤੂੰ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਚਲਾ ਜਾਹ, ਤੇ ਉਧਰ ਕਿਧਰੇ ਹੀ ਅਪਨਾਂ ਨਿਵਾਸ ਰੱਖ, ਤੇ ਅਪਨਿਆਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ । ਤੇਰਾ ਮਸਤਾਨਿਆਂ ਦਾ ਪੰਥ ਚਲੇਗਾ । ਤੇ ਜੋ ਜੋ ਤੇਰੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇਗਾ ਉਹਦਾ ਭੀ ਭਲਾ ਹੋਏਗਾ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਭਰੇ ਬਚਨ

ਸੁਣਕੇ 'ਗੱਜਨ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਵਿਚ ਮਾਲਵੇ ਵਿਚ ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕਰਨ ਲਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਭਰਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਰਕੇ ਬੰਸਾਰ ਲੋਕੀਂ ਇਹਦੇ ਚੇਲੇ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਜੋ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀ ਇਹਦੀ ਵਾਕ ਸਿੱਧੀ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਹੋਲੇ ਦੇ ਜੋੜਮੇਲੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਫਿਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਨੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਸਾਜੀ ਸੰਗਤ ਸਮੇਤ ਢੋਲ, ਡੱਫ, ਤੇ ਤੂਤਨੀਆਂ, ਸ਼ਹਿਨਾਈਆਂ, ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਨ ਪੁੱਜਾ। ਅਤੇ ਅਖਾੜਾ ਬੰਨ ਕੇ ਚੌਕੀ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਆਈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—“ਵਾਹਿ ਭਾਈ ਵਾਹਿ, ‘ਗੱਜਨ ਸ਼ਾਹ’ ਸੁਖ ਨਾਲ ਆਹ” ਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕਰ। ‘ਗੱਜਨ ਸਿੰਘ’ ਨੇ ਬੜੇ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਸਣੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਮੈਂ ਆਪ ਪਾਸੋਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਪਾਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਗੱਜਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ‘ਗੱਜਨ ਸ਼ਾਹ’ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੁਲਾਂਵਨ ਲਗੇ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਰਹਿਕੇ ਨਿਤ ਅਖਾੜਾ ਰਚਕੇ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨਾਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣਿਆ।

“ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ” ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਿਚ
ਉਪਦੇਸ਼

ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰਸਦਾਇਕ ਧੁਨੀ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਮਨ

ਅਨੰਦਿਤ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਗੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਗਤ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੇਖਕੇ ਨਿਤ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਖਰਚ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦਸਕੇ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰਾਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਕਿ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਮਾਂ ਗਵਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਧਯਾ ਵੇਲੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਈ ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਤਮਾਂ, ਸ਼ਹੀਦਾਂ, ਮੁਰੀਦਾਂ, ਹੋਠੀਆਂ, ਜਪੀਆਂ, ਤਪੀਆਂ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਤੇ ਅਪਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਰੂਹਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਕੇ ਪਾਠ ਸਰਵਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਇਕਰਸ ਇਕ ਮਨ ਅਡੋਲ ਬੈਠ ਕੇ ਸੁਨਨਾਂ ਅਥਵਾ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਏ। ਅਤੇ ਅਗੇ ਪਿਛੇ ਥੱਕਨਾਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਧੂਪ ਦੀਪ ਆਦਿ ਸੁਗੰਧੀ ਧੁਖਾਈ ਜਾਇਆ ਕਰੇ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਇਤਨੇ ਜਪੀ, ਤਪੀ, ਸ਼ਹੀਦ, ਮਹਾਤਮਾਂ ਅਜੇ ਕਿਉਂ ਮੁਕਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ? ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਾਂ (ਰੂਹਾਂ) ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਉਤਰ--ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾ ਵਿਚੋਂ “ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼” ਗੁਰਮੰਤਰ ਨੂੰ ਸਵਾਸ ੨ ਜਪਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਤਾਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਤਮਾਵਾਂ ਸਰਬਆਤਮਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਕੇ ਆਸ਼ਕ ਮੁਕਤੀ ਤੋਂ ਭੀ ਉਚੇਰੀ ਗੁਰ ਦਰਨਾਂ ਦੀ “ਪ੍ਰੀਤ” ਦੇ ਰਸ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਤੇ ਗਿੱਝੇ ਹੋਏ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਛਡਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾਂ (ਰੂਹਾਂ) ਨੂੰ ਗੁਰ ਦਰਬਾਰ ਪੁਜਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ “ਗੁਰੂ ਰੂਪ” ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਜੋਸ਼

ਸਰਵਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸੁਤੰਤ੍ਰਾ ਮਿਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਉਹ-“ਗੁਰਮੁਖ ਆਵੈ ਜਾਇ ਨਿਸੰਗ” ਦੇ ਪਦ ਨੂੰ ਪਾਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ ਵਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸੇਵਾ ਲਈ ਮੁੜ ਜਨਮ ਵੀ ਧਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਮੁਰੀਦਾਂ (ਗੁਰਸਿਖਾਂ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਗਿੱਝੇ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਕੇ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਹੀਦ ਆਤਮਾਂ ਭੀ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਕੰਮੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਗੁਰ-ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਘਰੀਂ ਦੂਜਾ ਜਾਮਾਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰ ਲੈਂਦੇ? ਉਹਦੇਂ ਤੀਕ ਉਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਆਤਮਾਂ ਵੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਦੀਵਾਨ ਅੰਦਰ ਸ੍ਰੀ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ, ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਕੇ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਅਗੇਂ ਲਈ ਚੇਤਨ ਹੋਗਈ ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਪਾਠ ਸਮੇਂ ਪਾਠ ਦੀ ਵਾਦੀ ਪ੍ਰਪੱਕ ਕਰ ਲੀਤੀ।

ਯਾਤਰੂ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਥਾਇ
ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਥੀਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦਸਨਾਂ

ਇਕ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹੀ ਨਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਸਿਖ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਦੇਖਕੇ ਕੰਬ ਗਏ, ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੌਂਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋਗਏ, ਤੇ ਹਾਹੁਕਾ ਭਰ ਕੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ- ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀਉ ! ਬਹੁਤ ਹੀ ਕੋਝਾ ਤੇ ਬੁਰਾ ਸਮਾਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਹਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਲੋਕੀਂ ਗੁਰ-ਦਵਾਰੇ ਤੋਂ ਬੇ ਮੁਖ ਹੋਕੇ ਦਰ ਦਰ ਫੁਲਦੇ ਦਿਸਦੇ ਹਨ, ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿਖ ਅਖਵਾਨਗੇ, ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਰਹੁ ਰੀਤੀ ਦੀ ਕੋਈ

ਲਖਣਾਂ (ਸਾਰ) ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਕਰੜੇ ਤੇ ਭਯਾਨਕ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਬੇਤਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਟਕਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਿਹਦੀ ਗੁਰੂ ਹੀ ਪੱਤ ਰਖਨਗੇ ਉਸੇ ਦੀ ਰਹੇਗੀ।

ਉਕਤ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਰ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ 'ਸ਼ਾਹਪੁਰ' ਦਾ ਇਕ 'ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ' ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦਾ ੨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁਛਨ ਉਤੇ ਉਹਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਪਿਛੋਂ ਉਹਦੇ 'ਪਿੰਡ' ਭਰਾਉਣ ਲਈ ਗਯਾ* ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਖਿੱਚ ਵਿਚ ਇਥੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਗਤੀ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਤੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਕੋਹਾਂ ਦੀ ਵਾਟ ਤੇ ਪੁੱਜਾ ਹੈਂ ਤੇ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਾਨ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਤਾਂ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਪੁੱਜਾ? ਉਹ ਤੁਸਾਡੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਘਰ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਕਤਰਾ ਹੋਕੇ ਜੰਮਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਹੋਰ ਪੰਜ ਚਾਰ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਸ ਕੁੱਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤੇ। ਅਤੇ ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੀ ਆਤਮਾ ਸੀ ਉਹਦੀਆਂ ਨਸ਼ਾਨੀਆ ਵੀ ਦਸਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ- ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਾਇਆ ਬੜੀ ਪ੍ਰਣਲ ਹੈ। ਜੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮ ਵਸ ਕੇਹੜੀ ੨ ਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਸੁਟ ਦੇਂਦੀ ਹੈ? ਅਤੇ

*ਗਯਾ ਸ਼ੋਹਰ ਬਿਹਾਰ ਵਿਚ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਇਥੇ ਇਕ ਮੰਦਰ ਹੈ ਜਿਥੇ ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੇ ਚਰਨ ਪਏ ਦਸਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਪਨੇ ਪੁਰਾਨੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਮਿੱਤ ਪਿੰਡ ਭਰਾਂਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦਰਯਾ (ਬਾਕੀ ਦੇਸੇ ਸਫਾ ਪੜਪ)

ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਬੱਧਾ ਜੀਵ 'ਏਕ ਨਿਮਖ ਸ੍ਵਾਦ ਕਾਰਨ ਕੋਟ ਜਨਮ ਦੁਖ ਪਾਵੈ' ਹੈ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਭਗਤ ਤਿਲਚਨ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਮਨੁਸ਼ ਦੀ ਅੰਤਮ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਫਲ ਪ੍ਰਥਾਇ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ।
ਯਥਾ--

ਗੁਜਰੀ

ਅੰਤ ਕਾਲ ਜੋ ਲਛਮੀ ਸਿਮਰੇ,
ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ । ਸਰਪ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ
ਅਉਤਰੈ । ਅਰੀ ਬਾਈ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮੁ ਮਤਿ ਬੀਸਰੈ।
ਰਹਾਓ ॥ ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਿਮਰੈ, ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ
ਜੇ ਮਰੈ । ਬੇਸਵਾ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥ ੨ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜੋ ਲੜਕੈ ਸਿਮਰੈ, ਐਈ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ,
ਸੂਕਰ ਜੋਨਿ ਵਲਿ ਵਲਿ ਅਉਤਰੈ ॥ ੩ ॥
ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਜੋ ਮੰਦਰ ਸਿਮਰੈ, ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ,
ਬਦਿਤ ਤਿਲੋਚਨ ਤੇ ਨਰ ਮੁਕਤਾ, ਪੀਤੰਬਰੁ ਵਾਕੇ ਰਿਦੈ ਵਸੈ ॥੪॥
ਤਾਂਤੇ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਤਥਾ ਹਰ ਸਮੇਂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ

(ਸੁਫਾ ਪੜ੪ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਵਿਚ ਨਹਾਂਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਜਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਹਰਦਵਾਰ ਤੇ
ਕੁਰਖੇਤ੍ਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਫੈਲਾਏ ਹੋਏ ਵਹਮਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਵਾਰੇ
ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ ਸੀ । ਐਸੇ ਹੀ ਆਪ "ਗਿਆ" ਪੁੱਜੇ ਤੇ ਇਥੇ ਭੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ
ਸਤ ਮਾਰਗ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਕੇ ਭਰਮ ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਸੀ । ਇਥੇ
"ਗਿਆ" ਵਿਚ ਹੁਣ ਤੀਕ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਹੈ ਤੇ ਕਈ
ਨਸਾਨੀਆਂ ਭੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ।

ਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਚੇਤੇ ਆਵੇ ਅਤੇ ਸੁਭ ਗਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਕੇ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਗਿਆ ਪਾਇ ਜਦੋਂ ਘਰ ਨੂੰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਦਸੇ ਹੋਏ ਪਤਿਆਂ ਤੇ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੱਤੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰੱਬ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਥੀਂ ਡਰਦਾ ਹੋਇਆ ਕੰਬਿਆ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਚਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਹੋਕੇ ਬੰਦਗੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ।

ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਦਸਿਆ

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਕ ਰਸੋਈਏ ਦਾ ਪੁਤਰ 'ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ' ਨਾਮ, ਜੋ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਬੁੱਧ ਵਾਲਾ ਸੀ ਇਸ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਹਥ ਜੋੜ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-ਸਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਮੁਕਤੀ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਇਹਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੇ ਵਡੀ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੁਕਤਿ ਨਾਮ ਤੇ ਪਾਵੈ,
ਤਥਾ—ਕਬੀਰ ਗੰਗਾ ਤੀਰ ਜੁ ਘਰੁ ਕਰਹਿ,
ਪੀਵਹਿ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰੁ ।
ਬਿਨ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ,
ਇਉਂ ਕਹਿ ਰਮੇ ਕਬੀਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ । ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਛੋਕੀਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਤੱਪ ਸਾਧਿਆ ਕਰਦੇ

ਸਨ । ਜੇ ਰਾਜਸੀ, ਤਾਮਸੀ, ਸ਼ਾਂਤਕੀ, ਓ ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(੧) ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਅਗੇ ਪਿੱਛੇ ਪੰਜ ਧੁਣੀਆਂ ਜਲਾਕੇ ਬੈਠਨਾਂ ਤੇ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਗਲੇ ਤੀਕ ਠੰਡੇ ਜਲ ਅੰਦਰ ਖਲੋਕੇ ਉਚੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ ਰਖਕੇ ਮੰਤਰ ਜਪਨਾਂ ਇਹ ਤਾਮਸੀ ਤੱਪ ਹੈ ।

(੨) ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ, ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰੇ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਥੀਂ ਰੋਕ ਕੇ ਪਰ ਤ੍ਰਿਆ ਰੂਪ ਨੂੰ ਖੋਟੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਨ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵੀ “ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤ ਵਸਿਆ” ਦੇਖੋ, ਤੇ ਗੁਰੂ, ਸੰਤ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਣ ਕਰਕੇ ਅਖਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲ ਕਰੇ । ਕੰਨਾਂ ਤਾਂਈਂ ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹਰੀ ਜੱਸ ਸੁਵਨ ਵਿਚ ਲਗਾਵੇ । ਚੌਰੀ ਆਦਿਕ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਛੱਡਕੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਰਉਪਕਾਰ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ । ਅਤੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚਲ ਕੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਜਾਇਆ ਕਰੇ, ਇਹ ‘ਰਾਜਸੀ’ ਤੱਪ ਹੈ ।

(੩) ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ ਕਰੇ, ਅਥਵਾ ਸੁਣੇ, ਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ ਸਿਮਰਨ ਕਰੇ, ਇਹ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤੱਪ ਹੈ ।

ਤਾਂਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤੱਪ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਖੁੱਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਅਥਵਾ ਕਥਾ, ਕੀਰਤਨ, ਸੇਵਾ ਪਰਉਪਕਾਰ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜਸੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤਕੀ ਤੱਪ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਕੇ ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਿਯਮ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗਤ ਕਰਨ ਲਗਾ ।

ਨਾਮ ਜਪਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਧਰਮ ਰਾਜ ਭੀ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ

‘ਭਾਈ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ’ ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਕੁਝ ਅਸੀਂ ਪਿਛੇ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਵੀ ਬੜੀ ਸਾਂਤਕੀ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਾਲੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਪੁਰਸ਼ ਸਨ। ਇਹ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹੇ ਆਏ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਛੇਟਾ ਅਰਪਨ ਕੀਤੀ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਾਨ ਸਤਿਕਾਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਖ ਭੰਜਨ ਜੀ ਦਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਭੀ ਭਾਈ ਬਲੂ ਜੀ ਪਾਸ ਹੀ ਡੇਰਾ ਕਰਾਕੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ।

ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਜੇ ਹੋਇਆਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਕ ਦਿਨ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੰਮ ਦਾ ਡੰਡ ਬੜਾ ਕਰੜਾ ਹੈ ਤੇ ਸਹਿਨਾਂ ਕਠਨ ਹੈ।

ਯਥਾ—ਜੰਮ ਡੰਡ ਸਹਿਆ ਨ ਜਾਇ।

ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਕਿ—

“ਸਤਿਗੁਰ ਹੋਇ ਦਇਆਲ ਤਾ ਜੰਮ ਕਾ ਡਰ ਕਿਹਾ।”

ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੰਮ ਦਾ ਡੰਡਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਰੜਾ ? ਪਰ ਜਿਹਦੇ ਉਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਆਲ ਹੋ ਜਾਵਨ, ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਜੰਮ ਦਾ ਕੋਈ ਡੰਡਾ ਹੈ ਨ ਡਰ ਹੈ। ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਣਕੇ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਵੀ ਡਰਦਾ ਹੈ।

ਯਥਾ—‘ਨਾਮ ਸੁਨੇ *ਸੁਤ ਭਾਨ ਡਰੇ’।

* ਸੁਰਜ ਦਾ ਪੁਤਰ (ਧਰਮ ਰਾਜਾ)

ਤਾਂਤੇ ਜਮਾਂ ਦੇ ਡੰਡ ਥੀਂ ਬਚਨੇ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਦਿਆਲਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਸਿਖ ਵੀ ਹਾਂ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ, ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ । ਪਰ ਕਿਵੇਂ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੋਵੇ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹੇ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੈ ? ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਾਡੇ ਤੇ ਦਿਆਲੂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਮ ਦਾ ਡੰਡ ਅਬਵਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ ?

ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਪਿਆਰਿਓ ! ਜੋ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਤਿਗੁਰ ਦੀ ਸਿਖੀ ਧਾਰਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ, ਨਾਮ ਜਪਦੇ, ਵੰਡ ਛਕਦੇ, ਅਤੇ ਮਨ ਬਾਣੀ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਖੋਟੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇ ਹੋਏ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਆਦਿ ਥੀਂ ਪਰੇ ਹਨ । ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਰਖਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਆਲੂ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਡੰਡ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਧਰਮ ਰਾਜਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੋਂ ਆਦਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਯਥਾ—“ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵੇ ਕੀਤੇ ਨੇ ਭਵਨ ਪੁਨੀਤ” ।

(ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਇਹ ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ! ਅਸੀਂ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਦਾਸ ਹਾਂ । “ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਗੋਬਿੰਦ ਰੂਪ” ਅਤੇ ਆਪ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ, ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਬਾਂਹ ਜ਼ਰੂਰ ਫੜਨੀ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—

“ਜੈਸੀ ਪਿਆਸ ਹੋਇ ਮਨ ਅੰਤਰ ਤੈਸੇ ਜਲ ਦੇਵੈ ਪਰਕਾਰ”

ਇਕ ਮੋਈ ਹੋਈ ਮਾਈ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਗਈ

‘ਭਾਗ ਸਿੰਘ’ ਨਾਮ ਦਾ ਇਕ ਸਿਖ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸੀ। ਇਹਦੀ ਮਾਈ ਵੀ ਬੜੀ ਬੰਦਗੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਨੇਕ ਸਭਾਉ ਸੀ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਬੀਮਾਰ ਰਹਿਕੇ ਜਦੋਂ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਈ। ਇਹਨੂੰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ਜਦੋਂ ਤਖਤੇ ਉਤੇ ਪਾਉਣ ਲਗ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ੨ ਕਰਦੀ ਉਠ ਬੈਠੀ। ਲੋਕੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਗਏ। ਤਾਂ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਪੁਛਨ ਤੇ ਮਾਈ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਜਮਦੂਤ ਫੜਕੇ ਧਰਮ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਇਹ ਸਿਖ ਦੀ ਮਾਂ ਹੈ। ਇਹਦਾ ਹਸਾਬ ਗੁਰਪੁਰੀ ਵਿਚ ਵਿਚ ਇਹਦੇ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਫਿਰ ਗੁਰਪੁਰੀ ਵਿਚ ਲੈ ਗਏ। ਜਿਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਬੈਠੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਨ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦੇਖਕੇ ਆਖਨ ਲਗੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਲੈ ਆਏ ਹੋ? ਜਾਓ ਛੇਤੀ ਮੋੜ ਆਓ। ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਦੂਤ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣੇ ਛੱਡੀ ਗਏ ਹਨ।

ਨੋਟ—ਇਸ ਸਾਖੀ ਉਤੇ ਮੈਨੂੰ ਰਤਾ ਭਰ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ‘ਨਾਰਾ’ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦੇ ਮੀਲਾਂ ਦੀ ਵਿੱਥ ਉਤੇ ਇਕ ‘ਖਲੋਲ’ ਨਾਮੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮਾਈ ੩੮-੩੯ ਸਾਲ ਹੋਏ ਮਰ ਗਈ ਤੇ ਲਗ ਪਗ ਅਠ ਦਸ ਘੰਟੇ ਪਿਛੋਂ ਮੁੜ ਜੀ ਉਠੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਨ ਦਿਤਾ ਕਿ ਧਰਮ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੋੜ ਭੇਜਿਆ ਹੈ ਜੋ ਅਜੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਲਬਧ ਬਾਕੀ ਹੈ।

ਲੇਖਕ—ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ

ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਉਤੇ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ

ਇਕ ਦਿਨ ਬੈਠੇ ੨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਉਂ ਦਿਸਨ ਲਗੇ ਜਿਵੇਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਿਸੇ ਡੂੰਘੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਪਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਨੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਕਿ ਦੇਖੋ ਜੀ ? ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਰੀਤੀ, ਜੋ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਨ, ਪੁਤਰ, ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕਾਮਨਾਂ ਧਾਰਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮੀ ਭਗਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਿਆਨ ਵਿਰਾਗ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ! ਅਗਿਆਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ।

ਇਸ ਉਕਤ ਬਚਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਸਾਖੀ ਵੀ ਸੁਨਾਈ--ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਵਣਜਾਰਾ ਅਪਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ 'ਜਹਾਜ਼' ਭਰਕੇ ਦੂਜੇ ਕਿਸੇ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਵੇਚਨ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ ਜੋ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਦੁਧ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਇਕ ਗਊ ਵੀ ਲੈ ਗਿਆ। 'ਜਹਾਜ਼' ਜਿਸ ਟਾਪੂ ਵਿਚ ਲਗਾ, ਉਥੇ ਗਊ ਜੈਸਾ ਦੁਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਦੀ ਗਊ ਦੇਖੀ ਸੀ।

ਵਣਜਾਰੇ ਸੁਦਾਗਰ ਨੇ ਉਸ ਟਾਪੂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਗਊ ਦੇ ਗਰਮ ੨ ਦੁਧ ਵਿਚ ਮਿੱਠਾ ਮਿਲਾਕੇ ਉਹਨੂੰ ਪਿਆਇਆ। ਜਿਸ ਦੇ ਅਸਚਜ ਸੁਆਦ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹਦੇ ਪੁਛਨ ਤੇ ਸੁਦਾਗਰ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਕ ਚਲਦਾ ਫਿਰਦਾ

ਬਿੱਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਖੀਰ ਬਨਾਕੇ ਸੁਦਾਗਰ ਨੇ ਖੁਆਈ, ਤੇ ਫਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋਆ ਵੀ ਛਕਾਇਆ। ਵੱਖ ੨ ਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਸਵਾਦਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਰਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਹ ਚਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਗਊ ਰੂਪੀ ਬਿੱਛ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਧਨ ਦੇਕੇ ਖਰੀਦ ਲੀਤਾ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਸੁਦਾਗਰ ਰਿਹਾ, ਇਹ ਆਪ ਦੁਧ ਦੋਹ ਦੇਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਹਦੇ ਚਲੇ ਆਉਣ ਮਗਰੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਹਨ ਦੀ ਜਾਚ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਗਊ ਦੀ ਆਦਿਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਛੜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਦੋਹਨ ਲਗੀਏ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨੌਕਰ ਬਛੜਾ ਛੱਡਕੇ ਪਾਸ ਬੈਠਾ ਤਾਂ ਗਊ ਨੇ ਝੱਟ ਪਸ਼ਾਬ ਕੀਤਾ। ਨੌਕਰ ਨੂੰ ਦੁਧ ਦੋਹਨ ਦਾ ਚੌਜ ਤਾਂ ਨਾ ਆਇਆ ਪਰ ਗਊ ਦੇ ਮੂਤ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਂਡਾ ਭਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਇਹੋ ਰਸ ਜਾਣਿਆ। ਗਰਮ ਕੀਤਾ ਮਿੱਠਾ ਮਿਲਾਇਆ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਪਿਲਾਇਆ, ਪਰ ਨ ਉਹ ਰੰਗ ਨ ਉਹ ਸਵਾਦ ਆਇਆ ਅਤੇ ਤਾਂ ਪਛਤਾਇਆ ਕਿ ਐਵੇਂ ਹੀ ਧਨ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਤਾਂਈਂ ਸੁਨਾਇਆ ਕਿ ਇਹੋ ਰੀਤੀ ਜਗਤ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਹੈ। ਵਡੇ ਭਾਗਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ, ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਅਵਤਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਦੇ, ਅਤੇ ਸੱਚਾ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ। ਨਾਨਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ, ਸੰਤਾਂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਨਾਮ, ਗਿਆਨ, ਵੈਰਾਗ, ਵੀਚਾਰ, ਦੀ ਦਾਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣਾ ਛੱਡ ਕੇ ਮੂਤ ਸਮਾਨ ਸੰਸਾਰਕ ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਮੰਗਾਂ ਮੰਗਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਮੰਦ ਭਾਗੀਆਂ ਦੀ ਗਤੀ ਕੈਸੇ ਹੋਵੇਗੀ ?

ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਥਾਇ ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ ਕੀਤੇ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਇਕ ਦਿਨ ਉਦਾਸੀਨ ਬ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤਾਂ ਨਿਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਦੇ 'ਮਹਲ' ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ। ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਅਪਨੇ ਸਿਰਤਾਜ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਉਦਾਸ ਬੈਠੇ ਦੇਖਕੇ ਨਿਰਮਾਨ ਹੋ, ਪੁਛਿਆ-- ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਕੀ ਗਲ ਹੈ ? ਜੋ ਆਪ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦਿਸਦੇ ਹੋ ? ਕੋਈ ਸਰੀਰਕ ਤਕਲੀਫ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਦਰ ਸਹਿਤ ਪਾਸ ਬੈਠ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੋ ਪਿਯਾ ! ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੁਖ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ "ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ" ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਜਿਸ ਪੰਥ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਸਾਜਨ ਸੰਵਾਨ ਲਈ ਦਸਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਕਸ਼ਟ ਸਹਾਰੇ ਸਨ, ਕੀ ਉਹ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਪੰਥ ਦੇਖਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ? ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਿਖੀ ਸੂਰਤ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਖਾਲਸਾ' ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ । ਪਰਤਿਆ, ਵੇਸ਼ਵਾਗਾਮੀ, ਚੰਚਲ ਮਤ, ਸ਼ਰਧਾ ਹੀਨ ਤੇ ਕਠੋਰ ਹਿਰਦਾ ਰਖਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ । ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪਖੰਡ ਕਰਦੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਧਰਮ ਮੁਯਾਦਾ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਕੇ ਭੰਗਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਿਉਂ ੨ ਏਕਤਾ ਤੇ ਜੱਥੇਬੰਦੀ ਦੇ ਗੁਣ ਨੂੰ ਭੁਲਦੇ ਹੋਏ ਐਸ਼ਵਰਜ ਦੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਡੁੱਬੇ ਤੇ ਮੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੀ ਗਲ ਨੂੰ ਸੋਚਨਾਂ ਹੀ ਭੁਲਾ ਬੈਠੇ ਹਨ ।

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅੰਗੇਜ਼, 'ਬਲਾ' ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਮਾਂ ਤਾੜਕੇ ਜਦੋਂ ਟੁੱਟ ਪੈਣਗੇ ਤਾਂ ਵਖਰੇ ਵਖਰੇ ਹੋਇਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਝਾਲ ਝੱਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕੇਗੀ । ਅਤੇ ਪਰ ਅਧੀਨਤਾ ਅੰਦਰ ਦੁਖ ਪਾਣਗੇ । ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ * ਤੇ ਸਾਰਾ ਯਤਨ ਅਜਾਈਂ ਜਾਂਦਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ।

ਸੁਨ ਪ੍ਰਿਯਾ ਅਤਿ ਬਿਖਾਦ ਦਿਸ਼ਟਾਇਓ ।

ਪੰਥ ਦੁਖ ਲਹੈ ਜੋ ਗਰਬਾਇਓ ।

ਪਫਹਰ ਧਰਮ ਪਾਪ ਪਰਾਇਨ ।

ਮਦ ਮਾਤੇ ਗੁਨ ਹੀਨ ਮਲਾਇਨ ।

(ਧਿਆਇ ੨੨, ੪੨ ਉਤ੍ਤਾਰਧੇ)

ਆਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਪ੍ਰਥਾਏ ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ ਉਚਾਰੇ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਛੱਕਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਥਾਲ ਵੀ ਮੰਗਵਾ ਲੀਤਾ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਆਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਨਕਾਇਨ()

*ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸਤਿ ਹੋਏ । ਅਗਰ ਸਿਖ ਰਾਗ ਦੇ ਮੁਖੀਏ, ਭਗਤੀ ਭਾਉ, ਨਾਮ, ਸਿਮਰਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਮਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਹੰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ ਨ ਬਣ ਗਏ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਤਬਾਹ ਨ ਹੁੰਦਾ । ਜੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਧਰਮੀ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਤੇ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਨਮੂਨਾ ਸੀ ।

() ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਪਣੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨੂੰ “ਨਕਾਇਨ” ਆਖਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਸ਼ਰਦੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨੱਕੇ ਦੇ ਸ੍ਰਦਾਰ ਸਹਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤਰੀ ਸੀ ।

ਛੇਤੀ ਹੀ ਆਵੇ ਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਏ । ਅਸਾਂ ਨੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਨਾ ਹੈ । ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਅਪਨੇ ਪਤੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਅੰਨ ਜਲ ਛਕਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਤੇ ਡੋਲੇ ਵਿਚ ਪੈਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦੇ, ਜਿਸ ਲਈ 'ਕਹਾਰ' (ਡੋਲਾ ਚੁਕਨ ਵਾਲੇ) ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਹਾਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਪਰ ਅੱਜ ਵਕਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ ਜਿਸ ਕਰਕੇ 'ਕਹਾਰ' ਅਜੇ ਆਏ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਕਹਾਰਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੁਜੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕਹਾਰ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਜਿਸ ਤੇ ਦੇਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ । ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਕੁਝ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਆਗਏ, ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--“ਹੁਣ ਤਾਂ ਡੋਲੇ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਤੁਸਾਡੇ ਲਈ ਟੁਰਨਾਂ ਔਖਾ ਹੈ । ਪਰ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਜਦੋਂ ਦੌੜਨਾ ਪਏਗਾ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ ? ਅਜੇ ਤਾਂ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਵਿਪਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਸੰਭਾਲਨਾਂ ਔਖ ਹੋ ਜਾਇਗਾ । ਉਸ ਵੇਲੇ ਤੁਸਾਡਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ ?

ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਵਾਕ ਸੁਣਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਡਰੇ । ਥਰ ਥਰ ਕੰਬਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨੇ ਚਰਨ ਪਕੜ ਕੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ, ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਅਜ ਕੀ ਉਲਟੇ ੨ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ? ਖੱਤਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰੋ, ਤੇ ਬਚਾਵੇ ਇਸ ਆਉਂਦੀ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਬਿਪਤਾ ਤੋਂ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ ਹੀ ਬਚਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਨੇ ਚੜ੍ਹ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਜਣ ਪੈਣੀ ਹੈ ।

ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਉਠਾਨਾਂ ਪਵੇਗਾ । ਤੇ ਰਾਜ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਜਾਣਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ।

ਏਕ ਸਮੇਂ ਅਸ ਆਇ ਹੈ ਰਾਜ ਮੋਨ() ਹੈ ਜਾਇ ।

ਭਾਜਰ ਪਰ ਤੁਮ ਕੋ ਤਬੈ ਪਰਮ ਦੁਖਦ ਸੁਖ ਘਾਇ ।

(੩੨, ੪੨)

ਭਾਵੀ ਅਮਿਟ ਹੈ । ਜੇ ਮਿਟ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਬਨਾਂ ਪਰਬਤਾਂ ਵਿਚ ਨ ਭਟਕਦੇ, ਤੇ ਸੀਤਾ ਜੀ ਕਲੇਸ਼ ਨ ਪਾਂਦੇ, ਅਤੇ ਰਾਵਨ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨ ਹੁੰਦਾ, ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਥਰਾ ਨ ਛੱਡਦੇ, ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਭੀਲਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਵਿਚ ਨ ਪੈਂਦੀ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨਾਲ ਨਾਂ ਵਾਪਰਦੇ । ਇਸ ਲਈ ਭਾਵੀ ਬਲਵਾਨ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਣਾ ਹੈ ਸੋ ਹੋਕੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ ।

ਇਹ ਕਰੜੇ ਬਚਨ ਸੁਣਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਬਰੂ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ ਤੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕੀਤੀ- ਜੋ ਐਸਾ ਹੋਣਾਂ ਹੀ ਹੈ ? ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਲੜ ਲਗੀ ਹੋਈ ਅਬਲਾ ਦਾ ਮੇਰਾ ਸਤਿ ਬ੍ਰਤਿ ਰਹਿ ਆਵੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਧਰਮ ਅਟੱਲ ਰਹੇਗਾ*

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਪਨੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਪੁੱਜਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੇ ਪਛਤਾਂਦੇ ਹੋਏ ਨਿਮੋਂ ਬੂਣੇ ਜਿਹੇ ਹੋਕੇ ਵਾਪਸ

*ਮੋਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕਰਨਲ ਮਾਨਸਨ ਤੋਂ ਹੈ ਜੋ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸੀ ਅਥਵਾ ਇਸ ਸਮੇਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਮੋਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

() ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੱਤ ਹੋਇ ਇਹ ਪੁ ਸਤ ਦੇ ਅਖੀਰ ਗਿਆਰਵੇਂ ਕਾਂਡ ਵਿਚ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਉਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕਰੋਪੀ” ਦੇ ਸਿਰ ਲੇਖ ਹੇਠਾਂ ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ।

ਚਲੇ ਗਏ, ਅਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਾਹਰ ਜਾਕੇ ਇਕ ਚਾਲੂ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਉਚੀ ਥਾਂ ਉਤੇ ਖੂਹ ਖੁਦਾਵਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜਗ੍ਹਾਂ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਸਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੁਣ ਤੀਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ । ਆਪ ਨੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਅੰਦਰ ਫਿਰ ਇਥੇ ਖੂਹ ਖੁਟਵਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਰਾਹ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖੇਚਲ ਨ ਹੋਇਆ ਕਰੇ ।

ਨੋਟ-ਕਵੀ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸਾਂ ਨੇ ਆਪ ਵੀ ਇਸ ਖੂਹ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕੀਤੀ ਸੀ ।

ਸਚੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਲਛਨ ਦਸੇ

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਸ਼ਸੇਭਤ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਨਾਂਗਾ ਫਕੀਰ ਆਇਆ, ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਬੋਲੇ ਬੇ ਮੂਯਾਦਗੀ ਨਾਲ ਸਨਮੁਖ ਹੋਏ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸਿਖ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ਇਹ ਦਿਸਦਾ ਤਾਂ ਫਕੀਰ ਹੈ ? ਪਰ ਫਕੀਰਾਂ ਵਾਲੀ (ਅਕਲ) ਮੱਤ ਨਹੀਂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਦਿਸਦੀ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਇਹ “ਕੀਰ” ਹੋਵੇਗਾ ਯਾ “ਫੁੰਕੀਰ” ਹੋਵੇਗਾ, ਫਕੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੰਸਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਨਿਰਨੇ ਨਾਲ ਪੁਛਨਾਂ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਉਂ ਫੁਰਮਾਇਆ:—

(੧) ਜਿਸ ਨੇ ਨਗਨ ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਤਾਂ ਬਿਭੂਤ ਮਲੀ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ “ਬਿਭੂਤੀ” (ਧਨ ਪਦਾਰਥ) ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦਾ ਕੀੜਾ ‘ਕੀਰ’ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

(੨) ਜੋ ਆਪ ਤਾਂ ਗੁਣਹੀਨ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਭੇਖ ਦੇ ਅਭਿ-

ਮਾਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਤੇ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਨ ਕਿਸੇ ਪਾਸੋਂ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨੀ. ਅਤੇ ਨ ਅਪਨੇ ਤੁੱਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਜਾਣਿਆਂ। ਐਸਾ ਹੰਕਾਰੀ। ਜੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਉਂਮੈ ਦੀ ਫੁੰਕਾਰ ਵਿਚ ਰਿੱਝਦਾ ਰਹੇ, ਉਹ 'ਫੁੰਕੀਰ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(੩) ਜੋ ਅਸਲ ਫੁੰਕੀਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ ਸੁਭਾਉ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਰੱਖ ਕੇ ਨਾਮ ਪਿਆਲਾ ਪੀਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸਦਾ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਪਨੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਰੂਪੀ ਗੋਰ ਅੰਦਰ ਮੁਰਦਾ ਮੁਰੀਦ ਹੋਕੇ ਸਮਾਇਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਤੇ ਮੱਤ ਉੱਚੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਰਹਿਕੇ ਸਭਦਾ ਭਲਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਫੁੰਕੀਰ, ਸਹੀ "ਫੁੰਕੀਰ" ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿਚ ਖੇਡਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਨਾਂਗਾ ਫੁੰਕੀਰ ਬਹੁਤ ਲੱਜਤ ਹੋਇਆ ਤੇ ਅਪਨੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਗੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ— ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਕਿਸੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਐਸੀ ਫੁੰਕੀਰੀ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਭੇਖੀ ਹਾਂ। ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਚੇ ਫੁੰਕੀਰ ਹੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੀਏ।

ਸ੍ਰ: ਜਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ ਦੇ ਘੋੜੇ ਮੌੜ ਭੇਜੇ

ਆਹਲੂ ਵਾਲੀਏ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੰਜ ਘੋੜੇ, ਸਣੇ ਜੀਨਾਂ ਕਾਠੀਆਂ ਦੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਭੇਟਾ ਲਈ ਭੇਜੇ। ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸਰਦਾਰ ਜੀ

ਬੀਮਾਰ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਘੋੜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਅਸੀਂ “ਅਚਾਰਜੀ” ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਜੇ ਮਿਤਕ ਦਾ ਮਾਲ ਲੈਣਾ ਕਰੀਏ। ਐਸਾ ਆਖਕੇ ਘੋੜੇ ਮੋੜ ਦਿਤੇ ਤੇ ਮੁਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕਰਨ ਤੇ ਭੀ ਨ ਲੀਤੇ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਲੋਕ ਘੋੜੇ ਲੈਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤੇ ਅਤੇ ਸੁਆਇ ਥੀਂ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਪਾਰ ਹੀ ਹੋਏ ਸਨ, ਜੋ ਅਗੋਂ ਇਕ ਸਵਾਰ ਚਿੱਠੀ ਲੈਕੇ ਮਿਲਿਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆ ਜਾਵੇ।

ਨੋਟ—ਇਹੀ ਸੂਦਾਰ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ ਬੜੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਤੇ ਕਪੂਰਥਲਾ ਸਟੇਟ ਦੇ ਸੂਰਜ ਹੋਏ।

ਰਾਜਾ ਕੈਂਥਲ ਦੇ ਭੇਜੇ ਹੋਏ ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜਾ ਭਾਈ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੈਂਥਲ ਜੋ ਬੀਮਾਰ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਹੋਏ “ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ” ਦੇ ਕਰਤਾ ‘ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ’ ਜੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ‘ਉਨੇ’ ਆਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਏ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਨਕਦੀ ਅਤੇ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਥਾਲ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤੇ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਚ ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰ ਜੱਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਜਾਨ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ, ਆਦਿਰ ਮਾਨ ਕਰਾਇਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵੀ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਕੇ ਅਪਨੀ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕ ‘ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਅਤੇ ‘ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼’

ਵਿਚੋਂ ਕੱਥਾ ਸੁਣਾਂਦੇ ਰਹੇ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਬੜੀ ਗੁਰ-ਗੰਭੀਰਤਾ ਤੇ ਇਕਾਗ੍ਰਤਾ ਨਾਲ ਸਰਵਨ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਜਿਥੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਿੱਦਵਤਾ ਅਤੇ 'ਕਾਵ ਰਚਨਾ' ਦੇ ਕਮਾਲ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ, ਉਥੇ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਸਖਤ ਗਿੱਲਾ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਣੀ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਸ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕ "ਅਕਾਲ ਉਪਾਸਕ" ਸਣ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਨੂੰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਰਤਨਾਂ ਸਿਖਾਂਦੇ ਰਹੇ । ਤੁਸਾਂ ਨੇ 'ਦਰਗਾ ਪੂਜਕ' ਅਤੇ ਮਿਥਿਆ ਰਹ ਰੀਤ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਦਸਕੇ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਈ ਮਨ ਘੜਤ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਘੱਟੇ ਬਗ਼ੋ-ਲਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਧੁੰਧਲਾ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ—
"ਸੀਤਲਾ ਤੇ ਰਾਖਿਆ ਬਿਹਾਰੀ" ਅਤੇ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਅਪਨੀ ਰਚਨਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦੇਵੀਆਂ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੀਆਂ ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਖੋਜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਕੇਹੜੀ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮੰਨਣਗੇ ? ਸੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਸੱਚਾ ਮੰਨਣਗੇ, ਜੇਹੜੀ ਤੁਸਾਡੀ ਲਿਖਤ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗੀ । ਐਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸਦੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਤੇ ਨ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਸੁਧਾਰ ਕਰ ਨ ਲਵੇ । ਇਉਂ ਆਖਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੀ ਮੋੜ ਦਿਤੀਆਂ । ਜਿਸ ਤੇ ਕਵੀਜੀ ਬਹੁਤ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋਗਏ ।

ਕਵੀ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇਹ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੇਖਨੀ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਕੋਈ ਟੀਕਾ ਟਿੱਪਨੀ
ਕਰਨਗੇ, ਪਰ ਹੱਠ ਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਰਾਜਾ ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੈਂਥਲ
ਦੇ ਕਰਮ ਕਾਂਡੀ ਮੂਰਤੀ ਪੁਜਕ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਉ ਹੇਠਾਂ ਐਸਾ
ਹੋਇਆ ਦਸਿਆ, ਅਤੇ ਸੋਧਨ ਦਾ ਬਦਨ ਕੀਤਾ । ਪਰ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਐਸਾ ਹੋਜਾਨ ਤੇ ਹੀ ਸਾਡੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ
ਹੋਣਗੀਆਂ, ਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਭੇਟਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਸਕਾਂਗੇ ।
ਕਵੀ ਜੀ ਵਸਤੇ ਹੁਣ ਹੋਰ ਉਥੇ ਰਹਿਕੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ
ਕਰਨੀ ਐਖੀ ਸੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ ਬਿਨੈ ਪੱਤ੍ਰ *ਰਾਜਾ ਭਾਈ
ਉਦੇ ਸਿੰਘ ਵਲ ਲਿਖ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਦਸੋ ? ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ?

*ਦੇਖੋ “ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼” ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾਂ
ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ । ਪੰਨਾਂ ੧੨੧ ਕ੍ਰਿਤ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ।
ਉਤਾਰਾ ਚਿੱਠੀ ਖਾਸ ਜੇ ਉਥੋਂ ਉਂਨੇ ਸਾਹਿਬ ਥੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ, ਤੇ ਜਿਸ ਵਿਚ
ਹੁਣ “ਸਭ ਥੀਂ ਵੱਡਾ” ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ ।

੧ ਓ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਦੋਹਰਾ—ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰ ਸਭਤੇ ਅਧਿਕ ਭਾਖੈ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ।

ਗਿਆਨ ਦਾਨ ਦੇ, ਮਾਨ ਦੇ, ਸੁਖ ਦੇ, ਗੁਣ ਗਣ ਖਾਨ ॥ ੧ ॥

ਭੋਟਕ ਛੰਦ ॥ ਪੂਰ ਕੈਂਥਲ ਨਾਥ ਅਨੰਦ ਰਹੇ, ਉਪਮਾ ਸਭਲਾਇਕ ਆਪ ਅਹੇ ।

ਕਵਿ ਨੇ ਕਰ ਜੋਰ ਪ੍ਰਨਾਮ ਕਰੀ, ਚਿਰ ਜੀਵੇ ਲੇਵਹੁ ਨਾਮ ਹਰੀ ॥ ੨ ॥

ਸਭ ਰੋਗ ਬਿਨਾਸਨ ਹੈਂ ਤਨ ਕੇ, ਬਰ ਪੂਰ ਮਨੋਰਥ ਹੈਂ ਮਨ ਕੇ ।

ਨਹਿ ਘਾਸ ਤੁਰੰਗਨ ਖਾਵਨ ਕੋ, ਤੁਮ ਪਾਸ ਚਹੈਂ ਅਬ ਆਵਨਕੋ ॥ ੩ ॥

ਦੋਹਰਾ ॥ ਕੈ ਆਗਿਆ ਨਿਜ ਦੀਜੀਏ ਇਹ ਠਾਂ ਦੇਹਿ ਜੋ ਹੋਇ ।

ਸਤਿਗੁਰ ਤੁਮਰੇ ਦੇਹਿ ਕੋ ਕਰ ਜਾਨੰਦ ਦੁਖ ਖੋਇ ।

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੫੫੨)

ਘੋੜੇ ਕਿਤੇ ਇਧਰ ਹੀ ਹੋਰ ਥਾਂਈ ਦੇ ਦੇਈਏ ਯਾ ਮੋੜ
ਲਿਆਈਏ । ਤਾਂ ਮੋੜਵਾਂ ਉਤਰ ਆਉਣ ਤੇ ਕਵੀ ਵਾਪਸ
ਕੈਂਥਲ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

(ਸਫਾ ੫੫੧ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੋਟ—ਅਜ ਕਲ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਆਮ ਰਵਾਜ ਹੈ, ਤੇ ਹੈ ਭੀ ਠੀਕ । ਕਿ
ਕੋਈ ਭੀ ਲੇਖਕ ਅਪਨੀ ਕਿਸੇ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਲਿਖਕੇ, ਦੂਜੇ ਸਮਕਾਲੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ
ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਅਥਵਾ (ਰੀਵੀਊ) ਲੈਕੇ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਪਹਿਲੇ
ਜ਼ਮਾਨੇ ਅੰਦਰ ਐਸਾ ਆਮ ਰਵਾਜ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਤੇ ਨ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਹੈਗਾ ਸੀ
ਜੋ ਕਵਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਜੀ ਭੀ ਐਸਾ ਕਰਦੇ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ
ਨੂੰ ਸੁਧਾਈ ਦਾ ਜੋ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਿੜੇ ਮਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ।
ਪਰੰਤੂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਅਤੇ ਕਈ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਅਪਨੀ
ਮਹਾਨ ਪੁਸਤਕ ਨੂੰ ਦੋਬਾਰਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸੁਧਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸੁਫਲ ਨ ਹੋ ਸਕੇ ।
ਪਰ “ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ” ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਲੇਵਾ “ਗੁਰੂ ਜੋਸ਼” ਦੇ
ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ
ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਉਦਮ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕਦੀ ਭੁੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
“ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼” ਜੈਸੇ ਕਾਵਜ ਦੇ ਮਹਾਂ ਅਗਾਧ ਸਾਗਰ ਨੂੰ
ਰਿੜਕ (ਮੱਥ) ਕੇ ਕਵਿ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਔਕੜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ
ਸਾਹਮਣੇ ਰਖਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਥੀ ਮਜਬੂਰ ਹੋਕੇ ਕਵੀ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਐਸਾ
ਲਿਖਿਆ । ਯਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਕੂਲ
ਸਹੀ ਸਾਖੀ ਕੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਸਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈ । ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ
ਨੇ ਅਪਨੇ ਰਚਿਤ—ਟੀਕੇ ਸਹਿਤ “ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼” ਵਿਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਨੇ
ਨਾਲ ਦਰਸਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਭਰਮ ਭੇਦ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿਤੇ ਹਨ ।

ਅੱਜ ਅਗਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੇਦੀ ਸ੍ਰੀਰ ਕਰਕੇ
ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਸਭ ਥੀਂ ਵਧੀਕ ਖੁਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰ ਭਾਈ
ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਨ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਵੀ ਪਾਤਰ ਹੁੰਦੇ ।

ਸਵਰਗ ਕੀ ਹੈ?

ਇਕ ਦਿਨ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਬ੍ਰਾਜਮਾਨ ਸਨ ਤਾਂ ਆਸ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਨੇ ਅਰਜ਼ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ ਜਿਸ ਸਵਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕੀਂ ਅਨੇਕਾਂ ਯਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਾਮਨਾਂ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ? ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਨਿਰਨੇ ਨਾਲ ਦਸੋ ? ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-- ਜੈਸੇ ਵੇਸ਼ਵਾ ਦਾ ਬਜ਼ਾਰ ਵੇਖਿਆ ਜਾਏ ਐਸਾ ਹੀ ਸਵਰਗ ਨੂੰ ਜਾਨਣਾਂ ਕਰੋ । ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਕੁੱਤੇ ਵੀ ਸਵਰਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ । ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਗਲ ਹੀ ਕੀ ਕਰਨੀ ਹੋਈ ।

ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ=ਸੱਚੇ ਸਿੱਖਾ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤ ਹੀ ਭਾਂਵਦੀ ਹੈ । ਨ ਉਹ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਨ ਸਵਰਗ ਦੀ, ਤੇ ਨ ਮੁਕਤੀ ਦੀ । ਉਹ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਾਰੇ ਸੁਖ ਜਾਣਦੇ ਹਨ । ਯਥਾ—
‘ਰਾਜ ਨ ਚਾਹੇਂ ਮੁਕਤਿ ਨ ਚਾਹੇਂ ਮਨ ਪ੍ਰੀਤ ਚਰਨ ਕੇਵਲਾ ਰੇ’

ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਨ ਮਿਲਬੈਠਨ ਤੇ ਅਪਨੇ ਪੋਤਰੇ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣਾ

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਵਡੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੁਲਗ੍ਰਾਉਂ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਵਾਰ ਦੇ ਅਪਨੇ ਪੁਜਯ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਨੇ ਆਏ । ਭੇਟਾ ਧਰਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਈਆਂ ।

ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਵੀ ਸੋਹਣੀ ਸੂਰਤ ਤੇ ਢੱਕਵਾਂ ਸਡੌਲ ਸਰੀਰ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ।

ਬਾਬਾ ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਚੜ੍ਹਦੀਜਵਾਨੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸਨ। ਕੁਲਗ੍ਰਾਂਉਂ ਜੈਸੀ ਰਮਣੀਕ ਧਰਤੀ ਤੇ ਖੁਲੇ ਫਿਰਨ ਤੁਰਨ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਕੇ ਵੀ ਇਹ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਸੈਰ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬਿਤਾ ਦਿੰਦੇ। ਤੇ ਡੇਰੇ ਅੰਦਰ ਥੋੜਾ ਠੈਹਰਦੇ, ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਕਦੀ ਕਦਾਈਂ ਹੀ ਆਉਂਦੇ। ਜਿਸ ਤੇ ਲੋਕੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਉਹਲੇ ੨ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਇਹ ਗਲ ਵੱਧਦੀ ੨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੀਕ ਵੀ ਜਾ ਪੁਜੀ। ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਸਪੋਤਰੇ ਬਾਬਾ ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਵੀ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੀ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਨੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਭੇਜਕੇ ਫੜ ਮੰਗਾਏ, ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਧੁਪੇ ਹੀ ਖਲਾਰ ਦਿਤੇ।

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ, ਅਪਨੇ ਪੋਤਰੇ ਦੇ ਆਤਮਕ ਬਲ ਅਤੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਬੰਦਗੀ ਨੂੰ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾਂ ਕੀਤੀ, ਬਾਬਾ ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਕਿ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਜੇ ਇਤਨਾਂ ਦੰਡ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਅਪਨੇ ਪੂਜਯ ਦਾਦਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਪੁਛਨ ਦੀ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ? ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਸੀਨਾਂ ਚੋ ਚੋ ਕੇ ਸਿਰ ਥੀਂ ਪੈਰਾਂ

ਤੀਕ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਹੱਥ ਜੱਕੜੇ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੁੰਝਨਾਂ ਵੀ ਔਖਾ ਸੀ। ਡਾਢੇ ਤੰਗ ਹੋਇ, ਤਾਂ ਸਿਰ ਉਚਾ ਕਰਕੇ ਪੱਲ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਅਕਾਸ਼ ਵਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਅਕਾਸ਼ਾ ਵਾਲੇ ਅਗੇ ਅਪਨਾਂ ਬੇ ਕਸੂਰਾਪਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕੀਤੀ। ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦਿਲਾਂ ਦੀ ਜਾਨਨਹਾਰੇ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਜਾਨਕੇ ਐਸੀ ਕਲਾ ਵਰਤਾਈ ਜੋ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ੨ ਜੌਰ ਦੀ ਪਾਵਨ ਚਲ ਪਈ, ਅਤੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਘੱਟਾਂ ਨੇ ਸੂਰਜ ਅਗੇ ਪੜ੍ਹਦਾ ਕਰ ਕੇ ਛਾਉਂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਮਾਨੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਛੱਤ੍ਰੀ ਤਾਣ ਦਿਤੀ।

ਇਹ ਕੌਤਕ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਹੱਸ ਪਏ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--“ਇਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇੰਦਰ ਉਤੇ ਵੀ ਹੁਕਮ ਚਲਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ‘ਧੁੱਪ ਜੋ ਬਹੁਤੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੂ?’ ਇਹ ਆਖਕੇ ਆਪ ਨੇ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਖੁਲਾ ਦਿਤੀਆਂ, ਤੇ ਗਲੇ ਲਾਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ--“ਅਤਰ ਸਿੰਘਾ” * ਬਹੁਤਾ ਫਿਰਿਆ ਨ ਕਰ, ਤੇ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਸਮੇਂ ਰਲਕੇ ਬੈਠਿਆ ਕਰ।

ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਅੱਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਿਤਨਾਂ ਚਿਰ ਜੀਵੇਂ ਅਪਨੇ ਦਾਦਾ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼

*ਇਹੋ ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ “ਕਲਰ” ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਸਰ ਰਾਜਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ‘ਕਲਰ’ (ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ) ਨਿਵਾਸੀ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ।

ਪਪੲ

ਸੁਣਦੇ ਸੁਣਾਂਦੇ ਰਹੇ ।

ਇਕ ਸਾਧੂ ਉਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਇਕ ਸਾਧੂ ਨੇ ਆਕੇ
ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਤੇ ਭੁੱਬਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਜੌਰ ਦਾ ਟੋਣਾਂ ਸੁਰੂ ਕਰ
ਦਿਤਾ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਧੀਰਜ ਦੇਕੇ ਕਾਰਣ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਆਖਨ
ਲਗਾ- ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਸਾਧੂ ਹੋਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਥੀਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ
ਹਾਂ । ਮਧੂਕੜੀ ਮੰਗਕੇ ਕਦੀ ਖਾ ਲਈ ਕਦੀ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਦੇ ਪਤੇ
ਖਾਕੇ ਹੀ ਪਾਨੀ ਪੀ ਲੀਤਾ, ਤੇ ਕਈ ਦਿਨ ਫਾਕੇ ਹੀ ਕੱਟ ਕੇ
ਉਮਰਾ ਬਿਤਾ ਦਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜ਼ਾਤੀ ਦੇ ਵੱਸ ਲਗਦੇ
ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ, ਫਿਰ ਵੀ ਕਾਮ ਅਗਨ ਵਿਚ ਸੜਦਾ ਹੀ
ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ । ਇਸ ਦੇ ਛੁਟਕਾਰੇ ਥੀਂ ਬੇਅੰਤ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ,
ਪਰ ਬਿਅਰਥ ਗਏ । ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤੋਂ
ਬਚਵਾਨਾਂ ਕਰੋ ।

ਇਸ ਦੀ ਸਪਸ਼ਟ ਤੇ ਖੁਲੀ ਸਚਾਈ ਭਰੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ
ਸੁਣ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਪੱਲ ਭਰ ਚੁਪ ਚਾਪ ਰਹੇ । ਪਰ ਫੇਰ ਦਰਦ
ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਤਾਹੀਓਂ ਤਾਂ ਪੰਦਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ ।

ਹੇ ਕਾਮੰ ਨਰਕ ਬਿਸ੍ਵਾਮੰ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਭਰਮਾਵਣਹ ।

ਚਿਤ ਹਰਣੰ ਤੈ ਲੋਕ ਗੰਮ੍ਹ ਜਪ ਤਪ ਸੀਲ ਬਿਦਾਰਣਹ ।

ਅਲਪ ਸੁਖ ਅਵਿਤ ਚੰਚਲ ਉਚ ਨੀਚ ਸਮਾਵਣਹ ।

ਤਵ ਭੈ ਬਿਮੁਚਿਤ ਸਾਧ ਸੰਗਮ ਓਟ ਨਾਨਕ ਨਾਰਾਇਣਹ ।

(ਸਲੋਕ ਸਹਸ ਕ੍ਰਿਤੀ)

ਉਕਤ ਸਲੋਕ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਾਧੂ ਵਲ ਮੋਹਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਨਦਰੀ ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ— ਇਕ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਓਟ ਹੀ ਇਸ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਜਾਓ ਸਿਮਰਣ ਕਰੋ, ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਵੀ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ ਸੁਰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਵਾਸਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਨਾਮੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹੋ । ਐਸਾ ਕਰਦੇ ੨ “ਮਨ” ਮਰੇਗਾ, ਤੇ ਮਨ ਦੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਧਾਤ ਮਰ ਜਾਏਗੀ ।

ਯਥਾ—‘ਮਨ ਖੁਟਹਰ ਤੇਰਾ ਨਹੀਂ ਬਿਸਾਸਾ ਤੂੰ ਮਹਾ ਉਨਮਾਦਾ ।
ਖਰ ਕਾ ਪੈਖਰ ਤਉ ਛੂਟੈ ਜੋ ਉਪਰ ਲਾਦਾ ।

ਅਥਵਾ—“ਮਨ ਸ਼ਬਦ ਮਰੇ ਧਾਤ ਮਰ ਜਾਇ” (ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਮ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਸਾਧੂ ਨਿਹਾਲ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਕੇ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ ਸੁਖ ਪਾਇਆ ।

ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਰਾਮ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲਾ ਜੀ ਦੀ
ਆਪ ਬੀਤੀ ਸਾਖੀ

‘ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਰਾਮ’ ਜੀ ‘ਸ਼ਾਹਜੀਵਨੇ’ ਦੇ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ ਮਹਾਤਮਾਂ ਬੜੇ ਉੱਘੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ । ਇਹ ਕਈ ਵੇਰੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਇਕ ਵੇਰਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਸਮੇਤ ਆਪ ਉਨੇ ਆਏ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸੁਭਾਵਕ ਅਗੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਵੀ ਸੀ ਅੰ ਤਸਰ

ਜੀ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ । ਖਾਸਾ ਇਕੱਠ ਹੋਗਿਆ, ਜਿਸ ਲਈ ਕੱਥਾ ਕੀਰਤਨ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਿਆ ਰਿਹਾ । ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਸਤਿਸੰਗ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਤਾਂ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਬਸਤ੍ਰ ਦਿਤੇ ਗਏ । ਪਰ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਰਾਮ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੈਣੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ, ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਕੁਝ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ । ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਇਥੇ ਕਿਸੇ ਗਲ ਦੀ ਤੋਟ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਹੋ । ਅਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਹੀ ਮੇਰਾ ਚਿਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੇਗਾ । ਮੇਰੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣੇ ਹੀ ਪੈਣਗੇ । ਇਹ ਪਿਆਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੀ ਲੈ ਲੀਤੇ, ਅਤੇ ਸਿਰ ਅੱਖਾਂ ਉਤੇ ਧਰਦੇ ਹੋਏ ਨਾਲ ਹੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਿਸ ਪਰਾਂ ਆਪਨੇ ਅਪਣਾਂ ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ! ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਵੀ ਚਰਨ ਅਗੇ ਵਧਾਓ । ਜੇ ਅਪਨਾ ਮਸਤਕ ਆਮ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜੀਏ ਤੇ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੀ ਠੰਡ ਵਰਤ ਜਾਏ । ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਣੇ ਚਰਨ ਅਗੇ ਕੀਤੇ । ਤਾਂ ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਨ ਤੇ ਆਪਨੇ ਥਾਪੀ ਦੇ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—‘ਲੁੱਟ ਲੋ ਭਾਈ ਜੀ ਲੁੱਟ ਲੋ’ ਇਹ ਬਚਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤਿਨ ਵੇਰ ਕੀਤਾ । ਅਤੇ ਭਾਈ ਜੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋਏ ।

ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ
ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ
ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਨ ਦੀ ਆਈ—
ਜੋਂ ਮੈਂ ਨੇ ਵੀ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਮਸਤਕ ਜੋੜਿਆ ਅਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰ
ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਮੇਰੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਵੀ ਹੱਥ ਫੇਰ
ਕੇ ਕੰਢ ਤੇ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ
ਇਕ ਝਰਨਾਟ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਈ। ਐਸਾ ਸਵਾਦ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ,
ਤੇ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਸਮਾਂ ਪਹਲੀ ਵੇਰ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੋਇਆ ਜਾਣਿਆਂ। ਟੁਰਨ ਵੇਲੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਤਾਂ
ਅਪਨੇ ੨ ਡੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਧਰ ਕਿਧਰੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ
ਭਾਈ ਦਰਬਾਰੀ ਰਾਮ ਜੀ ਅਪਨੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਸ਼ਾਹ ਜੀਵਨੇ'
ਲੈ ਗਏ।

ਅਪਨੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਨਬੰਧੀਆਂ ਪ੍ਰਥਾਂਏ
ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਭਾਈ ਭਾਈਆ ਰਾਮ
ਪ੍ਰਥਾਂਏ ਸੁਧ ਵੀਚਾਰ ॥

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀਵਾਨ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬਰਾਜਮਾਨ
ਸਨ। ਆਪਦੇ ਸਾਹਿਬ ਜਾਦੇ, ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ
ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਵੀ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਕੁਝਕ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਤਾਂ
ਸਾਰਿਆਂ ਵੱਲ ਦੇਖ ਕੇ ਆਪਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ:—

ਬੁੱਧੀ ਵਾਨੋ ! ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਰੀਸ ਨ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਤੇ
ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਕ ਕੰਮ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਇਕ ਜੱਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਤੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਅਸਮੇਧ ਜਗਾਂ ਦਾ ਪੁਨ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਕਿਥੋਂ ਆਵੇ ? ਪਰ ਜੀਭਾ ਦੇ ਰਸ ਲਈ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਪਾਪ ਤਾਂ ਕੱਠਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਾਂਮ ਅਭਿਯਾਸ ਕਰਦੇ ਅਪਨੀ ਆਤਮਾਂ ਨੂੰ ਅਸੰਗ ਤੇ ਅਲੇਪ ਜਾਨਦੇ ਸ੍ਰੀਰਕ ਹਉਮੈ ਥੀਂ ਉਚੇਰੇ ਹੋ ਕੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਲਈ ਤਤ ਪਰ ਅਥਵਾ ਸਮਦਰਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮ ਫਲ ਨਹੀਂ ਛੋਹ ਸਕਦਾ । ਅਤੇ ਨ ਉਹ ਕਰਮ ਫਲ ਭੋਗਦੇ ਹਨ । ਜੈਸੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਪਾਨੀ ਲਿਪਾਏ ਮਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਐਸੇ ਹੀ ਆਤਮ ਦਰਸੀ ਪੁਰਸ਼ ਸੰਸਾਰਕ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਅਕਰਮੀ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਪਨੀ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਕੇ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—ਨਹੀਂ ਤਾਂ ‘ਐਹ ਕਰ ਕਰੇ ਸੇ ਅਹ ਕਰ ਪਾਏ, ਕੋਇ ਨ ਪੜੀਐ ਕਿਸੈ ਥਾਂਏ’ ।

(ਗਰਵਾਕ ਹਨ)

ਇਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਸੁਨਾਹੀ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਭਾਈ ਭਾਇਆ ਰਾਮ* ਜੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜੋ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੇਰਾ ਵੀ ਸੰਸਾ ਨਿਬ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ । ਉਹ ਇਹ ਹੈ—ਕਿ ਬਹੁਤੇ ਲੋਕੀ ‘ਅਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਮੀ’ ਕਥਨ ਕਰਦੇ, ਤੇ ਗਿਆਨੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਪਨੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਦਸਦੇ ਹਨ । ਕੀ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹਨ ? ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਨਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰ-

*ਭਾਈ ਭਾਇਆ ਰਾਮ ਦੀ ਕਥਾ ਸੰਤ ਰਤਨ ਮਾਲਾ ਵਿਚ ਪੜੀਏ ।

ਮਾਇਆ —ਭਾਇਆ ਰਾਮ ਜੀਉ ? ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ
ਮੋਹ ਅਹੰਕਾਰ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਲੀਤਾ ਹੈ, ਤੇ ਭਰਮ ਦਾ ਪਰਦਾ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਫੱਟ ਗਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਚੁੱਕਾ
ਕੇ ਅੰਤਰ ਆਤਮੇਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੰਦ ਵਿੱਚ ਚਿੱਤ ਬ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਲੀਨ
ਰਖਦੇ ਤੇ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਨੂੰ ਪਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ,
ਉਹ ਤਾਂ ਮੁਕਤਿ ਹਨ । ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ! ਮੂੰਹੋ ਤਾਂ 'ਅਹੰ
ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਮੀ' ਬਕਦੇ ਹਨ । ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾਂ ਰੱਸਾਂ ਕੱਸਾਂ
ਵਿਚ ਗਿਝੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ । ਐਸੇ ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਕਿਧਰੇ ਢੋਈ
ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ । ਉਹ ਪਾਖੰਡੀ, ਤੇ ਚੋਰ ਹਨ । ਜੈਸੇ ਮਣੀ
ਵਾਲਾ ਸਰਪ ਰਾਤ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਵਿਚ ਮਣੀ ਨੂੰ ਬਾਹਿਰ ਕੱਢ ਕੇ
ਉਹਦੀ ਚਮਕ ਦੇ ਆਸਰੇ ਛੋਚੇ ੨ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਘਾਤ ਕਰਕੇ
ਖਾਂਦਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਹੀ ਕਬਨੀ ਦੇ ਗਿਆਨੀ, ਤੇ ਵਿਦਿਯਾ ਦੀ
ਚਤਰਾਈ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਪੰਡਤ-ਫੌਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼
ਕਰ ਕਰ ਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹ-ਮੱਹ ਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਐਸੇ ਪ੍ਰਮਾਦੀ
ਪੁਰਸ਼ ਲੁਟੇਰੇ ਤੇ ਚੋਰ ਤਾਂ ਕਹੇ ਜਾਂ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗਿਆਨੀ
ਤੇ ਪੰਡਤ ਨਹੀਂ । ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਕਿਧਰੇ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ,
ਅਤੇ ਨ ਕੋਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰੇਗਾ ।

ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮੀ ਭਰੇ ਨ ਕੋਇ, ਚੋਰ ਕੀਆ ਚੰਗਾ ਕਿਉ ਹੋਇ ।
ਚੋਰ ਸੁਆਲਿਓ ਚੋਰ ਸਿਆਣਾਂ, ਖੋਟੇ ਕਾ ਮੁਲ ਏਕ ਦੁਗਾਣਾ ।

ਦੋਹਰਾ— ਭੇਖ ਦਿਖਾਏ ਜਗਤ ਕੇ ਲੋਕਨ ਕੇ ਬਸ ਕੀਨ,
ਅੰਤ ਕਾਲ ਕਾਤੀ ਕਟੇ ਬਾਸ ਨਰਕ ਮਹਿ ਲੀਨ ।

(ਗੁਰਵਾਕ)

“ਅੜਿਲ”

ਅਹਿ ਮਣੀ ਆਸਰੇ ਕੀਟ ਗਰੈ ਜਿਹਭਾਂਤ ਹੀ ॥
 ਮੁਖ ਤੇ ਗਿਆਨ ਸੁਨਾਇ ਨਹੀਂ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੀ ॥
 ਵਿਖਯਨ ਮਹਿ ਅਨੁਰਾਗ ਬਾਦ ਏਕ ਬਾਦ ਸੇ ॥
 ਹੋ ਨਹ ਸੁਖ ਤਿਹ ਜੋਗ ਲੋਕ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਮਾਦਿ ਜੋ ॥

(ਉਤਰਅਧਿਆਏ ੩੯-੪੬)

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨੀ ਪੰਡਤ ਅਜ ਕਲ, ਕਲ ਜੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਕਨਕ ਕਾਮਨੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਮੁਖੇ ਅਪਰਸ ਗਿਆਨੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਤਾਂਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾਂ ਦੀ ਕਦੀ ਸੰਗਤ ਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ, ਅਤੇ ਨ ਹੀ ਸੰਬਾਦ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਏ । ਹੰਸਾਂ ਤੇ ਬੰਗਾਂ ਦੀ ਪਛਾਨ ਉਮ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਬਗਲੇ ਵੀ ਉਜਲੇ ਤੇ ਚਿਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਮੱਛੀਆਂ ਨੂੰ ਘੁਟ ਘੁਟ ਕੇ ਖਾਏ ਹਨ । ਪਰ ਹੰਸ ਵੀ ਉਜਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਦੁਧ ਨਾਲੋਂ ਪਾਣੀ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕਰਕੇ ਦੁਧ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰਦੇ, ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਆਤਮ ਦਰਸ਼ੀ ਸਚੇ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਤਾਂ “ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਮੀ” ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਜੋ ਨਿਰਚਾਹ ਤੇ ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਫੋਕੇ ਤੇ ਕਰਨੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ‘ਅਹੰ ਬ੍ਰਹਮ ਅਸਮੀ’ ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਬਗਲੇ ਸਮਾਨ ਦੰਭੀ ਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪਰਦਾ ਪਾਕੇ ਲੁਟਨ ਵਾਲੇ ਚੋਰ ਜਾਣੇ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ

ਭਾਈ 'ਭਾਇਆ ਰਾਮ' ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ । ਤੇ ਸਚੇ ਬ੍ਰਹਮ
ਗਿਆਨੀ ਬਨਨ ਦੇ ਆਹਰੇ ਲਗਕੇ ਜਨਮ ਸੁਫਲ ਕੀਤਾ ।

ਆਪਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਤੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ
ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਲਛਨ ਦਸੇ

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਉਪਰੰਤ ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ
ਘਰੇਂ ਘਰੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਤਾਂ ਕੁਝਕ ਬਾਕੀ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀ ਸਾਧੂ
ਅਬਵਾ ਸਿੱਖ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਵਧੇਰੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ
ਰਹਿੰਦੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਪਾਸ ਇਹ ਸਾਰੇ
ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ, ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ
ਜੋ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰੋ
ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ
ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਹਜ ਭਾਵ ਰੂਪੀ 'ਜੰਦਰੇ' ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹਨ
ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ 'ਕੁੰਜੀ' ਰੂਪ ਦਸਿਆ
ਸੀ ਅਤੇ ਵਰ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ
ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਨਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਭਾਈ ਕੀ ਬਾਣੀ ਬਰ ਗਾਈ ।
ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਵਰ ਦੀਨ ਗੁਸਾਈ ।
ਗੁਰਸਿਖੀ ਤਿਹ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਈ ।
ਪਢੇ ਸੁਣੇ ਨਰ ਜੋ ਅਵਲੋਈ ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਵਿਚ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਦਵਾਰੇ ਪੁਛਿਆ--ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਲੱਛਨ ਕੀ ਹਨ ? ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਨਿਰਨੇ ਕਰਕੇ ਦਸੋ ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵੱਡੀ ਨਸ਼ਾਨੀ "ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ" ਚਲਣਾ ਹੈ । ਯਥਾ--

ਸੋ ਸਿਖ ਸਖਾ ਬੰਸਪ ਹੈ ਭਾਈ ਜੇ ਗੁਰ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਆਵੇ ।
ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੜ ਚੋਟਾਂ ਖਾਵੇ ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਜੇਹੜਾ ਸਿੱਖ, ਅਪਨੀ ਹਿਕਮਤ, ਹੁਜਤ, ਹਉਂਮੈ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਰਦੇ ਵਤ ਮੁਰੀਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਉਤੇ ਪ੍ਰਤੀਤ (ਨਿਸ਼ਚਾ) ਰਖਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਕਮਾਂਦਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਪਨਾਂ ਜੀਵਨ ਬਨਾਂਦਾ ਹੈ । ਉਹਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਸ਼ਰਨ ਰੂਪੀ 'ਗੌਰ' ਵਿਚ ਸਮਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਕੇ ਹੁਕਮ ਉਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਉਕਤ ਸਿਆਨਪ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ । ਜੇਕਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦਿਨ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਝੁਕਾਕੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ, ਕਲਪਨਾਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ * ਕਰ ਲੈਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

'ਜਾਕੈ ਮਨ ਗੁਰ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤ । ਤਿਸ ਜਨ ਆਵੈ ਹਰ ਪ੍ਰਭ ਚੀਤ'
(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

*ਕਈਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅੰਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਪਰ ਉਹ ਗਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਹੀ ਅੰਧਾ, ਤੇ ਅੰਧਾ ਹੀ ਰਹੇਗਾ ।

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੫੬੫)

ਮੁਰਦਾ ਹੋਇ ਮੁਰੀਦ ਨ ਗਲੀਂ ਹੋਵਣਾ ।
 ਸਬਰ ਸਿਦਕ ਸ਼ਹੀਦ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ ।
 ਗੋਲਾ ਮੁਲ ਖਰੀਦ ਕਾਰੇ ਜੋਵਣਾ ।
 ਨ ਤਿਸ ਭੁਖ ਨ ਨੀਂਦ ਖਾਣਾ ਸੋਵਣਾ ।
 ਪੀਹਣ ਹੋਇ ਜਦੀਦ ਪਾਣੀ ਢੋਵਣਾ ।
 ਪੱਖੇ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਪੱਗ ਮਲ ਧੋਵਣਾ ।
 ਸੇਵਕ ਹੋਇ ਸੰਜੀਦ ਨ ਹੱਸਣ ਰੋਵਣਾ ।
 ਦਰ ਦਰਵੇਸ਼ ਰਸੀਦ ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ ।
 ਚੰਦ ਮੁਬਾਰਕ ਈਦ ਪੁੱਗ ਖਲੋਵਣਾ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਐਸਾ ਜੇਹੜਾ ਸਿੱਖ ਹੈ ਉਹਦਾ
 ਹੋਣਾ ਈਦ ਦੇ ਚੰਦ ਵਾਂਗੂੰ ਮੁਬਾਰਕ ਹੈ ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲੇ, ਨਿਵ
 ਚਲੇ, ਤੇ ਦਰਮਤ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਧਾਰਣੀ ਹੋਵੇ ।
 ਉਹ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਸਰੂਪ ਦਾ ਗਿਆਨੀ ਤੇ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਦਾ ਭਾਗੀ
 ਸਿੱਖ ਬਣਦਾ ਹੈ ।

(ਸਫਾ ਪੜ੍ਹੇ ੪ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜੇਹੜੀ ਗਲ ਦਲੀਲ ਦੀ ਕਸਵਟੀ ਤੇ ਪਰਖੀ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਸਚਿਤ
 ਹੋਗਈ, ਉਹਨੂੰ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਮੰਨਨਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ।
 ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ
 ਵਸਤੂ ਦੇ ਜਾਨਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ । ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ
 ਇਕ “ਸਾਇੰਸਦਾਨ” ਜੋ ਬੜਾ ਸਿਆਣਾ ਹੈ? ਪਰ ਹੈਜ਼ੇ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਬਣ
 ਗਿਆ ਹੈ । ਅਤੇ ਤੜਫਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਨੀ ਪਾਨੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਦਲੀਲ ਨਾਲ
 ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਨੀ ਦੇ ਪੀਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆਸ ਬੁੱਝਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਸ ਨੇ

(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ਪੜ੍ਹੇ ੬)

ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਾਧਨ ਦੱਸੋ

ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਤੇ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ, ਏਹ ਦੋਵੇਂ ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ ਖੋਜੀ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਪੁਰਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ-ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੈਸੇ ਹੋਵੇ ? ਇਹ ਸੁਨ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੁਸਕਰਾਏ ਤੇ ਆਖਿਆ ਜਾਣਦੇ

(ਸਫਾ ਪੰਨੇ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਹਿਕਮਤ (ਹਕੀਮੀ) ਨਹੀਂ ਸਿਖੀ ਹੋਈ। ਜੇ ਸਿਖੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਹਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਕਿ ਹੈਜ਼ੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾਂ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਵੇਲੇ “ਸਾਇੰਸ ਦਾਨ” ਨੂੰ ਅਪਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਅਪਨੀ ਸਾਰੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਸਿਆਨਪ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੋਇਆ, ਜ਼ਿੰਦ ਦੀ ਕਾਇਮੀ ਲਈ ਹਕੀਮ (ਡਾਕਟਰ) ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਉਤੇ ਪੂਰਾ ੨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਪਿਆਸ ਨਾਲ ਤੜਫਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦਾ ਤੇ ਅਪਨੀ ਜਾਨ ਬਚਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰਾਂ “ਗੁਰ ਦਾਤਾ, ਗੁਰ ਹਿਵੈ ਘਰ, ਗੁਰ ਦੀਪਕ ਤਿਹ ਲੋਇ”। ਐਸੇ ਤ੍ਰੇਕਾਲ ਦਰਸੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ (ਹੁਕਮਾਂ) ਉਤੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ? ਰੂਹਾਨੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ (ਸਿੱਖੀ) ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ—

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ।

ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮਾਨੈ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ।

(ਦਾਸ-ਲੇਖਕ)

ਹੋਏ ਵੀ ਅਨਜਾਣਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਜੋ ਪੁਛਦੇ ਹੋ ? ਇਹ ਵੀ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ। ਇਹ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਆਪ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਵਾਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵਨਾ ਕੀਤਾ:

“ਭੈ ਤੇਰੈ ਡਰੁ ਅਗਲਾ* ਖਪਿ ਅਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹ ।

ਨਾਵ ਜਿਨਾਂ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਂਦੇ ਛਿਠੇ ਖੇਹ ।

ਨਾਨਕ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹ ।

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਾ: ੧)

ਭਾਵ—ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ! ਜੇਹੜਾ ਤੂੰ ਖਿਨ ਮਹਿ ਰਾਉ ਰੰਕ ਕੇ ਕਰਹੀ, ਰਾਉ ਰੰਕ ਕਰ ਡਾਰੇ' ਬੇਅੰਤ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪਲ ਵਿਚ ਗਰੀਬਾਂ ਕੰਗਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ, ਅਤੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬ ਕੰਗਲੇ ਕਰ ਸੁਟਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਖਾਲੀ ਭਾਂਡਿਆਂ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਭਰਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸੱਤਾ ਰਖਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਬਹੁਤਾ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਇਸ ਡਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖੱਪ ੨ ਕੇ ਸਾਡੀ ਦੇਹੀ ਛਿੱਜ (ਟੁੱਟ) ਰਹੀ ਹੈ।

ਹੇ ਕਰਤਾਰ— ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਡੇ ੨ ਹੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ “ਸੁਲਤਾਨ” (ਬਾਦਸ਼ਾਹ) ਅਤੇ “ਖਾਨ” ਬਹਾਦਰ ਸਨ। ਉਹ ਵੀ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮਿੱਟੀ (ਖੇਹ) ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਤੇ ਸ੍ਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਜੀਵ ਆਤਮਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਨ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨੇਹੁ ਰਖਨ ਵਾਲਿਆਂ ਸਬੰਧਿਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੂੜੇ ਨੇਹੁ ਵੀ ਟੁੱਟ ਗਏ ਦੇਖੇ ਹਨ।

* (ਬਹੁਤਾ)

ਤਾਂਤੇ-ਹੇ ਭਾਈ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀਉ ! ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਸੱਤ, ਅਤੇ ਨਿਸਚਤ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸੰਗ
ਵਸਦਾ ਦੇਖੀਏ ਤੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ੨ ਜਾਲਮ ਪਾਪੀ ਮਰ ਗਏ ਲੋਕਾਂ
ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਏ । ਤਾਂ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਕੱਠੀ ਹੋਨ ਵਾਲੀ ਜੋ
ਮਾਇਆ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਵਲੋਂ ਤਿਰਸ਼ਨਾਂ ਮਿੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ
ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਨਾਲ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਲਈ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਮਾਇਆ
ਵਿਚੋਂ, ਦਸਵਾਂ ਹਿਸਾ ਗਰੀਬ ਦੀ ਲੋੜਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ
ਖਰਚ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਵਰਤਨ ਨਾਲ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਠੰਡ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਪਾਪਾਂ ਕਰਕੇ ਕਮਾਈ ਹੋਈ ਮਾਇਆ ਮਨ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਵੱਲ
ਪ੍ਰੇਰਦੀ ਹੈ । ਤੇ ਧਰਮ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਪੈਸਾ ਬਿਅਰਥ ਕੰਮਾਂ
ਵਿਚ ਅਜਾਂਈ ਖਰਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮਨ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਇਸੇ
ਕਰਕੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੰਤੋਖ ਵਸਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਾਂਤੀ
ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਵਾਸਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਸੱਭ ਦੇ ਸਿਰ
ਉਤੇ ਬਲੀ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਸਦਾ ਅਪਨੇ ਅੰਗ ਸੰਗ ਜਾਨਦੇ
ਹੋਏ ਉਹਦੇ ਭੈ (ਡਰ) ਵਿਚ ਰਹਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਚੰਚਲ
ਮੱਤ ਵਿਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਨ ਸਕਦੇ । ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਰਹਿਦੇ ਹੋਏ
ਉਸ ਬ੍ਰਹਮ (ਸਰਬ ਵਿਆਪੀ) ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਪਾ
ਜਾਂਦੇ ਹਨ ।

“ਸਾਧੂ” ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਯਖਿਆ ਸੁਨਾਈ

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਬਿਰਾਜ ਮਾਨ

ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਭੋਲਾ ਭਾਲਾਂ ਪੁਰਸ਼ ਸਨਮੁਖ ਆਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਨੇ ਪੁਛਿਆ—ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਕੌਣ ਹੈ ? ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ ਜੀ ਸਾਧੂ ਹਾਂ । ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਇਸਦੇ ਭੋਲੇ ਭਾਲੇ ਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸੁਭਾਉ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ, ਪੁਛਿਆ-ਤੈਨੇ ਕੇਹੜੀ ਸਾਧਨਾਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ? ਇਹ ਸੁਨ ਕੇ ਵਿਚਾਰਾ ਕੁਝ ਆਖ ਨ ਸਕਿਆ ਤੇ ਲੱਜਤ ਹੋਗਿਆ-ਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਏ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਂਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬਧਨ ਕਰਕੇ ਆਪਨੇ ਇਉਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ ।

੧. ਸਾਧੂ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰ ਇਕ ਰਣਿਭੂਮਕਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹਦੇ ਸਾਹਮਣੇ “ਪੰਜ ਸ਼ਤਰੂ” ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਹਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਇਸਨੇ ਮਾਰਨਾਂ ਹੈ ।

੨. ਸ਼ਬਦ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਕਾਮ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾਂ ਹੈ । ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਢਾਲ ਨਾਲ ਕ੍ਰੋਧ ਨੂੰ ਰੋਕਨਾਂ ਹੈ । ਸੰਤੋਖ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਲੋਭ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾਂ ਹੈ, ਤੇ ਨਿਰ ਮੋਹਿਤਾ ਦੀ ਕਟਾਰ ਨਾਲ ਮੋਹ ਨੂੰ ਛੇਦਨੂੰ ਹੈ । ਅਤੇ ਸੱਤ ਵੀਚਾਰ (ਬਿਬੇਕ ਬੁਧ) ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ “ਆਪਾ ਭਾਵ” ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ਕਟੋਨਾ ਹੈ । ਜੇਜੜਾ ਪੁਰਸ਼ ! ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਲੜਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ “ਪੰਜਾਂ ਪਹਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਨ ਵਾਲਾ ਅਥਵਾ, ਵੱਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ” ਉਹ ! ਸਾਧੂ ਹੈ ।

੩. ਸੂਰਬੀਰ ਸਪ ਹੀਆਂ ਨਾਲੋਂ “ਸਾਧੂ” ਦਾ ਯੁੱਧ ਵਧੇਰੇ ਡਾਹਢਾ, ਤੇ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਸੂਰਬੀਰ ਨੂੰ ਕਦੀ ਕਦੀ ਲੜਾਈ ਵੇਲੇ ਸ਼ਤਰੂ ਦੇ ਸਨ ਮੁਖ ਜਾਣਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਧੂ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਸ਼ਤਰੂਆਂ ਦੇ ਸਨ ਮੁਖ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਨਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

੪. ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਦਾ ਨਸ਼ਾਨਾਂ

ਸਾਹਮਨੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਹਨੂੰ ਲਲਕਾਰਕੇ ਅਥਵਾ ਚੋਰੀ ਚੋਰੀ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਸਾਧੂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਅਪਨਾਂ ਮਨ ਹੈ । ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਰੂਪ ਹੈ, ਨ ਰੰਗ ਹੈ । ਤੇ ਇਸ ਬੇ ਰੰਗੇ, ਬੇ ਨਸ਼ਾਨੇ, ਸ਼ਤਰੂ ਨਾਲ ਇਹਨੂੰ ਲੜਨਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ।

੫. ਸੂਰਬੀਰ ਖਲੋ ਕੇ ਅਥਵਾ ਦੌੜ ਕੇ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਫੜ ਗਿਰਾਏ ਹਨ । ਪਰ ਸਾਧੂਆ ਨੂੰ ਪਵਨ ਤੋਂ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਪੱਲ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੋਹਾਂ ਉਤੇ ਜਾ ਰਹਨ ਵਾਲੇ ਮਨ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਣਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕਰੜੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਧ ਕੇ, ਜੇਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਸਚਿੰਤ ਹੋ ਸੁਖ ਸਰੂਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹੀ ਸੱਚੇ ਸਾਧੂ ਹਨ ਤੇ ਪੂਜਨ ਯੋਗ ਹਨ । ਐਸੇ ਮਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਸਾਧੂ ਜਨਾਂ ਦੇ ਵਧੀਕ ਲਛਨ ਨਿਰਨੇ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਇਉਂ ਦਰਸਾਏ ਹਨ:—

ਮੰਤਰੰ ਤਾਂ ਰਾਮ ਨਾਮੰ ਧਿਹਾਨੰ ਸਰਬਤਰ ਪੂਰਣਹ ।
ਗਿਹਾਨੰ ਸਮ ਦੁੱਖ ਸੁਖੰ ਜੁਗਤਿ ਨਿਰਮਲ ਨਿਰਵੈਰਣਹ ।
ਦਯਾਲੰ ਸਰਬਤਰ ਜੀਆ ਪੰਚ ਦੋਖ ਬਿਵਰਜਿਤਹ ।
ਭੋਜਨੰ ਗੋਪਾਲ ਕੀਰਤਨੰ ਅਲਪ ਮਾਇਆ ਜਲ ਕਮਲ ਰਹਤਹ ।
ਉਪਦੇਸੰ ਸਮ ਮਿਤਰ ਸਤਰਹ ਭਗਵੰਤ ਭਗਤ ਭਾਵਨੀ ।
ਪਰ ਨਿੰਦਾ ਨਹ ਸ੍ਰੋਤਿ ਸ੍ਰਵਣੰ ਆਪ ਤਿਆਗ ਸਗਲ ਰੇਣਕਹਿ ।
ਖੱਟ ਲਖਣ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖਹ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਸਾਧ ਸਵਜਨਹ ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ)

ਸੰਗਤ ਪ੍ਰਦਾਂਇ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ
ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਸੁਭਾਇਮਾਨ

ਸਨ । ਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਨਗਰ ਵਾਸੀ ਮੁਖੀ ੨ ਚੋਹਦਰੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਸਾਰੇ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਇ ਸਭਨਾਂ ਪ੍ਰਥਾਏ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਹਿਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਾਵਨਾਂ ਕੀਤਾ:-

ਕਬੀਰ- ਮਾਨਸ ਜਨਮ ਦੁਲੰਭੁ ਹੈ ਹੋਇ ਨ ਬਾਰੈ ਬਾਰ ।
ਜਿਉ ਬਨ ਫਲ ਪਾਕੇ ਭੁਇ ਗਿਰਿ ਬਹੁਰਿ ਨ ਲਾਗਹਿ ਡਾਰ ।

ਫੁਰਮਾਇਆ-ਇਹ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਦੁਰਲੱਭ ਹੈ । ਵਡੇ ਭਾਗਾਂ ਕਰਕੇ ਮਿਲਿਆ ਹੈ । ਤੇ ਬਾਰ ੨ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ । ਇਹ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਤਰਸਦੇ ਹਨ । ਕਿ ਮਨੁਖਾ ਜਨਮ ਪਾਈਏ ! ਤਾਂ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਕਰ ਕੇ ਮੁਕਤਿ ਹੋ ਸਕੀਏ ।

“ਇਸ ਦੇਹੀ ਕਉ ਸਿਮਰੈ ਦੇਵ, ਸੋ ਦੇਹੀ ਭਜ ਹਰਿ ਕੀ ਸੇਵ”

ਕਲ ਜੁਗ ਵਿਚ ਹਰੀ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਜਪ, ਤਪ, ਬ੍ਰਤ, ਪੂਜਾ, ਸੰਜਮ ਆਦਿਕ ਜਿਤਨੇ ਕਰਮ ਹਨ ! ਇਹ ਭਗਤੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਬਿਅਰਥ ਹਨ । ਇਤ-ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਇਕ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ੨ ਵਿਧੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ । ਜੇ ਆ ਵੀ ਜਾਏ ? ਤਾਂ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋ । ਕਿ ਮੈਂ ਜੱਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤੱਪ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

“ਹਉਮੈ ਇਹ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਇ”

(ਆਸਾ ਜੀ ਦੀ ਵਾਰ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਉਮੈ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫੱਲ ਵਿੱਚ

ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਵਾਸਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ । ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੋਗਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵ ਕੋਈ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਖੂਹ ਦੀਆਂ ਟਿੰਡਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਫਿਰ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤੇ ਕਰਮ ਵਾਸਨਾਂ ਦੀ ਫਾਸੀ ਇਹਦੇ ਗਲੇ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਦੀ । ਤਾਂਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ? ਜੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਦਵਾਰੇ ਵੀਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ । ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਸੁਫਲ ਕਰਨ ਲਈ “ਗੁਰੂ” ਰੂਪੀ ਮਲਾਹ ਪਾਸੋਂ ਨਾਂਮ ਰੂਪੀ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ-ਪਾਕੇ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਥੀਂ ਪਾਰ ਹੋਵੇ ।

ਅੰਤਵਾਇਕ ਸ੍ਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਆਉਨਾ

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਸੇਦਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਦੇ ਉਪ੍ਰੰਤ ਸਾਹਿਬ ਜਾਏ ਅਤੇ ਸਾਧੂ, ਸੰਤ, ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਪਰਸਪਰ ਬਚਨ ਬਿਲਾਸ ਕਰ ਸੁਨ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਅਚਨਚੇਤ ਸਾਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸੁਗੰਧੀ ਹੀ ਸੁਗੰਧੀ ਪਸਰ ਗਈ, ਜੋ ਭਿੰਨੀ-੨ ਤੇ ਨਈਂ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੋਗੀ ਸੀ । ਅਸਚਰਜ ਵਾਲੀ ਗਲ, ਤੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ । ਕਿ ਨ ਕੋਈ ਸਾਹਮਣੇ ਬਗੀਚਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਵਨ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਹ ਸੁਗੰਧੀ ਆਈ ਹੋਵੇ । ਅਤੇ ਨ ਕੋਈ ਅੰਤਰ ਫੁਲੇਲ ਦੀਆਂ ਸ਼ੀਸ਼ੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹੀ ਬੈਠਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਲੇ ਪਲੀ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਭਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ਬੋ ਪਸਰ ਜਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੋਵੇ । ਇਸ ਸਮੇਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਗਲ ਬਾਤ ਕਰਨੋਂ ਬੰਦ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ।

ਸੰਗਤ ਹੋਰਾਨ ਸੀ, ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰਤ ਇਸ ਸੁਗੰਧੀ ਵਲ ਖਿੱਚੀ ਗਈ ਸੀ। ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਵੀ ਚੁਪ ਚਾਪ ਹੋ ਗਏ, ਤੇ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁੰਨ ਸਾਨ ਵਰਤ ਗਈ। ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਰਹੀ, ਤੇ ਜਦੋਂ ਸੁਗੰਧੀ ਆਉਣੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸੰਗਤ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਉਂ ਦਸਿਆ ਕਿ “ਅੰਤਵਾਇਕ” ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ (ਜੋ ਦੇਖਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ) ਦੇਵਤੇ ਆਏ ਸਨ। ਜਿਸ ਤੇ ਸੁਗੰਧੀ ਪਸਰ ਗਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਜੋ ਹੁਣ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਸੁਗੰਧੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸਿਰ ਝੁਕਾਏ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਲਗੀ।

“ਸਿਦਕੀ ਕੇਸਾਧਰੀ ਸਿਖ” ਤੇ “ਬੇ ਸਿਦਕੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲੇ” ਅਤੇ “ਸਹਿਜਧਾਰੀ” ਸਿਖਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦਸਿਆ

“ਭਾਈ ਆਡੂ ਰਾਮ ਜੀ” ਇਕ ਮਹਾਤਮਾਂ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਨੇ ਵਿਚ ਅਪਨੀ ਇਕ ਵਖਰੀ ਧਰਮ-ਸਾਲਾ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਰਿਹਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਏ ਗਏ ਮੁਸਾਫਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰਦੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖ ਕੇਸਾਧਾਰੀ ਹੋਵੇ? ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਪਨੀ ਸਿਖੀ ਉਤੇ ਸੰਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕੀ, ਅਸੀਂ ਸਿਖੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹਾਂ? ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਦੇ ਫਿਰ ਵੀ

ਸਿਖੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਾਂ ? ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਖੋ, ਜੋ ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਹੋ ਜਾਵਨ ।

ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਭਾਈ ਜੀਉ ! ਹੁਕਮ ਤਾਂ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਸਿਖ-- ਪਤੀ ਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗੂੰ, ਤਨ, ਮਨ, ਧਨ, ਗੁਰੂ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਵਿਚ ਰਹਿਨ ਵਾਲਾ ਸਿਦਕਵਾਨ ਹੋਵੇ । ਕਿਉਂਕਿ “ਕੇਸ” ਵੀ ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਵਿਚ ਨਾਲ ਹੀ ਆਏ ਹਨ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਬਣਾਏ ਨਹੀਂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਹਨ ।

ਦੂਜਾ ਇਹ, ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਵੀ ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾਂ ਵਿਚ ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ (ਜਟਾਜੂਟ) ਹੀ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਤਾਂਹੀਉ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਥਾਇ “ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਦਸਤਾਰ ਸਿਰਾ” ਰਖਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ । ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਸਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿਦਕੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਵੀ ਕੀਤੀ । ਇਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿਚ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਹ ਬਾਣੀ--“ਕੇਸਾਂ ਕਾ ਕਰ ਚੰਵਰ ਦੁਲਾਵਾਂ” ਕਾਫੀ ਹੈ ।

ਤੀਜਾ--ਇਹ, ਕਿ-ਦਸਮੇਸ਼ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਤਾਂ ਅਗੋਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਹਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਰਖਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ।

ਸੋ ਜਿਸ ਗਲ ਦੀ ਤਿੰਨ ਵੇਰੀ ਤਾਕੀਦ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਅਤੇ ਪਤੀ ਬ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਿੱਦਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ‘ਰੱਬੀ ਹੁਕਮ’ 1 ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ’ 2 ਅਤੇ ‘ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ’ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਾਕੀਦ 3- ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਜਿਹੜੇ ਸਿੱਦਕੀ ਸਿੱਖ ਅਪਨੇ

ਕਤਤਾ ਪੁਰਖ, ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ
ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਹੀ ਰਹਿਤਵਾਨ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਕਿਉਂਕਿ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਪਸ਼ਟ ਆਖ ਦਿਤਾ ਹੈ:—

‘ਰਹਿਤ ਪਿਆਰੀ ਮੋਹਿ ਕਉ ਸਿਖ ਪਿਆਰੇ ਨਾਹਿ’ ।

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ੨ ਸਿੱਦਕਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾਂ
ਵਿਚ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਵਾਸਾਂ ਤੀਕ ਰਖਿਆ ਕੀਤੀ, ਵ ਕਰਦੇ ਹਨ,
ਉਹ ਸੁਹਾਗਨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਅਪਨੇ ‘ਗੁਰੂ ਪਤੀ-ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ’ ਰੂਪ
ਨੂੰ ਜੀਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ‘ਸਾਬਤ ਸੂਰਤ ਰਾਹੀਂ’
ਅਪਨੇ ਸਿੱਦਕ ਸੁਹਾਗ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਦੀ ਨਸ਼ਾਨੀ ਦਸ ਰਹੇ ਹਨ ।
ਐਸੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪੈਹਲਾ ਹੈ ।

ਪਰ ਇਕ ਐਸੇ ਵੀ ਪੁਰਸ਼ ਹਨ, ਜੋ ਦੇਖਾ ਦੇਖੀ ਕੇਸਾਧਾਰੀ
ਤਾਂ ਚਰਚ ਹਨ, ਪਰ ਦਿਲੋਂ ਸਿੱਦਕ ਥੀਂ ਖਾਲੀ, ਮਨ ਮਤੀਏ,
ਬੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਏ, ਹੁੱਜਤੀ ਨਿਗੁਰੇ ਹਨ । ਐਸੇ ਭੇਖਾਧਾਰੀ, ਪਖੰਡੀਆਂ,
ਨਿਗੁਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਚੰਗੇ ਹੋ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਹਿਰਦੇ ‘ਨਾਮ ਬਾਣੀ’ ਤੇ ਸਿੱਦਕ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹਨ । ਅਤੇ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਾ ਮਿਟਾਕੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਸਿੱਦਕ ਰੂਪੀ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ
ਵਧਾਇਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਹੋ ਜੋ ਸਹਿਜੇ ਸਹਿਜੇ ਕੇਸਾ
ਧਾਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ । ਅਤੇ ਕੇਸਾ ਧਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਰਖਦੇ ਹੋ ।

ਜੇਸੇ ਪਾਠ ਸ਼ਾਲਾ (ਸਕੂਲ) ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆ-
ਰਥੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਸਮੇਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਤਰ ਨੀਕ
ਹੋਵਨ, ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਸਿਆਣੇ (ਔਵਲ) ਮੁੱਖ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ । ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਠੀਕ ਤੇ ਥੋੜੇ ਨ ਠੀਕ ਹੋਵਨ, ਉਹ
ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਨ (ਪਾਸ) ਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤੇ

ਉੱਤਰ ਗਲਤ, ਤੇ ਥੋੜੇ ਠੀਕ, ਅਥਵਾ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉੱਤਰ ਅਸੁਧ (ਗਲਤ) ਹੋਵਨ ? ਉਹ ਗੁਰੂ ਉਸਤਾਦ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਮੂਰਖ ਹੀ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਅਗਲੀ ਉੱਚ ਪੰਗਤੀ (ਜਮਾਤ) ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ ਜਾਂਦੇ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤੇ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਿਆਂ (ਸਿਖਾਂ) ਦੀਆਂ ਇਕ ਦੋ ਭੁਲਾਂ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਵਰ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਜੇਹੜੇ ਵਿਕਾਰੀ, ਵਿਸ਼ਈ, ਪੁਰਸ਼ 'ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ' ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾਂ ਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਨਮਤੀਏ ਹੁੱਜਤੀ ਬਨ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਦੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹ ਦੁਰਕਾਰੇ ਹੋਏ ਤੇ ਛੁੱਟੜ ਇਸਤੀ ਵਾਂਗੂੰ ਜੱਮ ਦੇ ਧੱਕੇ ਖਾਣਗੇ, ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਹਾਮੀ ਭਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਮੋਲਕ ਉੱਤਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ 'ਆਡੂ ਰਾਮ' ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡੇਰੇ ਨੂੰ ਗਏ । ਫੇਰ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਕਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲੀ ਤੇ ਚਰਨ ਸੇਵਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹੋਕੇ ਕੇਸਾਧਰੀ ਵੀ ਹੋਗਏ ਤੇ ਕਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਸਿਖੀ ਨੂੰ ਨਿਭਾਂਉਂਦੇ ਰਹੇ ।

ਸ੍ਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਵਾ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਣਾਂ

ਸ੍ਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਆ ਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਤੇ ਅਗੇ ਇਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਰਹੇ । ਪਰ ਐਤਕਾਂ ਸ੍ਰ: ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲੂਵਾ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ (ਹਾਕਮ ਆਲੂ (ਗਵਰਨਰੀ) ਦੀ ਪਦਵੀ ਥੀਂ ਹਟਾਕੇ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਲਾਹੌਰ ਆਕੇ ਫੇਰ

ਇਹ ਬਾਬਾ ਜੀ ਚੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਉਨੇ ਵੀ ਆਏ, ਅਤੇ ਪੱਸ਼ਮੀ
 ਬਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੁਗਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਸਸਤ੍ਰ
 ਤੇ ਨਕਦੀ ਵੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ
 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੇ ਸੱਚੇ ਹਿਤਕਾਰੀ ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ
 ਰਸੀਏ ਨਿਤਨੇਮੀ ਗੁਰਮੁਖ ਜਾਨ ਕੇ ਬਹੁਤ ਆਦਰ ਪਿਆਰ
 ਕੀਤਾ। ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਦਰਬਾਰ ਸਬੰਧੀ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ
 ਦੀ ਗਲ ਬਾਤ ਮਗਰੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਥੀਂ ਇਹ ਵੀ
 ਪੁਛਿਆ--ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੇਹੜੀ ਗਲ ਨੂੰ
 ਮੁਖ ਰਖਦਿਆਂ ਵਾ ਕੇਹੜੀ ਉਜ ਲਾਕੇ ਤੁਸਾਂਨੂੰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਥੀਂ
 ਮੋੜ ਮੰਗਵਾਇਆ ਹੈ? ਤਾਂ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ--
 ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕੁਝ ਤਾਂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਹੀ ਜਾਨਦੇ
 ਹੋਣਗੇ, ਅਥਵਾ ਉਹ ਲੋਕ! ਜੇ ਅਜ ਕਲ ਸਭ ਥੀਂ ਵਧੀਕ
 ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦੇ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਸੁਣਾਂਦੇ
 ਯਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਭਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਅਜੇ
 ਤੀਕ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਕੀ
 ਉਨਤਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੇਖੀ? ਮੇਤੀ ਰਾਮ ਨੂੰ ਫੇਰ ਭੇਜ ਦਿਤਾ।
 ਪਰ ਬਾਬਾ ਜੀਉ! ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਲਾਂ ਵਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।
 ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਉਹ ਬਚਨ ਯਾਦ ਹਨ, ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਰਣਜੀਤ
 ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਗੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦੇਨ ਸਮੇਂ ਆਪ ਨੇ
 ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਅੱਜ 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੀ ਨੀਂਹ ਰਖੀ ਜਾ
 ਰਹੀ ਹੈ, ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੀ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ
 ਰਾਜ ਵੀ 'ਖਾਲਸਾ ਜੀ ਦਾ ਰਾਜ' ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੋ ਅਸੀਂ
 ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਆਹਲਾ (ਗਵਰਨਰ) ਦੀ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਵੀ
 'ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ' ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਵਰਤਨਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਵੀ

ਜਿਥੇ ਹੋਰ ਥਾਂਈ ਰਖਿਆ ਜਾਇਗਾ, ਸੇਵਾ ਸਮਝਕੇ ਹੀ ਨਿਭਾਵਾਂਗੇ ।

ਇਹ ਸੁਨਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਧੰਨ ਹੈਂ ਸ੍ਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ! ਤੁਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਐਸਾ ਹੀ ਸਮਝਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਮੋਤੀ ਰਾਮ ਵੀ ਚੰਗਾ ਸਿਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਹਿਤਕਾਰੀ ਹੀ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ । ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੋ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੋਹ ਪਿਆਰ ਦੇ ਚਿਕੜ ਵਿਚ ਫਸਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਦਿਸ ਰਿਹਾ । ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਬਲ ਤੇ ਅਟੱਲ ਭਾਵੀ ਸਿਰ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਜਾਏ ਤਾਂ ਸਜਨਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਵੀ ਕੜਵੀ ਹੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦਾ ਲਾਭ ਸਵਾਦ ਵੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਜਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਸ੍ਰ: ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਈ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਮੇਲੇ ਅਤੇ ਸਤਸੰਗ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ । ਉਪ੍ਰੰਤ ਟੁਰਨ ਸਮੇਂ ਸਿਰੋਪਾਉ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵਿਦਾ ਕੀਤਾ ।

—

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਤੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਲੂਨ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਨਿਰਨਾ

ਅਲਾਕੇ ਵਾਰ ਸੰਗਤਾਂ ਥੀਂ ਵਖਰੇ ਇਸ ਵੇਰੀ ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਹਜ਼ੂਰਾ ਸਿੰਘ ਮਿਆਣੀ ਵਾਲੇ, ਭਾਈ ਕਿਰਪਾ ਰਾਮ, ਭਾਈ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਾਲ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਸੰਤ ਸਾਧੂ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ

ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਲੰਗਰ ਤੋਂ ਵਖਰੇ, ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਸਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਭੋਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਧਰਮਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੀ, ਤੇ ਜਿਥੋਂ ਜਿਸ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜੀ ਕਰਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛੱਕ ਲੈਂਦਾ ।

‘ਹੋਲੇ ਮਹੱਲੇ’ ਦੇ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਭੋਰਿਆਂ ਦੇ ਲਾਂਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਦਾ ਜਿਤਨਾ ‘ਲੂਣ’ (ਰਾਮ ਰਸ) ਖਰਚ ਹੋਵੇ ਉਹਦਾ ਹਸਾਬ ਰਖਿਆ ਜਾਏ । ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਰਪੋਟ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖਰਚ ਦਾ ਜੋੜ ੩੫ ਮਣ ਦਾ ਸੀ* । ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਗਲ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਦੀ ਹੈ ।

*ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੁਸਾਇਟੀ ਲਾਹੌਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਪਨੀ ਖੋਜ ਅਨੁਸਾਰ ਟ੍ਰੈਕਟ ਨੰ: 21 ਸੰਨ 1927 ਜੂਨ ਦੇ ਪਰਚੇ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਘੱਟੋ ਘੱਟ 14 ਹਜ਼ਾਰ ਆਦਮੀ ਰੋਜ਼ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ (ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਚ ੭, ੮ ਹਜ਼ਾਰ ਫੌਜ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵਣ) ਇਸ ਹਸਾਬ ਨਾਲ ਢਾਈ ਲੱਖ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਲਈ ੩੫ ਮਣ ਲੂਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਚਾਹੀਏ । ਦੋ ਢਾਈ ਲੱਖ ਤੀਕ ਤਾਂ ਅਜ ਕਲ ਵੀ ਕਾਨਫ਼੍ਰੰਸਾਂ ਉਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਜਮਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਰੈਲ ਮੋਟਰਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਇਤਨੀ ਸੰਗਤ ਦਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਜਮਾਂ ਹੋ ਜਾਨਾਂ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਬੋਂ ਪਿਛੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਿਖ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਅੱਜ ਤੀਕ ਐਸਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਸ਼ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ । ਜੇ ਐਸਾ ਦੇਗ ਤੇਗ ਦਾ ਥੰਨੀ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ ।

ਸਾਧੂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪ ਬੀਤੀ ਸੁਨਾਈ

ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਤਾ ਜੀ ਤੇ ਹਰੀ ਨਾਰਾਇਣ ਆਦਿਕ ਮੁਖੀ ਸਾਧੂ ਅਪਨੇ ਜਥਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਏ। ਭੇਟਾਂ ਧਰਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਤੇ ਆਖਿਆ—ਮਹਾਰਾਜ ! ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਅਸਚਰਜ ਕੌਤਕ ਵਰਤਿਆ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਬਿਆਸਾ ਦੇ ਪੱਤਨੋਂ ਅਸੀਂ ਬੇੜੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁਜਨ ਤੇ ਜੌਰ ਦੀ ਆਂਧੀ ਚਲ ਪਈ ਅਤੇ ਬੇੜੀ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨ ਰਿਹਾ। ਸਾਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਲੋਕੀਂ ਤਾਂ ਰੋਂਦੇ ਹੋਏ ਚੀਕ ਚਕੁੜਾ ਪਾਣ ਲਗ ਪਏ। ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਅੰਤ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਦਿਸਿਆ, ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਕਿ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਥੀਂ ਤਰ ਜਾਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਪੁਛਨ ਲਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਜਾ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਪਰ ਇਥੇ ਬਿਆਸਾ ਵਿਚ ਹੀ ਬੇੜੀ ਡੁਬ ਚਲੀ ਹੈ। ਇਹ ਲਾਜ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਆਂਧੀ ਦਾ ਜੌਰ ਅਗੇ ਵੱਧ ਗਿਆ, ਤੇ ਮੱਸਾਂ ੨ ਕਰਕੇ ਸਾਡੀ ਬੇੜੀ ਕੰਢੇ ਤੇ ਲੱਗੀ। ਮਹਾਰਾਜ ! ਇਹ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਬਰਕਤ ਸੀ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਦਰ ਸਤਕਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਸਿਖ ਨੂੰ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਸੁਣ ਲਏ ! ਤਾਂ ‘ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ਬਿਨ ਸਾਸ ਤੇ ਰਾਖੈ’ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਤੇ “ਤੇ—ਸਿਰ ਉਪਰ ਠਾਂਢਾ ਗੁਰ ਸੁਰਾ’ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਲਾਂ ਥੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਬਰਕਤ ਨਾਲ ਰਖਿਆ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸ਼ਬਦ

ਦਾਤਾ ਸਹਾਇਕ ਹੰਦਾ ਹੈ—

‘ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦ ਬਸੇ ਜੀਅ ਨਾਲੇ’।

ਜਲ ਨਹੀ ਡੂਬੈ ਤਸਕਰ ਨਹੀ ਲੇਵੈ ਭਾਹਿ ਨ ਸਾਕੈ ਜਾਲੈ ।

(ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਦੂਜੀ ਜੇਹੜੀ ਗਲ ਤੁਸਾਂ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਥੀਂ ਤਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨ ਸੰਬੰਧੀ ਕਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਬਦ ਦੇ ਤਰਨਾਂ ਹੀ ਕਠਨ ਹੈ। ‘ਸੰਸਾਰ’ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਸੇ ਦਾ ਹੈ ਯਥਾ—‘ਸੰਸਾ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਹੈ ਜਨਮ ਮਰਨ ਵਿਚ ਦਖ ਸਬਾਇਆ’। ਕੋਈ ਧੰਨੀ! ਬਹੁਤਾ ਧੰਨ ਹੈ, ਤੇ ਪੁਤਰ ਹੀਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਬਣ ਜਾਏਗਾ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਪੁਤ ਬਹੁਤੇ ਹਨ, ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਸੰਸਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰੋਗੀ ਰਹਿਣ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਰਾਜ ਡੰਡ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ। ਭਾਵ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਸੇ ਦੇਹ ਧਰੀਆਂ ਮਨੁਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਰੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਇਸ ਸੰਸੇ (ਭਰਮ) ਦੇ ਘੁਮਣ ਘੇਰਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਤਰਨਾਂ ਔਤ ਕਠਨ ਹੈ। ਪਰ ਗੁਰਦੇਵ ਨੇ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਸਫਲਤਾ ਨਾਲ ਤਰ ਜਾਨ ਲਈ ਇਉਂ ਖੋਲਕੇ ਵਰਨਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:--

ਰਾਗ ਭੈਰਉ ਮਹਲਾ ੧ ਘਰ ੨।

ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦ ਤਰੈ ਮੁਨਿ ਕੇਤੇ ਇੰਦ੍ਰਾਦਿਕ ਬ੍ਰਹਮਾਦਿ ਤਰੇ ।

ਸਨਕ ਸਨੰਦਨ ਤਪਸੀ ਜਨ ਕੇਤੇ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਪਾਰ ਪਰੇ॥

ਭਉਜਲ ਬਿਨੁ ਸਬਦੈ ਕਿਉ ਤਰੀਐ ।

ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜਗੁ ਰੇਗਿ ਬਿਆਪਿਆ ਦੁਬਿਧਾ ਡੁਬਿ ਡੁਬਿ ਮਰੀਐ

੧ ਰਹਾਉ । ਗੁਰ ਦੇਵਾ ਗੁਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ

ਤਿਭੁ ਭਵਣ ਸੋਝੀ ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ।
ਆਪੇ ਦਾਤਿ ਕਰੀ ਗੁਰਿ ਦਾਤੈ ਪਾਇਆ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ॥ ੨ ॥
ਮਨੁ ਰਾਜਾ ਮਨੁ ਮਨ ਤੇ ਮਾਨਿਆ ਮਨਸਾ ਮਨਹਿ ਸਮਾਈ ।
ਮਨੁ ਜੋਗੀ ਮਨੁ ਬਿਨਸਿ ਬਿਉਗੀ ਮਨ ਸਮਝੈ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ੩ ॥
ਗੁਰ ਤੇ ਮਨ ਮਾਰਿਆ ਸਬਦੁ ਵੀਚਾਰਿਆ ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੰਸਾਰਾ ।
ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬੁ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ ਸਾਚ ਸਬਦਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥ ੪ ॥

ਇਨ੍ਹਾਂ ਉਕਤ ਗੁਰ ਵਾਕਾਂ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿ
ਸੰਸੇ (ਭਰਮ, ਦੁਬਿਧਾ) (ਦੁਚਿਤਾਈ) ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ
ਤੋਂ ਨਿਸਤਾਰਾ ਕੇਵਲ 'ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ' (ਗੁਰ ਮੰਤਰ) ਦੇ ਅਭਿਆਸ,
'ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਗਿਆਨ' ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ।
ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਇਸ ਦੇ ਤੁਲ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ
ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਭ ਦਾ ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਹਰ ਥਾਂ ਭਰਪੂਰ
ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਦੇ ਸਚੇ ਸ਼ਬਦ (ਨਾਮ) ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਨ
ਕਰਕੇ ਹੀ ਨਿਸਤਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਹੋਰ
ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

ਕਾਂਡ ੯

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤੇ ਬੰਦ ਕਰਨਾਂ

ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸੁਭਾਓ ਕੁਝ ਚੰਚਲ ਸੀ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਖੂਹ ਉਤੇ ਆਈਆਂ ਬੀਬੀਆਂ ਦੇ ਗੁਲੇਲਾਂ ਨਾਲ ਘੜੇ ਭੰਨ ਸੁਟੇ ਤਾਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਦੇ ਦਿਤੇ । ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫੇਰ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਪੁੱਜੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਡਾਂਟ ਪਾਈ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਗਰਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਗਈਆਂ । ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਵੀ ਇਹ ਵਿੰਨਦੇ ਅਤੇ ਚਿੱਬੀਆਂ ਕਰਨ ਲਗੇ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ, ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਹ ਆਖਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੈਠਕ ਅੰਦਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ ਕਿ ਤੂੰ 'ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਆਂ' ਵਾਲ ਦੀਆਂ ਰੀਸਾਂ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ ਏਂ ? ਤੇ ਬਾਬਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ?

ਜਾਂ ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਾਧੀ ਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਬੈਠ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੁਖਿਆਂ ਬਿਤਾ ਦਿਤੇ । ਜਿਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਭਰੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਫੇਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਤੇ ਐਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਰਜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕਢਾ ਦਿਤਾ ।

ਨੋਟ--ਇਹ ਕਮਰਾ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਤੇ 'ਹਵਾਲਾਤ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ

ਨੇੜੇ ਹੀ ਹੈ ।

ਨੋਟ ੨ ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਈ ਸਾਖੀਆਂ ਪੁਸਤਕ ਵੱਧਨ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਆਂ ।

ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤਮ ਚਲਾਣਾ

ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾਤੇ ਨਿਕਲੇ ਅਜੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਇਕ ਟੋਹਲ ਵਾਲੇ ਸੇਵਕ ਨਾਲ ਇਹ ਬਾਗੀਚੀ ਦੀ ਸੈਰ ਨੂੰ ਗਏ । ਰੰਗਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅਤੇ ਪਾਸੋਂ ਲੰਘਦੇ ਹੋਏ ਆਖਦੇ ਜਾਂਦੇ-- ਤੁਸੀਂ ਖਿੜਦੇ ਰਹਿਣਾਂ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਮੁਰਝਾ ਜਾਣਾਂ ਹੈ ਤੇ ਤੁਸਾਨੂੰ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾਂ । ਦੋ ਚਾਰ ਵੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਨਾਲ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਰੋ ਕੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ-- ਮਹਾਰਾਜ ! ਆਪ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਆਖ ਰਹੇ ਹੋ ? ਤਾਂ ਵੇਰਾਗ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ--ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਐਸਾ ਹੀ ਛਾਉਂਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਨੇ ਅਪਨੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ-- ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਜਨਮਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਸਾਬਣ ਰਹੀ ਤੇ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਸਤੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ । ਐਤਕਾਂ ਤੀਜੀ ਵੇਰੀ ਫੇਰ ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਸਤੀ ਹੋਣਾਂ ਹੈ । ਇਹ ਵਿਚਾਰੀ ਸੁਣਕੇ ਘਬਰਾ ਗਈ ਤੇ ਰੋਂਦੀ ਹੋਈ ਨੇ ਆਖਿਆ--ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਵਲੇ ਬਚਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ? ਪਰ ਵਿਚਾਰੀ ਔਲੜ ਅਧੇੜ ਉਮਰ ਦੀ ਇਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਅੰਤਮ ਗਲ ਬਾਤ ਹੈ ।

ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਗ ਦੀ ਸੈਰ ਥੀਂ ਪਿਛੇ ਪਰਤੇ, ਅਤੇ

ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਚੁਪੀਤੇ ਹੀ ਸੌਂ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਜਾਗੇ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਜੌਰ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੁਖਾਰ ਦੇ ਜੌਰ ਨਾਲ ਕਾਹਲੀ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ ਤੇ ਸੀਤਲਾ ਨਿਕਲ ਆਈ ਦਿਸੀ। ਇਹ ਹਾਲਤ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦੀ ਦੇਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਹੁਤ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਏ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਆਏ, ਅਤੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਲੇ ਪਲੀ ਵਿਚ ਐਸੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ। ਬੁਲਾਇਆ— ਤਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਕਾਹਲੀ ੨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਅਪਨੇ ਪੂਜਯ ਪਿਤਾ ਦੇ ਚਰਨੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਫੇਰ ਦੇਖਿਆ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸੀਸ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਦੇ ਹੋਏ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸ਼ੀਰਕ ਤਕਲੀਫ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਜੀਆ ਜੀ ! ਆਪ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਦੇ ਹੋ ? ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਇਉਂ ਸੁੱਝ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਨ ਪੁਜਾ ਹੈ। ਆਪ ਹੀ ਸਮਝਾਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੋ, ਕਿ ਸ਼ੀਰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪੁਤਲਾ ਟੁੱਟਦਾ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਕਲੀਫ ਪਲ ਪਲ ਵਿਚ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਦਸਨੀ ਐਂਖੀ ਹੈ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ। ‘ਮੈਂ ਬਿਗਾਤੀ ਹੈ’ ਆਪ ਮੇਰਾ ਅੰਤ ਸਵਾਰ ਦਿਓ। ਆਪ ਆਯੂ ਭਰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਰਤਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਥਾਏ ਸੁਣਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਉਸ ਭਾਣੇ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੇ ਅਪਣੇ ਭਾਣੇ ਅੰਦਰ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਕਰੜੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਹੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਜੀਆ ਜੀ ! ਮੈਂ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਦੁਖ ਦੇਕੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਖੀ ਕਰਨ ਲਗਾ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ

ਹੈ। ਇਹ ਸੀਤਲਾ (ਚੀਚਕ) ਜਿਹਨੂੰ ਲੋਕੀਂ ਮਾਤਾ ਆਖਦੇ ਹਨ।
'ਡਾਇਣ' ਬਣਕੇ ਆਈ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਆਤੁਰਤਾ ਭਰੇ ਵਿਯੋਗ ਦੇ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣੇ। ਤਾਂ ਆਪ ਦੇ ਨੇਤਰ ਵੀ ਭਰ ਆਏ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਤਾਂ ਖੱਲਬਲੀ ਮੱਚ ਗਈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ਕ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਦੇਖੀ, ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ— ਪੁਤਰ! ਕੋਈ ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਤਾਂ ਦੱਸ ? ਤਾਂ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨੇਤਰ ਨੀਵੇਂ ਕਰਦਿਆਂ ਲੜਖੜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਜ਼ਬਾਨ ਨਾਲ ਆਖਿਆ—ਜੇ ਪੁਛਿਆ ਏ ! ਤਾਂ ਬੇਨਤੀ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨੀ। 'ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ' ਦਾ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਸੰਬੰਧ ਕੀ ਹੈ ? ਤੇ ਕਿਤਨੇ ਜਨਮ ਥੀਂ ਹੈ ? ਆਪ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਹੁਣ ਤੀਜੀ ਅਤੇ ਆਖਰੀ ਵੇਰ ਵੀ ਇਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸੱਤੀ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਐਸਾ ਕਰਨ ਥੀਂ ਹੋੜਨਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ ਜਿਸ ਚੌਂਕੀ (ਤਖਤਪੋਸ਼) ਉਤੇ ਕਚੈਹਰੀ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਬਾਗ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦਾ ਸਾਂ, ਇਸੇ ਉਤੇ ਲਿਟਾਕੇ ਮੇਰੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਭੱਥੇ ਅਤੇ ਕਮਾਨ ਸਨੇ ਮੇਰਾ ਸਸਕਾਰ ਕਰਨਾ।

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਭਰਜਵਾਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸੂਰਤ, ਅਤੇ ਟੁਟਦੀ ਭੱਜਦੀ ਬਬਲਾਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਐਸਾ ਸੁਣਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਸਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਾ ਭੁਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਜ਼ਾਰੇ ਜ਼ਾਰ ਰੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਦਾ ਅੰਤ

ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਜਾਣਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਾ ਦਿਤਾ, ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਇਆ । ਬਾਕੀ ਦਾ ਥੋੜਾ ਦਿਨ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦਿਆਂ ਬੀਤ ਗਿਆ । ਰਾਤ ਹੋ ਆਈ ਤਾਂ ਕਾਹਲੀ ਤੇ ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਵਧੇਰੇ ਹੋਣ ਲਗੀ । ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਡੁਬੀ ਤੇ ਰੋਂਦੀ ਚੁਪੀਤੇ ਪਾਸ ਬੈਠੀ ਸੀ । ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਥੀ ਕੁਝ ਉਤੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ, ਤਾਂ ਸਭ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ੨ ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਭੈਰ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਗਿਆ । ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਜੇਠ ਸ਼ੁਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮਤ ੧੮੬੦ ਦਾ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ । “ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ” ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸਾਂ ਤੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਰਿਹਾ ਨ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਅਥਰੂ ਵਹਿ ਤੁਰੀਆਂ । ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਜੱਲ ਨੇਤਰੀਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਉਚੀ ਰੋਣ ਥੀਂ ਵਰਜਨਾਂ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਜੜ੍ਹ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਖੜਾਕ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਤਾਪ ਹੁੰਦਾ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਬੇਲ ਨਾਲੋਂ ਪੱਤਾ ਟੁਟਣ ਤੇ ਪਾਨੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਿੰਮਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਚੇਤਨ ਵਸਤੁ ਦੀ ਨਸ਼ਾਨੀ ਹੈ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨੁਸ਼ ਜਿਤਨੇ ਨਜੀਕੀ ਸਬੰਧ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਬੰਧੀ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਜਲ ਫੁੱਟ ਕੇ ਨੇਤਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਅਤੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਨ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਨਾਲ ਰੋਕਨਾਂ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਫੇਰ ਇਹ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਤਾਂ ਸੰਤ ਸੇਵੀ ਨਿਹ ਕਪਟੀ ਅਤੇ ਨਿਮ੍ਰਤਾਈ ਵੀ

ਰਖਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੇ—

ਸੰਤ ਮੂਇ ਕਿਆ ਰੋਈਏ ਜੋ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰਿਹ ਜਾਇ ।

(ਗੁਰ ਵਾਕ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਬੰਧਾਇਆ, ਤੇ ਰੋਣੇ ਥੀਂ ਵਰਜ ਕੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਵਿਯੋਗ ਅੰਦਰ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰਾਂ ਥੀਂ ਜੱਲ ਵਹਿ ਹੀ ਰਹਿਆ ਸੀ, ਅਪਨੇ ਹੋਣਹਾਰ ਲਾਡਲੇ ਅਤੇ ਭਰ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਆਇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਅੰਧੇਰਾ ਹੀ ਅੰਧੇਰਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਤੜਫਦੇ ਹੋਏ ਰਾਤ ਬੀਤੀ ਵੂਰ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਥੇ ਕਿਥੇ ਖਬਰ ਪੁਚਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਲੋਕੀਂ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੋਹਣੀ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਸ਼ੌਕ ਵਿਚ ਖਿਚੇ ਹੋਏ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾਕੇ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਪੁਜ ਗਏ।

ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਹੇਠਾਂ ਭੂਮ ਆਸਨ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਤੇ ਫੇਰ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਕੇ ‘ਸਤਿ ਨਾਮ’ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਬਬਾਨ ਉਤੇ ਰਖਾਇਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ “ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ” ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬਸਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਹੀਰੇ ਮੋਤੀ ਜੜ੍ਹਤ ਜੇਵਰਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਸ਼ੋਭਤ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਇਹਦੀ ਵੀ ਜੋ ਹਾਲਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਉਹ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਹੈ। ਹਾਣ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁਹੱਪਣ ਨੂੰ ਮਾਤ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਇਹਦੇ ਮੁਖੜੇ ਉਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਘੱਟਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਬਿਖਰੇ ਹੋਏ ਕਾਲੇ ਕੇਸ ਜੋ ਕਾਲੇ ਪਤਲੇ ਨਾਗਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਣ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਜਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਵਾਰ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਡੱਸ ਰਹੇ ਸਨ । ਅਤੇ ਨੈਨਾਂ ਦਾ ਜਲ
ਜ਼ੈਹਰ ਦੇ ਟੋਪਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਸਾਹਮਨੇ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਿੰਮਦਾ
ਹੋਇਆ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਲੋਕੀਂ
ਹੈਰਾਨ ਸਨ, ਕਿ ਇਸ ਫਲੇ ਫੁਲੇ ਖਿੜੇ ਹੋਏ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ
ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿਚ ਹੱਥ ਪਾਨ ਲਈ ਮੌਤ ਭੈੜੀ ਨੂੰ
ਕਿਸ ਨੇ ਰਾਹ ਦਸਿਆ ਹੈ ?

ਇਸ ਸੱਤ ਬ੍ਰਤ ਦੀ ਦੇਵੀ ਬੀਬੀ ਨਿਹਲ ਕੌਰ ਨੇ ਵੀ
ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਆਪਾ ਵਾਰਨ ਦੀ ਠਾਨ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ
ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਨਾਂ ਅਟੱਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਪਨੀ ਸੱਸ (ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ)
ਜੀ ਪਾਸ ਦਸ ਦਿਤਾ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੌਹ ਪਿਆਰ ਅੰਦਰ ਬੀਬੀ ਨੂੰ
ਰੋਕਨ ਦਾ ਬਤੇਰਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਖਿਆ ਹੁਨ ਤੇਗ ਸਿੰਘ
ਦੀ ਥਾਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਔਖਾਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਨੀ ਰਹੋ । ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ
ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਆਂਗੀ । ਪਰ ਇਸ ਦੇਵੀ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਮੇਰਾ
ਸੁਹਾਗ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਪਤੀ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਆਸ੍ਰਿਤ ਹੀ ਸੀ । ਇਹਨਾਂ
ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਜਿੰਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਇਕ
ਬਬਾਣ (ਰਬ-ਡੋਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ) ਹੋਰ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ।
ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਬੀਬੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ
ਰੁਪੈ ਪਤੀ ਦੇ ਬਬਾਨ ਉਤੇ ਵਾਰਨੇ ਸੁਟਨੇ ਅਰੰਭ ਦਿਤੇ ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤਾਈਂ ਵੀ ਪੁਤਰ ਨਾਲੋਂ ਹੁਣ ਇਸ ਨੂੰਹ
(ਬਹੁ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਤੇ ਵਧੇਰੇ ਤਰਸ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਬ
ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਹਿ ਰਹੇ ਸਨ । ਪਰ ਇਹ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਦੀ ਚੋਟਾਂ ਖਾ
ਰਹੀ ਬੀਬੀ ਦੀ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿੰਦ ਵੀ ਕੜਕ ਰਹੀ ਸੀ । ਹੁਣ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ

ਚੌਂਕੀ ਅਰੰਭ ਹੋਈ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਬਬਾਣਾਂ ਨੂੰ ਚੁਕ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਲੈ ਚਲੇ । ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰੰਗ ! ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਨੇ ਵਿਚ ਹੋਲੇ ਮਹਲੇ ਦਾ ਜਲੂਸ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅੱਜ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਤਾਰੇ ਦਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਜਲੂਸ ਵੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਨਾਂ ਪਿਆ ਇਹ ਰੱਬ ਦਾ ਭਾਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਅਮਿੱਟ ਸੀ । ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤ ਚਿਖਾ ਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਅਪੜੀ ਅਤੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਸਥੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਸਣੇ ਤੀਰਾਂ ਅਤੇ ਕਮਾਨ ਦੇ ਉਸੇ ਤਖਤਪੋਸ਼ ਉਤੇ ਰਖਕੇ ਚਿੱਖਾ ਉਤੇ ਧਰਿਆ । ਪਰ ਡਾਹਵਾ ਦਰਦ ਨਾਨਕ ਸਮਾਂ ਦੇਖਨ ਵਿਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਇਆ, ਜਦੋਂ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਨੇ ਰਬ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪਨੇ ਸੱਸ ਸੁਸਰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਪਤੀ ਦੇ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਆ, ਪਰਦੇਖਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਸਰਹਾਨੇ ਵਲ ਚਿੱਖਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸਭਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਖਿਮਾਂ ਤੇ ਅਸੀਸ ਚਾਹੀ । ਫੇਰ ਚੌਂਕੜੀ ਮਾਰਕੇ ਪਤੀ ਦਾ ਸੀਸ ਗੋਦ ਵਿਚ ਧਰਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਤਾਈਂ ਰੋਣ ਥੀਂ ਵਰਜ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਮਸਤਕ ਵਲ ਅਪਨਾਂ ਮਸਤਕ ਨਿਵਾਇਆ ।

ਐਸਾ ਹੋਨ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਾਸਤੇ ਕਿਤਨੀ ਕਠਨ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਤੇ ਅਸੈਹ ਦੁਖ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਾਧਾਰਨ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਧੀਰਜ ਇਸ ਸਮੇਂ ਬਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸੀ ਤੇ ਨ ਰਹਿਆ । ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਵਲੋਂ ਦਿਖਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਖੇਲ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਅਤੇ ਭਾਣਾਂ ਮੰਨਕੇ ਸਹਿਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ।

ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਚੁਪ ਚੁਪੀਤੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਰੋ ਰਹੀ
ਖਲਕਤ ਨੇ ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੂੰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੇਖ ਲਿਆ। ਤਾਂ ਮਾਤਾ
ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਰਿਹਾ ਨ ਗਿਆ ਤੇ ਜ਼ਿੰਦੇ ਜੀ ਸੜਨ ਦੇ ਕਸ਼ਟ
ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਸ ਕੇ ਬੀਬੀ ਨੂੰ ਸੱਤੀ ਹੋਣ ਥੀਂ ਰੋਕਨ ਦੇ ਆਸ਼ੇ
ਲੰਬੂ ਲਾਉਨ ਥੀਂ ਪਹਿਲੇ ਫੇਰ ਹਲਾਉਨਾਂ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ
ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨ ਰਹੀ, ਜਦੋਂ ਇਹ
ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਕਿ ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਦਾ 'ਭੈਰ' ਸਰੀਰ ਨੂੰ
ਛੱਡ ਕੇ ਪਤੀ ਦੇ ਪਿਛੇ ਹੀ ਜਾ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਤਾਂ ਧੰਨ ਬੀਬੀ-ਧੰਨ
ਸੱਤੀ ਦੇਵੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਧੰਨ ਧੰਨ ਅਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ
ਦੀ ਧੁਨੀ ਜਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਲੋਕੀਂ ਆਖਨ ਲਗੇ ਕਿ ਐਸਾ
ਅਜ ਤੀਕ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆਂ ਦੇਖਿਆ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੱਤੀ ਦੇ
ਸੜਨ ਥੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਨ ਹਵਾ ਹੋਗਏ ਹੋਵਨ। ਕਵੀ ਲਾਲਾ
ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹਾਲ ਅਪਨੇ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਇਉਂ
ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਸਵੈਯਾ

ਐਸੀ ਸੱਤੀ ਸਤਵੰਤ ਕਲੀ ਮੱਧ ਕੋਟਨ ਮਾਂਹਿ ਨਹੀਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਹੀ
ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਬਿੱਧ ਜਾਹਿ ਕਹੀ, ਬਿਰਹੈ ਲਗ ਚੋਟ ਸੱਤੀ ਮਰ ਜਾਹੀ
ਸੋਇ ਨਿਹਾਲ ਕੁਮਾਰ ਪਿਖੀ ਤਨ ਪਾਛ ਜਰਯੋ ਜਬ ਪ੍ਰਾਨ ਇਲਾਹੀ
ਸਸਰਾਰ ਰੱਪੀ^੨ਹਰਿ ਸੂਖ ਜਿਤੇ ਲਿਯੇ ਸੰਗ ਜਰੀ ਜਸ ਬੇਲ ਸਵਾਈ
(ਧਿਆਇ ੫੧, ੫੦)

ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਸੱਤੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ
ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਅਪਨੀ ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਵਾਰੇ ਵੈਰਾਗ ਭਰੀ ਅਵਾਜ਼

1 ਸਹੁਰੇ ਘਰਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਸਾਰੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਸੋਭਾ ਦੀ ਵੇਲ
ਨਾਲ ਲੈਕੇ ਸੜੀ।

ਨਾਲ ਇਸ ਸ਼ਲੋਕ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ:—

ਸ਼ਤੀਆਂ ਇਹ ਨ ਆਖੀਅਹ ਜੋ ਮੜੀਆਂ ਲਗ ਜਲੰਨ ।

ਸ਼ਤੀਆਂ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜੋ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਚੋਟ ਮਰੰਨ । (ਗੁ:ਵਾ:)

ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੰਪਤੀ (ਜੋੜੀ) ਉਤੇ ਲਕੜੀਆਂ ਦਾ ਚਿਨਾਉ ਕਰਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਢੱਕ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੁਧਾਕੇ ਅਗਨ ਦਾਹ ਦਿਤੀ । ਜੋ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਸਭ ਦੇ ਦੇਖਦੇ ੨ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਗਿਆ । ਹੁਣ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਾਕੇ ਉਥੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਮੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿਚ ਆਨ ਬ੍ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਸਭਨਾਂ ਤਾਈਂ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜਾ ਮੰਨਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਧੀਰਜ ਧਰਾਇਆ ।

ਉਧਰ ਸਸਕਾਰ ਹੋ ਜਾਨ ਤੇ ਅੰਗਾਰਾਂ ਦਾ ਭਾਂ ਭਾਂ ਕਰਦਾ ਇਕ ਭਾਰੀ ਢੇਰ ਧੁੱਖਦਾ ਰਿਹਾ ਜੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਅੰਗੀਠੇ ਨੂੰ ਦੁਧ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਠੰਡਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਗੱਠਾ, ਕਮਾਨ ਅਤੇ “ਤਖਤਪੋਸ਼” ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਮਨ ਅਮਾਨ ਪਏ ਹਨ । ਇਸ ਕੌਤਕ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਵਹੀਰਾਂ ਪਾਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਅੰਗੀਠੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਆਨਕੇ ਦੇਖਨਾਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਕਨਾਰੇ ਰਖਿਆ ਗਿਆ । ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧ ਅੰਦਰ ਹੁਣ ਤੀਕ ਉਨੇ ਧਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ।

ਤੇਹਰਵੀਂ ਦੇ ਦਿਨ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਉਧਾਰ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾ

ਸੁਧਾਇਆ ਅਤੇ ਅੰਨ, ਬਸਤ੍ਰ, ਜੇਵਰ, ਗਊਆਂ ਸੇਜਾ ਆਦਿਕ
ਦਾ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਜੋਗ ਵਿਯੋਗ ਦੀ ਕਾਰ ਦਸ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਨੇ ਦੂਰ ਨੇੜਿਓਂ ਪਰਚਾਉਣੀ ਲਈ ਆਏ ਹੋਏ ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ
ਅਤੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਫੇਰ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ
ਉਨੇ ਥੀਂ ਚਲਕੇ ਸਣੇ ਪਰਵਾਰ “ਨੂਰ ਪੁਰੇ” ਆਨ
ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ।

**ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ੍ਰੀ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ
ਕੁਰੀ ਵਾਲੇ, ਤੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਦਿਕ
ਪ੍ਰਚਾਉਣੀ ਨੂੰ ਆਏ**

ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਅਕਾਲ ਚਲਾਨਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਦੂਰ ੨
ਥੀਂ ਲੋਕੀਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ
ਧੰਨੀ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਲ ਗਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਸੁਣਕੇ
ਸਖਤ ਸ਼ੋਕ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਪਿਛੇ ਪਰਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ‘ਕੁਰੀ’ (ਬਿਲਾ ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ
ਵਾਲੇ) ਵੀ ਆਏ, ਅਤੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦੀਏ ਵੀ,
ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪੁਜੇ ਤੇ ਵੇਰਾਗ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ
ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਗੇ। ਅਤੇ
ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਦੀ ਸੱਚੀ ਪ੍ਰੀਤ ਅਤੇ ਪਤੀ ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਵਿਚ ਪਾਨ
ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਕਹਿੰ-
ਦਿਆਂ ਸੁਣਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇਤਰ ਵੀ ਭਰ ਆਏ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋ

ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਤਾਈਂ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ
ਭਾਣਾਂ ਮੰਨਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਤ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੀ,
ਤੇ ਧੀਰਜ ਧਰਾਇਆ ।

ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ ਥੀਂ ਆਕੇ
ਪੋਠੋਹਾਰ ਗਇਆਂ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਇਥੇ
ਨੂਰ ਪੁਰ ਆਇਆਂ ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਲਗ੍ਰਾਮ
ਭੇਜ ਦਿਤਾ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਸੰਤ ਭਾਗ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਬੀਰ ਸਿੰਘ
ਜੀ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਪਾਸ ਹੀ ਰਖਿਆ ।

ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਅਪਨੇ ਜਵਾਈ ਅਤੇ ਧੀ, ਦੀ ਮੌਤ ਸੁਣਕੇ
ਬੀਬੀ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਾਤਾ ਵੀ ਆਏ । ਬਹੁਤ ਰੋਏ ਤੇ
ਦੁਖੀ ਹੋਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੁਦਨ ਦੇਖ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਨੇਤ੍ਰੀਂ
ਵੀ ਪਾਨੀ ਆਗਿਆ । ਪਰ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣਾਂ ਮੰਨਣ ਦੀ
ਸਿਖਿਆ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਢਾਰਸ ਬੰਧਾਈ ਤੇ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਦੀ
ਕਾਰ ਦਸ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਖਸ਼ੀ ।

ਭਵਿਖਤ ਬਚਨ ਕਰਨੇ

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਇਕ ਦਿਨ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ,
ਕੀਰਤਨ ਕੱਥਾ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣ ਚੁਕੇ ਤਾਂ ਸੁਭਾਕ ਹੀ ਇਉਂ ਬਚਨ
ਕਰਨ ਲਗੇ:--

‘ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ੨ ਅਨੁਸਾਰ ਸਤ ਸੀਸ ਕੁਰਬਾਨ
ਕਰਕੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮੀਂ ਤਪ ਤੇਜ ਦੂਰ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਗਿੱਦੜਾਂ
ਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਜਾਕੇ ਰਾਜ ਬਖਸ਼ਿਆ ਸੀ । ਪਰ ਅਫਸੋਸ ! ਕਿ
ਗੁਰੂ ਕੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ, ਇਹ ਸਿਖ ਭੰਗ ਦੇ ਭਾ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ । ਤੇ

‘ਮੁੜ ਜਾਟ ਕੇ ਜਾਟ, ਝੀਵਰ ਕੇ ਝੀਵਰ, ਨਾਈ ਕੇ ਨਾਈ,’
ਰਹਿਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਗੁਰੂ ਕੀ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਵਡਿਆਈ ਨੂੰ
ਇਹ ਸੰਭਾਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ । ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸੰਗਤ ਥਰ ੨
ਕੰਬਨ ਲਗੀ । ਉਕਤ ਬਚਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਕੁਝ ਚਿਰ ਦੁਪ
ਰਹੇ, ਫੇਰ ਬੋਲੇ, ਸਾਡੇ ਪਿਛੋਂ ਜਦੋਂ ਭਿਆਨਕ ਜੁੱਧ ਹੋਣਗੇ, ਤਾਂ
ਅਸੀਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੇ ਖਲੋਕੇ ਦੇਖਾਂ ਗੇ । ਬੇਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸਹੈਤਾ
ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ । ਇਹ ਵੀ ਜੀਅ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਐਸੇ ਬੇਮੁਖਾਂ
ਨੂੰ ਨਦੀ ਵਿਚ ਡੋਬ ਸੁਟੀਏ । ਅਥਵਾ ਜਾਟ ਕੇ ਜਾਟ ਤੇ ਝੀਵਰ
ਕੇ ਝੀਵਰ ਅਤੇ ਨਾਈ ਨੂੰ ਨਾਈ, ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੈਸਨ, ਕਰ
ਦਈਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਭਤਾ (ਵਡਿਆਈ) ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ
ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ।

ਪੁਨ ਅਸ ਬਾਨੀ ਕਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਗਿਰ ਸਿਰ ਹਵੈ ਠਾਂਢੇ।
ਨਿਰਖੋਂ ਕੌਤਕ ਬੈਠ ਕੈ ਜੁੱਧ ਹਵੈ ਜਬ ਗਾਢੇ ।
ਨਹਿ ਕਹਿ ਕਰੈ ਸਹਾਏ ਅਬ ਬੇ ਮੁਖ ਜੋ ਜੀਆ ।
ਏਕ ਜੀਆ ਅਸ ਬੋਲਦਾ ਨਦੀਆ ਡੋਬੀਆ ।
ਜਾਟ ਜਾਟ ਝੀਵਰ ਵਹੀ ਨਾਈ ਕੇ ਨਾਈ ।
ਐਸੇ ਕਰ ਦੇਵੈ ਇਨ੍ਹੋਂ ਮਨ ਯਾ ਬਿਧ ਆਈ ।

(ਉਤਾਰਧੇ ਧਿਆਏ ੧੪)

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਸੰਗਤ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ । ਕਵੀ
ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ
ਨੇ ਜਦੋਂ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵੀ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ
ਨੇ ਖਿਮਾਂ ਮੰਗੀ ਪਰ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾਂ
ਅਮਿੱਟ ਹੈ । ਹੋਣੀ ਹੋਕੇ ਰਹਿਣੀ ਹੈ । ਤੇ ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ ਸਾਰਿਆਂ

ਨੂੰ ਭੋਗਨਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁੱਧਰ ਜਾਣਗੇ ਗੁਰੂ ਫੇਰ
ਬਲ ਬਖਸ਼ੇਗਾ ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ 'ਗੁਰ
ਪੀਰ ਹਾਮਾਂ ਤਾਂ ਭਰੇ ਜਾਂ ਮੁਰਦਾਰ ਨ ਖਾਏ ।' ਬੁਰਿਆਂ ਕੰਮਾਂ ਤੇ
ਪਰਾਏ ਹੱਕ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਹੀ ਸਹਾਇਤਾ ਹੋਵੇਗੀ,
ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਗੁਰੂਮਤਿ ਵਿਚ ਇਹ ਨਿਯਮ
ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੋ ਕਿ—

ਆਪ ਸੰਵਾਰਹਿ ਮੈਂ ਮਿਲਹਿ ਮੈ ਮਿਲਿਆ ਸੁਖ ਹੋਇ ।

ਫਰੀਦਾ ਜੇ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਸਭੁ ਜਗੁ ਤੇਰਾ ਹੋਇ ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਕਰਨ ਥੀਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਨੂਰ ਪੁਰੇ ਤੋਂ
ਚਾਲੇ ਪਾ ਲਏ । 'ਜਲੰਗ੍ਰਾਮ' ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਇ, ਮੁੜ
ਆਪ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਆਨ ਬਿਰਾਜੇ ।

ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਣੀ ਨਕਾਇਣ ਰਾਜ ਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਆਉਣਾ

ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅਚਾਨਕ ਮੌਤ ਦੀ ਤੇ ਬੀਬੀ
ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਦੇ ਸਚੇ ਸਨੇਹ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਗਲ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸੁਣ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਪਰ ਆਪ ਇਨ੍ਹੀਂ ਦਿਨੀਂ
ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਸਨ, ਜਿਸ ਲਈ 'ਮਹਾਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬ' ਹਜ਼ੂਰ
ਪਾਸ ਉਨੇ ਆਏ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਅਤੇ ਅਪਨੀ ਵਲੋਂ
ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਸੰਬੰਧੀ ਸ਼ੋਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ । ਉਪਰੰਤ
ਪੰਜਾਹ ਹਜ਼ਾਰ ਨਕਦੀ ਭੇਟਾ ਚਲਨ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਵਲੋਂ

ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ । ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਮੋੜ ਦਿਤਾ, ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਭੇਟਾ ਦੀ ਲੋੜ ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿ ਰਾਜਸੀ ਖਰਚ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਘਟਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਤੇ ਨਿਆਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਕੀਰ ਹਾਂ । ਹੋਰ ਸਾਡਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੈਰ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਖਨਾਂ ਕਿ ਚਿੰਤਾ ਨ ਕਰੇ । ਸਰੀਰਕ ਦੁਖ ਸੁਖ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇਹ ਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗਨਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । 'ਰਾਜ ਭੋਗ, ਸਰੀਰ ਅਰੋਗ, ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸੰਤਾਨ, ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਪੁਣਸ਼ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੇ ਪੰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਤੇ ਹੁਣ ਦੇ ਕੀਤੇ ਦਾ ਫਲ ਫੇਰ ਭੋਗਨਾਂ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਐਸੀ ਬਣਿਤ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਰਜਨਹਾਰ ਦੀ ਅਪਨੀ ਹੀ ਬਨਾਈ ਹੋਈ ਹੈ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਉਦਾਸ ਰੱਖ ਦੇਖ ਕੇ ਵਧੇਰੇ ਹੱਠ ਨ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਮੁੰਡ ਲਾਹੌਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ ।

ਸਮਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ

ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਸਮੂਹ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਸਜੀ ਬੈਠੀ ਸੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ । ਤੇ ਰਾਗੀ ਰਬਾਬੀ ਵੀ ਜਾਣ ਕੇ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਹੀ ਸ਼ਬਦ ਪੜਿਆ ਕਰਦੇ । ਤਾਂ 'ਭਾਈ ਜੱਸ' ਰਬਾਬੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਖਿਆਲ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦' ਪੜ੍ਹਿਆ—

ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ।

ਤੁਧ ਬਿਨ ਰੰਗ ਰਜਾਈਆਂ ਦੇ ਓਢਣ ਨਾਗ ਨਵਾਸਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣਾਂ
ਸੂਲ ਸੁਰਾਹੀ ਖੰਜਰ ਪਿਆਲਾ ਬੀਂਗ ਕਸਾਬਾਂ ਦਾ ਸਹਿਣਾਂ ।
ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਸਬਰ ਚੰਗਾ ਭਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ ।

ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸੁਣਿਆਂ ਤਾਂ ਰੋਂਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋਗਏ ਤੇ ਸਾਰਾ
ਸਰੀਰ ਪਸੀਨਾਂ ੨ ਹੋਗਿਆ । ਫੁਰਮਾਇਆ--ਸ੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ
ਨੇ ਦੇਸ, ਕੌਮ, ਧਰਮ ਦੀ ਖਾਤਰ ਪਿਤਾ ਵਾਰੇ, ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਦਾ
ਰਾਜ, ਭਾਗ ਠਾਠ ਤਿਆਗ ਕੇ ਚਾਰ ਦੁਲਾਰੇ ਅਤੇ ਸਿਖ ਪਿਆਰੇ
ਵੀ ਵਾਰ ਕੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਜੰਗਲਾਂ ਅੰਦਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ
ਮਗਰੋਂ ਸਰਦਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਅੱਕ ਦੇ ਫੁਲ ਤੇੜ ਕੇ ਖਾਧੇ । ਅਤੇ
ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅੰਦਰ ਵੇਰਾਗ ਮਈ ਇਹ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸਨ
ਰਬਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ “ਤੁਸਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੈ” ਤੇ ਸਮਾਂ ਵਿਚਾਰੇ
ਬਿਨਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਮੰਗਲ ਸਮੇਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਾਂਵਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ
ਤੋਂ ਸੁਨਕੇ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਤਾਂਤੇ ਰਾਗੀਆਂ ਰਬਾਬੀਆਂ
ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ-ਮੰਗਲ ਮਈ ਉਪਦੇਸ਼
ਵੀਚਾਰ ਦੇ ਭਾਵਾਂਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

ਬਾਰਸ਼ ਦੀ ਇਛਾ ਰਖਕੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ

ਇਕ ਦਿਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ‘ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ ਗੋਬਿੰਦ’
ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੂਹ (ਜੋ ਉਨੇ ਸ਼ੈਹਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹੈ) ਅਸਥਾਨ ਤੇ
ਆਏ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਖ ਸਾਧੂ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ । ਇਥੇ ਹੀ ਦੀਵਾਨ
ਸੱਜ ਗਿਆ, ਤੇ ਕੱਥਾ ਕੀਰਤਨ, ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਪਿਆ ।
ਇਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਬਾਰਸ਼ ਦੇ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੀਅ ਜੰਤ ਦੁਖੀ ਹੋ

ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ । ਇਥੋਂ ਤੀਕ ਕਿ ਜੋਲ ਪਠਿਆਂ ਦੀ ਬੁੜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪਸ਼ੂ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਗਏ ਤੇ ਕਈਆਂ ਪਾਸੋਂ ਤਾਂ ਤੁਰਨਾਂ ਵੀ ਔਖਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਇਕ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ ਦੀ ਗਊ ਬੈਸਕ ਗਈ ਤੇ ਬਹੁਤੇ ਨਿਮੀਂਦਾਰ ਮਿਲਕੇ ਉਠਾਵਨ ਲਗੇ । ਬਤੇਰਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਪਰ ਨ ਉਠ ਸਕੀ । ਇਸ ਰੌਲੇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਨਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ ਤਾਂ ਦੇਖਨ ਲਈ ਆਪ ਭੀ ਚਲੇ ਗਏ । ਨੇੜੇ ਹੋਕੇ ਗਊ ਦੀ ਤਰਸ ਯੋਗ ਹਾਲਤ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੁਖ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਿਆ— ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਵੀ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਕੀਤੀ ।

ਬਾਬੀਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬੋਲਿਆ ਤਾ ਦਰਿ ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ।
ਮੇਘੈ ਨੋ ਫੁਰਮਾਨੁ ਹੋਆ ਵਰਸਹੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ।
ਹਉ ਤਿਨਕੈ ਬਲਿਹਾਰਣੈ ਜਿਨੀ ਸਚੁ ਰਖਿਆਉਰ ਧਾਰਿ ।
ਨਾਨਕ ਨਾਮੇ ਸਭ ਹਰਆਵਲੀ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਵੀਚਾਰਿ ।
(ਮਲਾਰ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੩ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਨਾਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਘਨਘੋਰ ਜਾਰੀ ਹੋਗਈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਬੀਹਾਂ ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣੀ ਗਈ । ਥੋੜੀ ਹੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਘੱਟਾਂ ਬਣ ਆਈਆਂ ਤੇ ਠੰਡੀ ਪਵਨ ਨਾਲ ਬਾਰਸ਼ ਨੇ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿਤੀ । ਸਾਰੇ ਲੋਕੀਂ ਮਸਾਂ ਘਰੀਂ ਪੁਜੇ ਤੇ ਇਹ ਝੜੀ ਲਗਾਤਾਰ ਅਠ ਦਿਨ ਲਗੀ ਰਹੀ । ਜਿਸ ਤੇ ਪਾਨੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲੇ ਟੋਭੇ ਭਰੇ ਗਏ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਤਿ ਉਪਦੇਸ਼

ਇਕ ਦਿਨ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਬਚਨ ਵਿਲਾਸ ਕਰਦੇ ੨ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਮਾਝੇ ਦੇ ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਪੁਛੇ, ਜਿਸ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ! ਮਾਝੇ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ ਤਾਂ ਆਪ ਜਾਨਦੇ ਹੀ ਹੋ, ਅਤੇ ਡੇਰੇ ਸੰਬੰਧੀ ਆਪ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਹੈ । ਜਿਤਨੀ ਸੇਵਾ ਸਰ ਬਨਦੀ ਹੈ, ਕਰਦੇ ਹੀ ਹਾਂ । ਤੇ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਾ ਪਾਲਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪਨਾਂ ਆਸਨ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੀ ਮੁਕਾ ਛਡਿਆ ਹੈ । ਹਾਲਾਂ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨੀਂ ਸਰਕਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੀਮਾਰ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਕਈ ਬੁਲਾਵੇ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਲਾਹੌਰ ਚਲਾ । ਪਰ ਆਪ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕਿਸੇ ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਲੋਂ ਭੇਟਾ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦਾ ਬਾਰ ੨ ਬੁਲਾ ਭੇਜਨਾ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪਨੀ ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰਾਏ ਤੇ ਧਨ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ । ਪਰ ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਰੀਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਹਨ । ਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ? ਤਾਂ ਜਾਵਾਂ । ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਖ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸਿਰ ਤੇ ਲੈਣ ਲਈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾਂ ਕਰਾਂ । ਕਿ ਉਹ ਬੱਚ ਜਾਵਨ, ਤੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪੰਥ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਨ ।

ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਸਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਨੌਟੰਗਾਬਾਦ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ: ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧਾਵਾਲੀਏ ।
ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਰਖਿ ਆ—ਤੇ ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਵੋਗਰੇ ਦੀ
ਮੰਗ ਤੇ ਉਹਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨ ਕੀਤਾ— ਜਿਸ ਤੇ ਉਸ ਵਲੋਂ ਭੜਕਾਂਈ ਹੋਈ
ਸਿਖ ਫੌਜ ਨੇ ਹਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ—ਯਾਰੀ ਪਰਖੀਏ
ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਸਦੇਂ ਮਾਰ ਪਵੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੀ ।

ਆਪ ਲੀਏ ਲੀੜ ਲਾਇ ਦਿਨ ਦਰਵੇਸ਼ ।

ਤਿਨ ਹੰਨ ਜਟੋਦੀ ਮਾਉ ਆਏ ਟੁਫਲ ਸੇ ॥

(ਸਰਦਾਰ) ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਫੌਜ ਦੇ ਇਹ ਬਾਂਕੇ ਬੀਰ ।
ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਦੇ ਬਣ ਗਏ ਫਕੀਰ ।
ਤੋਪ ਦੇ ਨਾਲ ਉਡਾਏ ਗਏ ਪਰ ਰਖੀ ਧੀਰ ।
ਯਾਰਾਂ ਯਾਰੀ ਪਰਖ ਲਈ ਜਿਉਂ ਰਾਂਝੇ ਹੀਰ ।

ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ
ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿਚ

ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਹੱਸ ਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—“ਬੀਰ ਸਿੰਘ” ਤੂੰ ਅਪਨਾਂ ਸਿਰ ਸਾਨੂੰ ਦੇ ਚੁਕਾ ਹੈਂ ? ਤੇ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਅਸਾਡਾ ਹੈ । ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੂੰ ਅਜੇ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਤੇ ਤੇਰੇ ਸਿਰ ਦੀ ਵੀ ਅਜੇ ਬਹੁਤੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਅਪਦਵ ਵੱਧ ਜਾਏਗਾ । ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੇਰਾ ਸੀਸ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ, ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੰਧੇਰ ਛਾ ਜਾਏਗਾ” “ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਾਸ ਬੈਠਿਆਂ ਕੀਤੇ” *

ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣੇ ਤਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਭਰ ਆਏ, ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਚਰਨੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਇਆ । ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਵਾਪਸ ਜਾਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ ਤਾਂ “ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ” ਅਪਨੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਭਾਰੀ ੨ ਬਰਤਨ ਭਾਂਡੇ ਦੇਗਵਰੇ, ਕੜਾਹੇ, ਤਵੀਆਂ, ਗਾਗਰੇ ਆਦਿਕ ਪੁਟਵਾਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ, ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ--ਸਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਤੁਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਦਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ । ਇਸ ਲਈ ਐਸਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡੇ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਦੇਗ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੇ ।

ਇਹ ਬਚਨ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਸੰਤ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੇ ਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਾਪਸ ਆਰਏ ।

*ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਇਹ ਵਾਕ ਸੱਤ ਹੋਏ । ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੁਰਗਵਾਸ (ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੬੦੨)

ਸੰਨਯਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪ੍ਰਥਾਂਇ ਉਪਦੇਸ਼

ਇਕ ਦਿਨ 'ਅਉਹਰੀਆਂ' ਵਾਲੀ ਹਵੇਲੀ ਵਿਚ ਆਪ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਸਾਧੂ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਬਾਹਵਾਂ ਉਚੀਆਂ ਕਰੀ ਰਖਦਾ ਸੀ ਆਇਆ, ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਮੈਠ ਗਿਆ ਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਉਚੀਆਂ ਹੀ ਕੀਤੀਆਂ ਰਖੀਆਂ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕੌਣ ਹੁੰਦੇ ਹੋ? ਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਕਿਉਂ ਉਚੀਆਂ ਰਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ? ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ—ਸਾਧੂ ਹਾਂ, ਤੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੇ ਬਾਹਵਾਂ ਹੇਠਾਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿਸੇ ਪੂਰਨ ਸੰਤ ਉਤੇ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿਚ ਆਕੇ ਬਾਹਵਾਂ ਖਲੀਆ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ? ਉਹ ਫਲ ਅਵਸ ਪਾਣਾਂ ਜੋ ਹੋਇਆ? ਫੇਰ ਪੁਛਿਆ ਕੇਹਵੇਂ ਭੇਖ ਦੇ ਸਾਧੂ ਹੋ? ਤਾਂ ਬੋਲਿਆ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹਾਂ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਪੁਛਿਆ—ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋ? ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋ? ਕਿ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੋ? ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਉਹ ਸਾਧੂ ਤਾਂ ਨਾ ਦੇ ਸਕਿਆ, ਅਤੇ ਮਥੇ ਉਤੇ ਤੇਉੜੀਆਂ ਪਾਨ ਲਗਾ। ਪਰ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪੁਛਨ ਤੇ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਦਸਿਆ—ਕਿ ਇਕ ਸੰਨਿਆਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਆਸ਼ਾ ਤਿਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ

(ਸਫਾ ੬੦੫ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਹੋਏ। ਅਤੇ ਸੰਤ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ 'ਰਾਜਾ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਤੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਨੇ ਜਦੋਂ ਤੋਪ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਮੁੜ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅੰਧੇਰ ਹੀ ਮੱਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਜ ਤਬਾਹ ਹੋਗਿਆ ਤੇ ਅਜ ਤੀਕ ਮੁੜ ਸਿਖਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕੇ।

ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸੁੰਨਿ, ਆਸੀ, ਹੁੰਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਸੁੰਨਿ (ਅਫੁਰ) ਅਵਸਥਾ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆ ਨੂੰ ਰੋਕ ਕੇ ਅਪਨੀ ਬ੍ਰਿਤੀ (ਅਫੁਰ) ਸੁੰਨਿ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਜੋ ਥੋੜਾ ਬੋਲਦੇ, ਥੋੜਾ ਸੋਂਦੇ, ਤੇ ਥੋੜਾ ਖਾਂਦੇ ਹਨ । ਤੀਜੇ ਸੰਢਿਆਸੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਹੜੇ ਸੰਢੇ (ਝੋਟੇ) ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ, ਖਾਣਾਂ, ਤੇ ਡਕਾਰਨਾਂ, ਸੌਣਾਂ ਤੇ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਨਾਂ, ਇਸ ਥੀਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਐਸੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਲਈ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ—‘ਧ੍ਰਿਗ ਤਿਨਾਂ ਦਾ ਜੀਵਿਆ ਜਿਨ ਖਾਏ ਵਧਾਇਆ ਪੇਟ’ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਵੀਚਾਰ ਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਨੇ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਹੋਇਆ, ਤੇ ਸੀਸ ਨਿਵਾਕੇ ਤੁਰਦਾ ਬਨਿਆਂ।

ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੁਟੀਆਂ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕੀ ਰਸਦ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ

ਜਿਸ ਦਿਨ ਥੀਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦੇ ਕੜਾਹੇ, ਦੇਗਵਰੇ, ਪੁਟਵਾਕੇ ਭਾਈ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਤੇ ਕੁਝਕ ਫੌਜੀ ਲੜਾਕੇ ਸੇਵਕਾਂ ਸਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਦਾ ਕਰਕੇ ਬਾਕੀ ਥੋੜੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਕੀ ਰਸਦ ਦੇਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਆਪ ਥੋੜਾ ਤੇ ਸਾਦਾ ਖਾਣਾਂ, ਸਾਦਾ ਪਹਿਨਣਾਂ, ਥੋੜਾ ਬੋਲਣਾਂ ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਰਹਿਣਾਂ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿਤਾ । ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਹੁਣ ਆਪ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਵੀਚਾਰ ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਾਰਦੇ ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰ ਰਹਿੰਦੇ । ਅਤੇ

ਕਦੀ ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕੱਥਾ ਸੁਣਾਕੇ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕਰਦੇ । ਅਥਵਾ ਕੋਈ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਧੂ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾਂ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਆਵੇ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਵੀਚਾਰ ਵੀ ਸੁਣਦੇ । ਇਨ੍ਹੀਂ ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਆਪ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਖੂਹ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਮੁਕਤਿ ਸਰ' ਰਖਿਆ ।

ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੀਪਕ ਜਗਦਾ ਹੈ

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਦੀਵਾਨ ਵਿਬ ਸਜੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਇਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਆਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ । ਇਹ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸੀ । ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਸ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਸਬੰਧੀ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਪੁਛੀ । ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਸਰਕਾਰ ਬਹੁਤ ਬੀਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵੀ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਹੁਣ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹਨ । ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਕੇ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਮੈਂ ਵੀ ਦੇਖ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਤੇ ਹੁਨ ਕੋਈ ਫਿਕਰ ਦੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ।

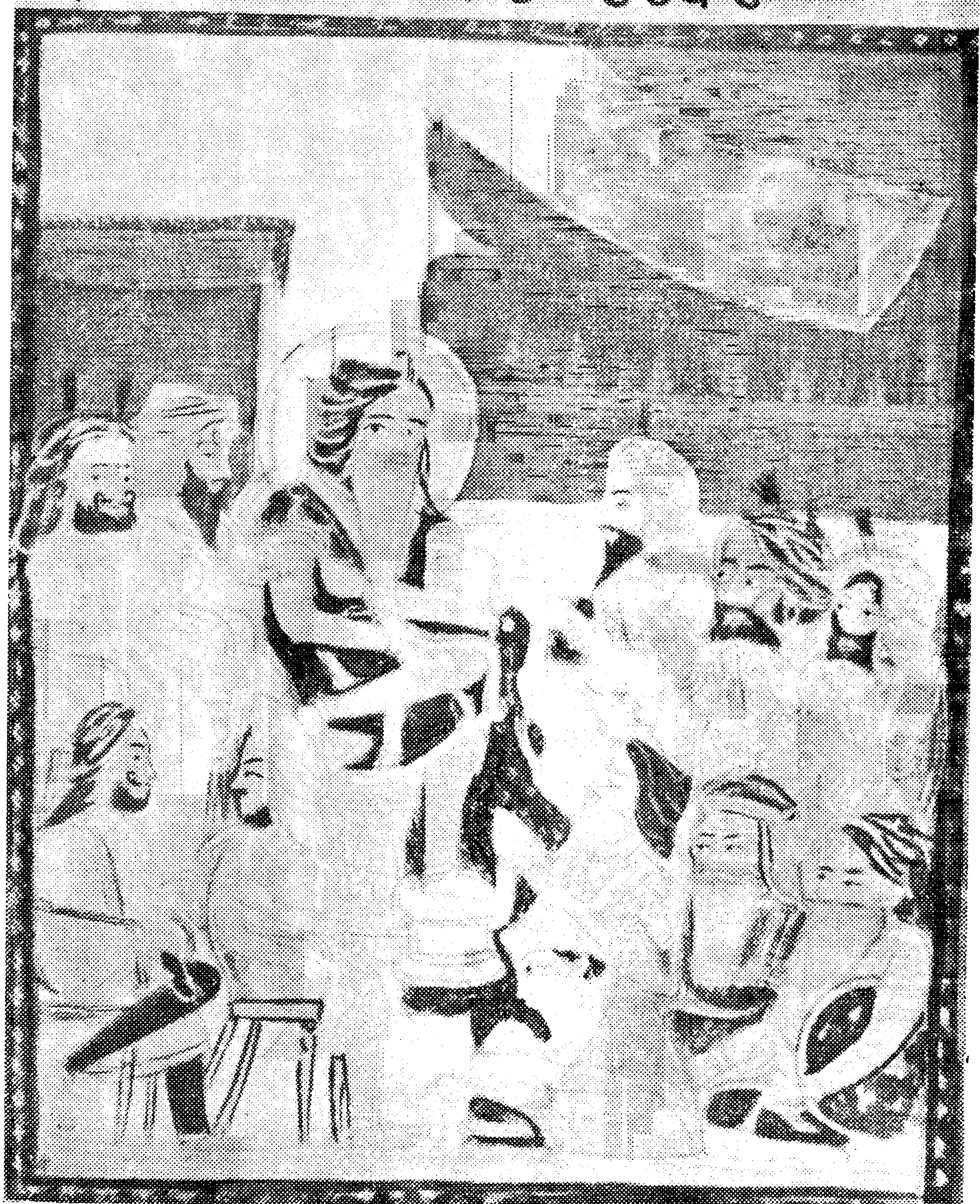
ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਜ਼ੂਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਫੁਰਮਾਇਆ-
ਜਦੋਂ ਤੀਕ ਇਹ ਜਿੰਦਾ ਹੈ ? ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦੀਪਕ ਜਗਦਾ ਹੈ ।
ਤੇ ਚਾਨਣਾਂ ਬਣਿਆਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਗੋਂ ਦੀ ਕਰਤਾਰ ਜਾਨੇ ?
ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ
'ਚਪੜਾਲ' ਦਾ ਅਲਾਕਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਤੋਂ ਮੋੜ ਲੈਣਾ

ਸਿਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਗਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾ ਦੇ ਪੁਤਰ ਰਾਜਾ "ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ" ਨਾਲ

ਲ
ਲੀ
ਹੀ
ਵੀ
।

ਕ
ਰ
ਥ
ਰ
ਤ
ਮੀ
ਕ
।
।

ਸੇਰਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਦਰਬਾਰ

ਸ਼੍ਰਕਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਰਖਦੇ ਸਨ । ਅਤੇ ਅਪਨੇ ਸਪੁਤ੍ਰਾਂ, ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਮੋਹ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚ ਵਧੇਰੇ ਪਿਆਰ ਰਖਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਨੂੰ ਲਾਡ ਵਿਚ 'ਬੱਚੜੀ' ਆਖਕੇ ਬੁਲਾਂਦੇ ਸਨ ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਰੀਰਕ ਅਰੋਗਤਾ ਬਖਸ਼ੀ, ਤਾਂ ਪੰਨ ਦਾਨ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਕਈ ਦਰਬਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਸ਼ਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀਆਂ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਪੁਛਿਆ ? ਕਿ 'ਬੱਚੜੀ' ਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਤਾਂ 'ਬੱਚੜੀ' ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਚੇ, ਤਾਇ, ਤੇ ਪਿਉ ਨਾਲ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਗਿਣ ਮਿੱਥ ਰਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਕਿ ਜੰਮੂ ਦੀ ਹੱਦ ਨਾਲ ਲਗਦੇ 'ਚਪੜਾਲ' ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਹਟਾਕੇ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਣੇ ਹੱਥ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ । ਇਹ ਸਮਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਸਰਕਾਰ ਜੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ 'ਚਪੜਾਲ' ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਦਿਵਾ ਦੇਵੋ । ਇਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਇਕ ਪਾਸੇ 'ਬੱਚੜੀ' ਦੀ ਮੰਗ ਟਾਲਨੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ । ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਇਹ "ਅਲਾਕਾ ਚਪੜਾਲ" ਹਜ਼ੂਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦਿਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਨੇ ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੀ ਸੁਖਨਾਂ * ਸੁਖ ਕੇ ਅਪਨਾ ਕਾਰਦਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਤੋਰਿਆ । ਤੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ

*ਦੇਖੋ ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ ਧਿਆਇ ੫੭—੫੭ ਉਤਰਾਰਧੇ ।

ਲਿਖ ਭੇਜੀ ਕਿ 'ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ' 'ਬੱਚੜੀ' ਹੈ ਤੇ ਹੱਠ ਪੈਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ 'ਚਪੜਾਲ' ਮੈਨੂੰ ਦਿਵਾ ਦੇਵੇ । ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਲਾਕਾ ਬਖਸ਼ ਦੇਵੇ, ਤੇ ਇਸ ਥੀਂ ਦੁਗਨਾਂ ਅਲਾਕਾ ਉਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਜੋ ਆਖੇ ਭੇਟ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ।

ਇਹ ਚਿਠੀ ਜਦੋਂ ਸੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਪਾਸ ਪੁਜੀ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—'ਚਪੜਾਲ' ਦੀ ਭੁਇੰ (ਸਰਹੱਦ) ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਹੈ, ਜੋ ਅਪਨੇ ਆਪ ਕੱਟ ਦੇਣਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ ਦੇ ਦਿਹ ? ਅਸੀਂ ਬਦਲੇ ਵਿਚ ਕੁਝ ਲੈਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ । ਤੂੰ 'ਬੱਚੜੀ' ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਉਹਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਰਖਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ । ਪਰ ਉਹ ਤੇਰੇ ਕਦੀ ਸਕੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਗਲ ਨੂੰ ਵੀ ਭੁਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਹੀ ਚਪੜਾਲ ਖੋਹਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਉਹ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਰ ਕੀ ਕੁਝ ਲੈਣ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਨੇ ।

ਜੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਚਪੜਾਲੰ ।

ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਕਟ ਨਿਜ ਕਰ ਨਾਲੰ ।

ਅਸ ਕਹਿ ਲਿਖ ਭੇਜਿਯੋ ਲੈ ਲੀਨੀ ।

ਤੁਮ ਜਾਨੋ ਦਿਹੁ ਜਿਨ ਕੇ ਦੈਨੀ ।

(ਧਿਆਇ ੫੭-੫੭)

ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਤੇ 'ਚਪੜਾਲ ਛੱਡੀ', ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਦਿਤਾ । ਨਾਲ ਹੀ ਕਬਜ਼ਾ ਛੱਡ ਕੇ ਅਪਨਾਂ ਥਾਨਾਂ ਉਠਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਦਮੀ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੰਮ ਕਰਾ ਦਿਤਾ ।

ਅਪਨੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਧਾਰਮਕ ਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਸਿਖਿਆ ਸਮਝਾਈਆਂ

ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਇਕ ਦਿਨ ਅਪਨੇ ਸਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਬਾਬਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਬਾਬਾ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾ ਭੇਜਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਕੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਤੇ ਅਸੀਸਾਂ ਪਾਕੇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠ ਗਏ। ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ—
ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤੂਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਧਿਆਨ ਦੇਕੇ ਸੁਨੋ, ਮਨ ਵਸਾਵੋਗੇ ਤਾਂ ਸੁਖ ਪਾਵੋਗੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉਸੇ ਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਾਜ ਭਾਗ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਪਨੇ ਵਿਚ ਇਹ ਗੁਣ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ:--

੧. ਜੋਹੜਾ ਅਪਨੀ ਸੇਵਾ (ਅਰਦਲ) ਵਿਚ ਕੁਲੀਨ (ਖਾਨਦਾਨੀ) ਭੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਜਾਣੂੰ ਨੌਕਰ ਰਖੇ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨ ਕਦੀ ਝਿੜਕੇ ਤੇ ਨਾ ਗਾਲੀ ਦੇਵੇ। ਕੋਈ ਭੁਲ ਕਰ ਬੈਠਨ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਵੇ, ਤੇ ਬੁਰਾ ਕਰਕੇ ਨ ਜਾਣੇ।

੨. ਦੇਸ, ਕੌਮ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਅਤੇ ਹਿਤਕਾਰੀਆਂ ਥੀਂ ਜਾਣੂੰ ਰਹੇ। ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦੰਡ, ਅਥਵਾ ਹਿਤਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪਨੇ ਵਿਚ ਬੁਧੀ ਰਖਦਾ ਹੋਵੇ।

੩. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਨ ਦਾ ਆਦੀ, ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਨਾਮ ਜਪਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸੀ ਤੇ ਆਤਮ ਧਿਆਨੀ ਹੋਵੇ। ਤੇ ਮਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੀਕ ਰਬ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਰਹੇ। ਇਸ

ਸਮੇਂ ਅੰਦਰ ਨੇੜੇ ਰਹਿਨ ਵਾਲੇ ਚਾਕਰ ਨੂੰ 'ਮਾਹਵਾਰੀ' (ਤਨਖਾਹ) ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਜਿਤਨਾਂ ਜੀ ਚਾਹੇ ਦੇਵੇ, ਪਰ ਇਨਾਮ, ਯਾ ਦੰਡ ਕਦੀ ਨ ਦੇਵੇ।

੪. ਅੱਤ ਪਰਦੇ ਦੀ ਗੁਪਤ ਸਲਾਹ ਪੁਛਨ ਵਾਸਤੇ (ਅੰਤ੍ਰਿਗ ਕਮੇਟੀ) ਅੱਤ ਸਿਆਣੇ ਤੇ ਗੁਪਤ ਸਲਾਹਕਾਰ ਵਖਰੇ ਰਖੇ। ਅਤੇ ਨੀਚ ਤੇ ਖੋਟੀ ਸਲਾਹ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਮੰਤ੍ਰੀ (ਵਜ਼ੀਰ) ਨੂੰ ਸ਼ਤ੍ਰੂ ਜਾਨ ਕੇ ਹਟਾ ਦੇਵੇ। ਜੈਸੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਅਸ਼ਨਾਨ ਨਾਲ ਪਾਪ ਨਸ਼ਟ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਟੀ ਸੰਗਤ ਤੇ ਖੋਟੀ ਮਤ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੱਤ, ਸੱਤ, ਬ੍ਰੱਤ, ਧਰਮ ਜਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜੈਸੇ ਜੂਆ ਖੇਡਨ ਨਾਲ ਖਜਾਨੇ ਖਾਲੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕਪੂਤ ਪੈਦਾ ਹੋਨ ਨਾਲ ਫੁਲ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਖੋਟੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਤੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰਖਨ ਨਾਲ ਰਾਜ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਾਂਤ੍ਰੇ ਅਜਿਹੇ ਮੰਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਕਢ ਦੇਣ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾਈ ਹੈ।

੫. ਨੀਚ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤੀ ਨ ਕਰੇ। ਤੇ ਭਲਿਆਂ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਭਲਾਈ ਕਰੇ। ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਵਰਤੇ। ਪਹਿਲੇ ਕੁਲ ਦੇ ਧੌਰ ਅਧਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ * ਫੇਰ ਗਵਾਂਢੀਆਂ ਨੂੰ, ਫੇਰ ਕੌਮ ਅਤੇ ਦੇਸ ਦੀ

*ਅਗਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸਿਖ ਰਾਜ ਨ ਜਾਂਦਾ ਇਹ ਤਦੇ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਰਾਜ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਹੋਨ ਤੇ ਵੀ ਸਾਰੇ ਵਡੇ ਔਰਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਤੇ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹੇ
(ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੬੧੯)

ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਦੇਖੇ ਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਯਥਾ ਯੋਗ ਸਹੈਤਾ ਕਰੇ ।

੬. ਅਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬੀਂ ਬਿਨਾਂ ਦੂਜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ, ਭੈਣਾਂ ਤੁਲ ਜਾਣੇ, ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਪਾਨੀ ਉਤੇ ਵੀ ਲੋਭ ਨ ਕਰੇ ।

੭. ਸ਼ਤਰੂਆਂ ਨਾਲ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਟਾਕਰਾ ਕਰੇ । ਅਤੇ ਲੋਭੀ, ਜ਼ਾਤ ਅਭਿਮਾਨੀ, ਕੁਟਲ ਮੰਤ੍ਰੀ ਯਾ ਚਾਕਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇ । ਖੜਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ (ਭਾਵ-ਅਪਣੇ ਪਾਸ ਨਕਦੀ ਜਮਾਂ ਰਖੇ) ਤੇ ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਪਿਛੋਂ ਅਪਣੀ ਆਮਦਨ ਖਰਚ ਦਾ ਹਸਾਬ ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

੮. 'ਈਸ਼ਵਰ' ਕਵੀਸ਼ਵਰ ਤੇ ਬ੍ਰਿਤੀਸ਼ਵਰ (ਮਹਾਤਮਾਂ ਯੋਗੀ ਸੰਤ) ਕੁਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੂਜਕ ਤੇ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਦਾ ਮੇਲੀ ਹੋਵੇ ।

੯. ਛੱਤ੍ਰੀ ਪਣਿ, ਸੂਰਬੀਰਤਾ ਧਾਰਣੀ, ਤੇ ਹੇਸ਼ਵੰਦ (ਅਕਲ ਵਾਲਾ) ਹੋਵੇ । ਜਿਤੇਂਦ੍ਰੇ (ਜੱਤ ਸੱਤ ਵਾਲਾ) ਧੀਰਜ ਵਾਲਾ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ, ਦੈਵੀ ਗੁਣ ਸਪੁੰਨ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਹੋਵੇ ।

੧੦. ਸੂਰਬੀਰ ਤੇ ਮਾਨ ਯੁਕਤਿ ਹੋਵੇ ਭਾਵ (ਲੋਕਾਂ ਕਰਕੇ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋਵੇ) ਪਰ, ਕਾਮੀ, ਕ੍ਰੋਧੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਨ ਹੋਵੇ ।

(ਸਫਾ ੬੦੮ ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਿਸਦੇ ਕਾਰਨ ਹੀ ਅਖੀਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਅੰਦਰ ਆਪ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੀ ਪਰਵਸ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਤੇ ਮੌਤ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਿਆ ਉਹ ਸਭ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ।

੧੧. ਬੁਧੀਮਾਨ ਹੋਵੇ ਤੇ ਬੁਧੀਮਾਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਰਹੇ। ਜੇਹੜਾ ਪੁਰਸ਼ ਇਤਿਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਯਸ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕਰੇਗਾ। ਤਾਂਤੇ ਅਪਨਾਂ ਜੀਵਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਢਾਗਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਕ, ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਕੁਝਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਉਪਜੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਖਜ਼ਾਨਾਂ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਜਗੀਰਾਂ ਅਲਾਕਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤੇ, ਤੇ ਆਪ ਸੰਸਾਰ ਅਸਾਰ ਥੀਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਬੈਠੇ।

ਅੰਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਤੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਂਉਣਾ

ਹੁਣ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅਪਨਾਂ ਅੰਤਮ ਸਮਾਂ ਨੇੜੇ ਆਇਆ ਜਾਣਿਆ, ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਯਾਦ ਅੰਦਰ ਜੁੜਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਦਿਨ ਮੋਨ ਧਾਰ ਲੀਤਾ। ਤੇ ਸਮਾਧੀ ਅੰਦਰ ਹੀ ਲੀਨ ਬੈਠੇ ਰਹਿਨ ਲਗੇ। ਅਜੇ ਥੋੜੇ ਹੀ ਦਿਨ ਬੀਤੇ ਸਨ, ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਇਕ ਦਿਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ—ਸਾਡੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੈ, ਹਕੀਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾਵੋ ਜੋ ਦਵਾਈ ਦੇਵੇ। ਕਦੀ ਆਪਨੇ ਸਰੀਰਕ ਤਕਲੀਫ਼ ਐਨੀਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ ਸੀ। ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਏ ਤੇ ਹਕੀਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾਯਾ

ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਪੁਛੀ, ਨਬਜ਼ ਦੇਖੀ, ਤੇ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ। ਫੇਰ ਚੁਰਣ ਵੀ ਖੁਆਇਆ। ਪਰ ਹਜ਼ਮ ਨਾ ਹੋ ਸਕਿਆ ਤੇ ਉਲਟੀ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਥੋੜੀ ਦੇਰੀ ਮਗਰੋਂ ਫਿਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਖੁਆਈ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਕੇ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਅਤੇ ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਦਰਸ਼ਨ ਅਭਿਲਾਖੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਜੇਹੀ ਹੋਗਈ, ਤਾਂ ਬਾਹਰ ਸੈਰ ਜਾਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਸ ਕੇ ਆਪ ਨੇ ਘੋੜਾ ਮੰਗਵਾਇਆ, ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਕੇ ਸੈਰ ਨੂੰ ਗਏ। ਸੰਗਤ ਸਿਖ ਵੀ ਨਾਲੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਮਾਂ ਹੋਈਆਂ ਤਾਂ ਵਾਪਸ ਆਏ, ਅਤੇ ਪਲੰਘ ਉਤੇ ਬਿਰਾਜ ਗਏ।

ਆਪ ਦੀ ਸੁਰਤ ਟਿਕਾਉ ਵਿਚ ਅਤੇ ਸਰਬਾਤਮ ਵਿਚ ਸਦਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਗਨ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ ਸਨ। ਰੱਬੀ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣ ਕੀਤਾ। ਰਾਤ ਹੋ ਆਈ, ਤੇ ਅਜੇ ਸੌਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਥੀਂ ਥੋੜਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਾਂ ਵਿਖੇਪਤਾ ਫੇਰ ਵਧਨ ਲੱਗੀ ਜਿਸ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਅਤੇ ਨਿਕਟ ਵਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਚਿੰਤਾ ਵਾਪਰੀ। ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਦਾਸ ਹੋਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ--ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਆਪ ਦੀ ਇਹ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕੋਈ ਭਾਣਾਂ ਵਰਤਾਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ? ਐਸਾ ਹੋਣ ਵਿਚ ਦਸੋ ? ਸਾਡਾ ਕੰਨ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ? ਆਪ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਹੋ, ਸਮਰਥ ਹੋ, ਜਿਤਨਾਂ ਚਾਹੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਰਖ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਹੋਰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਵੋ।

ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ, ਤੇ

ਫੁਰਮਾਇਆ--ਰਾਜ, ਭਾਗ, ਦੇਸ਼, ਕੋਸ਼ (ਖਜ਼ਾਨਾਂ) ਅਸੀਂ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਵੰਡ ਕੇ ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਤੇ ਜੇ ਕੁਝ ਤੁਸਾਨੂੰ ਸਿਖਯਾ ਵਜੋਂ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕਮਾਉਗੇ ਤਾਂ ਸੁਖ ਪਾਉਗੇ। ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਿਭਾਉਗੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਬਣਿਆਂ ਰਹੇਗਾ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਬਚਨ ਸੁਫਲ ਹੋਣਗੇ।

ਦੂਜਾ ਜੋ ਸਰੀਰ ਰਖਣ ਵਾਸਤੇ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਸੋ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਰੱਖ ਕੇ ਵੀ ਤਿਆਗਨਾਂ ਹੀ ਹੈ? ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀ ਮੁਨੀ, ਅਵਤਾਰ, ਪੀਰ ਪੈਗੰਬਰ, ਰਾਜੇ ਰਾਣੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ-ਧਾਰੀ ਸਰੀਰ ਤਿਆਗਦੇ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਦਾ ਸਰੀਰ ਰਖਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਮਰਥਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਨ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਤਮ-ਦਰਸੀ ਪੁਰਸ਼ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਦੇ ਇਸ ਪੁਰਾਨੇ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੂਰਖ ਤੇ ਅਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਇਸ ਨਾਲ ਚਿਪਟੇ ਰਹਿਨਾਂ ਚਾਂਹਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹ ਵੀ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਆਗਿਆ ਵਿਚ ਆਏ ਸਾਂ ਤੇ ਜੋ ਸੇਵਾਂ ਟਹਿਲ ਉਸ ਨੇ ਅਪਨੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਸਾਥੋਂ ਲੈਣੀ ਸੀ, ਲੀਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਨੇ ਅਪਨੀ 'ਧਰਮ ਪਤਨੀ' (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੀ ਮਾਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕੋ) ਜੀ ਨੂੰ ਵੀ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸੰਜੋਗ ਵਿਜੋਗ ਦੀ ਕਾਰ ਧੁਰ ਥੀਂ ਬਣੀ ਚਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਤੇ ਪਾਨ ਅਭਾਵ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਪਰ ਆਤਮਾਂ ਸੱਤ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦਿੰਤ ਨੂੰ ਛੋੜ ਕੇ ਧੀਰਜ ਧਰਨਾਂ, ਤੇ ਸਤਿਨਾਮ ਦਾ

ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾਂ ।

‘ਇਹ ਦੁਨੀਆਂ ਮੁਸਾਫਰ ਖਾਨਾਂ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ
ਬੇੜੀ ਦੇ ਸਵਾਰ ਉਰਾਰ, ਪਾਰ ਹੋਕੇ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਸੰਸਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮੇਲ ਅਤੇ ਵਛੇੜਾ ਬਣਿਆਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।
ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭੈਣ, ਭਾਈ, ਪੁਤਰ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਤੀ ਦਾ ਮੇਲ
ਪੂਰਬਲੇ ਸੰਜੋਗਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ’ ।

ਕਬਿੱਤ

ਪੂਰਬ ਕਰਮ ਬੱਸ ਆਇ ਮੇਲ ਭਯੋ ਇਤ,
ਕੋਊ ਸੁਤ ਨਾਰੀ ਭਇਓ ਕੋਊ ਭੈਣ ਭੱਯਾ ਹੈ ।
ਪਿਤਾ ਐ ਪਿਤਾਮਾਂ, ਮਾਸੀ ਮੈਸਾ ਕੋਊ ਮਾਮਾ ਭਯੋ,
ਨਾਨਾ ਨਾਨੀ ਦਾਦਾ ਦਾਦੀ ਭਇਓ ਕੋਊ ਮੱਯਾ ਹੈ ।

ਸਤ੍ਰੁ ਮਿੱਤ੍ਰੁ ਸਾਜਨ ਸਖਾ ਕਹਾਇ ਜਗ ਮਾਂਹਿ,
ਚੇਲਾ ਗੁਰੂ ਮਾਨ ਮਨੈ, ਨਾਹਿ ਕੋਊ ਤੱਯਾ ਹੈ ।
ਮਾਇਕ ਪਸਾਰ, ਤਨ ਭੋਗਨ ਕੋ ਭੋਗ ਰਹੈ,
ਚਲੇ ਤਨ ਛੋਡ ਏਕ ਅਕੇਲੋ ਨ ਦੁੱਯਾ ਹੈ ।

(ਗੁ : ਜ : ਹੁ :)

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਅਪਣੇ ਪ੍ਰਵਾਰ
ਤਾਂਦੀ ਦੇ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ । ਤਾਂ ਸਰੀਰਕ ਤਕਲੀਫ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰਨ

ਲਈ ਭਾ: ਬਲੂ ਜੀ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਈ। ਪਰ ਅਗੇ ਹੋਰ ਹੀ ਰੰਗ ਵਰਤਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ, ਤੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ—ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਇਹ ਕੀ ਖੇਲ ਰਚਾਉਣ ਲਗੇ ਹੋ ?

ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਿਆ--ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਅਜਾਣਾ ਵਾਂਗੂੰ ਪੁਛਦੇ ਹੋ ? ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਤੇ ਵੇਦ ਬਾਣੀ ਵੀ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਗਵਾਹ ਹੈ, ਕਿ ਆਤਮਾਂ ਅਮਰ ਹੈ, ਅਖੰਡ ਹੈ, ਵੀਚਾਰ ਵਾਨ ਹੋ ? ਦਸੋ ? ਤੁਸਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਰਦਾ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ? ਜਲ, ਪ੍ਰਿਥਵੀ, ਵਾਯੂ, ਅਗਨੀ ਤੇ ਅਕਾਸ਼, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪੁਤਲਾ, ਇਹ ਸਰੀਰ ਬਣਿਆ ਸੀ, ਤੇ ਹੁਣ ਇਹਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਪਨੀ ੨ ਅੰਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਤੱਤਵ ਖਿੱਚ ਲੈਣਗੇ ਅਤੇ ਚੇਤਨ ਸੱਤਾ ਅਪਨੇ ਸੱਤ, ਚਿੱਤ, ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਏਗੀ।

ਗੁਰ ਵਾਕ—

ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕਾ ਮੇਲੁ ।
ਚੰਚਲ ਚਪਲ ਬੁਧਿ ਕਾ ਖੇਲੁ ।
ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਦਸਵਾ ਦਵਾਰੁ ।
ਬੁਝ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਏਹ ਬੀਚਾਰ ।
ਕਥਤਾ ਬਕਤਾ ਸੁਨਤਾ ਸੋਈ ।
ਆਪ ਬੀਚਾਰੇ ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਹੋਈ ।੧ ਰਹਾਉ

ਦੇਹੀ ਮਾਟੀ ਬੋਲੈ ਪਉਣੁ ।

ਬੁਝ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਮੁਆ ਹੈ ਕਉਣੁ ।

(ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਮਹਲਾ ੧)

ਯਥਾ—ਪਵਨੈ ਮਹਿ ਪਵਨ ਸਮਾਇਆ ।

ਜੋਤੀ ਮਹਿ ਜੋਤ ਰਲਿ ਜਾਇਆ ।

ਮਾਟੀ ਮਾਟੀ ਹੋਈ ਏਕ ।

ਰੋਵਨਹਾਰੇ ਕੀ ਕਵਠ ਟੇਕ ।

ਕਉਨ ਮੁਆ ਰੇ ਕਉਨ ਮੁਆ,

ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਮਿਲ ਕਰਹੁ ਬੀਚਾਰੁ,

ਇਹ ਤਉ ਚਲਤ ਭਇਆ ।

(ਰਾਮਕਲੀ ਮਹਲਾ ੫)

ਸੋ ਮਰਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੂ ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ । ਇਹੋ ਹੀ ਵਡਾ ਅਸਚਰਜ ਤੇ ਸਮਝਨ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੈ । ਅਤੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਥਾਇ ਬ੍ਰਹਮ ਸਰੂਪ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਮਹਾਂ ਵਾਕ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ।

ਯਥਾ--

ਗੰਡ ਮਹਲਾ ੫

ਅਚਰਜ ਕਥਾ ਮਹਾਂ ਅਨੂਪ ।
 ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕਾ ਰੂਪ ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਨ ਇਹੁ ਬੂਢਾ ਨ ਇਹ ਬਾਲਾ ।
 ਨਾ ਇਸ ਦੂਖ ਨਹੀਂ ਜਮ ਜਾਲਾ ।
 ਨ ਇਹੁ ਬਿਨਸੈ ਨ ਇਹੁ ਜਾਇ ।
 ਆਇ ਜੁਗਾਦੀ ਰਹਿਆ ਸਮਾਇ ॥ ੧ ॥
 ਨ ਇਸ ਉਸਨੁ ਨਹੀਂ ਇਸੁ ਸੀਤੁ ।
 ਨ ਇਸੁ ਦੁਸਮਨੁ ਨ ਇਸੁ ਮੀਤੁ ।
 ਨ ਇਸੁ ਹਰਖੁ ਨਹੀਂ ਇਸੁ ਸੋਗੁ ।
 ਸਭ ਕਿਛੁ ਇਸਕਾ ਇਹ ਕਰਨੈ ਜੋਗੁ ॥ ੨ ॥
 ਨ ਇਸੁ ਬਾਪੁ ਨਹੀਂ ਇਸੁ ਮਾਇਆ ।
 ਇਹੁ ਅਪਰੰਪਰੁ ਹੋਤਾ ਆਇਆ ।
 ਪਾਪ ਪੁੰਨ ਕਾ ਇਸੁ ਲੇਪੁ ਨ ਲਾਗੈ ।
 ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਦਹੀ ਜਾਗੈ ॥ ੩ ॥
 ਤੀਨਿ ਗੁਣਾਂ ਇਕ ਸਕਤਿ ਉਪਾਇਆ ।
 ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਤਾਕੀ ਹੈ ਛਾਇਆ ।
 ਅਛਲ ਅਛੇਦ ਅਭੇਦ ਦਿਆਲ ।
 ਦੀਨ ਦਿਆਲ ਸਦਾ ਕਿਰਪਾਲ ॥ ੪ ॥
 ਤਾਕੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਕਛੂ ਨ ਪਾਇ ।
 ਨਾਨਕ ਤਾਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਏ ।

ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ ਜੀ

ਨਾ ਇਹੁ ਮਾਨਸੁ ਨ ਇਹੁ ਦੇਉ ।
 ਨ ਇਹੁ ਜਤੀ ਕਹਾਵੈ ਸੇਉ ।
 ਨਾ ਇਹੁ ਜੋਗੀ ਨਾ ਅਵਧੂਤਾ ।
 ਨਾ ਇਸੁ ਮਾਇ ਨ ਕਾਹੂ ਪੂਤਾ ॥ ੧ ॥
 ਇਆ ਮੰਦਰ ਮਹਿ ਕੋਨ ਬਸਾਈ ।
 ਤਾਕਾ ਅੰਤ ਨ ਕੋਊ ਪਾਈ । ੧ । ਰਹਾਉ ।
 ਨਾ ਇਹੁ ਗਿਰਹੀ ਨ ਉਦਾਸੀ ।
 ਨਾ ਇਹੁ ਰਾਜ ਨਾ ਭੀਖ ਮੰਗਾਸੀ ।
 ਨਾ ਇਸੁ ਪਿੰਡੁ ਨ ਰਕਤੂ ਰਾਤੀ ।
 ਨਾ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਨੁ ਨਾ ਇਹੁ ਖਾਤੀ । ੨ ।
 ਨਾ ਇਹੁ ਤਪਾ ਕਹਾਵੈ ਸੇਖ ।
 ਨਾ ਇਹੁ ਜੀਵੈ ਨ ਮਰਤਾ ਦੇਖੁ ।
 ਇਸ ਮਰਤੇ ਕਉ ਜੋ ਕੋਊ ਰੋਵੈ ।
 ਜੋ ਰੋਵੈ ਸੋਈ ਪਤਿ ਖੋਵੈ । ੩ ॥
 ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਮੈ ਡਗਰੋ ਪਾਇਆ ।
 ਜੀਵਨ ਮਰਨੁ ਦੋਊ ਮਿਟਵਾਇਆ ।
 ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਇਹੁ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸੁ ।
 ਜਸ ਕਾਗਦ ਪਰ ਮਿਟੈ ਨ ਮੰਸ । ੪ ।

ਸੋ ਗਿਆਨੀ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਨੇ ਆਤਮ ਦੇਵ ਨੂੰ 'ਸਰਬ ਆਤਮ, ਪਰਮ ਆਤਮਾਂ' ਦੀ ਅੰਸ ਜਾਨਦੇ ਹੋਏ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਉਹ ਆਵਨ ਜਾਨ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ । ਜੈਸੇ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੁਗੰਧ ਨੂੰ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ । ਪਾਣੀ ਰਸ ਨੂੰ ਧਾਰਦਾ ਹੈ । ਅਗਨੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੰਗ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਜਲਾਕੇ ਅਪਣੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤੇ ਵਾਯੂ ਸਪਰਸ਼ ਦੇ ਗੁਣ ਦਾ ਗ੍ਰਾਹਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਅਪਨਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਐਸੇ ਹੀ ਆਤਮਾਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਵਿਚ ਬਿਰਤਾ ਪਾਂਦਾ ਹੈ । ਤਾਂਤੇ ਤੁਸੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸ਼ੇਕ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰੋ, ਤੇ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਵੋ । ਜੈਸੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਾਕ ਹਨ--

‘ਮਿਤ ਪੈਝੈ ਮਿਤ ਬਿਗਸੈ ਜਿਸ ਮਿਤ ਕੀ ਪੈਜ ਭਾਵਏ’
(ਰਾਮ ਕਲੀ ਸੱਦ)

ਹੋਰ ਅਸੀਂ ਨ ਕਿਧਰੋਂ ਆਏ ਸਾਂ, ਤੇ ਨ ਕਿਧਰੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ । ਹਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਸੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹੇ ।

‘ਕਿਛ ਆਇਬੋ ਨ ਕਿਛ ਜਾਇਬੋ ਰਾਮ ਕੀ ਦੁਹਾਈ’।

ਯਥਾ--ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਦੋਊ ਏਕ ਹੈ ਬਿੱਬ ਬਿਚਾਰ ਕਿਛੁ ਨਾਹਿ ।

ਜਲ ਤੇ ਉਪਜ ਤਰੰਗ ਜਿਉ ਜਲ ਹੀ ਬਿਖੈ ਸਮਾਹਿ ।

ਇਸ ਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਿਆਗਨਾਂ

ਹੈ । ਸੋ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸੁਖ ਸਰੂਪ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਨਮ ਨੂੰ ਸੁਫਲਾ ਕਰਨਾਂ ।
ਇਤਨਾਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸੋਨਾਂ, ਮੋਤੀ
ਨਕਦੀ, ਬਸਤੂ ਤੇ ਅੰਨ ਚਾਵਲ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ,
ਪਾਲਕੀ, ਗਊਆਂ, ਮੱਝਾਂ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਕਾਰਜਾਂ ਲਈ
ਅਤੇ ਸਨਮੁਖ ਬੈਠੇ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰੀ ਗੁਰ ਸਿੱਖਾ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ
ਬਖਸ਼ਸ਼ ਕੀਤੀ ।

ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਉਤੇ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ਤੇ ਦੂਰ
ਨੇੜਿਓਂ ਅਤੇ ਨਗਰ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ੨ ਹਜ਼ੂਰ ਦੀ ਇਸ
ਖੇਡ ਦਾ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਦੌੜ ਦੌੜ ਕੇ ਲੋਕੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ
ਆਉਂਦੇ । ਪਰ ਭੀੜ ਬਹੁਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ
ਕਰਕੇ ਬੈਠਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਅਤੇ ਅਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਤੇ ਲੋਕ
ਪ੍ਰਲੋਕ ਦੇ ਸਹਾਇਕ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀਤ
ਕਰਦੇ ਤੇ ਬੇਵੱਸੀ ਵਿਚ ਸਭਨਾਂ ਦੇ ਨੈਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਮੋਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂ
ਜਲ ਦੇ ਟੇਪੇ ਟਪਕਦੇ । ਪਰ ਸਮਾਂ ਵੇਰਾਗ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸੀ
ਕੋਈ ਉਚੀ ਨ ਬੋਲਦਾ ਤੇ ਸੈਨਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਦੂਜੇ ਪ੍ਰਤੀ
ਕੁਝ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿਣਾਂ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ । ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਸਭਨਾਂ
ਵਲ ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਡਿੱਠਾ, ਅਤੇ
ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ । ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਨੇ ਵੀ ਸੀਸ ਝੁਕਾਏ
ਤੇ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ।

ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਅਪਨੇ ਗਰੰਥ ਵਿਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ,
ਕਿ ਅਸੀਂ ਵੀ ਵੇਰਾਗ ਵਿਚ ਡੁਬੇ ਹੋਏ ਪਾਸ ਹੀ ਬੈਠੇ ਸਾਂ, ਤੇ

ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਕੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ
ਦੀਦਾਰ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਤਿੰਨ ਵੇਰੀ ਸੀਸ
ਝੁਕਾਇਆ ਤੇ ਤਿੰਨੇ ਵੇਰੀ ਆਖਿਆ-‘ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ’
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ! ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ !
੩, ਸਾਰਾ ਪ੍ਰਵਾਰ ਤੇ ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਜੋ ਚੁਪ ਚਾਪ ਪਾਸ ਬੈਠੇ
ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ । ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਉਚਾਰਨ
ਕੀਤਾ, ‘ਧੰਨ ਗੁਰੂਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ’ ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ,
ਧੰਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ । ਫੇਰ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਨੇਤਰ ਮੁੰਦ
ਲਏ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੰਨ ਸਾਨ ਵਰਤੀ
ਰਹੀਂ । ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਸੰਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਜੋ ਗੁਰਬਾਨੀ ‘ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ
ਸਾਹਿਬ’ ਦਾ ਪਾਠ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਹੌਲੀ ੨ ਪਾਠ
ਕਰਨਾਂ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੁਖਮ ਬ੍ਰਿਤੀ
ਵਿਚ ਫਰਕ ਨ ਆਵੇ । ਪਰ ਪਾਠ ਅਜੇ ਹੋ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ
ਆਖਰੀ ਸਲੋਕ ਸੀ । ਤਾਂ ਆਤਮ ਧਿਆਨੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸ੍ਰੀ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕੰਵਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੇਤਰ ਫੇਰ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਭਰੀ
ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ—‘ਗੁਰੁ ਰਾਖਾ’
ਇਉਂ ਬਚਨ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਅਪਨੇ ਆਤਮ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ
ਗਏ ਤੇ ਨੇਤਰ ਮੁੰਦ ਕੇ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ । ਐਸੇ ਬੈਠੇ
ਜੋ ਸੁਰਤ ਫੇਰ ਨ ਪਰਤੀ । ਅਤੇ ਇਹ ‘ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੋਤਿ’ ੭੮ ਬਰਸ
‘ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ’ ਜੀ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਤ ਅਪਨੇ
ਅਸਲੀ ਟਿਕਾਣੇ, ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਪਰਮ ਜੋਤੀ ਵਿਚ
ਲੀਨ ਹੋਗਈ । ਅਥਵਾ ਗੁਰਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਸਮਝੋ, ਕਿ-

ਸਰਜ ਕਿਰਣ ਮਿਲੀ ਜਲ ਕਾ ਜਲ ਹੂਆ ।
 ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਰਲੀ ਸੰਪੂਰਣ ਬੀਆ ।
 (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਇਹ ਦਿਨ ਵੀਰ ਵਾਰ ਬੀਤ ਕੇ ਰਾਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਹਾੜ ਸ਼ੁਦੀ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕ ਸ਼ਾਹੀ ੩੬੫ ਮੁਤਾਬਕ ਸੰਮਤ ੧੮੬੧ (ਜਲਾਈ ਸੰਨ ੧੮੩੪) ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬ ਜੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ ।

ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੀਕ ਸੰਗਤ ਇਸੇ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਅਡੋਲ ਤੇ ਇਕ ਟੱਕ ਦੇਖਦੀ ਹੋਈ ਬੈਠੀ ਰਹੀ, ਕਿ ਮਤਾਂ ਸੁਰਤ ਫੇਰ ਪਰਤੇ, ਅਤੇ ਮੇਹਰ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਫੇਰ ਦੇਖਨਾਂ ਕਰਨ । ਪਰ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਤੇ ਸਰੀਰ ਠੰਡਾ ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਆਸ ਥੀ ਸਾਰੇ ਨਿਰਾਸ ਹੋਗਏ, ਤਕੀਆਂ ਤੇ ਗਦੇਲਿਆਂ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸਰੀਰ ਅਡੋਲ ਟਿੱਕਾ ਹੋਇਆ ਇਉਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਉਂ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਇਸਥਿਤ ਹਨ, ਤੇ ਹੁਣੇ ਜਾਗ ਉਠਣਗੇ । ਪਰ ਇਸ ਗਲ ਦੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨ ਦੇਖਕੇ ਸਭਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੇ ਝੜੀ ਲਾ ਦਿਤੀ । ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਪਿਆ ।

ਭਾਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮੁਖਾਰ ਬੰਦ ਥੀਂ ਗਿਆਨ ਜਨਕ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਬੰਧਾਉ ਬੇਅੰਤ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤੇ ਸਨ । ਪਰ ਹਰ ਮਨ ਪਿਆਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਸਰੀਰਕ ਵਛੇੜੇ ਨੂੰ ਅਨਭਵ ਕਰਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਧੀਰਜ ਟੁਟ ਗਿਆ ਤੇ ਭੁੱਬਾ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਰੋਣ ਲਗ ਪਏ । ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਨੂੰ ਅਪਨੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ

ਸੁੱਧ ਭੁਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਧੂ ਮਹਾਤਮਾਂ ਇਹ ਗਲ ਸੁਣੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅਸ਼ੇ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ, ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਪ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਆਪ ਵੀ ਫਿਰ ਇਸੇ ਕਰੁਣਾਂ ਰਸ ਦੇ ਬੇਗ ਵਿਚ ਹੀ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਖਾਸਾ ਚਿਰ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਇਹ ਲੈਹਰ ਜਾਰੀ ਰਹੀ। ਪਰ ਹੱਠ ਕਰਕੇ ਸਾਧੂ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਮਨ ਨੂੰ ਵੀ ਧੀਰਜ ਦਿਤਾ, ਤੇ ਸਭਨਾਂ ਤਾਂਈਂ ਵੈਰਾਗ ਮਈ ਸ਼ਦਦਾਂ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਜੋੜ ਲਿਆ।

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲਾ ਹੋਗਿਆ, ਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਧਰ ਅੰਤਮ ਦਾਹ ਸੰਸਕਾਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਤਿ ਜਲ ਨਾਲ ਸਕੇਸ਼ੀ ਅਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਇਆ। ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਛਿੜਕਾਉ ਕੀਤਾ, ਤੇ ਨਵੀਨ ਪੁਸ਼ਾਕਾ ਪੁਵਾਏ, ਪੁਸ਼ਪ ਬਬਾਨ ਉਤੇ ਪੈਢਾਇਆ। ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਬਬਾਨ ਮੋਢਿਆਂ ਉਤੇ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ ਸਹਜੇ ਸਹਜੇ ਸ਼ਬਦ ਚੌਂਕੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, “ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ” * ਵਾਲੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪੁਜੇ। ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦੀ ਚਿੱਤਾ ਉਤੇ ਟਿਕਾਇਆ, ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਉਪ੍ਰੰਤ ਅਗਨ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ।

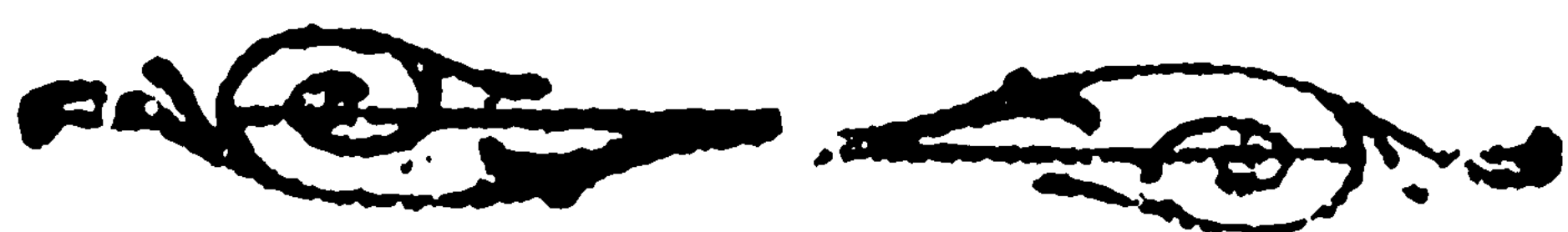
*ਇਥੇ ਆਪ ਜੀ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਇਕ ਮਨ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਏ ਸਨ।

ਜਿਤਨਾਂ ਚਿਰ ਸਸਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਧੁਨੀ ਜਾਰੀ ਰਹੀ । ਮਗਰੋਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਨੇ ਇਕ ਮਨ ਹੋ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ, ਸੁਣਿਆਂ, ਤੇ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧਕੇ ਬਲਦੇ ਅੰਗੀਠੇ ਵਲ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ ਪਰਤੇ । ਭਾਵੇਂ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅੰਗੀਠੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ । ਪਰ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਅੰਗੀਠੇ ਨੂੰ ਦੁਧ ਦੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਠੰਡਾ ਕਰਕੇ ਪੁਸ਼ਪ ਚੁਣੇ ਗਏ ਤੇ ਬਿਭੂਤੀ ਦਾ ਜਲ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਰਕੇ ਅੰਗੀਠੇ ਦੀ ਥਾਂ ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਬੂਤਰਾ(ਬੜਾ)ਥਾਪ ਕੇ ਵਿਚਾਲੇ ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਤੇ ਉਚਾ ਯਾਦਗਾਰੀ ਨਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਗਡਿਆ । ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਜੈਸਾ ਕਿ ਆਮ ਰਵਾਜ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਥੜੇ(ਚਬੂਤਰੇ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗੱਡਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਸੇ ਹੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇਕੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ- ਕਿ ਨਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਛਾਤੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਥੀਂ ਪੁੱਟ ਕੇ ਪਰੇ ਕਰ ਦੇਵੋ । ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਭਲਕੇ ਪੁੱਟਕੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਵਲ ਗੱਡਿਆ ਗਿਆ । ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਉਸੇ ਥਾਂ ਅਟੱਲ ਹੈ । ਅਤੇ ਦੂਰ ੨ ਥੀਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਂਦਾ ਹੈ ।

ਫੇਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਈ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਆਰੰਭ ਕਰਾਕੇ ਭੋਗ ਪਵਾਇਆ ਤੇ ਤੇਹਰਵੀਂ ਦੇ ਦਿਨ ਅੰਨ, ਬਸਤ੍ਰ, ਸੇਜਾ ਆਦਿਕ ਦਾ ਦਾਨ ਦੇਕੇ ਭਾਰੀ ਯੱਗ ਕੀਤਾ । ਉਪ੍ਰੰਤ ਜਿਉਂ ੨ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ, ਸਿਖਾਂ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਸਰਦਾਰਾਂ, ਰਈਸਾਂ ਅਤੇ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ, ਸੰਤਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ੨ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦੇ ਜੋਤੀ

ਜੋਤ ਸਮਾਉਣ ਬਾਬਤ ਸੁਣਿਆਂ, ਬ੍ਰਿਹੋਂ ਵਿਚ ਬੱਧੇ ਹੋਏ, ਸ਼ੋਕਾਤਰ
 ਹੋਕੇ ਸ੍ਰੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਪਾਸ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ
 ਪੁਜੇ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਸਬੂਤ
 ਦਿੰਦੇ ਹੋਇਆਂ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆਂ ਤੇ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ
 ਸਿੰਘ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨਾਮ ਜਪਿਆ ਵੰਡ
ਛੱਕਿਆ । ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਮਾਈ ਦਾ ਸਦਕਾ ਇਉਂ ਆਖਦੇ ਹੋਇਆਂ
ਅੰਤਰ ਆਤਮੇ ਧਿਆਨ ਧਰ ਨਿਮਸਕਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ।

ਜੋ ਜਾਨੈ ਤਿਸ ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੋਇ ।
 ਆਪ ਮਿਲਾਇ ਲਏ ਪ੍ਰਭ ਸੋਇ ।
 ਉਹੁ ਧਨਵੰਤੁ ਕੁਲਵੰਤੁ ਪਤਿਵੰਤੁ ।
 ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਜਿਸੁ ਰਿਦੈ ਭਗਵੰਤੁ ।
 ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਧੰਨ ਜਨੁ ਆਇਆ ।
 ਜਿਸੁ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਤਰਾਇਆ ।
 ਜਨ ਆਵਨ ਕਾ ਇਹੈ ਸੁਆਉ ।
 ਜਨ ਕੈ ਸੰਗ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਨਾਉ ।
 ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ।
 ਨਾਨਕ ਤਿਸ ਜਨ ਕਉ ਸਦਾ ਨਿਮਸਕਾਰ ।
 (ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

ਕੁਝ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇ ਸਮਾਚਾਰ

ਕਾਂਡ ੧੦

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੰਦੀ ! ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅੰਦਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਭਾਣੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਜਪਦੇ ਜਪਾਦੇ, ਵੰਡ ਛਕਦੇ ਛਕਾਦੇ, ਦੇਗ ਤੇਗ ਰਾਹੀਂ ਸਿਖ ਪੰਥ ਦੀ ਸੇਵਾ ਟੇਹਲ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸਮਾ ਗਏ । ਗੁਰੂ ਬਾਣੀ ਅਤੇ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਕਿ—

ਪਾਂਚ ਤਤ ਕੋ ਤਨ ਰਚਿਉ ਜਾਨਹੁ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ ।
ਜਿਹ ਤੇ ਉਪਜਿਓ ਨਾਨਕਾ ਲੀਨ ਤਾਹਿ ਮੈ ਮਾਨ ।

(ਸ਼ਲੋਕ ਮਃ ੯)

ਭਾਵ—ਇਹ ਸਰੀਰ ਪੰਜ ਤੱਤ ਦਾ ਪੁਤਲਾ ਹੈ, ਤੇ ਜੀਵ-ਆਤਮਾ ! ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ । ਜੈਸੇ ਮੁਰਦਾ ਸਰੀਰ ਦੇ

ਗਲ ਸੜ ਜਾਨ ਮਗਰੋਂ, ਜਲ, ਮਿਟੀ, ਅਗਨੀ, ਵਾਯੂ ਅਤੇ ਅਕਾਸ਼ (ਪੁਲਾੜ) ਅਪਨੀ ਅਪਨੀ ਅੰਸ਼ ਵਿਚ ਜਾ ਰਲਦੇ ਹਨ। ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਸੁੱਧ ਸਰੂਪ ਦੀ ਲਖਤਾ ਵਾਲੇ ਆਤਮ ਰਸੀਏ ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਆਤਮ ਜੋਤ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਬਿਰਤਾ ਪਾਕੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਥੀਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਅਪਨੀ ਆਤਮ ਜੋਤ ਸੰਬੰਧੀ ਵੀ ਐਸੇ ਹੀ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ--ਰਾਮ ਕੀ ਅੰਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਉਸੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰ ਤੀਰਥਾਂ, ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨੂੰ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਐਸਾ ਪਹਿਲੇ ਥੀਂ ਹੀ ਸਰਧਾ ਭਾਵਨੀ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਉੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵ ਦੀ ਮੁਕਤੀ, ਉਹਦੇ ਫੁਲ ਹਰਦਵਾਰ (ਗੰਗਾ) ਜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪਾਠਕ ਪਿਛੇ ਪੜ੍ਹ ਸਫੇ ਉਤੇ ਇਕ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹ ਆਏ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਪੁਰ ਦਾ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਅਪਨੇ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੇ ਪਿੰਡ ਭਰਾਕੇ 'ਗਿਆ' ਜੀ ਤੀਰਥ ਥੀਂ ਮੁੜਦਾ ਹੋਇਆ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਨੇ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹਾਹੁਕਾ ਭਰਕੇ ਇਸ ਪ੍ਰਥਾਇ ਕਿਹਾ ਕਿ--ਜਿਸ ਭ੍ਰਾਤਾ ਦੀ ਮੁਕਤੀ ਲਈ ਪਿੰਡ ਭਰਾਕੇ ਆਇਆ ਹੈਂ ਉਹ ਤਾਂ ਤੁਸਾਡੇ ਅਪਨੇ ਹੀ ਘਰ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਦੇ ਪੇਟੇਂ ਕਤੂਰਾ ਹੋਕੇ

ਜੰਨਮਿਆ ਹੈ। ਤੇ ਨਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵੀ ਦਸ ਦਿਤੀਆਂ ਸਨ। ਸੋ ਇਸ
 ਸਾਖੀ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਆਸ਼ਾ ਤਾਂ
 ਸੁਖੈਨ ਹੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ “ਗੰਗਾ ਜੀ” ਵਿਚ
 ਫੁਲ ਪ੍ਰਵਾਹੁਨ ਨਾਲ ਵਾ “ਗਿਆ ਜੀ” ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ
 ਦਰਿਆਵਾਂ ਉਤੇ ਜਾਕੇ ਪਿੰਡ ਭਰਾਉਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਜੀਵ ਨੂੰ
 ਮੁਕਤਿ ਹੋਇਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਮਝਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ
 ਮੁਕਤੀ ਤਾਂ ਇਕ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਵਾਪਰ ਜਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਜੋ
 ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਹੀ ਸੁਧ ਹਿਰਦੇ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ
 ਅਨਭਵ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਛੱਡਨ ਪਿਛੋਂ ਵੀ
 ਇਸੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗੀ ਹੋਈ ਆਤਮਾਂ- ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ
 ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਆਸ
 ਰਖਣੀ ਹੀ ਬਿਅਰਥ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ
 ਭਗਤ ਜੀ ਦੀ ਵੀ ਇਹੀ ਰਾਏ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਬੇਣੀ ਕਹੈ ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਭਗਤਹੁ,
 ਮਰਣ ਮੁਕਤਿ ਕਿਨਿ ਪਾਈ।

(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਸੋ ਮੁਕਤਿ ਤਾਂ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ
 ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਨ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਯਥਾ—

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ।
 ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਸੋਊ ਕਹਾਵੈ।

ਤੈਸਾ ਹਰਖੁ ਤੈਸਾ ਉਸੁ ਸੋਗੁ ।
 ਸਦਾ ਅਨੰਦ ਤਹ ਨਹੀ ਬਿਉਗੁ ।
 ਤੈਸਾ ਸਵਰਨ ਤੈਸੀ ਉਸੁ ਮਾਟੀ ।
 ਤੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤੈਸੀ ਬਿਖ ਖਾਟੀ ।
 ਤੈਸਾ ਮਾਨੁ ਤੈਸਾ ਅਭਿਮਾਨੁ ।
 ਤੈਸਾ ਰੰਕ ਤੈਸਾ ਰਾਜਾਨੁ ।
 ਜੋ ਵਰਤਾਏ ਸਾਈ ਜੁਗਤਿ ।
 ਨਾਨਕ ਸੇ ਪੁਰਖੁ ਕਹੀਐ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ।

(ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ)

ਤਾਂਤੇ ਜੋ ਪੁਰਖ ! ਐਸੀ ਜੁਗਤਿ ਵਿਚ ਵਰਤਦਾ ਨਾਮ
 ਖੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਖੀਵਾ—“ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ” ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ
 ਰਤਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਛੱਡਦਾ ਹੈ (ਅੰਤ ਮੱਤਾ ਸੋਈ ਗਤਾ)
 ਉਸੇ ਮਨੁਖ ਦੀ ਆਤਮਾ ਅੰਤ ਸਮੇਂ ਵੀ “ਗਤੀ” (ਮੁਕਤੀ) ਨੂੰ
 ਪਾ ਸਕਦੀ ਹੈ । ਯਥਾ—

“ਅੰਤਿ ਕਾਲਿ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿਮਰੈ,
 ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ,

ਬਦਤਿ ਤਿਲੋਚਨ ਤੈ ਨਰ ਮੁਕਤਾ,
ਪੀਤੰਬਰ ਤਾਕੈ ਰਿਦੈ ਬਸੈ।

(ਗੁਜਰੀ ਤੁਲੋਨ)

ਯਥਾ--

ਉਸਤਤਿ ਨਿੰਦਿਆ ਨਾਹਿ ਜਿਹ ਕੰਚਨ ਲੋਹ ਸਮਾਨਿ ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨ ਰੇ ਮਨਾ ਮੁਕਤਿ ਤਾਂਹਿ ਤੈ ਜਾਨ ।
ਹਰਖੁ ਸੋਗ ਜਾਕੈ ਨਹੀ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਸਮਾਨ ।
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਰੇ ਮਨਾ ਮੁਕਤਿ ਤਾਂਹਿ ਤੈ ਜਾਨ ।

(ਸ਼ਲੋਕ ਮ: ੯)

ਯਥਾ--

ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਦੁਖ ਵਿਚ ਪਾਇਆ ਤੇਲ ।
ਉਨ ਚਾਨਣਿ ਉਹ ਸੋਖਿਆ ਚੂਕਾ ਜਮ ਸਿਉ ਮੇਲ ॥ ੧ ॥
ਲੋਕਾ ਮਤ ਕੇ ਫਕੜ ਪਾਏ । ਲਖ ਮੜਿਆ ਕਰ ਏਕਠੇ,
ਏਕ ਰਤੀ ਲੇ ਭਾਹਿ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਪਿੰਡ ਪਤਲ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ ਸਚੁ ਨਾਮੁ ਕਰਤਾਰ ।
ਐਥੇ ਉਥੇ ਆਗੈ ਪਾਛੈ ਇਹ ਮੇਰਾ ਆਧਾਰ ॥ ੨ ॥
ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਸਿਫਤ ਤੁਮਾਰੀ ਨਾਵੈ ਆਤਮ ਰਾਉ ।
ਸਚਾ ਨਾਵਣ ਤਾਂ ਥੀਐ ਜਾ ਅਹਿਨਿਸ ਲਾਗੈ ਭਾਉ ॥ ੩ ॥
ਇਕ ਲੋਕੀ ਹੋਰ ਛਮਛਰੀ ਬ੍ਰਹਮਣੁ ਵਟਿ ਪਿੰਡ ਖਾਇ ।
ਨਾਨਕ ਪਿੰਡ ਬਖਸੀਸ ਕਾ ਕਬਹੂ ਨਿਖੂਟਸਿ ਨਾਹਿ ॥ ੪ ॥

ਯਥਾ--

ਕਬੀਰ ਗੰਗਾ ਤੀਰ ਜੁ ਘਰੁ ਕਰਹਿ ਪੀਵਹਿ ਨਿਰਮਲ ਨੀਰੁ ।
ਬਿਨ ਹਰ ਭਗਤਿ ਨ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਇਉ ਕਹਿ ਰਮੇ ਕਬੀਰ ।

ਸੋ ਇਤਆਦਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ੇ ਨੂੰ ਸਮਝਨ ਵਾਲੇ, ਅਥਵਾ ਕੱਥਾ ਸੁਨਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ ਦੀ ਇਹ ਕਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 'ਫੁੱਲ' ਵੀ ਹਰਦਵਾਰ ਪ੍ਰਵਾਹੇ ਜਾਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ । ਪਰ ਸੰਗਤਾਂ ਅੰਦਰ ਸਦਾ ਕਈ ਖਿਆਲਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ, ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਹੋਗੇ ਸਨ । ਜੇ ਕੁਝ ਤਾਂ ਗੁਰਮਤਿ-ਗੁਰਆਸ਼ੇ ਦੇ ਦ੍ਰਿੜ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੁਰਾਤਨ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਵੀ ਸਨ । ਸੋ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਜਦੋਂ ਇਸ ਗਲ ਤੇ ਵੀਚਾਰ ਹੋਈ, ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ? ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀ ਬਿਭੂਤੀ ਸਮੇਤ ਨੇੜੇ ਹੀ ਸਤਲੁਜ ਦਰਿਆ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹੇ ਜਾਨ ਯਾ ਹਰਦਵਾਰ ਪੁਚਾਏ ਜਾਣ ? ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਆਪ ਤਾਂ ਨ ਤਿਆਰ ਹੋਏ, ਪਰ ਸਨਾਤਨ ਖਿਆਲੀਏ ਸਿਖਾਂ ਥੀਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋ 'ਫੁੱਲ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿਤੇ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਚੁਕਨ ਵਾਲੇ ਸੁਨੇਹਰੀ ਖਾਸੇ (ਪਾਲਕੀ) ਵਿਚ ਸਜਾਕੇ ਚੌਰ ਕੁਤਦਿਆਂ ਹਰਦਵਾਰ ਜਾਕੇ 'ਗੰਗਾ ਜਲ' ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਿਤੇ । ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਯੱਗ ਕੀਤਾ । ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਨਾਂ ਪੰਡਿਆਂ ਦੀ ਬਹੀ ਉਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ

ਮਿਲਦਾ ਹੈ—

“ਬੇਦੀ ਬਾਬਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਹੱਥੀਂ
ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਫੂਲ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇ ਆਏ ।
ਜੋ ਬੇਟੇ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ, ਪੌਤੇ ਬਾਬਾ ਕਲਾਧਾਰੀ ਕੇ ।
ਪੜਪੌਤੇ ਬਾਬਾ ਨਿਹਾਲ ਚੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕੇ । ਸਾਬ ਵੀਵਾਨ
ਹਜੂਰਾ ਸਿੰਘ ਮੀਰੇ ਵਾਲੀਆ ਆਇਆ । ਵਾ ਮੁਨਸ਼ੀ ਕਾਬਲੀ,
ਵਾ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ, ਵਾ ਲਹਿਣੀ ਸਿੰਘ, ਵਾ ਫਤੇ ਸਿੰਘ, ਵਾ
ਮਹਿਤਾਬ ਸਿੰਘ, ਵਾ ਨਿੱਕਾ, ਵਾ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨਾਈ, ਵਾ ਅਮੀਰ
ਸਿੰਘ ਜਾਂਮੇਰਾਈਆ, ਵਾ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਗੜਵਈ, ਵਾ ਖਿਦਮਤਗਾਰ
ਹਰੀ ਸਿੰਘ, ਵਾ ਫੱਲਾ ਸਿੰਘ ਤੋਸ਼ੇ ਖਾਨੀਆਂ, ਵਾ ਰਤਨਾਂ ਮਲ
ਮੁਨਸ਼ੀ, ਵਾ ਪ੍ਰੋਹਤ ਅਰੂੜਾ ਆਇਆ । ਵਾ ਝੀਵਰ ੧੦, ਵਾ
ਖਾਸਾ ਬਰਦਾਰ ੮ । ਇਤਨੇ ਆਦਮੀ ਫੂਲੋਂ ਕੇ ਸਾਬ ਆਏ ।
ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਸਾਵਨ ਬਦੀ ਦਸਵੀਂ” ।

ਨੋਟ—ਇਹ ਲਿਖਤ ਉਤਾਰਾ ਬਹੀ ਪੰਨਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ੮੧੪,
ਉਤੇ ਹਰਦਵਾਰ ਦੇ ਪੰਡਾ “ਭਵਾਨੀ ਦਾਸ” ਦੇ ਦੋਹਤੇ ਅਤੇ
‘ਬੱਦਰੀ ਦਿਆਲ’ ਦੇ ਪੁਤਰ “ਸੂਰਜ ਮਲ ਰਾਮ ਰਖਾ ਅਤੇ
‘ਚਾਂਦ ਮਲ’ ਪਾਸੋਂ ਬਹੀ ਦੇਖਕੇ ਲਿਖਿਆ ।

ਉਨੇ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਲੋਂ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ
ਰਾਜਸੀ ਠਾਠ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਨ ਦੀ ਗਵਾਹੀ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਰੂਹਾਨੀ ਆਤਮਕ ਬਲ ਅਤੇ ਸੰਗਤ
ਪਿਆਰ ਦੇ ਸਬੂਤ ਵਿਚ ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਕਈ ਸ਼ੈਹਰਾਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ

ਅੰਦਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਗੁਰਦਵਾਰੇ ਅਤੇ ਦਮਦਮੇ “ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ” ਨਾਮ ਦੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਮੌਜੂਦ ਹਨ । ਤਾਂ ਭੀ ਇਸ ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ ਪੁਸਤਕ ਰਾਹੀਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪਾਠਕ ਸਜਨਾਂ ਨੇ ਅਨਭਵ ਕਰ ਹੀ ਲਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਕਿ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਓਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਆਤਮ ਰਸੀਏ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ, “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਸਨ । ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਚ ਅਜੇ ਛੱਪ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੇ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਠਾਠ ਬਾਠ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ । ਜੋ ਇਉਂ ਹੈ--

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦ ਪੁਰ ਥੀਂ (ਭਾਕੜਾ) ਨੰਗਲ ਰਾਹੀਂ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀ ਸੜਕ ਜੋ ਉਨੇ ਸ਼ਹਰ ਦੇ ਨਾਲੋਂ ਹੀ ਲੰਘਦੀ ਹੈ । ਪੀ. ਡਬਲਯੂ. ਡੀ. ਵਲੋਂ ਇਕ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ * ਹੱਦ ਅੰਦਰੋਂ (ਇਹ ਲੁੱਟ ਕਰਾਕੇ

*ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬੇਦੀ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਪਿਛੋਂ ਕੀ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂ ਲੁੱਟ ਕਰਾਈ ਤੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉਨੇ ਨੂੰ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਉਡਾਇਆ ਕਿਉਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ੧੪ ਸਾਲ ਤੀਕ ਨਜ਼ਰ ਬੰਦ ਰਖਿਆ । ਫਿਰ ਵੀ ਬਾਬਾ ਬਿਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਪਣੀ ਅਣਖ ਤੇ ਅੱਖ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਨੀਵਾਂ ਨ ਹੋਣ ਦਿਤਾ । ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਿਛੋਂ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨੀ ਹਾਲ ਸਮਾਂ ਮਿਲਨ ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਦੱਸਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਦਾਸ-ਲੇਖਕ

ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ੧੮੪੮ ਵਿਚ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਗਿਰਾਇਆ ਸੀ) ਨਕਸ਼ੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਸੜਕ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਤਾਂ ੨੫ ਜੂਨ ੧੮੫੪ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਦੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਕੁਝ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਚਮਕ-ਚਮਕ ਕਰਦਾ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਕੋਲੀਆਂ ਦਾ ਇਕ ਤੁੰਗਸ (ਸਿੱਟ) ਮਿਲਿਆ। ਜੋ ਕੁਝ ਸਾਬਤ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਤੋੜ ਕੇ ਵੰਡੀਆਂ ਪਾਲੀਤੀਆਂ। ਪਰ ਹਿੱਸਾ ਵੱਧ ਘਟ ਮਿਲਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ, ਸਾਬਤ ਨ ਰਹੇ, ਤੇ ੪ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਇਕ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗਲ ਬਾਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਮਾਲਕ ਬਾਬਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਿਬ-ਚਾਦੇ ਬਾਬਾ ਮਧਸੂਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾ ਸੁਨਾਈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜੀ ਸਿਆਨਪ ਤੇ ਸੁਚੱਜਤਾ ਨਾਲ ਪੁਲਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪਾਕੇ ੧੮੩ ਤੋਲੇ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ੮ ਨੌਂ ਕੋਲੀਆਂ ਬਰਾਮਦ ਕਰਾ ਲੀਤੀਆਂ। ਜੋ ਅਜ ਕੱਲ ਦੇ ਬਜ਼ਾਰੀ ਨਿਰਖ ਨਾਲ ਵੀ ਲੱਗ ਭਗ ੧੮੦੦੦) ਅਠਾਰਾਂ-ਹਜ਼ਾਰ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ੧ ਉਤੇ “ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬਾਬਾ” ਅਤੇ ੪ ਉਤੇ “ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ” ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਤੇ ਬਾਕੀ ਚਾਰ ਬੇ ਨਾਂਵੀਆਂ ਹੀ ਹਨ () ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ਾਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਵਲੋਂ ਵੀ ਗਵਾਹੀ ਹੈ।

() ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਜੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਥੀਂ ਫਰਾਰ ਹੈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਪਾਸ ਹੋਰ ਕਿਤਨਾਂ ਤੇ ਕੀ ਕੁਝ ਮਾਲ ਹੈ। ਮੁਕਾਮੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਥਾਲ ਅਤੇ ਗਲਾਸ ਗਡਵੀਆਂ ਭੀ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਅਫਸਰ ਬੜੀ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਨੱਠੇ ਹੋਏ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਹਨ। ਅਤੇ ਅਗੋਂ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਹੱਦ ਅੰਦਰ ਖੁਦਾਈ ਭੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਇਆ ਕਰੇਗੀ।

ਅੰਤਮ ਬੇਨਤੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ, ਚੇਤ ਸ਼ੁਕਲਾ ਪੱਖ ਦੀ ਪੰਚਮੀ ਸੰਮਤ ੧੮੧੩ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਏ, ਅਤੇ ਹਾੜ ਸ਼ੁਦੀ ਤ੍ਰਯੋਦਸ਼ ਸੰਮਤ ੧੮੬੧ ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਗਏ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ੭੮ ਬਰਸ ੩ ਮਹੀਨੇ ੮ ਦਿਨ ਸੰਸਾਰ ਅੰਦਰ ਰਹਿਕੇ ਨਾਮ ਸਿਮ੍ਰਨ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਤੇਗ ਤੇਗ, ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦੇਸ਼, ਧਰਮ, ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਹੀ । ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਰਨਾ ਇਸ 'ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ' ਪੁਸਤਕ ਵਿਚ ਪਾਠਕਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਯਤਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਏਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਅਗਲਾ ਸਮਾਂ ਦਸੇਗਾ । ਪਰ ਪਾਠਕ ਸਜਣਾਂ ਨੇ ਇਤਨਾਂ ਅਨਭਵ ਕੀਤਾ ਹੀ ਹੋਣਾਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ, ਸੁਣਨ, ਵੀਚਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਂ ਜੀਵਨ ਸੁਧਾਰਨ ਵਿਚ ਕਿਥੋਂ ਤੀਕ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ ? ਜੇਕਰ ਕੁਝ ਉਨਤਾਈ ਰਹਿ ਵੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਸੁਧਾਰਨ ਦਾ ਹੀਲਾ ਕਰਾਂਗਾ ।

ਸੰਨ ੧੯੪੫ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਾਸ ਬੁਲਾਕੇ, “ਸਰ ਰਾਜਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਬੇਦੀ” ‘ਕੱਲਰ’ (ਛਿ: ਰਾਵਲ ਪਿੰਡੀ) ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ । ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਜ ਭਸ਼ਾ ਦੀ ਕਠਿਨ ਕਵਿਤਾ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਢੰਗ ਦਾ ਇਕ ਗ੍ਰੰਥ “ਗੁਰ ਜੱਸ ਹੁਲਾਸ” ਰਚਿਤ “ਕਵੀ ਲਾਲਾ ਰਾਮ ਜੀ ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ” ਦਾ, ਅਪਣੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ “ਟਿਕਾ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ” ਪਾਸੋਂ ਦਿਵਾਇਆ । ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਟੀਕਾ ਰੂਪ ਵਿਚ, ਜਾਂ ਭਾਵ ਅਰਥ ਸਮਝ ਕੇ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਲਿਖਾਂ । ਪਰ ਜਿਉਂ ੨

ਉਸ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਤਾਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗਾਂ
 'ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ' ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਦੇਖੀ, ਜਿਸੀ
 ਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪੁੱਜਾ, ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਟੀਕਾ ਯਾ ਭਾਵ
 ਅਰਥ ਲਿਖ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਫਿਰ ਵੀ ਅਧੂਰਾ ਹੀ
 ਰਹੇਗਾ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ "ਗੁਰ
 ਬਿਲਾਸ" ਧਰਮ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਕਈ
 ਤਵਾਰੀਖਾਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਨੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਅਤੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ
 ਤਰਤੀਬ ਦੇਨ ਵਿਚ ਬੇਅੰਤ ਗੁੰਝਲਾਂ ਤੇ ਕਠਨਾਈਆਂ ਦਿਸੀਆਂ।
 ਜੋ ਦੂਜੇ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਸੇ ਹੀ
 ਦਿਸੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਨੇ ਅਪਨੇ ਇਸ ੧੧ ਸਾਲਾ ਯਤਨ ਨੂੰ
 ਜਾਰੀ ਰਖਿਆ। ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ
 ਸਾਹਿਬ ਬੇਦੀ ਦੀ ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਐਸੀ ਯੋਗ ਢੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ
 ਨੇ ਇਕ ਤੜਪ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੇ ਹੱਠ
 ਕਰਕੇ ਇਸ ਯਤਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰਖਣਾ ਪਿਆ। ਜੋ ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ
 ਇਉਂ ਸੁੱਝਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ" ਨੇ ਆਪ ਬਲ ਬਖਸ਼ ਕੇ
 ਅਪਨੇ ਉਪਾਸ਼ਕ "ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ" ਦਾ ਇਹ ਇਤਿਹਾਸ ਮੇਰੇ
 ਪਾਸੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ਤੇ ਸਿਰੇ ਵੀ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੈ।

ਪੂਰੇ ਨਿਰਨੇ ਨਾਲ ਇਹ ਲਿਖ ਦਸਨਾਂ ਇਥੇ ਸੋਭਾ ਨਹੀਂ
 ਦੇਂਦਾ, ਕਿ ਸ਼ਰਨਾਰਥੀ (ਰਿਫਯੂਜੀ) ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ
 ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਅਜ ਤੀਕ ਮੈਨੂੰ ਕੀ, ਕੀ ਤੰਗੀਆਂ ਤੇ ਰੁਕਾਵਟਾਂ
 ਪੇਸ਼ ਆਈਆਂ ਇਹ ਮੇਰੇ ਥੀਂ ਜਾਣੂੰ ਸਜਨ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹਨ।
 ਪਰ ਲੱਖ ਲੱਖ ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ, ਉਸ 'ਕਰਤਾ ਪੁਰਖ'
 ਸਿਰਜਨਹਾਰ, ਨਿਰੰਕਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਮਾਲੀ

ਐਕੜਾਂ ਦੀ ਚਟਾਨਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਂਦੇ, ਸੰਸੇ ਦੀ ਦਲਦਲਾਂ ਵਿਚ
ਫਸਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਾਗਰ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈਆਂ ਵਿਚ ਗੋਤੇ
ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਕ ਅਲਪੰਗ ਜੀਵ ਦੀ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਦੀਪਕ ਦੀ
ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਮਕਾ ਦਿਤਾ । ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਖਸ਼ਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸ੍ਰਿਤ

ਅੱਜ ਇਹ ਪਵਿਤਰ ਪੁਸਤਕ “ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ” ਅਰਥਾਤ
ਜੀਵਨ ਇਤਿਹਾਸ “ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ”
ਜੀ ਦਾ ਨਿਰ ਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ । ਜਿਸਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਮੁਖ
ਬਾਰ ਬਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਅਪਨੇ
ਆਪ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਸ਼ਰਣ ਵਿਚ ਸੌਂਪਦਾ ਹਾਂ:—

ਮਸਕੰਤ ਭਗਨੰਤ ਸੈਲੰ ਕਰਦਮੰ ਤਰੰਤ ਪਪੀਲਕਹ ।

ਸਾਗਰੰ ਲਘੰਤਿ ਪਿੰਗੰ ਤਮ ਪਰਗਾਸ ਅੰਧਕਹ ।

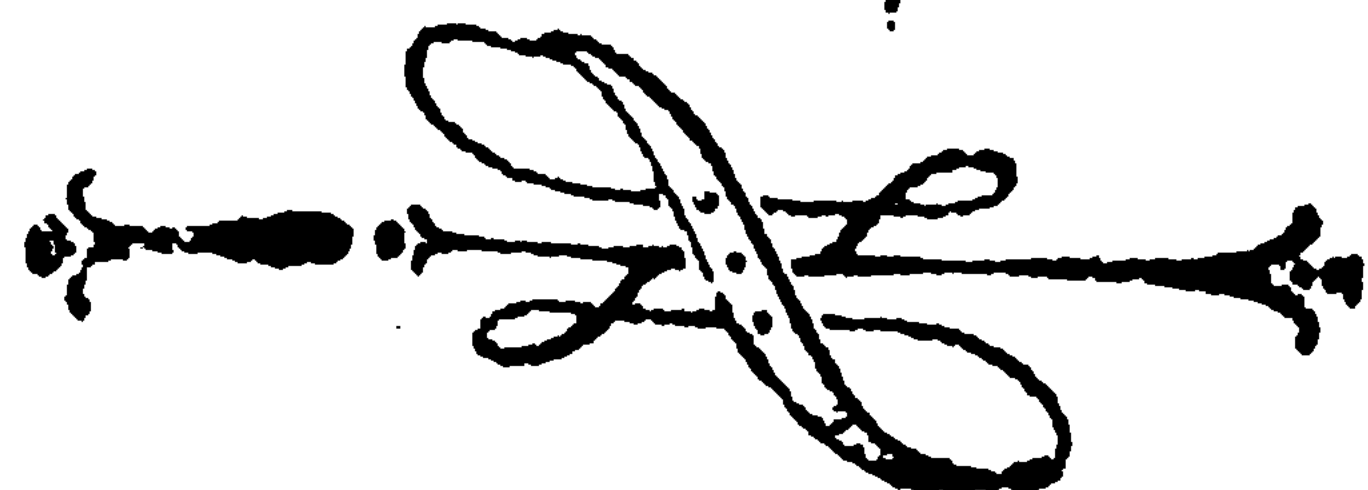
ਸਾਧ ਸੰਗੇਣਿ ਸਿਮਰੰਤਿ ਗੋਬਿੰਦ ।

ਸਰਣਿ ਨਾਠਕ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ । (ਸ਼ਲੋਕ ਸਹਸ ਕ੍ਰਿਤੀ)

ਮਿਤੀ ੨੭ ਭਾਦਰੋਂ ਪੁਰਨਮਾਸ਼ੀ, ਦਾਸ ਲੇਖਕ—ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ
ਸੰ: ਨਾਠਕ ਸਾਹੀ ੪੮੫ ਨਾਰਾ

ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਸੰਮਤ ੨੦੧੧, ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਗਿਆਨੀ
ਮੁਤਾਬਿਕ ੧੨ ਸਤੰਬਰ ੧੯੫੪ ਹਾਲ ਦੇਹਲੀ ਗੇਟ, ਦੇਹਲੀ

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ

ਜਨਮ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸੰਨ 1756

ਸਮਾਏ ਸੰਨ 1834

ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਾਖ

ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਖ

ਬਾਬਾ ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ

ਚਲਾਣਾਂ ਸੰਨ 1839

ਬਾਬਾ ਤੇਗ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਚਲਾਣਾਂ ਸੰਨ 1833

ਬਾਬਾ ਬਿਕ੍ਰਮ ਸਿੰਘ ਭਿਨਾਂ

ਚਲਾਣਾਂ ਸੰਨ 1862

ਬਾਬਾ ਅਤਰ ਸਿੰਘ

ਚਲਾਣਾਂ ਸੰਨ 1839

ਬਾਬਾ ਸੂਰਜ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਬਾ ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ

ਚਲਾਣਾਂ 1864

ਬਾਬਾ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿੰਘ

ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੇਦੀ

(K. B. E. Kt. C. I, E.) ਬਾ: ਰਾਮ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਬਾ: ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਾ: ਸ਼ਿਵਦੇਵ ਸਿੰਘ

ਕਲਰ (ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ)

ਚਲਾਣਾਂ ਸੰਨ 1905

ਬਾ: ਸਾਵਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਟਿੱਕਾ ਦੇਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਕੀ ਦੇਖੋ ਸਫਾ ੬੩੮ ਪਰ

ਬਾਬਾ ਮਧੁਸੂਦਨ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਸਰ ਬਾਬਾ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਕਲਰ (K.B. E.Kt.C. I. E.)

ਸਰ ਰਾਜਾ ਬਾ: ਗੁਰਦਾਸ ਸਿੰਘ, ਬਾ: ਹਰਾ ਸਿੰਘ, ਬਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਬਾ: ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ, ਕੁਤਾਰਸਿੰਘ ਹਰਦਿਤਸਿੰਘ
ਚਲਾਣਾਂ ਸੰ: 1945

ਬਾ: ਸੁਰਿੰਦਸਿੰਘ ਦਿਆਸਿੰਘ ਧੰਨਵੰਤਸਿੰਘ

ਚਲਾਣਾਂ 1934

ਬਾ: ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ ਦਿੱਕਾ ਸੰਤ ਸਿੰਘ

ਬਾ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ

ਪੁ
ਦਿੱਕਾ ਜਰਾਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਕੰਵਰ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕੰਵਰ ਲਜੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਕੰਵਰ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ,

ਪਾਠਕ ਸਜਨਾਂ ਅਗੇ ਬੇਨਤੀ

੧. ਦਾਸ ਲੇਖਕ ਵੀ ਭੁਲਨ ਹਾਰ ਹੈ, ਪਾਠਕ ਸਜਨ ਜਿਥੇ ਉਨਤਾਈ ਦੇਖਨ ਤਾਂ ਲਿਖ ਭੇਜਨ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ ਯੋਗ ਸਮਝ ਕੇ ਦੂਜੀ ਵੇਰ ਸੁਧਾਈ ਕਰ ਦਿਤੀ ਜਾਏਗੀ ।

੨. ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੜਨ ਨਾਲ ਜੇਕਰ ਆਪ ਦੇ ਮਨ ਉਤੇ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਭਾਉ ਪਿਆ ਹੋਵੇ, ਅਤੇ 'ਸਹੀ ਸਿਖ ਧਰਮ', ਯਾ ਮਨੁਖ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਉਚਾ ਸੁੱਚਾ ਬਨਾਨ ਲਈ ਇਹ ਲਾਭ ਕਾਰੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਅਪਨੇ ਸੁਭ ਵਿਚਾਰ (ਰੀਵੀਉ) ਲਿਖ ਭੇਜਨੇ । ਅਤੇ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਯਾ ਅਖਬਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਅਪਨੇ ਵਿਚਾਰ ਦੂਜਿਆਂ ਤੀਕ ਦਸਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ।

੩. ਜੇਕਰ, ਦਾਸ ਲੇਖਕ ਦੀ ਇਸ ਤੁੱਛ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਘਟੇ ਘਟ ਪੰਜ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜੇ ਕੇਸਾ ਧਾਰੀ ਸਹਿਜ ਧਾਰੀਆਂ ਸਜਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਹੋਕੇ ਖ਼ੀਦ ਲੈ ਦੇਨੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵੀ ਪੜਕੇ ਲਾਭ ਉਠਾ ਸਕਨ ।

੪. ਤੁਸੀਂ ਅਪਨੀਆਂ ਯਾ ਅਪਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾਰਾ ਦੀਆਂ ਸੁਪਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਨਾਤਾ ਦੇਨ ਸਮੇਂ ਯਾ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ, "ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ" ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਸੁਗਾਤ ਵੀ ਜਰੂਰ ਦੇਨੀ ਯਾ ਦਿਲਾਨੀ । ਭਾਂਵੇਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਵਲੋਂ ਹੀ ਧਰਮ ਕਾਰਜਾਂ ਵਾਲੇ ਆਏ ਅਰਦਾਸੇ ਦੇ ਫੰਡ ਵਿਚੋਂ ਐਸਾ

ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਜੋ ਗੁਰ ਮੁਖ ਜੋੜੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਬਨਾਨ
ਲਈ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਵਡ ਗਹਿਣੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਵੇ ।

੫. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰ ਮੁਖ ਸਜਨਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਮੂਥਾ
ਬਖਸ਼ੀ ਹੋਵੇ, ਯਾ ਗੁਰ ਸਿਖ ਸੁਸਾਇਟੀਆ ਸਿੰਘ ਸਭਾਵਾਂ ਯਾ
ਕਮੇਟੀਆਂ ਜੋ ਸਿਖ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਦੀ ਰੁੱਚੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹੋਵਨ
ਉਹ ਹਰ ਸਾਲ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨਾਮ ਵਿਚ, ਯਾ ਕੁਝ ਪੁਸਤਕਾਂ
ਖੀਦ ਕੇ ਦਿਹਾਤੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪੜੇ ਗਰੀਬ ਸਜਨਾਂ ਨੂੰ
ਦੇਵਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਬਚਿਆਂ ਬਚੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ
ਜੀ ਦੀ ਜੀਵਨ ਕਥਾ ਰਾਹੀਂ ਅਪਨਾਂ ਜੀਵਨ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ
ਤੇ ਸਿਖੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਪਕ ਰਹਿਨ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲ ਸਕੇ ।

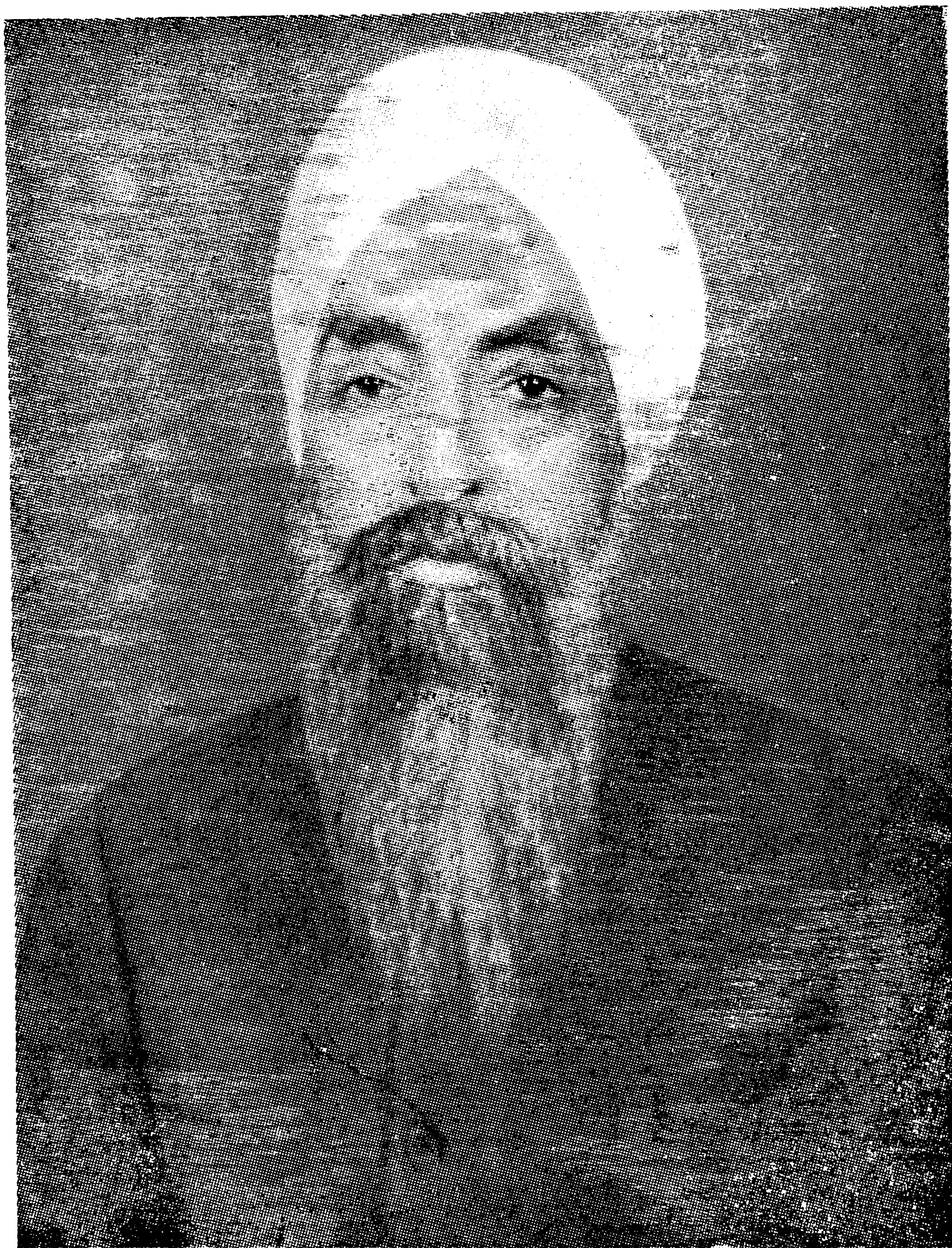
ਦਾਸ—ਲੇਖਕ ਵਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ

ਦਿਲੀ ਗੇਟ, ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਿਲੀ।

ਗਿਆਨੀ ਸੁੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰਿੰਟਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੇਠ
ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰੈਸ ੮੯ ਕਮਲਾ ਮਾਰਕੀਟ
ਦਿਲੀ ਵਿਚ ਛਪਿਆ ।

ਲੇਖਕ ਤੇ ਪਰਕਾਸ਼ਕ-ਰਾਜਾ ਜੋਗੀ ਗ੍ਰੰਥ
ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਨਾਰਾ (ਜ਼ਿਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ)

(६५५ - १३५)

B-1572

